

LUIS DE GRANADA (O.P.)

Tertius tomus Concionum de tempore,
quae de Pascha Dominicae Resurrectionis
ad festum vsque Sacratissimi Corporis
Christi habentur / autore R.P.F.

Ludouico Granaten... monacho
dominicano... -- Nunc primum in lucem
editus. -- Olysippone : Excudebat
Antonius Riberius : Expensis Ioannis
Hispani..., 1576

[12], 671, [1] p., [16, A-Z8, 2A-2T8
; 4°

Apostillas marginales. -- Colofón
fechado: enero 1575

1. Año litúrgico-Sermones 2. Liturgi
urtea-Sermoiak I. Título

R-5838 Ejemp. falta de port., del
cuaderno de [12] p., de 105 p. del de
671 p. y de [1] p. -- Datos tomados de
Palau, 107772 y de CCPB, 952. -- An. ms.
-- Enc. perg., deteriorada

100

Dex aliorum quoque animantium generatione resurrectionis fidei
tuetur. Sic enim ait: Quam multa literarum monumentis de vermine
India, qui cornua gerit, prodita sunt? qui in caule primum muta-
tur, deinde progressu temporis parvus bombyx efficitur: nec vero
hanc formam seruat, sed laxis & latis folijs adiunctus, pennarum
adiumento tegitur. Itaque cum sedentes horum opificium mulie-
res retexitis, filaque quae nobis Seres ad conficienda vestimenta
mollia mittunt depectitis, ex huius vermis commutatione eiden-
te, claramque resurrectionis notitiam haurite. Idem etiam Basilus
multa animalia ex terra procreari, & anguillas non ex alia re, sed
ex coeno oriri ait: quarum nec ouum, nec ulla alia ratio successione
perpetuitatemque continet, sed earum ex terra ortus ducitur. Quae
Eres non modo resurrectionis imaginem representat, sed vim etiam
diuinam declarat: quae ut potest animal viuum ex terra procrea-
re, ita poterit rediuuium hominem ex eius puluere suscitare.

Cur autem corpora nostra suis iterum animalibus indissolu-
bili vinculo copulari supernus ille arbiter voluerit, multae sunt
causae: sed illa tamen praecipua est, quod hoc est plenam sanctorum
hominum beatitudinem necessarium erat. Est enim beatitudo felicissi-
mus quidam status omnium honorum aggregatione perfectus: in quo
(vt D. Aug. ait) erit quidquid voles & non erit quidquid nolles. *August.*

Atqui fieri non potest, ut anima corpore soluta, non appetat na-
turali quodam affectu corpori suo iterum coniungi: cum eius for-
ma sit, quae naturali desiderio materiam, quam informet, appetit.
¶ Est praeterea anima nostra, non quidem totus homo (vt Pla-
Fto sentit) sed hominis praecipua & summa pars. At omnis pars si-
mili auiditate suo toti coniungi desiderat. Quod quidem felices
illae sanctorum martyrum animae in Apoc. ostendunt: quae sub
altari Dei quiescentes, mundi finem (quo suis corporibus con-
iungantur) adesse cupiunt & petunt. Quae tamen singulis stolis,
hoc est, insigni animarum gloria, & immortalitatis veste per-
cepta, expectare modicum iubentur, donec definitus a Deo fra-
trum suorum numerus impleatur. ¶ Adde, quod illa Sanctorum
vita non beata modo, sed perpetua etiam futura est. Nullum autem
violentum esse perpetuum Philosophi docent: violentum autem
esset, formam a materia sua, & partem a toto seiunctam esse: ideoque
necesse est, ut hac violentia in resurrectione corporum sublata,
aeterna corporis & animae felicitas consequatur. ¶ Postremo cum
resurgentium corpora vel in pietatis & iustitiae officijs, vel in pra-

Euseb.

uis cupiditatibus exequēdis magna pars. cū ipsa simul anima fue-
 rint, ad superni iudicis æquitatē pertinet, vt in præmijs quoq; &
 supplicijs recipiendis magna portio sunt. Neq; enim æquū erat,
 aut pios corporis labores sine premio, aut improbas eiusdē tur-
 pesq; voluptates sine debito relinqui supplicio. Qua quidē de re
 elegantissima D. Eusebij Emis. verba hoc in loco attexere libet.
 Hac de causa (inquit) anima corpori sociata est, vt per agones &
 certamina, quæ ei in hoc mundo propolita sunt, aduersus carna-
 les oblectationes, & mortiferas cupiditates pugnando, perennis
 gloriæ hæreditatē petat: & spiritus noster expugnatis vitijs hęc
 inferiorē terrenamq; materiam, post militiæ contubernium, ad
 beatitudinis donatium secū rapiat, & germanā carnem, in vitæ
 huius administratione in omnibus sibi subditā, in illa die conspe-
 ctui retributoris victriç offerat, & causam eius apud indulgen- B
 tissimū remuneratōrē his verbis commendat. Suscipe Dñe gemi-
 nū animæ carnisq; seruitiū. Te iubente & adiuuante in illo secu-
 lo cōmunem hostē communi intētiōne deuicimus. Habet enim
 Dñe speciales fructus & fragilitas corporis mei. Ego intellectu, di-
 scretione, cōsilio spiritualiter cōtra aduersarios steti: caro hęc cor-
 poraliter corporis sudore, sobrietate, ieiunijq; dimicauit. Ad me
 pertinuerunt sacrificia, oblationes, & supplicationes, ad hęc, stu-
 dia & merita castitatis. Dicat adhuc anima ad Deum suum pro
 emūdatione carnis suæ: Dñe Deus, dignante p̄ouidentia tua, ca-
 ro hęc per me quidem animata, atque vegetata est: sed sola ipsa
 pro originali atque communi debito vim mortis experta est.
 Vtriusq; transgressio, vnus est facta dānatio. Tu hanc carnem
 dum in ea salutis publicæ militas, honorasti: tu in huius substan- C
 tia fel, acetū, spinas, clauos, & lanceam pertulisti: tu nō de mea,
 sed de eius participatione sacrum pro hoc mundo sanguinē pro-
 fudisti. In omnibus mandatis tuis ego imperium prætulī, illa fa-
 mulatum: in commune laborauimus: sit cōmune quod tribuas:
 quia sine illa non patitur me iustitia tua recipere quod promit-
 tis. Agnoscamus ergo fratres causas, quibus anima iam in para-
 disi beatitudine constituta, resumere proprii corporis desideret
 indumentum: vt qui simul desudauerunt in seculi huius peregri-
 nationē, simul illic glorificentur in requie. Laborandū igitur &
 totis vtriusque hominis viribus luctandum est, vt nobilior por-
 tio inferiorem ad coelorum secum excelsa sustollat, potius quā
 vt inferior superiorem in inferni profunda demergat. Hactenus
 Euse-

D Eusebius. Hoc igitur agamus fratres, hoc omni ratione curem⁹. hoc assiduis precibus à Domino cōtendamus, vt carnem nostrā in obsequium spiritus redigentes, tanquam hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, offerre ipsi valeamus: quo vtriusq; portionis nostræ gloriam de Domini miseratione in cælesti regno percipere mereamur.

Dominica secunda post Pascha, cōcio prima: in qua Evangelica lectio explanatur: vbi etiam de singulari Christi erga oues suas amore agitur.

E *THE. Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meæ: sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem. Ioan. 10.*

H Actenus Ecclesia, fratres dilectissimi, sacra Dominicæ passionis & resurrectionis mysteria diuinis laudibus celebrauit: quo videlicet tantorum beneficiorum commemoratione obdurata hominū corda emolliret, & ad pietatis & iustitiæ cultum traduceret. Sed quoniam ingenium hominum à labore ad libidinem procliue est, & facile tantorum beneficiorū memoriam deponit, & ad assueta reuertitur, ideo Ecclesia nouis alijs Christi beneficijs cōmemorandis, nos in officio cōtinere nititur. Itaque hætenus quid pro nobis Dominus in morte, & resurrectione sua gesserit: modo vero quid in vita sua, siue in terris nobiscum agens, siue in cælo residens gerat, in hodierna sancti Euangelij lectione commemorat, cum pastorem, hoc est, vitæ nostræ custodem, & moderatorem illum esse docet. Quacunque enim parte Christum Dominum spectare volueris, siue viuentem, siue morientem, siue in terra cum hominibus versantem, siue in cælo inter Angelos commorantem, semper in eo charitatis & pietatis incitamenta reperies. Mysticus ille agnus, totus cum capite, pedibus, & intestinis, ex imperio Domini comedebatur (nihil enim erat in eo reijciendum.) Quod quidem vero agno Christo cum primis conuenit: in quo nihil otiosum, nihil non maximè salutare humano generi fuit. *Exod. 12. Simil.*

Cant. 5.

In gemmis pretiosissimis nihil non pulchrum, & speciosum est: A quacunque enim parte illas aspexeris, similem ubique splendorem atque pulchritudinem ostentant. Hoc autem Seruatori nostro maximè conuenire, Sponsa in Cant. aperte significauit: que ubi longa oratione plurimas Sponsi sui laudes enumerasset illū totum esse desiderabilem conclusit: quod nihil in eo esset, quod non piarum mentium erga se desiderium & amorem incitaret. De hac igitur eius charitate, & charitatis officijs hodie dicturi, cælestem opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

Esei. 53.

Ego sum pastor bonus, &c. Multis nominibus, fratres charissimi, Saluator noster in literis sanctis appellatur. Tot sunt enim eius in nos beneficia, vt diuinis scriptoribus occasionem dederit multis ipsum nominibus appellandi. Modo enim illum regem, modo Sacerdotem, modo medicum, modo magistrum, vitæ fontem, panem viuum, & lucem mūdi, diuersis quidem rationibus, in idem tamen tendentibus, nuncupant. Regem videlicet, quia nos spiritu suo regat, & à sempiterno generis humani hoste defendat. Sacerdotem, quia in se sum nobis patrem corporis sui sacrificio placauit. Medicum, quia liuore ac vulneribus suis (vt ait Propheta) vulnera nostra sanauit. Magistrū, quia nobis in Euangelio doctrinæ cælestis disciplinā, velaminibus legis antea obūbratam, apertissima oratione tradidit. Vitæ fontem, quia nos ab æterna morte (ad quam destinati eramus) morte sua in vitam reuocauit. Panem viuum, quia nos preciosi corporis sui sacramen-
to, in hac ipsa vita quam contulit, reficit. Lucem verò mūdi, quia in tenebris & umbra mortis lucis suæ splendore perfudit: & cæcas hominum mentes in viam, quam nesciebāt, eduxit. His & multis alijs nominibus appellatur: quæ omnia, vt videtis, nō terrorem vllum, aut metum: sed amorem magis, & pietatem exprimunt. Hoc est enim, quod idem Dominus significare voluit cum ait: In manibus Prophetarum assimilatus sum: quia videlicet his & alijs nominibus charitatis & misericordiæ suæ erga homines viscera manifestari voluit: vt tantorū beneficiorū commemoratione eos in sui amorē accēderet. Hoc enim assimilandi verbū significat, sicut in eo loco: Assimilauit te, & nō cognouisti me. Inter hæc porrò nomina ipse se in præsentī Euangelio, ac ferè in toto hoc decimo Ioānis capite, pastore, pios autē oues vocat.

Osee. 12.

Esei. 45.

Quam

D Quā quidē metaphorā copiose persequitur, multa de pastorali sua cura, multa item de ouium suarū ingenio, & moribus differens. Nec in Euangelio solū, sed in lege quoq; sub hoc nomine mundo sæpe promissus est. Sic enim Pater æternus de vnigenito suo per Ezechielē vaticinatur: Et suscitabo super ea pastorem vnum, seruum meum Dauid: ipse pascet ea, & ipse erit eis in pastore. Ego autē Dominus ero eis in Deū, & seruus meus Dauid princeps in medio eorū. Quibus verbis liquido apparet, hic non de Dauide (qui multis ante annis vita functus erat) sed de domino Iesu, Dauidis secundū carnem filio, qui pastorum princeps à Deo designatus fuerat, agi. Simili quoq; nomine illū Esaias nuncupauit: qui hac appellatione & nomē & officiū eius apertissimē designauit. Ezec. 34.

E Sicut pastor, inquit, gregem suū pascet, in brachio suo congregabit agnos, & in sinu suo leuabit: fœtas ipse portabit. Et hic quidē in sinu suo, & in brachijs se gestaturū oues ait: in Euangelio autē super humeros suos errabūdam ouem baiulasse scribitur. Vnde colligimus, ipsum ouibus suis vndiq; stipatum, & onustum incedere. Quarum alias humeris, alias brachijs, alias in sinu, imo & in tra sinū gestet: sicut ipse alibi cū ouibus suis loquens ait: Qui portamini à meo utero, qui gestamini à mea vulua. Quæ cum ita sint, meritò is dicere potest: [*Ego sum pastor bonus.*] Græcè autem utrobique additur articulus, qui hunc reddit sensum: Ego sum ille pastor, ille bonus, ille videlicet, de cuius pastorali cura & bonitate tam multa veteres olim Prophetæ prædixerunt. Esai. 40.

F Quòd si quæras, quibus rationibus adductus Dominus tanto studio pastoris sibi nomen vindicauerit, duæ mihi huius appellationis præcipuæ causæ extitisse videntur. Primum enim hac appellatione prouidentia suæ iugem curam, & laborem voluit designare, quod maximè pastorum officiū requirit. Cæteræ namque, siue artes, siue officia habent vires suas & veluti inducias, quibus ab opere suo & labore vacent: pastor autem nullam tempus habet, quo ouium suarū curam, & custodiam remittere tutò possit: adeò, ut vel ipsa nocte, quæ ad quietem mortalibus data est, in qua homines à diurnis curis & laboribus feriat somnos carpunt, ipsis contra tunc vel maximè propter clandestinas luporum insidias vigilandum sit. Sic enim vigilabant, & vigilias noctis super gregem suum custodiebant pastores illi, ad quos natiuitatis Dominicæ felicissimū nūcium perlatū est. Idem quoq; de se sanctus Patriarcha Iacob socero suo retulit, cum ait: Die, nocte, & vigilijs. Luc. 2.

Æstuq; æstu vrgebar, & gelu, fugiebat; somnus ab oculis meis. **A**
 Itaq; nec diu, nec noctu, nec hyeme, nec æstu requiē vllam bo-
 nus pastor capiebat. Quam similis hic pastorū principi Christo?
 qui diebus quidē docebat in templo, noctibus verò morabatur
 in monte, pernoctans in oratione Dei? Non minus autem ouīū
 suarū commodis prospiciebat solus in monte orans, quā con-
 fluentes ad se turbas in tēplo docens. Hic enim cœlesti illos do-
 ctrina imbuebat: illic verò eorum causam apud Patrem preci-
 bus agebat: vtpote qui sibi nihil habebat quod precaretur. Nec
 in terra positus modo, sed nunc in cœlo degens, vtrumq; hoc of-
 ficiū non deseruit, pro nobis apud Patrem interpellans, & in-
 ternis oues suas vocibus admonens. Sic enim **D.** Bernardus lo-
 cū illū explanat: Semel loquitur Deus. Quo enim sensu loqui se **B**
 mel dicendus est, qui multifarie, multisq; modis olim locutus es-
 se dicitur Patribus in Prophetis? Nimirū quia nunquā hoc loquē-
 di & monendi officiū intermisit. Quauis enim ab origine mū-
 di ad finem vsq; loquatur, vna tamē loquutio est, quod nunquā
 hætenus intermissa sit. Vsq; ad lucē enim producta coena, quā-
 uis longissima sit, vna tantū esse dicitur, quia non est intercisa.

Bernard.
Hebr. 1.

Simil.

Altera verò huius appellationis causa est, non solū (vt dixi-
 mus) laboris continuatio, sed varia etiam, atq; multiplex pro-
 uidentia, quam de ouibus suis gerit. Nec enim pastoris officiū
 (vt multa alia) vno tantū munere & labore continetur. Eius
 enim est, & gregem suum pascere, & adaquare, & à luporū in-
 cursione tueri, & ad caulas opportunè reducere, & cœlum, ac pa- **C**
 bula stas temporibus commutare, & perditas oues diligenter
 Inquirere, morbidas verò partim curare, partim etiam (ne cæ-
 teris contagio suo inficiant) à grege fecernere: ac demum ea om-
 nia quæ ad ouīū salutem & incolumitatem pertinent, diligen-
 ter curare: nec tam suæ salutis & quietis, quā ouium suarum
 rationem habere, vt periculo, & labore suo illæ citra periculum
 placidè quiescere valeant. Quid autem magis superno illi Pasto-
 ri conuenire potest? Quid enim is aliud in vita egit, quā vt nos
 redderet suis periculis securos, suis vulneribus integros, sua hu-
 militate excelsos, suis vinculis liberos, suis lacrymis lætos, sua
 inopia diuites, sua deniq; morte immortales? Hoc est enim quod
 in præsentī Euangelio ait: [*Bonus pastor animam suam ponit pro ou-
 bus suis: mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues
 proprie, videt lupum, &c.*] Omnia verò boni pastoris officia, quis
 vnquam

D vñquã præstitit cumulati? Quãvis enim visibilẽ in ecclesia visibili pastorẽ reliquerit, quia tamẽ huius cura & providẽtia ad omnia pertingere nõ potest, nec intimos animarũ recessus penetrare, hanc ipse sibi curam delegit: & arcana quadã atq; inexplicabili ratione hæc omnia administrat: quẽadmodum apertẽ ipse per Ezechielem testatur his verbis: ego pascam oves meas, & ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus. Quod perierat, requirã: & quod abiectum erat, reducam, & quod contractum fuerat, alligabo: & quod infirmum fuerat, consolidabo: & quod pingue & forte, custodiam: & pascam illas in iudicio: hoc est, non oscitanter, aut negligenter, sed magna cura, atque consilio, quid illis potissimum expediat providebo. Denique qua cura huic vni studio intentus sit. **D. August.** de se ipso cum Domino agens declarat his verbis: Sic Domine super custodiam meam vigilas, ac si omniũ aliarum rerum oblitus, mihi solũ intenderes. Semper quippe te presentem exhibes, semper te paratum offers, si me paratum inuenis. Quocunq; itro, tu me Domine non deseris, nisi prior ego te deseram. Quid ergo foelicius, quã ita viuere, vt sub talis pastoris cura & providentia tutissimam & foelicissimam vitam agas? Si enim pastor hic omnipotens, si omniscius est, si omnis generis opibus redundans: quid quãso ouiculis sub tali pastore degentibus vel ad salutem, vel ad foelicitatem deesse poterit? Si ipse est vniuersorum heres, si omnia dedit ei Pater in manus, si in ipso sunt omnes thesauri sapientiã & scientiã Dei absconditi: si in ipso complacuit Patri habitare omnem cœlestium diuitiarũ plenitudinẽ: quid illis deesse poterit, qui sub talis pastoris providentia degunt? Si igitur hic tantus Dominus pastor meus est, si ipse vigilẽ mei curam gerit, quid mihi ipso protegẽte deesse poterit? Quis me de gradu foelicitatis huius deicere, quis inuadere, quis vberima eius pascua prohibere poterit? Quid igitur ex his consequens est fratres, nisi vt omni cura & studio ita vitam instituamus, vt inter innocentes Christi oves censerì mereamur, quò tutissima atque foelicissima huius pastoris providentia perfruamur? Non dubium enim, quin ille pastor tuus sit, si tu ovis eius extiteris: hoc est, si ovis mansuetudinem & innocentiam omni cura & studio retinere curaueris. Quid denique cõsequens est, nisi vt hunc pastoris nostri amorem amore, curã cura, & obsequiũ obsequio (quatenus per nos fieri possit) pensare studeamus?

Quod si quãras: vnde hæc tanta erga nos pastoris huius cha-

Exe. 34.

Aug. in Medita.

ritas, & prouidentia manarit, certè non ex operibus iustitiæ que A
fecimus nos, sed ex immensa eius bonitate & dilectione. Quod
idem Dominus indicat, cum protinus subdit: [*Ego sum pastor bo-
nus, & cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ: sicut nouit me Pater, &
ego agnosco Patrē: & animā meam ponā pro ouibus meis.*] Ex hac igitur
cognitione hoc tantum beneficium consequutum est, vt animā
suam Dominus pro ouibus suis poneret. Sed quoniam hæc Do-
mini verba ingentem charitatis eius vim exprimunt, paulò post
fusius à nobis explicanda sunt. Denique ait.

[*Alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adduce-
re. &c.*] Quando hoc futurum sit, non est nostrum aut scire, aut
inuestigare. Est enim in promptu ad huiusmodi quæstionem il- B
la Domini responsio: Non est vestrum nosse tempora, vel mo-
menta, quæ Pater posuit in sua potestate. Quid igitur ad nos per
tinet? Nempè illud August. Si non traheris, ora vt traharis: si nõ
dum vocatus es, ora vt voceris, Quod si forte iam tractus es, illud
Ioānis in Apoc. tibi ante oculos pone: Tene quod tenes, ne alius
accipiat coronam tuam. Hoc est, si Spiritum sanctum accepisti,
si Dei templum, si vas electionis effectus es, si Deum in mentem
tuam commorantem habere te conijcis, stringe illū fortissimis
amoris & timoris vinculis, liga illum (si quidem fieri possit) cate-
nis adamantinis, ne ab eo vnquam diuellaris. Duplici enim de
causa res solent diligentissime adseruari: vel quòd pretiosissimæ
sint, vel quòd in magno periculo versentur. Vtrumque autem in
hunc thesaurum cadit: quoniã & nihil eo pretiosius, & nihil ma-
ioribus periculis expositum est. Tene ergo quod tenes, ne alius C
accipiat coronā tuā. Quòd si à me; quibus retinaculis thesaurus
hic retinendus sit, quæras, hoc iã tibi proposita similitudine qua
dã indicabo. Quẽadmodũ enim naues magnæ quatuor ancho-
ris (dum vehemens aliqua tempestas furit) retineri solent: ita ego
tibi quatuor quoque firmissimas anchors proferam, quibus in
concussam innocentix nauem inter huius vastissimi maris flu-
ctus, & varias tentationum procellas, perpetuò retinere valeas.

Earum prima est, fixum immotũque innocentix, hoc est, non
peccandi propositum habere, priusque extrema omnia pati vel-
le, quàm in lethale aliquod peccatum incidere. Hac enim in re
Christianæ iustitiæ summa consistit. Quisquis enim huius mo-
di propositũ habet, verè ante Deum iustus est. Quia verò decre-
ta nostra sine præsentis Dei numine infirma sunt, & facillè rebus

D nostris vario & multiplici cursu fluētibus cōmutantur, secunda huic anchora iungenda est, nempè assidua oratio, quæ diuinam opem, qua infirmitas nostra roboratur, imploret. Quod idē sanctus Vates se facere testabatur cū ait: Oculi mei semper ad Dominum: quoniam ipse euellet de laqueo pedes meos. Dum enim ipse oculos in cælum tollit, Dei ad se oculos attrahit: quorum cōspectu & prouidentia sparsos vbique peccatorum laqueos vitat, atque inoffenso pede per iustitiæ semitas graditur. Tertia verò anchora, peccatorum confessio, & sacra communio est. Multi tamen aduersus eos, qui ad hæc diuina sacramenta paulò frequentius accedunt, submurmurant dicentes. Quorsum isti toties confitentur, qui fieri potest, vt tam breui temporis spatio tam multa delinquant, vt toties illis confessio repetenda sit? Rectè forsitan isti dicerent, si ob hoc solū toties ad sacramenta pi, homines accederent. Est tamen aliud, quod ipsi non animaduertunt. Non enim hos tam præterita peccatorum debita, quàm futura pericula mouent: ad vtrumque enim sacramenta plurimum conferūt, quibus & præterita peccata condonantur, & futura vitantur. Fateor ergo non admodum multa esse horum peccata, vt pote qui ea omni studio vitare contendant: at peccatorum pericula innumera sunt, & singulis penè locis atq; momentis insidiantia. Quare semper nobis ad sacramentorum remedia confugiendum est: quæ non solum præteritorum malorum medicamenta, sed aduersus pericula omnia firmissima præsidia & munimenta sunt.

F Quarta verò anchora diuinorum eloquiorum, & beneficiorum consideratio est. Quod apertè regius Propheta exemplo suo docet cū ait: Nisi quod lex tua meditatio mea est, tūc forte periissem in humilitate mea. Cū autem omnis pia cogitatio ad hoc plurimum valeat, Dominicæ tamē passionis, & charitatis (à qua passio ipsa processit) meditatio ad hoc ipsum maximè cōfert. Cuius rei gratia Paulus genua cordis sui ante Deum flectit, & ab illo precatur, vt splendore lucis suæ mentis nostræ oculos illustret: quo charitatis Christi magnitudinem intelligere valeamus, quæ omnem supereminet scientiam: vt impleamini (inquit) in omnē plenitudinem Dei. Sciebat enim, hanc esse certissimam viā, qua cælestium donorum opibus cumularemur, si charitatis huius immensitatem pro modulo nostro diu multumque considerantes, mutuo illi amore responderemus. Adde etiam quod nemo Dominicæ passionis fructum plenius participat, quam qui in Re-

Psal. 24.

Psal. 118.

Ephes. 3.

Psal. 80.

deceptorum suum & gratus & beneuolus est. Vtrumque autem **A** præstat, qui charitatis Christi magnitudinem, Deo mentis eius oculos illuminante, pie cogitat. Quo circa non ab re fuerit, de huius charitatis magnitudine in extrema huius cōcionis parte pauca disserere: ad quod nos proposita verba Thēmat̄is inducunt: quæ iam explanare incipiam.

Tractatio thēmat̄is.

¶ [Ego sum pastor bonus, & cognosco, &c.] Cum omnia diuina beneficia omni laude & gratiarum actione dignissima sint, redemptio nis tamen nostræ beneficium principem inter ea locū tenet: Sed est tamen aliquid hoc summo beneficio maius, quodque nos ad amorem tanti Redēptoris multò magis accendit: nempe amor ipse quo nos dilexit, qui illum ad mortē impulit, qui multis partibus passionis eius magnitudinem superauit. Multò enim plura **B** perpeti paratus erat, quàm pertulit, si hoc ad salutē nostrā necessarium fuisset. Quo fit, vt plus illi pro eo debeamus, quod patitur voluit, quàm pro eo quod passus est: quāuis hoc euidentis & manifestum, illud verò occultum, & vni illi notum sit. Huius verò dilectionis magnitudinem in propositis verbis Dominus declarat cum ait: [Cognosco oues meas, & cognoscūt me mea.] Quo in loco verbum cognoscendi dilectionem significat, quemadmodum in eo loco: Nouit Dominus qui sunt eius, Et vbi ad Mosem Dominus ait: Noui te ex nomine, & inuenisti gratiam coram me. Cum igitur Dominus ait, Cognosco oues meas, perinde est, ac si diceret diligo oues meas. Si verò quæ sit dilectionis huius magnitudo quæsieris, hoc planè nulla rerum creatarum similitudine pro dignitate poterit explicari. Quamcunque enim mihi dilectionem **C** proposueris, facile tibi ostendā, multis eā partibus à Christi dilectione superari. Quā quidem rē propositis exēplis declarabo. Si enim dixeris, Christum Dñm oues suas tanquā pastorem optimū diligere (qua is similitudine in præsentī Euangelio vtitur) rectè dicis: sed longissimo tamen interuallo dilectionē hāc eius dilectio superat. Optimus enim quisq; pastor non ita diligit oues, vt non frequenter earū carnibus vescatur, & vitā suam illarum morte sustentet. At bonus hic pastor intelligens oues suas, nisi sanguinis & carnis suæ cibo alerentur, perituras (sicut ipse ait: Nisi manducaueritis carnē filij hominis, & biberitis eius sanguinē, nō habebitis vitā in vobis) seipsum in ara crucis immolauit: vt corporis sui cibo ad immortalem vitam aleret. Pastores item
non

2. Tim. 2.
Exod. 33.

Ioan. 6.

D non tam ouibus, quàm sibi ipsis in earum vigili custodia prospiciunt: nempe vt earum lacte vescantur, & velleribus operiantur: at bonus hic pastor è coelo demissus, neq; lacte nostro, neq; velleribus, hoc est, operibus nostris eget: sed ideò oues suas curat; non vt sibi, sed vt illis consulat, & gratis vitam æternā largiatur: sicut ipse ad Patrem ait, Dedisti ei potestatem omnis carnis, vt omne quod dedisti ei, det eis vitam æternā. ¶ Sed pastores omittamus, & amorē matrū examinemus. Earū quippe erga filios amor vehementissimus est. Huic enim David suū erga Ionatham amorem cōparauit, cū eius magnitudinem explicare vellet. Longe tamen hanc maximam dilectionem Christi Domini dilectio superat: sicut ipse apud Esaiam testatur his verbis: Nunquid obliuisci poterit mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamē non obliuiscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te: muri tui corā oculis meis semper. Videtis ergo apertē amorem suum Dominum pijsimarum matrum amori erga teneros etiam filios anteferre?

2. Reg. 1.
Esai. 49.

Post amorem tamē matrum, superest adhuc ardentior alius amor, nempe sponsi ad sponsam. Huius enim amoris magnitudinem primus generis nostri parens declarauit, cū posita ante oculos vxore ait: Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Hoc ipsum autē sponsi & sponsæ nomen Christo Domino maxime conuenit. Sub huius enim nominis appellatione totus Canticorum liber editus est: vbi sponsa hoc illū nomine appellat. Quia

Genes. 2.

F & Apostolus, Despondi (inquit) vos vni viro, virginem castam exhibere Christo. Et ipse item per Hieremiam Dominus: Ergo saltem amodo voca me, Pater meus, & dux virginittatis meæ. Cui videlicet virginitas, & integritas mea curæ est, & à quo velut à legitimo sponso custoditur. Sed quantum cœlestis huius sponsi amor communem virorū amorem erga vxores superet, ipse per eundem Hieremiam declarat his verbis: Vulgò dicitur: si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alteram: nunquid reuertetur ad eam ultra? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cū amatoribus multis, veruntamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te. Quæ ergo maior viri erga vxorem charitas esse potest, quàm si adulteram, atque adeò meretricem nō solū non repudiet, sed etiam adulterij offensione deposita pa-

2. Cor. 11.
Hier. 3.

Ibid.

cem

cem illi, & veniam vltro offerat, & ad se blandimentis inuitet? **A**
 Quod ergo maius veræ dilectionis argumentum?

Simile.

Ephes. 1.

Pereurimus omnes maximos amores, qui intervaria persona
 rû generari inveniuntur. Superest, vt in vna eademq; persona hâc
 collationē faciamus. Maximo inter se amoris vinculo caput &
 mēbra copulantur: dum caput quicquid habet sensuū, & virium
 ad membrorū suorum incolumitatem, & cōmodum dirigit: mē-
 bra verò huius beneficij magnitudine deuincta, se cuius disci-
 mini propter capitis salutē offerunt, & perire se quā caput ma-
 lunt. Christus verò Dñs hoc sibi nomen iustissime vendicat. Ip-
 sum enim Pater (vt Apostolus ait) dedit caput super omnem Ec-
 clesiā, quæ est corpus eius, & plenitudo ipsius. Sed hunc tamen
 naturalem capitis amorem duplici nomine Christus Dominus **B**
 superat, altero, quòd caput quidē animantis viribus suis non mo-
 do ad corporis commodū, sed ad suū etiam vtitur, dū quem mo-
 tū, & sensum membris tribuit, sibi sumit: Christus autē Dominus
 virtutū atq; laborum suorum merita nobis magis quā sibi cō-
 municauit, vt pote qui ab instanti conceptionis suæ beatus &
 gratiarū omniū plenus extitit. Altero verò, quòd cū membra se
 iētibus ac vulneribus propter capitis incolumitatē obijciant, nū
 quam tamen caput huic periculo propter tuenda membra oppo-
 nit: quod tamen summa capitis nostri charitas præstitit: quando
 se propter membrorū suorum salutem omnibus diuini furoris
 telis exposuit: sicut ipse ad Patrem sub Ionæ persona ait: Omnes
 fluctus tui, & gurgites tui super me transierunt. Esaias quoque,
 Disciplina, inquit, pacis nostræ super eum, & liuore eius sanati **C**
 sumus.

Psal. 41.

Esai. 53.

Cum ergo Dñs intellexisset, nihil esse in terris quod charita-
 tis eius magnitudinem æquaret, in cœlum conscendit, vbi cha-
 ritas velut meridianus Sol maximè viget, atque feruet: & Sera-
 phicos adhuc spiritus (qui velut flammæ ignis, in amore summe
 illius pulchritudinis ardent) prætergressus, ad ipsum vsque diui-
 num pectus penetrauit: in quo immensus & infinitus amor Pa-
 tris erga vnigenitum filium flagrat, ibiq; plenissimè quod quæ-
 rebat inuenit. Vnde ait: [*Cognosco oues meas, & cognoscunt me mea:*
sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem] Hoc est, quibus me Pa-
 ter æternus amoris oculis intuetur, ac diligit, eisdem ego oues
 meas contemplor & diligo. Quæ quidem cōparatio quanuis
 non eandem in omnibus similitudinis rationem teneat: summa
 tamen

D tamē hominis dignitas est, sic à Christo diligi, vt hæc eius dilectio cū summa illa dilectione potuerit cōparari. Quod plane nisi ipse Dei filius fecisset, quis inter homines hoc ausurus fuisset?

Cæterum cum summa hominis fœlicitatis in hac tanta Dei erga illum dilectione posita sit, inquisitione dignissimum est, vnde tanta hæc dilectio proficiscatur. Et quidem apparet in rebus tam dissimilibus, tantoque à se intervallo dissitis, nō admodum dissimilem dilectionis causam esse. Cum enim summus ille Pater totam substantiam atque naturam suam æterna & inexplicabili generatione contulerit filio: vbi illum videt, seipsum in eo videt: & quemadmodum infinito amore se, ita infinito illum amore complectitur, in quo se totum ipse transfudit. Ad hunc ergo

E modum cum Christus Dominus in ijs, qui innocentes oves eius sunt, spiritum suum inhabitantem cernat, consequens est, vt se in illis videat, & se quoque ipsum in eis diligit. Huius vero rei cōmodissimum exemplum in parentum erga filios amore cernere licet. Cur enim ij tam ardenti amore filios prosequuntur? Quis enim non miretur amorem Davidis erga parricidam filium, cuius mortem tam acerbe luxit? Non dubium, quin huius tãti amoris, amor sui causa sit. Omnes enim erga alios amores ex amore sui proficisci philosophi tradunt. Quia verò parentes amant se, ideo filios suos tanquã seipsos, hoc est tãquam aliquid sui amãt. Ex paterna quippe substantia illa corporis filiorum fabrica delibata est. Hæc igitur amoris causa suo quodã modo in Deo quoque reperitur. Pios enim is non tanquam externos & alienos, sed

F tanquam aliquid sui diligit (sui inquam, non natura, sed gratia) quando quidē sicut naturales liberi ex paterno semine orti sunt: ita planē viri iusti ex diuino semine spiritualement illam ac diuinã vitam sortiti sunt, qua viuunt. Quod quidem Petrus Apostolus testatur cum ait: Renati non ex semine corruptibili, sed incorruptibili per verbum Dei viui & permanentis in æternum. Quam quidem vocem vsurpat etiam Euangelista Ioannes, cū ait: Qui natus ex Deo, non peccat, quia semen Dei manet in eo. Si ergo spirituale hoc esse à diuino semine manat, quid mirum, si tantopere electos suos diligit Pater ille cælestis, quos tanquam filios, hoc est, tãquam aliquid suum, hoc est, à gratia & Spiritu suo profectum diligit?

Ex hac autem diligendi ratione alia quoque non minus obseruanda consequitur. Cum enim ex hac diuini seminis virtute

omnis

Simil.

1. Pet. 1.

1. Pet. 1.

1. Ioan. 3.

Phil. 2.
Simil.

omnis humana pietas & iustitia oriatur, consequens est, ut hæc A
 ipsa pietas & iustitia magis Dei opus quam nostrum sit, quãuis
 nos etiã cum eo, ab ipso tamen adiuti & moti cooperemur, Deus
 enim est (vt Apostolus ait) qui operatur in nobis & velle & per
 ficere pro bona voluntate. Vnde etiam sequitur, vt quemadmo-
 dum artifices excellentes operibus suis delectantur: ita summus
 ille totius honestatis architectus, cum animũ diuina virtute flo-
 rentem perspicit, opus suum agnoscat, & eximio amore profe-
 quatur: & illud intuens, summo (vt ita dicam) gaudio cumuletur.
 Quocirca diuina sapientia proficitur apud Salomonem, homi-
 nes à se in delicijs haberi. Admirabile est igitur illud amoris vin-
 culum, quo Deo homines casti, & integri copulãtur. Nulla enim
 est amicitia maior, nulla voluntas coniunctior. B

Prov. 8.

His etiam aliam non inferiorem dilectionis causam addere li-
 cet. Diliget quippe Christus Dominus animas, quas tantis dolo-
 ribus & cruciatibus in passione sua redemit, & morte sua ab æter-
 na morte liberauit. Hac enim de causa matres vehementius ama-
 re filios perhibentur, non solum quod eos ex substantia sua pro-
 crearint, sed etiam quod summo cum dolore pepererint. Magis
 enim ea diligimus, quæ difficilius ac maiori pretio comparauim-
 us. Quo etiam nomine nos Christus Dominus magis diligit,
 quos per crucem generauit. Quæ quidem diligendi ratio ad ho-
 mines solum pertinet, quos cum dolore redemit, non ad Ange-
 los, quos sine labore beaui. Vt omittam interim, quod quanuis
 Angelorum puritas sit maior, hominum tamen est mirabilior.
 Neque enim spiritualis creaturæ puritatem miratur: miramur ta-
 men, & iure miramur, mundum ac purum esse, qui impura car- C
 ne septus, & ex immundo semine conceptus est. His accedit si-
 militudo, quæ non solum amorem mutuum conciliat, sed Deo
 quoque animam mira quadam ratione coniungit. Similia enim
 tanquam germana atque cognata, similemque vim & naturã re-
 tinentia, facillè vniuntur: dissimilia verò à se inuicem resiliunt &
 separãtur. Sic videmus aquam aquæ, & oleum oleo facillè con-
 iungi, & in vnum corpus redigi: oleum verò, quod aquæ dissimi-
 le est, si in aquam effundatur, ab ea refugere, & in orbem cogi,
 nec cum illa in vnum corpus coire. Cæterum inter Deum &
 piũ hominem, propter eiusdem spiritus communionem, mi-
 ra intercedit similitudo atque cognatio. Vbi ergo tanta similitu-
 do est, quanta vis diuini amoris existet, cum Deus illos sic di-
 ligens

Simil.

Diligēs, se in illis quodammodo diligere videatur?

Hæc cum ita sint, quæro à vobis fratres, quæ opes, quæ regna, quæ imperia cum hac tanta felicitate vlla ex parte comparanda sint? Si amoris est, summa infimis æquare, & sub vnum velut iugum devincire, quæ felicitas maior, quàm tali ratione abiectissimos homines ad summam hæc dignitatem attolli? Si amoris est (vt Dionysius ait) dilectum sibi vnire, & vnum secum efficere: quid diuinius, quàm hac ratione Deum homini copulari, & vnū quodammodo cum eo fieri? Si amicorum omnia sunt communia: quid deesse ei poterit, qui rerum omnium Domino amicus est? Hac enim ratione Philosophus quidam colligebat, sapientes esse rerum omnium Dominos: quoniam (inquit) Deorum sunt omnia: sapientes aut Deorum amici sunt: quare necesse est, vt sapientum quoq; sint omnia. Deniq; si vera & spectata amicorum fides in periculis & rebus afflictis maximè cernitur: quod quæso in hac calamitosa vita præsidium vel firmitus, vel magis optandū quàm omnipotentis Dei amicum esse? Itaq; quisquis eò dignitatis euectus est, vt in Dei amicis numerandus sit, sciat se ad eam felicitatem peruēnisse, qua nulla maior puro homini in hac vita cogitari potest.

Dionysi.

Sed dicetis forsitan. Recte sanè: sed qui fieri potest, vt ego ista felicitate fruam, si me felicem esse haud sciam? Vt enim nescio an amicus Dei sim, ita nescio an ista ratio felicitatis in me cadat. Quomodo igitur de hac felicitate gloriabor, cum me felicem esse ignorem? Ignoramus plane: sed non ita ignoramus, vt non multa subsint veræ iustitiæ ac proinde huius tantæ felicitatis indicia. Inter quæ tamen præcipuum illud est, quod Apostolus designauit cum ait: Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem. Laborum ergo & variarum calamitatum humilis tolerantia, magnū diuinę gratiæ, imò & Christianæ perfectiōnis argumentū est. Et ne à pastoris officio hac etiā in re discedamus, quisquis vera charitate præditus est, boni pastoris fidē ac diligentiam imitatur. Sicut enim boni pastoris esse Saluator ait, quòd lupis gregem inuadentibus, maneat tamen in gregis custodia intrepidus, nec præsentis periculo frangatur: ita planè magnum non modo veræ pietatis & iustitiæ, sed etiam perfectæ vitæ argumentum est, nullo siue metu, siue labore, siue honoris aut rei familiaris detrimento à virtutis & innocentie studio reuocari. Qua de causa Moses populo ait:

Roma. 5.

Addu.

Deut. 8.

Adduxit te Dñs quadraginta annis per desertū, vt affligeret te A atq; tentaret, vt nota fierent omnia quæ in animo tuo versabantur, utrū custodires mādata eius, an nō. Ex quibus verbis aperte colligimus, inter cætera veræ pietatis indicia magnū esse, tentati omnibus non succumbere, laboribus nō frangi. sed eandē semper

Simil.

animi firmitatē & constantiā retinere. Simili enim ratione aurū igne exploramus: quod enim purū, & peregrini metalli experts est, idē profus citra vllā sui mutationē in igne perseverat. Ensis etiā fidē hac ratione experiri solent homines. Etenim si eius cus-

Simil.

pis violenter in arcū reflexa & incuruata, ac deinde remissa, pristinā rectitudinem seruat, ensis probitas ac vis laudatur. Si vero falcis instar obliqua & recurua maneat, improbatur. Simili ergo experimento solida veræ pietatis firmitas spectatur, quæ si perfe B

Simil.

cta fuerit, adeo rebus aduersis non frangitur, vt interdū etiā ipsis roboretur. Exiguus ignis leui flatu extinguitur: magnus tamen & magna nutrimentorum appositione maiorem flammam cor ripiens, adeo flatibus non cedit, vt vehementius etiam accenda-

Simil.

tur. Vasa quoq; figuli quæ male compacta sunt, in fornacem coniecta, vbi ignem sensere, crepant. Solida verò adeo non dis-

Eccles. 27.

rumpuntur, vt etiam ignis calore solidentur. Vnde Ecclesiasticus ait: Vasa figuli probat fornax: & homines iustos tentatio tribulationis. Hæc autem omnia fratres eò pertinent, vt qui verè Deo probari se cupiunt, nullatenus conquiescant: donec eò peruenerint, vt in tribulatione atq; tentatione fideles inueniantur. Qua urgente, non quod idem angi, sed gratulari magis sibi debent, quòd occasio illis oblata sit, qua vel infirmitate sua cognita, humiles euadāt, vel firmitate perspecta, gratias firmitatis au- C

Senec. in Epist.

tertingāt, quòd ad eum statū perducti sint, in quo tentationibus explorati, in virtute & officio fideles perstiterint. Sic Lucilus apud Senecam sibi gratulatur, quòd in discrimen capitis propter amicitie fidem adductus, constanter se periculis obiecerit. Sic enim illum Seneca loquentem inducit. Pro amicis omnia timui pro me autem nihil, nisi ne parum bonus amicus fuisset. Non mihi muliebres fluxere lacrymæ, non è manibus vllius supplex pependi. Nihil indecorū nec bono, nec viro feci. Periculis meis maior, paratus ire in ea quæ minabantur, egi gratias fortunæ, quòd experiri voluisset, quanti æstimarem fidem. Non debebat mihi paruo res tanta cōstare. Hactenus ille. Si igitur homo Eth- nicus in medijs periculis gratulabundus & lætus erat, quòd ca- lamitas

Diamitas illa sui cognoscendi occasionem præbuerat: quomodo
 nō multò magis Christianus homo simili oblata occasione gau-
 debit, vt vel infirmitate sua experimentis cognita, cœlestem opẽ
 assidue flagitet: vel firmitate & constantia sua perspecta, gratias
 (vt modò diximus) auctori suo agat. Ex hac autem forti & inui-
 cta patientia, quæ probatum hominem reddit, spes illa nascitur,
 quæ (vt Apostolus ait) non confundit, hoc est, nequaquam spe-
 rantem hominem pudefaciet atq; frustrabit. Spes igitur quæ vir-
 tutis huius fundamento nititur, quæ laboribus non vincitur, ca-
 lamitatibus non frangitur, tentationibus nō succumbit; quæ ita
 in Domino sperat, vt etiam viriliter agat, & manum operi admo-
 ueat: ea sane est: quæ non confundit, sed æternæ felicitatis, atque
 bonorum omnium compotem facit. Quam nobis concedere di-
E gnetur Christus Dominus, qui cum Patre, & Spiritu sancto vi-
 uit & regnet in secula seculorum. Amen.

In eadem Dominica secunda post Pascha,

concio secunda: in qua de pastoralis officio, quod Christus Do-
 minus spiritualiter in piorum mentibus administrat, agitur.

Ad quod is Psalmus, cuius initium est Do-
 minus regit me, paulo fusius
 explicatur.

T H E. Dominus regit me, & nihil mihi deerit: in loco
 pascuæ ibi me collocauit. Psal. 115.

Quoniam in lectione sancti Euangelij de bo-
 ni pastoris officio agitur, quod Saluator no-
 ster, dū apud nos versaretur, plenissimè exe-
 quitus est: libet in præsentis concione de eo
 dem officio, quod nunc in cælis residens ad-
 ministrat, disserere. Quod quidem regius
 Propheta in eo psalmo, cuius modò initiū
 vobis proposui, apertissimè simul ac breuissimè describit: ideoq;
 operæ pretium me facturum puto, si vobis illum in præsentis cõ-
 cione, Domino a dspirante, paulò fusius explicauero. Sed prius
 tamen Euangelicam lectionem, quæ huius doctrine caput & fun-
 damentum est, paucis expediam. Ait ergo Dominus.

[Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis. **A** Mercenarius autem, & qui non est pastor, cuius non sunt oues propria, videt lupum venientē, & dimittit oues, & fugit: & lupus rapit. & dispergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est: & non pertinet ad eum de ouibus, &c.] quæ sequuntur vsq; in finem.

A V E M A R I A.

R Es planè inquisitione dignissima est, fratres dilectissimi, quid sit in causa, quòd cum homo natura impellente vsque ad eò salutis & felicitatis suæ sit avidus, salus autem & felicitas, & mercedis magnitudo, quam cultoribus suis diuina lex pollicetur, ad eò ampla & magnifica sit, vix quisquam eorum, qui seculo seruiunt, ad pietatis & iustitiæ cultum tam magna proposita mercede adduci velit. De huius namq; mercedis magnitudine sic D. August. ait: Quod Deus præparauit diligentibus se, si de non capitur, spe non attingitur, charitate non apprehenditur, desideria & vota transgreditur: acquiri potest, estimari non potest. Nec hoc mirum aut incredibile erit ei, qui diuinæ bonitatis & opulentiae largitatem fuerit contemplatus. Hinc D. Bernard. illum Davidis versiculum explanans, Eripiam eum & glorificabo eum, sic ait: Non glorificabit aliquem tanta immensitas, nisi in immensum. Magna enim glorificatio à magnifica gloria est. Dicitur autem magnifica gloria, quia magnificè glorificat. Cum igitur tam ampla sit diuinæ mercedis magnitudo, merito multorum hominum cæcitatem demiramur, qui ne hoc tanto proposito premio, ad pietatis & iustitiæ studium incitantur. Multas autem huius rei causas esse Salomon insinuat, cum ait: Occasiones querit, qui vult ab amico recedere: omni tempore erit exprobrabilis. Ecclesiasticus item, Peccator homo, inquit, vitabit correptionem, & secundum voluntatem suam inueniet comparisonem. Hoc est, nequaquam illi falsa solatia, & subfugia deerunt, quibus sana consilia respuens, in sceleribus suis secura mente permaneat. Sed inter hæc tamen improbitatis humanæ diuerticula (quæ multa & varia sunt) duo mihi præcipua esse videntur. Alterum quod diuinarum rerum imperiti, nimis asperam atq; difficilem virtutis viam esse causantur, vt pote qui eam non diuinæ gratiæ ope (quam nō agnoscunt) sed solis humanis viribus metiuntur. Alterum, quòd virtutis præmium atque mercedem

August.

Bernard.

Prou. 18.
Eccle. 32.

Dē nō in hāc vitā, sed in alterā solū reseruari putāt. Hinc **D. Ambro.** de improbis hominibus agēs, Difficile (inquit) videtur hominibus, vt spē periculis emāt, dānoq; præsentiū futuræ locum mercetur ætatis. Improbi igitur omnes serpētis antiqui fraude delusi, nulla alia virtutis præmia esse arbitrātur, quā quæ in futura vita promittūtur. Quæ quoniā præsenti illis vtilitatē nō afferūt, quasi lōge posita, nimiūq; à se distātia fastidiūt, & pro nihilo ducunt: vel certè nolunt ea præsentium cōmodorum atq; voluptatum iactura cōparare, futuriq; præsentia cōmutare.

Ambros

Et his igitur ignorantium atq; negligentium hominū excusationibus respōdeam, singularia quædam piorum hominū priuilegia, quæ illis diuina bonitas in hac etiā vita cōcedit, hoc in loco mihi cōmemoranda sunt. Quæadmodū enim viri nobiles in **Repub.** peculiaribus quibusdā priuilegijs gaudēt, & quicumque etiā in **Eccle.ia** sacris initiati sunt, priuatis quibusdam gratijs & immunitatibus fruuntur, quibus seculares homines minimè gaudent: sic diuina sapiētia, quæ cunctarum rerum, ac præcipuè piorum hominū curā & prouidētiam habet, peculiaria quædā dona & beneficia iustis hominibus & in præsenti vita & in futura cōstituit, quæ illis pietatis & iustitiæ merito cōceduntur. Quæ autē ea sint, diuina volumina vbiq; personant atq; decantant. Sed ne adeò latè per omnes diuinorum voluminum paginas vagemur, neq; lōgius ab **Euāgelica** huius diei lectione (quæ de pastoralis Domini **Saluatoris** officio agit) recedamus, quintūdecimum **Dauidis** psalmū, qui de hoc eodē officio mira breuitate agit, vobis in mediū proponā: in quo **Vates** sanctus in persona suæ duodecim pijs hominibus beneficia cōstituta numerat: quorū vnde-
Fcim ad hanc vitā, duodecimum verò ad futuram pertinet. Quæ tamē ita sunt beneficia, vt sint etiam maxima ad virtutis cultū adiuuētā: quæq; diuinorum mandatorum viam (quæ alioqui humanis solum viribus inaccessa erat) nō modò planam, sed etiam facile & iucundam efficiunt. Nō erit igitur alienum, neq; (vt ego puto) infructuosum, si hæc ipsa beneficia breuiter in præsenti cōtione exponamus: hac enim ratione vtriq; ignorantium hominum excusationi abundè (vt arbitror) satisfactum erit.

§. I.

¶ Horū igitur beneficiorū & primū, & aliorū omniū fons & origo est, pastoralis cura & prouidētia, quam **Dñs** ouium suarum, hoc est, iustorū omnium gerit: de qua initio statim psalmi **Vates**

sanctus gloriatur, cum ait, [*Dominus regit me.*] Quo in loco D. Hieronymi interpretatio propositio nostro magis suffragatur. Sic enim vertit: Dominus pastor meus est. Similique ratione alibi, pro eo quod nos legimus, Qui regis Israel, intende: idem vertit, Pastor Israel ausculta, qui deducis velut ouem Ioseph. Hoc ergo nomine se Saluator frequentissime in literis sanctis appellat. Quae quidem appellatione pastorem curam & providentiam, quam erga homines pios gerit, aperte demonstrat. Quemadmodum enim bonus pastor se totum ad ouium suarum custodiam atque tutelam applicat, earum vitam, incolumitatem, & salutem omnino ratione procurans: sic caelestis hic pastor ouibus suis conseruandis, pascendis, regendis & ab incursum ferarum tuendis ita se impedit, quasi ab omnibus alijs rebus feriatum, huic vni curae atque officio totus intendat.

Quae autem bona ex hac pastorali cura & officio consequantur, breui deinde oratione complexus est, cum subdit. [*Nihil mihi deerit.*] Quo vno verbo vtraque carnalium hominum excusationem, quam antea commemorauimus, funditus euertit. ¶ Ad cuius rei intelligentiam sciendum est, teterrimam quandam Pelagij heresim. D. Augustini tempore ecclesiam grauissime infestasse. Pelagius namque huius heresis autor, tantum humanae naturae, liberi que arbitrij viribus tribuebat, vt assereret, hominem sine villo diuini numinis auxilio posse non solum omnia diuinae legis praeccepta integra & inuiolata seruare, sed etiam ad summam Christianae perfectionis apicem peruenire. Aduersus hanc autem heresim D. August. mirabiliter incensus, clarissimis editis voluminibus, pro Dei gratia acerrime dimicauit. Quo etiam tempore Milanense Concilium (cui idem August. interfuit) coactum fuit, & Pelagianorum heresis anathemate damnata: definitumque est, nullum mortalium solis naturae viribus posse vniuersa diuinae legis praeccepta implere, nisi supernae gratiae virtute atque beneficio adiuuetur, cum Dominus ad discipulos suos dixerit, Sicut palmes non potest ferre fructum, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis. Sine me nihil potestis facere. Idem etiam illa Apostoli verba apertissime testantur: Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, tanquam ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Et iterum: Cum timore (ait) & tremore salutem vestram operamini. Deus est enim, qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate. Omnia igitur nobis à Dei gratia pro-

Psal. 97.

August.

Iam. 15.

2. Cor. 3.

Phil. 2.

pro-

Dproveniūt, siue rectè cogitare, seu velle, siue etiam perficere. Omnia hæc & nos quidem operamur, & Deus etiam ipse in nobis operatur. Quam rem Theologi appositissimo naturaliū rerum exemplo confirmant. Nā etsi rebus omnibus Deus Opt. Max. eas vires facultatesque suppeditauerit, quibus secundum naturam agere, muneribusq; suis fungi cōmodè possint (ignē enim vi sua calefacere, Solem cūcta candentibus radijs illustrare, fruges deniq; & reliqua, quæ terra parit, occulta quadam naturæ vi, ac penitus insita, pubescere intuemur) tamen diuina virtus rerum omniū functionibus ita absidet, vt nisi cū rebus ipsis vnà ageret, & continenter illis agendi facultatē subministraret, nulla certè ratione munera sua exequi, nec efficere quidquam possent. Ad hunc ergo modū idem Dominus, qui vt naturæ, ita gratiæ autor est, quanuis pijs hominibus & gratiam, & cū ea cæteras virtutes donauerit, quibus eos ad omnes præclaras actiones instructissimos reddit: tamen ipse piè agentibus vi & ope sua tantò magis adest, quantò præstantior finis ille est, quo tendit gratia, quàm quò peruenire nititur natura. Hac igitur veritatis & fidei definitione constituta, sic vobiscū agere volo fratres. Cū Dominus sub æterni supplicij interminatione hominibus præceperit, vt mandata sua custodiāt, sciatq; solis humanis viribus legem suā impleri nullo modo posse, necessariò fatendum est, aut Deum esse iniustum, qui quæ impossibilia nouerat, hominibus seruanda præceperit, aut illis cœlestis gratiæ opem & virtutem (nisi per illos steterit) largiturū, qua instructi & confirmati, legem eius plenissimè seruare valeant. At Deū iniustum facere, teterrima blasphemia est, quā vel ipsæ aures audire perhorrescunt. Relinquitur ergo, legislatorem Deū infirmis hominibus cœlestem virtutē, & gratiæ suæ auxilium larga & munifica manu præbiturum, quò plenissime præstare possint, quòd natura ægra & imbecilla per se non poterat. Hoc enim sensu Vates sanctus vbi de pastore Deo gloriatus est, addidit. Nihil mihi deerit. Hoc est, nihil eorū quæ ad bene beateq; viuendum necessaria sunt, ipso me regente, deesse vnquam poterit.

Hoc autem quod ad priorem illam improborum hominum excusationem euertendam valet, valet etiam ad alteram infringendam, quæ sola futuræ vitæ bona confitetur, & præsentia negat. Si enim in hac vita Deum in pastorem & custodem meum habeo (qui sollicitus ad custodiam mei vigilat, meque pascen-

dum atq; tuendum suscepit) quid quæso sub tali custode mihi nocere, quid deesse poterit? Si pastor meus omnipotens, si omnium honorum compos est, si eius neq; sapientia comprehendi, neq; bonitas circumscribi, neq; largitas & magnificentia terminis ullis definiri potest, quid mihi formidandum, quidve aliud mihi optandum superest: Quid enim mihi deerit, qui bonorum omnium fontem iuxta me, imò intra me habeo?

Verum non contētus Propheta hac breui oratione bona omnia, quæ à bonorum omnium fonte manant, complexum fuisse, pergit deinde sigillatim ea ipsa enumerare. Subdit enim: [*In loco pascuæ ibi me collocauit.*] Primum quidem boni pastoris officium est, foecunda & læta pabula ouibus quærere. Hoc aut̄ cumulatissimè ouibus suis pastor noster prouidet. Pabula verò sunt omnia diuinæ gratiæ opera, inter quæ diuina beneficia & admiranda vitæ Domini Saluatoris gesta atq; mysteria, & æterna beatarū mentium gaudia præcipuè numerantur. Harū enim rerum cōtemplatione oues Christi mira suauitate reficiuntur & delectantur. Celestium verò gaudiorum cogitatio mirū in modum eorundem animas oblectare solet. De hoc enim pabulo per Ezechielē

Ezech. 34. Dominus de ouibus suis loquēs ait: In pascuis vberimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erūt pascua earū. Ibi requiescēt in herbis virētibus, & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israel.

Psal. 120. Montes aut̄ isti quid aliud sunt quàm illi, de quibus regius Propheta dicit: Leuauī oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. In his porrò montibus cœlestem sponsum oues suas pascentem videre Sponsa desiderabat, cū diceret: Indica

Cant. 1. mihi quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie. In hac enim meridiana luce oues suas Dominus plenissimè satiat: cuius felicitatis contemplatione Sponsa quoq; in terris mirificè pascitur & oblectatur.

¶ Quin etiā omnia sanctorū scripturarū atque diuinorum eloquiorum volumina quid aliud, quàm spiritalia animarum pabula sunt: quibus piorum mentes in spiritali vita reficiuntur & sustentantur? Hinc D. Hieronymus, diuina quædam scripta ab amico in epistola quadam postulans. Nosti, ait, hoc esse animæ pabulum, si in lege Domini meditemur die ac nocte. Cū ergo Dominus piorum hominum oculos sapientiæ suæ collyrio vngit, cū implet quod Propheta petit, Reuela

Hierony. in Epist.

Psal. 118. oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua: tum verus animarum pastor oues suas in iucundissima sanctorum

scriptu-

D scripturarum contemplatione recreat & pascit.

Ex his autem aperte liquet, quanto sint piorum, quam Philosophorum vberiora & fecundiora pascua. Nos quippe pabula hæc omnia, quæ audistis habemus. Illis verò sola naturæ opera, quæ in hoc mundo cernuntur, pabula erant. Hinc M. Tullius. Est, inquit, animorum ingeniorumque nostrorum naturale quasi quoddam pabulum, cõsideratio, cõttemplatioque naturæ: doctoque homini & erudito, cogitare est viuere. Hinc etiam Plinius iunior, Mire (inquit) animus tenebris & solitudine alitur. Tunc enim mens nostra clausis sensuum fenestris, velut à corpore secedens, spiritualia meditatur: qua quidem meditatione magno opere reficitur & delectatur. Si igitur sapientes viri tãtoperè hoc solo cõttemplationis naturæ pabulo oblectabantur, quanto quæso pij homines feceliciores sunt, quibus summus ille pastor tot pabula suauitatis atque iucunditatis plenissima subministrat?

M. Tul.

Plinius.

Post pabulum autem ouium sequitur earundem adaquatio, de qua mox idem Propheta subdit. [*Super aquam refectiois educavit me.*] Quid autem aquæ nomine hoc in loco intelligere commodius possumus, quam illam aquam, de qua Dominus Samaritanæ dixit: Qui biberit ex aqua, quã ego dabo ei, nõ sitiet in æternũ. Hæc igitur aqua est cælestis sapiëntiæ suauitas, gaudiũ spiritus, & diuina cõsolatio: quæ terrenorũ desideriorũ sitim sedat: dum pro illis spũalis suauitatis gaudia & Spũs sancti solatia subrogat. Ut enim rectè D. Bernard. ait, dum ad Dominum cõuersi, mundum relinquimus, nõ amittimus gaudia, sed mutamus. Pro carnalibus nanq; gaudijs (quæ ad corporis voluptatẽ pertinent, & nobis cum peculibus cõmunia sunt) spiritualia accipimus, quæ ad animæ delicias spectant, atq; Angelorũ propria sunt: ideoq; tantò sunt illis nobiliora, quãtò rationalis anima corpori prestat. Hoc autè quale quãtumq; sit, nulla mortalis lingua, sed sola huius tantæ rei docet experientia. Hinc idem Bernard. Cõsolationes (inquit) quas suis Dñs in hac etiam vita largitur, solus spiritus reuelat: frustra cõsulispaginam: potius experientiam require. Sapiëntiæ huius nemo nouit pretium, trahitur de occultis: nisi gustaueris, non videbis. Manna est absconditum, & nomen nouum, quod nemo scit, nisi qui accipit. Nõ docet hoc eruditio, sed vnctio: non comprehendit scientia, sed conscientia. Hæc igitur diuina cõsolatio est, aqua refectiois, qua pastor noster oves suas reficit, & ita reficit, vt satiet, atque insatiabilem cordis hu-

IOAN. 4.

Bernard.

Idem.

mani sitim sedet. Vnde pro eo quod nos legimus, aquas refectio **A**
 nis, alij iuxta hunc sensum clarius verterunt, aquas placidas, siue
 tranquillas, & aquas requiei: quòd videlicet animabus nostris re
 quiem & tranquillitatem præbeant, propterea quod desiderio
 rum nostrorum tumultus, angores, & sitim extinguant. Hinc
August. **D.** August. qui hac aqua potatus abundè fuit, hoc de eius virtu
 te & suauitate clarissimum testimonium præbet. Qui biberit ex
 fluuio paradisi, cuius vna gutta maior est Oceano, restat, vt in eo
 sitis huius mundi extinguatur. Tanta enim huius cælestis aquæ
 dulcedo, suauitas, atque virtus est, vt vel vna eius gutta purgato
 animæ palato suscepta, omnia huius mundi bona fastidire, &
 pro nihilo ducere faciat. ¶ Quæ cum ita sint, licet nobis aduersus
 omnes mundi amatores exclamare. Quid agitis miseri? quo ten **B**
 ditis? quid quæritis? cur veræ fœlicitatis fonte relicto, turbidis &
 fœculentis Ægypti lacunis cordis vestri sitim extinguere prope
 ratis, quæ magis eam augere quam sedare possunt? Quare (ait
Esai. 55. Propheta) appenditis argentum non in panibus? & laborem ve
 strum non in saturitate? Hoc est, cur tot impensis, tantoque labo
 re & contentione perituras opes, fugitiuos honores, & carnales
 voluptates exquiritis, quæ sitim animæ vestræ extinguere ne
 queunt? Quis enim vnquam ambitiosus (quâlibet multis & am
 plis perfunctus honoribus) ambitioni suæ finem imposuit? Quis
 auarus, vt multas acquisierit diuitias, non plures etiam concupi
 uit? Quis voluptuosus, quis Sardanapalus libidinibus & prauæ
 cupiditati suæ modum statuit? Ea tamen stupiditas & cecitas no
 stra est, vt fluxa & interitura bona cælestibus & sempiternis an
C
 teleramus. Sic enim antiquus ille serpens eorum, quos obsidet,
 animos dementauit, vt malint Dæmonem verberantem, quàm
 Deum sequi blandientē: gratiora que illis sint vulnera persequē
 tis, quàm suauissima oscula diligentis: tanta huius fraudulentissi
 mi hostis potentia est. Sed quoniam satis de hoc beneficio dictū
 est, ad sequentia veniamus. Sequitur enim.

§. I I.

¶ [*Animam meam conuertit*] Hæc autem verba non tam Dauidi,
 quàm cuiunque vere poenitenti conueniunt. Vnusquisque enim
 horū dicere vere poterit: Erat olim animus meus à Deo sic auer
 sus, vt neque eius leges, neque præcepta attenderem, nec eius ter
 rores, promissa, beneficia, & supplicia curarem. Omnis autē cu
 ra & cogitatio mea in fluxis huius mundi bonis posita erat, in il
 lis

Dis amorem, in illis spes omnes opesque meas, in illis gaudium & foelicitatem meam collocaueram: illis acquirendis & augendis dies noctesque incredibili auiditate incumberam: nec me vlla salutis, aut animæ meæ cura, aut diuini iudicij metus angebat. Cùm igitur in his tenebris & caligine cæca versarer, vt nulla alia bona, quàm hæc terrena esse putarem: à quorum me complexu non ferrum, non ignis, non vis aliqua, sed sola separare mors poterat: immensa illa & infinita bonitas (quæ à se auersum & inimicum deserere merito potuisset) auersum, ad se cōuertit: mortuū, ad vitam reuocauit: vincitum plusquam ferreis cāthenis, soluit: in tenebris agentem, lucis suę splendore illuminauit: dixitque, Fiat lux, & facta est lux, qua tenebras meas & vidi, & horruui, & ocu-

Elos ad liberatorem meum extuli, qui nullis meis præcedentibus meritis, propter solam nominis sui gloriã me ab hoc summo periculo liberauit. Hęc enim gratia: qua Deus auersum hominem ad se conuertit (quæ præueniens gratia appellatur) solo Christi merito hominibus tribuitur: quandoquidem homo sceleribus alligatus, & inimicitias cum Deo gerens, nihil agere potest, quo tantum hoc donum promereatur. Quam rem Propheta hoc in loco significauit, cùm propter nomen suū, hoc est, propter immensam Dei misericordiam, hoc tantum donum se percepisse confitetur. Est autem maximè prædicanda hæc misericordia, qua (vt **D. Bernard.** ait) Dominus præuenit non solum immeritos, sed etiam malemeritos: qua repellētibus & prouocantibus largitur spiritum bonum. Quid autem illi dulcè sapiat, cui hæc misericordia tanta non sapit?

Bernard.

Sed quid tamen prodesset auersum conuerti, & mortuum ad vitam excitari: & per viam perditionis ingredientem, ad viam salutis reuocari, si post hanc conuersionem (quod multis hoc paschali tempore contingit, qui post quadragesimalem pœnitentiam ad priora peccata redeunt) ego quoque ad pristinam perditionis viam rediens, deteriorem apud Deum causam meam facerē? Tunc enim de me verè propheticum illud dici posset, Qui congregauit merces, misit eas in saccum pertusum. Idcirco post primam hanc misericordiam gratiæ præuenientis, alteram contulit gratiæ comitantis, de qua protinus subdit: [*Deduxit me super semitas iustitiæ propter nomen suum.*] Quo in loco illud primo obseruandum est, quòd cum semitam iustitiæ, non viam dixit, arctam esse salutis viam insinuauit, & paucos item, qui ambulant per eā:

Aggei. 1.

contrà verò ad eò latam perditionis & iniustitiæ viam, vt Sa- A
 lomon infinitum esse stultorum numerum dixerit, qui per
 eam gradiuntur. Quòd cum ita sit, quanta quæso illa mi-
 sericordia est, quæ me in tam multorum mortalium naufragio,
 in quo tam multi iustitiæ & sempiternæ vitæ opes amittūt, ego
 cum paucis ab hoc tanto periculo liberatus, ad salutis portum, si
 dam quæ litoris stationem peruenerim? Qualis ergo misericordia
 est, inter infinitum stultorum, hoc est, pereuntium numerum, cū
 paucis electis sempiternam consequi salutem? Vt autem benefi-
 cij huius magnitudinem intelligatis, fingite nunc animis ingentes
 hostium copias ciuitatem aliquam expugnare, & ferro ac flā
 mis omnia vastare, nullum quæ afflictiis ciuibus præsi- B
 diū nisi in
 ardui cuiusdam montis vertice esse: ad quem vnica tantum semi-
 ta, & ea quidem rectissima ducat: quæ tamen paucissimis ciui- B
 bus nota sit, qua nimirum hi quidem celeri fuga salutis suæ con-
 sultunt: cæteri verò, quibus semita hæc ignota est, partim per præ-
 cipitia incautè currentes, ex alto ruunt atque intereunt, partim
 in vadosa loca & cœnosa incurrentes, cœno infixi & immoti ia-
 cent: partim verò per devia quæque gradientes, in ipsos hostes
 insidijs positos incidunt, captique ab eis & vincti abducuntur.
 Hac imagine vobis fratres humanæ vitæ cōditionem velut oculis
 spectandam proposui. Omnes enim qui in hac vita degimus,
 in simili periculo & errore versamur. Vt enim ciues illi hostes
 fugiunt, & salutis præsidium quærent: ita omnes nos natura
 impellente, summo studio atque conatu & miseriam fugimus
 & ad foelicitatem properamus, hoc est, ad statum quendam bo-
 norum omnium complexu & aggregatione perfectum, in quo C
 ab omnibus curis atque miserijs, tanquam ab insequentibus ho-
 stibus liberi, placidam atque tranquillam vitam agamus. Ad
 hunc autem foelicitatis humanæ montem quidam per carnis vo-
 luptates tendunt qui tunc se foelices futuros putant, cū
 hanc animæ suæ sitim varijs huius vitæ voluptatibus expleue-
 rint. Hi autem sunt, qui in cœno libidinum & carnalium volu-
 ptatum perpetuò infixi & immoti iacent. Alij verò foelicitatem
 suam honoris, & imperij, & sublimioris loci dignitate me-
 tiuntur: ad quam per mille pericula & incommoda tendunt,
 multis vitam discriminibus obijcientes, quò ad optatum hono-
 ris culmen perueniant. Hi autem sunt qui per præcipitia gradiē-
 tes, per varia pericula ad maius periculum proficiscuntur. Sunt
 alij

D alij rursus qui inexplebili cupiditate diuitijs inhiantes, tūc se beatos fore arbitrantur, cū domos suas auro (quod intactū perpetuò seruant) impleuerint. Hi sunt aut, qui in hostiū manus incidētes, captiui in seruitutē abducuntur, quādo hi nō diuitiarū domini, sed serui & cupiditate sua captiui, non sibi diuitias, sed ipsi diuitijs miserā seruitutē seruiunt. Omnes igitur qui rectam viā non tenent, neq; id quod cupiunt assequuntur, & innumeris penē miserijs cruciantur. Soli igitur illi, qui *per semitam iustitiæ* (quæ certa, plana, & rectissima est) gradiuntur, voti cōpotes fiunt: ceteri infinitis penē miserijs implicātur. Ipsorū enim est illa vox. *Sap. 5.* Lassa sumus in via iniquitatis & perditionis: ambulauimus vias difficiles, viā autē Domini ignorauimus. Soli igitur pij recta via atq;

E inoffenso pede ad veræ felicitatis montem perueniunt. De hac enim Esaias ait, *Semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum. Rectā semitam appellat, quia videlicet sine vllō errore virum iustum ad optatum felicitatis portum perducit. Eademq; adeò plana & facilis ad gradiendum est, vt de illa diuina Sapientia dicat: Ducam te per semitas æquitatis: quas cū ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum. Quæ cū ita esse, vel ipsorū etiā reproborum testimonio constet, quanta quæso illa, quæ pijs impenditur misericordia est, quæ illos per semitas iustitiæ Deo dirigente atq; comitante deducit? ¶ Augēt autē doni magnitudinem, quod gratis hoc tantum beneficiū Dominus contulit: quod aperte significauit, cū subdit: [Propter nomen suum,] hoc est, propter immensæ bonitatis & largitatis suæ abundantiam. Sed ais, Quomodo gratis donat, qui per semitas iustitiæ gradienti ex debito iustitiæ spiritū suū & gratiæ augmenta largitur? Ad hoc breuiter & argutē O. Bernard. respondit, dicens, Dominum gratis facere, ne gratis donet. *Bernard.* Hoc est, quod cū nos & ad petendū inuitat, & gratiæ suæ auxilia & dona largitur, quibus excitati bona opera inolinur, tunc gratis facit, ne gratis donet: quando quidē pijs actionibus (quæ excitante nos gratia sua operamur) gratiæ augmentū & gloriæ ex debito iustitiæ impertitur. Quo fit vt bonorum operum nostrorū præmium partim quidem gratuitum, partim etiam debitum sit.*

§. III.

¶ Sequitur deinde sextum beneficium, quod exponit Vates sanctus, cū subdit: [Nam & si ambulauero in medio ymbrae mortis, non timebo

timebo mala, quoniam tu mecum es.] Quid aut vmbrae mortis nomine intelligimus? Umbra certe corpori, cuius est umbra, coniunctissima est, & eius quidem imaginem, non tamen veritatem refert. Cū verò totus hic sermo spiritualis sit, & ad animam referatur, satis constat animae mortem esse peccatū, quod illi mortem infert. Huius ergo mortis umbra, tentatio ad peccatū prouocans, omnisq; peccandi occasio & periculū est. Quocirca omnes Dæmonum insidiae, omnes carnis nostrae suggestiones & carnalia desideria, omnes hominū persecutiones & iniuriae, quibus alij alios iniuste & inique petunt, omnia improborū ac perditorū hominū consilia & exempla, ac omnes demū peccatorum laquei (qui tā multi sunt, vt Propheta dicat, Pluet super peccatores laqueos) meritō vmbrae mortis nomine significantur, quae ad mortifera nos peccata instigant. Inter tot aut laqueos & pericula non improbi modò, sed etiam pii versantur. Hac enim de causa Sponsus in Canticis de Sponfa sua loquens ait: Sicut liliū inter spinas, sic amica mea inter filias. Quid aut spinarum nomine intelligatur, D. Bernard. exponit his verbis: Spina culpa est, spina poena est, spina falsus frater, spina vicinus est malus. O candens liliū! o tener & delicate flos! increduli & subuersores sunt tecū, vide quomodo cautē ambules inter spinas. Plenus est mūdus spinis. In terra sunt, in aere sunt, in carne tua sunt. Versari in his, & minimē laedi, diuinæ potentię est, non virtutis tuæ. Haftenus ille. Aduersus aut huiusmodi spinarū pericula tutū sibi vir iustus refugium in Domini praesentia atq; tutela repositum habet, ideòq; cū Propheta canit, [Si ambulauero in medio vmbra mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.] Hanc enim praesentiam tuam mihi pollicitus es, cū per Prophetam dixisti. Cū transferis per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: in igne non comburens. Hanc verò mirabilem tutelam ac prouidentiam latissimē idem Vates sanctus in Psalm. 90. describit: in quo, varijs huius vitæ periculis & laqueis expositis, inter cætera diuinæ protectionis beneficia, sic ait, Scuto circumdabit te veritas eius, non timebis à timore nocturno, &c. Rectē autem Dei veritatem appellat scutum, & impenetrabile quidem scutum, quia veritas est non quidem infirmi hominis, aut parum amici, sed omnipotentis Dei, qui oues suas incomparabili amore prosequitur. Quo fit, vt quoniam infirmitas cadere in omnipotentē nequit, neque obliuio in amantem, nec mendacium in ipsam veritatem, merito

Psal. 10.

Cant. 2.

Bernard.

Esai. 43.

Dritò hoc eius scutū impenetrabile esse dicatur. Quòd verò deinde ait: Non timebis à timore nocturno, à sagitta volante in die, &c. genera omnia & periculorum & hostium complexus est: siue illi corporei, siue incorporei sint: siue nos aperto Marte, siue ex insidijs adorianur: siue sub imagine virtutis tecti, siue detecta malitiæ suæ facie nos impugnent. Ab his igitur omnibus hoc diuinæ veritatis, hoc est, diuinæ promissionis clypeo vallati, tuti & incolumes cōseruabimur. Auget autem beneficij magnitudinē quod deinde sequitur. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis, ad te autem non apropinquabit. Hoc est, videbis improbos mille incommodis agitari, cupiditatibus torqueri, odijs inflammari, liuore contabescere, auaritia & ambitione incendi, ira & furore præcipites agi, ac postremò calamitatibus varijs, ac mortibus charorum suorum fremere, & indignissimè de diuina prouidentia queri. Quæ omnia à pijs hominibus (quos Deus in tutelam suam recepit) procul absunt: à quo siquid ad eorum probationem & purgationem immittatur aduersi, miti & patienti animo, Deo illis manum porrigente, sustinent. ¶ Quisquis igitur, fratres, sic vitam suam instituit, vt inter pias oues Christi numerari mereatur, is neq; inopia cōfici, nec malis intabescere, nec telis mortiferis sauciari, nec clade aliqua & vastitate consumi poterit. Cùm enim eget, abundat: cùm corpore languet, valet animo: cùm extingui videtur, tum demum vita fruitur. Nullo igitur modo potest status hominis iusti alicuius mali incurfione dissipari. Cælum enim concidet, terra incendio conflagrabit, omnis deniq; natura delebitur: at Dei veritas semper inuiolata permanebit. Sic enim apud Isaiã iustos alloquitur: *Leuate in cælū oculos vestros, & videte sub terra deorsum: quia cæli sicut fumus liquefcent, & terra sicut vestimētum atteretur, & habitatores eius sicut hæc interibunt, salus autē mea in sempiternū erit, & iustitia mea non deficiet.* Si igitur saluti, quā Deus amicis suis affert, pernicies afferri nō potest (vt ex hoc loco perspicitur) si Dei iustitia quæ fide illius & veritate cōtinetur, sempiterna est: sequitur, vt quædam magnificum illius promissum consecuti sunt, tuti & incolumes in Dei tutela atque præsidio lateant, Qui enim illos tangit, tangit (vt Zachariæ verbis vtar) pupillam oculi Domini. Quæ cum ita sint, an non merito Vates sanctus dicere potuit: Si ambulauero in medio vmbre mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. ¶ Ex his quæ hæctenus dicta sunt, fratres, liquet pla-

Esa. 51.

Zacha. 2.

planè, hoc solum diuinæ tutelæ beneficium, vt nihil esset aliud, A
satis superque esse, vt & improbi ad viam iustitiæ hæc tanta spe
illecti redirent, & pij in quavis fortuna placidam & tranquillam
vitam ducerent. Sed nondum hic miserationum Domini finis.
Sequitur enim.

[Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.] Virga quidem ad
correctionē, baculus verò ad sustentationē destinatur. Vtrun-
que autē ouibus suis pastor noster adhibet, quos simul & virga
castigat, si forte paululum à via declinauerint, & baculo in ipsa
castigatione fuleit atque sustentat, ne calamitatis pondere fracti
succumbant. Ipse nanq; in Apoc. ait: Ego quos amo, arguo & ca-
stigo. Et Apostolus: Quem enim diligit Dominus corripit, & fla-
gellat omnē filium quē recipit. Sed is tamē vbi nos vel corripue B
rit, vel tentari permiserit, facit cum tētatione prouētum, vt possi-
mus sustinere: quæ res ad baculi officium pertinet, cuius est im-
becillum sustentare ne cadat. Hic ergo baculus virgæ adiunctus,
nō dubium, quin magnam pijs hominibus cōsolationis materiã
præbeat. Virga enim sine ope baculi nō cōsolationem, sed perni-
ciem affert. Sensit virgam Pharao, sensit & Senaacherib Assyriõ-
rum rex: sed quoniam defuit baculus virgæ, periit vterq;. Sensit
item virgam David, posteaquã populum numerari præcepit,
sensit & Nabuchodonosor, vbi superbia elatus fuit: sed quoniam
diuinæ directionis atq; sustentationis baculus affuit, vterque sa-
lutem & incolumitatem ac proinde cōsolationem adeptus est.
Quæ enim maior solatij & lætitiæ materia pijs hominibus esse
poterit, quàm cum apertè vident, se à maximis periculis & cala- C
mitatibus Domini beneficio atq; prouidētia liberari? Hoc enim
idem Vates sanctus apertè significauit, cum ait: Qui cōuertit ma-
re in aridam, in flumine pertransibunt pede, ibi lætabimur in ip-
so. Hoc est, cum nos Dominus præsentia suæ beneficio ab instā-
tibus periculorum fluctibus liberat, corda utique nostra maxi-
ma lætitia exhilarat, & ora nostra in laudem & prædicationē no-
minis sui laxat. ¶ Hanc autem salutarem virgæ & baculi coniu-
ctionem apertè Dominus per eundem Vatem pollicetur, cum
de viro iusto loquens ait, Cum ipso sum in tribulatione, eripiam
eum & glorificabo eum. Quam quidem Domini promissionem
magnificis verbis. D. Bernard. amplificat & attollit dicens: Vnde
scis quia nobiscum Dñs est in tribulatione? Ex eo nimirū, quia
nos in ea sumus, hoc est, quia nos in ea nō deficimus. Quis enim
susti-

Apoc. 3.

Hebr. 12.

Psal. 65.

Psal. 90.

Bernard.

D fastineret? quis p[er]sisteret sine eo? Omne ergo gaudiū estimentus, cū in tentationes varias inciderimus, nō modo quia per multas tribulationes oportet nos intrare in regnū Dei, sed etiā quā nixta est Dñs his qui tribulato sunt corde. Agamus ergo gratias Patri misericordiarū, quia nobiscū est in tribulatione. Quod si ita est, quid ego aliud requirā, quā tribulationē? Bonū mihi Dñe tribulari, dū modo ipse sis mecū, quā regnare sine te, epulari sine te, sine te gloriari, Bonū in tribulatione magis amplecti te, in camino habere te mecū, quā esse sine te, vel in cœlo? Quid trepidamus? quid cūctamur? quid refugimus hūc caminū? Sequit ignis, sed Dñs nobiscū est in tribulatione. Hactenus Bernard. Ex cuius verbis facile beneficij huius magnitudinem intelligere licet.

E Addit deinde beneficium aliud Propheta cum subdit *Parasti in conspectu meo mensam aduersus omnes qui tribulant me.* Quid autem huius n. cenæ nomine nisi cœleste conuiuium, & Angelorū panem, & nouissimam illam cenam, in qua pastor noster sacratissimum corpus suum in cibum, & sanguinem suum in potum ouibus suis reliquit: quo refectæ & saginatae, aduersus omnes hostium assultus decertare strenuē possent? Hic enim cibus nō modo spiritualem animorum vitam alit atq; sustentat, sed tantum nobis roboris atq; virium auget, vt D. Chrys. dicat: Vt leones ignem spirantes, ab illa mensa discedimus, terribiles Dæmonibus effecti. Quauis enim diuinū hoc sacramentū virtutem eius referat, qui in eo continetur, qui cum sit omnipotēs, omnia prestat, & ad omnia valet, præcipua tamen eius virtus, maximeq; ad salutem nostram necessaria, fortitudo est, quæ nobis in eo confertur.

Chryso.

F Quia enim in medio laqueorum positi sumus, & à tot hostibus vndiq; circumfidemur, nihil nobis magis necessarium erat, quā hoc cœleste robur & fortitudo, qua à tot hostibus tuti atq; incolumes conseruaremur. Sed quia huius beneficij magnitudinem nulla mortalis lingua explicare pro dignitate potest, ad alia transeamus: sic tamen, vt quod eloqui non possumus, adoremus, & veneremur, immortalesq; gratias tanti muneris autori perpetuò agamus. Sequitur autem.

§. III.

¶ *[Impinguasti in oleo caput meum.]* Caput hoc in loco Didymus magni nominis antiquus Theologus, quauis oculis captus, promēte accipit, quæ velut animæ nostræ caput, hoc est, summa eius pars est. Oleū verò pro afflatu & vnctiōe Spiritus sancti: quā de

Didymus.

omni-

omnibus docere Ioānes ait. Vt enim oleū lucem nutrit ac fouet: A
 1. Ioan. 2. ita hæc spiritualis vnctio intellectu piorum cœlesti doctrina eru-
 dit atq; illuminat. Significat ergo. Vates sanctus, mentem suam
 copioso diuini Spiritus lumine irradiari, vt ita demū voluntas ip-
 sa oculatissimū ducem nacta, in amore & æstimatione rerum nō
 aberraret. Quæ sit aut huius diuini luminis necessitas, vel ex eo pa-
 tet, quod totius vitæ Christianæ summa in eo præcipuè sita est,
 vt & Deū super omnia diligamus, & (quod est consequens) pec-
 catum super omnia detestemur, vt hoc autem fiat, necesse est, vt
 intellectu nostro præsit ea cognitio diuinæ pulchritudinis &
 bonitatis, quæ nos ad illū super omnia diligendum potenter alli-
 ciat: eaq; deformitatis & foeditatis peccati notitia, quæ volunta-
 tem nostram ad illud super omnia detestandum inducat. Id ad eò
 D. Thom. verum est, vt D. Thom. cum charitatis augmento, mentis quoq; B
 nostræ lumen augetur, & intellectus donū (quod inter præcipua
 Spiritus sancti dona numeratur) simul etiam cum illa perfici, &
 crescere doceat, vt videlicet æquabilis inter voluntatem nostrā
 & intellectum responsus, & vt ita dixerim, proportio intercedat
 dum voluntas tantum diligit Deum, quantum diligendum esse
 lumine intellectus illustrata cognoscit.

Sed huius tamen sacre vnctionis oleum ad intellectus illu-
 strationem præcipuè pertinet: quid igitur ad voluntatem? num
 ea ieiuna & inornata relinquenda est, cum in ea præsertim ve-
 ræ sanctitatis radix & fundamentum sit? Minime gentium, Ob
 hoc enim Propheta subdit: [*Calix meus inebrians, quam præclarus
 est?*] Calix autem hic, qui piorum mentes inebriat, quid aliud
 quam charitatis vinum est? Vini autem est, sanguinem accende C
 re, cor lætificare, & vires atque robur corpori addere, ac postre-
 mō si nimium fuerit (quod videlicet naturalis calor concoque-
 re non possit) mentem alienare, atque inebriare, hominemq;
 sibi ipsi eripere. Quæ quidem omnia charitati plenissimè con-
 ueniunt. Quid enim magis pectus hominis in amorem sui con-
 ditoris accendit? Quid maiori ac puriori gaudio animam lætifi-
 cat, cum verè diligentis proprium sit, & absentem dilectum de-
 siderare, & de eius præsentia gaudere? Quid verò maiores ani-
 mo vires & fortitudinem suggerit, quam virtus ea, de qua scri-
 ptum est. Fortis est, vt mors, dilectio: dura sicut infernus æmu-
 latio? Cæterum quonam modō charitas inebriet, hominemq;
 sibi eripiat, neque sui iuris esse sinat, sed in Deū rapiat, hoc pla-
 nè,

Dne, neq; ad omnes pertinet explicare; ac multo etiã minus experi. Quin& ipse Propheta explicare nõ est ausus. Illa quippe oratio, [*Quam præclarus est,*] ab interprete claritatis gratia adiũcta fuisse videtur. In Hebræo namq; solũ habetur, [*Calix meus inebrians:*] in qua quidẽ concisa oratione diuinus Vates substitit, neq; progredi vltcrius potuit, partim quòd nullum satis idoneum verbũ inuenit, quo tantæ suauitatis vim declararet, partim quòd spiritus eius tãtæ rei consideratione & memoria liquefactus & interceptus, in medio orationis cursu substitit, neq; vltcrius progredi valuit. Qua loquendi figura vehementem animi affectum & cõmotionem tacendo magis quàm loquendo expressit. Quale est & illud eiusdem in .6. psalm. Anima mea turbata est valde: sed tu

E Domine vsquequo? Hanc aut̃ sobriam ebrietatem nõ ad omnes, sed perfectos solũ pertinere, illa ex lib. Cant. verba testantur: Comedite amici & bibite, & inebriamini charissimi. Bibere ergo ad amicos, inebriari verò ad charissimos spectat. Talis plane D. Bernard. erat, qui de hac sancta ebrietate sic ait: Sæpè gratiã perstringit sensum amantis, & eripit ipsum sibi, & rapit ad silentia gaudia, & fit homo ad punctũ suo modo, sicut & Deus est. Hoc est, sicut Deus sui ipsius contẽplatione felicissimus est: ita homo suo modo eadẽ contemplatione reficitur, & extra se raptus, suiq; & rerum omniũ oblitus, diuinæ felicitatis particeps fit. Talis itẽ D. August. erat, qui cũ à se deficere, & in Deum transire vellet, orabat, Sileant animę meę omnia, sileat anima mea ipsa sibi. Hoc est, ita in diuinitatis abyssum absorbeat, vt rerũ omnium quæ

*Bernard. ad
fra. de mō-
te Dei.*

*August.
in medit.*

F extra Deũ sunt, & sui etiam ipsius sensum & memoriã deponat. Talis itẽ sanctus ille Anachorita erat, de quo Enricus Herpius, de elevatione memoriæ in Deũ agens, memorat, quòd cũ alius monachus rem quandam ad vsum vitæ necessariam ab eo peteret, ille interiorem cellulam ingressus, vt petenti satisfaceret, in medio itinere quid ille petisset, oblitus est. Cumq; secundo & tertio hoc ipsum illi accidisset, petenti tandẽ permisit, vt is cellulã ingressus, quod volebat, acciperet, se id memoria retinere non posse, asserens. Hoc autem qui seculo seruiunt, incredibile iudicabunt. At isti de se ipsis veritatis huius coniecturam facere poterunt. Si enim impudicus quorundam amor adcò vehementer incendere amantis animũ solet, vt homo nõ tam amare, quàm insanire & furere videatur: quid mirum, si diuinus amor omnipotenti Spiritus sancti virtute in sanctorum hominum mentes

Herpius.

inmissus, illos extra se rapiat, & sui quodammodo iuris esse non A
sinat.

Additur autem his omnibus beneficijs extremū, sine quo nihil
cætera iuarent: quod Vates sanctus insinuauit cum ait: [*Et mise-
ricordia tua subsequetur me omnibus diebus vite mee.*] Hæc autem mi-
sericordia summi per seuerantiæ donum continet, quod supra
omne meritum est, sine quo post tot huius vitæ turbines ac pro-
cellas ad optatum salutis & felicitatis portum minimè perueni-
tur. Sicut enim euenire aliquando solet, vt naues quæ immensa
marium spatia transierunt, cum ad portum venerint, in ipso
statim aditu naufragium faciant: ita nonnunquam accidere po-
test, vt qui varia iuuentutis pericula, & vitæ turbines euaserunt,
in extrema ætate pietatis & iustitiæ naufragium faciant: quod
Salomoni regi, & Asa eius nepoti legimus contigisse. Quibus sa- B
nè antea cuncta iustitia parum profuit, quia summo hoc perseueran-
tiæ dono, quod prædestinatorum proprium est, destituti fuerūt.

Quid verò post clarissima hæc beneficia cōsequi necesse est?
Nimirum quod deinde sequitur, [*Vt inhabitem in domo Domini in
longitudine dierum.*] Domus hæc celeste palatium est, in quo is sin-
gulari quadam ratione habitare, & electos suos beare, atq; æter-
næ felicitatis pabulo satiari dicitur. De hoc igitur extremo &
summo beneficio, nihil est quod in præsentia dicamus. Ad quod
tamen cætera quæ audistis beneficia ordinantur, quæ & iter in
coelum planum pijs & iucundum efficiunt, & eos in hac vita mi-
ris modis reficiunt, adiuuant, & consolatur. Itaque quisquis hæc
duo incōmoda causabaris, quò minus per hoc salutis iter ingre-
di velles, habes hic (præter summum illud præmium, quod futu- C
ro seculo reseruetur) vndecim magnifica diuinæ gratiæ dona,
quæ tuos istos inanes & fallaces metus adimant. Si igitur credis
has esse diuinas literas, si his, quæ hactenus diximus, fidē habes,
agnosce hos serpentis antiqui dolos, & ad hoc te iter salutis ac-
cinge: quo tantorum bonorum particeps effectus in hac vita, ad
æternæ tandem felicitatis pabula, quæ Sanctorum mentes
plenissimè satiant, hoc coelesti pastore ducen-
te, & viam tuam dirigente, peruenire
feliciter merearis.

Domi-

Dominica tertia post Pascha, cōcio prima:

in qua vtriusque gaudij, piorum, scilicet, & improborum
collatione facta, facile ostenditur, iucun-
diorem esse bonorum, quam
malorum vitam.

*THE. Mundus gaudebit, vos autem contristabimini:
sed tristitia vestra vertetur in gaudium. Ioan. 16.*

LECTIO sancti Euangelij, fratres charissi-
mi, pars quædam consolatorij sermonis est,
quem ad discipulos Saluator pridie eius diei
quàm pateretur, habuit: quo mœrorem, quē
de suo abscessu & morte intimis animi senti-
bus conceperant, lenire paterna pietate cu-
rauit. Ad quod efficiendum, duplici potissi-
mum ratione vtius est: altera, quòd mœror ille nequaquam diu-
turnus esset futurus, altera quòd maximæ & nunquam amitten-
dæ lætitiæ materiam illis præbiturus esset. Ait igitur.

[Modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me, quia
vado ad Patrem.] Hæc verba (vt D. August. ait) obscura tunc disci-
pulis fuerunt, antequàm implerentur: quæ vbi impleta sunt, & no-
bis & illi sunt aperta. Post modicum enim tempus passus & se-
pultus est, quo tempore illum non viderunt: post modicum ve-
rò illum à mortuis resurgente viderunt: atq; ita illorum tristi-
tia in lætitiã commutata est. ¶ His autem verbis appositissimè
humanæ vitæ, rerumque omnium instabilitas & inconstantia,
variaque rerum vicissitudo designatur: in qua nihil stabile, nihil
fixum & immotum est, sed tristibus læta, & lætis tristitia ubique
permiscetur. ¶ Quòd si à me quæritis, cur Dominus hac tanta
rerum varietate vitam hominum respersam esse voluerit: multe
sunt causæ: quæ tamē omnes diuersis quidem rationibus ad pio-
rum vtilitatem referuntur. Sicut enim temporum varietas neces-
saria est ad foecunditatem omnium, quæ terra, marique generā-
tur & aluntur (necesse est enim dierum & noctium, hyemis,
& veris, caloris & æstus vicissitudines esse, quibus terræ fruges
partim

partim radices agant, partim adulescant, partim etiam æstu tor- **A**
 reantur, & ad maturitatem perueniant) ita planè easdem rerum
 mutationes in spiritualibus reb esse oportet: vt alię virtutes alijs
 atque alijs temporibus exercendi sui occasionē accipiāt. Quo-
 modo enim fortitudo, patientia, atque constantia, nisi aduersis
 rebus promeremur, vim suam exerent? Iam verò qua ratio-
 ne homo & virium suarum imbecillitatem, & diuinæ providen-
 tiæ curam & benignitatem agnosceret, nisi illud in afflictis re-
 bus, hoc in secundis intelligeret? Hac enim rerum vicissitudine,
 vel ipse sanctissimus David ad vtriusque rei pleniorē cognitio-
 tionem erudiri se ostendebat, cum ait: Ego dixi in abundantia
 mea, non mouebo in æternum. Domine in voluntate tua præ-
 stitisti decori (siue monti meo) fortitudinem. Sic enim Hierony **B**
 mus vertit. Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturba-
 tus. Videte quæso, quàm dissimilem de se in hoc duplici rerum
 statu vir sanctus opinionem cōceperit: altero enim immobilem
 se in æternum fore sperabat, altero verò se inopem, & infirmum,
 & varijs perturbationibus obnoxium agnoscebat. Hac igitur
 de causa Dominus modico tempore nobis adest, & modico itē
 consolationis suæ præsentiam subtrahit: vt quemadmodum Sol
 vtroque tempore, cum videlicet ad nos accedit, & cum recedit,
 beneficus & salutaris est: ita verus iustitiæ Sol Christus simili ra-
 tione & præsentiam suam nobis largiens, & interdum subtrahēs,
 salutem nostram operatur. Huius autem rei gratia beatus Iob,
 de homine cum Deo loquens ait: Visitas eum diluculo, & subi-
 to probas illum. Quem locum D. Grego. breuiter explanans ait: **C**
 Vis homo & gratiæ dona habeat, & infirmitatē suam agnoscat,
 visitas eum diluculo, & subito probas illum. Sic Elias & cælum
 aperit, & Iezabel fugit. Paulus quoque in paradysum rapitur, &
 carne tentatur. Hęc igitur ob causam Dominus variè pios homi-
 nes, ad ipsorum tamen vtilitatem, versat ac voluit: partim vt in
 omni genere virtutis exerceat: partim vt infirmitatis humanæ,
 ac diuinæ bonitatis pleniorē cognitionem illis tribuat. Hoc
 est igitur quod ait. [*Modicum & non videbitis me. &c.*]

Sed cum hanc cælestis philosophiæ partem rudes adhuc di-
 scipuli nec propter ignorantiam assequerentur, nec propter summam
 erga Magistrum reuerentiã, quid ea oratio significaret, quærere
 auderent: cælestis magister eorum desiderio satisfacere volens,
 non tam quid ea oratio significaret, quàm quò tenderet, expli-
 cat

Deat dicens: [De hoc queritis inter vos, quia dixi: Modicum & non videbitis me, &c. Amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, &c.] His igitur verbis declarare voluit breuē piorum hominum tristitiā & terro gaudio commutandam: contraq; momentaneam improborum lætitiā perpetuo iūctū vindicandam. Cuius rei commodissimum sublecit exemplum. [Mulier (inquit) cum parit, tristitiā habet, quia venit hora eius: postquam autem peperit puerum, iam non meminit pressuræ propter gaudium: quia natus est homo in mundum: ita & vos nunc quidem tristitiā habetis: iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.] Hic iam apertè Dominus præfenti piorū gaudio æternum futurę felicitatis gaudium adiungit, quod tollere nemo potest. Huiusmodi verò gaudium hoc vel maxime à mundi gaudio distat, quod hoc mille modis intercipitur & fugit. Nam & morbus, & casus, & aliorum inuidia, & iniuria, & mille dolorum & curarum examina illud nobis eripiunt, vt merito poetarum eximius dixerit.

*Optima quæq; dies miseris mortalibus aui
Prima fugit: subeunt morbi, tristitia, senectus,
Et labor & dira rapit inclementia mortis.*

At piorum gaudium, quod æternum est, nemo ab eis tollere potest. Non mors, vbi immortalitas regnat: non morbus, qui inde exulat, vbi mors non est: non casus aut fortuna, quæ illic minime dominantur: non inuidia, vbi omnes germana charitate deuincti sunt: non dissidia & bella, vbi eterna pax & concordia viget: nō hostis amicus, qui inde cum satellitibus suis pulsus est: non mundus, qui superatus iam & subactus est: non caro, quæ spiritualis effecta, non iam rebellis & aduersa, sed obsequens & amica est. Quocirca nihil est, quod illud gaudium aliqua ratione vel inficere vel auferre possit. Ideoq; merito Propheta beatas illas mentes, quæ in æterna patria hoc gaudio perfruuntur, ad laudes Domini inuitat, cum ait: *Lauda Hierusalem Dominum: lauda Deum tuum Sion. Cur laudare iubes? Quoniam (inquit) confortauit seras portarum tuarum, hoc est, quoniam felicitatem tuam in tuto loco posuit, firmissimisque præfidijs muniuit, ne inimicum locum aut hostis irumpere, aut casus inuadere, aut calamitas aliqua ciuitatis eius gaudium interciperet.*

Psal. 143.

¶ Ex huius verò gaudij æternitate illud etiā sequitur, quod beatæ illæ mentes singulis momentis totius æternitatis gaudijs quodammodo perfruuntur: sicut contra reprobi totius æternitatis pe-

nis consimili ratione cruciantur. Constat enim impendentium A
 malorum comprehensionem vehemēter animū cruciare. Quod
 vel sanguinei sudoris, qui ex corpore Dñi effluxit, argumento
 cōprobare sicut. Futurorum quippe dolorū suorum comprehen-
 sio hūc mirabilem ex toto eius corpore sudorē expressit. Cū igitur
 damnati totam æternitatē (in qua sine fine torquendi sunt)
 cogitatione quodāmodo apprehendēt: huius tam longi & nun-
 quā finiēdi cruciatu tormentū ipsa sua cogitatione ante capiūt,
 quæ ipsorū grauissima & acerbissima pœna est: quandoquidem
 per eā toto, vt ita dicam, æternitatis pōdere premūtur. Quo quid
 esse miserabilius potest? Similiverò ratione electi omnes dū se de
 sua felicitate securo animaduertunt, dum ab intuitu & comple-
 xu diuinæ pulchritudinis se nunquam esse diuellendos certissi- B
 mē sciunt, dum totam æternitatē (quæ infinita secula complecti-
 tur) sibi ante oculos ineffabili iucunditate refertā proponunt, de
 tota ea singulis momentis plenissimē gaudent. Hoc ergo tantū
 bonū discipulis Saluator, atq; adeo omnibus pietatis sectatori-
 bus pollicetur, cū ait: *Gaudiū vestrū nemo tollet à vobis.* Haectenus de
 Euāgelica lectione: nūc ad proposita thematis verba redeamus.

Tractatio Thematis.

ANtequam rem ipsam aggrediar, pauca mihi prius, fratres, de
 concionatoris officio, quæ ad propositi argumēti tractatio-
 nem pertinēt, dicenda sunt. Cuius cū multæ sint partes, multis
 2. Cor. 5. quoque nominibus in literis sanctis appellatur: inter quæ, Lega-
 ti etiam nomen recipit. Sic enim Apostolus ait: Pro Christo le-
 gatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obscra- C
 mus pro Christo, reconciliamini Deo. Sumus ergo quicunq;ue
 iocī huius autoritatē contingimus quāuis indigni & viles homū
 ciones, Dei ad homines Legati: cuius legationis munus est, suade-
 re vos, vt rupto fœdere quod cū carne, cū mūdo, cūq; huius mun-
 di principe habetis, nouū cum Deo fœdus percutere velit. Est
 enim improborū omniū illa vox: *Pepigimus fœdus cū morte, &
 cū inferno fecimus pactū.* Quicūq; enim colla sua grauissimo pec-
 catorum iugo subdiderunt, hi planē cū ipsa morte atq; inferis
 pactū inierūt. Sicut igitur olim Asarex Iuda legationē ad regem
 2. Reg. 15. Syriæ misit, multis precibus & muneribus ab eo cōtendēs, vt ru-
 pto fœdere quod cū Baasa rege Israelis percusserat, fœdus secū
 iniret: ita vos Dñs per nos tāquam per legatos suos ad violanda
 mortis æternæ fœdera, & nouū cum salutis & felicitatis vestræ
 auto-

Dantore foedus ineundum inuitat. Hoc igitur munus nostrū, hæc summa legationis & officij nostri, hoc dies noctesq; etiam cum soli sumus, animo volumus: hoc in omnibus concionibus quālibet variæ sint, perpetuò agimus, dum noua & vetera de Scripturarum thesauris proferimus, ad eundem videlicet portum varijs itineribus tendentes, & nullum non mouentes lapidem, quò vos ad hæc noua foedera, hoc est, ad Dei amicitiam & honestatis studium (in quo salus vestra sita est) traducamur.

Sed dicet fortassè aliquis, Si nos ad salutē & foelicitatē, si ad re-
cti & honesti studiū adhortaris, quid op^o est tot mouere lapides, tot machinas adhibere, vt quæ honesta & salutaria sunt persuadeas? Cū enim volūtatis nostræ sit in bonū ferri (neq; enim aliud velle potis est) cū nihil virtute melius, vtilius, & honorificētius, nihilq; rationali creaturæ conueniētius sit: quid opus est tot machinis, vt voluntatē eò impellas, quo ea naturali impetu fertur. Rectè sanè: sed quoniā intellectus ipse qui volūtatis ductor est, sæpè eiusdem voluntatis vitio & impulsu labitur, dū malum bonū, & bonum malū: amarum dulce, & dulce iudicat amarū: ideo voluntas, quæ cæcū ducem sequitur, cū eo pariter hallucinatur: quod in hac re fieri quotidie cernimus. Mens enim nostra falsa rerū imagine delusa, vitiorum viā planā & iucundam, virtutis verò horridā, difficilem, atq; salebrosam putat: talemque voluntati proponēs illam ab ea retrahit, & ad inhonesta tanquā voluptuaria & iucunda aduocat. Cū autem error hic malorum omnium seminarium sit, contra illum nobis perpetuum certamen indictum est. Sicut enim cū medicus noxij alicuius humoris abundantia morbum peccare intelligit, omnia aduersus illum medicamēta comparat: ita nos cum videamus errorem hunc malorum omnium veluti Lernam esse, omnem orationis nostræ vim aduersus illum intendere oportet. Ad hoc autem efficiendum, vtrāque inter se piorum & improborum vitam conferamus, hoc est, improborum gaudia & gaudiorum onera: contraque piorum onera, & onerum atque laborum solatia: quò facile vtriusque rei imagine perspecta, de tota causa sententiā ferre possimus.

§. I.

¶ Sua igitur seculi hominibus gaudia, qualiacunque sint, concedamus, nēpe edere, bibere, lasciuiſcē, luxuriari, genio indulgere, cuticulam curare, diē in noctem dormiēdo, & noctem in diē ludendo conuertere, & Alexandrinis (quod aiunt) delicijs molli-

Iacob. 4.

Iob. 20.

Eccles. 18.

ter carnē fouere atque nutrire. Sit ita sanē. Nūc quale sit gaudiū, A
quod ab huiusmodi delicijs proficiscitur, expendamus. Primūm
quidem (quod negari non potest) nō perpetuum aut diuturnū:
sed quemadmodum ipsa vita, breuissimum est. Quæ est autē vi-
ta nostra, nisi vt Iacobus Apoll. ait. vapor ad modicum parens,
qui deinceps exterminatur? Videas enim aliquando densissimū
fumi vaporem ex fornace prodeuntē, qui quo magis supera lo-
ca petit, eò magis dilatatus attenuatur, donec tandem ita euane-
scit, vt ne vestigiū quidem illius appareat. Quā Apostoli simili-
tudinem quidā ex amicis Iob explanasse videtur his verbis: Hoc
scio à principio ex quo positus est homo super terrā, quòd laus
impiorū breuis sit, & gaudiū hypocritæ ad instar puncti. Si ascē-
derit vsq; ad celū superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, qua-
si sterquiliniū in fine perdetur, & qui eū viderunt, dicent, vbi est? B
Velut somniū auolans non inuenietur: trāsiet quasi visio noctur-
na. Itaq; quā Apostolus vitā vaporis fumi, hic puncto & dormiē-
tiū visis propter summā eius breuitatem cōparauit. Si igitur tā
celeri cursu vitæ nostræ spatia decurrūt, quæ tam lōga voluptas
in tam breui vita esse potest? Si vita ipsa quam viuimus, velut pū-
ctus quidam & vapor est ad modicum parens, quantum obse-
cro eius gaudium nisi instar puncti erit, qui adeò exiguus est, vt
in partes distrahi nequeat? Adde quòd hoc ipsum gaudium in
tam breui vita non eodem semper tenore decurrit, sed gauden-
tes passim deserit atque deludit. Quis enim semper secundo vē-
to nauigauit? cui semper alea foeliciter cecidit? cui semper idem
aspirauit ventus? cui fornice rota in deterius nunquam revolu-
ta est? quis denique in hac ærumnosa vita tam foelix, vt omnia C
ei ad votum fluxerit? Vix dum enim noua aliqua lætitia oborta
est, cum superueniente noua tristitia intercipitur: adeò vt finis
nondum expleti gaudij, noui mœroris initium sit. Hoc est enim
quod Ecclesiasticus ait: A mane vsque ad vesperam immutabi-
tur tēpus, & hæc omnia citata in oculis Dei. Quibus verbis signi-
ficare voluit, non procul a lætitia mœrorem abesse: & nec vel in
tegrum annum, aut mensem, aut etiam diem in continua lætitia
transigendum: sed hæc omnia citatissima sibi conuersione (Deo
ita rerum vices variāte) succedere, eiusdemque diei sicut partem
nocti, partem lucis spatio tribuimus: ita partem lætitie, partem
curis & mœrori tribuendam esse. Hodie filiam tuam matrimo-
nio collocasti: at vix dum finita lætitia nuptiarum, in foelici aut
imma-

Dimmaturo partu è medio sublata, funus eius cogere apparare. Manè domus ac familia tua pacata est atque tranquilla, vespere autè nouo tumultu, disidijs, & clamoribus ardet. Denique vt ne que rosa sine spinis: ita nec sine doloris aculeo terrenæ voluptatis fructus percipitur. *Simil.*

Iam verò quis huius adeò breuis voluptatis vsuras & incòmoda oratione percenseat? Primum enim voluptas carnis mentem atque consilium eripit, hominemque omni penè munere rationis atque virtutis spolians, vitiatorum seruum, iumentorum similem, ac penè pecudem efficit. Hinc sapienter quidam ait:

Nulla voluptate res est perniciosior: aufert

Consilium, mentemque, premit, virtutibus obstat:

E *Corrumpt mores, vitiorum maxima nutritrix.*

Debilitat corpus, sensus obtundit, amaro

Fine nocens, homini multorum causa malorum est.

Adde his intimum laniantis conscientie morsum, qui continuus impuræ voluptatis comes est. Quauis enim improbus homo nec iudicium Dei formidet, neque æterna malorum supplicia, quæ non cogitat, expauescat, mortem tamen singulis penè momentis ante oculos impendentem (ad quam se imparatū esse videt) non potest non horrere. Quo fit, vt quemadmodum sancti viri mortem quidem habent in desiderio, vitam autem in patientia: ita contra improbi vt vitam huius amore flagrant, ita mortem tãquam deliciarum suarum finem, & dolorum initium perhorrescunt. Cuius rei commodissimum exemplum pudica & impudica vxor absente vtriusque viro nobis præbent. Cùm enim vir siue ad bellum, siue ad Indos peregrè profectus est, pudica vxor cuius fortunæ omnes omnisque vitæ iucunditas ex redivi viro pèdet, tota in redivi huius desiderio suspensa, nullū diem foelicio rē putat, quā quo redeuntē virum in domū suam excipit. At quæ adultera est, ac malè audit, vt pote quæ pudore amisso thori fidē violauerit, quos in pectore suo æstus sustinet, cùm de viro redivi cogitat? Iam verò cùm nauis virum redivi ad portū appelleret nūtiatur, quibus curis, quo metu angitur? quot fugas & latebras misera in animo suo versat ac voluit? Hac igitur imagine fratres piorum & improborū mentes inspicere vtcūq; licebit: illorū pacē, horū terrores: illorū spem, horū metum: illorū securitatē, horum solitudinem. Illi enim cum Apostolo Domini aduentum auidè præstolantur, hi autem ad solum eius nomen expauescunt.

F *Simil.*

Bernar. ad Eug. Quòd si quis adeò stupidus sit, vt nihil hoc tam iusto & necessa- **A**
rio metu quatiatur, is certè maximè deplorandus est : quando-
quidem, vt D. Bernar. ait, longius à salute membrum abest, quod
obstupuit, & omnem vim sentiendi amisit.

Adde his quoque turbulentos cæterorum affectuum motus,
qui ex immodico voluptatis desiderio consequuntur. Cū enim
irascendi vis læsæ concupiscentiæ vindex esse dicatur, quos que-
so tumultus, quos irarum fluctus & procellas aduersus eos, qui
voluptatibus eius obsistunt, solet excitare? Hinc Plutarchus in-
ter morales philosophos cum primis illustris, qui varia contra
iræ morbum remedia excogitauit, hoc inter præcipua recenset:
vt videlicet ita vitam nostram instituamus, vt neque multis re-
bus, nec admodū pretiosis, aut magno cultu & arte paratis egea **B**
mus: ita fiet, vt irarum radicibus amputatis, ipsam quoque iræ
propaginem cum istis pariter amputemus. Additque commo-
dissimum exemplum: quòd hac videlicet arte frequenter medi-
ci ægrotis membris medicamenta adhibere soleant, cum pro-
pter oculorum ophthalmiam brachiorum venam scindunt, &
claudicantia crura sanant emplastro posteriori capitis parti (quæ
occipitium vocant) admoto : quòd inde nerui omnes qui motū
clent deriuentur. ¶ Cum ergo carnales homines & voluptuarij
omnem hanc vitæ prudenter & rectè instituendæ curam abij-
ciant, seque totos cupiditatibus & libidinibus suis regendos per-
mittant, quid ex hac affectuum iactatione ac turbulentia nisi tu-
multus, iras, & angores consequi necesse est? Vt enim in musi-
ces concentu nihil est auditu suauius, quàm cum variæ voces cer- **C**
to quodam numero & proportione ita temperantur, vt ad vnū
quendam numerum & ordinem redactæ armoniam efficiant: ni-
hilque contrà insuauius, quàm cum eadem nullo adhibito ordi-
ne temerè iactantur : ita nihil ea mente placidius atque iucun-
dus, in qua affectus non pro libidine sua, sed pro rationis mode-
ramine præscriptis sibi muneribus funguntur : nihil verò insua-
uius & turbulentius, quàm cum spreto rationis imperio atq; cõ-
silio, impetu cæco & furibundo incitatissimorum fluminū more
rapiuntur.

¶ Hęc sunt, fratres, molestiæ atque onera, quibus breuis illa ac fu-
tilis improborum lætitiæ implicata est, quæ tot modis vitam eo-
rum, non (vt illi somniat) placidam & iucundam, sed infinitis cu-
ris & mœroribus respectam efficiunt.

¶ Nunc

D

§. II.

¶ Nunc iam piorum onera simul & solatia, quæ leuandis eorum oneribus diuina prouidentia constituit, expendamus. Onera sunt diuina præcepta, quæ nobis seruanda traduntur, ad quorum obseruationem necesse est carnem cum vitijs & concupiscētijs crucifigere, affectus sub rationis imperio continere, linguæ petulantiam, & oculorum cæterorumq; sensuum licentiã cōprimere, omnibusq; se hominibus quanlibet infensis & improbis, placidum, amabilem, atque benignum præbere. Hæc igitur atq; his similia piorū onera sunt: quæ quāuis graua multis & importabilia videātur, Christus tamen ea iugū suaue & onus leue esse cōfirmat. Sed dices: Si iugū, quomodo suaue? si onus, quomodo

Mat. 11.

August.

2. Cor. 4.

E

leue? Huic quæstioni D. August. hæc ipsa Domini verba explanans plenissimè satisfacit. Ad quod efficiendum Apostolum inducit hæc uerba proferentem: Momentaneum & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis. Ecce, inquit Augustinus, quàm suaue iugum portabat, & quàm leuem sarcinam, qui leuem tribulationem diceret, intuens interioribus & fidelibus oculis, quanto rerum temporalium pretio emenda sit futura vita, ab æternis impiorū cruciatibus libera. Secari enim & vri se homines patiūtur, ut dolores nō æterni, sed aliquanto diuturniores acriorū dolorū pretio redimantur. idq; in morbida, incerta, & breuissima vita. Immanissimis bellis miles atteritur, pluribus annis in laboribus inquietus, quàm in otio quieturus. Quibus tempestatibus

Similia.

F

& procellis! quàm horribili & tremenda sæuitia cœli & maris quatiuntur mercatores, ut diuitias perituras acquirant, maioribus quàm quibus acquisitæ sunt, periculis & tempestatibus plenas! Sed in his omnibus, qui hæc non amant, eadē graua patiuntur. Qui uerò amant, eadem quidē, sed non graua pati uidentur. Omnia enim sæua & immania, prorsus facilia & prope nulla efficit amor. Quanto ergo certius ac facilius ad uerā beatitudinem charitas faciet, quod ad miseriam quantum potuit cupiditas fecit? Quàm facile toleratur quælibet aduersitas temporalis, ut æterna pœna uitetur, æterna requies comparetur? Non immerito ergo ille uas electionis cum ingenti lætitia, Non sunt (ait) condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriā quæ reuelabitur in nobis. Ecce igitur unde iugum illud suaue est, & sarcina leuis. Etsi angusta esse uideat paucis eligentibus, facilis tamen est omnibus

dili-

diligentibus. Haecenus August. Hoc est igitur primū plorū labo A
rū solatium, quod ipsos non tolerabiles modò, sed suaues etiam
& iucundos illius æterni & magnificentissimi præmij spe efficit.

August.

Hieronym.

Nec minus charitas quàm spes animum ad diuinæ legis one-
ra portanda roborat. Quod idem Augustinus in suprapositis
verbis insinuauit cum ait: Omnia sæua & immania prorsus fa-
cilia & prope nulla facit amor. D. quoq; Hieronymus: Nil (in-
quit) amantibus durum, nullus difficilis labor in amore est. A-
memus ergo nos Christum, & facile videbitur omne difficile.

Dissimil.

Quæ sit autem huius amoris vis, facile declarat vehemens ille
parentum erga filios à natura ingeneratus amor. Quid enim nō
facit? quid non sustinet in paruuli educatione sedula & officio-
sa mater? dum illum lactat, dum blanditur, dum lauat, dum ve- B

Simil.

stitit, dum à lacrymis compefcit, & ad soporem, aut lusum, hila-
ritatemque inuitat? Quoties verò totas noctes insomnes liben-
ter ducit, vt quemuis pueri dolorem leniat, & vagientem mul-
ceat & lactet? Denique si filium materno sanguine ali oportet,
ret, non dubito materna viscera pro lacte sanguinem præbitu-
ra: quando ipsæ quoque aues quiddam simile facere perhiben-
tur. Quamobrem sicut diuina prouidentia quæ patres voluit di-
ligentissimam educandorum filiorum curam gerere, vehemen-
tissimum eorum animis erga filios amorem ingenerauit: quo
vno naturæ beneficio omnia quæ ad ipsorum commoda institu-
tionemque pertinent, collata illis esse videntur: ita eadem pro-
uidentia (quæ eundem ferè tenorem in operibus gratiæ retinet
atque naturæ) similem dilectionis vim piorum mentibus infun- C
dit, quæ eos ad omnes pietatis & iustitiæ labores mirabiliter in-
cendit. De ea namque Apostolus ait: Charitas patiens est, be-

1. Cor. 13.

nigna est, charitas non æmulatur, non agit perperam, non in-
flatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur
non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet au-
tem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia
sustinet. Itaque, vt D. Gregor. ait, cum vna eademque sit chari-
tas, si mentem plenè ceperit, ad innumera opera multiformiter
accendit. Cum enim charitatis sit, proximum tanquam seipsum
diligere, omnia quæ sibi homo impendi vult, alijs exhibet: quo
officio ad omnia se virtutum opera paratum exhibeat necesse
est. Si igitur tam multa ac varia virtutum officia vna charitas
subministrat, si tantum ad labores omnes perferendos animum
addit,

D addit, si virtutum omnium stimulus & calcar, vitiorū verò mors & interitus est: hanc verò Deus infundit in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis: quis quæso labor, quod *Rom. 8.* onus, quæ tanta esse in virtute contentio poterit, quæ non hoc cælesti præsidio debilitata frangatur? Quia verò perditii homines, quæ sit dilectionis huius vis, nè per somnium quidem attigerunt, nihil mirum si difficilem Dei legem reputent, cuius adiumenta & solatia non agnoscunt.

Adde his etiam miras diuini Spiritus delicias, quæ charitatē consequuntur. Summa enim illa Dei bonitas & sapientia, quæ vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, animaduertens eos voluptatum amore illectos, deserta virtute, quæ asperitatem quandam in fronte promittit, ad vitia deficere, hoc eodem suauitatis blandimento illos amabili ad se voce inuitat his verbis: *Ecc. 24.* Transite ad me omnes qui cōcupiscitis me, & à generationibus meis, hoc est, à fructibus & muneribus meis adimplemini. Spiritus enim meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & fauum. Mellis autem & faui nomine (quæ saporum omnium dulcedinem vincunt) omnia mundi oblectamenta significauit, quæ longo interuallo à spiritualibus delicijs superantur. Quo enim Spiritus ille cælestis, qui harum deliciarum autor est, rebus omnibus sublimior: eò etiam suauior atque iucundior est. Cui ergo hæc tam amabilis Domini promissio & inuitatio non sufficiat, vt reclamante etiam perditorum hominum sententia, suauissimum esse Christi Domini iugum nō credat? Vtri enim magis fides habenda est? mundo deliranti, an diuinæ veritati nos à mundi errore & insania vindicanti? ¶ Si quis igitur voluptatem non quidem turpem & inanem, sed veram, solidam, & honestam fitienter appetit, toto quidem cælo errat, si eam aut in carnis delicijs, aut in mundo quærit: cum ea sedem sibi in puris mentibus delegerit, quemadmodum Propheta ait: Lux orta est iusto, & rectis corde lætitia. Quam quidem lætitiā adeò copioso viro iusto Dominus impartitur, vt exultationem & iucunditatem super eum thesaurizare dicatur. Quo verbo continuam iustorum lætitiā non obscure insinuauit. Sicut enim qui thesaurizat, aurum auro, & nummos nummis addere non cessat: ita super iustos Dominus iucunditatem & exultationem thesaurizat: vt qui semper gaudia gaudijs, lucem luci, & delicias delicijs addere vix vnquam intermittat. Quocirca si quis iusti mentem

voluptatis hortum, siue paradisum (per illum qui mundi initio **A**
 plantatus à Deo est, adumbratū) appellauerit, nihil prorsus à ve-
 ro aberrabit. Quis est enim alius voluptatis hortus, quā iussu ani-
 mus diuinis virtutibus Dei ipsius manu confusus, & sempiternis
 fructibus onustus? Abhuius enim finibus summus ille cultor om-
 nes cupiditatis furibūdos impetus, quasi bestias immanes arcet,
 ne vastitatem plantis inferant: sicut per Ezechielem ipse ait: **Ezech. 34.** Et
 auferam malas bestias de terra: & qui habitant in deserto, securi
 dormient in saltu. Hunc itē diuina lege sepit, & sanctissimis in-
 stitutis quasi quodā muro circūdat: hunc Angelorum præsidio
 circumuallat: ad huius foecunditatē perpetua spiritus sui mune-
 ra tanquā perennes aquās inducit: hunc cōserit arboribus in or-
 dinē summum dispositis: hunc vestit frondibus: hunc exornat
 floribus: hunc auget fructibus: hunc diligētissima cultura amœ-
 num, & speciosum, & fructuosum reddit. Quæ quidem omnia sa **B**
 tis cōstat non ad aliquā corporis speciem aut externa bona, sed
 ad solam animæ pulchritudinem, & internas eius opes esse refe-
 renda: cū omnis Spōsæ pulchritudo & gloria, sicut idem Spōsus
 ait, nō foris splēdeat, sed intus in animo lateat. ¶ Ex his ergo quæ
 hætenus dicta sunt, satis constat, quantum inter spirituale bono-
 rum, & carnale mundi gaudium discriminis sit. Hoc enim terre-
 num est, illud cæleste: hoc pecudum, illud Angelorum: hoc men-
 tem eripit, illud mentem diuini splendoris radijs illustrat: hoc cū
 maxime videtur specie suauitatis blandiri, protinus euanescit: il-
 lud nunquam animi sensibus illudit: hoc semper est fastidio fini-
 tum, illud ita explet animum, vt nunquam iniucunditatē vl-
 iam efficiat: hoc postremo cū momento temporis effluat, ni-
 hil aliud quàm impressum & iniustum dedecus, & grauissimam
 poenitendi causam, & doloris insignem materiam relinquit: il- **C**
 lud verò stabili iucunditate ita sensus nostros afficit, vt animum
 omnibus simul gloriæ ornamentis illustret. Quæ cū ita sint,
 fratres, quid superest, nisi vt qui diuinis oraculis fidem adhibe-
 mus, communis erroris caligine discussa, & luce diuinæ verita-
 tis instructi, terrenis omnibus delicijs abdicatis, ad has cælestes
 aspiremus, & hanc melioris vitæ conditionem attripiamus?

§. III.

¶ Sed contra ea, quæ hætenus dicta sunt, obijciat aliquis for-
 sitan: qui fieri possit, vt qui hæc omnia certissima & in dubi-
 tata fide tenent, aliam viuendi rationem sequantur, cum hic
 non

D non modò honestatem & vtilitatem omnem, sed summam etiã iucunditatem (quæ a homines præcipuè capiuntur) copiosissimè deprehendant? Huius rei cum multæ sint causæ, duas tamen hoc in loco præcipuas assignare licet.

¶ Prior quidem est Diaboli fallacia, qui cum mendax sit, & mendacij pater, virtutem horridam & asperam, vitia verò blanda & suavia mentitur. Sicut enim à Deo Patre omnis paterna pietas in cœlo & in terra nominatur: ita contra mendacium omne ab hoc mendaciorum omnium architecto & parente derivatur. Hac autem mentiendi arte generis nostri principes aggressus est, cum illis vetitæ arboris esu diuinitatis similitudinem est pollicitus. Idemq; mulieri arboris illius fructum, quem nunquam degustauerat, suauissimum esse mentitus est. Vidit (inquit) mulier lignum, quod esset pulchrum visu, aspectuq; delectabile, & ad vescendum suauè. Rectè quidem scire poterat mulier lignum hoc aspectu esse delectabile (hoc enim tibi oculi denuntiarunt) qui autem scire hoc aspectu potuisti, esse etiam ad vescendum suauè, quod nunquam degustasti: nisi quoniam qui tibi diuinitatis gloriam falso pollicitus est, quod nunquam gustaras, ad vescendum suauè esse persuasit? Sed quæ non apud homines mendacia finget, qui ipsum Dominum mendacijs illaqueare aggressus est, cum illi omnia regna mûdi promisit? Idemq; modò viatorum viam, iucundam & planam, honestatis autem & virtutis asperam & difficilem esse fingit, quò nos à salutis & immortalitatis via ad turpitudinis & mortis eternæ præcipitium traducat. Hæc igitur prima huius erroris causa.

F ¶ Altera est, quæ ab eodem etiam autore proficiscitur: qui non modò mentiendo, verum etiam necessaria reticendo atq; tegendo iudiciũ de rebus inuertit. In virtutibus namq; ea solum quæ prima fronte asperitatem quandam præferunt, ante oculos ponit: nempe carnis macerationem, affectuum cohibitionem, voluptatum odium, & alia his similia: cœlestium verò donorum, & paracleti Spiritus delicias atq; solatia tegit, & abscondit. In vitijs vero contrà, ea tantummodo quæ cupiditatibus & sensibus nostris aliqua voluptatis specie blandiri videntur, improborum oculis subiicit: amarissimos aut huiusmodi voluptatum fructus, & mœrores qui ex eis consequuntur, abscondit. Quod quidè fraudulentum oratores in causis efficere solent: qui ea solum quæ profutura putant, non modò referunt, sed etiam amplificant, & quasi oculis spectanda

pro-

Num. 24.

proponunt, & in eis diu commorantur: quæ verò nocitura sunt, A
 quanuis verissima sint, ne attingunt quidem. Extat in lib. Num.
 pulcherrimum huius rei exēplum. Cū enim Balac Moabitarum
 rex ariolum Balam è Mesopotamia, vt Israelitico populo
 malediceret, euocasset: ille in montis verticem conscendens, &
 fufum in vallibus Israelem cernens, adeò nihil illi mali impre-
 catus est, vt benedictionibus quoq; illum prosequeretur, dicens,
 Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel, &c.
 Quam rem cū molestè admodum rex Moabitarum tulisset
 (quòd qui ad malè precandum hostibus suis vocatus esset, illis
 è cōtrario benè precaretur) ad aliū locum eū euocauit, vnde non
 vniuersum populum, sed partem solū eius videret, partem non
 videret. Hac enim ratione experiri volebat, an fortè mutata sen- B
 tentia populo malè precaretur, cui antea fausta & læta omnia
 postulauerat. Quid agis insane rex? Quid ad rem si totum ario-
 lus populum videat, an non videat, cū idem ipse qui antea po-
 pulus perseueret? Fortasse demens iste rex arbitratus est, ario-
 lum numerosæ multitudinis spectaculo delectatum, ea verba
 protulisse? Quare in alium eū perduxit locum, vnde partem po-
 puli non totum populum cernēs, aliud fortasse de illo iudicium
 esset habiturus. Quo igitur exemplo Diaboli fraus atque fallen-
 di ratio apertius demonstrari potuit? Hęc enim astutissimi illius
 serpētis ars est: vt quò nostrum de rebus iudicium pro causę suæ
 ratione inuertat, nunquam totam rei faciem spectandam pro-
 ponat, vt de tota ea pronunciare possimus: sed eam partem, quæ
 fallere nos potest, oculis obijcit, & suis veluti coloribus depin- C
 git, ac modis omnibus amplificat: eam verò quæ nos ab errore
 liberare, quæ veritatem ostendere, quæ rectum de ea iudicium
 præbere possit, omni ratione tegere nititur. Sic fit, vt mala pro
 bonis, & pro bonis mala: amara pro dulcibus, & dulcia pro ama-
 ris amplectamur. Hanc eandem vel serpentis antiqui fallaciam,
 vel deprauatæ mentis cæcitatem in querimonia filiorum Israel
 contra Dominum (quòd eos solo manna, non etiam carnibus,
 cæterisque terræ fructibus in deserto aleret) apertè cernere li-
 cet. Sic enim queri coeperunt: Quis dabit nobis ad vescendum
 carnes? Recordamur piscium, quos comedebamus in Ægypto
 gratis: in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porriq;
 & cæpæ, & allia. Anima nostra arida est, nihil aliud respiciunt
 oculi nostri nisi manna. O stupidi & amentes homines! Hoc so-
 lum

Dlūm ex antea ctæ vitæ tempore vobis in mētem venit, quòd car-
 nes, cucumeres, & pepones in Ægypto edebatis? Hoc solum ani-
 mo voluitis? & ob hoc vos Ægypti desiderium tenet? nec tamen in
 mentem venit Ægyptiorum odium, qui ad amaritudinem per-
 ducebant animas vestras operibus duris luti & lateris, & disper-
 sio vestra per totum Ægyptum ad colligendas paleas, & cōsue-
 tus laterum numerus quotidie præhendus, & indigna præfecto-
 rum vestrorum verbera, & crudele Pharaonis imperium, & do-
 mus seruitutis, & fornax ferrea in qua detinebamini, & quod
 omnem superat immanitatem, masculorum filiorum interitus,
 quos à cōplexu & vberibus maternis auulsos miserabili & inau-
 dita necessitate in flumen projicere cogebamini? Horū nihil vo-
 bis succurrit, à quibus liberari summam felicitatem ducere debe-
 E retis, etiam si tota vita in triremibus & vinculis degenda esset. His
 que omnibus ab animo penitus oblitteratis, sola illa brevis & vi-
 lis illecebra gullæ vobis in mentem venit. O stolidissimum atq;
 peruersum de rebus iudicium! in quo cæcus homo leuiusculæ
 voluptatis dulcedine captus, ingētia & innumera mala, quæ illā
 comitantur, non animaduertit: atq; ita pro rebus nihili innume-
 ra penè mala atq; incommoda deuorare compellitur. Hoc autē
 exemplum, fratres, ad viuū nobis improborum hominum cæci-
 tatem repræsentat: qui in carnali vita exiguā voluptatis illece-
 brā solum attendunt, ingētia verò mala quæ illā sequuntur, non
 considerant. Quo tandem fit, vt rem vilissimam atq; breuissimā
 carissimo pretio emant. Hac igitur hostis noster arte quicquid
 in virtutibus difficile aut iniucundum est, mentis oculis affingit,
 F diuini verò Spiritus auxilia & solatia tegit: contraq; in vitijs sua-
 dendis quidquid blandum & suaue est, ob oculos ponit, dolorū
 verò aculeos & curarū atq; laborū molestias quæ inde consequū-
 tur, prorsus abscondit: vt hac ratione imperitos homines illaqueet.
 Itaq; aureā calicis Babylonix faciē & splendorem ostendit, ama-
 rissimum aut venenū, quod in eo latet, ab aspectu submouet. Si-
 mili quoq; ratione labia meretricis velut fauum stillantem ocu-
 lis imprudentium obijcit: nouissima aut eius (quæ sunt amara ve-
 lut absinthium, & acuta quasi gladius biceps) ab aspectu subtra-
 hit. Ob hoc enim non solā scorpionis faciē blandientē, sed cau-
 dam etiam aculeo armatam diligēter observare monemur. Quæ
 omnia eò pertinent, vt in sententijs de rebus ferendis, non partē
 rerum, sed totam à capite ad calcem vsq; circumspectiamus. An

non hoc facit quisquis siue equum, seu quoduis aliud iumentum **A**
 empturus est? an nō totum animal; & omnes eius partes ad un-
 gues vsq; explorare solet? Quis verò in emenda domo sola fron-
 te aut atrio inspecto cōtētus est, nisi omnes eius angulos ad ex-
 tremū vsq; penetret oculis? Quam multa. n. sunt, quæ aliud in re-
 cessu, aliud in frōte promittunt? quàm multa geminas habēt fa-
 cies, quæ foris alba, intus verò nigra sunt? Quocirca quisquis in
 hac virtutū & vitiorū causa (quæ causarū omnium maxima est)
 rectam ferre sententiam vult (omnes autem velle debent) non
 partem aliquam, sed totam vtriusq; rei naturam cum appēdici-
 bus suis contempletur, ne Diaboli dolis & imposturis capiatur.

Vt igitur ad id quod initio proposuimus, recurrat oratio, hæ
 sunt causæ, quibus delusi homines in perniciosissimum hunc er
 rorē à Dæmone conijciuntur, vt asperam atq; horridam virtutū **B**
 viam esse arbitrentur. Non abnuo quidem suis quoq; laboribus
 hanc vitam esse implicitam (quid enim in hac ærūnosa vita la-
 boribus vacuum? quæ tota vel tentatio vel militia esse dicitur,)
 verū illud asseuerāter affirmare possum, improborum homi-
 num vitā multò esse difficiliore, asperioremq; : quod non obscu-
 rè rationes, quas superius attulimus, probant atq; declarāt. Por-
 ro autem quicquid in piorū vita difficile atq; laboriosum est, id
 superna diuini Spiritus gratia, charitatis ardor, atque diuina sola-
 tia (vt ante diximus) & futuræ mercedis spes miro modo miti-
 gant atq; molliūt. Hac igitur veritate patefacta fratres, vias im-
 piorum difficiles deseramus, & viam mandatorum Dei alacriter
 curramus, quæ præter diuinæ gratiæ adiumenta, quæ nobis tri- **C**
 buit in hac vita, immortalem gloriam & sempiternam felicitatē
 in altera pollicetur.

**Dominica tertia post Pascha, concio secun-
 da: in qua de duplici gaudio, dupliciq; sorte piorum & impro-
 borum agitur. In cuius explicatione, Euangelica lectio,
 quæ Diuitis & Lazari narrationem conti-
 net, explanatur.**

**THE. Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gau-
 debit: vos autem contristabimini: sed tristitia vestra ver-
 tetur in gaudium. Ioan. 16.**

Cum

D

VM. Philosophia tria bonorum genera statuat, honestum videlicet, vtile, ac iucundum, quamuis postremum hoc inferioris ordinis sit, adeò tamen sitienter ab hominibus desideratur, vt non defuerint philosophi, qui voluptate summum hominis bonum defini- rint. Cuius sententiæ autor primus fuit Epi-

curus: quem multi postea secuti, tanti hanc sententiam fecerunt, vt eius imaginem non modò in tabulis, sed etiã in poculis & an- nulis impressam gestarent, asseruerintque illum vidisse verum maximisque erroribus animos hominum liberasse. Denique Lucretius huius philosophiæ sectator, nouum Solem mundo exor- tum fuisse in Epicuro ait: adeò eius impia sententia delectatus fuit. Quam tamen cæteri deinde philosophi tanquam vitiorum

Errorumque omnium seminarium acerrimè confutarunt. Ma- hometes autem primogenitus Sathanæ, & post eum Lutherus eam velut ab inferis excitarunt, dum pestifera & detestanda co- rum dogmata omnem virtutis & honestatis laborem pellunt, & voluptati carnisque libertati fræna laxant. Nos tamen cum om- nes hos errorum magistros, qui in cathedra pestilentia sederunt, ita detestemur, vt vel eorum nomina horreamus, plerique tamè verbo tenus doctrinam & nomina detestantes, rebus ipsis & pra- uis moribus eos in vitæ suæ magistros elegisse videntur. Quicun- que enim voluptatè vbiq; captant, qui genio suo indulgere om- ni ratione curant, qui delicias carnis vbiq; sectantur, qui vix vl- lam diei particulam sine aliqua voluptatis illecebra transire si- nunt, qui (vt Apostolus ait) crucis Christi, hoc est, laborum om-

Phil. 3.

Fsequium & ipsi & tota eorum familia intenta est, totumque quã- uis ingens patrimonium destinarunt, an non hi verbis tantum Epi- curum, Lutherum, & Mahometem insectantur, moribus tamen & vitæ institutione sequuntur? Quia igitur tanta auiditate mor- tales dulcia & læta amplectuntur, cælestis Magister huic tanto errori mederi, & à carnali & mundana ad spiritualem & veram iucunditatem eos traducere cupiens, de veri falsique gaudij ratione in sacra huius Euangelij lectione differit. Ait igitur.

[Modicū & iam non videbitis me, & iterū modicum & videbitis me: quia vado ad Patrē.] Absente igitur ad tēpus Dño, succedit moeror

& lætitia subtrahitur eodem verò redeunte, moeror abicit, & lætitia redit. Quia verò hoc per passionem & resurrectionem eius erat implendum (in qua Christus Dominus præsentiam suam discipulis triduo subtraxit, eademque protinus reddidit, cuius tamē ipsi resurrectionem minimè sperabant) ideò quid sibi Dominus hac oratione significare voluisset ignorantes, coeperunt inter se de hac eius sententia dubitare. Quia verò Dominus de passione & resurrectione sua loquebatur, quorum alterum tristitia, alterū lætitia discipulorum animos afficere debebat, ex hac eorū dubitatione de vero & falso mundi gaudio disputandi occasionē sumens, ita exorsus est.

[De hoc queritis inter vos, quia dixi modicum, &c. Amen dico vobis, quia plorabitis & stebitis vos, mundus autem gaudebit. Vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.] Itaque piorum gaudium à tristitia incipiens, in lætitiā nunquam finiedam terminatur. Contrā verò, mundi gaudium à lætitiā initium fumens (quæ huius solū vitæ terminis cōtinetur) in sempiternam miseriam definit: quemadmodum idem alibi ait: Væ vobis, qui nunc ridetis quia flebitis. Et iterum: Væ vobis diuitibus, quia habetis hīc consolationem vestram. In lib. quoque Iob de vano improborū gaudio sic scriptum est: Tenent tympanum & cytharam, & gaudēt ad vocem psalterij. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Contrā verò piorum gaudium patientis foeminae gaudio simile esse Dominus ait. Subdit enim. [Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius. Postquam autem peperit puerum, iam non meminit pressura propter gaudiū: quia natus est homo in-mū] B

Ita & vos nunc quidem tristitiam habetis: iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.] C

Ex his ergo facile liquet, quantum inter piorū & improborū gaudium discriminis sit: ac proinde qualis sit utriusq; vitæ fors & cōditio. Piorū enim momentanea tristitia æterno gaudio, improborū autem brevissima lætitia sempiterno luctu cōmutanda est. Huius rei velut imaginē quandā singulis annis natura in arboribus & herbis spectandā proponit. Hyemis nāq; tēpore frugiferæ arbores floribus & frōdibus, atq; omni decore & ornatu spoliantur, quæ tamen latentē intus vitā retinent, quæ suo tēpore detegenda est: cōtra verò foenum & viles herbulae hoc ipso tēpore virore atque nitore suo ornātur & vestiuntur: quæ tamen à state redeunte exarescunt, & omnē eum vita virorem atque ornatum deponunt.

Luc. 6.

Iob. 21.

Simil.

Dnunt. At proceræ arbores quæ intermortuæ videbâtur, tunc vel maximè reuiuiscunt, & floribus atq; frondibus, suauissimisque fructibus onustæ vigent. Quis igitur non hic videat, appositissima naturam similitudinè dissimilem piorum & impiorum fortem adubrassè? Ad pios enim Apostolus ait: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Si enim sancto rû hominum vitas legeris, & externâ illorû faciem contèpleris, viles tibi & abiecti apparebût: quorû tamen ornatus, & vita, & vera ac solida gloria in occulto latet, ab oculis mortaliû abscondita. Aderit tamen vernû tempus, quando qui nudi & mortui putabantur, fulgebunt sicut Sol in regno Patris eorû. Vtrumq; autem pij hominis statum breuiter illa beati Iob verba indicât: Lampas contèpta apud cogitationes diuitû, præparata ad tēpus statutû. Fulgor quippe iustitiæ à superbis hominibus in hac vita despicitur (vbi deridetur iusti simplicitas) qui tamen suo tempore is qui ab hominibus contèptus fuit, sempiternâ à Deo laudem & gloriâ consequetur. Quo tempore superbi iustorum contemptores, hanc tantam rerû cōmutationem cernentes, illa ex lib. sapiētiz verba mirabûdi iactabût: Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinè improperij. Nos insensati vitâ illorû æstimabamus infaniâ, & finē illorû sine honore: ecce quomodo cōputati sunt inter filios dei, & inter sanctos fors illorû est. Contemplare mihi nunc (vt multos alios sanctorum præteream) beatum Alexiû, qui in paternæ domus angulo delitescēs, & emē dicato pane viētigans, graues & viles seruorum iniurias decem & septem annis patienter & perseverâter tulit. At quo die fato functus est, cęlesti voce proditur & miraculis illustratur: sanctumq; eius corpus Arcadius & Honorius imperatores, & summus Pontifex Innocentius primus ad tumultum suis humeris deportarût. Quòd si hoc honore homines sancti viri corpus affecerunt, qua quęso celebritate, quibus laudibus sanctissimâ eius animâ Angelorû choros in cœlû deduxisse credendû est? Quid igitur in præsenti vita abiectius? quid verò in morte gloriosius? An non erat splendor ille in vitæ hyeme absconditus, qui verno mortis tempore patefactus est? Subijciamus & aliud huius rei exemplum, quod D. Greg. refert, cuius ipse cùm adhuc viueret, testis extitit, quo minus de fide rei gestæ solliciti sitis. Narrat enim tres religiosissimas admodum fœminas Romæ in paruo quodam domicilio habitasse, pauperes quidem opibus, virtutibus autē di-

Colos. 3.

Matt. 13.

Iob. 12.

Sap. 5.

Gregor. in
homil.

uites. Harū magistra vocabatur Redēpta, altera verò discipula. **A**
 rū Romula. Tertię verò nomē se ignorare fatetur, quāuis eā de fa-
 cie nosset. Romula igitur, ea, quā Græco vocabulo paralytici me-
 dici vocāt molestia corporali percussa est, multisq; annis in lectu-
 lo decumbens, penē omniū iacebat membrorū officio destituta:
 nec tamen hæc eius mentē ad impatientiā flagella per duxerāt.
 Nam ipsa ei detrimenta membrorū facta fuerant incrementa vir-
 tutū: quia tanto sollicitius ad vsum orationis excreuerat, quantò
 & aliud quodlibet agere nequaquā valebat. Nocte igitur quadā
 eandē Redemptā quā præfatus sum, quæ vtrasq; discipulas suas
 iliarū loco nutrierat, vocauit dicēs: Mater veni, mater veni. Que
 mox cū alia eius condiscipula surrexit. Cumq; noctis medio le-
 ctulo iacētis assisterent, subito cœlitus lux emissa omne illius cel-
 lularū spatiū cōpleuit: & splēdor tantæ claritatis emicuit, vt corda
 assistentiū inestimabili pauore perstringeret, atq; (vt postea ipse
 referebant) totū earū corpus obrigesceret. Cœpit namq; quasi
 cuiusdam magnæ multitudinis ingredientis sonitus audiri, ostiū
 cellulæ cōcuti, ac si ingredientium turba premeretur. Quam lucē
 protinus miri odoris est fragrantia subsecuta: ita, vt earū animū,
 quē lux emissa terruerat, odoris suauitas foueret: ac deinde lux
 quæ fuerat emissa, subtracta est. Sed is qui subsecutus est odor
 remansit: sicq; dies secūdus & tertius transijt, vt aspersa fragrantia
 odoris remaneret. Nocte igitur quarta eandem magistrā suam
 vocauit, qua veniente, viaticum petijt, & accepit. Nec dum ve-
 rō eadem Redempta vel alia eius discipula à lectulo iacētis dis-
 cesserat, & ecce subito in platea ante cellulæ eiusdem ostiū duo **C**
 chori psallent: unū cōstituerunt, dicebantq; se sexus ex psalmodi-
 cātibus discreuisse. Viri enim incipiebāt, & fœminę respōdebāt.
 Cumq; ante fores cellulæ exhiberētur cœlestes exequiæ, sancta
 illa anima carne soluta est. Qua ad cœlū ducta, quāto chori psal-
 lentiū altius ascendebant, tantò cœpit psalmodia lenius audiri,
 quousq; eius sonitus & odoris suauitas elōgata finiretur. Hæcte-
 nus D. Greg. qui deinde ad diuites huius seculi conuersus sic ait:
O vos qui in hoc mūdo diuites vos esse creditis, aut estis, confer-
 te si potestis falsas vestras diuitias veris diuitijs Romulæ. Vos
 in hulus mundi via omnia amissuri possidetis: illa nil quæsiuit
 in itinere, & omnia inuenit in peruentione. Vos lætam vitam
 ducitis, tristem mortem timetis: illa tristem vitam pertulit, & ad
 lætam mortem peruenit. Vos ad tempus quæritis obsequia ho-
 minum

D minimum: illa despecta ab hominibus, inuenit socios choros Angelorum. Haecenus Greg. Ex cuius verbis facile liquet, fratres, quantum inter piorum & improborum vitam, & inter utrorumq; sortem, post hanc vitam interfit.

§. I.

Sed inter multa & varia exempla, quibus hoc probare licet nullum extat neque commodius neque formidabilius, quam diuitis & Lazari, quod caelestis Magister ad huius rei explicationem attulit. Quod quoniam cum sacra huius Euangelij lectione appositissime cohaeret, eamque apertissime declarat, in praesenti concione explanare constitui. Quod eo libentius faciam, quoniam haec sacra historia, quae ad vitam nostram instituendam maxime conducit, ut inter caetera tertius anni Euangelica locum habet. Ait igitur dominus.

Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendide. Apparet diuitem hunc e numero eorum fuisse, qui (vt Paulus ait) ventrem suum sibi Deum fecere: cuius obsequio tota vita addidit. Hic vero diues Deum hunc praecipua religione colebat: non enim diebus festis modo (quod religionis proprium est) sed quotidie illi festum celebrabat: quotidie enim splendide epulabatur. Hic est enim cultus, quo hic Deus a suis colitur. Neque vero ventrem solum, sed totum corpus oblectare studebat: qui molliter bysso atq; purpura induebatur. Quae autem ex hac splendida mensa & corporis cultu vitia consequantur, facile diuinare quisque poterit. Vitae namq; luxum sponte sua sequitur luxuria. Varijs enim cibus atq; potibus ingestis, caro accenditur, sanguis feruet, humores exundant: quorum exitum natura ipsa, quae superfluum horret, quacumq; via pateat, expellere conatur. Hinc D. Hieronymus: Venter (inquit) mero aestuans, cito spumat in libidinem. Et iterum: Non sic Aethna flagrat ignibus, vt adolescentulorum medullae vino & dapibus inflammatae. Rursus etiam luxum sequitur inhumanitas. Vnde est illud Prophetae: Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, nihil compatiiebantur super contritione Ioseph. Neque enim qui ita viuunt, illud Didonis dicere possunt: Non ignara mali miseris succurrere disco. Hinc Apostolus Saluatorem nostrum per omnia tentatum esse ait: vt experimento etiam mala nostra disceret, quomodo misericors fieret & fidelis Pontifex: ad eum iuuat

Hiero.

Amos. 6.

Heb. 4.

miseriarū experientia, ad misericordiā in miseros excitandam: **A**
 Qua cū opulentus ac deliciofus hic diues careret, necesse erat, in
 humanū & crudelē esse: adeò vitium vitio necitur. Hinc quoti-
 die mendicū ante oculos habens, nulla misericordia flectebatur.
 Excusationē fortē mereretur, si mendicus abesset: si paratam &
 in prōptu positam miserendi occasionē non haberet. Sed cū
 quotidie pauper & vlcerosus ante ianuā eius astaret, tot vocibus
 misericordiam petens, quot vlcera in corpore habebat: omnē vi-
 detur superasse inhumanitatē, qui tam tristi & quotidiano spe-
 ctaculo nūquam ad misericordiam flexus est. Vnde colligimus,
 verissimē à Salomone dictum esse: Nouit iustus animas iumen-
 torum suorum, viscera autem impiorum crudelia. ¶ Vbi & illud
 etiam aduertendum est, quod qualis erat Dominus, tales etiam **B**
 seruos suos fecerat, ille crudelis & inhumanus, isti quoque Do-
 mino similes extiterunt. De ipsis namq; subditur: Nemo illi da-
 bat: Domini quippe crudelitatem famuli etiam imitabantur.

Haecenus diuitis sortem & impietatem didicimus: nūc paupe-
 ris sortem & pietatē exploremus. Erat (inquit) mendicus quidā
 nomine Lazarus, qui iacebat ante ianuā eius vlceribus plenus. In
 primis nulla ratione mysticā vacare potest, quod Dominus, di-
 uitis nomine suppresso, pauperis nomen exposuit: vt vel hoc in-
 dicio agnoscamus, quantū distēt viā Domini à vijs nostris, & co-
 gitationes eius à cogitationibus nostris. Diuites enim clari apud
 omnes nominis sunt: pauperes autē obscuri & inglorij: sed nō ita
 apud syncerissimum omnium iudicē Deū. De improbis namq;
 ait: Nec memor ero nominum eorum per labia mea. Quia enim
 illi propter scelera sua de libro vitæ deleti sunt, ideò nescire dici **C**
 tur Dominus eorū nomina: contrā verò de electis dicitur: Gaude-
 te & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Et iterū:
 Proprias oves vocat nominatim, & educit eas. Et de quodā viro
 iusto ait: Nouite ex nomine, & inuenisti gratiam corā me. Hoc
 igitur modo mendicus noster Deo cognitus erat.

Erat autem Lazarus primum quidē pauper, nec quouis mo-
 do pauper sed etiam mēdicus: quod extremum & abiectissimū
 paupertatis genus est. Et sunt tamen multi mendici, qui famem
 diligenter mendicando non sentiant: at hic tam diram famē pa-
 tiebatur, vt cuperet saturari, non quidem panibus, sed micis tā-
 tū, quæ cadēbant è mensa diuitis. Quo quid esse potest acerbius?
 Accedebat ad paupertatem morbus, quem paupertas grauiorē
 fece-

Prou. 12.

Psal. 15.

Luc. 10.

Ioan. 12.

Exod. 33.

D fecerat: qui remedia, quibus morbus leniri posset, non habebat. Unde morbus idem tollerabilior sanè in diuite est, quàm in paupere. At morbus & paupertas duo mala sunt, quorum àlterum altero acuitur & cumulatur. Et morbus quidem fœdissimus erat, & qui foetore & horrore suo homines à se abalienaret. Canes tamè ad illum accedentes, lingeabant vlcera eius. Quod etià credo non frustrà à Domino additum esse: vt hac ratione crudelitatem hominum designaret. Canis enim animal est natura immitte, crudele, voracissimum, & inuidum, & qui furorem ac rabiem suam latratibus testetur. Homo verò natura ipsa animal est mite, mansuetum, sociale, & inerme, ad pacem & societatem natum. Et tamen cum ita natura vtrumque animal finxerit, sic tamen homo luxu & auaritia corruptus à naturæ suæ indole degenerauerat, vt in hominum conspectu miserrimus homo positus, humaniores canes experiretur quàm homines.

Faciebat etiam (vt D. Chrysof. ait) ad cumulum miseriarum, quòd hæc omnia mendicus pateretur ante opulentam diuitis domum. Si enim ad fores templi alicuius cum alijs mendicis & vlcerosis mendicans sederet, solatium aliquod ex sociorum miserijs capere potuisset. At hic nihil tale erat, sed mensa splendida ante oculos posita, varijsque dapibus referta, in qua ipse videret alios cibo distentos, alios tumultentos ac vino madidos, & vnguentis delibutos: se verò micæ tantum è mensa decedentes cupientem. Hoc sanè spectaculum non leuiter eius miseriam cumulabat: atque ita in tanta aliorum copia suam magis inopiam sentiebat.

Chrysof.

§. 1.

Fratres, qualis vtriusque diuitis & pauperis vita fuerit. modo vtriusque exitum & sortem videamus. Tandem enauigauit vterque & portū attigit. Stat enim sua cuique dies & vitæ meta, quã prætergredi non licet: nec longum dici potest, quod certo sine circumscriptū est. Breues (ait Propheta) dies hominis sunt: numerus mensium eius apud te est. Constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt. Et quis tandem mendici exitus fuit? Factum est (inquit) vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. O admirandam rerum commutationem! ex quã ta miseria ad quantam gloriam pauper sublatus est! Sufficiebat ad summam gloriam vnus Angeli ministerium: sed nunc non vno, sed multis Angelis sociatus & honoratus deducitur in locum quietis & pacis.

K 5

tes,

tes, & hos militum atque ministrorum greges. Num imperatorū **A**
 aliquis talem etiam in triumphis suis gloriam & comitatum sor-
 titus est? Angeli enim sunt deiformes spiritus, diuinam faciem
 contemplantēs, ante illum iugiter assistentes, mundum guber-
 nantes, cælestium orbium motores. Hos ergo dignissimos spiri-
 tus itineris sui comites habet, qui antè ab hominibus despectus,
 lambentes canes dolorum suorum comites habebat. Quæ ma-
 ior ergo rerum commutatio? Quibus quæso laudibus prosequeretur
 mendicus dolores & plagas suas, quæ tantæ illi gloriæ ma-
 teriam præbuerunt? Fœlices plagæ, quæ sic à Deo sanatæ sunt:
 fœlices miseriæ, quæ in tantam gloriam commutatæ sunt: fœlix
 paupertas atque mendicitas, quæ tantis opibus cumulata est. Fœ-
 lix denique derelictio & solitudo, quæ Angelorum obsequio
 honoratur. Videtis ergo fratres impletū, quod Saluator in præ-
 senti Euangelio ait: [*Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: B*
vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.] Idē
 etiam Dominus per Prophetam ad vnumquemque electorum
 ait: Ad pūctum & in modico dereliqui te, & in misericordijs ma-
 gnis congregabo te. In momento indignationis meæ abscondi
 faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna miser-
 tus sum tui. Cernitis ergo, quàm plena manu exhibita sibi obse-
 quia persoluat Dominus, dum pro momentanea seruitute mer-
 cedem tribuit sempiternam? ¶ Sed cur momentaneum appel-
 lat totius humanæ vitæ spatium? Nempe quia totum hoc quâli-
 bet longum sit, æternitati comparatum, adhuc momēto minus
 est. Vnde est illud: Mille anni ante oculos tuos, tãquàm dies. he-
 sterna quæ præterijt. Sed quid mirum, si tam breuis vita æterni-
 tatis gaudio comparata, momentum appelletur, quando etiam
 dolores partus cum nati filij gaudio comparati, nihil esse puerpe-
 ræ videantur? [*Mulier (inquit Dominus) cum parit, tristitiam habet, C*
*quia venit hora eius: sed postquam peperit puerum, iam non meminit pressu-
 ra, propter gaudium, quia natus est homo in mundum.*] Si ergo lætitia de
 nato filio vsque ad eò matrem exhilarat, vt acerbissimos partus
 dolores obhiscatur: quid faciet summa illa lætitia, quam de
 æterna suæ fœlicitatis gloria electi omnes habituri sunt? Quàm
 leuēs & momentaneos labores & dolores omnes existimabunt,
 pro quibus ad tantam fœlicitatem peruenerunt? Hoc quamuis
 possit vtrunque cogitatione comprehendere, verbis tamen expli-
 cari non potest. Quò enim maior est beatarum mentium quam
 puer

Esa. 54.

Psal. 89.

D puerpera lætitia, eò leuiiores & breuiiores illis apparent labores, quos pro ea adipiscenda pertulerunt. Hæc igitur fuit mendici fors felicissima. Nunc qualis fuerit diuitis, expendamus.

Mortuus est (inquit) diues, & sepultus est in inferno. Hæc fuit diuitis avari portio: quàm longissimè ab illa distans quam Propheta exquirebat, cum diceret: Portio mea Domino sit in terra uiuentium.

Psal. 141.

¶ Cur verò dicatur in inferno sepultus? An non etiam corpus eius terræ commissum fuit? Fuit sanè: sed hic de anima tantum sermo est: corpus enim humi, vt alia mortuorum corpora defossum est: illa quidem miseria maior, hæc tamen silentio prætereunda non est. Nam quò illud corpus mollius ac delicatius enutritum est, hoc acerbior est finis eius, atq; exitus miserabilior. De eo nanq; scriptum est: Gloria eius stercus & vermis. Hodie extollitur, & cras non inuenietur: quia conuersus est in terram suã, & cogitatio eius peribit. Ecce quò perueniunt epulæ, delicia, cupedia, dapes exquisitæ, mensæ opiparæ, vina pretiosa, odorifera vnguenta, lecti aurei, domus marmoribus & Pario lapide stratæ, deniq; purpura & byssus, & omnis vitæ huius opulentia. Omnia vermis, omnia cinis, omnia fœtor & horror, vmbra atq; somniũ. Ad hunc vsq; tumuli locum famulorũ & amicorũ greges perueniunt: solusq; homo ante Deũ sistitur, perinde ac si dicas. Ecce homo, & opus eius. Vbi ergo nũc fastus? vbi tumor? vbi superbia? vbi comitatus gloriosus? vbi phalerati equi? vbi mulæ auro, ostro que insignes? vbi sceptræ? vbi diademata lapillis & gemmis redimita? vbi thesauri ingentes? vbi immensa agrorum iugera? vbi aula & varia domus supellex? tot coqui? tot famuli? tot pincernæ? tot pistores? Transierunt hæc omnia velut vmbra volans, & nuncius celeriter currens: omnia in cinerem, omnia in fauillam redacta sunt. Iã verò si ipsum hominis cadauer inspicias, quid eo vel fœdus, vel deformius, vel etiam horribilius? Quid enim magis humani sensus horrent, vel filiorum etiam atq; parentum? Oculi enim auertuntur, nares horrent, tactus refugit, imaginandi vis trepidat, & ipse etiam proximus aer inficitur & pestilens redditur. Hic est igitur fratres humani corporis finis.

1. Mac. 2.

¶ Apparatur autem diuitibus marmoreus tumulus, & tituli inscriptio, vanitatis & superbiæ index, quæ ne in morte quidem inter puluerem & vermes finem accipit. Itaque (vt eleganter Poeta quidam ait.)

Tunc

Tunc fabula restat.

Hic fuit, hic fecit, pugnavit, vicit, amavit,

Composuit libros, gentes domuit, populosq; subegit.

Quid mihi cum fuit, aut erit? Est, valet vnum,

Plus quam mille, fuit. Verum hoc est, utitur alis.

Aduolat, & secum nostros abducit honores.

A

Sed ommissa iam corporis sepultura ad anime tumulū veniam⁹. Mortuus est (inquit) diues & sepultus est in inferno. Grauisissima erat illa poena, quā Dñs impio cuidā regi minabatur, nēpē quòd sepultura asini sepeliendus esset, quia videlicet eius cadauer inse- pultū esset relinquendū, auib; & canibus lacerandum. Si tantū ergo malū est, sepultura asini sepeliri, quid erit inter stridētes ge- hennæ flammæ sepultura Diaboli animā condi? Videtis ergo, fratres, quā dissimilis tū in vita, tū in morte, diuitis & Lazari B sors fuerit? Hanc autem tam variā rerū commutationem qui- dam commodissimo accipitris & gallinæ exemplo exprimere solent. Accipiter enim dū viuit, in magno pretio habetur, & regū manibus gestatur: qui tamen mortuus, in sterquiliniū projicitur: contra verò gallina dū viuit, longē à palatio & ab hominū cons- pectu ad sterquilinia relegatur: vbi tamen mortua fuerit, argen- teis patinis regū mensis infertur. Eadem igitur piorū & improbo- rū conditio est: quod aperte satis diuitis huius & Lazari exem- pla declarant: quorū alter ad inferos è splendida illa sua mensa detruditur: alter verò à sordibus paupertatis ad sinum Abrahæ Angelorum manibus deportatur. Sic igitur impleri videmus quod Salomon insinuauit, cum dixit: Diues & pauper obuiaue- runt sibi, vtriusq; operator est Dominus. Hoc est, supernus ille C mundi arbiter pro voto suo alijs quidem in hac vita diuitias, alijs paupertatem tribuit: & hūc quidem humiliat, illū verò exaltat: sed quæ inæqualitas videtur in hac vita, in altera frequenter cō- mutata sorte pensatur: vt pauper hinc ad opes & requiem, diues autem ad miseriam & inopiam transeat. Quod quidem obuian- di verbo non incommode designatur. Quid enim aliud est, duos sibi homines obuiam ire, quā vt alter ad alterius locū, vnde pro- fectus est, pergat? Hoc igitur modo sibi diues & pauper obuare dicuntur: quoniam pauper ad opulentiam & requiem diuitis, di- ues autem ad sordes & miseriam pauperis frequenter pergat. Hanc aut rerū vicissitudinē in duobus filijs Ioseph adūbratā cernimus quos cum pater ad eorum auū Iacob morti iam proximū addu- xisset,

Simil.

Dxisset, & Manassem natu maiorē ad dextram eius, Effraim verò natu minorem ad sinistram collocasset, ille cōmutatis manibus dextram super iuniorem, sinistram verò supra seniore (patre etiam eorum reclamante) posuit: quòd intelligeret hoc diuinę sapientię atque prouidentię decretum fuisse. Ad hunc ergo modum frequenter eos Dominus, qui maiores in hoc mundo putantur, in fine vitę cum hęcdis ad sinistram, minores verò ad dextram cum ouibus suis collocat. Sed ad historiam redeamus.

Eleuans autem diues oculos suos cum esset in tormentis, &c. Animaduertite fratres hoc in loco mirabilem Dei prouidentiam atque iustitiam. Quoniam mendici fames & inopia incrementum capiebat ex eo quod presentem diuitis mensam contemplaretur: iusto Dei iudicio extremam sitim diues ante mendici foelicitatem sustinet, vt eius poena comparatione illius glorię acrior redderetur. ¶ Neque hoc solum huic diuiti contingit: sed (vt D. Gregor. in homil. huius sacre lectionis ait) credendum est, quòd ante retributionem extremi iudicij, iniusti quosdam in requie iustos aspiciant, vt eos videntes in gaudio, non solum de suo supplicio, sed etiam de illorū bono crucientur. Iusti verò in tormentis semper intuentur iniustos, vt hinc eorum gaudium crescat, quia malum conspiciunt, quod misericorditer euaserunt. Quid autem mirum, si dum iusti iniustorum tormenta conspiciunt, hoc illis eueniat in obsequium gaudiorum, quo & in pictura niger color substernitur, vt albus & rubeus clarior videatur? Tanto ergo bonis gaudia sua crescunt, quanto eorum oculis damnatorum mala subteriacent, quę euaserunt. Et quāuis eis sua gaudia ad perfruendum plenē sufficiant, mala tamen reproborum absque dubio semper aspiciunt: quia qui creatoris sui claritatem vident, nihil in creatura agitur, quod videre non possint. Hactenus Gregor. Hac igitur de causa Diues Lazarum, & Lazarus diuitem, hoc est, vterque alterum vidit: vidit damnatus beatum, ad damnationis suę cumulum: vidit & beatus damnatum ad maius glorię suę incrementum.

F Eleuans (inquit) oculos suos, cum esset in tormentis. Tormenta, numero multitudinis posuit, vt intelligeremus, non vno aliquo tormento, sed multis, eisdem quę varijs miseros in gehenna cruciari. Vt enim Christi martyres in ijs membris, in quibus potissimum pro fide tortifuerunt, singularem quędam decorem & venustatem retinebunt: ita contra impij in gehenna grauius
in

Greg. in ijs mēbris cruciabūtur, quibus grauius deliquerunt. Cuius rei gratia D. Gregor. diuitis huius linguā peculiariter torqueri ait: cui refrigerādæ guttam aquæ postulabat, quod per eam grauius deliquisset. Loquacitatis quippe vitium voracitati atq; ebrietati adiunctū est. Vt enim feruens in vase mustū omnia quæ in imo latēt, foras protrudit: ita vinū in vētre æstuans, quæcunq; in imo pectore cōdita sunt per os effundit. Hinc Salomō nullū secretū esse ait, vbi regnet ebrietas. Hinc etiā prouerbiū illud manauit: Odi memorem compotorē: quasi ea, quæ à temulentis dicuntur & fiunt, non tam homini, quam vino imputanda sint.

*Simil.**Prov. 31.*

Cū ergo esset diues in his tormentis, vidit à longè Abrahā, & Lazarum in sinu eius, & ait: Pater Abraham miserere mei. Patrem modò vocat in miseria, qui in prosperitate positus, nec Patrem agnouit, neque illum moribus exprimere curauit. Si enim esset Abrahæ filius, operavtique Abrahæ fecisset: qui inter alia B virtutum insignia hospitalitatis merito maximè commendatur, dum abeuntes hospites in domum suam compulit, & conuiuium humanissimè accepit: cū tamē Diues hic in ipso domus suæ limine iacentē pauperē ne aspiceret quidem. Ideoq; patris fauorē non meretur, qui patris charitatē & officiū imitari detrectauit.

Pater (inquit) Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum digiti sui in aqua, vt refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma. O miseram & sterilem petitionem! O miram diuinorum iudiciorum æquitatem! Non petit calicem aquæ, non vt manum intingat in aqua, nō vt ipsum etiā digitum, sed extremum (inquit) digiti sui intingat in aqua, vt refrigeret linguam meam. Animaduertite quæso, ex quanta copia & opulentia in quantam deciderit sterilitatem & inopiam. Quia enim pauper Lazarus micam ē mensa eius, decedentes toties desiderauit: nec accepit: idē miser iste guttam aquæ in æternum desiderabit, nec accipiet. Hoc enim diuinæ iustitiæ ratio exigebat, vt par pari referretur: & avarus diues talionis poena plecteretur, vt qui panis micam non concesserat guttulam aquæ non acciperet. Quid tūc quæso animi diues ille haberet, quando micam ē mensa decedentibus cælestes epulas mereri potuisset, quas tamen erogare noluit? Hinc enim præcipuè materiam arripit immortalis ille vermis, qui damnatorum animas incessanter lacerat & exedit.

Cui dixit Abraham: Fili. recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala. Nunc autem hic consolatur,

D tur, tu verò cruciaris. Vehementer admirandū est, nullā aliā hoc in loco tātae miseriae, tātaeq; felicitatis causam nisi diuitis opulentia & pauperis inopiā atq; miserā designari. Quā rem Basilus & Greg. hoc in loco diligenter annotarunt: quod videlicet hic diues nō ideò dānatus sit, quòd aliena surripuerit, sed quia propria largitus nō est. Nemo ergo fratres tutū se esse credat, dicēs: Ego aliena non rapio, nō occido, non alienā vxorē concupisco, meis opibus sine vllius iniuria fruor. Hoc enim fortasse potuit diues hic dicere, qui tamen non ideò à gehennae cruciatu liber euasit. ¶ Simul & illud mihi considera, quo in periculo versentur, qui in delicijs corpora sua emutruunt: quātumq; ex spe salutis aeternae solatiū capere debeāt, quā miserijs degūt, & in diē viuūt, & vix cibario pane rugientē satiare vētrē possunt. Via enim in celū regia, crux Christi est, qua Lazarus ingressus est. Via verò perditionis, luxus & opulētia: qualis huius diuitis fuit. Quòd si hoc ita est vel hoc vno argumēto licet nobis intelligere periculi magnitudinē, in quo mūdus degit. Cōmune enim cunētis fere mortalibus est, opulentiā, delicias, & bona huius diuitis concupiscere: & inopiā atq; miserā Lazari detestari: cū tamen per hanc iter nobis in coelū pateat, per illā verò salus nostra in discrimē vocetur. Quā quæso spem haberet medicus de ægri salute, si is omnia quæ illi erāt salutaria, vehementissimè fastidiret, cōtrā verò nocitura omnia avidissimè cōcupisceret. Quisquis aut in hoc statu esset, non dubium, quin à medicis penè desperaretur. Periculum aut est, ne nos in eodē salutis discrimine versemur, qui tanto studio diuitis

F huius opes captamus: tantaq; contentione labores & Christi crucē fugimus. Itaq; vt quid hac in re sentiā, exemplo demonstrē, multi persimiles mihi esse cuidā Eucrito videntur: quē ferunt à quodam interrogatum, vter esse mallet, Croesus an Socrates, respondisse: Viuens, malle esse Croesus, è vita verò discedens, Socrates. Indicauit is beatā esse bonorū post hanc vitam conditionem: diuites aut, licet bonis omnibus in præsentivita abundant, post mortem tamen ob iniquè partasopes, & male etiam collocatas, cruciandos Dæmonibus tradi. Ad hunc ergo modū existimo multos nunc si illis optio daretur, responsuros, velle se in præsentivita diuitis huius fortunam & opulentiam, in morte aut, Lazari felicem exitum sortiri. Hanc aut sortem nemini cōtingere posse, omnes diuinæ Scripturæ pagine testantur. Nemo enim geminam felicitatem in hac vita simul & futura obtinere,

*Simil.**Simil.*

nemo

nemo de delicijs ad delicias transire se posse speret. Quocirca qui A diuitis luxum & opulentiam ambit, eundem cum Diuite miseria rum exitum pertimescat. Qui verò Lazari patientiam & humili tatem fuerit conseruatus, eiusdem quoq; felicitatis & gloriæ par ticeps cum eodem Lazaro erit.

Adiecit etiam Abraham: Et in his omnibus chaos magnum interpositum est inter nos & vos, vt neq; hinc possint transire ad vos, neq; inde huc transire. En fratres summa felicitas pio rum, & summa item infelicitas improborū: quod videlicet post mortem vtriq; inuenient, quod in aeternum mutare non pote runt. Hoc est autem quod piorum gloriā maximè attollit, quia intelligūt se de sua felicitate perpetuo esse securos. Quā rem Do minus in extrema huius Euangelij parte discipulis suis pollice tur cum ait: *[Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gau- B dium vestrum nemo tollet à vobis.]*

Cū ergo infelix diues à spe sua decidisset, de fratrum salute solici tus ait: Rogo ergo te Pater, vt mittas illum in domū patris mei: habeo enim quinque fratres, vt testetur illis ne & ipsi veniant in hunc locū tormentorū. Respondit Abraham: Habent Moysem, & Prophetas, audiant illos. At ille: Non Pater Abraham, sed si quis ex mortuis ierit ad eos penitentiā agent. Infelix diues de se fratres aestimabat. Sicut enim ipse audiendis legis & Prophetarum oraculis nihil profecerat, ita fratres suos nihil hac eadem do cendiratione profecturos credebat. Dicere itaq; potuisset: Ego Pater Abraham Prophetas & concionatores frequenter audiui, qui mihi saepe tonare ac fulminare videbantur: & tamen ijs toni C tralibus atq; fulminibus ita assuetus eram, vt nihil de pristinis mori bus & vitæ institutione mutauerim: partim quippè vsu & cōsue tudine, partim etiā curiositatis studio cōcionibus intererā. Magis enim ad docentis gratiā & eloquentiam, quā ad vulnerū meorū medicinam quærendā intētus erā. Simili ergo modo fratres mei audient, nihiloq; meliores eadē audiendo euadēt. Si verò quis è mortuis resurrexit, & horrendam tormentorū atrocitatem, qua in hoc tenebrarū loco cruciamur, oculis eorū spectandam propo fuerit, non poterunt non timore maximo concuti, & ad poenitē tiam flecti. Cui Abraham, Si Moysem (inquit) & Prophetas non audiunt, neq; si quis ex mortuis resurrexerit, credēt. Hoc ipsum fratres nobis quoq; dictū putemus. Nam Christus ipse Dei filius surrexit à mortuis, eademq; dogmata, quæ antea prædicauerat, confir-

De confirmavit: neq; tamen hoc satis est, ut multi ex nostris à peccato resiliant. Quid igitur alium resurgentē quærimus, qui maiori fide dignus habeatur? Si hunc non audimus, neq; si quis alius ex mortuis surrexerit, audiemus.

En fratres ante oculos vestros Dñs posuit ignem & aquam, vitam & mortem, iter, quo in cœlum, & quo ad gehennam itur. Si per illud ingrediamur, mors sine dubio æterna nos manet: si verò illo deserto, per hoc incedamus, patienter & humiliter incommoda vitæ cum Lazaro perferentes, legibusq; diuinis obtemperantes, ad eundem felicitatis portum, eandemq; cum illo immortalitatis gloriam Angelis comitantibus perducemur.

E Præfatio in conciones sequentes.

Constat planè amice Lector, Ecclesiasticū Doctorem velut quendam populi Christiani ductorem & aurigā esse, qui eū in Christianæ vitæ curriculo erudire ac dirigere debeat. Cū autem eo tempore quo sequentia Euangelia in Ecclesia leguntur, si deles ad Spiritus sancti festum, quod iam instat, præparari debeant (quò donorū eius cum Apostolis participes effici possint) officij nostri ratio exigere videtur, ut eos in concionibus nostris ad huiusmodi præparationem hortari debeamus. Quod ergo in concionibus, quæ paulò antè natalem Domini diē præcedebāt, consilium sequuti sumus, ut fideles ad tanti festi præparationē exhortaremur (quò Christus Dominus spiritualiter in mentibus nostris nasceretur) hoc idem fere in sequentibus concionibus sequuti sumus: quò videlicet Spiritus sanctus in die Pentecostes ad nos venire, & in nobis requiescere dignetur. Quo nomine de eius officijs & consolationibus dicendum sæpe fuit, ut illum fideles & avidius desiderarent, & ad illum excipiendum se ipsos diligentius præpararent. Quod quidem eò libentius fecimus, quò Evangelicæ lectiones quæ sequuntur, hiscè de rebus præcipue tractant. Quocirca nemo nobis succenseat, si eadem de res frequenter dicimus: hoc enim consultò fecimus, utpote qui non eruditorum curiositati, sed piorum utilitati (ut par erat) servire voluerimus.

Dominica quarta post pascha, concio pri- A
ma, in qua lectio Euangelica ac præcipue ver-
ba thematis explanan-

tur.

T H E. *Cum autem venerit ille, arguet mundum de pec-*
cato, de iustitia, & de iudicio. Ioan. 16.

Dvo sunt, fratres charissimi, quæ in omnibus
 operibus suis captare præcipue Dominus **B**
 solet: nempe nominis sui gloriã, & utilita-
 tem atq; salutem nostram: nec enim alte-
 rum ab altero diuellivnquam patitur. Quòd
 si homines ita se gerant, vt salutem sibi obla-
 tam respiciant, hoc tamen semper assequitur,
 vt nominis sui gloria integra & illa la permaneat: dum per illũ
 non stat, quo minus homines salutem suam, si animum inten-
 dere voluissent, consequerentur. Hoc propositis exemplis ape-
 riemus. Commeritus quidem erat mundus, quo tempore aquæ
 diluuij inundauerunt super terram, vt hoc naufragio interiret.
 Sed antequam pœnam hanc sceleribus eius debitam Dominus
 inferret, octauum Noe iustitiæ præconem destinauit, qui immi-
 nentem Domini irã ipsa insoliti operis fabrica hominibus nun-
 tiaret: & centum & viginti annorum spatium agenda pœnitent-
 iæ constituit, si quã fieri posset, vt homines ad meliorem men-
 tem redirent. Quod vbi nõ successit, omnes ob flagitia sua debi-
 tas scelerum pœnas persoluerunt. Dei tamen gloria, hoc est, iu-
 stitia eius & misericordia in hoc opere claruerunt: iustitia, quòd
 fontes quidem puniuit, misericordia verò, quòd eos opportu-
 no tempore periculi sui admonuit. ¶ Simili modo cum Hiero-
 solymorum ciuitas propter varia eius crimina ferro ac flammis
 vastanda esset, Hieremiam Prophetã ab ipsis materni vterivi-
 sceribus sanctificatum destinauit, qui multis ante annis, varijs
 prædictionibus & figuris impendentis mali calamitatem & irã
 Domini nuntiaret, eo quòd ciuitati & tẽplo suo parcere vellet:
 nec tamen his tantis monitis ac minis, vt salutis suæ prospiceret,
 ab illis

D ab illis potuit impetrare: donec tandem Chaldæis vastatibus adultera ciuitas perfidiæ & rebellionis suæ penas dedit. Culpa igitur sua ciuitas interiit, Domini tamen gloria integra & illibata permansit: qui tandiu eorum scelera pertulit, quiq; tam multis modis ad salutē indignos homines paterna pietate vocauit. Ad eundem modum excitationem & prauitatem mundi miseratus, discipulos suos misit, qui ubiq; locorum poenitentiam & regnum cœlorum annūciarent: quos tanquam agnos inter lupos ad hoc munus destinauit. Quibus tamen in mandatis dedit, ut cum alicubi auditi aut recepti non essent, puluerem calceamentorum, in testimoniū oblatæ & neglectæ salutis, super rebelles projicerent. Quorsum hæc? Nimirum ut hac cæremonia testatum esset, eos opportuno tempore à Deo per legatos suos salutis & vitæ suæ monita percepisse, & diuinæ seueritatis atq; futuri iudicij admonitos fuisse: ut si oblatam salutem repulissent, non Deo, sed sibi sceleris sui poenam imputarent. Hoc est igitur quod in omnibus operibus suis Dominus præcipuè intendit: & hoc item quod in præsentis Euangelij lectione, ac præcipuè in verbis à me propositis agit, cum ait, Spiritum sanctum arguere debere mundū de peccato, de iustitia, & de iudicio: hoc est, de peccato cōmisso, & de iustitia neglecta, ac de iudicio iam facto, quo videlicet mundi princeps è medio sublatus fuit. De his igitur ita Spiritus sanctus per hos omnium Sanctorum arguet mundum, ut faciliè ostēdat, nihil à diuina prouidentia (quod ad eorum salutem pertineret) fuisse prætermisum: ideoq; sceleratos & impios homines ipsos sibi perditionis suæ causam, non Deum extitisse. Sed quoniā tria hæc valde ad explicandum difficilia sunt, cum sint tamē maximè ad intelligendum necessaria: ideo ad solita beatissimæ Virginis suffragia confugiamus.

A V E M A R I A.

Pridie eius diei quem Dñs ac Saluator noster destinarat, ut passionis suæ calicē hauriret, hoc est, eo ipso die quo in manus impiorum, duce apostata discipulo, tradendus erat, multa cū discipulis ad salutē nostrā maximè necessaria egit. Agnum enim paschalem iuxta legis ritum cū illis cœnabit, pretiosissimique corporis & sanguinis sui sacramentum instituit: pedes discipulorum in memorabile altissimæ humilitatis suæ exemplum lauit, dulcissimis verbis de abscessu suo moerētes consolatus est, & ad futuros labores animauit. Huius autē sermonis pars quædam

præsentis Euangelij lectio est, in quo Dominus & de præparatio A
ne ad Spiritum sanctum excipiendum, & de officio quod per eos
in mundo exercere debebat, aperte differit. Ait igitur.

[Vado ad eum qui me misit, & nemo ex vobis interrogat me, quò vadis?]

Hac forma loquendi mortem suam significare Dominus voluit,
quò verbi huius acerbitatē leniret, minusq; amantissimorū disci-
pulorū pectora, illata mortis mentione feriret. Sed quamuis hoc
verbo mortis suæ horrore texisset, discipuli tamen qui illū impē
se diligebant: quiq; spes omnes & opes suas in vno illo repositas
habebant, grauitè hoc verbo fauciatī sunt. Quod aperte Do-
minus indicauit cum subdit. [Sed quia hæc locutus sum vobis, tri-
stitia impleuit cor vestrum. Sed ego veritatem dico vobis. Expedit vo-
bis, vt ego vadam: si enim non abiero. Paraclētus non veniet ad vos. Si autem B
abiero, mittam eum ad vos.] Magnum certè doloris solatium, quòd
ea ipsa res quæ vos dolore afficit, ad foelicitatem & profectū ve-
strū maximè conducāt: vt facile hac ratione intelligatis, hanc meā
profectionem non mœroris, sed lætitiæ magis causam vobis alla-
turam. Proficiscor enim, vt appaream vultui Dei pro vobis, & Pa-
raclētum, hoc est, consolatorem, monitorē, magistrū, & sermonū
meorum interpretem vobis è cælo demittam: qui suggerat vo-
bis omnia quæcunq; dixero vobis. Cur igitur hunc meum ab-
fcessum lugeatis, qui vobis tantorū bonorū causa futurus est?

[Cum autem venerit ille, arguet mundum de peccato, de iustitia, & de
iudicio.] Quorsum hæc? Quoniā hoc in loco & sæpe alias Spiritū
Paraclētum Dominus (quòd consolatorem præcipuè significat) C
appellauerat, ne quis nominis huius occasione deceptus, hoc so-
lam Spiritus sancti munus esse arbitraretur, addidit etiam illum
(qui omnium est artifex, & omnem habet scientiam) non modo
consolandi, sed etiam arguendi & obiurgandi munus exer-
cere: sed illud tamen ad pios, hoc ad improbos pertinere: pios
enim consolatur, arguit verò improbos. Cum autem ex impro-
bis alij fideles, alij infideles sint, vtrosque sanè arguet: infidèles
quidem de infidelitatis peccato, fideles autem de iustitia atque
iudicio, quæ protinus à nobis explicanda sunt. ¶ Nunc quomo-
do infideles de infidelitatis crimine arguat, videamus. Quauis
enim omnia infidelium peccata coarguat, præcipuè tamen infi-
delitatis peccatum, quòd aliorum omnium seminarium est, per
Apostolos, Apostolorumque successores arguere dicitur: dū cla-
rissimarum virtutum, signorum, & donorum suorum operibus
(quibus

D (quibus catholica fides confirmatur) inexcusabilem incredulorum perfidiam ostendit. Catholica enim fides (vt Apostolus ait) ab ijs qui audierunt, in nos confirmata est: contestante Deo signis, & portentis, & virtutibus, & varijs Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem. Hebr. 2.

Fidē igitur primū Spiritus sanctus maximē illustravit, quādo tanta cœlestiū donorū atq; virtutū affluentia in Apostolica pectora effusus est, vt homines abiecti & illiterati admirabilē illam scientiam, eloquentiā, & linguarū omniū peritiā, & fidei cōstantiā subito fuerint consecuti. His enim tā magnificis donis instructi, totum orbē peragrantes, miranda opera & omnem humanā virtutē excedentia patrauerunt. Act. 4.

E Falsas enim Deorū religiones exterminarunt, aras eorū & tēpla euerterunt, auitamq; & ab ipsa pene origine mūdi natā superstitionē demoliti sunt, hominesq; vitiorū atq; voluptatum omniū seruituti addictos, ad veræ pietatis & iustitię cultū ita reuocarunt, vt seculi honoribus, diuitijs, & voluptatibus corporis abdicatis, se totos cœlestium rerū studio & contēplationi addixerint, & pro hac fide ac pietate, mille mortis genera alacri & cōstanti animo subire non recusarint. ¶ Hinc etiam factum est, vt totus mundus choris Virginū, Martyrum, & Confessorum completeretur, & ipsa etiam deserta psalentiū monachorū cœtibus, cœlestē in terris vitam meditantīū, frequentarentur. Esai. 35.

F Deniq; in cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, exortus est viror calami & iunci: quando videlicet gentilitas, quæ instar deserti omni virtutum cultura destituta erat, germinare cœpit, & florere quasi liliū. Per hos igitur paucos piscatores literarum rudes, principes populorum congregati sunt cū Deo Abraham, & ex durissimis lapidibus noui surrexerunt Abrahamæ filij, petræq; conuersæ sunt in stagna aquarū, & rupes in fontes aquarum: hoc est, corda saxa duriora, pietate & poenitentia veteris vitæ in lacrymarum fontes soluta sunt: ac deniq; tota mundi facies nouæ religionis nitore instaurata est: & Deus Israel, qui in angulo Iudææ solum notus erat, Deus omnis terræ vocatus est. Cum igitur hæc omnia Spiritu sancto cooperante fierent (quæ quidem veritatē & fidem Christi mirificè confirmabant) quis quæso perfidix locus esse poterat? Quæ tanta hominum cæcitas & obduratio, quæ non tam magnis diuinæ veritatis argumentis conuicta cederet? Meritò ergo his omnibus Spiritu cooperante impletis, infidelium perfidia coarguitur, dū

nihil habet, quod meritò prætexere possit, & quo se valeat excu-
fare. Hac igitur miranda ratione Spiritus sanctus mundum, hoc
est, infideles homines arguet de infidelitatis peccato, quòd aper-
tè Saluator indicat cum subdit: [*Quia non crederunt in me.*]

§. II.

¶ Nūc videamus, quomodo fideles improbos de iudicio arguat
& iustitia. Ad huius autè loci explicationem, illud primò aduertē
dū est: nempe inter clarissima beneficia, quæ Saluator noster ad
uentu suo mundo collaturus erat, illud præcipuè numerari quòd
iter in coelū, quod asperū antea & difficile ad ingrediendum erat,
ipse opera & virtute sua planissimum esset effecturus. Hoc enim
illa Esaiæ verba pollicentur: Erunt praua in directa, & aspera in
vias planas. ¶ Hanc autè mandatorum Dei viam duo potissimū
difficilem reddebant: alterum, diuinæ legis pondus, quod grauif-
simū erat (vt suo loco referemus) alterū, hostis nostri potentia &
immanitas, qui nos summa contentione à diuinæ legis cultu auo-
cabat. Atq; ita quod per se satis graue & laboriosum erat, suoq;
pondere à se homines alienabat, longè grauius Dæmonis astu &
potentia efficiebatur, qui nos ab eo studio reuocabat. Quo factū
est, vt quàm paucissimi essent, qui eo tempore iustitiam & pieta-
tem sincera mente colerent. Hac igitur duo maximaitineris hu-
ius impedimenta Saluator noster perfectissimè sustulit: qui (vt
Hieremias ait) fecit iudicium & iustitiam in terra: quorum altero
hostis nostri potentiam fregit, altero legis onus grauissimum le-
uauit. De hoc igitur iudicio prius, deinde de iustitia (quæ paulò
à nobis latius explicanda est) differemus.

De iudicio ergo primū Spiritus sanctus mundum arguet,
[*quia princeps (inquit) huius mundi iam iudicatus est.*] Scitis princi-
pem huius mundi Diabolum appellari. Est autem princeps, non
quidem iure, sed tyrannide, hoc est, non legitimi Dominij po-
testate, sed praua se illi subiicientium voluntate. Scitis etiam
hunc principem ante Christi aduentum in vniuerso mūdo (præ-
terquam in exiguo Iudææ angulo) à cūctis Regibus & principi-
bus, atque adeò ab vniuerso penè mortalium genere coli & ado-
rari. Hic ergo impius Babylonie, id est, huius mūdi Rex, hic ma-
gnus Lemathan, & cæte magni huius maris, hic potentissimus
draco genus hominum fraudibus suis decipiebat, viribus subi-
gebat, armis atque ministris suis à veritatis & salutis via reuo-

D cans, in regnum suum, hoc est, ad inferos pertrahebat. Arma vero eius erant, primūm quidē intra nos caro veneno peccati infecta, & sibilō serpentis afflata, quæ nos semper ad peccatum alligit, ad quod prona est ab adolescentia sua. Sicut enim is olim mulieris opera ad supplātandū virum vsus est: ita modō carnis nostræ infirmitate ad spiritum illaqueādū abutitur. Extra nos vero præcipua eius arma erāt idololatria, & idololatriæ comites, hoc est, vitia vniuersa: quandoquidē (vt in libr. Sapiētix scriptū est) infandorū idolorū cultura malorū omniū causa est, & principium & finis. Arma quoq; eius erāt Reges omnes ac principes terræ, qui omnibus tormētōrū atque suppliciorū machinis idololatriæ pestē, hoc est, sui principis honorem tuebantur. Hæc enim sunt illa draconis capita septem, & cornua decem, quæ Ioānes in Apocal. vidit: quibus videlicet draco ille magnus, & sanctorum Martyrū sanguine rufus, regnum suum per mūdi principes tuebatur. Ad hoc igitur vnigenitus Dei filius in mundum venit, vt ab hac tam dira tyrānide mūdū liberaret, & mūdi principē extra mūdū profligaret: quōd planē per crucē & mortem suam effecit: sicut ipse ante passionem suā futurū prænuntiauit, his verbis: Nunc iudicium est mūdi, nunc princeps mūdi huius eijcietur foras. Et ego si exaltatus fuero à terra (hoc est in crucem sublatus) omnia traham ad me ipsum: hoc est, tyranno extra mundi regnum detruso, legitimus mundi Dominus sedem eius occupabit. Per mortem igitur suam destruxit eum, qui mortis habebat imperium: atque ita liberavit eos, qui metu mortis per totam vitam obnoxij fuerant seruituti. Hoc autem ita futurum esse, multis ante seculis Esaias prænuntiarat his verbis: In illo die visitabit Dñs gladio suo duro, & grādi & forti super Leviathan serpentem vectē, & super Leviathan serpentem tortuosum, & occidet cætum qui in mari est. Vectem autem appellat quasi oblongum: vt latissimum eius imperium, quod ad fines vsque mundi porrigebatur, significaret: tortuosum verò propter varias, quibus vtitur, nocendi artes. Hunc ergo tā potentem aduersarium, qui in hoc mari magno omnia vastabat, pollicetur se Dominus fortissimo gladio suo, hoc est, vi & potentia Spiritus sui è medio sublaturum & occisurum. ¶ Eundem verò in Euangello fortem armatum appellat, contra quē superueniens longe fortior Dominus I E S V S, illū à statione propria deturbauit, regno pepulit,

Genes. 3.

Sap. 14.

Apoc. 17.

Ioan. 12.

Esai. 27.

Luce. 11.

spolia eius coepit, arma quibus cōfidebat, abstulit, atq; de eo ma
 gnificū moriens triumphū duxit. Per mortem enim suā præci-
 pua eius arma fregit ac debilitauit: quando vetus homo noster,
 quo ille aduersus nos vtebatur, simul crucifixus est, vt destrua-
 tur corpus peccati, vt ultra non seruiamus peccato. Hac enim ra-
 tione per virtutē Sancti spiritus & gratiam, quā nobis moriendo
 promeruit, carnis potentiam superauit, & Diaboli latissimè pa-
 tens regnū euertit. Quod quidē ipse Dæmon sancto viro Anto-
 nio (quemadmodum in vita eius refert Athanasius) cōfessus est.
 Dæmoni enim ad Antoniū dicenti: Cur me infestantur & perse-
 quuntur monachi? sanctus pater respondit: Meritò hoc faciunt,
 quoniā tuis tentationibus infestantur. Cui Dæmon: Ipsi, inquit,
 suis se cupiditatibus impugnant: ego enim ad nihilum sum reda-
 ctus, quia iam in cunctis partibus regnat Christus. ¶ In cuius rei **B**
 argumentū Iustinus martyr ait, Exorcistis in Ecclesia cōmissum
 esse, vt ab obsessis corporibus Dæmones pellerent. Exorcistarū
 autē ordo inter Ecclesiæ gradus infimus est: vt hac ratione appa-
 reat, adeò hostis antiqui potentiā Christi virtute fractam, vt pue-
 ris in Ecclesia supra illum potestas concessa sit. ¶ Quam eius im-
 becillitatem Procopius & Eucherius verbis illis, quæ aduersus
 serpentem Dominus initio mundi protulit, testatam esse volūt.
 Sic enim ad serpentem Dominus ait: Inimicitias ponam inter te
 & mulierem, & inter semē tuū, & semē illius: ipsa conteret caput
 tuū, & tu insidiaberis calcaneo eius. Quia enim Dæmō serpentis
 imaginem induerat, vt mulierem, & mulieris posteros euerte-
 ret, ideo sub imagine serpentis maledictio in illum coniecta est:
 qua prædicatur, illius potentiam atq; triumphum, quo victor **C**
 exultabat, euertendum esse: quādo ex muliere semen esset egres-
 surum, quod caput eius, hoc est, tyrannidem ac potentiam eius
 contereret. Quod quidem mulieris semen non modò Christus
 Dominus est, sed omnes etiam in quibus spiritus eius commora-
 tur, & in quorum mentibus hoc coeleste semen manet. Dæmo-
 ni ergo nihil iam superest, nisi, vt humi repens, vestigijs nostris,
 hoc est, affectibus & cupiditatibus insidietur, vt per eas nobis la-
 queos & tendiculos paret, nec aliud humi iam deiectus atq; pro-
 stratus moliri possit. Rectè ergo Dominus ait.

Genes. 3.

¶ [*Cum Spiritus sanctus venerit, arguet mundum de iudicio, quia videli-
 cet princeps huius mundi iam iudicatus,*] atque dānatus est, hoc est,
 arguet eos, qui Dæmonis potentiam in improbitatis suæ excu-
 satio-

Dilationem afferunt, quando iam eius vis atque potestas crucis Christi baculo contrita est. Sibi ergo iam homo perditionis suae causam imputet, se accuset, in se prauitatis suae culpam referat, qui suo se vitio illi subijcit. Non enim illum fortitudo sua, sed ignauia nostra potentem facit.

§. III.

¶ Hac igitur ratione Spiritus sanctus mundum arguet de iudicio. Arguet etiam de iustitia. Quid hic iustitiae nomine intelligimus? Certè cum iustitiae nomen latius pateat, hoc in loco eam iustitiam intelligimus, quam Christus Dominus attulit in mundum, quae iustitia fidei, siue Euangelij nuncupatur: de qua in Daniele scriptum est. Septuaginta hebdomades abbreviate sunt super populum tuum, & super urbem tuam, ut consummetur preuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur, iustitia sempiterna. Videtis ergo hic nouam aliam à iustitia legis promitti iustitiam? Iustitia enim legis iam dudum adducta erat in mundum, quando, videlicet, lex lata fuit: noua verò supererat iustitia per Christum adducenda. De qua etiam Psalmista cecinit: Notum fecit Dominus salutare suum, in conspectu gentium reuelauit iustitiam suam. Vt autem huius nouae iustitiae, quae in Euangelio continetur, dignitatem intelligatis, libet eam cum antiqua lege (quae ad iustitiam quoque homines erudiebat) comparare: ut utriusque rei collatione facta, & quid Christo Domino, iustitiae huius auctori debeamus, & quanto nostra, qui sub Euangelij gratia degimus, quam illorum qui sub lege viuebant, felicior conditio sit intelligere valeamus. Ad hoc igitur sciendum est, Deum cuius est res omnes paulatim ab imperfectiori statu ad perfectiorem deducere, ante aduentum Christi rudi adhuc mundo nondum perfectam legem pro illius temporis ratione tulisse, opera tamen & aduentu Christi perficiendam. ¶ Tria autem potissimum erant, quae tunc homines sub ea lege constituti, aduersus illam causari poterant. Primum quidem praceptorum multitudinem, quae in lege plurima, & ea quidem grauissima, & seuerissimis poenis praescripta erant. In cuius rei typum scriptum est, manus Moysi graues fuisse: quia videlicet tale erat legis iugum, quod ipse per legem populo imposuerat: ideoque Petrus Apostolus praecipua omnia legis nimirum pertinaciter tueri volentibus: Cur, ait tē tatis ponere super ceruices fratrum iugum, quod neque nos neque patres nostri portare potuimus? Adde etiam, quod in hac tam

Daniel. 9.

Psalm. 97.

Exod. 17.

Act. 15.

numerosa serie præceptorum ne vnum quidem erat, quod ex se **A**
 se, hoc est, ex opere operato (vt loquuntur) gratiam conferret,
 Ideoq; Apostolus præcepta illa vocat egena atq; vacua elemēta
 quia spiritum & gratiam nec in se continebant, nec obtempe-
 rantibus dabant: nisi quam illi ex charitatis affectu mererentur.
Galat. 4. ¶ Tertiò denique lex illa cultoribus suis bona terræ polliceba-
 tur: quoniam aditus in cœlum eo tempore sanctis etiam homi-
 nibus præclusus erat, suo tempore referendus. ¶ Hæc ergo
 tria multum homines à diuinarum legum obseruatione deterre-
 bant. Si enim onus ipsum legis adeò graue & multiplex erat,
 si vires hominis gratia deficiente imbecilles & infirmæ, si præ-
 mium ipsum quod acuere homines ad laborem solet, tandiu
 differebatur: quid mirum si tam pauci eo tempore diuinæ le-
 gis cultores essent? At hæc omnia in Euangelio per Chri- **B**
 stum Dominum mirabili ratione commutata sunt. Nam vt ab
 hoc postremo incipiam, ipsum præmium quod præcipuè ad
 laborem incitat, & maximum, & protinus retribuendum in
 Euangelio proponitur, nempe cœlestis regni beatitudo. Ani-
Esai. 40. mæ enim piorum corporis contubernio solutæ (nisi quid subsit
 purgatorio igne abstergendum) statim euolant in cœlum. Cu-
 ius rei gratia de Domini Saluatoris aduentu scriptum est: Ec-
 ce merces eius cum eo, & opus illius: id est, operis merces coram
 illo. Non enim quinque millium annorum spatio expectan-
 dum est, sed in promptu & ad manum cœlestis hæc bonorum
 operum merces parata est. ¶ Præterea omnis illa legalium præ-
 ceptorum, Christi aduentum adumbrantium, multitudo, per
Rom. 13. mortem eius mortua atque sublata est: & in vno dilectionis præ- **C**
 cepto comprehensa: dicente Apostolo: Qui diligit, legem imple-
 uit. Plenitudo enim legis est dilectio. Et rursus. In Christo
Galat. 5. IES V neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed
 fides, quæ per dilectionem operatur. ¶ Quæ res vehementer ho-
Esai. 10. mines ad diuinæ legis custodiam incitauit: quæadmodum Esa-
 ias testatur cum ait: Consummatio abbreviata inundabit iusti-
 tiam. Hoc est, consummatio totius diuinæ legis, quæ ad vnum
 dilectionis præceptum reuocanda est, in causa erit, vt per to-
 tum mundum longè lateque regnet iustitia: dum facile homi-
 nes leuigato iam legis onere, humeros suos libenter illi subij-
 ciunt. ¶ Tertiò denique (quod verè summum & maximum
 est) præcepta Euangelij non sunt vacua & egena elementa: sed
 gratiæ

D gratiæ plena & foecunda (qualia sunt ea quæ de sacramentis data sunt) quæ & cōtinēt & causant gratiam, eamq; dignè suscipiē tibus conferunt: cuius rei gratia Christi Euangelium, lex gratiæ nuncupatur: quoniam (vt præclare D. Thomas ait) res omnes ab eo præcipuè nominantur, quod in eis potissimum est. Potissimū autem nouæ legis est, diuini Spiritus & gratiæ collatio, quæ per eius sacramenta datur. D. Tb. 1. 27

¶ Nam verò si quid gratia sit, requiras, quidve in piorū mentibus operetur, certè vt multa dicam, nunquam eius virtutem exhaustiam. Præcipuum autē eius opus est, mentem hominis Deo gratam, & amabilem, atq; ad eò diuinæ naturæ confortem efficere. Quod verò ad præsens attinet institutum, duo eius singularia officia numerantur: alterū, intellectum circa ea quæ ad salutem pertinent, illustrinare: alterum (quod sane mirabilius est) ad id agendum languentem & infirmam voluntatem impellere. Quod quidem D. August. de verbis Domini sic exponit: Gratia sola homines liberantur à malo, sine qua nullum prorsus siue cogitando, siue volendo, siue agendo faciunt bonum: vt non solum monstrante ipsa, quid faciendum sit, sciant: verum etiam præstante ipsa, faciant cum dilectione quod sciunt. Idem etiam non minus apertè per Hieremiam Dominus pollicetur his verbis: Ecce dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Iuda pactum nouum, non secundum pactum quod pepigi cum patribus eorum, &c. sed dabo leges meas in mentibus eorum, & in cordibus eorum scribam eas. Itaque pactum illud prius scriptum fuit in tabulis lapideis, hoc verò in ipsis fidelium cordibus exaratum & impressum fuit. Animaduertens enim diuina sapientia (cuius perfecta sunt opera) non satis ad salutem hominum fuisse, iter in coelum velut digito indicasse, cum legē illis digito suo descripsisset, quoniā infirma & ægra natura per hoc iter ingredi detretabat: ideò addidit nouā legem, quæ non solum docet ignorantem, sed etiam sanat, roboratq; languentem, & quæ non modò intellectum erudiat, vt quid facto opus sit, sciat: sed etiam voluntatem moueat, vt quod rectè intellexit, efficiat. August.

¶ Videtis ergo fratres quàm multis modis Christus diuinæ legis onus leuigauerit, quando & multitudinē mandatorū minuit, & præmiū laborantiū auxit: & quod maius erat, vires etiam per gratiam ad laborem contulit, dum naturā per eam sanauit: Hæc est ergo iustitia, quam per mortem suam Christus attulit in mundum Hier. 31.
Exod. 31.

dum

dum, qua quidquid in veteri lege desiderabatur, cumulatissimè A
præstitit: vt iam nihil prorsus habeat ignauus homo, quo iner-
tiam suam tueri possit.

§. III.

¶ Quæ cum ita sint, meritò Spiritus sanctus mundum arguet nõ
solum de iudicio, sed etiam de iustitia ab improbis hominibus
neglecta, quam Christus attulit in mundũ, quamq; ipsi facile cõ
sequi potuissent. [*Quia ego (inquit) ad Patrem vado, & iam non vide-
bitis me.*] Ad Patrem ire, est ad mortẽ ire: cuius merito noua hæc
iustitia in mundũ importanda erat: hoc enim verbo solent Euan-
gelistæ mortem Christi designare. Arguet ergo Spiritus sanctus
mundum de iustitia: quam ego iam iam per mortem meam in
mundũ allaturus sum. Hæc enim morte & lex abolenda, & ianua B
cœlestis regni exulibus aperienda, & gratia hominibus conferẽ
da, & princeps etiam huius mundi foras eijciendus est: quibus im-
pletis, quid habent improbi quod arguenti Deo respõdere, quid
ve amplius expectare queant? [*Ego enim ad Patrem vado, & iam non
videbitis me.*] Quod perinde est, ac si diceret: Antequam à Patre in
hunc mundum missus essem, spes omnis salutis in aduentu meo
constituta erat: Hunc Iudæi, hunc etiam Samaritæ expectabãt:
vnde ne foemina quidem illa Samaritana hæc spe destituta erat,
cũ diceret: Scio, quia Messias veniet, qui dicitur Christus: cũ
ergo venerit ille, annuntiabit nobis omnia. A me igitur omnia
ad salutem necessaria & annuntianda & præstanda erant. Iam
igitur Messias venit, iam omnia salutis adiumenta atq; promissa
hominibus exhibita sunt, nihilq; aliud superest expectandum. C
Ego enim salutis & redemptionis opere in cruce consummato,
ad Patrem vado, & iam non videbitis me. Si ergo hac tâta salute
in mundum allata, mundus adhuc lethali somno depressus, nõ-
dum hæc noua luce excitatur: quod aliud malorum suorum re-
medium expectare, quidve in socordia atq; impietatis suæ execu-
sationem obtendere iuste poterit?

Veniet igitur, veniet illa dies, in qua hulus tantę vecordia exi-
genti iudici rationem homo redditorus sit. Idem autem erit vitæ
nostræ iudex, qui fuit salutis ac libertatis vindex. Qui enim tan-
tum dedit, scit quantũ reposcere debeat. Quid tũc igitur causari
miser homo poteris? Num Moisaicæ legis põdus? At iam in leue
onus & iugum suaue commutatum est? Querebaris egena & va-
cua esse elementa, quibus seruiebas, quæ onus imponebant,
&

D & gratiā minimè conferebant? At ea nūc tibi proponūtur, quæ ita onerent, vt subleuent, & gratiam laboranti conferant. Formi dadas dæmonis astus & potentiam? At princeps huius mundi iā iudicatus est. Sed carnis tuæ, hoc est domestici & familiaris hostis vim pertimescebas? At vetus homo noster simul cum Christo crucifixus fuit. Si adhuc quereris de vilitate præmij, quod parū acuat animos ad laborem, dū sola tibi terræ bona in lege promittebantur: ecce iam regnū cælorū tibi non solū promittitur, sed etiam exhibetur. Deuiq; si præceptorū Mosaicæ legis multitudinem causabaris, iam tibi omnia in vnus dilectionis cōpendiū redacta sunt. Dic ergo mihi, si aliquid præcipi hominibus à Deo iustū erat, quid blandius ac suauius, quàm amor præcipi potuit? Rursumq; si expiandis sceleribus remediū aliquod instituendū erat, quod facilius & expeditius, quàm sine vlla pecorū strage atq; sanguine eorūdem detestatio atq; confessio? Iam verò ad diuinæ gratiæ auxiliū consequendum, quid facilius aut suauius, quàm sacram Eucharistiam, hoc est angelorū panē, omne in se habentē delectamentū, omnemq; saporis suauitatem piè & religiose percipere? Nihil in his non blandissimū & lenissimū vides. Quid igitur homo habes, quod pro te quærenti iudici respondeas? Certè, qui omnia contulit, nihil nobis quo ignauitā nostram tueri possemus, reliquit. Quod intelligens Apostolus magna voce clamat. Propterea abūdātius oportet obseruare nos ea quæ audimus, ne fortè pereffluamus. Si enim qui per Ange-

E

F

los dictus est sermo, factus est firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia iustā accipit mercedis retributionē: quomodo nos effugiemus, si tantā neglexerimus salutē? Quasi dicat: Si illi qui tā intolerabili iugo legis premebātur, & sacramentorū nostrorū virtute ac robore destituebātur, grauissimas neglectæ legis pœnas dabāt: quæ pœna manebit eos, qui sublato iā iugo & collata gratia leuissimū Christi onus à se excutiūt? Si illi qui vix aliud salutis adiumentū, quàm legē lapideis tabulis incisam habebant, sic plectebantur, quid quæso nos, qui tot sacramentis, tot beneficijs, tot exemplis, tot mysterijs, tot salutaris doctrinæ monitis, tanta deniq; cælestium donorum & gratiarum abundantia ad salutē iuamur, expectare possimus, si adhuc in pietate & officio delinquimus? Iterumque idem in eadem Epist. eandem penè sententiam repetit his verbis: Irritam quis faciens legem Moyfi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quanto

Heb. 2.

Heb. 10.

magis

Roma. 12.

magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filiū Dei conculcauerit, & sanguinem testamēti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ cōtumeliā fecerit? Scimus enim qui dixit, Mihi vindictam, & ego retribuam. Qualis ergo illa vindicta erit? hoc est, qua sententia ferendi sunt, qui oblatam salutem tam caro emptam pretio, nempe sanguine testamenti, hoc est, vnigeniti filij Dei morte & sanguine partam, nefariè & impiè cōtemperunt.

Mat. 10.

Finem ergo iungamus principio fratres. Audistis, quid discipulis ad euangelizandum missis Dominus præceperit: nempe: vt cum alicubi recepti vel audit non essent, puluerem calciamentorum in testimonium oblatæ & neglectæ salutis, super eum locum iniicerent. Nunc audite, quæ illis pœna maneat, qui hanc

Matt. 11.

veritatem & salutem repudiarūt. Dico vobis (inquit) quia Sodomis remissius erit in die iudicij, quā ciuitati illi. O tremenda vox, ò sententia maximè formidanda. Quid agimus fratres, quid cogitamus? quæ nos fiducia in hoc tanto salutis discrimine consolatur? Si illi semel oblatam salutē respicientes, Sodomitis ciuibus deteriores sunt, acerbioribusq; supplicijs apud inferos puniendi: quid eos timere par est, quibus tot annos, tot concionatorū & Ecclesiæ vocibus lux eadem, eademq; salus & gratia annuntiata & oblata est? Aduersus illos puluis supra eos iniectus in iudicio clamabit: aduersum nos autem templi huius parietes atque saxa tot concionantium clamaribus pene disrupta, impietatis & fœcunditæ nostræ testimonium ferent. ¶ Quod si Moses cœlum & terram aduersus Iudæorum inobedientiam & rebellionem testescitat, qui tot diuinis legibus & beneficijs acceptis nihil profecerant, an nō Christus Dominus tot frustra conciones auditas, tot coelestia promissa, tot salutis adiumenta exhibita, tot præstita beneficia, tot plagas, vt respiscam⁹ immittas (quodq; his manus est) sanguinem suum in cruce pro nobis effusum, contra nos testes citabit? ¶ Nemo igitur se fratres seducat: nemo de sceleribus admissis rationē sibi solū reddendam esse putet. Non enim de peccatis solum quæ admisimus, sed de beneficijs etiam, & salutis adiumentis quæ percepimus, & salutaribus monitis, quæ toties audiuimus, exactissima ratio exigenda erit. Non enim adeò mirum est si in iniquitatibus conceptus homo iniquitatē pariat, sed illud tamen maximè mirabile & indignum est, quod tot salutis nostræ medicamentis & remedijs adhibitis (quibus, facile pietatem

Dtatem colere, & officium tueri possemus) diuinis præceptis obsequi noluerimus. Hoc est enim quod causam nostram in supremo illo examine maximè premet. Ideoque opportunè nos Paulus admonet, ne in vacuum gratiam Dei recipiamus, ne frustra postmodum de ea neglecta serò conqueramur. Simili quoque nos Dominus argumento ad se vocari præcepit, cum Euangelij ministris ait: Dicite inuitatis, Ecce prandium meum parauit, tauri mei & altitia occisa sunt, & omnia parata, venite ad nuptias. Non vos ad crucem, non ad labores, sed ad nuptias, hoc est, ad cœlestes epulas, ad festum, lætumque conuiuium voco. Cur ergo subterfugitis? quare negligitis? ¶ Quod si à me, quid hic facti opus sit, queratis: faciem vobis ad salutem viam ostendam: nepe, vt hæc ipsa quæ de diuinis beneficijs, de morte Christi, de quæ ratione reddenda, siue in morte vestra, siue in extremo iudicio diximus, in secreto & silentio cordis vestri velut animalia munda ruminetis: & hand in super noui testamenti gratiam assiduis clamoribus à Domino postuletis, qua & sanctissimas eius leges obseruare, & ab omni lethali crimine abstinere possitis. Hac enim cura & studio non dubium, quin summus ille misericordiarum parens vobis preteritis tribuat, pulsantibus aperiat, & querentibus gratiam simul & sempiternæ gloriæ hæreditatem, in noua lege singulari ratione promissam, clementer impartiatur.

2. Cor. 6.

Mat. 22.

F

In eadem Dominica quarta post pascha,
 concio secunda: in qua post Euangelicæ lectionis
 explanationem verba Thematis
 explanantur.

T. H. E. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. Ioan. 16.

Inter

Inter præclara sanctorum literarum officia A
(quibus cœlestis philosophiæ doctrina con-
tinetur) præcipuum munus esse, mœrentia
corda in spem erigere & consolari, Aposto-
lus testatur, cum ait: Omnia quæ scripta
sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut
per patientiam & consolationem scriptu-
rarum spem habeamus. Hanc autem in dicendo facultatem san-
ctus ille Propheta assequutū se esse gloriabatur, cū diceret: Do-
minus dedit mihi linguam eruditā, ut sciam sustentare eum qui
lassus est, verbo. Habebat & ille de quo scriptum est: Nutantes
confirmauerunt sermones tui, & genua debilia roborasti. Nemo
tamē officium hoc cumulatius præstitit, quàm Dominus Iesus, B
qui ad hoc munus exequendum se à Patre missum esse testatur,
ut videlicet consolaretur omnes lugentes, & poneret fortitudi-
nem lugentibus Sion, & daret eis coronam pro cinere, oleum
gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. Omnia si-
quidem dicta, facta, vita & mors, ac omnia denique gesta Do-
mini Saluatoris, pauperes, afflictos, varisq; calamitatibus pres-
sos partim dictis, partim clarissimis laborum atq; dolorum
suorum exemplis miro modo consolantur. Quis enim illum in
cruce pendentem, plagis liuidum, morte pallidum, toto corpo-
re sancium, & riuis vndique sanguinis exundantem pijs oculis
contemplatus est, qui non maximum inde dolorum suorum le-
uamen hauserit? Hoc igitur munus in præsentis Euangelij le-
ctione exequitur, dum mœstissima discipulorum pectora ob di-
lectissimi Magistri abscessum multis rationibus cōsolatur. Qua
in re miranda Christi Domini charitas elucet, qui eo ipso die,
quo in manus hostium discipulis fugientibus tradendus, excar-
nificandus, & mille modis cruciandus erat, sui quodammodo
oblitus (qui hoc magis solatio, quàm illi, dignus erat) de discipu-
lorum mœstitia sollicitus, eam multis modis lenire curauit. In
quo sanè apparet, veram & germanam charitatem magis alie-
nis incommodis, quàm suis angustiis & sollicitari. Inter hæc verò so-
lata, Spiritus paracleti promissio præcipuum atque maximum
fuit: de cuius virtutibus & officijs, quibus salutem nostram o-
peratur, in sacra præsentis Euangelij lectione luculenter disse-
rit: De his igitur nos quoque hodie apud vos sermonem habi-
turi, cœlestem opem sacratissimæ Virginis interuentu com-
munibus

Rom. 15.

Esai. 50.

Iob. 4.

Esai. 61.

D munibus votis suppliciter imploremus.

A V E M A R I A

Tanto discipuli mœrore propter doctissimi Magistri abscelsum affecti erant, vt nihil aliud querere, nihil loqui, nihil cogitare possent, nisi hoc solum, quod eos vehementissimo dolore cruciabat. Quod enim consilium, quod vitæ genus sequi poterant, qui omnia propter dulcissimi Magistri contuberniũ disciplinamq; reliquerant, cum eo discedente bona simul omnia se perdidisse arbitrarentur? Hac ergo de causa eos Dominus in præfenti lectione his verbis incipit consolari. [*Vado ad eum qui me misit, & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis? Sed quia hac locutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.*] Implendi verbo vehementem

E animi tristitiã atq; consternationẽ significare voluit. Quo ergo solatio Domine charissimorum filiorum tuorum pectora consolaris? Magno certè: quòd videlicet vestrum hoc meo discessu negotium agatur: [*Expedi enim vobis, vt ego vadam. Si enim nõ abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.*]

Quoniam autem in singulis sanctarum literarũ verbis mysteria latent, non possumus hoc in loco Paracleti nomen silentio præterire. Paracletus autẽ consolatorẽ significat. Quod quidem nomen Spiritui sancto Christus Dominus tribuit: quoniã inter alia eius officia, hoc maximè hominibus salutare, amabile, & iucundum est. Erit autem operæpretium explicare, cur hic diuinus Spiritus hoc consolandi officio præcipuè fungatur. Huius autem rei causam (si meministis) sæpe alias reddidimus.

F Constat enim, seculi homines ob hoc vel maximè à virtutis studio deterreri, quòd eam asperam atq; insuauem esse arbitrentur: cum vitia contrã dulcia & iucunda eis appareant. Nam quo ad alia omnia satis constat, virtutem esse rebus omnibus anteferendam. Est enim honestior, utilior, pulchrior, laudabilior, imò nihil aliud præter vnã virtutem laudabile est. Nec hoc ipsum seculi homines, quamlibet rudes & improbi, diffiteri possunt. Vnã est ergo voluptas atque suauitas (cuius humana mens audisima est) quæ improborum iudicio virtutem vitij inferiorẽ facit: quã vnã ratione ab eius studio & amore reuocantur. Vt ergo huic tanto incommodo consuleretur, Spiritus sanctus pijs hominibus donatur: cuius singulare munus & officium est, spiritualibus eos delicijs reficere & consolari, ne in hac parte voluptuosus hominibus inferiores sint, neque terrenarum

Grego.

voluptatum amore, à recto virtutis tramite deducantur. Quia A enim (vt D. Greg. ait) esse sine delectatione animus non potest (nam aut in infimis delectatur, aut in summis) diuina prouidentia (quæ nemini ad salutem deest) cœlestibus spiritualibusq; delicijs piorum mentes recreat & consolatur: quo ijs inescati atq; refecti, omnes alias carnis mundi; delicias fastidiant, & pro nihilo ducant. Recte enim D. Bernar. Cui Christus incipit dulcescere, necesse est, vt amarescat mundus.

August. in
Confess.

Quantum verò spirituales istæ deliciae omnes alias mundi delicias superent, ex ipsa causarum præstantia colligi facile potest. Ex nobilioribus enim causis nobiliores consequi effectus necesse est. Ideò enim infusa diuinitus scientia præstantior esse dicitur acquisita, quoniam à nobiliori causa, nempe ab ipso Deo manat. Sic etiam pictura illa perfectior est, quæ Magi B stri, quàm quæ discipuli opera absoluitur. Gaudium porro mundi à mundo & à carne proficiscitur: gaudium verò Dei de Deo & à Deo manat. De quo sic D. Augustin. in Confess. ait. Est gaudium, quod non datur impijs, sed eis qui te gratis colunt, Domine: quorum gaudium tu ipse es: & ipsa est beata vita, gaudere ad te, de te, propter te: ipsa est, & non est alia. Ex his igitur præcellentibus causis quale gaudium in purgatis mentibus consequetur?

¶ Neque ex causis modò, sed ex effectibus etiam, huius gaudij magnitudinē colligere licet. Quid enim aliud sanctos illos Anachoritas solitariam in deserto vitam sine vlllo hominum commercio & solatio degentes, solisq; herbarum radicibus victitantes, nisi diuini Spiritus gaudia tandiu sustentabant. Quomodo C enim infirmi homines fragili carne circumdati, nobisq; per omnia similes, adeò rigidum vitæ institutum perferre tandiu sine huiusmodi solatio potuissent: præsertim cum homo natura ipsa animal sit politicum & sociale, in numerisq; necessitatibus & morbis obnoxium? Atq; vt cæteros prætermittam, magnum illum Antonium in medium proferam: quem D. Athanasius in eius vita memorat viginti annis in cellula quadam sine vlllo hominum contubernio perdurasse, solaq; aqua & pane, eoque arido, victitasse. Post vigesimum autem annum inde egressum, pulcherrimam oris speciem atque habitum retulisse, perinde atq; delicatissimis semper cibus vsus fuisset. Quid verò hoc antiquiorem Paulum primum eremi incolam referam, qui octoginta

D ginta annos in quodam specu cunctis mortalibus incognitus la-
tuit? Qui ergo fieri potuit, vt fragiles homines, similes nobis pas-
sibiles, sine caelesti consolatione perpetuam hanc solitudinem &
inediam perferre potuissent? Quæ cum ita esse nemo nostrum
negare possit, qualis quæso illorum infania est, qui propter vnâ
voluptatem iter in cælum deserunt, & per vias perditionis ince-
dunt: cum constet tum ex sanctorum exemplis & testimo-
nijs, tum ex ipso Paracleti nomine, maiores in via Dei, quàm
in via mundi esse delicias? Hæc igitur ignorantia fratres totius
humanæ prauitatis causa est. Si enim voluptatum amatores hu-
lus Paracleti delicias experti essent, haud dubium, quin proti-
nus voluptatibus cunctis seculi contemptis, totos se ad diuina
conuerterent.

E Sed fortè dices: Si tanta consolationis huius vis est, si hoc est
præcipuum Paracleti Spiritus officium, quomodo plerique no-
strum qui Christi nomine censetur, huiusmodi delicias ex-
perti non sumus? Ad hoc facile respondeo, fieri quidem pos-
se, vt qui tantarum deliciarum suauitate carent, diuini huius Spi-
ritus præsentia careant. Qua enim ratione mihi persuasum sit,
te Consolatorem accepisse, qui nullam vnquam eius conso-
lationem expertus es? Hoc enim nomen Spiritui sancto non ex
natura, sed ex officio conuenit: quia videlicet hoc officio fungi-
tur vbicunque manet. Si tu igitur nec orando, nec legendo, nec
diuinis officijs & laudibus assistendo, nec ipsa etiam sacramenta
percipiendo, vllam diuinæ dulcedinis scintillam expertus es,
quonam pacto credam in te Paracletum habitare? **Q**uandiu in
corpore vita manet, aliquo sese indicio prodat necesse est. Vi-
talem enim calorem (quamuis extremæ corporis partes rigeât)
in pectore palpitare sentimus. Sic igitur, nullibi Paracletus erit,
quin aliquo saltem indicio & coniectura se prodat. Nunquid
(ait Salomon) potest homo abscondere ignem in sinu suo,
vt vestimenta eius non ardeant? Hæc enim ignis similitudo
in hoc etiam caelesti igne locum habet. Quo circa valde timen-
dum est, ne hoc Spiritu destituti sint, qui nullo indicio eius in-
tra se virtutem perceperunt. Qui autem eo carent, illud Apo-
stolif fulmen timere debent. Si quis non habet Spiritum Chri-
sti, hic non est eius. Sed iam Paracleti nomine exposito, cætera
eius officia explicare incipiamus. **D**e his enim subdit conti-
nuo Dominus,

Prou. 9.

Rom. 8.

§. I.

¶ *Cum autem venerit ille, arguet mundum de peccato, de iudicio, & de A iustitia.*] Iam nunc quid Apostolis Spiritus sanctus præstiturus, quidque per eos affecturus sit, incipit aperire. Primum enim arguet mundum. Arguere aliquem est, ita illum obiurgare, ut a peccatissimis etiam rationibus patrati sceleris conuincas. Hoc igitur modo Spiritus sanctus per Apostolos mundum tribus de rebus, arguet. Primum quidem de peccato. Quod autem illud peccatum sit, declarat protinus cum ait. *[Quia non crediderunt in me.]* Quomodo autem de hoc peccato per Apostolos mundum arguet? Nimirum quia talia per eos signa & prodigia edet, adeoque magnifica opera, & omnem naturæ vim superatit patrauit, ut quisquis incredulus fuerit, nullum incredulitatis suæ velamen prætere- B

Ioan. 14.

Act. 5.

re valeat. Ad illos namque Dominus dixit. *Qui in me credit, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & maiora horum faciet. Quam quidem promissionem in Apostolorum principe impletam videmus, qui sola corporis sui vmbra languentes sanabat: quod de Domino Salvatore non legimus. Talibus ergo signis iure mundum, hoc est, infideles incredulitatis arguet, qui veritatē cælesti testimonio, diuinisq; operibus confirmatam recipere noluerunt.*

[Secundò arguet mundum de iudicio: quia videlicet princeps huius mundi iam iudicatus est.] hoc est, iam per Christi mortem, regno suo quod in mundo obtinebat (in quo ab vniuerso penè mortaliū genere colebatur) spoliatus, & in tartara detrusus & relegatus est. Quam quidem victoriam Ioannes in Apocal. describit his verbis: *Et vidi Angelum descendentem de cælo, habentem C*

Apoc. 20. *clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit Draconem, serpentem antiquum, qui est Diabolus & Sathanas, & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, ut non seducat amplius gentes. Quo in loco Angeli nomine Christum Dominum designat, quem per Malachiam Dominus Angelum testamēti appellat: qui videlicet nouum testamentum multò aliud à veteri in aduentu suo erat conditurus. Hic igitur Angelus per mortē suam destruxit eum, qui mortis habebat imperium, evertitque potentiam Diaboli: inuasitque claustra inferni, vbi & ligauit in fatiabilem homicidam, ne seduceret amplius gentes: quas à veri Dei cultu auocabat, & ad sacrilegium sui cultum inducebat. Hac ergo ratione Dominus huius mundi principem iudicauit: dum*

Malac. 3.

Dum & illum regio suo (quod vi & fraudibus occupauerat) pepulit, & potestatem nobis calcandi supra omnem eius virtutem contulit.

Quæ cum ita sint, meritò Spiritus sanctus arguet mundum, id est, improbos homines de iudicio, quia videlicet cum iam passio- nis Christi merito ab hostis huius tyrannide erepti sint, ipsi ta- men sponte sua se illius seruituti vilissimæ voluptatis pretio sub- diderunt. Indignissimum autem est, quòd cum vnicus Dei filius vitam suam libertate tua viliorem habuerit (quando illam pro- te in libertatem asserendo profudit) tu interim qui tam caro pre- tio emptus es, adeo eam vilem reputes, vt te iterum pro re nihi- li venalē exhibeas, turpissimæque Dæmonis seruituti addicas.

E Quanto rectius Diuus Augustinus, qui ait: Postquam intellexi me pretioso Christi sanguine esse redemptum, nolui me amplius exhibere venalem. Idemque alibi ad fideles omnes: Si vobis, in- quit, ex terrena fragilitate viluistis, ex pretio vestro vos ap- pendite. Meritò ergo Spiritus sanctus illos arguet, qui magis Diaboli serui, quàm Dei filij esse voluerunt: qui magis duram ser- uitutem, quàm dulcem libertatem amplexati sunt: quique ma- gis sub principe Diabolo, quàm sub regio Christi vexillo mili- tare decreuerunt.

Nec de iudicio solum, sed de iustitia quoq; per Christum in mundum inuenta, & ab improbis hominibus neglecta, Spiritus sanctus arguet: vt qui tantum bonū eis à Christo Domino obla- tum repudiauerint. Hoc in loco quid iustitiæ nomine intelliga- mus, explicandū est. Sed quod ad præsens attinet institutū, du- plicē in literis sanctis iustitiam reperimus. Iustitia quippe appel- latur diuinorū obediētia mandatorū: quæ qui diligenter implet, verè iustus est. Iustitia quoq; appellatur diuina gratia, quæ nos ante Deum verè iustos & gratos efficit, cuiusq; ope & virtute di- uinæ legis mandata seruamus, dicente Augustino: Lex præcipit fides impetrat, gratia complet. Gratia enim opus est, ægram na- turā sanare, & vires homini per virtutes ab ea manantes præbe- re, quibus diuinæ legis mandata implere valeat. Vtranque verò hanc iustitiam Christus Dominus attulit in mundum: dū priorē illam sublatis veteris legis oneribus leuigauit, & gratiam deinde contulit, qua legem ipsam seruare possemus. Ipse namq; huius nouæ iustitiæ doctor, ipse iustitiæ autor extitit. Quam enim ho- mines docuit iustitiam, ipse quoque, vt eam præstare possent,

per spiritum & gratiam suam efficit. Sic olim Ioseph senem parentem ad se à terra Canaanorum accersiri iussit, & allimenta in viam plaustraque ad portandum senem, cæteraque ad illud iter conficiendum necessaria misit. Hoc igitur modo verus Ioseph Christus Dominus (quando nos ad se per viam mandatorum suorum venire iubet) omnia quæ ad hoc iter conficiendum necessaria sunt, per Spiritum & gratiam suam plenissimè subministrat. Ipse enim velut plaustrum, quo vehamur, angelos suos mittit, qui nos in manibus suis portent, ne offendamus ad lapidem pedem nostrum. Ab illo lucem accipimus, qua iustitiæ disciplinam agnoscamus: ab illo vires & robur habemus, quo omnia iustitiæ contraria & inimica repellamus: ab illo denique spiritum haurimus, quo ad diuinæ puritatis & sanctitatis similitudinem aspiremus. ¶ Qua in re (vt hoc obiter admoneamus) admiranda Dei nostri bonitas atq; benignitas apparet: qui cum ipse nobis omnia largiatur, & omnia opera nostra operetur in nobis: sic tamen eadem præmijs afficit, vt si de nostro, nō de suo illi sacrificiū offerremus. In quo mirum inter reges terræ & Regem cœli discrimen intercedit: quòd illi quidem gratum habent, quod ciues ei de peculio suo, non de fisco Regis offerunt. Contra verò gratum Deo non est, quod ei de nostro solum (cum gratia eius destituti sumus) offerimus: illud autem solum ipsi acceptum est, quod illi de suo, hoc est de spiritu & gratia sua exhibemus. Vnde illud August. manauit: Cum Deus præmiat opera nostra, coronat munera sua. Quæ quidem sententia nequaquam nostra opera excludit, quæ ad salutem prorsus necessaria sunt, sed vnde præcipuè ea manent, & vnde meriti valorem habeant, declarat.

Sed vt ad institutum redeamus: singularis huius diuinæ gratiæ atq; iustitiæ, quam Christus Dominus in mundum attulit, effectus est, spiritum nobis atq; vires præbere, quibus diuinæ legis iustitiam implere valeamus, qua ad diuinæ similitudinis imaginem, quam per peccatum amisimus, reformemur. Per Christum namque (vt Petrus Apostolus ait) Pater cælestis maxima & pretiosa nobis promissa donauit, vt efficiamur diuinæ consortes naturæ. Proprium enim cœlestis huius doni est, hominem diuino iam spiritu actum, supra naturæ conditionem at tollere, & ad diuini & supernaturalis esse dignitatem eleuare. Sicut enim aqua igni ad mota, non modò ignis calorem, sed etiã motum

Disim.

August.

Simil.

motum

D motum & agilitatē participat (vnde salit, & sursum more ignis agitur) ita homo Christi Domini Spiritu haulto, in eā dignitatis excellētiā supra naturæ suæ conditionē attollitur, vt diuinæ puritatis & sanctitatis particeps efficiatur. Quod vt clarius percipi possit, celebris illa Dionysij sentētia ad memoriā reuocāda est: nēpe tria esse in vnaquaq; re, quæ sibi inuicē eadē mēsurā respōdeāt: videlicet essentiā, potentiā, & operationē. Hæc enim inter se ita nexa & colligata sunt, vt dignitatē essentiæ sequatur magnitudo potentiæ, operationis autē dignitas potētiae magnitudini respōdeat. Quod quidē (vt alia prætermittamus exempla) in beatis illis mētibus videre facile est: quarū quæ præstantior est, eadē maiorē ad operādum facultatē habet, & maiora item edere prodigia potest. Cū ergo maximē proprium diuinæ gratiæ sit, diuinū quoddā & supernaturale esse homini conferre: cōsequēs est etiā, vt facultas operādi, & operū dignitas hui⁹ diuini esse dignitati respōdeat. Quare necesse est, vt quisquis hoc cœlesti beneficio afficitur, diuina virtute fulgeat, diuina opera edat, diuinam puritatem & sanctitatem imitetur, diuināq; potestate fretus, caput conterat serpentis antiqui. ¶ Quæ cū ita sint, an non merito Spiritus sanctus improbos homines arguet, quōd hanc illustrē noui testamenti iustitiā tot modis leuigatam & ornatā repudiauerint? Quid igitur hi habent quod diuino Spiritui eos arguenti respōdeant, cū nihil ab autore salutis nostræ prætermisissimum sit, quod ad cōmunem omniū causam conduceret? Certē nihil aliud, quam vt ipsi cum perditis hominibus errorem suū serō deplorantes, illa Prophetæ verba repetant: Transiit mensis, finita est ætas, & nos saluati non sumus. Quæ verò alia mensis hoc in loco accipienda est, nisi donorum cœlestium abundantia, quæ Christi meritis in mundū ad hominum salutem inuecta est? Quam qui socordia sua neglexerunt, has Prophetæ voces, dānationis & negligentiae suæ indices, nequiquā postea fundent. Qualis ergo erit illorum anxietas & perturbatio, cū in extremo illo atque horrendo examine apertē videant, se facile tantam gloriam adipisci potuisse, quam turpissimæ voluptatis aut vilissimi lucri pretio amiserunt, & in acerbissima illa ac nunquam finienda supplicia se ipsos præcipitarunt. Quid igitur miseri tunc facient? quō se vertent? quid consilij, capient? cuius opem implorabūt, cū omnes illis aditus salutis & misericordiae interclusi sint? O nos, inquit, miseros! ò infelices, qui

129
114

Asimpli
Hier. 8.
3333

tantam salutis occasionem vltro oblatam, & nunquam iterum A
 redituram amisimus. Hac igitur ratione Spiritus sanctus mundū
 arguet de iustitia. Christus enim Dominus constituta iam in
 mundo iustitia, & salutis nostræ opere consummato ad Patrem
 abiit, nec Saluatorem rursus expectare licet, quem iam venisse
 & rediisse confitemur. Hæc sunt igitur officia quæ Spiritus san-
 ctus per Apostolos in mundo editurus est. Nunc quid in ipsis A-
 postolorum, cæterorumque piorum pectoribus molliatur, vi-
 deamus. Sequitur enim.

§. II.

¶ [Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò. Cum autem
 venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.] En primus
 Spiritus sancti fructus: quòd videlicet ea quæ propter mentis ve-
 stræ imbecillitatem, aut doctrinæ obscuritatem, capere modò B
 non potestis, ille, qui omnium est artifex, omnem habens scien-
 tiam, opportuno tempore vobis tradet. Ex quo facilè aduersus
 hæreticorum temeritatem colligimus, multa alia fuisse, quæ ex
 Spiritus sancti traditione Apostoli didicerunt, quæ nondum à
 Christo Domino fuerant propalata: quandoquidem post hæc
 verba nihil ferè apud Euangelistas traditum ab eo inuenimus:
 Quod quidè ipse testatus est, cum in hoc ipso sermone ait: Iam
 non multa loquar vobiscum. &c. Supererant ergo alia quæ por-
 tare tunc discipuli minus poterant: quæ tamen postea Spiritus
 sancti magisterio discere, & nobis tradere deberent. Sed hæreti-
 cos missos facientes, ad ea, quæ profectui nostro deseruiunt, ora-
 tionem conuertamus. Sequitur enim.

¶ [Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem verita- C
 tem.] Antea illum vocauerat paracletum, quod (vt vidistis) con-
 solatorem significat: qui videlicet mœrentem animum conso-
 lationis suæ visitatione lætificat: modò autem Spiritum verita-
 tis appellat, qui mentem erudiat, & veritatis luce perfundat. Ni-
 hil ergo est in interno homine nostro, quod cœlestis huius be-
 neficij expers sit: quando & voluntas nostra spirituali lætitia, &
 intellectus veritatis splendore complentur. Vt igitur lætitia illa
 propter continuas huius vitæ calamitates indigemus, ne dolo-
 ribus victi, per immodicam tristitiam aut impatientiam conci-
 damus: ita veritatis luce egemus, ne tetræ spiritualis huius
 Egypti tenebris oppressi, in varios errores & præcipitia inci-
 damus. ¶ Constat enim, illo communi naturæ lapsu omnes in-
 terni

Et neque
 Paracletum
 negleximus

}}}

}}}

}}}

En
 tunc

D terni hominis vires labefactatas, & ab illa integritate in qua primum conditæ fuerant, deiectas. Voluntas enim imbecilla, liberum arbitrium infirmum, cogitandi vis instabilis & vaga, irascendi verò crudelis & atrox, concupiscendi autem in affectibus suis effrænata, & habenarum impatiens relicta est. Sicut igitur omnes hæ animæ nostræ vires læsæ & sauciatae fuerunt: ita princeps earū ratio & intellectus ab hac cōmuni strage non omnino immunis fuit: sed tetris etiam tenebris obscurata, & ad veritatis lucem non minus caligans, quàm ad clarissimum Solis splendorem noctua. Huius ergo cæcitatibus depellendæ gratia, diuini Spūs luce (qui veritas prima est) egebamus, qui tenebras nostras discuteret, caliginem ab animo pelleret, & veritatis suæ luce omnia interiora nostra collustraret, sine cuius ope & magisterio ad veram sapientiam pertingere nemo poterit. Quam quidem sententiam (quò magis miremini) Gentiles Philosophi Aristoteles & Plato assequuti sunt, quos cæteri Philosophi duo mundi lumina appellant. Aristoteles nāq; initio Metaphysicæ Dei munus esse sapientiā testatur: sine cuius numine mortalibus contingere non possit. Causamq; reddit, quòd humana natura varijs curis, affectibus, & necessitatibus obnoxia sit: ideòq; tot modis distracta atque impedita, se se totam sapientiæ studio tradere non potest, quod ad eam assequendam necessarium erat: ideò sine diuini numinis auxilio neminē illā consequi posse ait. Plato autem veram sapientiam in diuini numinis participatione atque illustratione positam esse, longa oratione declarat. Primum enim ad sententiam suam explicandam discrimen inter oculos cæterosque sensus corporis assignat. Cæteri namque sensus sola egent obiecti præsentia, vt officio suo fungi possint. Fauces enim admoto cibo, eius saporem dijudicāt: aures editam vocem protinus audiunt: tactus autem proximum ignem cæteraque corpora siue calida siue frigida, siue dura siue mollia, vbi primum tetigerit, sentit. At oculis hoc ipsum minimè sufficit. Quamuis enim corpora quæ videri possunt, oculis obiecta sint, nisi tamen externum Solis aut lucernæ lumē adsit, nihil omnino cernere possunt. Sicut ergo corporeum lumen oculis corporis: ita diuinum lumen mentis oculis, hoc est, intellectui nostro, vbi ad rerum coelestium contemplationem veramque sapientiam nititur, necessarium esse Plato sentit. Nisi enim Dei luce extrinsecus adueniente illuminetur, salutarem ac veram sa-

Aristot.

Plato li. de Repu.

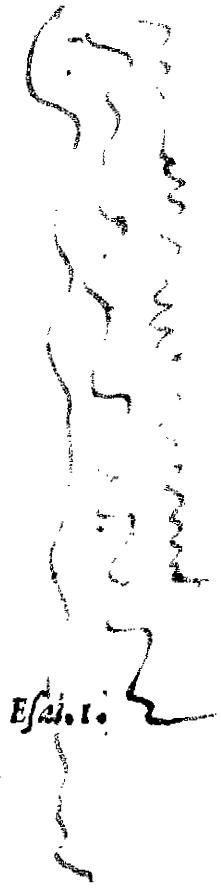

 pientiam consequi non poterit. Hæc illi quamvis Ethnici Philosophi: quæ magis ex Christianorum, quam ex Philosophorum schola videntur esse deprompta. Quæ ideo retuli, ut vel ipsorum testimonio intelligatis fratres, quantum mens nostra hoc Spiritu veritatis indigeat, quò ad veram sapientiã aspirare queat.

Sed dicetis forsitan: Quonam modo tu mihi tenebrosum esse ais intellectum, qui tam multas variarum rerum disciplinas adinuenit, tam multa de coelorum & astrorum motu, ac de tota rerum natura disseruit, totque ad humanæ vitæ vsum artes excogitavit: ut ea quæ arte & hominis ingenio constant, cum naturalium rerum multitudine ac varietate penè certare videantur? Fateor hæc ita se habere. Et quidem est hæc maxima humanæ vitæ miseria: quòd cum homo tam multa sciat, quæ parum ad veram salutem referunt, seipsum tamen nesciat, neque quò illi eundem, & quâ sit eundem, hoc est, neque vitæ suæ finem neque iter, quo ad illum itur nisi alieno magisterio doctus agnoscat. Illud igitur hoc in loco advertendum est, inter ea quæ intellectu comprehendimus, alia esse, quæ ad solam cognitionem (in quibus nulli affectus dominantur) pertinent: alia, quæ ad mores, ac rectæ vitæ institutionem spectant in quibus turbulenti cupiditatum motus nobis obsistunt. Vbi igitur cupiditas dominatur, ingens caligo mentis oculis obfunditur: quando quidem cupiditas velut quædam Babylonis fornax nõ modo variorum desideriorum flamas, sed atrum etiã delissimũq; fumi ex se vaporem exhalat, quo mentis nostræ serenã lucẽ & splendorem obscurat. Hinc tot vulgi errores & pravae opiniones, hinc corrupta hominum iudicia, hinc tã falsa rerum omnium pretia, hinc tã multa emetita rerum nomina, quibus virtutibus vitiorum, contraque vitij virtutum nomina indiderunt. Hinc malum bonum & bonum malum: dulce amarum, & amarum dulce: lucem tenebras, & tenebras lucem appellat. Ex his autem corruptissimis iudicijs quales rerum electiones esse poterunt? Nisi igitur Spiritus ille celestis, qui nostros animos effinxit, eosdem suæ lucis radijs accendat, in tenebris & caligine versabimur: neque vera, recta, simplicaque videre poterimus: sed inanibus quibusdam visis pulsati & agitati, & umbris atque imaginibus elusi, pro veris & solidis bonis vanissima simulacra virtutis & honestatis amplexabimur. Mentis enim nostræ lux Spiritus ille divinus est, in quo solo tota veritatis ipsius claritas, omnisque beatæ vitæ ratio consistit. Ut igitur abscissu Solis necesse est oculis caliginem offundi rerumque aspectum adimere:

adimere

Dadmirata diuinæ lucis absentia mentes nostræ tetræ tenebris ob-
ruuntur, aspectûq; veritatis amittunt. Mortifera igitur suis capiti-
bus intenta tela non vident, umbras autem extimescunt: puras
& liquidas voluptates aspernantur, noxias & pestilentes asciscunt:
opes sempiternas negligunt, in falsis coaceruandis omne vitæ stu-
diû consumunt: verissimæ gloriæ dignitas quanta sit, ne suspicio-
ne quidē attingunt, temerariæ & insanæ multitudinis omnes ru-
musculos aucupantur. Vis enim diræ ac furibundæ cupiditatis
præcipitè post se & intellectum, & liberû infirmi hominis arbi-
trium adeò potenter allicit: vt voluntas nostra eò feratur, quò
affectus rapit: & intellectus sic in cupiditatis naturâ degeneret,
vt rationes etiâ inueniat, quibus id quod iniuste cupiditas appe-
tit, iustissimû esse decernat. Vbi enim tot olim Pharisæorû erro-
res, quos Dñs in Euangeliõ sæpe recenset, nisi in cupiditatis, hoc
E est, auaritiæ & voluptatis officina cõflati sunt? Hinc illa Prophete
querela: Caupones tui miscent vino aquam: qui videlicet austeri-
tatē & acrimoniã coelestis doctrinæ carnaliû interpretationum
aqua diluebant. Vnde igitur hæc tâta peruersitas, nisi ab hoc eo-
dē cupiditatis fonte manauit? Huius ergo rei gratia, fidelis quisq;
hoc coelesti præceptore & veritatis magistro indiget, ne in tot
pestilētissimos errores seductricis cupiditatis fallacia dilabatur.

Ad stabilitatem quoq; & firmitatem perceptæ veritatis, coe-
lestis huius magistri autoritas necessaria est: ne (vt Apostolus
ait) circūferamur omni vëto doctrinæ, sed illam magis stabilita-
tē sectemur, quam nobis Ecclesiasticus cõmendat cum ait: Esto
firmus in via Dñi, & in veritate sensus tui & scientia. Cum autem
F sensum nostrum nominat, non humanum sensum intelligit, sed
quem spû suo nobis Deus contulit: de quo idem Apostolus ait:
Nos autem sensum Christi habemus. Idem quoq; rursus admo-
net dum ait: Noli esse humilis in sapientia tua, ne humiliatus in
stultitiam seduearis. Est enim stabilis & prædicanda humilitas:
est rursus leuis & accusanda, quæ populari autoritate & opinio-
ne ducta, rectum animi sensum deponit, & leuis vulgi iudicium
sequitur. Quæ res quantû moribus nostris, & rectæ vitæ institu-
tioni noceat, elegãter Seneca docet his verbis: Nulla res nos ma-
ioribus malis implicat, quã quòd ad rumorē cõponimur: optima
rati ea, quæ magno assensu recepta sunt, quorûq; exēpla multa
sunt: nec ad rationē, sed ad similitudinē viuimus. Versatq; nos &
præcipitat traditus per manus error, alienisque perimus exem-
plis.

Esai. 1.

Ephes. 4.

Eccle. 5.

1. Cor. 2.

Seneca de
vita beata.

plis. Sanabimur, si modò separemur à coetu. Nunc verò stat **A**
 contra rationem defensor mali sui populus. Cùm de beata vita
 agitur, non est quòd mihi illud discessionum more respondeas:
 Hæc pars maior esse videtur. Ideò enim peior est. Non tam be-
 ne cū rebus humanis geritur, vt meliora pluribus placeat. Argu-
 mentum pessimi turba est. Quæramus quid optimum factu sit,
 non quid vsitatissimum: & quid nos in possessione felicitatis æ-
 ternæ constituat, non quid vulgo, veritatis pessimo interpreti,
 probatum sit. Vulgus autem tã chlamydatos, quàm coronatos
 voco. Non enim colorem vestiū, quibus prætexta corpora sunt,
 aspicio; oculis de homine non credo. Habeo melius certiusque
 lumen, quo à falsis vera dijudicem. Animi bonum animus inue-
 niat. Hactenus Seneca. Cæterum ad huius tanti philosophi con- **B**
 silium amplectendum, vulgiquæ autoritatem contemnendam,
 naturæ nostræ vis minus sufficit, nisi diuini Spiritus autorita-
 te fulciatur: qua aduersus mundanæ autoritatis torrentem (in
 quo tot scepra, tot fasces, tot seculi sapientes numerantur) in-
 eluctabili eius veritate fulti consistere valeamus: quomodo Ca-
 leph & Iosue aduersus sexcenta hominum millia huic ipsi veri-
 tati firmiter adhærentes, se se opposuerunt: quodque mirabi-
 lius est, solus Noe aduersus totius orbis consensum iustitiam co-
 lere & retinere potuit. Quæ enim alia vis aduersus totius gene-
 ris humani sententiam nisi coelestis autoritas stare immota po-
 tuisset? Hunc igitur veritatis Spiritum assiduis precibus & la-
 crymis petamus, fratres: vt eius virtute roborati, eam in pie-
 tatis & iustitiæ proposito constantiam retineamus, quam nec **C**
 mundi potentia infringere, nec manes inferorum euertere, nec
 vllæ carnis nostræ illecebræ labefactare, nec vlla denique terre-
 næ prudentiæ argumenta deducere à mente possint: vt ita de-
 mum ad finem vsque vitæ perseuerantem in Dei famulatu
 animum conseruantes, coelestem illam coronam,
 quæ fideliter perseuerantibus à Do-
 mino promissa est, ipso donan-
 te percipere me-
 reamur.

In ca-

D In eadē Dominica quarta post Paschā, con-
cio tertia: in qua, quibus potissimū virtutibus ad Spiritus san-
cti aduentum præparari debeamus, exponitur. Ad quod
sententia verbis Thematī comprehensa
paulò latius declarat.

T H E. *Expedi vobis, vt ego vadam. Si enim non
abiero, Paracletus non veniet ad vos. Ioan. r6.*

E

N omnibus ferè lectionibus, quæ his Domi-
nicis diebus, qui inter resurrectionem Do-
mini ascensionemque fluxerunt, aduertere
fratres charissimi potuistis, mentionem fe-
rè vbiq̃ de Spiritus sancti aduentu fieri.
Vt autem intelligamus, quo consilio hoc ab
Ecclesia factitatum sit, annotandum prius
est, commune esse omnibus causis efficientibus, nihil nisi in ma-
teria apta atque præparata efficere posse. Hinc medici à noxijs
hūmoribus ægotantium corpora purgaturi, quibusdam prius
potionibus humores ipsos exagitāt, & velut à sedibus suis auelle
re student, frustra cætera, nisi hoc antè præcesserit, tentaturi.

F Quauis autem naturæ conditor in operibus gratiæ his legibus
astrictus minimè teneatur (facile enim in oculis eius est, vt Eccle- *Eccle. 11.*
siasticus ait, subito honestare pauperem, & ex lapidibus suscita- *Mat. 3.*
re filios Abrahæ) ferè tamen hoc ipso ordine non modò natu-
ram vniuersam, sed Ecclesiam quoque suam administrat: vt *Sap. 11.*
pote qui suaviter omnia in numero, pondere, & mensura dis-
ponat. Hinc Prophetarum chorum ante Christum Dominum
præmisit, qui eius aduentum hominibus prænuntiantes, eos ad
illū dignè excipiendū præpararēt. Instante verò iā aduentu suo *Mat. 3.*
præcursorem sanctissimum ab ipsis materni vteri visceribus Spi-
ritu sancto plenum destinavit, qui (vt Zacharias pater eius ceci-
nit) præiret ante Dominum parare vias eius. Ipse verò Domi- *Luc. 2.*
nus à præcursores nuntiat, velut quidam Spiritus sancti præ-
cursor, extitit, qui & passionis suæ sacrificio eius aduentum pro-
meruit, & clarissimis doctrinæ institutis ad eius gratiam perci-
piendam

piendam homines præparauit. Inter præcipua enim Christi officia hoc in primis numeratur, quòd discipulorū suorū corda ad Spiritū sanctū excipiendum aptauerit. Ioannes igitur præcursor Christi: Christus vero præcursor fuit Spiritus sancti. Quod si ex dignitate Ioānis Christū prænuntiantis, Christi dignitatē agnosceimus: qualis erit Spiritus sancti dignitas, qui ipsum Christū dominū totius sanctitatis autorē, habuit præcursorē? ¶ Hoc igitur animaduertens Ecclesia, singulis anni tēporibus nititur nos ad diuina mysteria conuenientibus initijs præparare. Ad natalem enim Domini diē quatuor ante hebdomadibus, toto videlicet Dominici aduentus tēpore nos præuenit, quò ad festū illum ita præparemur, vt cū in mundo nascitur Christus, in mētibus quoque nostris misericorditer renasci dignetur. Ante eius verò resurrectionem, quadraginta diebus, toto videlicet Quadragesimæ tēpore ieiunijs, orationibus, sacrisque cōcionibus pectora nostra purgare contendit, vt resurgente Domino, nos quoque cum illo pariter resurgamus, hoc est, vt nostra quoque cum illo resurgat vita, pietas, atq; iustitia. Ad sacratissimum verò festum Pentecostes (quod modo instat) quo Spiritus sanctus in discipulorū corda delapsus, eos sui similes, hoc est, spirituales fecit atque diuinos (ad quod omnia alia Christi beneficia atque mysteria destinantur) quinquaginta diebus præparat nos, vt cum discipulis ipsis aduentum huius diuini Spiritus expectantes, ac desiderantes, assiduisque votis & precibus eius opem flagitantes, cum illis tandē eodem dono potiri mereamur. Hoc est igitur hisce diebus Ecclesie propositum atque consilium. Vt hoc autem piè & religiosè præstitare possimus, cælestem opem sacratissimæ Virginis intercessionem suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

¶ Quoniā in hodierna sancti Euangelij lectione (vt dicere cœpi-
mus) discipulos suos Dominus ad Spiritus sancti (quē toties promiserat) aduentū præparare studet, de eius primū donis & officijs, deq; animi nostri præparatione ad ea dona percipienda differit. Quia verò hæc sacra lectio multis maximisq; mysterijs re-
ferta est, neque omnibus explicandis aut facultas nostra, aut tēporis angustia sufficit, duas solū insignes eius sententias explicare aggrediar. Primū enim qua ratione Spiritus sanctus, veritatis Spūs esse dicatur, excutiā. Deinde cur is, nisi abeunte Christo, ad discipulos venire non debbat. Prius tamen quàm hæc
ipsa

D ipsa tractare incipiam, lectionis Evangelicæ textum quam bre-
uissimè percurram. Ait igitur Dominus.

¶ [Vado ad eum qui me misit, & nemo ex vobis interrogat me, quo vadis? Sed quia hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit cor vestrum. Sed ego veri-
tatem dico vobis. Expediit vobis, vt ego vadam. Si enim nõ abiero, Paracletus
non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.] & cætera, quæ se-
quuntur, vsque ad finem.

§. I.

¶ Nam nunc quod promisimus exequi incipiamus. Et primū quī
dē qua ratione Spiritus sanctus, veritatis Spiritus esse dicatur, ex-
pendamus: hoc est, qua ratione clarissimus hic veritatis doctor
ab alijs veritatis doctoribus distinguatur. Ad hoc igitur respōde-
mus, quòd quanuis sapientes homines docere possint veritatē, &
E eam quidē veritatem, quæ ad pietatis & iustitiæ cultū spectat: lō-
gè tamen aliter Spiritus sanctus, atq; eruditi etiā homines verita-
tem docet. Isti enim intellectū solū erudiūt, voluntate ieiuna &
arida permanente. Preuolat enim intellectus, & sequitur tardus
aut nullus affectus. At diuini huius Spiritus doctrina æternū Pa-
tris verbū imitatur: quod quidē mira & ineffabili fœcunditate
spirat amorem. Quo fit, vt non modò intellectū illuminet, sed vo-
luntatem etiā afficiat, & incendat, & in eū affectū rapiat, quem
traditæ veritatis cognitio postulat. Hinc summus virtutis amor,
quòd eā hic Spiritus pulcherrimā depingat: summū verò pecca-
ti odiū, quòd illud maximè deforme ac detestabile esse doceat.
Quid enim in causa fuit, vt sancta illa foemina Susanna morte & Dan. 13.
extrema infamia ante oculos posita, nullo modo ad peccatū po-
tuerit induci, nisi quia coelestis hic Spiritus ita mentē illius ad de-
testabilē sceleris deformitatē agnoscendā illuminauerat, & ita in
E eius odiū accenderat, vt mortis suppliciū longe vilius habuerit,
quā peccati deformitate maculari? ¶ Libet hoc in loco fratres,
carnalis hominis personā sustinere, & cū hac sancta foemina sic
agere. Animaduerte quæso mulier, nisi horū senū voluntati con-
sentias, mortē tibi iam iam imminere, quā Philosophi omniū ter-
ribiliū extremū esse dicunt: & quidē nõ quoduis mortis genus,
sed atrocissimū: omniū quippe manibus lapidāda es. Id quidē (in-
quiet illa) nõ ignoro. Vide etiā nominis & fame tue dedec⁹, quod
videlicet ab oibus adultera iudicāda es, quæ antea pudicitiaē no-
mine apud oēs celebrabaris: qui tunc admirari incipiēt, q̄ tādū
sub sanctitatis imagiae inclusas domi libidinis occultaueris. Et id
quidem

quidem (dicet illa) probè teneo. Considera etiam dilectissimi vi-
 ri tui publicum de decus, & filiorum tuorū ignominiam: quos in
 famiæ tuæ hæredes relinques: qui tanquam adulteræ matris fi-
 lij omnium contumeliji expositi erūt. Et id quoq; (inquiet) satis
 compertū habeo. Quid tibi ego rursus familiæ tuæ labem, quid
 dolorem patris, quid matris, quæ te genuit, non vnus diei, sed to-
 tius vitæ lacrymas commemorem, quorum miserabilem cani-
 ciam immatura mors & infamia tua deducet cum moerore ad in-
 feros? Nihil horū (respondere illa poterit) me latet: & quidem
 ista omnia quæ retulisti animū meū vehementer cruciant. Neq;
 enim fortitudo lapidum fortitudo mea, neq; caro mea cæna est.
 Veruntamen aduersus ista omnia vnā peccati deformitatem
 oppono, cuius tantū apud me odium ac detestatio est, vt omnia **B**
 ista, quæ retulisti mala, & si qua sunt grauiora, subire parata sim,
 potius quàm tantū in Deum nefas admittam. Sic fratres sancta
 hæc foemina peccatū detestabatur: quæ à Spiritu sancto erudita
 eius malitiam ac deformitatem agnouerat, pariq; odio prosequē-
 batur. Quid ad hæc nos miseri dicemus, qui leuissimis de causis
 ad quæuis lethalia crimina patranda inducimur? Quibus verò la-
 crymis, quibus lamentis hanc peccandi facilitatem prosequē-
 mur? Hæc enim res coniecturam facit, nondū hanc diuini Spiritus
 lacem cordibus nostris illuxisse. Quod cuius periculi sit, vo-
 bis cogitandū relinquo. Hoc igitur modo. Spiritus sanctus affi-
 cit, quos erudit. Quod alia huius loci versio non obscure indicat:
 quæ pro eo quod nos legimus [*Docebit vos omnem veritatem*] habet, **C**
Docet vos in omnem veritatem: non enim docere contentus
(quod minus esse videbatur) mentem etiam interno motu suo
ducit in hoc ipsum quod docet. Hac ergo ratione cœlestis hic ve-
ritatis Magister docere pios homines solet.

Cæterū quàm is veritatem siue doctrinam doceat, sequen-
 tia Domini verba insinuare videntur. [*Non enim, (inquit) loquetur*
à semetipso: sed quæcunq; audiet loquetur, & quæ ventura sunt, annun-
ciabit vobis.] Hunc locum veteres quidem interpretes ad diui-
 narum personarum processionem non incommodè referūt: re-
 centiores tamen, qui nimium literæ adherent, sic exponunt, vt
 dicant, Spiritum quidem sanctum non aliam doctrinam aliave
 dogmata, quàm quæ Christus Dominus docuit, hominibus tra-
 diturum: sed eandem ipsam magnificis signis & miraculis con-
 firmaturum. Hoc enim Dominus significat, cum ait: [*De meo ac-*
cipiet,

Dicipis (hoc est, de doctrina mea) [*& annuntiabit vobis.*] Hoc aut Spiritus sancti officium in maximam Christi Domini claritatem & gloriam reddebat: quando quæ is inter homines agens docuit, Spiritus sanctus, hoc est, omnipotens Deus, rata, firma, stabilia, & diuina esse Apostolorum testimonio, & mirandis operibus comprobauit. Idemque Spiritus diuinitatem & gloriam Christi eorumdem Apostolorum opera mirifice illustrabit. Quod enim aliud Apostolorum munus fuit, quam hanc gloriam prædicare? & portare nomen eius coram gentibus & Regibus & filiis Israel? Quid aliud omnes Pauli epistolæ, quam Christi gratiam, benignitatem, humanitatem, sanctitatem, & immensam erga genus hominum charitatem (quæ supereminet omnem scientiam) & imperuestigabiles eius opes atque diuitias spirant?

E

§. II.

Hactenus priorē, quam polliciti sumus, sententiā de Spiritu sancti magisterio explicauimus. Nunc alterā quam verbis thematis comprehendimus (quæ maiorem parit difficultatem) tractare aggrediamur. Ait namque Dominus. [*Expedi vobis ut ego vadam: si enim non abiero, paraclitus non veniet ad vos.*] Cur quæso Domine, non veniat Spiritus hic te præsentem? Quid præsentia tua Spiritus sancti præsentiam impedire potest? Si enim puritas & innocentia homines ad hunc Spiritum excipiendum præparat, quid magis ad hanc ipsam puritatem & innocentiam consequendam iuuare poterit, quam doctrina tua, præsentia tua, & custodia tua? Ad hanc autem quæstionem vno ferè consensu sancti Patres respondent, hoc nimirum diuino consilio statutum ac decretum fuisse, ut non essent duo simul in hoc mundo consolatores, alter visibilis, alter inuisibilis: sed ut visibilis subtraheretur, quò inuisibilis mitteretur: ut hac ratione pii omnes intelligerent, quam magnum voluptates, & consolationes seculi, & lauta vita ad celestis huius Spiritus consolationes percipiendas impedimentum præstaret: quando illa visibilis consolatio, quæ ex sanctissimæ humanitatis Christi consortio manabat, pleniorē diuini Spiritus fructum (qua ratione infra declarabimus) impediēbat. In ea siquidem hærentes ac defixi semper discipulorum oculi, nihil aliud querebant, quia illud solum sibi sufficere credebant. Itaque sicut Petrus in monte gloriam Domini contemplatus aiebat: Domine bonum est nos hic esse, nihil aliud expetens quam quod tunc oculis vsurpabat: ita discipuli pulcherrima illa Domini Saluatoris præsentia contenti, nihil aliud sibi esse optandum putabāt. Ideoque

F

Prima ratio.

Mat. 17.

ab hoc lacte depellēdi erāt, quō solidiori diuinitatis eius cibo alerentur. Sacre enim humanitatis contēplatio hoc nomine potissimū cōmendatur: quōd per eam mens nostra ad diuinitatis cognitionē affurgat. Nullibi enim magis quā in ea diuinæ bonitatis, charitatis, misericordiæ, & iustitiæ splendor elucet. Discipuli verò adhuc rudes sola præsentis Domini specie cōtenti, vltērius minime procedebant. Hac igitur de causa Saluator ait. [*Expedi vobis vt ego vadam.*] Hoc est, expedit, vt forma serui vestris subtrahatur aspectibus, vt amor diuinitatis altius vestris infigatur mentibus.

secūda ratio.

His etiā adde, quōd ad illos potissimum Spiritus sanctus venire solet, qui omni humano auxilio destituti, spē omnē suam in sola eius misericordia posuerunt, qui ab vno illo pendent, quiq; illius opem & auxilium semper implorant: De his enim dicitur.

Psal. 10.

Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor. Pauperes verò atq; orphanos appellat eos, qui omni humano præsidio destituti sunt, quales pueri esse solent parētibus orbat. Hinc sæpe idē sanctus Propheta hanc orbitatem & solitudinem suam Dño representat, quō eum ad misericordiam flectat. Erue, inquit, à framaea Deus animam meam: & de manu canis vnicam meam. Pro quo semper D. Hiero. ex Hebr. vertit, solitariam meam, hoc est, omni humana ope destitutam, ab omnibus derelictā, tibiq; vni reseruata.

Psal. 21.

Hanc autem solitudinem nunquam discipuli præsentē Dño Salvatore experirentur: nec se tales ante conspectum Domini præsentarent, cum sub tali custode ac parente securi & intrepidi vitam agerent: sicut ipse ad Patrem ait. Cum essem cū eis, ego seruabam eos. Hoc ipsum tamen eo abscedēte cumulatissimè præstiterunt. Tunc enim cum se magistro (cui omnis eorum salus & fiducia innitebatur) orbatos vidissent, seq; orphanos in medio nationis prauæ ac peruersæ relictos esse intellexissent, neq; quicquā omnino præsidij & spei, nisi in solo Spiritus sancti aduētū repositū haberent, toto mētis affectu ad illius opē confugiētes, dies noctesq; vnanimiter in orationibus cū Maria matre Iesu, sanctisq; mulieribus tantò maiori studio perseuerabant, quantò se magis omni humano auxilio destitutos esse intelligebant: quæ quidem maxima ad Spiritus sancti dona percipiēda præparatio fuit.

1000. 17.

Quocirca magno diuinæ prouidentie consilio factum est, vt Christus Dominus ab eis discederet, quō maiori donorum plenitudine Spiritus sanctus in eos descēderet.

Hoc autem exemplum illos potissimum consolatur, qui varijs ca-

Drijs calamitatibus, morbis & inopia premuntur: præsertim cum hæc incommoda ex quo animo ferunt. His enim finitima certe Paraclæti Spiritus consolatio est, qui per Salomonem præcipit: *Date Proo. 31.*
 ficeram mœretibus, & vinum his qui amaro sunt animo. Bibant, & obliuiscantur egestatis suæ, & dolorum non recordentur amplius, *Proo. 31.*
Apertè enim his verbis vinum illud (quod lætificat cor hominis) non voluptate dissolutis, non diè in ludis & fabulis traducetibus: sed ijs, qui amaro sunt animo, propinare Dominus iubet: *Proo. 31.*
 Bibant, inquit, & obliuiscantur egestatis suæ, & laborum non recordentur amplius. Dulcedinis enim & suauitatis huius magnitudo laborum omnium sensum ac memoriã delet. Quam magnũ verò est hoc diuinæ miserationis indicium, quod illa suauitas, illa iucunditas, illa serenitas (in qua nihil inquinatum incurrit) animæ laborati gratiã suæ visitationis impendat, & omnia mentis eius claustra penetras eius labijs quoddam suæ dulcedinis imprimat osculum, atque ineffabili suauitate sua blandiatur mœreti, cunctantè alliciat, animet de sperantè? Hanc autè diuinæ consolationis dulcedinem Daniel Propheta se se propter Deum afflictans expertus est, cui ab Angelo dicitur: *Danie. 10.*
 Noli timere Daniel, quia ex die primo, quo posuisti cor tuum vt te affligeres in conspectu Dei tui, exaudita sunt verba tua. Præmiserat enim paulò ante Daniel dicens. In diebus illis ego Daniel lugebam trium hebdomadarum diebus, panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non introierunt in os meum. Hos ergo qui ita lugent, qui ita à se carnis abdicant oblectamenta, Spiritus hic diuinus visitat, reficit, consolatur, mirisquè delicijs recreat, quibus cum nullæ huius mundi deliciæ comparari possunt. *Quid enim putida caro & sanguis ad Spiritus sancti delicias?*

Nunc ad vos fratres. Si hæc tam sancta consolatio, quam humanitatis Christi præsentia pariebat, quòd aliquid haberet corporeum atque visibile, non nihil impedimenti præstabat ad diuinas Paraclæti Spiritus consolationes recipiendas, quid quæso faciet densissima illa nebulosa, atque fumus terrenarum consolationum, mentis oculos perstringens? Quantò hæc maiorem diuino Spiritui obicem ponet? Rectè enim Diuus Bernardus. Præoccupatum secularibus desiderijs animum delectatio sancta declinat, nec miseri poterunt vana veris, æterna caducis, spiritualia carnalibus, summa imis, vt pariter sapias *Bernard. Super Cant. ser. 77.*
 quæ sursum sunt, & quæ super terram. *D. quoque Gregor.*

Grego. in Mor. Tanto quisq; (ait) à superno amore disjungitur, quantò inferius A delectatur. Idemque, Seculares (inquit) mentes quantum se foris per desideria dilatant, tantum ad receptionē diuini Spiritus finum cordis angustant.

§. III.

Canf. 3. ¶ Quisquis igitur cœlestis huius Paracleti delicijs frui desiderat, omnib⁹ carnis & vitæ huius delicijs renūciare cōtēdat. Qui verò cōtrā faciūt, omnē hāc paracleti Spiritus cōsolationē (quādiu sic permanēt) à se repellūt. Quis enim medicū in domū sani & valētis, aut quis chirurgū ad integrū & nullo vulnere sauciātū mittat? Multò ergo minus De⁹ cœlestē hunc cōsolatorē in animā terrenis cōsolationib⁹ affluētē destinabit. ¶ Ideò Spōsa in Cāt. Sponsū in lecto quæsiuit, & non inuenit, quia videlicet qui in lecto terrenarū deliciarū quiescentes, diuini Spiritus delicias quærūt, B inuenire nequaquam poterūt. Delicata est enim (ait Bernard.) diuina consolatio, & non datur admittentibus alienam. ¶ Quid autem mirum, si non datur quod non quæritur, cū Dominus dicat. Quærite & inuenietis? At, qui carnalibus delicijs affluunt, spirituales minimè quærunt. Cuius rei causam esse sancti Patres definiunt, quòd quemadmodum piscibus in aqua commorantibus terrestris habitatio molesta est: ita hominibus carnis delicijs & voluptatibus assuetis, omnia spiritualia studia atque exercitia (quibus diuina cōsolatio quæritur) insipida & ingrata sunt: vt pote qui palatum animæ prauis vitiorū humoribus corruptū gestent. Spiritualibus enim spiritualia maximè aptantur: animalis autem homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei. ¶ Quo circa spiritualementem vitam amplecti contendat quisquis amoenissima hac paradiso deliciarum frui optat. Congrua enim ad aliquam formam recipiendam præparatio est, ipsius formæ introducendæ anticipata quædam similitudo. Lignum enim per calorem ignis ad ipsius ignis formam præparatur: quo fit, vt calor ad calorem præparet, imperfectus videlicet ad perfectiorem. Vnde liquet spirituales viros esse debere, qui diuini spiritus delicijs circumfluere debent. ¶ Quod nulli cumulatius præstant, quàm qui illa Petri Apostoli verba factis exprimere conantur quibus ait: Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos abstinere à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animā. Hoc enim peregrini ac præcipuè exulis proprium est, vt quādiu extra patriam peregrinatur (in qua vxorem, parentes, liberos, C agros,

D agros, & domicillum habet) totus ibi cogitatione & amore fit, nihilq; frequentius quam patriam corde & ore versare soleat, de nulla re libentius audire, nihilq; magis desiderare, quam vt exilio & peregrinatione finita, lares proprios patriamq; reuisat. Qui igitur se hoc modo tanquam exules & peregrini in hac vita gerunt, qui se non habere hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirere intelligunt, qui radices non in terra, sed in caelo fixas habent, qui tanquam aduentus & peregrini velut in transitu terrena omnia quasi protinus relicturi contemplantur, hos inquam, Spiritus ille celestis velut legitimos filios agnoscit, eosq; celestibus disciplinis informandos, spiritualibusq; delicijs nutriendos suscipit.

E Harum vero deliciarum magnitudinem ipsae quoque coelestes virtutes in Sponsa contemplantes, vehementer admiratae quarunt. Quae est ista, quae ascendit de deserto delicijs affluens, innixa super dilectum suum? In deserto nihil nisi tristis solitudo est, nihilq; ibi reperitur, quod intuentium oculis aliqua pulchritudinis specie blandiatur. Qua similitudine eius animae status designatur, quae nihil ex hoc mundo querit, nihil appetit, nihil immodica & anxia solitudine curat, nihilq; nisi Deum aut propter Deum diligit. In hoc autem deserto erat Paulus cum diceret: Usque ad hanc horam esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis caedimur: & instabiles sumus: hoc est, incertis vagamur sedibus. Et quoniam in hoc deserto erat, tot meruit affluere delicijs, vt verè dicere posset: Sicut abundat passiones Christi in nobis: ita & per Christum abundat & consolatio nostra. Quomodo magis ergo propter Deum quisque fuerit afflictus. hoc maiores ab hoc Spiritu paraclito consolationes percipiet. Sicut enim quod quisque pauperum grauius egrotat, hoc magis illi hospitalium medicamentum debetur: ita quod magis propter Deum affligantur, hoc ad spirituales delicias magis idonei fiunt. Hinc. D. Aug. Quam magna, inquit, multitudo dulcedinis tuae Domine, quam mirabiliter inspiras cordibus amatorum tuorum quam mira suauitas amoris tui, qua perfruuntur illi, qui nihil praeter te diligunt, nihil querunt, nihil etiam cogitare concupiscunt! Quicumque vero aliud diligunt, aliud querunt, quod non propter Deum querunt, frustra hac diuini amoris dulcedine frui cupiunt. Duo enim amores (ait idem) alter bonus, alter malus alter dulcis, alter amarus: non se simul in eodem capiunt pectore. Quamobrem illi, qui terrenarum rerum amore in terram defixi sunt, hoc caelesti beneficio frui minimè possunt.

1. Cor. 4.

2. Cor. 1.

Simil.

August.

Idem.

Simile.

Habet enim anima nostra quæadmodū & Luna, suā eclipsim. **A**
 Eclipsis enim Lunę est, cū terrę glob⁹, Sole in aduersa regione cō-
 sistēte, medius inter vtrūq; sydus opponitur, qui mole sua impe-
 dinēto est, quominus Solis splēdor Lunā perfundere & illustra-
 re valeat. Simili ergo ratione mens nostra suā patitur eclipsim,
 quū tota in terrenarū rerū amore defixa, aditū superni Solis ra-
 dijs obstruit, ne illā rectā petere, & illuminare valeat. Quoties
 igitur ad terrena immoderato amore conuertimur, toties à diui-
 nę lucis splēdoribus auertimur. ¶ Quid autē illos cōmemorem,
 qui nō ad horā tātum, sed perpetuā, vt ita dicā, patiūtur eclipsim,
 qui videlicet terrenis rebus perpetuō incubātes, nunquā mētem
 ad diuina conuertunt? Hi planē in tenebris Ægypti cōmorantes
 nullamq; penē spiritualium rerū cognitionē habētes, per tene- **B**
 bras ad tenebras pergūt, videlicet per interiores tenebras mētis
 ad exteriores perpetuę obscuritatis. Quicumq; igitur diuinę lu-
 cis radijs perfrui volumus, ab huius seculi amore animū auocan-
 tes, Deū semper intueamur, diuina mēte & cogitatione versem⁹,
 laboresq; honestatis gratia susceptos nō horreamus.

Quæ cum ita sint, quām longē quæso ab huius diuini Spiri-
 tus consolationibus atque delicijs absunt, qui non modò terre-
 nis curis, sed terrenis etiā voluptatibus se totos addixerūt? In eos
 enim temporum mores incidimus, vt Christianorū plurimi Epi-
 curi magis quàm Christi dogmata sequentes, omnes suas viuen-
 di rationes ad voluptatem composuerint, carni seruientes, car-
 nem fouentes, carnemque omnem deliciarū genere oblectātes.
 Quis igitur ergo ad hos venire debeat cōsolator, qui carnis conso- **C**
 lationibus oppleti sunt? Quid quæso contumeliosius in Christia-
 num hominē cadere potest (qui aliam vitam, alias opes atq; de-
 licias profitetur) quàm huiusmodi vitæ institutio, quę tota ad
 voluptatem composita est? Quanto aliter Seneca quamuis Gē-
 tilis: Maior (inquit) sum & ad maiora natus, quàm vt sim man-
 cipium corporis mei. Itaque frater si cælestia cupis, contemne
 terrestria: si hoc vino cupis inebriari, ebrietatē seculi relinque: si
 vis bibere calicem Domini, projice calicem Demoniorum: de-
 niq; si infundi cupis, effundere debes. Stetit oleū viduę, vbi va-
 sa vacua nō inuenit: cuius tamē vena nunquā obstruēta est, quā-
 dlu vasa reperit vacua. Quis anim in vase felle pleno, liquo-
 rem mellis effundat? At voluptas mundi quid aliud quàm fel a-
 spidum est? Cuius amaritudō si modo minimē sentitur, erit ta-

*Senec. in
Epistol.*

men,

D men, ubi vim & amaritudinem suam ostendat. Hoc enim illa Salomonis verba significant: Suavis est homini panis mendacij, sed postea replebitur os eius calculo. Panē verò mendacij voluptatem seculi appellat, quæ sub dulcedinis specie sempiternam postea amaritudinem parit. Has ergo fratres, voluptates & seculi blandimenta tanquam panem mendacij, & venena aspidum declinemus, male suadæ carnis cupiditatibus repugnemus, crucem Domini viriliter amplectamur, eiusq; vestigijs insistamus, qui omnia carnis blandimenta, velut lethalia venena, & à se repulit, & nobis repellenda monstravit. Sic enim fiet, vt fluxa & celeriter interitura bona repudiantes, pro carnalibus spirituales, pro terrenis coelestes, & pro temporarijs æternas delicias percipere mereamini, donante Domino Iesu Christo, qui cum Patre & Spiritu sancto regnat in secula seculorum, Amen.

Dominica quinta post pascha concio prima, in qua prior lectionis Evangelicæ pars explanatur.

T H E. Amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Ioan. cap. 16.

S rectè meministis fratres charissimi, omnes ferè sancti Evangelij lectiones, quæ hoc paschali tempore Dominicis diebus propositæ ab Ecclesia sunt, magnopere sacri huius temporis rationi conueniunt. Est enim tempus hoc spirituali lætitiæ consecratum: quod illa vox Alleluia lætitiæ spiritualis index (quæ toties inter diuinas laudes reperitur) facile declarat. Lectiones porrò Evangelicæ non terrorem aliquem, sed ineffabilem Christi charitatem, & paracleti Spiritus dona & solatia continent: quibus Dominus discipulorum suorum mœrorem (qui illis ex suo discessu acciderat) lenire curabat. Hodierna verò sancti Evangelij lectio nō illos modò, sed nos omnes ita cōsolatur, vt vix in ea vllū verbū sit, quod nō ingentē nobis fiducię, lætitię, & consolationis materiam præbeat. Ait enim primum Dominus.

[*Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit A vobis.*] Quid his verbis dulcius? quid opulenti-
 us? quid mirabilius? Si enim Rex aliquis summa liberalitate erga familiarem aliquē
 amicum vti vellet, quid illi amplius præstare potuisset? Hoc au-
 tem Dominum vni Salomoni præstitisse legimus: cui post ma-
 gnificentissimam illam templi fabricam, post tam multorū pe-
 cuniarum sacrificia, iussit vt quicquid vellet, ab ipso postularet. He-
 lias verò ex hoc seculo migraturus, dilectissimo discipulo ait: Po-
 stula quod vis, vt dem tibi. Hoc igitur quod tam rarò inter homi-
 nes contingit, in præsentī lectione non vni alicui amico, non di-
 lectissimis discipulis solū, sed omnibus in commune fidelibus
 Dñs exhibet. cum ait: [*Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem
 in nomine meo: dabit vobis.*] ¶ Quia verò hæc tam magna promif-
 sio communem hominū fidem superare videbatur, appofuit du-
 plicem asseuerationis notā: qua & promissionis suæ certitudinē
 ostenderet, & fidei nostræ imbecillitatem roboraret. Perinde
 enim est, ac si diceret. Quamuis hoc fidei vestræ incredibile, &
 paruitati vestræ magnum videatur, verè tamen ita est: quia non
 hoc humanæ angustię donum, sed diuinæ, hoc est, immensæ li-
 beralitatis beneficium est. Quantū ergo hac Dominica promif-
 sione fiducia nostra roboratur! quantum etiam scordia repre-
 henditur, qui ad eò paratam & promptam Domini misericordiā
 repudiamus! Vt enim D. Chrysologus ait: Petentis negligentia
 reprehenditur, vbi de dantis misericordia non dubitatur.
 ¶ Danda tamē fratres opera est, vt cū petimus, aliquid petamus.
 Ait enim Dominus. *Si quid petieritis.* Vt enim D. Augustinus ait:
 Non petit aliquid, qui fugitiuos honores, aut perituras diuitias,
 cæteraque terrena & interitura bona petit: quæ non vera & ex-
 pressa bona, sed bonorū vmbra & simulacra esse, Plato quoque
 status est. Certè spiritualibus rebus collata, nihil sunt: quæ ad-
 modum Sapiens ille docuit, qui diuitias in comparatione sapien-
 tiæ nihil esse dixit. Aliquid ergo, hoc est, vera, solida, & sempiter-
 na bona, quæ Deo digna sint, petere debemus. Dedecore enim
 & ignominia magnū principem afficit, qui exigua ab eo munus-
 cula petit. Donū enim non tā exiguitati postulantis, quā dantis
 magnificentię respondere debet. Quod quidē Alexandrū cuidā
 ab eo munera petenti, respondisse ferūt. Cū enim is cuidā donū
 aliquod ab eo petenti, ciuitatē donasset, & ille munus hoc condi-
 tionī suæ minus conuenire dixisset, ille contrā. Ego, inquit, non
 quod

2. Reg. 9.

4. Reg. 2.

Chrysol.

August.

Plato.
Sapi. 7.Sene. lib.
de benef.

D quod te accipere dignum sit, sed quid me dare deceat, attendo. Si igitur hanc sibi dignitatem vili homuncio arrogabat, quid immensam illam amplitudinem facere par est: cuius sunt omnia quæ in coelo & in terra sunt, quæq; vt multa donet, donando tamen nihil amittit? Cum ergo aliquid ab illo petimus, non paruitatem nostram, sed illius amplitudinem, maiestatem, liberalitatem, & opes immensas cogitare debemus, vt conuenientia eius dignitati dona postulemus.

[Si quid (inquit) petieritis Patrem.] En aliud fiducia atq; solatiij plenissimū verbum: quod videlicet non Deum, non Dñm, sed patrem appellat eū, à quo petere iubet: nec patrē meum dicit, sed in commune patrem. Meminerat enim se paulò post dicturum: Ascendo ad patrem meum & patrem vestrū, Deum meum & **E** Deū vestrū. Qui enim illi pater erat ab æterno per naturā, patrē senobis misericorditer exhibuit in tempore per gratiam. Quod quidē beneficiū Vnigeniti sui non solum cōsensu, sed etiam merito collatū homini est. Ad ius enim adoptionis, legitimæ prolis consensus accederē per leges debet. At vnigenitus Dei filius non modo consensum præbuit, sed id etiā à patre precibus impetrauit, & clarissimis virtutū officijs promeruit. Hinc August. Multos, inquit, filios Dei fecit vnicus filius Dei: emit sibi fratres suo sanguine, probauit reprobatus, redemit venditus, viuificauit occisus. Quod ergo maius diuinæ bonitatis argumentum? quod clarius diuinæ charitatis indiciū? quod firmitus spei nostrę robur & firmamentū? quò sublimius humanæ naturæ dignitas attolli debuit, quā vt rerum omnium Dñm appellare Patrem posset? **F** Quanti quæso dignitatē hanc Ioannes Euangelista æstima-

bat, cum diceret: Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, vt filij Dei nominemur & simus? Satis erat nominari, adiecit & esse, ne hunc honoris titulū vera & solida dignitate vacuū arbitraremur. Alienū quippe à diuina largitate & veritate est, dignitatis nomina sine vera dignitate conferre. Reges enim & Pontifices (quorū exiguæ opes & tennes facultates sunt) honorifica sepe nomina sine vllis opibus vel dignitatibus tribuunt: sic enim annulares Episcopos, sic comitum vel ducum illustres quidē, sed inanes titulos conferunt. At Dei veritas & magnificentia non inania & fucata, sed solida & vera dignitatū nomina imponit. Sic Abraham multarum gentium patrem & vocauit, & fecit: sic Ioanni Baptistæ non modò gratiæ nomen indidit, sed etiā

1. Ioan. 3.

Dissimil.

Genes. 17.

Luc. 1.

N - c   gratiam

Handwritten notes:
 In
 S. I. h.
 me
 sequitur
 non habere
 uere esse
 y. b. delo
 3. pau
 agm

Hieron.

gratiam contulit, quādo illum in materni adhuc vteri angustijs **A**
 inclusum Spiritu sancto repleuit. Sic Ecclesiæ suæ principem,
 qui Simon antea vocabatur, Cephias Syriaca lingua (vt D. Hiero-
 nymus testatur, quod Petrū siue petram sonat) appellauit, quia
 illum re & nomine solidum Ecclesiæ fundamentum instituere
 decreuerat. Quæ cum ita sint, si Deus omnipotens Patris sibi no-
 men vendicauit, nobisq; filiorum nomina imposuit, consequens
 profectò est, vt se patrem amore, patrem beneficijs, patrem singu-
 lari cura & prouidentia, patrem deniq; omnibus paternæ chari-
 tatis officijs exhibeat. Quid autem hac dignitate sublimius? quid
 vel ad diuitias opulentijs, vel ad tutelam firmiter, vel ad vitæ iu-
 cunditatem gratius, vel ad decus & gloriā magnificentius? Quid
 trepidare, quid metuere, cur angere aut sollicitus esse vel in media
 morte debeat, qui talem iuxta se vigilem, custodem, & vindicem **B**
 libertatis habet? Quid enim illi deesse ad salutem poterit, qui de
 Deo Patre gloriatur? Nouit necessitates tuas, qui nihil non no-
 uit: potest mederi calamitatibus tuis qui nihil non potest. Volet
 autem. Quare? Certè quia pater est. Vbi igitur hæc tria in sum-
 mo illo rectore & parente habes, nempe scire, posse, atq; velle,
 quid amplius ad felicitatem tuam requiris? ¶ Fuit quædam insignis
 foemina, quæ hac cœlesti philosophia erudita, Deum tanquā
 patrem filiali (vt ita dicam) affectu venerabatur: quæ in omnibus
 rebus dubijs & afflictis hoc vno verbo se mirificè consolabatur:
 Patrem habeo, qui omnia scit, & omnia potest, & paterna chari-
 tate quæ mea sunt, curat: cur igitur sub parentis huius tutela con-
 stituta, aut trepidare, aut angere debeam? Itaq; cum Propheta dicā,
 Ego quidē mendicus sum & pauper Dominus sollicitus est mei. **C**
 Hoc est igitur fratres, non verbis solū, sed rebus ipsis de patris
 huius dignitate & nomine gloriari.

Psal. 93.

§. I.

¶ Sequitur deinde aliud, quod non minorem nobis spem
 atque solatium affert. [Siquid (inquit) petieritis in nomine meo.]
 Huius verbi occasione ingentem Christianæ religionis thesau-
 rum ostendere, & latum meritorum Christi pelagus ingredi
 cogimur. Hoc enim verbo tacitæ cuidam quæstioni, quæ non
 raro ab hominibus proponi solet, respondemus. Dicit enim
 fortasse aliquis: Vnde mihi (qui humi repo, qui putredo, qui
 cinis,

D cinis, & vermis sum) tanta gloria, vt filij Dei nomine & dignitate gaudeam, & quæcunque ab illo petiero, impetrare debeam? Terret namque me non solum conditionis vilitas, sed multo magis morum indignitas, & extrema meritorum egestas. Quibus ergo meritis ad hanc tantam gratiam aspirare poterò? Huic igitur tacitæ quæstioni Dominus respondet, cum se medium offert, cum nominis sui sanctitatem, cum meritorum suorum magnitudinem, & immensam erga se Patris charitatem nobis ob oculos ponit. ¶ Si enim Moses sæuientis iram Domini toties meritis & precibus suis auertit, quid vnigeniti filij Dei preces & merita non efficient? Si impleuit Dominus omnia quæ pollicitus fuerat Abrahamæ, propter insignem eius fidem & obedientiam, quid non vnigeniti eius pietas & merita infinita consequentur? Quæ ergo comparatio hominum ad Deum & hominem? seruorum Dei ad filium Dei? ac eorum postremò qui peccatis astricti erant, ad ipsum puritatis & innocentiae fontem? Quauis enim sancti isti viri, cæteri que similes in vita se excellenter gesserint, interdum tamen lapsi sunt (nullus enim eorum fuit, qui perpetuum vitæ cursum sine aliqua prolapsione conficeret.) At agnus hic immaculatus non modo nullius peccati contagio pollutus est, sed nos omnes puritatis & innocentiae suæ merito ab omni scelerum pollutione mundauit. Quantò ergo gratior aduocati huius intercessio, & meritorum eius ante conspectum patris oblatio, & suauissimi nominis eius obtestatio futura est? Si enim excellens animi puritas & sanctitas est Deo gratissima, in Christo eluxit summæ sanctitatis exemplum. Si charitas in homines apud benignissimum illum generis humani parentem plurimum valet, adeo nos dilexit Christus, vt acerbissimæ morti seipsam pro hominum salute libenter offerret. Si preces sanctorum hominum Deum flectunt, hic summus Sacerdos & Pontifex noster omnem vitam (quam infinitis laboribus exposuit) in precibus consumpsit: atque ita patris opem cum valido clamore & lacrymis implorauit, & exauditus est pro sua reuerentia: hoc est, propter suam singularem in Deum pietatem. Si postremò sacrificium aliquod Deo gratum fuit, pacemq; nobis impetrare potuit, huic vni sacrificio tributum est, vt perpetuò Deum generi humano conciliaret.

Hoc est igitur fratres summum spei nostræ fulcimentum, hæc maxima Christiani hominis felicitas, & hac potissimum ratione

Hebr. 10.

tlone (vt cætra fileantur) longè meliori conditione sumus, qui **A**
 sub gratia, quàm qui sub lege olim militarunt. Illi enim vt. Deū
 sceleribus infensum placarent, pecudum sanguine & sacrificijs
 Deo litabāt (impossibile autē est, vt Apostolus ait, sanguine tau-
 rorū aut hircorū auferri peccata) nos verò agni immaculati atq;
 incontaminati, hoc est, vnigeniti filij Dei sacrificium habemus,
 qui est propitiatio pro peccatis nostris. Illi cum maximè Deum
 sibi placare vellent, nullos alios patronos & aduocatos quàm ve-
 teris testamēti Patres habebant: nos verò vnicum Dei filiū, nos
 æterni Patris verbum, nos immaculatum Dei agnum, nos eius
 sanguinem pro nobis in cruce profusum, nobisque testamento
 legatum habemus, quem in cunctis precibus nostris æterno Pa-
 tri offeramus, ne in cōspectu eius vacui, sed gratissimis pleni mu-
 neribus appareamus. Per illum ergo Pater æternus nos sibi recō **B**
 ciliat, per illum peccata condonat, per illum regni sui hæredes in-
 stituit, per illū sceleribus nostris propitiatur, per illum denique
 (vt vno verbo concludā) omnia quæ primi parētis vitio collapsa
 fuerant, cumulatisimè reparantur.

Licet itaque iam nobis hoc modo cū Deo agere. Cur quæso
 Dñe, cum in hanc primū lucē editus & susceptus fui, omnibus
 iustitiæ & gratiæ tuæ ornamentis (quibus me ab origine mundi
 ditaueras) nudatus sum? Si dixeris me primi parentis crimine, &
 illum donis tuis, & me quoque in illo tanquam ramū in stipite
 spoliatum, rectè sanè: sed ego tibi tamen pro isto mero homine
 Deum & hominē offero: pro eius inobedientia aliā gratissimam
 obedientiā: pro eius superbia qua vilis homo ad diuinitatis glo-
 riam aspirauit, aliam contrā humilitatem qua summus & verus **C**
 Deus sese ad seruilem hominis formam abiicit. Quanto ergo
 maius est quod ego tibi offero quàm quod ille tibi sustulit? Er-
 go redde mihi per secundum hominem, quod per priorem ami-
 si: redde mihi per coelestem, quod per terrenum abstulisti. Verè
 enim non sicut delictum, ita & donū: vbi enim abundauit deli-
 ctum, superabūdauit & gratia, Quid ex hoc igitur consequi ne-
 cesse est? Nimirum, vt quemadmodū Dauid Rex omnes Saulis
 opes quas is amiserat, Miphiboset Ionatæ filio propter summam
 quam erga eius patrem amicitiam habuit, restitui præcepit:
 ita plane coelestis Pater propter immensam, qua Christum
 prosequitur, dilectionem, filijs eius, quos in cruce parturiuit,
 quod primi parentis vitio amiserunt, restitui iubet. Felices
 ergo

Rom. 5.

2. Reg. 9.

Dergo nos qui talem aduocatū taleq; sacrificium habemus, quod singulis momentis ante Patris æterni conspectum offerre possumus. ¶ Nec enim minus hodie hæc illi oblatio grata est, quam cum in Caluario mōte oblata fuit, nec minus pretiosus ille sanguis modo apud illū rubet, quam cum in cruce effusus est: cum apud æternā illā sapientiā vt futura nō succedūt, ita nec præterita trāscūt: sed eius æternitati omnia præsentia sunt. Huius ergo tātī Redēptoris meritis nixi, Patrē adire, & illius opē implorare debem⁹. Ad Christiverò gloriā pertinet, quod nobis aliquid propter eius merita donari petimus, cū & filij & mēbra eius simus. Verissimè enim scriptum est: Deus honorauit patrem in filijs, quando videlicet propter parentum merita, in filios licet immeritos beneficia confert: qui ideo misericordiam facere dicitur in millia ijs qui se diligunt. Sic enim terræ filiorū Amon & Moab pepercit, & ne vestigium quidē pedis ex ea populo suo donare voluit, quod eam filijs Loth (qui vir iustus & gratus Deo fuerat) tradidisset. Si igitur filijs Loth, quāuis idolorum cultoribus, post quadringētos & eo amplius annos hic à Deo honos est habitus, quid nos qui Christi filij & membra sumus, propter infinita eius merita à Deo Patre sperare debemus?

Eccle. 3.

Deut. 2.

Quid igitur ex hac Christiana Philosophia colligimus fratres? Illud nimirum, vt quotiescunque Deum orare, & ab eo aliquid impetrare volumus, hunc aduocatū nostrum, illiusq; merita, labores, sudores, lachrymas, vigilijs, ieiunia, vincula, sputa, alapas, flagella, spineam coronam, crucem & clauos ante illius conspectum proponamus (quæ omnia innocentissimus agn⁹ non pro se, sed pro nobis pertulit) & harum virtutum atq; laborum meritis ea, quæ poscimus donari nobis deprecemur. Nūquam igitur os ad orandum aperire, nunquā oculos in cœlum tollere debemus, quin aduocatū hunc Deo gratissimum nobiscum circūferamus. ¶ Edixit Ioseph fratribus suis in Ægypto, ne coram se sine amantissimo fratre Benjamin apparerent: alioqui non videbitis, inquit, faciem meam, nisi fratrem vestrum minimum adduxeritis vobiscum. Quod cum illi diligentissimè curassent, maximam apud illum gratiam inierunt, eoq; humanissimo vsi sunt, multisque affecti beneficijs ab eo discesserunt. Hoc ergo nobis à Deo dictū putemus, vt sine hoc nostro Benjamin, hoc est, æterni Patris dilectissimo filio, ante illius conspectum apparere nō audeamus. Sine illo enim clausa & interdicta

Gene. 43.

dicta omnia: per illum verò altissimus diuinarum miserationum **A**
campus nobis patefiet.

Sed occurrā tamē hoc in loco necesse est his, qui hāc meā cō-
fessionē arripiēt, quò negligentia & fœcordiā suam tueātur: qui
Dominicæ passionis fiducia, sine honorū operū studio, salutem
sibi pollicētur: qui supra dorsum Christi nequitiarū suarū funda-
mēta fabricāt, sanguinisq; eius meritis nituntur, vt in sceleribus
suis persistāt. Fateor enim infinita esse merita Christi, fateor vel
vnā pretiosi sanguinis eius stillā omnibus omnium seculorū sce-
ribus purgādis satis superq; esse. Non tamē is sanat inuitos, non
ipsum placitis obsistētes, non oblata hęc repudiātes, sed eos qui
vulneris sui remediū non aspernātur, & præcepta medici serua-
re cōtendunt. Factus est enim Christus (vt Apostolus ait) omni **B**
bus obedientibus sibi causa salutis æternæ. Obediētibus, inquit,
non inertibus, aut rebellibus, & imperiū eius detrectantibus.

¶ Vt hoc autē apertius fiat, illud obseruare oportet, quod quem
admodum corporis membra capiti coniuncta esse debēt, quò
virtutis eius influxum participent: ita Christo capiti iūctos nos
esse oportet, quò meritorum eius influxum atque virtutē perci-
pere valeamus. Vt enim primi parentis labe in omnes eius po-
steros deriuata est (quòd omnes illi eiusdem sanguinis commu-
nitione copulantur) ita quisquis particeps Christi esse cupit, spiri-
tualis vinculo illi vnitus & copulatus esse debet.

Sed instabit fortè aliquis, & dicet: Fides vnit nos Christo, quā
nos integram & inconcussam ad mortem vsque retinebimus.
Rectè sane: sed ego quoque vobis occurram, nec longe ab hoc **C**
loco testes citabo. Subdit enim Dominus: *Ipse enim pater a-
mat vos. Quare? Quia vos (inquit) me amastis, & credidistis, quia à
Deo exiui.* Videtis ergo quomodo primo loco amorem, deinde
fidem adiecit: Fides ergo fateor nos Christo (quanuis imperfe-
ctè) iungit, sed ea tūc homini salutem tribuit, cum amori sociata
est, cum per charitatem operatur, cum fœcunda & bonis ope-
ribus adiuncta est, ac postremò eum virtutibus illis copulatur,
ad quas nos eius lumen atque doctrina vocat: quāuis multi sint,
qui ad eius voces obsurdescant, eiusq; lumini rebelles sint. Fides
enim eum Christum nobis proponit tanquam libertatis nostræ
vindicem, salutis autorem, aduocatū, mediatorem, pōtificem
futurorum bonorum, sacerdotem simul & sacrificium, in quo
habemus salutem & redemptionem per sanguinem crucis eius,
spem

Hebr. 5.

D spem nostram in illum excitat: quæ tali fundamento nixa, nihil non sibi pollicetur ab eo, qui proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Cum verò eadem fides Deum nobis obijcit, velut suum & infinitum bonum, pulcherrimamque illius speciem, & innumera eius beneficia ob oculos ponit, ad eius nos dilectionem prouocat. Si enim (vt Philosophi aiunt) bonum intellectu apprehensum voluntate in illius amorem excitat, multò magis immensum illud & supernaturale bonum, quòd fides voluntati proponit, ad illud amore prosequendum inuitabit: quantis improbi homines nimio terrenarum rerum amore illaqueati, huic fidei dictamini resistere non raro soleant. Rursum cum eadem fides Domini voce instructa afferit, non auditorum legis, sed factores iustos apud Deum haberi: & si velimus ad vitam ingredi, seruanda esse mandata: Deumq; vniciq; pro eo ac eius opera merentur, siue præmium siue supplicium reddere, ad diuinorum mandatorum obedientiam nos hortatur, cui vni iustitiæ coronam in cælo repositam esse docet. Scit enim non satis esse ægro ad salutem, si peritus medicum audiatur, nisi præceptis eius obediat. Alioqui (vt D. August. ait) ipse se interimit, qui præcepta medici seruare contemnit. Hæ sunt igitur tres præcipuæ virtutes, ad quas nos fidei lumen atq; doctrina mouet, nisi vitio nostro impediatur: quod (proh dolor) in illis non raro euenit, qui (vt Apostolus ait) veritatem Dei in iniustitia detinent: qui videlicet illam quasi compedibus vincitam tenent, neq; eam quòd ipsa vi sua tendere appetit, progredi sinunt. Quicumq; igitur hanc fidem viuam atq; vigentem habent, hi nimirum arctissimo pietatis vinculo Christo capiti, vt viuam membra, cõiuncti sunt. Quocirca minime dubitandum est, illos meritorum Christi ita esse participes, quemadmodum primæ illius transgressionis participes sunt, quicumq; carnalis affinitatis vinculo primo illi parenti copulatur. Sed iam ex hoc loco digressi, ad sequentia veniamus. Subdit enim Dominus.

§. II.

¶ [Vsque modò non petistis quocquam in nomine meo: petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum.] Nondum Apostoli à Spiritu sancto edocti erant, quanta esset promissionis suprapositæ vis, nempe, [Si quid petieritis Patrem in nomine meo] (idest propter merita mea) [dabit vobis:] quoniã future passionis Christi meritum, & in-

Rom. 2

Simil.

August.

Roma. 1

*in me
et tale
sunt
inter*

& infinitam summi illius sacrificij virtutem nondum plenè assequuti fuerant, donec cœlestis ille Magister in eos effusus est, qui erat Christū clarificaturus, & salutis per eum allatæ magnitudinem explicaturus. Ideòq; nondum in precibus suis huic solidissimæ petræ innitebantur. Ad hoc igitur nunc eos Dominus hortatur, cum ait [*Petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenū.*] Hoc est, vt ex perceptorum bonorum magnitudine, quæ per orationem impetrabitur, plenum gaudium consequamini. Hic locus etiam non minus quàm præcedens piorum mentes magnopere consolatur: quare paulo mihi diligentius excutiendus est: Paschali quippe tempori (quod spirituali lætitiæ dicatum est) hoc argumenti genus maximè conuenit. B

Gaudium igitur Apostolus inter Spiritus sancti fructus numerat cum ait: Fructus aut Spiritus charitas, gaudiū, pax, &c. Idēq; Dei regnū in hac vita tribus potissimū rebus definit, nempe iustitia, pace, & gaudio in Spiritu sancto. Ad huiusmodi verò gaudiū nos idem frequenter hortatur, cum ad Corinth. ait, Gaudete perfecti estote, &c. Et adhuc instantius ad Philipen. Gaudete, inquit, in Domino semper: iterū dico gaudete. Ad idēq; nos Dominus hortatur, cum idē petere iubet, vt gaudium nostrū plenū sit. Quid igitur est hoc gaudiū? Certè futuri gaudij primitiæ, & velut quædā venturæ felicitatis prælibatio. Quo fit, vt cum spes præmij animū acuat ad laborem consequens sit, vt hæc ipsa cœlestis præmij degustatio maximū nobis ad omnia virtutum studia, iustitiæq; labores incitamentū sit: imo verò commune quoddam instrumentū, quo Spiritus ille cœlestis piorū mentes ad omnia virtutum officia incendit. Medici enim varijs ad corporum salutem vtuntur medicamentis: modò enim amara pharmaca propinant, modò venam scindunt, modò ferrum adhibent, modò ignem. Deniq; sunt mille herbarū species, quibus ad suū munus vti solent. At cœlestis ille medicus (qui cum sit vnus, instar omnium & supra omnia est) exigua dilectionis & spiritualis gaudij (quod dilectionem sequitur) guttula piorum mentibus infusa, mirabiles in eis effectus operatur, maximasq; vires ad suscipiendos pro iustitia labores subministrat. Vnde quemadmodum is cœntorum animantium naturas ordinēq; conseruat (dum in ijs rebus quæ vel ad speciei, vel ad singulorum animantium vitam & conseruationem pertinent, quandam veluti escam voluptatis apposuit: qua illectæ, destinata sibi munera sine vlla intermissione C

Galat. 5.

2. Cor. vlt.
Phil. 4.

Dissert.

D si one obeunt) sic idē, dū priorū opēs mira quādā diuini Spiritus
 dulcedine atq; suauitate reficit, ad omnia illos pietatis & iustitię
 officia incredibili alacritate, atque deuotione incitat. Quā rē illa
 Prophetę verba insinuant: *Beatus populus, qui scit iubilationē.*
 Cur beatus? Subdit causam: *Domine in lumine vultus tui ambu-*
labunt (te videlicet illis monstrāte viā) & *in nomine tuo exulta-*
būt (hoc est, miras ex te voluptates hauriēt) & *in iustitia tua* (hoc
 est, in bonitate & misericordia tua) *exaltabūtur*: noua videlicet,
 quotidie virtutū in cremēta capiētes. Quę omnia suauissim^o ille
 cordis iubilus parit. Vbi enim nouā hęc spiritus lætitiā gustaue-
 rūt, nihil in vita est adeo pretiosum, quod nō facile cōtemnāt: ni-
 hil adeo difficile, quod nō alacriter aggrediantur. Nō enim falso
 aur paruo affectu dictum est: *Melius est modicū iusto super di-*
E *uitias peccatorū multas.* Hęc est enim (vt. D. Gregorius ait) pre-
 tiosa illa Euāgelij margarita, qua inuenta, prudēs negotiator vē-
 didit omnia quę habuit, & comparauit eam: quia (vt idem ait)
 qui cęlestis vitę dulcedinem, in quātū possibilitas admittit, per-
 fectē cognouerit. ea, quę in terris amauerat, libenter deserit.
 In comparatione eius vilescunt omnia, deserit habita, congrega-
 ta dispergit, inardescit in cęlestibus, nihil in terrenis libet, de for-
 me conspicitur quicquid de terrenę rei placebat specie: quia so-
 la pretiosę margaritę claritas fulget in mente. ¶ Hęc eadem
 dulcedo facit, vt non solum omnia quęcunq; in mundo haben-
 tur pretiosa, contemnamus, sed vt ardua etiam & difficilia pro-
 pter eius amorem, qui nos hac tanta dulcedine recreat, aggredia-
 mur. Sicut enim vrsi aluearia inuadētes fauorum dulcedine al-
F lecti, facile apum aculeos & vulnera patiūtur: sic sancti viri hac
 cęlesti dulcedine degustata, nihil sibi non aggrediēdum aut fe-
 rendum propter illū putant, qui se illis tā dulcem atq; amabilem
 exhibet. ¶ Hęc eadem dulcedo legitimum castumq; Dominum
 mōtē in generat: ideoq; eam vates regius à Domino postula-
 bat dicens: *Latetur cor meum, vt timeat nomē tuum.* Qui enim
 sic à Deo letificatur, vt illi maxime inseruire desideret: ita vehe-
 mēter illum vel leuissima in re offendere metuit, à quo tā dul-
 ci & amabili pabulo recreatur. ¶ Eadem quoque preces nostras
 efficaces & gratissimas Deo efficit, sicut idem ait. *Delectare in*
D *Domino, & dabit tibi pētionēs cordis tui.* Libenter enim Do-
 minus eas preces audit, quę non à languido & segne corde, sed
 ab alacri & deuoto proficiuntur. ¶ Deniq; ea est quę nos diui-

Psal. 88.

Psal. 36.

Matt. 13.

Grego. in
homil.

Simil.

Psal. 85.

Psal. 36.

non est ad daturū viā celeris cursu contendere facit, sicut idē ait: **A**
Psal. 118. Viā dātorū tuorū currens, cum dilatasti cor meum. Cor autē
 nostrum. Et tristitia contrahitur: ita cōtra gaudio & lætitia dila-
 tatur. Ideo que hanc lætitiā scelerē amissam, restitui sibi idē san-
 ctus vates optabat, quo in offenso pede per hanc salutarē viā in-
 cederet. Unde ait: Redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu prin-
 cipali confirma me. Hæc itē magno & ardētī desiderio. **D. Aug.**
 à Domino petebat his verbis, Solum refugium & vnica spes mi-
 serorum, cui nunquam sine spe misericordiæ supplicatur, præsta
 mihi hæc gratiam, vt quoties de te cogito, de te loquor, de te scri-
 bo, de te lego, de te cōfero: quoties tui reminiscor, tibi assisto, lau-
 des, preces, & sacrificium offero, toties abortis lachrymis in con-
 spectu tuo copiosè & dulciter fleam: ita vt efficiantur mihi la-
 chrymæ meæ panes die ac nocte.

Psal. 41. Quod si à me rursus queratis, quo in loco dulcedine ista pij
 homines potissimū perfruantur, ad hoc idem Dominus de
 pijs hominibus loquens, per Esaiam respondet: Lætificabo eos
 in domo orationis meæ. Ibi enim eum preces & laudes Dño of-
 ferunt, & diuina eloquia meditantur, hoc celesti pabulo maxi-
 me reficiuntur. Cuius rei si causam queritis, causa est, quia (vt ab
 Aristotele dictum est.) Nihil est amanti dulcius, quam de ea re
 quam vehementer amat, tractare loqui, & cogitare. Cum ergo
 pij homines ardentissimo Deum amore complectantur, conse-
 quens est, vt dulcissimum menti eorum pabulum sit, cum Deo
 loqui, cum eo versari, deq; ipso agere, & cogitare: quod maximè
 in oratione fit. Vt vel hoc argumento intelligatis fratres,
 quam varia & multiplex sit orationis virtus, quæ non solū vim
 habet impetrandi, sed hæc etiam suavissima lætitia mentes ho-
 minū reficit: quæ illos ad omnia virtutum officia vehementer
 incitat, & impellit. Sed cum orationem dico fratres, non ieiun-
 nam & sterilem, & bonorum operum studio vacantem intelli-
 go. Scitis enim scriptum esse: Qui obturat aurem suam ne audiat
 legem, oratio eius erit execrabilis. Et illud, Vt quid (ait Salua-
 tor) vocatis me Domine, & nō facitis quæ dico? At inquis: Ino-
 piarum premor, nec facultas suppetit, qua alios iuuare, & bo-
 nis operibus insistere queā. Si non habes quid alijs tribuas, cor-
 pus tamen habes, quod macerare, & hostiam Deo viuam offer-
 re possis. Si rursus ais, te corporis etiam imbecillitate aut iugi
 morbo impediti, quo minus id præstare queas, animam habes

Dvarijs cupiditatibus obnoxiam: in quibus competendis & moderandis maxima Christiana iustitia portio sita est. Sic enim quidam ex sanctis illis Anachoritis adolescenti cuidam seipsum accusanti, & de se grauius querenti, quod neq; ieiunijs corpus atterere, neque elemosynis propter inopiam proximos iuuare posset, respondit: Si nihil horum tibi licet, da operam, ne te cupiditates tuæ in flagitium aliquod inducant: & hoc tibi satis erit ad salutem. ¶ Rursus etiam cum orationem commendo, non vagam illam, & instabili mentis agitatione dissolutam, sed attentam, sed humilem, sed piam, sed adipe & pinguedine deuotionis refertam exigo: ne si aliter fiat, illud Esaiæ. possit nobis Dominus impropere.

Esai. 29.

Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me. Quid igitur? Orabo spiritu, orabo & mente. Spiritus enim est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Est enim oratio eleuatio mentis in Deum: quare, si mentem ad Deum eleuare negligis, non magis oras, quàm psytacus, dum sacra verba doctus repetit, quæ non intelligit. Quo circa (vt quidam ex sanctis patribus ait.) Cum oramus, aut psallimus, danda nobis opera est, ne auicularum more cantillemus: sic enim orat, qui attendere negligit quod orat: Denique (vt Tertullianus ait) à tali spiritu proficisci debet oratio qualis spiritus ille est ad quem mittitur. Hanc autem vagam mentis instabilitatem vitare non poterit, nisi qui puritati cordis diligenter intenderit. Hanc verò puritatem nemo assequetur, nisi qui externos quoque sensus, oculos scilicet & aures studiose custodierit: ne per has animæ fenestras variæ rerum imagines subeant, quæ oranti se se coram exhibeant, & à celestium rerum cogitatione auocent. Celebris ille inter Aegyptios monachos Sylluanus ab oratione egressus, oculos claudere solebat, & hortuli sui olera rigans, ita oculos demisso habitu tegebat, vt solam quam rigabat humum, non aliud cerneret. Rogatus cur id faceret, ne (inquit) mens mea variarum rerum conspectu à cogitationis suæ intentione abstrahatur. Hoc igitur exemplum fratres imitemur, quicumque puritati cordis inuigilamus,

1. Cor. 14.
IOAN. 4.

Tertul.

vt per eam, puram quoque orationem Domino offerre, & ab eo spiritualia & coelestia gaudia, & hic & in futuro saeculo percipere mereamur.

In eadem Dominica quinta post pascha A
 concio secunda, in qua lectio Evangelica
 explanatur.

THE. Petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit
 plenum. Ioan. 16. *geste sermon ha de illa*

Nter omnes humani cordis affectus (qui
 multi ac varij esse perhibentur) principem lo-
 cum sui amorem tenere, Philosophi testan-
 tur. Ex eo enim ceteri animorum motus &
 affectus, variatq; desideria velut à suo fonte B
 derivantur. Vnde nequaquam aberrauerit, qui
 illum arboris trūco, ceteros vero affectus ra-

Seneca in
 Epistol.

mis ab eo procedentibus comparauerit. Hic autem affectus no-
 bis à naturæ autore Deo ad tutelam & conseruationem nostrā
 datus est. Vnde Stoici Philosophi (Seneca referente) res omnes
 huic amori, velut cuidam pædago ab ipso Deo commenda-
 tas esse aiunt. Hic verò affectus facit, vt homo qui nondum diui-
 ſio Spiritu afflatus est, omnibus in rebus omnibusq; negocijs se
 ipsum, hoc est, suā vtilitatem, voluptatem, & gloriam avidissime
 querat, & sine hac spe vix se loco mouere velit. Qua quidem ef-
 ficat frequenter Dominus ad se homines trahere solet: sic tamen
 trahit, vt qui carne ceperint, spiritu consumantur: vt cum Apo-
 2 Cor. 5.
 stolo dicere possint. Et si cognouimus Christum secundum car-
 nem, sed nunc iam non nouimus. Si quis igitur vestrum, fratres, C
 se ipsum vehementer amans, quæ sibi in virtutis & honestatis
 studio spes & vtilitas sit proposita, scire velit, vt multa ac penè in
 numerā virtutis priuilegia prætereamus: hoc ipsum nos coele-
 stis magister in hodierna sancti Euangelij lectione docet: quæ
 sic habet.

[Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit
 vobis.] Hanc autem adeo amplam & magnificam promissionem
 maiestateq; sua dignam multis in locis repetit atq; cōfirmat: sed
 illic maxime vbi ait: Si manseritis in me, & verba mea in vobis
 māserint, quodcūq; volueritis, petetis, & fiet vobis. Quid qua-
 so maius vel avaritia hominum desiderare, vel diuina magnifi-
 centia

Ioan. 16.

Dcētia polliceri debuit, quā vt volūtātē nostrā omniū diuinā di-
 uitiarū mēsurā faceret: nec alijs finibus, quā desiderijs nostris
 miserationes suas circūscriberet? Quodcūq; (inquit) volueritis, pe-
 tetis: & fiet vobis. Declarat hoc illa Iosue oratio, quæ Solē trium
 horarū spatio à cursu suo retardauit. Qua, in re immēsa Dei no-
 stri bonitas atq; benignitas erga pios declaratur: quādo naturæ
 leges, quas ipse ad mundi statum cōseruādū stabiliuit, & irreuo-
 cabili atq; perpetuo tenore decurrere voluit, in eorum gratiam
 reuocat & infringit. Quæ res vsq; ad eò nihil diuinę glorię detra-
 hit, vt eā vehemēter illustret. Hinc D. Ber. Nihil (inquit) est quod
 omnipotētiā verbi clariorē reddat, quā quòd omnipotentes
 quodāmodo facit sperātes in se. Hinc illa Pauli vox. Omnia pos-
 sū in eo, qui me cōfortat. Ex quib⁹ verbis intelligim⁹, nō ad vnā
 aliquā rē, sed ad omnia piorū hominū precatōnē valere. Si ergo
 tāti eos lapillos facim⁹, quorū alij ad venena depellenda, alij ad
 sistendum sanguinis fluxum, alij deniq; ad aliorum morborum
 remedia valent, quanti hunc pretiosissimum lapillum æstima-
 re debemus, qui ad omnia valet, quiq; malorum omnium siue
 corporis siue animæ salutare remedium est? Hinc D. Chryl. Ne-
 quaquam, inquit, aberrarit à verò, si quis affirmet, deprecatō-
 nem esse causam omnis virtutis & iustitiæ, neq; quicquam eorū
 quæ conferunt ad pietatem, venire posse in animum, cui nō ad-
 sit deprecatō & obsecratio. ¶ Quid quod non solū omniaq;
 extra Deū sunt, sed ipsum etiam Deū quodāmodo in po-
 testate suā pij hominis precatō habet? Ipsa enim est, quæ vincit
 inuincibilem, quæ ligat omnipotentem, qui illum à seueritate
 ad gratiam traducit, & ex leone in mitissimum agnum trāsfor-
 mat. Quoties enim oratione sua Moses iram Domini indignan-
 tis auertit, ac pene cruentum iam è manibus eius gladium arri-
 puit? Ad Hieremiā verò ait: Tu ergo noli orare pro populo hoc
 & ne assumes laudem & orationem pro eis, & non obsistas mi-
 hi. Quid ais Domine? Quis tibi obsistere potest? quis brachium
 tuum auertere? Verissime enim dictum est: Domine in volun-
 tate tuā cuncta sunt posita, & non est qui possit resistere maie-
 statī tuæ. At potest hoc pia & humilis oratio, cuius virtuti & me-
 ritis Dominus cedit, quamq; propter infinitam misericordiam
 suam hoc honore donauit, vt nunquā ab eo vacua, nunquā in-
 nis recedat. Is. n. est, cui nūquā sine spe misericordię supplicatur.

Bernardus

Phili. 4

Simit.

Chrysoft.
lib. de ora-
tio.

Hierem. 7.

Hæ sunt igitur opes, hic locupletissimus & indeficiens the-

Psalm. 4.

faurus, qui pijs in hac etiã vita propositus est. Quis sit autẽ qui ad alteram referuatur, in huius concionis calce explicabimus. Hũc porrò thesaurũ tãti Regius Propheta (quãuis Regijs opibus circũflueret) faciebat, vt eius promissione mortales cũctos ad rerũ omniũ contẽptum inuitaret. Sic enim ait: Filij hominum vsque quo graui corde? Vt quid diligitis vanitatẽ, & queritis mẽdaciũ? Appellat autẽ omnia huius vitæ bona vanitatẽ & mẽdaciũ: vanitatẽ, quod ea nihil solidi & expressi boni cõtineat: mẽdaciũ verò, quod falsa quadã felicitatis imagine quietẽ & trãquilitatẽ animi polliceantur: quam constat nunquam alicui præstisse.

Sed quæ tu illis Propheta bona proponis, quò terrena hæc fasti dire facias? Certè eadem ipsa, quibus me Dominus in hac vita felicem quodammodo reddidit. Scitote (ait) quia mirificauit Dominus sanctum suum: hoc est, raris donis ac beneficijs mirabilẽ fecit. Quæ sunt autem ista bona? Dominus, inquit, exaudiet me B eum clamauero ad eum. Quid enim maius, aut mirabilius, aut etiam optabilius, quàm ita fauentem & propitium habere rerum omnium conditorem & moderatorem Deum: vt eius aures ad omnia vota & preces meas apertas & paratas semper habeam, vt exaudiat me, votisque meis respondeat, quoties clamauero ad eum? Quid igitur hoc, nisi quædam diuinæ potestatis participatio est? Hoc est igitur fratres, præmium, quod piorũ hominum precibus à Domino constitutum est.

1. Reg. 1.

Psalm. 118.

Nontamen hastam multas opes quæuis præstat oratio, sed illa maximè quæ fide munita, charitate incensa, pijs desiderijs in- C cõtata, bonis operibus adiuta, atque humilitatis præsidio subue- cta, potenter ad superiora sustollitur. Nõ enim Dominus ad multiloquium mête & deuotione vacuum, sed ad multã fidẽ, magnam charitatem, & anxiam petentium desideria solet attendere. Paucis quidem verbis, sed magno affectu Anna orauit, & oratione sua sanctissimũ à Domino filium Samuelẽ impetrauit. Ideò, quæ non mirum, si non exaudimur orantes, qui adeò frigide & lægide orare solemus. Quomodo enim à Deo exaudietur, qui seipsum, dum orat, non audit: nec quid dicat, aut cui dicat, & cũ quo loquatur, attendit? Danda igitur nobis est opera, vt orantes cum Propheta verè dicere possimus: Clamaui in toto corde, exaudi me Domine.

Illud etiam aduertendũ est, vt cũ aliquid petimus, in Christi nomine petamus. Hoc est enim, quod ait: Si quid petieritis Pa-

Direm in nomine meo.] Hoc est, propter merita mea, & ad nominis mei laudem. Christus enim Dñs non modò sacerdos noster est, semper ¹² iuens ad interpellandum pro nobis, sed etiam sacrificiũ & salutaris victima est, quam pro impetranda salute offerimus. Ipse enim est propitiatio pro peccatis nostris, ipse Pötifex summus, qui nõn alieno eget expiari sanguine, quia proprio refulget perfusus cruore: ipse hostia sancta, beneplacens, & perfecta, in odorem suauitatis oblata: ipse agnus sine macula, qui coram tondentibus se obmutuit, qui alapis cæsus, sputis illitus, opprobrijs affectus, os suum non aperuit. In huius ergo nomine salutẽ petere debemus: quod facit Ecclesia, quæ in omnium petitionũ suarum sine hanc apponit clausulam: Per Dominum nostrũ Iesum Christum filium tuum. Scit enim nihil esse apud summum illũ misericordię parentem aut gratius aut efficacius, quàm dulcissimi huius nominis obtestatio atque interpellatio.

Cæterum, vt clariorem huius rei intelligentiã habeamus, ex qua præcipuè impetrandi fiducia nascitur, quid Christus Dominus superno Patri obtulerit, quidq; ab eo vicissim receperit, paucis indicare tentabo. Illud igitur sciendum est, nulla neq; hominũ neq; Angelorũ cogitatione plenè comprehendi posse, quantum sacrificiũ mortis Christi, & summa illa vsq; ad crucem obedientia æterno Patri grata fuerit. Mitto enim atrocissimũ illud crucis supplicium tot iniurijs, tot opprobrijs, totq; irrisionibus exacerbatũ. Mitto illam animi promptitudinem, obedientiam, humilitatem, & charitatẽ, qua per Spiritũ sanctũ semetipsum obtulit immaculatũ Deo. Inter hæc enim illius personæ dignitas **F** infiniti meriti pondus his laboribus adiungit. Deũ quippè passum, mortuũ, atq; sepultum catholica fides confitetur. Quantus ergo diuinæ maiestatis honor & gloria extitit, quòd verus Deus propter veri Dei gloriam & obedientiã seipsum ad mortẽ in peregrina illa natura demiserit? Non valde magnũ est Pontificis summi pedes à plebeis hominibus, aut etiã à nobilibus reuerenter exosculari. Sed illud verè maximũ est, eosdẽ pedes ab aliquo clarissimo imperatore & orbis Monarcha simili osculo & reuerentia excipi. Sic igitur, quamuis æterno Patri sanctorũ hominũ pietas & religio grata sit, in immensum tamen eius religio & obedientia qui Deus simul & homo erat, extitit gratior, vbi propter eius gloriam se ita ad eius pedes proiecit, vt fieret, quod idẽ ipse ait opprobrium hominum & abiectio plebis.

Simile.

Apoc. 13.

Ephes. 1.

Philip. 2.

Heb. 2.

Quemadmodum autem nulla mens huius sacrificij dignitatē, A
 meritū, & gratiā comprehendere potest: sic vicissim, quo præmio
 Pater æternus hanc tantam vnigeniti sui reuerentiam atq; obe-
 dientiā affecerit, nulla neq; humanæ neq; angelicæ mentis cogi-
 tatio assequi potest. Tria tamen sunt, quæ is in filij sui gratiā, atq;
 huius tanti operis præmiū facere decreuit. Primum enim nullū
 vnquam filiorum Adæ gratiam & supernaturalia dona se esse
 collaturū statuit, quæ propter filij sui merita, siue ante passionē
 præuisa, siue post illam exhibita, non cōferret. Ideoq; Ioannes
 in Apocalyp. Christum Dominum appellat agnū occisum ab
 origine mundi, quoniam ob futuram eius mortem Pater coele-
 stis varia in omne genus hominum ante eius aduentū beneficia
 contulit. . Quin & primam gratiam qua homines iustificantur, B
 quamq; nemo mereri potest, ipse nobis promeruit. Quò fit, vt
 omnes qui à peccato ad gratiā vocantur, propter illius gratiā &
 merita vocētur. In cuius rei signū, inter ea quæ ad impij iustifica-
 tionem requirūtur, fides in Christum cū primis numeratur, qua
 profiteamur atq; testamur, nos obeius merita & gratiā à Deo Pa-
 tre vocari & iustificari. Nec solū hæc prima gratia, sed cæteræ
 deinde quæ ad finem vsq; vitæ pios prosequuntur, atq; adeo ipsa
 Dei electio & prædestinatio ob illius nobis gratiam contingit,
 Apostolo testante, qui ait: Prædestinatos omnes ante mundi cō-
 stitutionem per ipsum electos fuisse, vt essent sancti & immacu-
 lati corā ipso, eosdemq; omni benedictione spiritali per ipsum
 fuisse donatos. Deinde hoc etiam illi concessit, vt nullus morta-
 lium veniam & gratiā suppliciter ab eo propter eius merita peteret
 (si tamen debitè & religiosè peteret) quā non protinus impetra-
 ret: etiā si innumeris peccatorū debitis obstrictus esset. Hoc est C
 enim quod in præsentī lectione Saluator ait: [*Amen amen dico vo-
 bis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.*] Tertio denique
 hoc etiā in filij gratiā statuit, vt quicumq; diuinis muneribus ac
 beneficijs affecti essent, vnigenito filio suo pro perceptis benefi-
 cijs gratias agerent: quando in eius gratiā talia eis munera con-
 cessa sint. Hoc est enim quod Apostolus significauit, cū dixit:
 In nomine Iesu omne genu flecti debere, coelestium, terrestriū,
 & inferorū. Quoniam quicumq; fideles siue in coelo beantur, si-
 ue in terra iustificantur, siue igne purgatorio expiantur, illius be-
 neficio salutē & vitam consequuntur. Ideoq; eam ipsi acceptam
 ferre debent. Itaq; quod idem Apostolus ait, Christum Domi-
 num

D num à Deo Patre vniversorū hæredem constitutū fuisse, huc etiam referendū est, vt laus omnis, & omnis grati animi significatio atq; dilectio, quæ æterno Patri tanquā bonorū omnium fonti meritissimo iure debetur, filio eius velut legitimo Paternæ gloriæ hæredi tribuatur. Bona quippe omnia quæ in nos cœlestis Pater confert, Christus Dominus obedientia sua promeruit. ¶ Vnde etiā colligere licet, quale quantumq; fuerit illius summi sacrificij præmiū, quod sempiternis beneficijs in genus hominū collatis afficitur: quibus beatissima Christi anima mirabiliter exhilaratur, cum tam multiplicem grani illius, quod in terram cecidit, fructū cernat, & in singulis his beneficijs Patrem quodammodo dicentē audiat: Quicquid in gratiam hominū facio, propter perfectissimam obedientiam tuā fili dilectissime, facio, nec vnquam facere desistā. Sed quid miramur, hæc à Patre in filij sui gratiam fieri, qui Abrahæ obedientiam (qua is vnico filio non pepercit) innumerabiliū filiorum propagatione remunerarit? Hæc igitur fratres, ideo à me exposita sunt, vt vestram in oratione fiduciam alerem: quæ tam firmo ac solido meritorū Christi nititur fundamento. Hæc igitur de causa discipulos suos Dominus monet, vt per hoc sanctissimū nomen à Patre petant, quicquid impetrare velint. Vnde ait: [*Vsq; modò non petistis quicquam in nomine meo: petite, & accipietis.*] Nondum plenè discipuli omnes Christi Domini dignitatem & gratiam agnoscebant, donec cœlestis Spiritus magisterio edocti sunt: ideo nihil mirū, si in eius nomine nō peterēt cuius nondum plenè gratiam & merita cognouerant. Quam eorum ignorantiam rectè Dominus insinuauit, cum subdit.

F [*Hæc in prouerbij locutus sum vobis.*] Non enim prouerbia, siue ænigmata erant, quæ Dominus locutus fuerat, sed rudibus tamen prouerbia & ænigmata sunt, quæ apud sapientes clara putantur. Hinc de rudibus seculi hominibus Saluator ait: His autē qui foris sunt, omnia in parabolis fiunt: non quod ea quæ dicuntur, parabolica, id est, obscura sint, sed quòd ipsi peccatis & ignorantia velo contectum. Quæ res facit, vt ea quæ dicuntur, quamuis meridiana luce clariora sint, parabolæ ipsis videantur. Hinc regius vates Psalm. 48. de huius mundi atq; diuitiarum contemptu tractaturus, se in parabolis vel (vt alij verterunt) ænigmatibus loquuturū profitetur: nō quòd in eius sententijs obscuritas aliqua insit, sed quòd carnalibus hominibus, & in terram tota mēte defixis, omnis de rebus spiritualibus cō-

Plato.

mentatio velut parabolæ & ænigmata sit. Quod planè quotidia A
na exempla monstrant. An non quicquid quotidie in concioni
bus de extremo iudicio, de morte, de supplicijs improborum, de
præmijs bonorum, de diuinis beneficijs, de Christi Domini pas-
sione & acerbissima nece prædicamus, apud multos velut para-
bolæ & ænigmata sunt. Hæc ipsa enim quotidie audientes, nihi-
lo magis aut afficiuntur, aut metu concutiuntur, aut à flagitijs
auocantur, quàm si nihil prorsus intelligerent? Quid enim horû
est, quod non satis superq; esset, vt homines ab improbitate ad
officium reuocarentur? Persuasum habebat Plato, neminem in
scelerata vita diu persistere posse, qui firmè Deum crederet hu-
manarum rerû prouidentiam gerere, & bonorum atq; malorum
delectum habere. Omnem autem hominû prauitatem ex huius
veritatis ignoratione manare putabat. Quid ais Plato? En tibi in B
numeros in Ecclesia fideles exhibebimus, qui hæc ipsa & multò
etiam maiora credant, & quotidie etiam audiant (ne causari obli-
uionem possint) qui tamen in sceleribus suis obstinato animo
tota penè vita perdurant. Cur hoc? Nimirum, quoniam hæc ipsa
quæ audiunt, illis veluti parabolæ sunt. Aliter enim quid non fa-
cerent, qui gehennæ supplicia, qui ardentem ignem, qui laceran-
tem vermem, qui horrendas tenebras, æternamq; illam noctem,
& torquentiam malleos sibi ante oculos ponerent? Cùm quidã
homines in Vitis patrum sanctissimi cuiusdam Anachoritæ ieu-
nia, solitudinem, admirabilemq; vitæ asperitatē demirati, ab eo
quærent, quonam modo tot ferre labores in illa solitudine pos-
sint. Ille contra, Vnus (inquit) gehennæ dies, omnes totius vitæ
meæ superat labores. Recte sanè vir sanctus supplicium hoc pro C
dignitate æstimare sciebat.

¶ Theodoretus quoq; in historia religiosa memorat, vidisse se
quendã ex his patribus Thalelæum nomine, ob hunc ipsum ge-
hennæ metû arctissimo domicilio inclusum: cuius ille fabricam
& poenitentiae laborem his verbis describit: Cùm is duas rotas
construxisset quæ duorum cubitorû habebant diametrum, asse-
ribus non intra se compactis, sed disiunctis ac separatis, ambas
rotas coniunxit. Deinde cùm intus sedisset, & tuncis & clavis
disiunctas illas confixisset tabulas sub dio rotam appendit, tri-
bus alijs altis lignis in terram defixis, & superioribus eorum ini-
tijs alijs lignis commissis, & in eorum medio duplici illa rota
alligata, & in sublime elata. Huius autem spatium quòd est in-
terius

Dterius, habet quidem cubitorum duorum altitudinem: cubiti vero latitudinem. In eo sedens vel potius suspensus, annis iam fuit decem perpetuis. Cum autem corpus habeat maximum, neque sedens quidem potest collum erigere, sed semper sedet incuruatus, genibus habens affixam faciem. Ad eum cum venissem, inueni quidem eum ex euangelij colligentem vtilitatem. Eum autem interrogavi, cupiens scire causam illius nouæ vitæ & instituti. Ille autem Græca lingua vsus (erat enim Cilix genere), Ego inquit, multis peccatis obnoxius, & credens supplicij quorum minæ sunt intentatæ, hoc vitæ genus excogitavi: hoc agens, ut castigetur corpus poenis mediocribus: ut eripiar à magnitudine earum quæ expectantur. Sunt enim illæ grauiores, non solum quantitate, sed etiam ipsa qualitate. Sunt enim inuoluntariæ.

E Quod autem ab inuito fit, id est valde molestum. Quod autem est voluntarium, etiam si sit laboriosum, minorem affert dolorem: sponte enim suscipitur. Si his ergo (inquit) paruis molestijs minuero ea quæ expectantur, hinc magnum lucrum referam. His auditis, eius ingenij solertiam valde sum admiratus. Hastenus Theodoretus verba: quæ quantum nobis timoris materiã inijcere debeant, quoniam ego verbis consequi non possum, vobis cogitandum relinquo.

Cum ergo Dominus se in prouerbij ad discipulos loquutum fuisse dixisset, subiecit protinus: *Venit hora, quando iam non in prouerbij loquar vobis, sed palam de Patre meo annuntiabo vobis.* Quod per inde est ac si diceret: Modò adhuc animales estis, ideoque min⁹ idonei ad spiritualia mysteria percipienda, quæ nemo nisi spiritualis vir penetrare potest. Cum ergo Spiritus ille cœlestis in vos delapsus fuerit, ipse vos spirituales efficiet, & luce sua complebit qua omnibus ignorantia tenebris depulsis, puram & liquidam diuinorum mysteriorum veritatem & dignitatem cernere valeatis. Quo quidem tempore in nomine meo petetis, Quia enim præcipuum Spiritus sancti munus est, claritatem meam hominibus ostendere, vbi vos eius magisterio eruditi, hanc meam gloriam & gratiam apud Patrem agnoueritis, non dubium, quin in nomine meo petaturi sitis, ut qui probè teneatis, quàm bonam causam habeatis, cum ab eo gratiam cœlestemque hereditatem in nomine meo petitis.

Et non dico vobis, quia ergo rogabo Patrem de vobis. Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis. & credidistis, &c. His verbis quanta fuerit

DomL

Iob. 24.

August.

Dominicæ redemptionis & recõciliationis gratia, apertè mōstra
 tur. Aliud enim recõciliationis genus est, cum is qui reus ageba-
 tur, per se gratiam & veniam consequitur: aliud verò, cum (exē-
 pli gratia) iratus seruo Dominus ad prestantis alicuius amici
 preces errata condonat quemadmodum David parricidæ Abso-
 loni ad preces Ioab veniam concessit: quem tamen ante conspe-
 ctum suum venire prohibuit. Sic etiam Dominus amicis Iob se
 veniam daturum pollicitus est, si ad illū victimas deferrēt, vt ipso
 pro illis orante, & sacrificium offerente, errorum suorū veniam
 impetrarent. Faciem, inquit, eius suscipiam, ne vobis stultitia im-
 putetur. Itaque ad sanctum virum mittuntur, vt per illū impe-
 trarent, quod per se minus potuissent. At Christus Dominus lō-
 gè alia ratione diuinam nobis amicitiam conciliauit. Non enim
 eatenus amicos Dei fecit, vt alio pro nobis aduocante, erratis no-
 stris Pater cœlestis ignosceret, neque tamen nobis sui adeun-
 di copiam faceret: sed vtrunque nobis præstitit, vt & ipse tanquam
 amantissimus Patris filius pro nobis intercederet, & nos ipsi
 quoque per illum filij & amici Dei effecti, illum adire, & pro no-
 bis ipsis intercedere possemus. Filius enim Dei filios, dilectus di-
 lectos, & sacerdos sacerdotes, hoc est, deprecatores instituit, vt iā
 officij nostri sit, & pro nobis ipsis, & pro alijs etiā preces & victi-
 mas Patri offerre. Subiecitq; causam: *ipse enim Pater amat vos, quia
 vos me amastis & credidistis.* Quo ex loco intelligimus, tantum ef-
 se amorem quo Pater diligit filium, vt quisquis filium dilexerit,
 hoc ipso diligatur à Patre. Quod quidem Saluator alibi expli-
 cuit, cum dixit: Si quis diligit me, diligetur à Patre meo. Et rur-
 sum: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus
 diliget eum, &c. Quæ quidē verba, vt D. Augustinus adnotauit,
 non ita accipienda sunt, vt intelligamus, posse nos solius naturæ
 viribus Christum ita diligere, vt à Patre diligi mereamur. Displi-
 centes enim, ait idem, (hoc est, cum ingrati essemus) amati su-
 mus, vt esset in nobis vnde placeremus. Amat ergo nos Pater,
 quia nos amamus filium cum tamen à Patre acceperimus, vt &
 Patrem & filium amaremus. Hactenus de Euangelica lectione,
 nunc ad proposita Thematis verba veniamus.

Tractatio Thematis.

Petite & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum. D. Thom.
 hunc Ioannis locum explanās, dupliciter verba hæc intelli-
 gi posse

Dgi posse ait: vel vt gaudiū illud fructus sit orationis nostræ, cum de impetrata gratia quam petimus, gaudemus, vel vt plenū gaudium sit, quod à Deo precibus nostris impetrare contendimus dum cœlestis regni gloriam postulamus. Hoc igitur secūdo modo gaudium accipiamus, vt quicunq; se nimium diligunt, quale, sit eis post hanc vitam propositum à Deo laborum suorum præmium, intelligere vt cunq; possint. Sic enim fiet, vt nihil eis difficile, nihil asperum propter illud adipiscendum arbitrentur.

Cæterum vt gaudij huius magnitudinem aliqua saltem ex parte intelligere possimus, eius causas breuiter expēdamus. Ad hoc autem, sanctissimi alicuius viri animam ab ergastulo corporis egredientem, & cœlestia regna penetrantem (qualis Pauli primi eremita, quem sanctus Antonius inter Angelorum cateruas niueo candore fulgentem in sublime conscendere vidit) nobis ante oculos proponamus. Et quamuis talis anima, vbi à corpore soluta est, immensam illam diuinæ pulchritudinis speciem reuelata facie contempletur (in quo beatitudinis nostræ summa consistit) docendi tamen gratia, ab inferioribus ad summam hanc beatitudinem veluti per gradus paulatim ascēdentes, huius gaudij causas inspiciamus.

Pincipio igitur, quale illud gaudium erit, cum hæc anima sanctissima corpore soluta (quæ adeo inopem & laboriosam in eo vitam duxit) supernam illam ciuitatem ingrediatur, de qua Ioannes in Apocalypsi ait: Ipsa autem ciuitas aurum mundum simile vitro mundo: cum muros illos ex lapidibus pretiosis, portatq; ex singulis margaritis mirifice fabrefactas, cum fluuium illuminatæ aquæ viuæ splendidum tāquam crystallum procedentem à sede Dei & agni, cum magnifica illa palatia, quæ mensura nulla comprehendere possunt, cum mansiones multas in domo superni Patris varijs meritorum gradibus destinatas, ac postremo cū ex eo loco sub se cœlorum orbem, Solem, Lunam, cæteraque astra mundum illuminantia atque regentia videat? Verum hoc gaudium ex illius loci splendore confurgit, cuius amœnitatem & pulchritudinem nulla mentis humanæ cogitatio comprehendere potest.

Apoc. 21.

Quid verò, cum tot sanctorum ordines varijs meritorū atq; virtutum gradibus distinctos, cum Virginum candorem, Confessorum puritatem, Anachoritarum sanctitatem, Pontificum auctoritatem, victrices sanctorum martyrum acies, sanctissimum

Prophe

Sancti
 Virgines
 Confessores
 Pontifices
 Martyres
 Prophe

h
Apoc. 7.
 Prophetarum & Apostolorum senatum, qui fidem Ecclesie do-
 ctis & virtutum suarum exemplis, atque adeo sanguine suo
 fundauerunt, contempletur? Quid cum viginti quatuor illos se-
 niores, coronis aureis redimitos, ante diuinæ maiestatis thronū
 assidentes videat? quid cum turbam illam magnam, quæ à nemi-
 ne dinumerari poterat, quam se vidisse Ioannes in Apocalyp. te-
 statur, ex omnibus gentibus & tribubus, & populis, & linguis
 stantes ante thronum, & in conspectu agni, amictos stolis albis,
 & vitrices palmas in manibus gestantes, quibus de communi
 generis humani hoste se in clyta trophæa reportasse testantur, in-
 tuebitur? Quale igitur gaudium erit, cum omnes hi sanctorum
 ordines de nouiciuis gloria & ingressu in eam civitatem gaudē-
 tes, illi obuiam procedant, ipsumq; fraterna charitate comple-
 ctantur, atq; de eius noua gloria gratulentur, nec minus de ea
 quam de sua colletentur.

Iam verò, quale gaudium erit post animarum sanctorum or-
 dines tot Angelorum miriades, tot beatorum spirituū agmina,
 in nouem digesta choros intueri? in quibus sunt Angeli, Archan-
 geli, Virtutes, Dominationes, Principatus, Potestates, Throni,
 Cherubini, & Seraphini, quorum quàm varia sunt nomina, tam
 varia sunt officia & merita virtutum, & coronæ meritorum. Sed
 inter hos tantè maxime mirabiles sunt Cherubini & Seraphini,
 qui incircūscriptū illud lumen, atq; immensam Domini sui pul-
 chritudinem contemplantes, flagrantissimo ipsius amore ardēt,
 celestemq; curiam in communis Domini amorem inflāmant.
 Quorum quò maior est dignitas, eò est multitudo numerosior.
 Quòd si vehemens nos admiratio tenet, cum ingentem exerci-
 tum ducentorū aut tercentorum millium hominū fulgentibus
 armis instructum cernimus, quale erit innumerabilem militiae
 coelestis exercitum videre, imperatoris sui gloriae militantem: de
 quo Daniel ait: Millia millium ministrabant ei, & decies cente-
 na millia millium assistebant ei? Quo genere loquendi innume-
 rabilem esse Angelorum exercitum significare voluit. Quod
 etiā quidam ex amicis Iob intellexit, cum ait: Nunquid est nu-
 merus militum eius? Quale ergo erit vastissima illa atque immen-
 sa coelorum spatia innumerabilibus sanctorum spirituū, & bea-
 tarum mentium agminibus compleri, & inter eas sedem & di-
 gnitatem habere, deque omnium eorum gloria perinde atq; de
 sua latari?

Iam verò supra omnes Angelorum chòros, supra Cherubinos, & Seraphinos occurret beatissima illa misericordiae mater peccatorum aduocata, coelorum Regina, & Angelorum domina, ineffabili claritatis gloria ad dexteram filij sedens, quæ ineffabili decore suo totam ciuitatem Dei edificat. ¶ *Supra hoc autem gaudium, maius adhuc erit sacratissimam Christi humanitatem, syderibus cunctis atq; Sole ipso splendidior, ad dexteram Patris sedentem, & rosea in eius corpore stigmata vulnorum contemplari, per quæ ipsi nouæ regenerationis gratia, delictorum venia, Dei amicitia, ius hæreditatis æternæ, & diuini Spiritus charismata donata sunt: per quæ ipsis ad tantam felicitatem aditus patefactus est. Quo igitur hæc felix anima gaudio perfundetur, cum sacratissima illa stigmata amplecti, exolculari & adorare concessum erit?*

Sed nondum hic gaudiorum finis, superest aliud longè maius atque illustrius, in quo votorum nostrorum summa, desideriorum finis, & felicitatis humanæ portus constitutus est: nempe non iam per speculum & in ænigmate, sed facie ad faciem videre immensam illam pulchritudinem, summum illum rerum omnium conditorem & moderatorem, ex quo omnia oriuntur, per quem omnia conseruantur, ad quem omnia diriguntur, illum, inquam, qui appendit tribus digitis molem terræ, ante cuius conspectum velut momentum stateræ est orbis terrarum, & quasi gutta roris antelucani qui descendit in terram, illud postremò primum ens & vltimum bonum, in quo est omne verum, omne pulchrum, omne perfectum, omne bonum, à quo omnia pulchra & bona velut, ab immenso & impermeabili Oceano deriuantur. Itaque cum beati hominis anima ad hoc summæ felicitatis fastigium peruenerit, nihil amplius desiderabit, nihil quæret. Ibi enim volubilis & inquieta desideriorum nostrorum rota conquiescet. Ibi intellectus noster in fecundissima illa veritate multiplices rerum veritates intuebitur, nec amplius aliquid scire desiderabit. Ibi humana voluntas in illo bonorum omnium atque deliciarum pelago requiescet, vbi summum illud & vniuersale bonum, in quo sunt omnia bona, fuerit amplexata. Quale ergo gaudium erit hoc altissimæ diuinitatis speculum resecta facie contemplari, vnum cum illo per amorem fieri, & in vastissima illa diuinitatis abyso totam immergi? Quid verò cum summus ille rerum omnium

h
 abne
 mar: b

omnium Dominus læto vultu & grata voce fidelẽm seruum in A
illam lucem ingredientem, & post longa huius vitæ exilia in il-
lã patriã remeantem excipiat, & his verbis dulciter & amanter
alloquatur? Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis
Matt. 25. supra multa te constituã intra in gaudium Domini tui.

Quid verò, cum iusti viri anima tantam adeptã gloriam, cer-
tissime sciat eam fore sempiternam, nec ab illa felicitate & gau-
dio vllis aduersantis Sathanæ machinis, aut vlla temporum diu-
turnitate casuram? Cæterum, cum reuelante atque docente Spi-
ritu intelligat, quæ in seculo pericula beneficio ei⁹ euaserit, quas
tentationes vicerit, quos hostis antiqui laqueos idem Spiritus
præciderit (in quibus capiend⁹ fuisset, nisi illos ipse anteuertisset)
Psal. 123. quas tũc gratias præsi- & custodi suo aget? qua animi gratitu-
dine illa Davidis carmina concinet? Nisi quia Dominus erat in
nobis, dicat tunc Israel, nisi quia Dominus erat in nobis. Cum B
exurgerent homines in nos, forte viuos deglutissent nos: & cæ-
tera quæ sequuntur.

Sed inter has tamen gaudiorum causas illa minimè reticenda
est, cum felix anima oculos ad ima deflectens, tartarorum locũ
atque damnatorum pœnas, clamores, fletus, stridorem dentium
atque horrenda supplicia cernat, quæ diuinæ miserationis gra-
tia euasit, inter quos fortè videat multos ætatis, conditionis, at-
que fortunarum & studiorum suorum comites: cum quibus fa-
miliariter vixit, & cum quibus etiam perire potuit. Quas ergo
tunc gratias liberatori suo aget, cuius beneficio ab illa perditio-
nis hominum colluione, ab illa summa & æterna miseria libe-
ratum, atque ex damnatorum & Dæmonum sorte, in sancto-
rum Angelorum & beatarum animarum sortem se cooptatum
videat. C

Quo ergo mentis ardore, quo dilectionis igne aduersus tan-
torum bonorum largitorem exardescet? quibus illum laudibus
prosequetur? quam insatiabili desiderio gloriam eius prædica-
re gestiet? Rursumq; cum oculos ad antea actæ vitæ cursum de-
flectat, intelligatq; per pias preces & lachrymas, per varia vir-
tutum officia, per humilitatem cordis, per laborum patientiam,
per charitatis & misericordiæ opera se ad hanc tantam felicitatẽ
peruenisse, quàm felices lachrymas, quàm beatos præteri-
tæ vitæ labores existimabit, per quos illi ad tãtam gloriam iter
patefactum est? Quàm vellet (si id quidem fieri posset) millies
vitam

P vitam & sanguinē in Domini sui obsequiū profudisse, vt hac sal-
tē ratione tātorū bonorū autori gratificari posset? Sed quia hoc
nō potest, hoc vnū solatiū habet, infatigabili atq; insatiabili desi-
derio illius gloriam prædicare, illius laudes decātare, in illius se
amorē toto pectore, tota mēte, totisq; viribus plenissimē effun-
dere, & summū illud diuinæ dilectionis præceptū (quod in hac
vita nō omnino impleri potest) in illa perfectissimē adimplere.

Hoc est igitur fratres, perpetuum ciuitatis huius munus & of-
ficium, hæc felicitas & iucunditas, in qua plena charitas, perfe-
cta puritas, & innocentia perpetuò vigebūt. O sedes illas beatif-
simas, diuināq; domicilia, in quibus homines pietate præstātes
locati, nec vitijs infici, nec deformitate maculari, nec tormentis

E inuidiæ conuelli poterunt: sed expertes omnium malorum, æ-
ternisq; prædijs & ornamentis magnificentissimē redundan-
tes, gloria immortali circūfluēt. Saluete ciues coelestes, qui ab
hac ærumnosa vita in illam æternam domum excessistis: in qua
diuinis opibus exculti, summisq; bonis affluentes, æternis gau-
dijs triūphatis. Vos soli demū estis beatissimi iudicandi, quo-
rum vita est omni bonorum copia cumulata, quorū laus emori
non potest, quorum nomen nulla vnquam obscurabit obliuio.

Vestrum decus atq; nomen summus ipse Deus qui vos sibi ado-
ptaui, amplectitur, à quo lucem accipientes, & in illius naturā
quodammodo conuersi, diuinæ formæ pulchritudinem estis il-
lius beneficio consequuti. Quis hanc gloriam animo perspiciēs,
non optet quā primū ab hac turba & colluione discedere, &
in cœlum continuò migrare? Quanta enim tandem voluptas
erit, inter angelos numerari, piorum animorum cætibus interes-
se, laudibus diuinis extolli, atq; postremò (quod caput est) sum-
mo illi cœli dominatori nutu omnia regenti, purasq; mentes
immentā luce colustranti, & summis æternisque laudibus cu-
mulanti, perpetuò copulari? Sed de gloria illa atque diuinis præ-
mijs pijs hominibus à Deo constitutis, ineptum erit fortasse plu-
ra differere. Nec enim oculis cerni, nec auribus accipi, nec men-
te & cogitatione comprehendi in hac vita possunt. Superat em̄
atq; longissimo quidem iutervallo superat eorum magnitudo
omnem humanarum cogitationum intelligentiam & facultatē.

Hæc igitur verbis exprimere non possumus: at eorum cupidita-
te incendi & incitari possumus.

Hæ sunt fratres, præcipuæ pleni huius gaudij causæ, quod

nos Saluator in hodierna sancti Euangelij lectione petere iubet. A
 Finē ergo iungamus principio, in quo, si meministis, eos, qui ve-
 hementer sui ipsorum amore flagrāt, appellauimus. Si igitur ta-
 les, nisi proposita alicuius insignis emolumentī spe ad agendum
 non mouentur, duo hic maxima illis emolumenta, alterum ad
 hanc vitam, alterum ad futuram exhibemus. In hac enim vita
 petitionum suarum exauditionem proponimus. (ad pios quip-
 pe illa Domini promissio pertinet: *Amen amen dico vobis, si quid pe-
 tieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*) in futura verò hoc plenum
 & summum gaudium (quod hactenus vobis exposuimus) illos
 manet. Quæ igitur tanta hominum tarditas atque socordia erit,
 quæ hac tanta mercede proposita non excitetur? non ad eam
 peruenire desideret? non eius amore contabescat? nō omnia quæ
 in mundo pretiosa putantur, propter eam cōtemnere, omniaq;
 ardua atq; difficilia aggredi velit? Si em̄ (inquit Aug.) quotidie
 nos oporteret tormenta perferre, si ipsum gehennæ ignem lon-
 go tempore tolerare, vt Christum in gloria videre possemus, &
 sanctorum eius numero sociari, nonne dignum esset, pati omne
 quod triste est, vt tanti boni, tantæq; gloriæ participes habere-
 mur? O stulta mortalium auaritia, quæ res futes & interituras
 tanto studio & ardore terra mariq; cōquiris, quanto maiori stu-
 dio & cōtentione hæc tanta bona per tela, per ignes quærere do-
 beres? Huc huc, fratres dilectissimi, studia vestra conuertite, has
 opes thesaurizate, & in coelesti gazophylatio recondere satagi-
 te: vbi neq; erugo & tinea demolitur, neq; fures effodiunt & fu-
 rantur. Hæc hos spes vigilantes perpetuo comitetur, hæc dor-
 mientes à somno excitet, hæc ad omnes virtutis labores exuscit-
 et. Hac igitur spe & cogitatione erecti, cunctis huius vitæ vo-
 luptatibus renunciemus, crucem Domini (quæ regia in cœ-
 lum via est) amplectamur: qua & dux noster, cæteri-
 que eius sectatores ingressi sunt: vt illorum tenentes
 viam, illorum tandem mereamur per-
 cipere coronam &
 gloriam.

Carthian

8/10

*August in
medit.*

*f. post hunc
m. s. s. s. s.
in vobis
huj. 2/11*

D FERIA SECUNDA IN ROGATIONIBUS CONCIO PRIMA: in qua primùm de humanæ naturæ lapsu & miseria, agitur: deinde verò de orationis necessitate & virtute, qua huic miseriæ subuenitur.

17 Julay 35 Refae

THE. Petite, & accipietis: quærite & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Luca. II.

~~22 Julay 45 colay hanc~~

E

Am primùm ex Ecclesiasticis hystorijs satis constat fratres charissimi, his sacris diebus quos Rogationum appellamus, calamitates insolitas, quibus olim Ecclesia afflicta fuit, initium causamq; attulisse: quo tempore homines humanis auxilijs destituti, totum studium suum ad rogandum Dominum contulerunt: vt eius ope impendentia mala & pericula propulsarent. Quia verò Ecclesia nouis quotidie malis vrgetur: ideò illud idem institutum, idemq; orandi munus hodie quoq; apud nos retineri voluit: vt quando mala quotidie non desunt, malorum quoque medicamenta & remedia non deessent. Quod vero aliud præsentis malorum remedium, quàm diuinum auxilium? Quo verò studio hoc auxilium, nisi pijs actionibus & orationibus impetratur? Oratio enim velut legatio quædam est, quæ à terris ad cælum transmissa, cuncta mala nostra cœlesti medico denuntiat, vt periclitantibus opem ferat: quandoquidem ipse eam piè petentibus pollicitus est, cum ait: Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Hoc ergo velut chirographum secum deferens oratio, veritatis atq; misericordiæ suæ Dominum commonefacit: & sic tandem voti cõpos ab eo digreditur. Scit enim scriptũ esse: iacta super Dñm curã tuã, & ipse te enutriet. Hoc ipsum autem hodierna sancti Euangelij lectio cumulatissimè docet. In ea namque omnis orandi ratio & disciplina cœlesti magisterio tradita continetur. Cùm. n. (sicut. S. Euangelista Lucas ait) Dñs orationi more solito vacaret,

Handwritten notes on the right margin, including 'aquibos', 'este...', '670', and 'Psal. 49.'.

Psal. 54.

LUC. II.

quidā ex discipulis orationis eius exemplo permotus: Dñe, ait, A
doce nos orare, sicut docuit Ioannes discipulos suos. Quā eius pe-
titionem Dñs adeò libenter excepit, vt exactissimè totā illi no-
bisq; omnibus orandi rationē tradiderit, dū, & quid orandū, &
quomodo orandū, hoc est, qua fide & perseverantia orandū sit,
cumulatissime docuit. Quia enim Oseas Propheta verba nobis-
cū afferre præcipit, quibus diuinā opē imploremus: quæ ad hoc
aptissima verba essent, ipse per se docere dignat⁹ est. Nulla enim
cōmodiora verba (quæq; magis & misericordiā Domini prouo-
carent, & fidem atq; dilectionem nostrā erga illū excitarent) ex-
cogitari potuerūt, quā quæ is nobis in oratione sua dictauit.

Neq; his contentus, veritus ne si illicò non exaudiremur, ab
hoc ipso precandi studio cessaremus, magnis nos argumentis ad
orationis perseverantiam inuitauit: certissimum diuinæ grātiæ B
præsidium in ea perseverantibus promittens. Ait igitur: [*Quis ve-
strum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte dicens: Amice commo-
da mihi tres panes,*] et cætera quæ sequuntur vsq; in finem.

A V E M A R I A.

Pars Prior.

ag. b. p. 243
recom. 243
Petite & accipietis, &c.] Si quis fratres charissimi, diligēter sacras
vtriusq; testamenti literas euoluerit, animaduertet planè, vix
quicquā instantius & frequētius nobis à Dño, quā precationis
studiū cōmendari. Cuius rei innumera penè loca (nisi vestras au-
res obtundere vèrerer) in mediū afferre possem. Quo circa quicū
que salutis animæ suæ studiosi sunt, illud maximè curare & am-
plecti debēt, quod illis maximè oracula diuina cōmendāt: quod
que cœlestis magister in hodierna sancti Euāgelij lectione adeò
perseueranter atq; instanter nos facere suadet. ¶ Cū aut multa
sint, quæ nos ad hoc officiū impellere possint (quorū nonnulla
in præsentī concione referemus) tū nihil magis vrget, quā sum-
ma illa generis humani clades & miseria: quæ à peccato orta, na-
turā vniuersam infecit: quæq; hæreditario iure ad posterostran
smissa, non solum mortis, sed malorū omniū atq; ruinarum semi-
narium est. Hinc enim homines natura fragiles, ingenio hebe-
tes, consilio improuidi, viribus imbecilles, affectibus præcipites,
curis anxij, cupiditatibus furentes, & omnibus denique mole-
stijs,

stijs,

Distijs: casibus, injurijs, & morbis obnoxij, vitam degimus calamitosam & miserandam.

Sed inter hæc mala omnia præcipuū est, carnis aduersus spiritū rebellio: quā Apostolus exposuit cum ait: Sentio aliā legē in mēbris meis repugnantē legi mētis meę, & captiuum me ducentē in legē peccati. Quam rem, vt apertius intelligatis, sciendū est, hominē in initio cōditionis suę, originalis iustitię beneficio, sicut in cætera animātia, ita in omnes animi sui affectus & motus (qui ad animātiū naturā proxime accedūt) despótico (vt appellant) principatu imperiū accepisse. Quo fiebat, vt qua nūc facilitate volūtas nostra corporis mēbra sine vlla tergiuersatione, quocunq; voluerit, impellit, ita tunc omnes animi motus plenissima potestate sub imperio suo contineret. Hęc autē facultatē miser homo simul cū originali iustitia per peccatū amisit. Quo factum est, vt

Rom. 7.

E omnes hi ferini motus iustitię freno amisso, tanquā indomitę ferę vinculis solutę, contra spiritum insurgant, & rebellibus aduersus illum cupiditatibus pugnent. Qui quāuis ad peccati consensum cogere nequeant, vehementer tamen mentem nostram perturbant, & ad peccati consensum sollicitant. Quamuis enim spiritus noster ex natura sua ad spiritualia bona, vt pote sibi cognata & similia semper aspiret: sensus tamē & affectus vehemētiori quodam impetu ad sensibilia & terrena bona nos rapiunt: quorum & præsens conspectus, & assiduus fructus, & voluptas quę ex eorū vsu percipitur, vehemēter eos ad se alliciūt. Ex quo quidem impulsu illud sequitur, quod Apostolus ex carnalium, & hominum persona queritur: Non quod volo bonum hoc ago: sed quod nolo malum, illud facio. Qua quidem seruitute quid miserabilius?

F Quid enim indignius, quā hominem a deo acriter ad malum (quod summam illi perniciem affert) incitari: a deo que lentē & languidē ad bonum (in quo salus eius sita est) commoueri? Hunc autem duplicem animę nostrę motum, nullo commodiori exemplo, quā duplici orbium cœlestium motu explicare potero. Quilibet enim ex eis duplici motu circumagitur: proprio videlicet, qui ab occidente tendit in orientem, & communi (qui etiam motus raptus siue diurnus appellatur) quem diuersa ratione ab orientē in occidentem ferri quotidie videmus. Et ille quidem proprius adeo tardus est, vt vnus anni nonūquam verò duorum, interdum etiam duodecim annorum, aut etiam plurium spatio conficiat orbem suū. At mo

Rom. 7.

Simil.

tus hic diurnus qui à primo mobili procedit, & coelis omnibus **A**
 communis est, tanta celeritate voluitur, vt quatuor & viginti ho-
 ris cursum suū absoluat. Ad hūc modū cum duplicē animæ no-
 stræ portionē esse cōstet, alterā quidē spiritualem quæ hominis
 propria est: alterā verò animalē quæ illi cū cæteris animātibus,
 cōmunis est: ea miser homo post naturæ lapsum cōditione est re-
 lictus, vt spiritualis illa atque diuina portio hominisque pro-
 pria (quæ natura ipsa spiritualia atq; diuina appetit) tardissimo
 atque lentissimo in ea motu feratur: inferior verò illa (quæ nobis
 cum cæteris animātibus cōmunis est) flagrantissimo ad volupta-
 ria & terrena bona, tanquā sibi cognata & familiaria rapiatur, im-
 petuque suo spiritualemente portionem secū trahat atque proster-
 nat. Quāuis enim hæc potior nostri pars libera sit, & ad peccati con-
 sensum cogi nō possit: tātō tamen amore atque naturæ foedere **B**
 huic inferiori cōglutinata est, vt cum illam cupiditate aliqua fla-
 grantem viderit, illi ferè annuat, & prauæ cupiditati consensum
 præbeat. Ardens enim amor facit, ne germanam substantiam, ar-
 ctissimoque naturæ vinculo sibi copulatā, concupitæ rei deside-
 rio rumpi & cruciari patiatur.

Hinc etiam fit, vt homo qui totus antea spiritualis & coelestis
 erat, totus modò (vbi diuina gratia destituitur) carnalis & terre-
 nus effectus, sola sapiat terrena atque carnalia. Quā rem Diuus
Mor. li. 5. Gregorius breuissima simul & verissima sententia com-
 plexus est, dicens: Homo, qui si non peccasset, etiam carne
 spiritualis futurus erat, factus est peccando etiam mente carna-
 lis. Dum enim mens ipsa varias nocendi vias, variaque carnis ob-
 tectamenta rationis acumine & ingenio perquirat, an nō & ip- **C**
 sa carnalis, imo & carnis mancipium effecta est? Quid
 autem malorum ex hac tanta miseria non sequatur? Si enim (vt
 Saluator ait) lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ
 quantæ erunt? hoc est, si mēs ipsa quæ vitæ dux atque magistra
 est, quæ actionum nostrarum lumen est, quæq; nos ad spiritua-
 lia atque diuina perducere debebat, eadē ipsa est quæ ministrat
 libidini, quæ seruit flagitio, quæ ipsius deniq; cupiditatis effre-
 natae mancipium est: quid iam nobis sperare liceat, nisi vt quod ex
 carne natum est, caro fit, carnalia quærat, carnalia curet, & sola
 quæ carnis sunt sapiat? Quomodo autem caro & sanguis regnū
 Dei possidebunt? aut quomodo ad incorruptionem corruptela
 perueniet?

Mat. 6.

1. Cor. 13.

Diam verò corporis vulnera, hoc est, mala corporis, quæ ex peccato illo orta sunt, quæq; nos quotidie tot modis vexant, quis enumerare queat? quis morborum vim & varietatem? quis inopinatos casus? quis maris atq; terræ pericula? quis bella? quis captiuitates & exilia? quis deniq; hominum in homines iniurias, insidias, & maleficia oratione consequi possit? Adde si libet, nuptiarum molestias, vitæ sollicitudines, fori lites & contentiones, & reliqua mala, quibus vita florens in summa laborum omnium contentione versatur.

¶ **D**iam verò quam multis laboribus, quam multis periculis & negotiis, vel paruum victum (qui auiculis etiam & cæteris animantibus ubiq; sine labore suppetit: quemq; nobis ante peccatum sine vlllo labore nostro copiose terra subministrabat) pleriq; hominum comparant! Plures (ait Propheta) fecisti negotiationes tuas, quam stellæ sunt cæli. **Q**uò autem tota hæc cura, nisi ad vnius ventris obsequium conferri solet? Sic enim scriptum est: Omnis labor hominis in os eius.

Naum. 3.

¶ **H**æc autem omnia tum corporis, tum animæ mala fratres (ut hoc obiter admoneamus) vnius peccati merito non in eum solum hominem, qui Dei præceptum præuaricatus est, sed in vniuersum genus hominum qui sunt, fuerunt, & erunt, hoc est, in ramos omnes, qui ab illo stipite propagantur, iustissima Dei sententia immissa sunt. Ea namq; sempiternæ illius maiestatis bonitas, dignitas, & sublimitas est, ut illam vel vnica transgressione offendere, tantamq; late patente animaduersione debuerit plecti. Quo indicio qui lethalis peccati grauitatem ac deformitatem (quod tam facile multi hominum admittunt) non cognoscit, & morte peius illud

Eccles. 6.

Fodit, non video, quo argumento id intelligere queat. Quamuis non ignorem maius adhuc esse huius tanti mali tantæq; deformitatis indicium, quod non alio sacrificio quam vnigeniti sui sanguine voluerit Pater æternus expiari. Hoc velut in transitu dictum sit, quod alioqui longissima oratione erat explicandum.

§. I.

¶ **V**erum ut ad id cuius gratia hæc à nobis inducta sunt, redeamus, querendum est, quod Pater ille misericordiarum (qui postquam iratus fuerit, misericordiam recordatur) quod, inquam, remedium post vnigeniti sui aduentum his tantis malis adhibuerit. Et quidem Philosophi, qui se nihil nescire profitebantur, cum horum malorum causam & originem ignorarent, eamq; non culpæ supplicia, sed naturæ conditionem esse crederent, ipsumq; naturæ autorem

in necessarijs non deficere prædicarent: vnam rationem esse di- A
xerunt, qua sibi homo omnibus in rebus consuleret, quæq; sola
instar omnium esset. Qui enim diuinam gratiam non agnosce-
bant, nihil nisi vnam rationem habuerunt, quam his tantis ma-
lis consultricem opponerent. Itaq; quicquid cætera animantia
naturæ instinctu & beneficio ad vitæ vsum comparabāt, ea qui-
dem omnia atq; plura etiam hominem sola rationis ope conse-
qui: atq; idè etiam cuncta sibi huius virtute & facultate subijce-
re posse credebant. Hinc illud Poëtæ de rationis humanæ vi atq;
dignitate differentis.

Hic ratione potens validissima quæq; subegit,

Alipedes tygrides, iracundosq; leones.

Et quamuis atro sint corpora plena veneno

Serpentum, tamen hunc metuunt: huic maxima cedit

Oceani moles, oris balena supini.

¶ Neq; his solū quæ ad corporalis vitæ vsum: sed ijs etiā quæ ad
rectæ vitæ institutionē necessaria essent, vnius rationis præfidiū
satis esse arbitrabantur: vtpote qui naturā solam sibi ipsis ad be-
ne beateq; viuendū sufficere existimarēt: quā non modo ad vir-
tutem doctricē, sed etiam adiutricē esse prædicabāt. Hinc Cicero
naturā optimam vitæ ducē appellat: Multis enim, inquit, signis
ea declarat, quid velit, quid quærat, atq; desideret. Obsurdesci-
mus tamen nescio quomodo, nec ea quæ ab ea monemur, audi-
mus. Rursumq; alibi. A natura, inquit, ipsa desciscimus, vt nobis
optimam naturā inuidisse videamur. Idè quoq; prædicat illa no-
bilis historici sentētia. Falsò queritur de natura sua genus huma-
nū, quòd imbecilla, atq; æui breuis, sorte potius quā virtute rega-
tur. Nā contrā reputando, nec maius aliud, neq; præstantius in-
uenies, magisq; naturæ industriam hominū, quā vim aut tem-
pus deesse. Hinc illæ voces naturæ vim atq; solertiā attollentes:
Quid ratione melius? quid ingenio admirabilius? quid humana
Indole præstātius? quid in tota hac rerū pulchritudine, quā intue-
mur oculis, mente diuinius? quid est deniq; in toto mūdo quod
ad naturā diuinā propiūs accedat? ¶ Ex hac aut Philosophorum
schola Pelagiani prodierūt. Fuerūt enim (vt D. Hiero. ait) Philo-
sophi hæreticorū Patriarchæ. Hi namq; Pelagiani eandē doctri-
nā reuelatæ gratiæ tēpore tueri nō dubitarūt: nepe solā hominis
mentē atq; naturā ad omnia virtutis ornāmēta, atq; ad eò ad eter-
na præmia consequenda sufficere diffinientes. En quibus præsi-
dijs

Cicero.

3. Tuscu.

Cic. in La-
lio.

Salust. in
Iugurt.

Hierony.

Dijsruentem, atq; adeò in imo iacentem hominis naturã Philo-
sophi erigi, atq; fulciri posse prædicabant. Mirum profectò est
seculi sapientes ita desipuisse, vt tantũ vni rationi tribuerent. Ea
namq; præterquã quod per se infirma atq; imbecilla est, frequẽ
ter etiam multũ ex acumine & splendore suo amittit, quoties va-
rijs affectibus & cupiditatibus, velut atris quibusdam nebulis ita
obscuratur, vt magis illis quã veritati pareat: dũ magis nititur
rationes excogitare, quibus id quod amica caro concupiscit, lice-
re sibi persuadeat, quã vt puram & liquidã veritatem amplecta-
tur. Vbi enim cupiditas in homine dominatur, ingen scaligo mẽ
tis oculis offunditur, & animus frangitur atq; debilitatur, vt vel
nequeat verũ aspicere, vel quod quasi per caliginem videt, atq;
rectum esse statuit, exequi nolit, vnde est illud Poëtę. Video me-
liora proboq; Deteriora sequor.

E Iam verò, quã infirmũ in ratione præsidium ad cætera corpo-
ris mala depellenda positũ sit, illud satis argumento est, quòd in
numera se se quotidie discrimina offerũt: quibus si Dei præsidio
destitutus sis, sola tibi rationis opẽ cõsulere nequeas. Quod vt cla-
rius appareat, volo vobis nõ ex hoc aut illo angulo, sed ex omni-
bus mundi ætatibus viros in omni genere laudis præstantes (in
quos opes suas omnes natura effudisse videtur) eorumq; casus, &
ruinas, & vitæ exitus ante oculos ponere: vt horũ exẽplo appa-
reat, quid ceteri inferioris notę homines, qui velut in turba latet,
de se sibi sine singulari Dei præsidio polliceri, aut sperare possint,
cũ taliũ virorũ ruinas & casus miserabiles videãt. Quæro igitur à
vobis quid inter homines Iulio Cæsare, Põpeio, Annibale, Ale-
xãdrõ Magno potētius, aut M. Tul. faciũdus & eloquētius? Atq;
vt ex sacris literis aliquid referã, quid Salomone sapientius? quid
Achitophèle prudentius: cuius erat cõsilium, quasi si quis cõsule-
ret Deũ? Hi namq; inter omnes homines clarissimi, & præstãtis-
simi in suo quisq; genere extiterunt. Quid igitur de his referam,
quantũ vnicuiq; horũ vel ad virtutẽ, vel ad vitã hæc tanta vis ac
indoles præstiterũt? Iulius Cæsar, qui primus Romanorũ impera-
toribus Cæsaris nomẽ dedit, post quinq; tãtũ menses quibus impe-
rio in pace potitus est (quod infinitis propè laboribus fuerat af-
secutus) sex & viginti vulneribus cõfossus, miserabiliter corruit.
Põpeius Magnus qui adolescētulus adhuc, propter rerũ gestarũ
gloriã triũphũ Romæ promeruit, abscisso capite, miserandũ vi-
ctori hosti spectaculũ præbuit. Annibal Romanorũ terror & vi-
ctor,

Handwritten notes and scribbles on the right margin, including a large initial 'D' and various illegible markings.

Stor, hausto veneno, ipse sibi mortem consciuit. Alexander verò A
 Magnus orbis domitor, ac Dominus eodē veneno nō sponte su
 scepto, sed ab inimicis porrecto, immatura morte sublatus esse
 memoratur. Salomō idola gentiū in senectute (ò immane nefas)
 coluit, & aras atq; tēpla illis erexit. Achitophel rebus suis prudē
 ter constitutis, adeò sibi stultè consuluit, vt laqueo sibi vitā eripe
 ret. M. Tul. qui toties eloquentiā ad sui defensionem mirè valere
 prædicauerat, adeò eius præsidio vitam tueri non potuit, vt eadē
 ei vitam ademerit. Quis igitur his tantis exemplis non apertè hu
 manæ infirmitatis abyssum videat: quando quod in ea clarissi
 mū ac penè summū extitit, adeò miserandis calibus & ruinis ob
 noxiū fuit? Quis ergo iam sibi suis viribus tutò fidere audeat, cū
 tā magnos illustresq; conatus frustra susceptos esse animaduer
 tat? Quis aut naturæ, aut fortunæ præsidijs ita munitus & instru B
 ctus sit, vt nihil sibi vltra formidandū esse putet: qui ijs exemplis
 videat, nec præstātissimis viris naturæ indolem, nec felicissimis
 fortunas suas, nec sapientissimis prudentiā suam tantū tribuisse,
 vt ab omni periculo & casu immunes essent? Hoc enim argumē
 to ipse quoq; Salomon humanæ vitæ miseriam significare voluit
 cū ait: Vidi sub Sole nec velociū esse cursum, nec fortium bellū,
 nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificū gra
 tiam, sed tempus casumq; in omnibus. Quæ verba non ideò di
 xit, vt diuinæ prouidentię curam à rebus humanis excluderet:
 sed vt ostenderet, nulla esse tam firma præsidia, quæ non sint in
 finitis humanæ vitæ miserijs & casib⁹ obnoxia. Quid verò aliud
 Esaias Propheta significare voluit, cū ait: Omnis caro scenum,
 & omnis gloria eius quasi flos agri. Gloriam enim carnis appel C
 lat, quicquid inter homines præstantissimū & summū est. Quod
 adeò est infirmū, vt rei omnium maximè fragili nempe flori &
 foeno comparauerit: quod quidem modò floret atq; viget, pau
 lō post verò marcescit & in sterquilinum mittitur. *yoctros rñl yctm*

Pars posterior. §. II.

VErūm hi omnes infidelitatis suæ tenebris oppressi, nō vide
 runt. Dei quidem proprium esse suā tantum virtute niti: ho
 mines autem, vt non sua tantum opera, sed diuina formati sunt:
 ita non sua, sed diuina vi, quo ad naturæ suæ perfectionem at
 tinet, consequi posse. Hinc D. August. Vt sit, inquit, homo ali
 quid, conuertat se ad illum à quo creatus est: recedēdo enī frige
 scit, accedendo feruescit: recedendo tenebrescit: accedendo

clarefcit: Da

August.
 super Psal.
 70.

F

D clarescit: à quo enim habet, vt sit, ab illo habet, vt bene sit. Ergo qui vult simul esse cum Deo, non ab illo recedat, sed ad illum accedat. Haëtenus August. Ex cuius verbis intelligimus, non aliud de vitæ extremum petendum esse, quàm vnde vitæ principium duximus. Itaque mentis nostræ velut Sol quidam & lux diuin⁹ Spiritus est: à quo & veritatis cognitio, & pietatis atque iustitiæ cultus deriuantur. Vt igitur abscissu Solis necesse est oculis caliginem offundi, rerumque aspectum adimit: ita diuini huius spiritus absentia mentes nostræ tetrīs tenebris obruuntur, aspectum q̄; veritatis amittunt.

E Quid igitur in tantis malis faciendum? cuius ope nitendum, quando ipsa per se humana ratio, quanuis sese acrius intendat, subuenire homini non possit? Huic igitur quæstioni respondemus, malorum quidem omnium atque molestiarū causam esse, quòd à Deo bonorum omniū fonte recessimus. Quod quidem D. August. breui oratione indicat, dicēs: Quem tu Domine imple, subleuas: & quia tui plenus non sum, oneri mihi sum. Hinc etiam D. Bernard. & mala nostra, & malorum remedium designat his verbis: Nullum onus importabilius mihi me ipso, factus sum mihi super talentum plumbi grauis. Sed audiam tamen vocem solatij: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Hoc igitur vnicum in tantis malis homini per fugium relictum est fratres; nempe pietas & misericordia Seruatoris, qui nos ad se adeò dulciter & amanter inuitat, & opem ipsum adeuntibus pollicetur. Ipsum autem adeunt, qui Diabolum ac Diaboli opera deserentes, & omnem à se sui fiduciam repellentes, in illo spem omnem salutis reponunt, illum intuentur, illum suspiciunt; ab illo pendent, illique vocanti parent, & cum B. Augusti. dicunt: Vocasti nos Domine, vocamus te: ecce audiuius vocantem, audi te inuocantes. Perduc quòd promifisti, perfice quod inchoasti, noli deserere munera tua noli deserere agrum tuum: germina tua intrent in horreum tuū. Hæc ille.

Ad hoc ipsum autem non solùm oracula diuina, sed ipsa nos quoq; à Deo cõdita natura interno quodam afflatu & instinctu impellit: quæ in afflictis atq; desperatis casibus (in quibus nulla humani præsidij spes affulget) oculos in coelum tollere, & ad auxilium inde postulandum adhortatur. Cùm autē hic affectus ab autore naturæ (qui nihil frustra facit) cūctis hominibus ingeneratus

Aug. lib.
10. Conf.

Bernar.

Matt. 11.

Aug. super
Ioa.

neratus

Psal. 1

Psal. 106.

Ibidem.

Theodoret.

neratus sit, consequens est, ut qui nos ad se clamare incitat, nobis etiam (nisi scelera nostra obsistant) adesse, & opem suam impartiri velit. Hoc igitur affectu & impulsu actus Propheta, ad hoc velut asylū se cōfugisse memorat his verbis: Circūdederūt me dolores mortis, torrentes iniquitatis cōturbauerūt me. In tribulatione mea ad Dominū clamaui, &c. Hoc est, cū ita vndique periculis vallatus essem, ut nullam mihi opē omnia rationis humanæ consilia pollicerentur, tūc in tribulatione mea inuocaui Dominū, & ad Deum meū clamaui, & exaudiuit, &c. Quoties verò idē Vates sanctus hāc sententiā repetit: Et clamauerunt ad Dominū cū tribularentur, & de necessitatibus eorū liberavit eos? Quid verò illud, Ascēdūt vsque ad coelos, descēdūt vsque ad abyssos? &c. Et, Turbati sunt, & moti sunt sicut ebrius, & omnis sapiētia eorū deuorata est. Hoc est, cū homo inter vndas aduersantis seculi positus, nullo se humano consilio explicare posset: B cūque ad hoc ipsum humana ratio, velut in ebrijs, extincta esset ac pene sepulta, tunc quādo nulla spes salutis reliqua erat, clamauerunt ad Dominū cū tribularētur, & de necessitatibus eorū liberavit eos. Videtis ergo quomodo quæ ratio præstare nullo modo potest, præstet oratio? ¶ Cū autē innumera hui⁹ rei exēpla vbiq; suppetāt, vnū tamē ex tā multis in mediū afferā, quod Theodoretus in historia religiosa beatissimi Anachoritæ Iuliani vitā describēs, memorat his verbis: Aliquādo autē adolescens, quidā nobili loco natus, sed molliter educatus, maiorem autem ostendens promptitudinem & animi alacritatē quā vires ferre possent, supplex petijt à sene, ut esset illi viæ comes eunti in solitudinem, non eius quidem quam omnes obibant quotidie, sed longissimæ, & qua sæpe erat octo & decem diebus peregrinandum. Is autem erat celeberrimus ille Asterius. Cū autem diuinus senex prohiberet iuuenem: & aridam, aquaque carentem diceret esse solitudinem, instabat adolescens, obsecrans ut hoc ei donum concederet. Viētus autem precibus, cessit senex: ille verò sequebatur primò quidem alacriter. Cū autem primus, & secundus, & tertius dies præterijffet, & à radijs Solis vehementer exureretur (erat enim æstas, vrgente autem æstate est utique flamma Solis ardentior) siti perpetuò laborabat. Et primū quidem eum morbum aperire pudebat, memoria repetens ea, quæ sibi prædicta fuerant à magistro. Tandem viētus, & planè omnino deficiens, orauit senem ut sui

D ut sui miseretur. Is autem cum quæ ei prædixerat, reuocasset in memoriam, iussit eum reuerti. Cum autem diceret adolescens, nec se scire viam quæ ducit ad antrū, nec si sciret, ire posse, cum sint vires siti consumptæ, misertus homo diuinus casus adolescētis, & ignoscens imbecillitati corporis, genibus flexis orauit Dominum, & calidis lacrymis solum irrigauit, & viam salutis petijt adolescenti. Qui autem facit voluntatem eorū qui ipsum timēt, & eorum ex audit orationem, stillas lacrymarum quæ puluerem attigerant, effecit fontem aquarum, qui vsq; hodie permanet: & sic fluento repletum adolescentem, iussit abire protinus. Hactenus Theodoretus: qui satis hoc exemplo ostendit, quantum in desperatis casibus remedij in pijs sanctorum precibus & lacrymis positum sit. Hinc in Ecclesiastico legimus: *Respiens eram ad adiutorium hominum, & nō erat, Memoratus sum misericordiam tuam Domine, quoniam eruis sustinentes te, & liberas eos de manibus gentium.*

C
Eccles. 51.

Hoc est igitur fratres, post communem illum generis humani lapsum, præcipuum salutis nostræ subsidium, quod in sola Domini gratia & misericordia constitutum est, quam humiliter atque fidenti precatione consequimur. Precatio enim ad ea omnia quibus humana eget natura commune remedium est. Latissimè enim inter virtutes omnes eius utilitas patet. Cæteræ namque virtutes aut merendi, aut satisfaciendi vim potissimum habent: quorum illud ad gratiam & gloriam, hoc ad poenarum remissionem pertinet. Atque hi duo sunt præcipui virtutum fructus. Precatio autem non solum merendi, & satisfaciendi (quod aliarum virtutum est) sed etiam impetrandi vim habet: quod illius proprium est. Impetrare autem non solum gratiam respicit, sed etiam quicquid diuina miseratio donare potest. Itaque sancti viri per orationem non modò gratiam & poenarum remissionem consecuti sunt: sed alius sapientiam, alius ospitatem, alius diuturniorem vitam, alius aduersus immanes hostes victoriam, alius orbitatis remedium, alius lumen oculorum amissum, alius mortuorum resurrectionem, alius miraculorum operationem, alius denique liberationem ab instantibus malis. Itaque cum effectus aliarum virtutum in arcto constituti ad diuinæ gratiæ incrementum, aut satisfaciendi vim referantur, oratio non ad hæc modò, sed ad omnia valet: eaque nobis per diuinam prouidentiam in amissæ felicitatis & naufragij

||
A
Vnde
non
Tunc
illo
||

fragij nostri remedium data est. Non igitur sola ratio (vt Philoso A
phi docuerunt) sed oratio commune atq; præcipuum malorum
nostrorum medicamentum est.

Amos. 7.

Vnde sancti viri omnes, quoties varijs calamitatum angustijs
premerentur, ad hanc veluti sacram anchoram fidenter cõfugie
bant: qua non modò sibi salutem impetrabant, sed impendentē
quoq; iram Domini ab alijs depellebant. Sic Amos cùm locusta
rum examina, quæ agricolarum labores & fata omnia depasce-
rent, à Deo propter peccata immissa videret, ad ipsum Dominũ
supplici oratione conuersus, Domine Deus ait, propitius esto ob
secro: quis suscitabit Iacob, quia paruulus est? Quod perinde est,
acsi diceret: O Domine, cùm Israelis opes vsq; adeò tenues sint,
cùm numero & robore tam paruus sit: qualem existimas futurũ B
post tantam hanc cladem, quam mihi ostendisti? Quare propi-
tius esto illi obsecro, & placare eis. Qua Prophetæ oratione fle-
xus ad misericordiam Dominus: Non erit inquit, dicit Domi-
nus. Rursumq; vocabat Dominus iudicium ad ignem, hoc est,
ad longè grauiora supplicia: similiq; rursus Propheta oratione
vsus: Domine Deus ait, quiesce obsecro: quis suscitabit Iacob,
quia paruulus est? Misertus est Dominus super hoc: Sed & istud
non erit, dicit Dominus Deus. Videtis igitur quanta sit oratio-
nis vis: quæ euaginatam iam diuini furoris gladium ita reuoca-
re, & tam facillè ab eo pacem potuerit impetrare? Tantum enim
Dominus piorum sanctitati tribuit, vt eorum precibus remittat
puniendi seueritatem: & hominibus, quibus erat infensus, pro-
pitius fiat. Vnde scriptum est, Moses & Aaron in sacerdotibus C
eius, Samuel inter eos qui inuocant nomen eius. Inuocabant
Dominum, & ipse exaudiebat eos. Item alibi, Statuerat perdere
eos, nisi Moses electus eius, stetisset in confectione in conspe-
ctu eius. Pro quo alij verterunt: Stetisset in muri ruina, vt reprimet
impetum eius. Est autem eo in loco similitudo de prompta à
viris fortibus, & amore patriæ vehementer incensis: qui cùm
murus tormentis hostium atque machinis deijcitur, se se in ea
parte quæ ruinis maximè strata est, pro muro opponunt, ad ho-
stium impetum suis corporibus excipiendum, vt cum certo vi-
tæ periculo perniciem à patria depellant. Non aliter enim se
gessit Moses: nam cùm Iudæorum propugnaculum, quod in fi-
dei religione consistebat, eorundem rebellione disiectum esset,
nihilque impediret, quò minus ira diuina in homines omni fir-
mo

Psal. 98.

Psal. 105.

Dmo præsidio nudatus inuaderet, eosque ad internecionē deleret
 Moses studio communis salutis inflammatus, sese diuinæ iusti-
 tiæ telis obiecit & exposuit: nec recusauit, quin supplicio suo om-
 niū impietatem dilueret. Sic igitur fufis cum ardētissima suorum
 charitate precibus, numinis ipsius impetum represit.

§. II.

¶ Quæ hætenus dicta sunt fratres, ad orationem pertinent, qua
 tenus ea vim habet impetrandi: quod propriam & singularem
 eius laudem continet. Habet autem alias insignes cōmoditates,
 quas partim in sequenti concione, partim alias aspirante Domi-
 no explicabimus. Circa ea verò quæ dicta sunt, occurret aliquis
 forsan, multosque dicet à Deo multa postulasse, quæ tamen nō

E impetrauerint. His autem omnibus Iacobus Apostolus respon-
 det dicens: Petitis, & non accipitis, eo quòd male petatis, vt in cō-
 cupiscentijs insumatis. Quod fit, cum ea petimus quæ non ad sa-
 lutem animæ, sed ad cupiditatum nostrarum formenta magis
 pertinent: quæ coelestis Pater clementer negat, ne nobis delin-
 quendi materiam præbeat. Sic enim carnis parentes filijs no-
 citura petentibus piè negant, quæ crudeliter concessissent. Qua
 dere sic D. August. ait: Si Deum propterea inuocas, vt veniat ad
 te pecunia, vt veniat ad te hæreditas, vt veniat ad te secularis di-
 gnitas, illa inuocas quæ vis, vt veniant ad te: sed Deum tibi adiu-
 torem ponis cupiditatum, non exauditorem desideriorū. Deus
 bonus est, si det quod vis. Quid si male vis? Nonne erit tibi ma-
 gis nō dando misericors? **F**eger multa petit à medico, quæ nō dat
 medicus. Non exaudiet ad voluntatem, vt exaudiat ad salutem.
 Ergo medicum tuum pone Deum: pete ab eo salutem, & salus
 tua ipse erit. Hætenus ille.

Deinde etiam quicumque vtiliter orare volunt, illud Apосто-
 li ante oculos habere debent: Discedat ab iniquitate omnis
 qui inuocat nomen Domini. Iniquitas enim nubes illa est, de
 qua per Hieremiam Dominus ait, Opposuisti nubem tibi ne
 transfret oratio. Hinc regius Propheta, Iniquitatem, inquit, si
 aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus. Et in prouerbij
 Dominus: Quia vocaui, inquit, & renuistis, extendi manus meas
 & non fuit qui aspiceret, &c. Contra eos autem qui sceleratè vi-
 uentes orant D. Chrysoft. ait: Qui orat, & peccat, non orat
 Deum, sed illudit eum. Item Augustinus: Qua fronte postu-
 las quod promisit Deus, cum non facis quod iussit **D E V S.**

Iacob. 4.

Aug. super
 Psal. 85.

Simil.

Thre. 3.
 Psal. 65.
 Prou. 1.

Chrysoft.
 super. Mat.
 August. in
 Ser.

Prius

Prius audi monitiones, & sic exige promissiones. Idemq; de opere Monachi Citius, inquit, auditur vna oratio obediētis, quā de cō millia cōtēnētis. ¶ Negari tamē nō potest, eā esse diuinæ misericordiæ magnitudinē, vt interdū etiā improborū preces exaudiat. Verūm hoc rarū est, illud verò perpetuū quod Salomon ait Longè est Dominus ab impijs, & vota iustorum exaudiet.

Nec satis est à peccatis abstinere, nisi etiam bonis operibus ac præcipuè misericordiæ oleo & castigatione carnis preces nostras adiuuemus & comuniamus. Hinc Casia. Magna, inquit voce clamat ad Dominum, qui quāuis lingua taceat, bonis tamen operibus perseueranter clamat. Idemq; rursus: Ipsius est oratio perfecta, cuius & causa clamat, & lingua, & actus, & sermo, & vita, & cogitatio. ¶ Sed cū omnia bona opera magnam orationi ad impetrandū vim & efficaciam adiūgant, ieiuniū tamen & corporis afflictio ad hoc plurimum iuuant. Cuius rei duo vobis commodissima exempla hoc in loco referre volo. Cū S. ille Iulianus (cuius supra mentionem feci) à fidelibus rogaretur, vt catholicam fidem aduersus Arrianum quēdam dialecticis & rhetoricis literis instructissimum defenderet, ne venenata eius eloquentia syncera rudis populi fides perfidiæ veneno inficeretur, ille (vt Theodoretus in eius vita refert) Estote, inquit, bono animo, & Deo nobiscum supplicate, orationi corporis afflictionem adiungentes. His Deum sic rogantibus, vno die ante diem festum ac celebrem, quo verba erat facturus falsi defensor & hostis veritatis, diuinitus immissam accepit plagam: & cū vno tantū die ægrotasset, excessit è viuis: illam (vt est probabile) vocem audiens. Stulte hac nocte repetent à te animam tuā: quæ autē parasti retia, ijs tu implicaberis, & non alij. Hactenus Theodoreti verba. Non grauabor autem commodissimū aliud exemplū quod Scuerus Sulpitius in vita. S. Martini refert, huic adiungere. Cū sanctus, inquit, Martinus Valentinianum maiorem, qui tunc rerum potiebatur, propter Ecclesiæ causam interpellare cogeretur: iussit illum imperator Arriana vxore suadente, palatij foribus arceri. Itaq; Martinus vbi semel atq; iterū superbū principem adire frustra tentasset, recurrit ad consuetā orationis & fidei præsidia, cilicio obuoluitur, cinere conspergitur, cibo potuq; abstinet, orationes diebus noctibusq; perpetuat. Septimo verò die astitit ei Angelus, iubet eum ad palatiū ire securum, regias fores quamlibet clausas sponte referendas, impera-

Cassianus.

Sene. Sul-
pit.

fucra
fucra
m. b.
Philippe
Dra. alud

fucra

Imperatoris spiritū superbū molliēdū. Igitur istiusmodi præsen-
tis Angeli cōfirmatus alloquio, postero die vsq; ad Regē nemi-
ne prohibente peruenit. Qui cū venientem eminus videret, in-
frendēs cur fuisset admissus, nequaquā assurgere est dignatus a-
stanti, donec regiā sellam ignis operiret, ipsumque Regē ea par-
te corporis, qua sedebat, adflaret incendium: ita folio suo super-
bus excutitur, & Martino inuit^o assurgit, multūq; cōplex^o, quē
spernere antē decreuerat, virtutē se sensisse diuinā emēdatior fa-
tebatur: nec expectatis Martini precibus, prius omnia præstitit,
quā rogaretur: colloquio illū atq; conuiuio frequēter adsciuit,
postremō abeunti multa munera obtulit, quæ vir beat^o (vt sem-
per paupertatis suæ custos) cūcta reiecit. Hacten^o verba Sulpicij.
Ex quib^o intelligimus fratres, verum esse quod quidā ex Patrib^o
E ait: Sola ea oratio pinguescit, quam macies corporis pascit.

Supra hæc autem omnia perseverantia in petendo opus est:
quam præcipuē Dominus in hodierna sancti Euangelij lectione
importuni amici exemplo nobis commendauit: quod ca vide-
licet nunquam vacua recedat. Hinc. D. Aug. Nec die, inquit, va-
ces, neq; nocte, sed cū somnus ab oculis tuis ceciderit, tūc sen-
sus tuus in oratione vigilet. Huius autem perseverantiæ memo-
rabile apud. D. Hieronymum extat documentum. Sic enim ad
Eustochiū Virginem Christi scribit: Quanquam Apostolus nos
semper iubet orare, diuisas tamen orandi horas habere debe-
mus: tertiam, sextam, & nonam, diluculum quoq; & vesperum
nemo est qui nesciat. Nec cibi sumantur sine oratione præmissa,
neq; de mēsa recedatur, nisi prius referatur Creatori gratia. No-
ctibus bis terq; surgendum, reuoluēda ea quæ de scripturis me-
moriter retinemus: egredientes de cubili armet oratio, regre-
dientes de platea oratio occurrat, ante quā sessio: neq; prius cor-
pusculum requiescat, quā anima pascatur. Ad omnē actū, ad
omnem incessum manus pingat crucem. His verbis. D. Hieron.
orationis perseverantiam commendat: quā exemplo suo cō-
firmat, cū sic in oratione perseveraret: vt de seipso in eadem
Epistola dicat. Memini me clamātem, diem crebro iunxisse cum
nocte, nec prius à pectoris cessasse verberibus, quā rediret Do-
mino imperante tranquillitas. Hoc igitur exemplo commoti
fratres, si non integros dies & noctes in oratione consumimus,
frequenter tamen diebus & noctibus in hoc officio perseuer-
emus, instemus, petamus, quæramus, pulsemus, certi de diuina

Q
verita-

August:

Hierony. ugan

de oratione
in exemplis
contine-

ad

de oratione

de oratione

de oratione

de oratione

de oratione

de oratione

veritatis promissione, quod petentes accipiemus, quærentes inueniemus: atque pulsantes apertam cœlestis regni ianuam de Domini miseratione inueniemus.

In eisdem Rogationibus concio secunda,
in qua de eiusdem orationis laudibus & mirandis
virtutibus differitur.

THE. *Petite, & accipietis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Lucæ. II. & plura & cetera*

Lectio sancti Euangelii, fratres dilectissimi, quam modo audistis, orationis officium & orandi perseverantiam præcipuè commendat: ad quam nos cœlestis magister proposita impetrandi fiducia adhortari dignatur. Cum enim ex discipulis eius quidam orandi doctrinam ab eo postulassent ipse non id solum quod exigebatur, sed multò plura præstitit, dum & orandi modum, & orationis perseverantiam nos docuit, & quod nobis magis erat necessarium, impetrandi fiduciam contulit. Hac enim illecti homines libèter serunt, ubi amplam messem se collecturos sperant, hoc est, libenter & alacriter dona petunt, quæ se impetraturos confidunt. Hanc autem fiduciam Dominus, proposito importuni cuiusdam amici exemplo, fulcit & confirmat his verbis.

Luc. 11. Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi. Amice accommoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quid ponam ante illum, & cætera quæ sequuntur vsque ad finem.

A V E M A R I A.

Petite & accipietis. &c. Vidistis fratres, qua instantia, quibusq; exēplis, ac promissis nos cœlestis magister ad orationis studium atque perseverantiā adhortatus sit: vt potè qui rectè meminerat, se alibi dixisse, oportere semper orare, & non deficere. Ad quam etiā perseverantiā nō semel nos Apostolus inuitat, cū

alibi

Luc. 18.

*confancti
percutere
recurre*

Dalibi quidē ait: Sine intermissione orate, in omnib⁹ gratias agite: alibi autē: Volo viros orare in omni loco, leuātes puras manus: alibi verò cū spiritualibus nos armis aduersus omnes Diaboli assultus instruit, omni tēpore orare in spiritu iubet. Nequaquā autē cęlestis magister, aut eius Apostolus tātōpere nos ad hoc officium adhortarētur, nisi hoc ad salutē nostrā maximē vtile, maximeq; necessariū esse iudicarēt. Quāuis autē satis nos sola hæc euāgelica & apostolica exhortatio ad hoc studiū impellere debuisset, tamē quia tarditas nostra nisi magnis propositis præmijs & emolumētis ad laborē minimē excitatur: quę emolumēta sint piē orātibus cōstituta, in præsentī cōcione explicare tētabo: si prius tamē salutaris huius instituti, quo nūc Ecclesia his tribus Rogationū diebus vtitur, originē & causam breuiter aperuero. Temporibus igitur beati Mamerti Archiepiscopi Viennēsis apud Viennā contigerūt incendia crebra, terremotus assidui, nocturni sonitus: populosis hominū cōuentibus feræ syluestres se ingerebāt, in tātū, vt pauidi cerui per angusta portarū ad fori loca penetrarēt. Tractata sunt hæc vsq; ad noctē vigiliarū Dñicę resurrectionis, in qua cū sperarēt homines hæc finē esse habitura, eides publica, quā præcellsa in ciuitatis vertice sublimitas in immēsum extulerat, flāmis terribilibus cōflagrare crepusculo cepit. Interpollatur solēnitas, pleno timoribus populo Ecclesiavacuatur. Perstitit autē inuictus Antistes festiuis altaribus, & calore fidei succēsus, flumine lacrymarū permissam ignibus potestatem cōpescuit: & tūc concepit animo quicquid hodie psalmis ac precibus mundus inclamat.

Hæc ergo ciuitatis illius calamitas huic probatissimæ Ecclesię consuetudini initium dedit. Sublata verò calamitate, easdem preces Ecclesia per vniuersum orbem retineri sanxit: partim, vt vetera Dei flagella propter hominū scelera immissa, ad memoriam reuocaremus, similiaq; peccatis nostris irrogari posse formidaremus: qui nihilo fortē minora quā illi peccamus: partim, vt eisdem precibus aduersus assiduas clades, quibus quotidie infestamur, nos ipsos muniremus: partim etiam propter multas alias vtilitates, quæ nobis (vt dixi) ex assiduo precandi studio obueniunt: ex quibus nonnullas in hodierna cōcione referemus: quæ plurimum nos ad hoc officium allicere possint.

Prima igitur maximeq; insignis eius vtilitas est, quòd hominem diuinarum rerū cōmercio, & assiduā consuetudine ita paulatim à terrenis ad spiritualia atque diuina eleuat, vt ipsum

1. Thef. 5.
1. Tim. 2.
1. Cor. 14.

Handwritten notes in a vertical column:
 St. Mamertus
 Viennensis
 Archiepiscopus
 rogationibus
 precatur
 &c.

Handwritten notes at the bottom right:
 I. et hoc
 spiritus
 sancti

Simil. 2

Chrysoſt.

boianu

de abayo

efechy

Simil.

Simil.

Simil.

tray

penahu

August.

Eſai. 46.

Cant. 5.

Cant. 6.

Ambroſ.

No con

lo de

arriba

quodāmodo ſpiritualē atq; diuinū efficiat, vel ipſo Apoſtolo te. A ſtāte qui ait: Qui adhæret Dño, vnus ſpiritus eſt. Sicut enim fer- rū igni ad motū, ignis naturā induit: ita mēs quæ Deo iugiter ad heret, in diuinos mores quodāmodo trāſit. Hinc D. Chryſ. Bonū eſt, inquit, ſemper cū Deo colloqui per orationē. Nā ſi boni viri occurſus meliorē reddit illū quē cōuenit, quantò magis collo- quiū quod dies nocteſq; cū Deo fit? Haſtenus ille. Neq; hoc pro- fectò mirū videri debet. Si enim fera animantia, quæ cū homini- bus diu verſantur, feritate depoſita manſueſcunt, & mores quo- dāmodo induunt hominū (verſus enim, ferū animal, ſaltat & ob- temperat voci nutuiq; regētis: id quod etiā leones & alia quoq; animalia faciunt) quid mirum, ſi qui aſiduē cū Deo verſantur, mores exprimāt diuinos, præſertim cū homo Dei capax fit, & ad hoc ipſam diuina ope iuuetur. ¶ Præterea ſicut ij qui pretio- ſa vnguenta & ſuaue olentia aſiduē tractant, eorū quoq; fragrā- tiā, cū ab illorū etiā attrectatione & cōtactu reſeſcere, referūt: ita qui cū Deo aſiduē verſantur, qui illius ſpeciē & pulchritudi- nem intuentur, qui virtutū eius cōtemplatione paſcuntur, ab il- lo ſtabilitatem, ab illo charitatem, ab illo ſuauitatē & animi quie- tem, & omnia deniq; bona trahūt. Hinc D. Auguſt. illa Domini apud Eſaiam verba explanans: Qui portamini à meo vtero, qui geſtamini à mea vulua, ſic ait: Firmitas noſtra quādiu tu es, tunc eſt vera firmitas: quia verò à te auerſi ſumus, peruerſi ſumus: re- uertamur igitur, vt non euertamur. Porrò aut, ſi ſtabilitas noſtra in charitate Chriſti eſt: à qua nihil nos valeat ſeparare: vnde ma- gis charitas accendi poteſt, quā ſi ad Deū qui ignis conſumens eſſe dicitur, accedamus? Hinc Sponſa in Cant. ſe amore liquefa- ctam eſſe teſtatur, vbi præſentē dilectiſſimi Sponſi ſui vocē audi- uit. Ideòq; nō immeritò, quæ ſic Deo vnita erat, Soli & Lunæ cō- paretur. Pulchra, inquit, vt Luna, electa vt Sol. Quid hoc eſt, in- quit Ambroſius: an nō erat in terra aliquid, cui pulchritudo Spō- ſe cōparari poſſet? Minimè inquit. Quia cū nulla re terrena cōpa- rari poteſt, qui familiari Dei cōſuetudine fruitur. Diuinus. n. quo- dāmodo ſit, neceſſe eſt, qui aſiduē cū Deo verſatur: ideoq; nō mirū, ſi diuinis rebus atq; cœleſtibus Sponſa ſimilis eſſe dicatur. Iam verò quies & vera animi trāquillitas, vbi niſi in Deo inue- niri poteſt? Præclare quidem D. Auguſt. humanorum errorum cauſam non in ijs rebus poſitā eſſe ait, quas ardentè quærimus, ſed quod extra locum ſuum eas quærimus. Requieſcite, inquit, in Deo,

Din Deo, & quieti eritis. Non est enim requies vbi quæritis eam: quærite quod quæritis, sed non vbi quæritis, quia nō est ibi. Cuius sententiæ veritatē idē vir sanctus suo periculo doctus agnovit: qui vbi diu frustra per creaturas vagatus, quietē animi quæsiuit, nec inuenit, in originē tādē suā recurrēs, eam deprehēdit: à quo eū accepit, vt esset, accepit etiā vt felix & quiet⁹ esset. Idē etiā luxurioso filio euenit, qui inedia & fame sua erudit⁹, ad paternā domū vnde prodierat, satiāduus redijt. Satiāduus, inquā, illo cibo, de quo scriptū est: Qui edūt me, adhuc esuriēt, & qui bibūt me, adhuc sitiēt. Qua in re discrimē ingēs inter corporeū & spiritualem cibū animaduertere licet. Corporeus enim cib⁹ cū immodicus est, satietatē & fastidiū affert: spiritualis autē, quò frequētior & copiosior fuerit, eò acriorē famē, ac mai⁹ sui d̄sideriū excitat. Quòd si quæras, quis sit hic cib⁹, audi eundē Aug. breuiter hoc definiētē Societas Christi, esca Christiani. Hāc ergo societate appetamus fratres, vt quātū per terrenas occupationes licuerit, nunquā ab hoc felici cōtubernio recedamus: vt lucis ac virtutis eius participes efficiamur, à cui⁹ felici cōtubernio & societate nō diuellimur. Quid em̄ minus ab hoc pietatis studio sperare possumus? Hinc D. Chryf. Quid, inquit, possit inueniri sanctius his, qui cū Deo cōmerciū habēt? quid porrò iustius? quid ornatius? quid sapiētius? Etenim si qui cū sapiētib⁹ viris colloqui solēt, ppter assiduā consuetudinē breui sic trāsmutātur, vt illorū prudētiā referāt: quid dicere cōuenit de his, qui cū Deo colloquia miscēt, ei sua vota deferētes? Quāta sapiētia, quāta virtute, quāta prudētia, quāta bonitate, quāta sobrietate, quāta morū equitate replet illos obsecratio? Proinde nequaquā aberrarit à vero, si quis affirmet deprecationē esse causam omnis virtutis & iustitiæ. Hacten⁹ Chryf. Hoc igitur præstat homini diuinæ societatis cōmunio. Si em̄ Sol hic qui oculis cernitur, atrā nubē radijs suis complexus fuerit, aut in Irim pulcherrimā trāsmutat, aut aureo eā fulgore splendescere facit: quid mirū, si pulcherrim⁹ quoq; ille iustitiæ Sol, quā sibi adhærētē atq; præsentē animā cōplectitur, diuinis splēdoribus collucere faciat? An non hoc insinuare Propheta voluit, cū ait: Accedite ad eum & illuminamini, & facies vestræ non confundentur? Hoc est nequaquam vobis frustra cedit, ad splendidissimū diuini fulgoris radium accessisse. Hanc igitur nobis gratiam & lucem præstat oratio, quæ nō solum omnibus vitæ huius miserijs remedium adhibet, sed ipsum etiā hominē supra cōmunē

Eccle. 24.
Dissimil.

August.

Chri. lib. 2.
de Ora.

Simil.

Simile.

Psal. 33.

hominū naturā euectum, diuinæ claritatis participem efficiat. A
§. I

¶ Adde huic aliā nō vulgarē orationis vtilitatē quam D. Ber. ex-
primit his verbis: Orādo bibitur vinū illud spirituale lætificās,
cor hominis: vinū scilicet Spiritus sancti, quod inebriat mētē, &
carnaliū voluptatū infundit obliuionē. Quibus verbis ostendit
orationis comitē esse spirituale gaudiū, quod Apost. inter Spūs
sancti fructus enumerat. Quod quidē aperte Dñs per Esaiā testa-
tur, cū de pijs hominib⁹ loquēs ait: Adducā eos in montē sanctū
meū, & lætificabo eos in domo orationis meæ. Huius autē spiri-
tualis gaudij vis & magnitudo neq; vlla oratione exprimi, neq;
à carnali mēte cōcipi potest. Est. n. māna absconditū, quod nemo
scit, nisi qui accipit. Ea tamē ei⁹ vis atq; potētia est, vt quā mētē
impleuerit, terrena oīa præ eius amore fastidire, & p nihilo du-
cere faciat. Vt. n. qui ex abiecta humiliq; fortuna ad regni solū B
euectus esset, vilē supellectilē, quā antea pretiosam charāq; ha-
bebat, præ regij apparatus splendore & magnificētia p nihilo ha-
beret, seq; ipsum videret quod olim res adeo viles tāti faceret: ita
qui nūquā in vita sua celestiuū deliciarū dulcedinē degustauit, nec
nisi porcorū siliquas, hoc est, carnales voluptates agnouit, eas so-
lū magnas, & amore suo dignas arbitratur. At si is fortē à Spiritu
sc̄to in benedictionib⁹ dulcedinis præuētus, & torrēte diuinę vo-
luptatis potat⁹ fuerit, opulētissima etiā mūdi bona ita cōtēnit, vt
ne cogitatione quidē & aspectu suo digna putet. Hoc autē Sa-
piēs ille sibi cōtigisse testatur, cū ait: Optaui, & datus est mihi
sensus, inuocaui, & venit in me spūs Sapiētiae, & præposui illā re-
gnis & sedib⁹, & diuitias nihil esse duxi in cōparatione illius, &c. C
que sequuntur. Quib⁹ verbis aperte docet, regna, imperia argētū,
aurū, lapidēs pretiosos, ac postremo salutē quouis thesauro præ-
stātorē, & corporis speciē siue pulchritudinē (hoc est oīa quę in-
ter homines præclara & eximia putātur) cōparatione sapientiae
(qua coelestia & diuina gustātur) arenā, lutū, ac postremo nihil ef-
se. Quāobrē? Quia vnerūt, inquit, mihi oīa bona pariter cū illa.
Dignitas ergo atq; sublimitas bonorū quæ secū suauius hæc sapie-
tia affert, tanta est, vt præ illa, omnia ista quæ superius enumera-
ui, nihil esse putētur. Quis hoc fratres credat, nisi id aliquādo di-
uinæ gratiæ beneficio fuerit expertus? Sed hoc ipsum tamen ita
esse, multorū principū & illustriū virorū exēpla testātur, qui in-
gentes opes, principatus, & regna etiā cōtēpserūt, vt se totos hu-
ius di

III
II.

Bernard.

Rom. 14.

Esa. 56.

Apoc. 2.

Simile.

Sapient. 7.

Dius diuinæ sapientiæ studio sine vlllo rerū terrenarū impedimēto addicerent. Quocirca rectè admodū gaudium hoc atq; dulcedo spiritus (quæ indiuidua sapientiæ comes est) magneti cōparatur. Vt. n. magnes occulta quadā virtute ferrū suapte natura graue, & pōderosum, & ad ima deuergēs, in sublime attollit, & in aère suspēdit: ita spirituale hoc gaudiū (quod cœlestiū bonorū prælibatio quædā est) cor hominis (quod spōte sua ad ima deuoluitur, dū immoderato amore terrenis rebus incubat) mira quadā & incognita vi sic illud supra altitudines terræ eleuat, vt terrena omnia fastidiat, & pro nihilo ducat. In cuius rei fidē sæpe sanctorū vicorū corpora, dū contēplationis studio mēte in cœlū raperentur, à terra pariter cum mente ipsa eleuabātur. Hoc. n. cū de alijs multis, tū de magno illo Antonio Anachorita, & B. patre nostro

E Dominico, atq; D. Thoma Aquinate, multisq; alijs scriptum inuenimus. Quo quidē argumento intelligimus, nō esse mirū, si spiritualis huius gaudij vis humana corda à terrenarū rerum amore abducta, ad cœlestia atq; diuina rapiat: quando quidem longe maius est, graue corpus à terra eleuari, quàm abiectissimarū rerum amorem in cœlestium atq; sublimium dilectionem commutari. Huius autem gaudij proprium est, omnem interni hominis languorem, & acidiam, & lentitudinem excutere, ipsumq; ad omnia spiritualis vitæ officia expeditum & alacrem reddere. Hoc enim verè deuotionis proprium & singulare est, qua nunquā spirituale gaudium destituitur, imò verò deuotio ipsa interdum sine hoc sensibili (vt ita dicam) gaudio est, cum tamen gaudium hoc nunquam ex pers deuotionis sit.

H Ex hoc autem gaudio mira quædam maximeq; suspicienda utilitas oritur: nempe quod sub disciplina Dei ita hominē constituit, vt ipsum habeat vitæ suæ magistrū, præsidē, atq; doctorem. Hoc autē qua ratione fiat, breuiter explicabo. Cœlestis magister ita se cū pijs ac sanctis hominibus gerere solet, vt sæpe hoc spirituali gaudio eorum mentes miro modo exhilaret atq; reficiat. Quæ quidem res eandem mundi opibus atq; delicijs multis partibus pretiosior est. Sæpe tamen Dominus salutari quadā dispensatione hanc visitationis suæ gratiā illis subtrahit, vel quod eos hac ratione probare velit, vel quod hac illos paterna animaduersione plectat: quando ipsi negligētius se in pietatis & iustitiæ studio gesserunt. Cū hi ergo ad solitū orationis officiū recurrunt, in quo hac spirituali lætitia recreari solent, nec vllū eius vestigium

inueniunt: sed quocunq; mētis aciē verterint, omnia obscura, ste
 rilia atq; arida deprehendunt, hāc p̄cēnā delictis suis irrogari à iu
 stissimo iudice credunt. Quemadmodū enim cū monachus ali
 quis iubente monasterij p̄fecto, solita in p̄adio portione pri
 uatur, & solo pane & aqua victitare iubetur, protinus ille deliquit
 se se aliqua in re credit, vt qui sic à recto iudice puniatur: ita cū p̄ij
 hominis mēs solita cēlestis gaudij refectione à Deo in oratione
 priuatur, delictis suis hāc p̄cēnā imputās, sollicit⁹ inquirere incipit,
 qua in re deliquerit, quid fecerit, quid dixerit, quid cogitauerit,
 cū quibus versatus fuerit, quomodo se in spiritali vita gesserit,
 vt intelligat, cuius delicti gratia à iustissimo iudice Deo p̄cēna hęc
 sibi fuerit inflicta, totoq; studio aduersus hoc delictū armatur, ne
 iterū simili inedia & p̄cēna crucietur. Itaq; euenit illi quod Sauli
 Regi, qui cū initio regni sui Dñm cōsuluisset, nec vllū ab eo respō
 sum tulisset, delictū aliquod huius diuini silētij causam esse cre
 dēs, capitali supplicio eū punire decreuit, cuius demerito respon
 sum illi Dñs denegasset, etiā si is Ionathas filius eius esset. Hac er
 go ratione pius homo sic intra se rationē inire solet. Quēro, cuius
 delicti causā me Dñs hac solita visitationis suę gratia priuauerit,
 vt dignū de eo suppliciū sumat. Fortasse hoc euenit, aut quia licē
 tius locutus fui, aut quoniā effusius cū alijs risi, aut quia me intē
 perātus in p̄adio gessi, aut quia pluribus negotijs quā facultas
 mea ferebat, implicatus fui, aut quia cor meū negligēter custodi
 ui, dū illud à spiritaliū rerū intentione abstraxi, & per inanes co
 gitationes vagare permisi. Quicquid igitur huius ariditatis meę
 causa fuit, pereat, de medio tollatur, supplicio afficiatur: hoc est,
 dabo diligēter operā, ne iterū cōmittā, quod mihi diuinę dereli
 ctionis & spiritalis ariditatis causa extitit. Sic igitur cēlestis ma
 gister tacēdo loquitur, & qua in re pius homo deliquerit, attēde
 re facit, dū salutari hac dispēsatione visitat hominē diluculo, ac
 deinde probat illū. Hoc aut in magnā piorū vtilitatē cedere ma
 nifestū est. Hac. n. ratione miro quodammodo sub illa disciplina
 Dñi cōstituuntur, sub quaregius Propheta se esse gloriabatur, cū
 diceret: Et disciplina tua correxit me in finē, & disciplina tua ipsa
 me docebit. Huius. n. disciplinę seueritate castigati, nō solū erra
 ta sua (quę fortassis occulta erāt) deprehēdūt, sed diligenter etiā
 corrigunt, atq; ita indes in virtutis studio & amore proficiunt.

§. II.

III. ¶ Adde ijsetiam aliam non poenitendam commoditatem, quod
 hęc

1. Reg. 14.

Psal. 17.

D hæc ipsa spiritaliū rerū familiaris consuetudo, earū nobis admirabile pulchritudinē & dignitatē ante oculos ponit: atq; ita nos ab adulterino terrenarū rerū amore abductos, ad spiritaliū & inuisibiliū amorē rapit. Homo enim qui spiritali & corporali natura cōstat, inter cœlū & terrā, hoc est, inter spiritalia & corporalia bona quodāmodo positus, à rerū corporaliū, quæ illi vicinæ sunt, & oculis cernuntur, pulchritudine vehementer trahitur: à spiritalibus verò (quæ nisi mente pervidentur) non item: nisi cū ad earū considerationē acie mentis intēdit, tūc enim mirabilem earū splendorē purgatis oculis aspiciens, in earū amorē rapitur. Ut hoc autē apertius intelligatis, non inutilem quæstionē vobis proponere volo. Quid in causa esse putatis, quòd cū humana voluntas sic ab autore naturæ instituta sit, vt nihil velle & amplecti possit, nisi quod vel bonū sit, vel boni imaginem referat: nihilq; contrā fugere, nisi quod malū sit, vel mali speciē representet: bona autē & mala quæ pijs & improbis à Deo cōstituta sunt, infinitis propè partibus huius vitæ siue bonis siue malis potiora sint (hæc enim æterna, illa verò tēporaria sunt) quid, in quā, in causa est, vt homines adeò sitienter huius vitæ bona per omnes etiam flāmas persequantur, similiq; studio & ardore eius mala fugiāt, æternæ autē siue bona siue mala negligent, & pro nihilo ducant: cum tamen ea in immensum maiora esse indubitata fide credāt? Huius igitur tantę peruersitatis cum multæ sint causæ, illa mihi præcipua videtur, quòd huius vitæ siue bona siue mala & oculis cernimus, & manibus contrectamus: quod nobis circa spiritalia & cœlestia minimè contingit, quæ longè à carnalibus sensibus posita sunt. Constat autē rerū præsentiam vehemēter sensus nostros perstringere atq; mouere, quòd cum longè absunt, minimè faciūt. ¶ Hanc igitur singularē vtilitatē (vt diximus) nobis spiritaliū rerū cōsideratio & cōmētatio præstat, quod res absentes & procul à conspectu nostro positas, præsentis quodāmodo facit, easq; menti nostræ inspiciendas affigit, earumq; dignitatē & æternitatem rimatur. Si enim Oratorū propriū est, res aliquando ex omnibus circumstantijs ita verbis describere, vt orator non dixisse, sed pinxisse, auditor nō audisse, sed spectasse videatur: multò magis attendita & sedula æternarū rerū contēplatio eas velut præsentis menti nostræ quasi spectandas proponit: quo quidē spectaculo animus noster vehementer erga illas afficitur. Cuius rei argumentum est, quòd viri sancti harū rerum magnitudinem

Handwritten notes in the right margin, including a vertical line of scribbles and the words "dora", "hohwe", "mres", "tat".

tudinem contemplantes, tanta non nunquam admiratione & stu-
 pore complebantur, ut omnem prorsus sentiendi vim amitterent
 & à se ipsis alieni fierent. Quicūq; igitur huic studio dediti sunt,
 hi plane diuinarum rerum pondus & dignitatem considerantes,
 terrena bona tanquam ludicra, puerilia, & inania præ illarū stu-
 dio & amore pro nihilo ducunt, nullumq; quālibet maximū la-
 borē recusant, ut vel superna illa bona assequi, vel sempiterna ma-
 la vitare queant. Vnde in vitis Patrū legimus, monachum quen-
 dam, cui cellæ solitudo molesta erat, tædiumq; illi frequenter pa-
 riebatur, à quo dam ex senioribus huius rei causam quæsiuisset. Cui
 senior, Causa est, inquit, fili, quia nondū corporū resurrectionem
 inferorumq; supplicia vidisti. Si enim ea videre posses, etsi cella
 tua vermibus scateret, qui totū corpus tuū excederent, nusquam
 vel pedem ab ea proferre velles. Hæc porro quæ sanctus hic se-
 nex dicebat, videri quidem in hac vita non possunt, animo tamē
 velut præsentia ante oculos quotidie reuocari possunt, ut in no-
 bis agant, dā studiose cogitantur, quod agerent, si viderentur.
 Quid aut̄ harum aut sanctorum rerū consideratio in piorum men-
 tibus efficiat, declarat plura verba illa, quæ de filiis Israel in fi-
 ne lib. Iosue scribuntur, quæ sic habent. Seruieruntq; Israel Domino
 cunctis diebus Iosue & seniorū, qui longo vixerant tēpore post
 Iosue, & qui nouerant omnia opera Domini quæ fecerat in Israel.
 Sequiturq; deinde: Omnis autem illa generatio congregata est
 ad patres suos: & surrexerunt alij, qui non nouerant Dominum,
 & opera quæ fecerat in Israel: feceruntq; filij Israel malum in
 cōspectu Domini, & seruierunt Baalim, & dimiserunt Dñm, &c.
 Itaq; quādiu beneficiorum & mirabilium Domini memoria
 recens erat, tandiū filij Israel in officio permanserūt: vbi autem
 ab ea exciderunt, protinus à liberatore suo ad idola defecerunt.
 Cum ergo tantam hæc cōmentatio vtilitatem pariat, danda no-
 bis opera est fratres, ut quæ corporis oculis cernere non possu-
 mus, mentis oculis videamus: ne terrenarum rerū præsentī pul-
 chritudine, carnalium hominū more decipiamur. Fallax enim
 gratia & vana est pulchritudo rerum videlicet secularium: quæ
 quāuis vanæ sint, nihil solidi & expressi continentes, fallaci ta-
 men specie stultorum animos alliciunt atq; dementant.

§. II.

IIII. His autem singularem aliam vtilitatem adiicimus, quæ hu-
 jus dici maxime propria est: in quo orationis studium hoc præ-
 cipue

ipsa quod anima ipsa laudabitur

Iosu. 24.

Jud. 2.

Prus 1

IIII.

Dicipuè nomine Ecclesia commendat, quòd ea malòrum omnium (quibus in hac misera & ærumnosa vita peccatis nostris exigentibus circū sedemur) maximū remediū sit. Quid vero nōs ad hoc iuare magis poterit, quàm diuinam opem assiduè implorare, Deo adhærere, ad illum frequenter mentis oculos attollere, & ab illo, quatenus fieri possit, nunquam animo & cogitatione diuelli? Hoc enim vnum illud est, quod ipse Dominus Martiæ sororem accusanti, necessarium esse dixit: quod planè (vt

Luc. 10.

D. August. ait) non aliud est, quàm vniri Deo, & eius pedibus mōre sanctæ illius sceminae assidentem, ab eius ore pendere, eius doctrinam imbui, & in omnibus quæ ad salutem pertinent, ab eo non solum iuvari, sed etiam erudiri. Sic enim Moses de ipso ait: Omnes sancti in manu eius sunt, & qui appropinquant pedibus eius, accipient de doctrina illius. Quo nomine regius

Dent. 33.

EVates ait: Mihi autem adhærere Deo bonum est. Adhæremus autem illi non corpore, sed animo: non pedibus, sed affectibus: non membrorum coniunctione, sed pia diuinorum operum meditatione. Tales enim Dominus ita erudit, vt ipsi doctrinam eius interiori cordis aure percipientes, cum eodem Propheta dicant: Audiam quid loquatur in me Dominus Deus, quoniam loquetur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos qui conuertuntur ad cor. Ad cor autem conuertuntur, qui ab externis rebus animum abducentes, illum ad interiora transferunt: in quibus prius quidem se, deinde Deum agnoscunt & venerantur, qui nullibi proprius quam intus in corde nostro (vbi regnum eius est) inuenitur. Super hos ergo pacem loquitur, quia pacificè cursam vitæ dirigit, & omnes ab eis bellorum atque curarum tumultus & incommoda depellit. Hanc enim Dominus vicem de se cogitantibus sibiq; adhærentibus rependere solet: vt ipse res eorum vigilantibus oculis aspiciat, qui illū attentis oculis semper intuentor. Hinc ipse ad beatam Catharinam Senensē dixisse legitur: Filia cogita de me, & ego vicissim de te cogitabo, tuiq; curam geram. Quibus verbis erudita virgo, omne suum studium ad hanc præcipuè curam contulit, sibiq; per sua sit, nihil illi ad salutem, siue corporis siue animæ defuturum: quando Angelorum ac mundi Dominum rerum suarum curatorem hoc studio nacta esset.

Psal. 72.

Psal. 84.

F Cum ergo utilitatis tantum in hac pia commentatione positum sit, benigna Dominus dispensatione vitam nostram multis

agitar

agitari periculis ac criminis permittit: quas nullo humano cōsi- A
 lio, nullaque nostra opera vitare possimus, vt ipsæ nos calami-
 tates nostræ erudirent, & ad eum ire compellerent. Sicut enim
 pater qui filium à se ac domo sua diuelli nō vult, patrimonij eius
 portionē apud se retinet, quo (inopia constrictus) à patre nō dis-
 cedat: ita sanē cœlestis Pater nobiscum agit, dum & inopia & va-
 rijs necessitatibus vrgeri nos patitur, vt ipsa nos miseria nostra à
 salutis nostræ præside ac vindice longiùs abire nō sinat. Scit quip-
 pe frequentissimè euenire quod ipse per Prophetā dixit: Vitā
 manus tuæ inuenisti, propterea nō rogasti. Vbi enim homo bo-
 nis omnib⁹ affluit, nullaque sibi re egere videtur, stimulis & mo-
 nitoribus caret, quibus ad Dei memoriā excitetur. Vix enim il-
 lius multi homines meminerunt, nisi cum inopia & angustijs cō B
 stricti, eius opē implorare coguntur. Quod præcauens sanctus
 Prophetā, pergēti ad promissam terram Hebræorū populo ait:
 Oblitū & caue, ne quando obliuiscaris Domini Dei tui, & ne-
 gligas mādāta eius: ne postquam comederis, & satiatus fueris, do-
 mus pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis, habuerisque ar-
 mēta boum, & ouīū greges, argēti & auri, cunctarumq; rerū co-
 piā eleuetur cor tuū, & nō reminiscaris Domini Dei tui, qui edu-
 xit te de terra Ægypti. Quæ quidē caucio non tam cautio quā
 vaticinium fuit: ita enim euenit, vt ille tanto antè prænunciaue-
 rat: In crassatus enim dilectus & impinguatus, dereliquit Deū fa-
 ctore suum, & recessit à Deo salutari suo. Cui enim hoc aut mirū C
 aut incredibile iudicetur, qui videat & magnum illum Ange-
 lum, & primum generis humani parentem, prosperitatis suæ
 pondere ad ima deiectos? Hæc igitur tanta miseriarum nostra-
 rum abyssus vi sua miseros homines ad Deum quodammodo
 ire compellit. Vnde est illud Greg. Ideò premuntur iusti in Ec-
 clesia, vt pressi elament, clamantes exaudiantur, exauditi glorifi-
 cent Deum.

Habet etiam insignem aliam vtilitatem oratio, quòd nō mo-
 do impetrandi, sed etiam aliarum more virtutum promerendi
 vim habet: vt si minus fortè quod petis assequaris (quia id fortè
 tibi nō expedit) meritū tamen orandi non amittas. Quòd quidē
 immēsam Dei nostri bonitatē maximè declarat, qui genus obse-
 quij cōputat eius opē & misericordiā postulasse. A quo tā lōgè
 homines absunt, vt criminis loco ducāt, vehementiùs ab eis ali-
 quid efflagitasse. Vnde Ioannem II. Lusitaniæ regē clarissimum
 cui-

Simila.

Esai. 57.

Deut. 8.

Deut. 32.

esta putho
 ridad seha
 de deijen
 lath Gregor.
 malague nos
 vrbant ad
 Deum in
 compellunt

Duidam importunissima oratione quidpiam ab eo postulanti dixisse ferunt: Nunquam me nisi modo Regem esse poenituit. Illo vero causam sciscitante: Quoniam, inquit, iam te in singulare certamen prouocassem, quod adeo fueris importunus. Hæc quidem Reges terræ. At Rex ille cœlestis: Et ille (inquit) si perseuerauerit pulsans, dico vobis, & si non dabit ei surgens, eo quod amicus eius sit, propter improbitatē tamen eius surget, & dabit ei quotquot habet necessarios. Itaq; tantum abest, vt fastidiat hominū preces, vt meriti & obsequij loco ducat, postulasse. Id autem vsq; adeo verum est, vt Propheta regius gratificari aliqua in re Domino cupiens, hoc præcipuè inuenerit, quo illi aliqua ratione inferuire posset. **E** Quid (inquit) retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo. Itaq; dum vir sanctus quærit, quid pro tantis beneficijs Domino retribuat, non inuenit aliud, nisi vt iterum petat, & pro veterum beneficiorum gratitudine noua postulet. Quis autem ex regibus terræ obsequij & beneficij loco ducat, beneficia ab eo postulare? Ea tamen Dei nostri bonitas est, eaq; ad dandum propensio, vt gratissimum illi obsequium præstet, quisquis oratione sua illi dandi materiam præbeat. Quo fit, vt nunquam pij hominis oratio sterilis & infructuosa sit. Si enim non impetrat quod petit (quia fortè non expedit) gratum tamen Deo obsequium præbet: si compos voti non est, expers certè meriti non est.

Handwritten notes in a vertical column:
vi. en. fa.
Deque note
Luc. 11.
Sal. 115.
per. ent.
panca
o
h

F *unferm non hasteraqui - a. se. d. planz*

In eisdem Rogationibus concio tertia, in qua primū de huius vitæ miserijs, & earum causa: deinde de miseriarum remedio (quod præcipuè in orationis præsidio positum est) differitur.

Handwritten notes:
5 planz 77 planz, h. h.
ve. e. f. o. cu. 2. 8. 9

THE. Petite, & accipietis: quærite & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Lucæ .ii.

Nemi-

Eminem vestrum, fratres dilectissimi, igno-
 rare arbitror veteres Ecclesiæ calamitates
 his Rogationibus quibus nūc omnes vacamus,
 occasionem dedisse. Quauis autem si-
 miles malorum turbines atq; procellæ æta-
 tenostri diuina nos protegente clementia
 desint, quia tamen ipsa vita quam viuimus,
 communis peccati merito innumeris penè miseris tū corporis,
 tum animi obnoxia est, quorum remedium in assiduo precatio-
 nis studio diuina prouidentia, constitutum esse voluit, ideo Eccle-
 sia idem institutum, eandemq; orationis instantiam hoc etiam
 tempore permanere voluit. Ad hoc ipsum autem hodierna san-
 cti Euangelij lectio, quæ de orationis vi & mirabili ad impetran-
 dum efficientia differit, opportunè admodū nobis proponitur. **B**
 Quamquidem Saluator commodissimo importuni amici exem-
 plo commendat: vt certa impetrandi fiducia concepta, alacriores
 ad precandi studium, & orationis perseuerantiam efficiamur.
 Ait igitur Dominus.

[*Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet ei, Amice, accommoda mihi tres panes: quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quid ponam ante illum,*] & reliqua vsq; in finem.

A V E M A R I A.

Quam grauis & acerba sit huius vitæ conditio, fratres dilectis-
 simi, nemo sanè poterit vel explicando consequi, vel enu-
 merando percensere. Qua quidem de re multæ extant clarissimorum
 virorum querimoniarum atq; sententiarum. Seneca in primis **C**
 adeò miseram vitam hominum credebat, vt non dubitauerit di-
 cere: Nemo vitam acciperet, si daretur scientibus. Insignis ille
 Philosophus Anaxagoras longioris vitæ tædio fatigatus, mor-
 tem sibi diuturna inedia conciscere voluit. Quod intelligens Pe-
 ricles Atheniensis, qui multa eius consilio præclara in Repub.
 gesserat, accurrit ad illum rogans, vt si viuere sibi nollet, viveret
 saltem Pericli. Qua ex re colligimus illustrem hunc Philoso-
 phum nequaquam (vt ait Seneca) vitam vltro oblatam accep-
 turum: quando eam quoque à se tam longo cruciatu ablegare,
 & eius à se iugum excutere volebat. Thracibus in more fuisse
 positum ferunt, natales hominum dies tanquam laborum ini-
 tia plangere: in funere autem tanquam in eorum fine atque ter-
 mino

Senec.

Dmino lætū diē agere, atque gaudere. Silenus senex à Mida Rege captus, rogatus ab eo, quid esset homini optimū? diu silentiū tenuit. Tādē adactus dicere, respōdit, optimū esse nūquā, nasci proximū, quān̄ ocysimē aboleri: atq; hoc pretio libertatē nactus est. ¶ Verūm hoc minus fortasse in Ethnico homine mirādū est, qui nihil de futura vita, nihil de diuina gratia & p̄sidijs, quæ cō fugientibus ad Dominū promissa sunt, nouerat. Maiorē verò admirationē cō mouet, quod sanctissimus Iob ait: Quare de vulua eduxisti me? qui vtinā cōsumptus essem, ne oculus me videret: fuissem quasi nō essem de vtero translatus ad tumulū. Quauis autē hæc sentētia cū superiore cohærere videatur, alia tñ beati Iob intentio fuit. Hoc enim vir sanctus aiebat, non quod vitæ suæ auctori esset ingratus, sed quòd humano more loquens, multiplices humanæ vitæ miseras hac ratione voluerit explicare. Quia verò earum cognitio nō modò ad orationis studium (de quo in præsentī concione agimus) sed ad veram etiam cordis humilitatem, & humanæ gloriæ contemptiōem plurimum adiumenti affert, quid hac de re Seneca dixerit, vobis ante oculos ponam. Is igitur primū de fortunæ in omnes licentia & potestate his verbis queritur. In regnum fortunæ & quidem durum atque inuictum peruenimus, illius arbitrio digna atque indigna passuri: corporibus nostris impotenter, contumeliosē, crudeliter abutetur: alios ignibus peruret, vel in pœnam admotis, vel incertis: alios nudos mari iactabit, & luctatos cum fluctibus, ne in arenam quidem aut litus explodet, sed in alicuius vētrem immēsæ belluæ detrudet. Alios morborū varijs generibus emaceratos, diu inter vitam mortēq; detinebit: vt varia, & libidinosa, mancipiorumq; suorū negligēs domina, & pœnis & muneribus errabit. Quid opus est partes deflere? Tota vita flebilis est. Vigebūt noua incōmoda, priusquā veteribus satisfeceris. Et mox: Quid est homo? quodlibet quassum vas, & quodlibet fragile iactatu: non tēpestare vt dissiperis est opus. Quid est homo? Imbecillimū corpus & fragile, nudum, suapte natura inerme, aliēnæ opis indigēs, ad omnem fortunæ cōtumeliā proietum: cū bene lacertos exercuit, cuiuslibet ferę pabulū, cuiuslibet victima: ex infirmis fluidisq; contextum, ac lineamētis exterioribus nitidū, frigoris, æstus, & laboris impatiēs: ipso rursus situ & otio iturū in tabē: & semp̄ alimēta metuēs sua: quorū modò inopia laborat, modò copia rūpitur: anxix sollicitæq; tutelæ,

p̄ca-

Iob. 10.

Senec.

precarij spiritus, & male inhærentis. Miramur in hoc mortem A
vnius, qua singulis opus est. Nunquid enim vt concidat, res ma-
gni momēti est? Odor illi, saporq; & lassitudo, & vigilia, & hu-
mor, & cibus, & sine quibus viuere non potest, mortifera sunt.
Quocunq; se mouet, infirmitatis suæ statim conscius, nō omne
coelum ferens, aquarum nouitatibus, flatuq; non familiaris au-
ræ, & tenuissimis causis atq; offensionibus morbidū, putre, cas-
sum, à fletu vitam auspicatam. Hactenus verba Senecæ, quæ bre-
ui licet oratione, abunde satis humanæ vitæ miseriam explicāt.

Si quis autē inquirat, cur amator hominū Deus tot ærumnis
eorū vitā voluerit exagitari, multas sanè cōsiliij hui⁹ causas depre-
hendet: inter quas nō postrema illa est, quòd hac ratione homi-
nū insolētiā atq; superbiā reprimere, & ad humilitatis studium
voluerit incitare. Est enim humiliatio (vt D. Ber. ait) ad humilita-
tē via. Quis enim mētis cōpos, vbi se in hāc tātū miseriarū abyf-
sum cōiectū videat, superbire, intumescere, ac in sublime attolli
audeat? Hoc enim cōsilio diuina æquitas sæuiens simul ac par-
cēs, & hominis superbiā tot miseriarū inflietione puniuit, & ma-
teriā ei iterū se se efferēdi abstulit: quorū illud diuinæ seueritatis,
hoc paternæ providētiæ beneficiū fuit. Sicut enim qui aues do-
mij nutriunt, cum aliquādo eas auolare cōtigerit, vbi eas iterum
ceperint, pennis nudant, vel alas præscindunt, ne earum admi-
niculo fretæ, iterum aufugiāt: ita Dominus cum hominem con-
ditū celestibus donis (quæ initio conditionis suæ multa & præ-
clara acceperat) elatum vidisset, meritò illū donis suis spoliavit,
& velut implumē reliquit, ne diuinorum beneficiorum pennis
se se iterum in sublime attolleret. Quid enim aliud merebatur,
qui ita celestibus donis abusus fuit, vt inde materiam sumeret
se se efferendi, vnde conditorē diligēdi arripere debuisset? Quid
autem clemētius, quàm in hoc statu miseriarum plenissimo (in
quo tam multa intra se homo videt, quæ illum deiiciant) adhuc
inflari & intumescere? Intolerabilior profectò hæc nouissima
superbia est, quàm prior illa fuit. Hoc enim primū inter tria ma-
la numeratur, quæ sapiens ille se odio habere prædicabat: nempe
pauperem superbum, diuitem mendacem, senem fatuum &
insensatum. Minus enim mirandum fuit, quòd primus homo in
diuitijs paradisi constitutus, eleuauerit cor suum in decore suo,
quàm quòd modò idem faciat, cum ad tātā inopiam fit reda-
ctus. Vehementer enim indignum est, cum in tam dissimili sta-
tu, eun-

Bernard.

Simil

Eccles 25.

D tu, eundē animum retinere. Piē igitur humilitatis amator Dominus hoc tanto miseriarum pondere humani cordis elationē cōprimere, & ad humilitatis studium erudire voluit.

Quod igitur in tantis malis (quibus vndiq; vita nostra vexatur) remediū diuina prouidētia reliquit? Illud certē quod sanctus Tobias filio proposuit dicens: Memor esto fili, quod pauperem vitā gerimus: sed multa bona habebim⁹, si timuerimus Dominū. Hic enim vir sanctus breui sermone mala omnia quæ recēsumus cōprehendit: quorū summū maximūque remediū in timore & vera in Deū pietate collocauit. Hoc igitur primū maximūq; malorū nostrorū leuamē est. Proximū verò est, quod S. Rex Iosaphat grauissimis aduētantiū hostiū cinctus periculis ostēdit, de quo sic scriptū legimus: Iosaphat autē timore perterritus, totum spiritum suum cōtulit ad rogandū Dominū. Sic enim dixit: Cū ignoremus Domine, quid facere debeamus, hoc solum habem⁹, vt oculos nostros dirigamus ad te. Ex quibus verbis duo malorum nostrorū remedia sanctus Rex Spiritu sancto suggerente mōstrauit: nēpē viuā in Deo spē, & orationis vocē, qua eius misericordiā imploramus. Hæc autē spes quid aliud agit, quàm quod eandem ad se misericordiam cui innitur, aduocat? Oratio verò hac salutarī spe instructa, & ab ea ipsa vera salus quærenda sit edocta, hanc eandem misericordiā assiduis vocibus implorat. Dux itaq; virtutes istæ germana inter se charitate coniunctæ, mutuas sibi operas præstant. Ideò nō mirum est, toties in Psalmistarū duarū virtutum officia simul cōiungi, & vtriq; diuinæ miserationis munus applicari. Sic enim Propheta regius ait: Audītā fac mihi mane misericordiā tuam, hoc est, fac quæso Domine, vt quotidie misericordiæ tuæ præsidium atq; solatium in anima mea sentiā. Quo nomine hoc petis? Quia inquit, in te speraui. Sequitur deinde: Notam fac mihi viā in qua ambulem. Quare? Quia ad te leuaui animam meā. Videtis hic fratres has præcipuē pro se rationes Prophetā adducere, quod spē omnē salutis in misericordia diuina collocauerit, & quod ad Deum mentem suam supplici oratione leuaerit?

Mulieri quidē post cōmunem naturæ lapsum iuxta lxx. editionē dictum est: Ad virum tuum erit cōuersio tua. Vt ergo mulieris protectio in viri vmbra & auxilio: ita fidelis animæ præsidium atq; solatium in Christi Sponsi sui tutela atq; prouidētia positum est. Hic enim est verus ille Noe, de quo (vbi primū nau-

vol. 3. R tus est)

112

Tob. 5.

2. Par. 20.

Psal. 145.

Gen. 8.

Gen. 47.

tus est) pater ei⁹ dixit: Iste cōsolabitur nos ab operibus manūū A
 nostrarū & à terra cui maledixit Dñs. ¶ Cum Ægyptij, qui in se-
 ptē vbertatis annis bonis omnibus circumfluebant, ad summam
 inopiam redacti essent, in sola Iosephi misericordia salutis suæ
 spē collocātes, ad illū dixerūt: Salus nostra in manu tua est: tan-
 tūmodo respiciat nos Dominus noster, & læti seruiemus Regi.
 Quod illis ergo Ioseph, hoc nobis Christus est, cuius ille typum
 gerebat: in cuius ope & misericordia, in hac diuinæ gratiæ ac bo-
 norū omniū sterilitate (quæ post priorē illā vbertatē subsequuta
 est) salus nostra, spesque omnes & præsidia vitæ posita sunt. Sūt
 humiles quædā arbores, vt vitis atque hederæ, quæ cum per se ac-
 tolli nequeāt, aliarū adminiculo in altū se subrigūt. Ad quod cla-
 uiculis quibusdā naturę beneficio collatis iuuātur, quib⁹ vicinas
 vltimos prehēdūt, atq; ita in sublimia ferūtur. Adhūc ergo modū B
 homine est comunē illū naturę lapsum, ad ima depressi, inftar
 vitis aut hederæ, humi repūt, nisi Christi ope fulciātur. Vitis igitur
 homo, vltimus autē Christus est: cui homines adhærētes, illi⁹,
 adminiculo ad supera tēdūt. Clauiculi autē precesiones assiduas
 sunt, quibus illius opem implorant, & mentē in Deū eleuant, vt
 illi adhærentes, cum ipso pariter coelū petant. In hac igitur vni⁹
 mediatoris Dei & hominū gratia & misericordia salus nostra fi-
 ta est. Hæ sunt opes nostræ hæ spirituales diuitiæ, hæc paupertatis
 nostrę remedia, hæc certa salutis præsidia, ad quæ nō in omni-
 bus modò calamitatibus (quas hæc ærūnosa vita parit) sed in om-
 nibus etiā tētationibus, quibus nos aut fallax mundus, aut ma-
 lesuada caro, aut hostis antiquus impetit, cōfugere debemus, cū
 Propheta dicētes: Cū angustiaretur in me aīa mea, Dñi recorda- C
 tus sum, vt veniat ad te oratio mea ad templū sanctum tuum.

Ione. 2.

Miro autem modo ipse orantis animus reficitur, cū causam
 suam Dño supplici & fidenti oratione cōmēdauit. Vbi enim vir
 prudens in quouis arduo negotio id præstitit, quod res ipsa flagi-
 tabat gaudet vtique quòd egregiè munere suo functus sit. Quid
 autem cōmodius in quouis graui casu fieri potest, quàm suppli-
 citer se malorum omnium medico, & communi parenti cōm-
 mendasse? Hoc enim regius Propheta se facere profitebatur,
 cum ait. Effundo in conspectu eius orationem meam, & tribu-
 lationem meam ante ipsum pronūtio. Hoc est, cum periculis &
 calamitatibus (quas nullo humano cōsilio euadere possum) me
 vndiq; cinctum video, hoc in primis curo, hoc vno labentē ani-
 mum

Psal. 141.

Dnum meum reficio, quòd in sinum tuum Domine omnem meã solitudinem projicio, quòd tibi pectus meum aperio, quòd vulnera mea tibi denudo: quod ubi feci, tibiq; causam meam cõmisi, placido & tranquillo animo sum, quando quod officij mei erat, præstiti. ¶ In quem sensum verba illa quæ de Samuelis matre legimus, accipienda esse videntur: quod videlicet finita oratione (qua filium anxie à Domino postulabat) vultus eius non sint in diuersa mutati: quæ quidem non ad solam eius fiduciã referenda sunt: sed ad quietem & tranquillitatem fluctuantis animi, quæ post eam orationem consequuta est. Hoc ipsum enim quòd res nostras suppliciter Deo commisimus, quòd illi æstus animi nostri deteximus, tacita quadam lætitia mentes nostras afficit &

E consolatur. Propter quod non immeritò D. Bernar. ait: Non frustra aliquid de Deo quæritur, etiã cum non inuenitur quod quæritur. Propter hoc enim dictũ est: Querite Deum, & viuet anima vestra: Quod si Deum quærere vita est, quid igitur inuenire?

¶ Quæ cum ita sint, sequitur certè, misericorditer nobiscũ Deum agere, cum varijs calamitatibus agitari nos patitur, quoties enim hoc facit, toties nobis orandi causas & incitamenta ministrat. Quod si his stimulis incitati, ad illum confugimus, & illius opem imploramus, iam utiq; misericordiæ eius compotes facti sumus: & ita facti, vt frequenter maius Dei beneficium sit, precandi nobis spiritum dedisse, quàm id ipsum quod petimus, concessisse.

F Neq; enim exiguum munus illud est, quod fidelibus Dominus per Zachariam pollicetur, cum ait: Effundã super domũ David, & super omnes habitantes in Hierusalem spiritum gratiæ & precum. Spiritus enim orandi, quo cætera Dei dona petimus, non potest inter maxima eius dona nõ cõputari. Quod enim piscatoribus rete & sagna, qua piscesprehendũt, hoc pijs hominibus oratio est: qua Dei opem & misericordiam consequuntur.

§. I.

¶ Cæterum adeo latè precationis virtus patet, vt non modò ad calamitatum & malorum omnium remedium (quod hæctenus persequuti sumus) sed ad omnia quæ ad salutem nostrã pertinet efficacissimũ sit adiumentũ. Quã eius variã multiplicemq; virtutẽ. D. Chry. intelligens, eamq; fidelibus notã esse cupiẽs, duobus de ea editis libellis, eius laudes & utilitates exponit, in quibus eam rebus omnibus quæ ad corporis vitã tuendã necessaria sunt, verissimè & elegãtissimè comparat. Itaq; cum hoc ipsum insti-

R 2 tutum

1. Reg. 1.

Bernar.

Psal. 68.

Zacha. 12.

Simil.

*Roma
Elym
Wij*

Handwritten notes and signatures in the right margin, including 'ueh' at the top and various scribbles and initials throughout the page.

tutum mihi hodie propositum fit, nihil vobis gratius futurū pu- A
 to, quàm si eadem vobis proponam, quæ hic tantus vir in eadem
 causa protulit. Ex eius ergo verbis colligimus, id esse animæ no-
 stræ orationem, quod corporibus nervos, quod piscibus aquam
 quod arborum radicibus humorem, quod ciuitati murū, ac po-
 stremo quod huic visibili mundo Solem. Eius autē docendi gra-
 tia de hisce rebus verba subiiciam. Primū enim sic ait: Iam ve-
 rò si quis dicat animæ nervos esse deprecationem, mea quidem
 sententia videbitur verum dicere: nimirum quemadmodū cor-
 pus nervis cohæret, currit, viuit, stat, & compactum est, adeo, vt
 si nervos incideris, vniuersam corporis harmoniam dissolueris:
 itidem animæ per sanctas preces sibi constant, & compingūtur,
 ac pietatis cursum faciliè peragunt. Quod si te ipsum destitueris B
 precatione, perinde feceris, ac si pisces ex aquis extraxeris. Vt
 enim pisces vita est aqua, ita tibi deprecatio. Addit deinde nō mi-
 nus homines orationis suffragio indigere, quàm arbores aquarū
 humore. Neq; enim, inquit, arbores valent fructus producere, ni-
 si bibant humorem radicibus: neq; nos pretiosis pietatis fructi-
 bus poterimus esse grauidi, nisi precibus irrigemur. Deinde vr-
 biū muro orationem comparat his verbis: Quemadmodū ciuitas
 quæ muris cineta non est, faciliè venit in potestatem hostiū, pro-
 pterea quod prorsus al. fit id, quo fuerat hostium incursum arce-
 dus: sic & animam non munitam precibus. Diabolus facile in
 suam redigit ditionem, nec multo negotio omni genere scelerū
 implet. Nam primū quidem ad animam precibus communitā
 non audet propius accedere, metuens robur ac fortitudinē, quā C
 illi deprecatio subministrat, magis vegetans animū, quàm ci-
 bus vegetet corpora. Haftenus ille. Qui ne his quidem similitu-
 dinibus rerū inferiorum contentus, Soli etiam comparat his ver-
 bis: Quemadmodum Sol lucē præbet corpori, sic animæ lumen
 est precatio. Proinde si cæco damnosum est, non intueri Solem:
 quanto grauius damnū est homini Christiano, si nō assiduè de-
 precetur, neq; Christi lucem orando in animum suum inducat?

Deinde idem vir diuinus precationis efficaciam exponit his
 verbis: Quas spirituales opes, quæ bona ab illo bonorum omniū
 fonte non hauriēt, qui iugiter illi assident? Quem enim fugit,
 quod Solis, Lunæ, stellarumque lumen, quod cœli temperiem,
 ac variam alimentorum copiam, quod opes, quod vitam, deni-
 que quod alia innumera bona cuncta ex æquo mortalibus lar-
 gitur

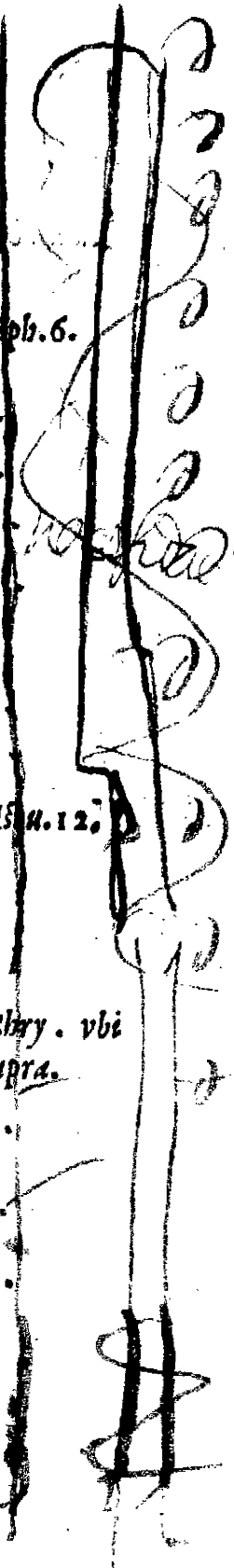
Digitur Deus, in istis pariter atq; impijs, videlicet ob immensam suam
 humanitatem qua afficitur erga nos? Porro si nec rogantes, nec
 postulantes, tanta quotidie misericordia prosequitur, ac refocil-
 lat, quantis bonis probabile est fruturos eos, qui per omnem vi-
 tam precibus & obsecrationibus vacarunt? Quo minus miran-
 dum est, Apostolū Paulū, qui adeo probe orationis virtutem no-
 uerat, eius a discipulis suffragiū postulasse. Orationi, inquit, in-
 state, vigilantes in ea in gratiarum actione, orantes simul & pro-
 me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei, ad liberè prolo-
 quendum mysterium Euangelij. Quid ais? Tantam nobis fidu-
 ciam deprecatio præbet, ut pro Paulo nō vereamur orare? Quis
 miles ausit pro magno duce interpellare Cæsarem? Quanquam
 sanè nullus dux tam charus est Cæsari, quàm Paulus Deo: attamē
 ad tantam dignitatē nos prouehit deprecatio, ut audeamus
 pro Paulo supplicare Deo. Sic & Petrus ille magnus, ille coelo
 splendidior, carcerem effugit, maximè quidē ob propriā virtutē
 & cōmunē hominū salutē, sed tamē interim Ecclesiæ deprecatio
 occlusas carceris fores velociter aperuit. Nec enim temerè addi-
 dit Lucas: Deprecatio autē fiebat assidua totius Ecclesiæ pro
 Petro: verū ut nos disceremus quantā vim in coelis obtineat de-
 precatio, videlicet ut Paulū ac Petrū a periculis liberaret, colū-
 nas ecclesiæ, principes Apostolorū, claros in coelo, murum orbis
 terrarū, commune præfidiū totiusterre ac maris. Hacten⁹ Chryf.

Orandi verò tēpora idem vir sanctus describit his verbis.
 Quapropter oportet, & stratis relictis, diuino cultu præuenire
 Solis exortum, & cum ad mēsam accedimus, & cum nos ad no-
 cturnam quietem recipimus. Quin potius oportet singulis horis
 vnam precationem offerre Deo, ut orandi cursus dici cursum
 æquet. Cæterum hyberno tempore decet etiam noctis maximā
 partem precibus impendere, ac flexis genibus multo cum tre-
 more instare deprecationi, hoc ipso nos beatos existimantes,
 quòd Dei cultui vacamus. Dic mihi qua fronte solem intuebe-
 ris, nisi prius adoraueris qui lumen illud dulcissimum in oculis
 tuis immittit? Quo pacto frueris mēsa nisi prius adoraueris eum,
 qui tibi tantū bonorū largitur ac suppeditat? Qua spe trades te
 ipsum nocturno tempore, qualibus cum in somnijs putas tibi rē
 fore, nisi te ipsum præmunieris orando, sed incustoditus ad som-
 num accesseris? Hactenus Chryf.

Eph. 6.

Act. 12.

Chry. vbi supra.

¶ Hæcigitur vbi sancti animadvercentes inaccesserant planè
 præcipuum Christiani homini minus esse, ad Deum toto cor-
 de còverti, illius aspiceret, sub illo pendere, illi fidei, illius opem
 semper implorare. Quæ omnia vnicò verbo Saluator còplexus
 est, cum oportere semper orare, & nò desicere admonuit. Cuius
 rei gratia innumerabiles olim vici initio nascètis Ecclesie in de-
 fertas & incultas ærenis solitudines sedebant: vt negotiosarū
 turbis urbium derelictis, & ab omnibus terrenis curis vacui, unū
 Deum semper aspicerent, unum colerent, & in uno eo mentis o-
 culos defixos semper haberent, & iugis illi laudis & orationis sa-
 crificium immolarent. Hoc autem fuisse præcipuum mona-
 chorum illorum officium aperte Ioan. Clim. docet: qui mona-
 chi officium atq; definitionem præscribens ait: Monachus est,
 qui ad solum Deum acie mentis intentus, ipsam semper orat, in
 omni loco, tempore, & re. Cuius rei eum infinita penè exempla
 offerre possem, vno aut altero contentus ero. Theodoretus in
 historia religiosa, in qua multorum sui temporis clarissimorum
 monachorum mores, certamina, ac præcipue studium oratio-
 nis describit, de Zebitæ, viri sanctissimi oratione sic ait: Super-
 bat autem, vt dixerunt, omnes sui temporis homines assidua
 te orationis. In eam enim diu noctū quæ versans, non solum non sa-
 tiebatur, sed etiam desiderium efficiebat, vehementius. Quin e-
 tiam cum ijs qui ad ipsum veniebant paucis differens, non po-
 terat in animum inducere, vt cogitationem à oculis deduceret
 sed statim ab illis liberatus, & nec tantillum quidem ab ijs quæ
 divina sunt, separatus, offerbat rursus deprecationem. Huius
 verò discipulus Polychronius ad eò magistrum moribus refere-
 bat, vt quæ hunc & illum viderent, vna in duobus corporibus
 animam se videre arbitrantur. Est enim familiariter divino in-
 census desiderio, & est terrenis omnibus superior: & corpori al-
 ligatus mentem habet aliam, & quæ fertur in sublimi, ære
 quæ traiecit & ætherem, & coelis se sublimior, & perpetuò divi-
 nam visionem apprehendit contemplatione, nec potest illinc
 vquam detrabere. Quin etiam cum ijs qui ad eum collo-
 quens, superna mente peragrât. Eius autem per totam noctem
 vigiliam & stationem hinc didici. Cum eam videns simul &
 eum senia consistantem, & cum imbellicitate, & nullam omni-
 no habentem curâ corporis, sæpius præcatus, ei persuasi, vt duos
 assumeret, qui simul habitarent, & aliquam consolationem ab

Ioh. Clim.

Mon. 18
 Arguunt =
 Hæcigitur vbi sancti animadvercentes inaccesserant planè
 præcipuum Christiani homini minus esse, ad Deum toto cor-
 de còverti, illius aspiceret, sub illo pendere, illi fidei, illius opem
 semper implorare. Quæ omnia vnicò verbo Saluator còplexus
 est, cum oportere semper orare, & nò desicere admonuit. Cuius
 rei gratia innumerabiles olim vici initio nascètis Ecclesie in de-
 fertas & incultas ærenis solitudines sedebant: vt negotiosarū
 turbis urbium derelictis, & ab omnibus terrenis curis vacui, unū
 Deum semper aspicerent, unum colerent, & in uno eo mentis o-
 culos defixos semper haberent, & iugis illi laudis & orationis sa-
 crificium immolarent. Hoc autem fuisse præcipuum mona-
 chorum illorum officium aperte Ioan. Clim. docet: qui mona-
 chi officium atq; definitionem præscribens ait: Monachus est,
 qui ad solum Deum acie mentis intentus, ipsam semper orat, in
 omni loco, tempore, & re. Cuius rei eum infinita penè exempla
 offerre possem, vno aut altero contentus ero. Theodoretus in
 historia religiosa, in qua multorum sui temporis clarissimorum
 monachorum mores, certamina, ac præcipue studium oratio-
 nis describit, de Zebitæ, viri sanctissimi oratione sic ait: Super-
 bat autem, vt dixerunt, omnes sui temporis homines assidua
 te orationis. In eam enim diu noctū quæ versans, non solum non sa-
 tiebatur, sed etiam desiderium efficiebat, vehementius. Quin e-
 tiam cum ijs qui ad ipsum veniebant paucis differens, non po-
 terat in animum inducere, vt cogitationem à oculis deduceret
 sed statim ab illis liberatus, & nec tantillum quidem ab ijs quæ
 divina sunt, separatus, offerbat rursus deprecationem. Huius
 verò discipulus Polychronius ad eò magistrum moribus refere-
 bat, vt quæ hunc & illum viderent, vna in duobus corporibus
 animam se videre arbitrantur. Est enim familiariter divino in-
 census desiderio, & est terrenis omnibus superior: & corpori al-
 ligatus mentem habet aliam, & quæ fertur in sublimi, ære
 quæ traiecit & ætherem, & coelis se sublimior, & perpetuò divi-
 nam visionem apprehendit contemplatione, nec potest illinc
 vquam detrabere. Quin etiam cum ijs qui ad eum collo-
 quens, superna mente peragrât. Eius autem per totam noctem
 vigiliam & stationem hinc didici. Cum eam videns simul &
 eum senia consistantem, & cum imbellicitate, & nullam omni-
 no habentem curâ corporis, sæpius præcatus, ei persuasi, vt duos
 assumeret, qui simul habitarent, & aliquam consolationem ab

Deis acciperet. Quoniam autem petijt viros virtute claros, qui per se in alio debebant monasterio, illis quoq; viris admirandis persuasi, vt diuini hominis curam omnibus praeponerent. Ij autem cum paruo tempore cum eo habitassent, conati sunt fugere, per noctem illam non ferentes stationem. Cum autem virum diuinum obsecrarem, vt imbecillitate corporis metiretur laborem. Non solum (inquit) eos non cogo stare mecum assidue, sed etiam saepe praecipio vt decumbant. Illi autem, Et quomodo possemus, aiebant, eo qui in laboribus consenuit stante, & imbecillitatem corporis despiciente, decumbere, cum simus sani, & in media positi aetate? Sed venerandi quidem mihi capitis nocturnos labores sic didici. Haecenus Theodoretus. Quid hic nos dicemus fratres, qui vix ad Deum mentem attollimus? qui dies noctesque sine vlla eius memoria transigimus? qui nec beneficijs prouocati benefactorem laudamus, nec calamitatibus constricti, opem eius imploramus? qui ad solam hanc vitam nati esse videmur? quibus vix Deus in animo vix in ore est? apud quos diuina omnia perpetua quadam obliuione sepulta sunt? quid, inquam, in diuino iudicio (quod cuique instat) respondere poterimus, cum videamus homines eiusdem qua nos naturae atque substantiae integras noctes diebus, idque stando, iungentes, cum nos vix vniam aliquam horam huic officio impendamus? Nemo vero negligentiae suae excusationem praetextat, studium hoc ad solos monachos pertinere praedicans. Sacra virgo Cecilia quamuis auratis desuper vestibus tegetur, cilicio tamen virgineae membra premens, non diebus nec noctibus a colloquijs diuinis & oratione cessabat. Quid vero regium Prophetam memorem, qui infirmitatis humanae conscius, inter regiae dignitatis curas atque tumultus, vix vnquam a Dei conspectu mentis aciem dimouebat? Cuius quidem officij necessitatem aptissima idem similitudine expressit, cum ait. Expandi manus meas ad te, anima mea sicut terra sine aqua tibi. Terra enim sine aqua, cum natura ipsa frigida & sicca sit, ad omnem frugum & herbarum propagationem ineptissima est. Cuius rei gratia terras quas perpetua sterilitate damnare volumus, sale seminamus, qui eiusdem eum terra naturae est. Talis igitur animae nostrae facies est, vbi diuini spiritus rore ac coelestis gratiae pluuia destituitur. Quid enim aliud Apostolus significare voluit, cum ait: Non sumus sufficientes cogitare

Chilsepor
 iustitiam
 et

pre
 vna
 vlt
 gny

neces.
 125)
 p. 125.
 Decem
 stat
 slochy
 com
 Chrysostomus

2. Cor 13

aliquid ex nobis tanquā ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est? Quisquis igitur hac celesti doctrina imbutus, humane nature imbecillitatē agnoscit, quid quæso aliud agere debet, quam cœlestem opem assiduis ac prope continuis vocibus implorare.

... Il

His igitur atq; alijs modis (quos recensere longū est) oratio adiuuat infirmitatē nostrā. Sed quia nihil in vita magnū est, quod non sit multis difficultatibus impeditū, idem etiam in hac parte contingit: quod à nobis propter utilitatē audientiū paucis expediendū est. Hæc autē difficultas à Dæmonis malitia frequēter oritur: qui virtutem orationis valde formidans, varijs eam modis impedire conatur.

Hinc in vitis sanctorum Patrū legimus, beatum Macharium, dum in cōuentu fratrum oraret, vidisse in spiritu Dæmonem sub Æthiopis imagine inter orantes monachos obambulantem, eosq; varijs imaginibus infestantē, & ab orationis officio retrahentē.

Est & aliud quod nonnullos etiam in hac parte acriter torquere solet: nempe quod ipse Dominus suspensos diu teneat orantes, nec statim præstet quod ab eo petitur: propter quod multi se ab eo nec exaudiri, nec respici arbitrantur.

Huic autē siue quæstioni, siue querelæ Dominus in hodierna sancti Euangelij lectione respondet, in qua orationis perseverantiæ impetrandi efficaciam tribuit, cū ait: [Et ille si perseverauerit pulsans, dico vobis quod si nō habis ei surgens eo quod amicus eius sit, propter improbitatē tamen eius surget, & dabit ei quotquot habet necessarios.]

Videtis hic fratres eximiā perseverantiæ virtutem, quando illi præcipuè impetrandi vis & efficacia tribuitur? Hoc ipsum & Iacobus Apostolus in epistola qua hodie lecta est, non obscure significavit, cū assiduam, hoc est, perseverantē iusti orationis multam apud Deum valere dicit.

Moses ille insignis Dei amicus cum quadraginta diebus & noctibus ieiunius permanisset, ut legem Domini mereretur accipere, totidem rursus diebus ieiunavit, ut veniam præuaricatori populo (qui vitulum cōstatilem adorauerat) impetraret. Sic enim ipse ait: Et proci di ante Dñm sicut prius, quadraginta diebus ac noctibus panem non comedens & aquā nō bibens, propter omnia peccata vestra, quæ gessistis contra Dominum, & eum ad iracundiam provocastis.

Timui enim indignationem & iram illius, qua aduersum vos concitatus delere

VOS

Handwritten scribble

perse
ueran
in

Iacob. 1.

Deut. 9.

D vos voluit. Totidem verò diebus ieiunijs & orationibus sanctif- *Leo Papa.*
 fimus Leo Pontifex Maximus vacavit, cum fidei causam ad-
 uersus Euty chetis blasphemiam, multorum favore atque per-
 fidia defensam, edita insigni quadam epistola tueri vellet. Nam *Epist. 10.*
 hic Leo (vt in eius vita scribitur) suis diffusis viribus, priusquam
 epistolam illam aliquò destinasset, altari. B. Petri vtcunque scri-
 ptam imposuit: se verò per quadraginta dies tum ieiunijs, tum
 precibus exercens, hoc vnum ab Apostolorum principe votis
 flagrantibus contendit, vt si quid fortè corrigendum haberet
 epistola, quæ causam fidei longè difficillimam tractabat, id
 omne suis ille manibus correctum oboleret. Nec sefellit sanctam
 precatoris expectationem etiam rarus euentus. Tersam enim
 & elaboratam epistolam dies reddidit quadragesimus, addita si-
 mul reuelatione certissima, successum ab Apostolo ei tribuen-
 dum esse, cuius pia dignatio & fida dilectio ne in persona quidè
 imparis tepefcit hæredis. Quibus exemplis illud etiam liquet,
 preces nostras corporis afflictione & ieiunijs esse iuuandas, quò
 id, quod à Domini misericordia petimus, impetrare valeamus.
 Sic enim Daniel Propheta orauit, qui de se ipso ait: In die-
 bus illis ego Daniel iugebam trium hebdomadarum diebus,
 panem desiderabilem non comedi, & caro & vinum non in- *Dan. 10.*
 troierunt in os meum: sed neque vnguento vinctus sum, do-
 nec complerentur trium hebdomadarum dies. Quibus ex-
 ætis, Angelus Domini mirabili quadam specie illi apparens, di-
 xit: Noli metuere Daniel, quia ex die primo, quo posuisti cor-
 tuum ad intelligendum, vt affligeres te in conspectu Dei tui, e-
 xaudita sunt verba tua. Videtis hic corporis afflictionem ora-
 tionis perseverantiæ coniunctam, ad diuinam lucem impetran-
 dam efficacissimam fuisse. Quam quidem perseverantiam idem
 S. Daniel adeò tenaciter retinere semper studuit, vt in apertum
 mortis discrimen incidere, quàm solitas preces, quas quotidie
 Domino fundebat, intercedere maluerit. *Daniel. 6.*

Cum autem multa sint, quæ nos ad hanc orationis perseve-
 rantiam excitare possint, hoc tamen impetrandi fiducia potif-
 simum perficit. Sicut enim qui arat, spe fructus percipiendi ad-
 arandum ducitur: ita quisquis orat, impetrandi fiducia ad ora-
 tionis perseverantiam maximè incitatur. Hanc autem fiduciam
 miro modo postrema Euangelicæ lectionis verba alunt atque
 confirmant. Sic enim Saluator ait: Quis vestrum Patrem petit
 panem,

Handwritten notes:
 Daniel
 10
 261

panem, nunquid lapidem dabit illi: aut piscē, nunquid pro pisce A
 serpentem dabit illi: aut si petierit ouū, nunquid porriget illi scorp
 tionem? Si ergo vos cū sitis mali, nostis bona data dare filijs ve
 stris, quantò magis Pater vester celestis dabit spiritū bonū petē
 tibus se? Quid his verbis dulcius? quid amantius? quid ad fiduciā
 in Deū nutriendā atq; erigendā efficacius? His enim verbis Do
 minus affectū erga nos plusquam paternū ostendit, vtpote qui
 parētib; carnis se superiorem in hac collatione atq; argumēta
 tione monstrauerit. Meminerat enim, se alibi dixisse. Patrē nolī
 te vocare super terrā. Vnus est enim Pater vester qui est in celo.
 Quibus verbis se parētib; carnis amoris affectu, cura, atq; pater
 na prouidētia lōgē superiorē esse mōstrauit. Quē cū ita sint, quis
 plena fiducia ad huius Patris opē non confugiat, quis nō secūda
 omnia de huius amātissimi Patris prouidentia sibi polliceatur?

Luc. 11.

Quia

Mat. 23.

Hac igitur fiducia, fratres, hac perseverantia, hac corporis af
 flictione sancti omnes in orationibus suis perseverabant, ideoq;
 cū se illi Dño perseverantes exhiberent in petēdo, Dñs se illis
 misericordem ac fidelē exhibebat, quicquid ab ipso peterent tri
 buēdo. Quod quia ij nō faciūt, qui si illico nō exaudiūtur, ab ora
 tione desistunt, nihil mirū, si minus impetrant, quod sine hac ora
 tionis instātia petūt. Hanc igitur in orādo perseverantiā retinea
 mus, fratres, precēq; nostras ieiuniorum labore fouere & diuina
 re contendamus, certa fiducia de Domini benignitate & verita
 te concepta, non defuturam nobis promissam eius gratiam, si cō
 stantem in precibus tenuerimus perseverantiam:

Verūm vt oratio fratres, has omnes utilitates, quas hactenus
 retulimus, cōsequi possit, suos habere cōmites debet: sine quibus
 infrugifera & inanis futura est: quorū primus mētis attentio est,
 sine qua vix orationis nomē retinet. Hinc D. Isidorus: Quid pro
 dest strepitus labiorū, vbi cor est mutū. Sicut enim vox sine mo
 dulatione est quasi vox porcorum, sic oratio sine deuotione est
 quasi mugitus boum. Hæc ille. Datē Euseb. Emill. de huiusmo
 di oratione sic ait: Quomodo erit Deus in medio tui, si tecū ipse
 nō fueris? Si deest ille qui poscit, quomodo aderit ille qui posci
 tur? Quomodo suscitabitur iudex, si dormitauerit aduocatus? o
 pus est itaq; vt quod postulat vocis sonus, obtineat sedulitatis
 affectus. Hæc ille. Ad hoc autē magna cura opas est, vt vagas mē
 tis nostræ cogitationes, variasq; rerū imagines quæ se se oranti
 offerūt, studiosè repellant. Quare resic D. Greg. ait, Vt Abrahā
 sacrifici-

*pe me
ueneru
uay*

*Attentio
Isidor.
Dul. Emill.*

Gregor.

Handwritten notes on the right margin.

D sacrificiū offerēs, volucres nō erasit, quas studiosē abigebat: sic nos cum in ara cordis, holocaustū Deo offerimus, importunæ se cogitationes immiscēt, quas studiosē abigere oportet. Hæc ille. Hæc autē mētis attētio tātō erit ad impetrādū efficacior, quāto ardētiori diuinorū honorū desiderio fuerit adiuta. Qua de re sic idem **D. Greg.** Tātō quisq; minus clamat, quātō min⁹ desiderat: & tātō maiore vocē in aure spūs exprimit, quātō se in ei⁹ desiderii plenius fundit. Huic autem attētionī illa cordis humilitas, quæ in publicano Euāgelij fuit, copulāda est: hāc vero retinebit quisquis diuinæ maiestatis celsitudinē, & cōditionis suæ vilitatē studiosē fuerit cōtēplatus. **Vtrūq;** autē **D. Bern.** nobis ante oculos ponit his verbis, *Millia milliū ministrabant ei, & decies cetera millia assistebant ei.* Quanta ergo cum reuerentia, quanto timore; quanta illuc humilitate debet accedere à palude sua procedēs, & repēs ranūcula. Hæc ille. Hi igitur duo orationis comites ad deuotionis & charitatis ignem excitandū, plurimū iuuāt: ad impetrandū tamen, perseuerantiæ virtus nobis in hodierna **S. Euāgelij** lectione importuni amici exēplo maximè cōmendatur. Ad hanc verò primū quidē spectat, ne protinus cum exaudiri non videmur, ab orationis officio desistamus. Frequēter enī hoc diuina dispēsatio nō cōtra nos, sed pro nobis facit. Qua de re sic **D. Greg.** ait: Omnipotēs Deus quid nobis profuturū sit, sciēs, dissimulat exaudire dolentiū vocē, vt augeat vtilitatem, vt vita per poenam purgetur, & quietis tranquillitas, quæ hic inueniri non valet, alibi queratur. Hæc ille. Idemq; alio in loco: Sæpe, inquit, vox nostra eo perficitur, quo differtur: & cum superficie tenus petitio negligitur, vota nostra altius in cogitationū radice solidantur: sicut & semina messiū gelu pressa solidantur: & quo ad superficiem tardius exeūt, eò ad frugē vberiore cōfurgant. Deinde etiam diu multūq; in orationis officio perseuerandum est, nō solūm vt quod petimus, impetrem⁹, sed etiā, vt in ea diutius immorātes, adipe & pinguedine deuotionis repleamur. Mira fuit **Sarrhē** iunioris **Tobix** vxoris in oratione perseuerantia, quæ acerbo cōuitio ab ancilla sua extimulata tribus diebus ac tribus noctibus sine cibo & potu in oratione perseuerauit. Non tñ ego à vobis hāc tātā virtutē exigo, sed illud tātū, vt quantum quisq; spatij pro status sui conditione potuerit, tantum huic officio concedat. Grauius enim **D. Gregor.** queritur, quòd cum multi tota die terreno iudici assistere valeant, in oratione coram

Gregor.

Bernard.
in Sermon.

Gregor.

Gregor.

Domino

Ioan Cli.
Ser. 4.

Domino, etiam vnius horæ momento lassantur. Illud verò per- A
 fruerantia huius maximè proprium est, vt quantum humanæ
 fragilitati permittitur, omni tempore & omni loco mentem ad
 Deum eleuemus, eiusq; præsentiam, quæ cælum & terram im-
 plet, nobis ante oculos proponamus. Qua de re Ioannes Climac.
 memorabile exemplum quorundam monachorum, apud quos
 fuerat hospitatus, commemorat his verbis: Quoddam singulare
 virtutis illorum genus referre placet. Nam ne ad mensam qui-
 dem sedentes, à spiritali opere cessabant. Cæterum signo quo-
 dam nutuque incognito occultè semetipsos orationis admone-
 bant. Neque verò ad mensam solùm residentes, hoc eos facere
 animaduertes: verùm & cum sibi obuiarent, aut eum simulcõ-
 uenirent, id faciebant. Demus igitur operam fratres, vt hos vir- B
 tutum comites orationi nostræ adiungamus, quibus ea suffulta,
 non dubium, quin vt fidelis nuncius, vota nostra ante commu-
 nis Domini conspectum perducatur, ab eoq; ad nos regressa, gra-
 tiæ & misericordiæ eius dona reportet: quibus adiuti,
 ad sempiternæ felicitatis gloriam, ipso
 nobis manum porrigente,
 peruenire merea-
 mur.

(?)

Handwritten signature or scribble, possibly reading "Ioan Cli. Ser. 4."

DBREVIS LIBELLVS,
QVI VARIAS SENTEN-
 tias de Orationis, Meditationis, & Contem-
 plationis laudibus, officio, atq; ratione con-
 tinet. Eodem F. Ludouico Grana-
 tensi Authore & col-
 lectore.

A D L E C T O R E M.

E

*U*n hisce diebus amice lector, qui Ascensio-
 nis Dominica festum præcurrunt, de oratio-
 nis officio atq; virtute agendum sit (ad quod
 nos & Evangelica lectio, & Rogationũ no-
 men adigere videntur) non ingrati me
 studioso Concionatori facturum putavi, si ea

F

qua de hac virtute partim scriptis sanctorum Patrum legendis an-
 notauerã, partim ipse cogitando animaduverteram, illi in hoc velu-
 ti fasciculo collecta traderem. Præsertim cū Dominicæ præceden-
 tis Evangelica lectio (cuius initium est, Amen amen dico vobis si-
 quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis) idem nos argu-
 mentũ tractare compellat. Ita enim fiet, vt de hac virtute hisce die-
 bus, & sæpe alias dicturus (quotidiana quippe esse debet admoni-
 tio, cuius rei quotidianus est vsus) copiosam ad dicendum materiã
 habeat. Cū autem Meditatio, & Contemplatio Orationi finitima
 sint (est enim Oratio eleuatio mentis in Deum: quod tum Medita-
 tioni, tum etiam Contemplationi conuenit: ideoq; promiscua huius
 argumenti tractatio esse debeat) de ijs etiã virtutibus simili ordine
 atq; ratione tractare constitui. Quia verò his tribus virtutibus tria
 quedã cõnexa sunt, nempe, animi præparatio ad orandũ, deuotio,
 & deuotionis comes gaudiũ in Spiritu sancto: de his quoq; tribus
 hoc

Lavae
Lrolon

hoc in loco tractandum fuit, ne res trunca & imperfecta maneret. A
In sententijs autem nostris congerendis, neq; ordinis rationem habuimus sed ut quidquid se cogitanti offerebat, annotauimus: neq; vllum etiam sermonis cultum adhibuimus: sed eo modo, quo hæc in scriniolis nostris cum alijs locis communibus iam pridem delitescabant, in lucem proferre voluimus.

Nemo verò existimet velle me fideles omnes ad hæc pia Meditationis & Contemplationis studia adigere velle. Sed cum sapiētibus & insipientibus, perfectis & imperfectis debitores simus, magna pars eorum quæ hic scribimus, ad perfectioris vitæ studiosos pertinent: ideoq; documenta hæc nō modo concionatoribus, qui eodem debito obstricti sunt, sed ijs etiam qui spiritualiū virorum confessiones audiunt, aut eos priuatis colloquijs instruunt (quod nouitiorum Monachorum magistri facere solent) vtilitatis aliquid, nisi me fallit animus, allatura sunt. B

Non erit autem studioso Concionatori difficile ex ijs sententijs (quanuis variè, citraq; vllum ordinem congestæ sint) sermonem suum concinnare. Omnis enim de Orationis virtute tractatio bipartita esse debet. Prior enim pars Orationis laudes, & multiplices fructus exponit: quo auditorum animos ad eius amorem alliciat: posterior verò orandi modum, & virtutes eas, quibus Oratio fulciri atq; iuuari debet, explicare solet. Sunt autem ea, mentis attentio, C
feruor spiritus, fides, charitas, humilitas, longanimitas, perseuerantia, misericordia, ieiunium, innocentia vitæ, & bonorum operum studium. His enim virtutibus suffulta Oratio, nihil non impetrat à Deo, quod modo ad salutem hominis pertineat. Hanc ergo precor operam studiosus Concionator boni consulat. Hoc enim vno laboris mei premio contentus ero.

Laine
propos
07-08
de losu
u. 10
L. 10
op. 10
de la vola
m. 10

DE MULTIPlici

ORATIONIS FRUCTU,

de q̄; orandi modo, ac de virtutibus,
quibus Oratio fulcienda
& adiuuanda est.

*16 col. habet
C. 16.*

E

Visquis pro alijs intercedere nititur, sibi potius ex charitate suffragatur: & pro se tantò citiùs exaudiri meretur, quantò deuotius pro alijs intercedit. Gregor. in Mora.

Greg.

Conditoris auribus illa maximè oratio commendatur, qua pro inimicis quoque intercedere nitimur. Idem in Mora.

Qui rebus temporalibus occupantur, tunc bene exteriora disponunt, cum sollicitè ad interiora recurrunt. Idem in Mora.

Sancti quò ardentius Deo inhaerent, ab ipso accipiunt, vt ab ipso petant, quod eum facere velle nouerunt. Sic sitim & aquam habent ab eodem. Idem vbi supra.

Sape Deus eius precem in perturbatione deserit, qui præcepta eius in tranquillitate contemnit. Sanctos etiam in afflictione adiutores nō habet, qui habere socios in hilaritate cōtemnit. Grego. vbi sup. li. 5. c. 30.

11. p. 11. c. 30.

Talē se mens, cum cessat ab oratione, exhibere festinet, qualis apparere in ipsa oratione exoptat. Vnde dicitur, Ne iteres verbum in oratione, id est, cum mala defleueris, ne iterū facias, quod iterum plangas. Idem sup. lib. 10. cap. 16.

Diffidit mens se accipere posse in oratione quod appetit, quæ reminiscitur, nolle se adhuc facere, quod diuinitus audiuit. Dignum est enim, vt ab eius beneficijs sit extraneus, cuius iussionibus non vult esse subiectus. Idem, vbi supra. c. 17.

Cum se mens ad orationem erexerit, earum rerum imagines reuerberata patitur, quibus antea otiosa libenter premebatur. Idem, vbi supra,

11. p. 11. c. 17.

Apud iudicem misericordem saepe tristitia, quæ orantem aggrauat, ipsa subtilius orat pro nobis. Ideò dicit: Cum te consumptum

11. p. 11. c. 17.

N sumptum putaueris, orieris vt Lucifer. Grego. vbi supra, cap. 15. A
 Super illud ex Iob, Leuabis ad Deū faciē tuam, sic Greg. Cum
 reatu culpæ deprimimur, leuare ad Deū faciē cordis nostri vere-
 mur. Cū verò lamentis culpa diluitur, & sic perpetrata plāgū-
 tur, vt plangenda non perpetrentur, magna mēti fiducia nasci-
 tur: & ad conspicienda supernæ retributionis gaudia, mēs nostra
 leuatur. Greg. vbi sup. lib. 16. c. 10.

Gregor. super illud Ioan. si cor nostrum non reprehenderit
 nos, fiduciam habemus, &c. sic ait; Si quod præcipit, facimus,
 quod petimus obtinebimus: debet enim oratio fulciri operatio-
 ne, & oratione operatio. Mor. 18. c. 3.

Eò magis sancti exaudiuntur ad meritū, quò citius nō exaudiū-
 tur ad votum. Ex dilatione enim crescit desiderium. Greg. 20.
 Mor. c. 25. B

¶ Quoniā in medio laqueorum positi sumus, facile à cœlesti de-
 siderio frigescimus. Quapropter assiduo indigemus munimēto,
 vt expergefati ad Deum nostrum verum & summum bonū, cū
 diffluiamus, recurramus. Aug. in Manuali.

Qui didicerunt à Domino Iesu Christo mites esse & humiles
 corde, plus cogitando & orando proficiunt, quam legendo &
 audiendo. Idem in Epist.

Nullum credimus ad salutem nisi Deo inuitante venire: nul-
 lum inuitatū salutē suam nisi auxiliante Deo operari: nullū nisi
 orantem, auxilium promereri. Idem de Eccles. dogm.

Orationibus mundamur, lectionibus instruimur: vtrunque
 bonum est si licet: si non liceat, melius est orare, quā legere: quia
 in lectione cognoscimus quod facere debemus, in oratione ea-
 dem accipimus quæ postulamus. Idem. C

Spiritus gratiæ facit, vt habeamus fidem, fides orando impe-
 trat, quod lex imperat. Idem.

Scio quia malè mihi est præter te Dñe, non solum extra me,
 sed etiā in me ipso: & omnis copia quæ Deus meus nō est, ege-
 stas mihi est. Ibidem. lib. 14.

Conferamus nos ad te, & bene nobis erit de te: Malum est no-
 bis de nobis: Quia dimisimus te, dimisisti nos nobis. Idem de ver-
 bis Domini ser. 4.

Oratio tua loquutio est ad Deum: quādo legis Deus tibi lo-
 quitur: quando oras, cum Deo loqueris. Idem sup. Psal. 75.

Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non co-
 gitatur.

*per cetera
 orationis
 Augusti.*

recipiam

Digitatur. Tales orationes veræ sunt multis, crebræ paucis. Idem super psalm. 118.

Dicuntur fratres in Ægypto crebras quidē orationes habere, sed eas breuissimas tamen, & raptim quodāmodo iaculatas, ne illa vigilāter erecta (quæ oranti plurimū necessaria est) per productiores moras euanescat, atque hebetetur intentio. Idem ad Probam.

Fideliter supplicās Deo pro necessitatibus huius vitæ & misericorditer auditur: & misericorditer non auditur. Quid enim infirmo sit vtilius, magis nouit medicus quàm ægrotus. Idē in lib. senten. Prosp.

Oratio orāti est subsidium, Deo sacrificium, Dæmonibus autem est flagellum. Idem in serm.

E Multū precari est, Deū quē precamur, diuturna & pia cordis exercitatione pulsare: nā plerumq; hoc negotiū plus gemitibus quàm sermonib⁹ agitur: plus fletu quàm affatu. Idē ad Dioscor.

Oratio Deum vngit, sed lachryma pungit: hæc lenit, illa cogit. Idem in serm.

Orationis puræ magna est virtus: & velut fidelis nūtius, mādatum peragit: & penetrat, quò caro non peruenit. Idem super psalm. 65.

Oratio refectio est ieiuniorum: duritiam cordis emollit, austeritatem temperat, ieiunium dulcificat. Sicut enim sine potu non est plena refectio, sic & ieiunium sine refectioe orationis, non potest animam perfectè nutrire. Idem in serm.

F Cum aliquid aliquando tardius dat Deus, cōmendat dona, nō negat. Desiderata diu, dulcius obtinentur, citò autem data vilescunt. Idem, de verb. Dom. c. 1.

Aug. super illud. Quodcunque petieritis, &c. sic ait. Male vsurus eo quod vult accipere, Deo potius miserāte nō accipit. Proinde si hæc ab illo petuntur vnde homo læditur ex auditu, magis metuēdū est, ne quod posset non dare propitiū, det iratus.

Non tu accipiendo proficis, & Deus in dando deficit, quantū libet capaces fauces, capacem ventrem afferas, fons vincit sitientem. Idem de verb. Apō. c. 16.

Ieiunio passiones corporis, oratione pestes sanandæ sunt mētis. Hieron. super Marc.

I Quoties pro ceptum animabus psallimus, vel missa canitur, tantum prodest cui libet, quantum si pro qualibet caneretur.

Idem in Epistola A

Lectio nem frequenter interrumpat oratio, & animam iugiter adhaerentem Deo grata vicissitudo sanctae operationis accedat. Idem ad Demetria.

Orationi lectio, lectioni succedat oratio. Breue videbitur tempus, quod tantis operum varietatibus occupatur. Idem ad Laetam.

Hieronymus de orationis suae perseverantia sic ait. Meminime clamante die crebro iunxisse cum nocte, nec prius a pectoris cessasse verberibus, quam rediret Domino imperante tranquillitas. Ipsam quoque cellulae meae quasi cogitationum mearum conscia pertimescebat & mihi met irata & rigidus, solus deserta penetrabat. Sic ubi concava vallium, aspera montium, rupium praerupta cernebat, ibi mea orationis locus, ibi illud miserimae carnis erga. Tutum deponere: & (ut ipse mihi testis est Dominus) post multas lachrymas, post caelo inhaerentes oculos, nonnumquam videbar mihi agminibus interesse Angelorum, & laetus gaudensque cantabam. Post te in odorem unguentorum tuorum curremus. Ibidem.

Si pro te rogatus sum, pro te solus rogabis: si autem pro omnibus rogatus sum, omnes pro te rogabunt. Ambrosius in Hexameron lib. 1.

Multis minimi dum congregantur unanimes, sunt magni: & multorum preces impossibile est contemni. Idem lib. de poenitentia.

Orando bibitur vinum spirituale laetificans cor hominis: vinum scilicet Spiritus sancti, quod inebriat mentem, & carnalium voluptatum infundit oblivionem, humectans interiora aridis conscientiae, escas bonorum actuum digerit, & deducit per quaedam animae membra fidem roborans, spem confortans, vegetans ordinansque charitatem, & impinguans mores. Bern. in Epistola.

Licet omni hora, & omni loco oculi Domini nos speculentur, maxime tamen in oratione: licet enim semper videamur, sed tunc etiam praesentamus nos, & ostendimus quasi faciem ad faciem cum Domino colloquentes. Bern. in Epistola.

Timida oratio caelum non penetrat, quia restinguit animum timor immoderatus, ut omnino non dico ascendere, sed procedere nequeat. Tepida vero in ascensu laesescit & deficit, eo quod non habeat vigorem. Temeraria ascendit quidem, sed resilit: resistitur enim ei, nec tantum non obtinet gratiam, sed meretur offensam. Quae vero fidelis, & humilis, & feruens oratio fuerit, caelum sine dubio penetrabit: unde certum est, quod vacua redire non possit. Idem in sermone.

Scienti

Hieronymus
de oratione
lib. 1. c. 10.

Bernardus
de oratione
lib. 1. c. 10.

Oratio
lib. 1. c. 10.

D Scienti legem & non facienti peccatū est illi. Propterea sciens quia in oratione datur bona voluntas, cum videris quæ agenda sunt, vt conualescas ad agendum quæ videris, ascende tu ad orationem, ora instanter, ora perseueranter. Idem ibidem.

— Despiciuntur orationes leues, diffidentes, inutiles, seculi curis anxie, & rerum corporalium desiderijs implicatę, bonorum operum fructibus infœcundę.

Oratio est in terrestri corpore incorporea operatio, aspectus im motus animę infide Deū aspiciens: ordo rationalis animę ad Deū, cui se studio subdit: consistentia animę ante Deū, allocutio diuinas aures pulsans: suavis clamor in sensu cordis: negatio omnium (dū agitur) corporalium actionū: restrictio sensuū, obliuio sui & omnis creaturę, portus vago spiritui, presentatio sui corā iudice: dijudicatio sui ad mortē æternā: diffidentia suarū actionū: præuētio ante aduentū: id est, iudicium ante diuinū iudiciū, verum animę speculum, luminare splendidissimū: lux inuisibilis ad actionem inuisibilē: vmbra æstuantem refrigerans: iactatio sui in Deū nihil volendo, nisi quod illi fuerit gratum. Simon Casia.

Multum iuuat orationis puritatem, si omni loco vel tempore nos ab actibus tēperemus illicitis: si semper ab otiosis sermocinationibus auditū pariter castigemus & linguam. Quæcunq; enim sæpius agere, loqui, vel audire solemus, eadē necesse est sæpius ad animum, quasi solitam propriamq; recurrant ad sedem: & sicut volutabra fues palustria, columbę limpida solēt frequentare fluēt: ita cogitationes immundę impurā mentem perturbant, castā verò spirituales sanctificant. Beda de tēpl. Salom.

Non conciliat Deum multiplex orationis sermo, sed purissima sinceraq; cordis intentio. Isido.

Oratio serenat cor, abstrahit à terrenis, mundat à vitijs, subleuat ad cœlestia, reddit capaces & dignos ad accipienda bona spiritualia. Casiodor.

Oratio est pię mentis & humilis ad Deū conuersio, fide, spe & charitate subnixā. Hugo.

Deus in adiutorium meum intende, Domine ad adiuuandum me festina, &c. Huius versiculi oratio in aduersis vt etiamur, in prosperis vt seruemur, ne extollamur, incessabili iucunditate fundenda est. Huius igitur versiculi meditatio in tuo pectore ininterrupta voluatur. Hunc in opere quolibet sine ministerio, sine in itinere constitutus, decantare non desinas: hunc & dormiens,

S 2 & refi-

Hilar.

Simon
Casia.

Beda.

Isidor.

Casio.

Hugo.

Casia.

& reficiens, & in ultimis naturæ necessitatibus meditare. Ioan. A
Cassia. in collat. 10. Isaac cap. 10.

Oratio posita est, per quã ira Dei suspēditur, venia procura-
tur, pena refugitur, & præmiorũ largitas impetratur. Cũ Deo lo-
quitur, cũ iudice fabulatur, præsentem sibi facit, quẽ videre non
præualeat: ad penetrandũ iudicium precator admittitur, & nullus
inde respuitur, nisi qui in ea tepidus inuenitur. Idẽ super psalm:

Virtutem sanctæ orationis intēde: quia tantò se credit cele-
rius audiendam, quantò de imis penetralibus clamat ad Domi-
num. Idem super psal. 101.

Saluian^o.

Aures eius in preces eorũ. Per id quod dicitur, diuinas aures
in precibus semper esse iustorum, non audientia tantũ Dei, sed
quãdã quasi obedientia demonstratur. Semper enim audit, sem-
per exaudit, illicõ audita concedit. Quã beatissimi essemus, si quã
promptã erga nos Dei obedientiã legimus, tã promptẽ ipsi Do-
minum audire vellemus. Saluianus contra gentes.

Diony.

Deus quidem omnibus adest, atq; ipsi non adsunt omnia. Ad-
sumus autem ei, vbi ipsum castissimis precibus, animoq; purga-
to, atq; ad diuinam coniunctionem idoneo, inuocamus. Itaque
nos ipsos ad celsiorem diuinorum contentum orationibus in pri-
mis comparamus. Diony. de di. no. cap. 3.

Clima.

Qui in fratrum medio consistit, non tantum ex psalmodum
modulatione, quantum ex oratione lucrari potest. Nam sepe ex
alternis vocibus & modulationibus ne virtutem intellectumq;
psalmi consequi possimus, impedimur. Ioan. Climacus.

Noli tristari aut moerore vllõ affici, si dum oras, subtilissimẽ
inimicus irrepit, animiq; intentionem clamet fur auertit: sed bo-
no animo esto, dum semper lubricam reuocas mentem: Angelis
enim solũ datum est, huiusmodi non patere furibus. Idem.

Sta in orationis prece tremẽs, nec aliter quã reus iudici assi-
stens, vt & interiori & exteriori habitu fauorem iusti iudicis con-
cilies: neq; enim patitur animam viduam despicerẽ sibi anxie
astantem. Idem, de Luctu. Grad. 7.

Conuenit ijs, qui nondum veram cordis orationem possede-
runt, corporeæ exercitatio orationis. Videlicet manuum exten-
sio, tussio pectoris, gemituum singultuumq; perturbatio, synce-
rus atq; iugis in cœlum conspectus, perpetua genuum curuatio:
quæ omnia dum nonnunquã propter præsentis facere nõ pos-
sumus, tunc maximẽ nos oppugnant Demons. Idem. Grad. 15.

Is qui

*Adama
Dpura*

*gobed
ua*

atention

humiditas

in oratione

de p. p. u. u.

habet m. h. u.

279

ibid

D Is qui dum orat, Deo se assistere intimo cordis affectu existimat, vt columna perstabit immobilis. Idem Grad. 18.

Probat quidē aurū fornax, sed studiū & charitatē in Deū monachorū, probat orationis intentissimę qualitas. Idē ibidem.

Dei amator monachus mox vt sonus tubę increpauerit ad orationē vocans, lætus & hilaris dicit. Euge, euge: negligēs vero, vę mihi, vę mihi. Mensę præparatio gulę deditos arguit: orationis autem exercitatio Dei amatores probat. Prior ille dū instructam conspicit mensam, gestit lætitia, sequens autem moestior fit: Sōnus multus obliuionis est opifex, vigilię verò memoriā emūdāt. Diuitias agricolę ex area & torculari colligunt, monachi verò suas opes & sciētiam vespertinis maximè nocturnisq; orationibus, & animi exercitationibus congregāt. Idē Grad. 19.

E Sicuti fures cū arma regia in loco aliquo posita viderint, nō illuc facilē ascēdūt, ita & qui corde orationē cōiūxit, nō facilē ab intellectualibus latronibus violari poterit, Idem in Compend. suprad. om.

Oratio secūdū qualitātē quidē suā cōiūctio atq; vnio est hominū & Dei: secūdū actionē vero cōstātiā mūdi, recōciliatio Dei lachrymarū mater, earūq; itē filia, peccatorū propitiatio, tētationū pons, tribulationū interpositus paries, bellorū cōfractio, Angelorū opus, incorporearū omniū virtutū cibus, futura lætitia, in finita operatio, virtutū fons, gratiarū ministra, profectus inuisibilis, nutrimentū animæ, mētis illuminatio, desperationis amputatio, fidei demonstratio, tristitię solutio, monachorū diuitiæ, solitariorū thesaurus, irę imminutio, speculū profectus, mensurarū in dicitū status insinuatio, futurorū reuelatio, flētibus clemētix significatio. Oratio eis qui rectē orant, curia, & iudiciū, & tribunal Dñi ante futurū tribunal est. Exurgentes audiamus sacrā hęc virtutū reginā, excelsa ad nos voce clamantē ac dicentem. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiā Tollite iugum meū super vos, & inuenietis requiem animabus vestris plagisq; vestris medicinam: iugū enim meū suaue est, & peccata sanant maxima. Idem. Grad. 28.

Si vnquā visibili iudici obnoxius fuisti, nō tibi alia forma iam opus erit, quā imitari debeas, dū orationi insistis. Quod si neq; reus ipse attitisti, nec alios examinari perspexisti, vel ex infirmorū precibus, quas medicis dum secandi vel vrendi sunt fundunt, huiusmodi aliquid addisce. Ibidem.

Simile.

Mintia
Mia

Simile.

Simile.

Simile.

Mintia
Mia

Simile.

Mintia
Lara
Mintia
Mia

Cum in orationis verbo vel dulcedine perfundi, vel cōpungi a te sentis, in ipso p̄siste: tūc quippe cūstos noster nobiscū orat. Ibi.

Etiā si totā virtutū scalā conscendisti, tamen pro remissione peccatorū ora, audiens de peccatoribus clamantē Paulū: Quorū primus ego sum. Idem ibidem.

Orationis quidē initiū est, fluctus animo adueniētes solo & ta cito mētis imperio ex ipsis initijs fugare. Mediū verò, cū in ijs quæ dicūtur, vel cogitantur, mens tota est. Finis autem raptus ad Dominum. Idem ibidem.

Si te semper exerceas, vt mēs tua nūquā lōgius vagetur, etiam in ipsa mensē appositione prope te erit. Sin autē effrenē & libere vagari patiaris, nūquā tecū permanere poterit. Ibidem.

Nihil est aliud oratio, nisi mūdi visibilis atq; inuisibilis alienatio. Quid. n. mihi est in coelo? nihil. Et à te quid volui super terrā? B nihil, nisi tibi semp in oratione absq; vlla distractione adhærere. Nonnullis quidē opes in desiderio sunt, alijs gloria, quibusdā mortaliū quarūlibet rerū acquisitio, mihi autē adhærere Deo bonū est. Ibidem.

Nō sic is qui cōdēnādus est, poenē suæ sententiā metuit, vt qui orationis curā solertiū habet, cū ad illā assistit, trepidat. Ibidem.

Præpara te per sempiternā animæ orationē ad assistendū precibus tuis, & citò proficies. Idem ibidem.

Charitatē quidē militis ad imperatorē suū, indicat bellū: monachi verò charitas ad Deū maxime quo tēpore orationi astat, deprehēditur. Statū tuū oratio tua manifestabit tibi. Hęc. n. monachi esse speculū, monachi rectissimē tradūt. Qui quodlibet opus incipit, & orationis tēpore adueniēte adhuc in illo moratur, à Dæmonibus illuditur: intētio nāq; furibus est, horā per horā nobis furari. Ibidem.

Ea quæ pluribus precibus atque temporibus laboribusque acquiruntur, solida sunt, atque durabilia. Idem ibidem.

Dirū quidē est, aquā ex sitiētis ore diripere: sed lōge est dirius, animā summo affectu cōpūctionis oratē, priusquā perfectē cōsumatur oratio, se ipsam priuare iucūdisimo isto nimiūq; desiderabili statu. Noli ab oratione defilire, quo ad videas ignē & aquā diuina dispēsatione cessauisse, neq; .n. huiusmodi tēpus remissioni peccatorū aptissimum fortasse in omni vita tua inuenies. Qui orationis gustum cepit, vno sæpe verbo incautius emisso, inquit nauit mentem, atq; in oratione assistens, quem cupiebat, nequaquam, vt solebat, inuenit. Ibidem.

Idem

humilitas
et cetera

gesto de
laom
y p h u simile.
y h i n a

perreuerunt
nota p
capitulum

D Idem ignis cōsumens, & lux illuminās dicitur. Vnde & quidā ab oratione exeūtes, veluti ex fornace ignis egrediūtur, sordis cuiusdā atq; materiæ leuamē sentientes. Alij verò velut à luce illustrati, atq; duplici humilitatis & exultationis amicti veste inde procedunt. Qui verò absque his duobus affectibus ab oratione exeunt, corpore non spiritu (vt Iudaicè dixerim) orant. Ibidem.

Qui baculū orōnis iugiter tenet, nō offēdet: sed & si offendere eū cōtigerit, nō penit⁹ cadet. Quippe orō piē Deo vim infert. *Ibi.*

Non possumus verbis discere aspicere: natura. n. id sequitur. Neq; orationis pulchritudinē p alteri⁹ doctrinā addiscere poterimus. Ipsa. n. in seipsa Deū habet magistrū: qui docet hominē sciētīā, datq; orationē orāti, & benedicit iustorū annos. Idē *ibidem.*

Tu nō audis orationē tuā, & Deū vis audire precē tuā? Flecto *Chryso.* (inquīt) genua: curuasti quidē genua int⁹, sed mēs tua foris vagabatur: corpus tuum intus in Ecclesia, sed animus tuus foris: os qui dem loquebatur, sed mens vsuras cogitabat. *Chry. serm.*

Sicut nec miles sine armis est aliquid, nec arma sine milite: sic nec oratio sine ieiunio, nec ieiunium sine oratione. Idē *sup. Mat.*

Ignis non ita extergit æruginem vt nocturnæ preces peccatorum nostrorum sordes expurgant. *Idem.*

Coram Domino orat, qui animam suam vnde quaque colligit, & nihil cōmune habet cum terra, sed intra se ipsum migrat, & omnem humanam cogitationem ex anima eijcit. *Idem.*

Vbi oratio & gratiarū actio est, Scti spūs gratia accedit, & fugātur Demones, & oīs cōtraria potētia aufugit atq; discedit. Idē.

Oratione acquiritur conuersatio Dei: seiungitur autē à Deo qui non se coniunxerit ei. Qui verò separatur à Deo, illum necesse est aduersario coniungi. *Idem.*

Oratio custodia est temperantiæ, virginitatis sigillum, iræ castigatio, superbiæ moderatio, animæ memoris iniuriarum expletio, inuidiæ demolitio, pacis confirmatio. *Idem.*

Pro se orare necessitas cogit, p alijs autē charitas fraternitatis hortatur. Dulcior autē ante Deū est oratio, nō quā necessitas trāsmittit, sed quā charitas fraternitatis commendat. Idē *sup. Matth.*

Orās nihil nouū faciat quod aspiciant homines, nec voce clamet, nec man⁹ expādat, nec oculos tollat, vt notabilis fiat. *Ibidē.*

Fuit Iacobus tāta vitę sanctitate cōspiciuus, vt episcopatū primus Hierosolymorum acciperet. Aiu nt genua eius obduruisse callo, & tantam in eo fuisse carnis in curiam, vt adhuc viuentis

omnia ferè mēbra morerentur, atq; assiduitate orationis, iugiq; A
 ad pavementū prostratione corporis, frontē quoq; eius callo si-
 militer obductā, vt nihil etiā ipsa à cameli genibus disereparet.
 Samuel pro Saule tā diu orans, nō est exauditus: neq; etiā pro so-
 rore sua Moyses. Et apud Ezechielē, si tres viri isti Moyses, Da-
 niel, & Iob, &c. Habēt vim oratiōes sanctorū, sed tūc sanè, cū nos
 pariter penitendo postulamus. Idē sup. Matt. hom. 5. oper. perf.

Eadem de re animaduersa à Collectore.

¶ Moses oraturus in monte, virgam Dei habet in manu sua: per
 quam crux Christi designatur, vt intelligas omnes nostras ora-
 tiones crucifixi Domini Iesu meritis fulciendas ac iuuandas esse.
 Quorsum enim orationi virga adhibetur, nisi vt meritum illius
 virgæ quæ de radice Iesse egressa est, innuatur? Id aut̄ quotidie fa-
 cit Ecclesia, cū in calce orationum suarum addit. Per Dominū B
 nostrum Iesum Christum, &c.

Apoc. 7. appellantur orationes Sanctorum odoramēta. Qua-
 re? Quia suauissimè ante Dominum redolent. Cur ita? Quia cum
 Deus infinita & immensa bonitas sit, maximè ipsius nature con-
 sentaneum est, de hominibus benemereri, seq; illis communica-
 re. Gaudet autem huiusmodi opportunitate benefaciendi obla-
 ta. Est autem maxima oportunitas benefaciendi, cū creatura
 se per orationem suo creatori subijcit.

Quemadmodum piscis extra aquā positus, & arbor extra ge-
 nitale solum posita læditur, quia hæc naturalia harum rerū loca
 sunt: ita plane cor hominis diuinæ contemplationi assuetū, vbi C
 oculos à Deo deflexerit, male habet, quia extra suum locum ac
 veluti centrum est.

Quisquis orationē suā fiducia fulcire velit, circūducat oculos
 per admirāda diuinæ prouidētix opera, quibus Deus in seruādis
 alēdisq; animātibus vtitur. Videat, quæ apes, quæ formicæ, quæ
 aranei, quæ vulpes, quæ lupi, cū improba eos exagitat fames,
 cæteraq; animātia faciūt, vt cibū sibi parēt, vt vitā suā tueantur,
 vt pullos suos nutriant: deprehēdetq; non solū ea facere quæ vix
 humana ratio excogitare potuisset: sed frequēter etiā quæ supra
 rationē posita sunt, attingere: nā & tēpestates imminētes, & fere-
 nitates, & pluuias, & stragē hominū futurā, & aeris tēporisq; mu-
 tationes præsentiūt, sibiq; opportunè prospiciunt. Si ergo tanta
 cura Deus brutis animantibus necessaria prouidet, quæ illi gra-
 tiam

Omne pro

publica

Exod. 17

agulo

De Village

apes

formicæ

aranei

vulpes

lupi

improba

Jo. iustarum a quelle

Exod. 17

Dtiam nec habere, nec referre possunt, quoniam modò nobilissime creaturæ quæ ad vitæ vsum necessaria sunt, denegabit: quæ illius beneficijs grata esse potest, & propter quâ cetera oïa cõdita sunt?

Deo quatenus Deus & actus purus est, cõuenit à nullo aliquid posse recipere, & ipsum omnibus dare. Creaturæ verò quatenus creatura & indiga est, conuenit recipere. Ideò sicut creatoris propriū munus est, omnibus semper dare: ita creaturæ esse deberet, ab illo semper petere. Cùm enim creatura petit, tūc vel maximè suum officium facit, quemadmodum cùm Deus dat, suo munere fungitur. Sed ille tamen semper hoc facit eiusq; hoc perpetuū munus est, cū nos tamē in nostro officio frequenter deficiamus.

Adania
per se
per se
per se
per se
per se

Simil.

Vita Christiana est sicut arbor inuersa, quæ videlicet in cœlo radices iaciens, è cœlo pēdet, & in terra germinat. Vnde sicut tota olitoris cura in fodiēdis irrigādīsq; plantarū radicibus versatur, quibus è visceribus terræ succus in alimentū arboris trahitur: ita maxima piorū cura in eo esse debet, vt cogitationū & affectuum suorum radices in cœlo figant, vt inde cœlestis gratiæ succum trahant, quo virtutum germina in terra proferant. Hoc autē Propheta præstabat, cū diceret, Leuavi oculos meos in montes, vnde. v. a. m. Et rursus. Ad te leuavi oculos meos, qui habitas in cœlis. Hoc autē quid aliud est, quàm radices virtutū cœlestibus vndis irrigare? Deniq; sicut mundus hic naturalis à cœlo pendet: ita etiam supernaturalis (qui est Ecclesia, & anima etiā fidelis) à supernaturali mundo (hoc est Deo) spiritum & virtutem hauriūt.

Psal.
121.

Simil. fructus
121. 366.
de. in. 121.
de. in. 121.
de. in. 121.

Orationis præcipua cura esse debet, vt præceptis Dominicis obsequamur: magis quàm vt spirituali dulcedine oblectemur. Hinc Propheta, Vnam petij à Domino, hanc requiram, vt in habitem in domo Domini, &c. Quorsum hoc? Nimirum, vt videam voluntatem Domini: hoc est, vt audiendis ibi, meditandisq; diuinis legibus, intelligam voluntatem eius, quam videlicet studiosissime exequar.

Psal. 26.

Qui excutere è silice ignem vult, non contentus semel percussisse, iterum atq; iterum percutit, donec tandem scintillam excutiat: ita quisquis Dominū precatur, etiam si illicò ad votum non exaudiatur, perseueret tamē: quoniam si perseuerauerit pulsans, voti tandem compos fiet.

Simil.

Gallina quæ continuò ouis incubat, & calore suo fouet, in pullos breui temporis spatio transformat. Quæ autem frequenter oua deserit, vix pullos educit. Quo exemplo discimus, quantum

to. 121. 366. de. in. 121.

||| tum perseverantia in acquisitione virtutis & sapientiae iuuet, quā A
tumq; huius studij & laboris frequens intermissio noceat.

Ezec. 22.

Quando castigare populum Dominus vult, deprecatores ē
medio tollit, vt sine illo impedimento eius censura lauiat in pec
cantes. Vnde est illud, Quasiui de eis virum qui interponeret se
pem, & staret oppositus pro terra ne dissiparem eam, & non in
uenti & effudi super eos indignationem meam. Rursumq; Hiere
mia ait, Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne assumes lau
dem & orationem pro eis, & non obsistas mihi: non enim exau
diam te. Contrā verò cum precatores adhibet, misericordiam
præstat, iuxta illud, Benedictus Deus, qui non amouit orationē
meam & misericordiam suam à me. Quo in loco August. ait,
Quandiu Deus non tollit à te orationem tuam, non amouebit
à te misericordiam suam.

Psal. 65.

Danda opera est, vt frequenter mentem ad Deum per bre
ues orationes, & pios amoris affectus eleuemus, etiā si nullū ex
hac re fructū percipere videamur: sepe enim anima proficit, & se
proficere nescit. Sic enim plantæ quotidie crescūt, quanuis id nō
appareat: & vmbra lineæ in horologio solari continuè, sicut ipse
Sol mouetur, nec tamen moueri cernitur: ita virtutes & gratia in
uisibiliter in nobis hisce actibus & motibus crescunt. Et quanuis
hoc meritū exiguum sit, tamē sicut hirundines exiguis luti par
ticulis quas secū baiulant, nidum paulatim construunt grandio
rem: ita piorū mentes huiusmodi licet paruis incrementis ad iu
stam gratiæ magnitudinem excrescunt.

Imbecillitatis nostræ magnitudo declarat, quantum diuina
ope & orationis continuo studio egeamus, quò Dei opem implo
remus. Omnia enim quæ infirma sunt, alieno subsidio egent,
quo fulciantur. Egrotus qui vix pedibus consistere valet, assi
dua eget alimonia, qua nutantia membra sustentet. Cæcus qui
per iter difficile graditur, continuo eget ductore, qui eum in via
dirigat. Arbor in arido plantata solo, frequentibus eget aquis,
quibus irrigetur, vt fructum proferat. Sordidus locus foetores
ex se putidos noxiosque exhalans, bonis odoribus implendus
est, ne noceat. Vlcus ardore suo finitimam carnem incendens,
frigidis assiduè liquoribus refrigerandum est. Hæc autem ma
la omnia nobis propter peccatum obuenerunt. Nos enim in
firmi, nos cæci, nos in arido mundi huius solo plantati, nos
fomitē intra nos peccati gestantes, noxios varlarum cupi
ditatum

le simil.

simil.

similium
inductio.

necesi
tas

Dditatum foetores exhalamus, nos deniq; vlcere pessimo à planta pedis vsque ad verticem deformati sumus: ideo que frequentissimis remedijs & medicamentis indigemus. Præsentissima vero remedia sunt, sacra lectio, oratio, meditatio, ieiunia, silentium, occasionum peccandi fuga, sensuum diligens custodia, & frequens sacramentorum vsus. Hæc enim omnia miro modo imbecillitatem nostram adiuuant: sine quorum præsidio vita nostra inter innumera huius vitæ offendicula periclitatur. Si enim qui ista sæpe remedia frequentant, non omninò periculo vacant, in quo periculo erunt, qui ab his prorsus alieni sunt?

Petite & accipietis. Magnam nobis in orando fiduciam præbet, non solum immensa Dei nostri bonitas, sed horum etiam verborum veritas. Quis princeps vnquam seruo suo præcepit, vt ab eo aliquid peteret, quod non impetraret? Nec enim summa illa veritas & charitas sibi ipsi contraria est. Quorsum autem attinebat, vt Deus iuberet petere, nisi vellet etiam donare?

Non omnis qui dicit mihi Domine Domine i. i. r. c. sed qui facit voluntatem, &c. Orationis enim præcipuum munus est, auxilium petere, quo diuinam legem atque voluntatem possis implere. Vnde est illud, Qui conseruat legem, multiplicat orationem. Non sufficit ergo orare, si male viuas: cum finis orationis, diuinæ legis adimpletio sit. Quorsum enim medicamenta sine salute? arma sine victoria? studium sine scientia? & navigatio, nisi perueniatur in portum?

Quod quæso, dum oramus, spei nostræ atque exauditionis maius argumentum est? Alius fortasse merita propria & vitæ integritatem, alius percepta Dei beneficia, quæ sanctis olim patribus magnam impetrandi fiduciam præbebant: alius immensam Dei misericordiam & veritatem prædicabit, quæ ad se humiliter confugientibus opem promisit. Inter hæc autem spei nostræ præsidia, verè maximum est, quod coelestis Pater dilectissimum filium suum velut pignus & obsidem misericordiae & exauditionis suæ nobis contulit: vt per eius gratiam & merita misericordiam inueniamus in auxilio opportuno. Si enim omnipotens Dei bonitas misericordiae suæ pignus aliquod dare voluisset, quod quæso aliud pretiosius & firmitus dare potuisset? Hoc autem Apostolus significauit cum ait: Qui proprio suo filio non pepedit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non cum illo omnia

Nece
Lacrima
Compas
in Las
Virtutes
et asues

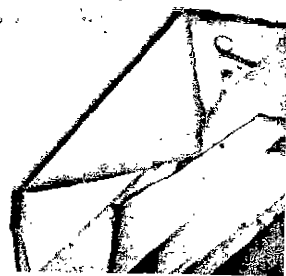
Simile.

Mat. 7.

Ecl. 35.

Simile.

Rom. 8.

omnia nobis donant? Quicquid enim donare amplius potest, A incomparabiliter minus est, quam quod ante dedit.

Miro modo bonitatē & liberalitatē Dei cōmēdat, quod obse qui loco exigit, vt illū oremus eiusq; misericordiā imploremus.

Psal. 49.

Psal. 115.

Vnde est illud, Nō accipiā de domo tua vitulos, &c. Inuoca me in die tribulationis. Itē illud, Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiā laudis, & nomē Domini inuocabo. Rectē quidē propter dirupta vincula, promittit sacrificiū laudis. Hoc enim tali beneficio debebatur. Sed quorsum illud, Nomen Domini inuocabo? Quia nimirū intelligebat Dominū nostris cōmoditatibus vt suis laudibus delectari: ideoq; laudibus eius orationē quoque illi gratissimā iūgit. Qui enim Dominū laudat, verbis eius prædicat misericordiā: qui verò eius nomē inuocat, nō solum verbis, sed rebus etiā eandē cōmēdat. Neq; enim misericordiā ab eo peteret, nisi misericordem crederet. Ideoque non minus illum colit, qui orat, quam qui laudat. Vtrunque enim ad religionis officium pertinet.

B

Mañna in calefēte Sole liquefiebat, nec amplius inueniri aut colligi poterat, nisi diluculo colligeretur. Vnde Sap. 16. legim⁹: Quod ab igne non poterat exterminari, statim ab exiguo radio Solis calefactum, tabescebat: vt omnibus notum esset, quoniam, oportet præuenire Solem ad benedictionem tuam, & ad orientem lucem te ibi adorare. Quibus verbis matutinum tempus maximē opportunum ad precandi munus esse declaratur.

Qui cōseruat legem, multiplicat orationem Eccle. 35. Quare? Quia propriæ fragilitatis conscius, scit se nō posse legem sine gratia seruare: ideoq; cōtinuis illā à Dño precibus flagitat.

C

Matutium tempus & vespertinam, lex attribuebat precationibus, sacrisq; faciendis. Matutinum verò in primis accomodatū est, quod ea hora magis vacui sumus à cæteris curis.

Psal. 5.

Tempus

orandi

Psal. 62.

Hinc Vates regius, Manē (inquit) astabo tibi, & videbo. Pro quo D. Hiero. ex Hebr. vertit, Manē astabo tibi, & contemplabor.

Alius autem vertit, Manē instituiam ad te orationem meam, & suspiciam. Hoc est, sublatis ad cœlum oculis expectabo, dum mihi perdito & afflicto opem aliquam feras. Hinc etiam illud, Deus Deus meus ad te de luce vigilo. Et paulo post: In matutinis Domine meditabor in te, &c.

Psal. 118.

Item, pro eo quod nos legimus, Præueni in maturitate & clamauit, &c. alij ex Hebræo verterunt, Præueni diluculum, & cla-

& cla-

beatus

psalmus

tempus

Tempus orandi

Psalmus

Psalmus

D & clamaui, quia in verba tua super speraui. Prauenerunt oculi mei vigilias, vt meditarer eloquia tua. Huc pertinet & illud: Exurge gloria mea, exurge psalterium & cythara: exurgam diluculo. Vel (vt alij verterunt) excitabo auroram. Hoc est, non expectabo, vt illa me excitet, sed ego illam morantem peruigil in oratione excitabo.

Psal. 56.

|| / > m
|| ouy

E Optimus orationis & fiducia comes puritas & innocentia vite est. Propter hoc enim David se à Dño exauditum, & ex maximis periculis ereptum testatur, cū in psal. 17. ait: Quia custodiu vias Domini, nec impiè gessi à Deo meo. Quia omnia iudicia ei in conspectu meo, & iustitiæ eius non repuli à me, &c. Ex quibus verbis colligit deinde quod sequitur. Cum sancto sanctus eris, & cū viro innocente innocens eris, &c. & cū peruerso peruerteris. Hoc est ita te cū hominibus geres, quomodo ipsi se gerunt erga te. Quam quidē sententiā sacræ literæ frequentissimè sonant. Hinc Azarias Propheta sub Asa Rege populo ex victoria redeūti Spiritu Domini actus ait: Dominus vobiscū, quia fuistis cum illo. Si quæsieritis Dominum, inuenietis eum, si autē dereliqueritis eum, derelinquet vos. 2. Paral. 14. Item Osee. 4. Oblita es legis Dei tui, obliuiscar & ego filiorum tuorum.

Ccha
Celle san

Quas gratias agere Domino debeat is, cuius oratio exaudita est, declarat exēplo suo Propheta, qui ob hoc pios omnes ad hoc officium vehementi oratione cōuocat dicens: Venite, audite, & narrabo vobis, omnes qui timetis Dominū, quanta fecit animæ meæ. Ad ipsum ore meo clamaui, &c. Quam longè autē aberat ab inanis gloriæ periculo, cū hanc gratiam prædicaret?

Psal. 57.

Matutinum tempus vel nocturnum precandi officio maximè accommodatum esse declarant illa Prophetae verba, Media nocte surgebam ad confitendum tibi, &c. Hinc Hieremias, Confurge, inquit, in nocte, in principio vigiliarum, & effande sicut aquā cor tuum ante Dñm. In cuius rei typum māna quod spirituales dulcedinē orationis comitē designat, medio nocte cadere incipiebat: ideoq; seruis Dñi præcipitur, In noctibus extollite manus vestras in sancta, & benedicite Dñm. Huius verò studij gratia D. Franciscus deuotum monachum cicadam noctis appellabat. Noctis autem nomine vel nocturnum vel matutinum tempus intelligunt. Hoc enim postremum sanctus David huic operi se destinasse testatur cū ait: Sic memor fui tui super stratū meū: in matutinis meditabor in te, &c.

Psal. 113.

Thre. 2.

Num. 11.

Psal. 133.

Psal. 62.

||

- tou
- fang
- licad
- uchy

Gemitus & lacrymas piorum esse Deo gratissimas, declarant **A**
Cant. 2. illa verba *Cant.* Vox turturis audita est in terra nostra. Turturē
Psal. 73. autem gemitum habere pro cantu notum est, Hinc pro eo quod
 nos legimus, Ne tradas bestiis animas confitentes tibi, alij ex He
Psal. 16. breo verterunt, Ne tradas bestiis animā turturis tuæ. Vnde Pro
 pheta orat: Auribus percipe lacrymas meas. Idem quoq; efficit
Psal. 118. oratio magno affectu effusa. Vnde est illa vox, Clamaui in toto
 corde, exaudi me Domine. Extat huius rei memorabile exem
 plum ac miraculum ingens, quod Augustinus refert. 22. de Ciui
 tate Dei, cap. 8. Vbi pijs hominibus pro cuiusdam ægroti in ma
 gno periculo constituti sanitate magno affectu & lacrymis oran
 tibus, idem Augustinus cum eis orabat dicēs: Domine, quas pre
 ces exaudis, si has nō exaudis. Horum ergo precibus salus ægro **B**
 to reddita est. Vide locum. Extat aliud apud Palladium in fine hi
 storix Sanctorum, vbi Lectorem quēdam vi orationis, & lacry
 marum falsum crimen sibi à violata virgine obiectum, mirabili
 ratione memorat diluisse. Quid hic Anne matris Samuelis, quid
 Sarræ vxoris Tobix orationem referam? Sed horum exemplo
 rum nusquam non magna copia.

Psal. 95. Pro eo quod nos legimus, Sanctimonia & magnificentia in
 f. e. Hieronym. vertit, Fortitudo & exultatio in sanctuario eius.
 Sanctuarium orationis locus est: orationis autem feruidæ, comi
 tes sunt fortitudo ad labores propter Deū subeundos, & exulta
 tio in Spiritu sancto: quæ duo munera pondus totum vitæ spiri
 tualis inuictō robore sustentant.

Psal. 55. Vbi lectio nostra habet, In quacunq; die inuocauero te, exau
 di me, alij hanc sententiam præteriti temporis verbo efferunt **C**
 hoc modo: In die qua inuocauite, exaudisti me: multiplicasti in
 anima mea fortitudinem. Quibus verbis orationis virtus & po
 tentia ostenditur, quæ vix ad Dominum effusa est, quando (etiā
 si non impetret quod petit) præsentī tamen quadam virtute mē
 tem roborat & confirmat: hoc est enim multiplicare in anima
 virtutem siue fortitudinem: Deus enim est cui nūquam sine spe
 misericordix supplicatur.

Maximum sanè precantium solatium verba illa esse de
 bent, Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum o. i. e.
Psal. 144. i. v. Voluntatem timentium se facit, & deprecationem eorum
 ex. et. f. f. e. Et illa item, Non est alia natio tam grandis, quæ
Deut. 14. habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cui
 ctis

Dētis obsecrationibus nostris. Et illa item. Si manseritis in me, & Ioan. 15.
 verba mea in vobis manserint, quodcūque v. p. et. f. v. Quid ve-
 rō illa? Omnis qui petit accipit, & qui quærit inuenit, &c? Luc. 11.

Diligenter obseruanda sunt nouissima verba, & veluti extre-
 mum vale, quo dulcissimum illud epithalamiū, hoc est, nuptiale
 carmen finitur. Sponsus namque vale dicens Sponsæ, ait, Quæ

habitas in hortis, amici auscultant te, fac me audire vocem tuam.
 Quam multa hortorum nomine intelligere licet? Nam triūpha-
 tem Ecclesiam, & militantem, & singulares Ecclesias, & piorum
 conuentus, ac monachorum coetus, & sacras literas, & doctrinā
 simul & exempla Sanctorum, hortorum, vel horti nomine non
 incommode accipimus. Singuli verō iusti velut huius horti ar-

E tanquam lignum quod plantatum est secus decursus, &c. In his
 igitur hortis pia mens deambulare solet, ac illorum fructibus
 pasci & oblectari. Ab hac igitur hortorum habitatrice vocem
 Sponsus exigit, eam videlicet de qua antea dixerat, Sonet vox
 tua in auribus meis. Est autem hæc vox humilis confessionis,

orationis, laudis & gratiarum actionis: omnes namque hæ
 voces Deo gratissimæ sunt, Vt autem attentius ac deuotius
 hæc Sponsæ vox resonet, addit non modò se, sed amicos etiam,

hoc est, sanctos Angelos salutis nostræ custodes simul cum eo
 auscultare: qui libenter assistunt orantibus, eorumque preces qua-
 si thus quoddam suauissimum Deo offerunt. Hanc autem ad-
 monitionem extremo loco adiunxit, vt firmius memoriæ Spō-

F sæ hæreret: quod iugiter faciendum esse in Euāgelio docet: cum
 ait, Quoniam oportet semper orare, & non deficere. Ex qui-
 bus verbis, summam Dei erga nos bonitatem & benignitatem
 agnoscere licet: qui pro maximo obsequio illud à nobis exigit,

vt ab ipso misericordiam, & clarissima dona sine intermissione
 petamus. Hæc igitur discedentis Sponsi postrema admonitio
 fuit.

Enos cœpisse dicitur inuocare nomen Domini, vbi ini-
 tio nascentis mundi omnes variarum artium inuentores nu-
 merantur. Enos tamen velut orationis inuentor inducitur:
 quasi ante illud tempus munus hoc parum apud multos vsita-
 tum fuisset. Itaque huic scriptura tribuit, quod fuerit oratio-
 nis inuentor: atque vt Abraham pater credentium, ita hic o-
 ratorium pater dici merito debet: cuius institutum innumerabiles
 postea

postea monachi & anachoritz sectati sunt: quorum omne opus A
erat cum mirabili inedia & solitudine coniuncta oratio: quæ his
duabus alis instructa in cœlum euolabat.

Sicut exaltantur cœli à terra, sic (ait Dominus) exaltatae sunt
viae meae à vijs vestris, &c. Quis vnquã hominũ meriti & obse-
quij loco duxit, quod medicus aliquis eleemosynam & munera
ab eo peteret? Satis enim ad liberalitatis laudem est, si quod ab
homine petitur, gratis donet. Ea tamen bonitas & misericordia
Dei nostri est, vt obsequij loco ducat, quod ab eo gratiam & mi-
sericordiam petas. Hoc enim insinuare illa Prophetæ verba videtur,
Quid retribuam Domino, &c. Calicem salutaris accipiam, &
nomen Domini inuocabo. Hinc Theologi orationem non modo
impetrandi, sed etiã promerendi vim habere decernunt.

Magna sæpe cõtentione & perseverantia in oratione opus est: & B
more Iacob totã nocte cũ Deo luctãdũ, nec ab hac pia lucta ces-
sandũ, donec optatã à Deo benedictionis gratiã consequamur.
Deniq; eiusdẽ patriarchæ verba vsurpare licebit, & suppliciter,
ac fidẽter ad Dominũ dicere: Nõ dimittã te, nisi benedixeris mi-
hi. Itaq; nõ semper ad precatationis officiũ tãquã ad cœlestem epu-
lũ atq; delicias, sed tãquã ad luctã & certamẽ accedẽdũ est, in quo
& cũ Deo magnis clamorũ desiderijs, & cũ ariditate cordis & va-
riarũ curarũ & cogitationum agminibus decertandum est.

Quemadmodũ fratres Ioseph, qui sibi male conscij erãt, post
mortem patris, veniam à fratre defuneti patris nomine petebãt
dicẽtes: Oramus vt seruo Dei Patri tuo dimittas iniquitatẽ hæc: C
ita nos, quos conscientia reatus accusat, veniam à cœlesti Patre
propter Christi merita petere debemus. Sicut autem illa oratio
tãtum apud Ioseph valuit, vt illi etiã lacrymas excuteret: ita hæc
oratio quæ Christi meritis innititur, Deo Patri gratissima, & ad
impetrandum potentissima est.

Pisces qui pinnulas & squammas habent, mundi esse per le-
gem decernuntur. Pinnulis quidẽ subsiliunt in aera, & quodãmo-
do volãt: squammis verò ceu quadã lorica corpora sua cõtægũt.
Quicumq; ergo inter homines pinnulis orationis se se ad subli-
mia attollũt, & squammis, velut quadam lorica ex virtutibus cõ-
texta, mentem suam muniunt, verẽ mudi esse iudicãtur. Vtrũq;
ergo ad perfectam animæ puritatem requiritur, vt mētem vide-
liset eleuemus in Deum, & virtutibus diligenter studeamus. Nõ
enim omnis quid dicit mihi, Domine Domine, &c.

Cum

petebat
Esai. 55.
Willelmus
marad
Thuae
de P...
gal...
relig...
petebat
Gen 32.
uia

Gen. 50.

Deut. 14.

puritas
et pur
shy

D Cùm populus vitulū fabricauit, iratus Dominus ait ad Moysem. *Exod. 32.* Dimitte me, vt irascatur furor meus, &c. Quæ verba maximam viri iusti laudem, maximamq; deuotæ orationis continet commendationem. Quid enim aut potentius, aut gloriosius, quàm omnipotentem tenere, & quodammodo ligare, & sæuientem illius irā vi orationis reprimere? Qui enim ait: Dimitte me, teneri se viri iusti virtute & oratione confitetur.

E Quid est, quod Balach Rex Moabitarum cùm exercitum ad pugnam instruere cōtra filios Israel deberet, hac omiſſa cura ad Balā mittit, vt imprecatoria oratione se ab illis defenderet? Huic quæſtioni sic Origenes respondet. Quoniam Moabitarum Rex audierat populum hūc orationibus vincere, & aduersus hostes non gladio sed ore pugnare: idē ipse simili armorum genere aduersus eum dimicare volebat. Vt autē scias tale aliquid cogitasse Regem, ex scripturæ verbis intellige, quæ ego à magistro quodā qui ex Hebreis crediderat, exposita didici: Scriptū est ergo. Et dixit Moab ad seniores Madian. Nunc ablinget Synagoga hæc omnes qui in circuitu nostro sunt, sicut ablingit vitulus herbam campi. Cur, ait, tali vsus est exemplo? Ob hoc sine dubio, quia vitulus ore abrumpit herbam ex agris, & lingua tāquam falce quæcunque inuenerit secat. Ita ergo & populus hic quasi vitulus lingua & labijs pugnat, & arma habet in verbis ac precibus. Hactenus verba Origenis.

hactenus verba Origenis

MEDITATIO, SIVE Consideratio: contraque Dei obliuio.

Tude quæſo, & quotidie creatoris tui verba meditare, disce cor Dei in verbis Dei, vt ad æterna suspires, vt mens tua ad coelestia gaudia maioribus desiderijs accendatur: tantò enim tunc maior ei erit requies, quanto modò ab amore conditoris sui requies nulla fuerit. *Greg. in Mor. August.*

Quantò magis homo mala sua intelligit, tantò amplius suspirat

Spirat & gemit. Meditatio siquidem parit scientiam, scientia cō
punctionem, cōpunctio deuotionē, deuotio cōmēdat orationē.
Augustin. in Medit.

Nō putrefit cor, si leuetur ad Deum. Frumentū tuum si habe-
res in inferioribus ne putresceret, leuares illud ad superiora. Fru-
mento tuō quæris mutare locum, & cor permittis in terra putre-
scere? frumētū leuares ad superiora, cor leua in cœlū. Et vnde (in-
quis) possum? qui funes, quæ machinæ, quæ scilicet opus sunt? Gra-
dus affectus est, iter tutum voluntas tuā est: amando ascendis, ne-
gligendo descendis: stans in terra, in cœlo es, si Deū diligis. Idem
super psal. 85.

Bern.

¶ Vigiliās times, & ieiuniū, manuūque laborē: sed hæc leuia sunt
meditanti flāmas perpetuas. Recordatio deince tenebrarū exte-
riorū facit non horrere solitudinem. Si futurā cogitas de verbis,
otiosis discussione, non valde displicebit silentium. Fletus æter-
nus, & stridor ille dentium ante cordis oculos reductus, pares ti-
bi reddet & mattam & culcitram. Bern. in Epist.

Primum ipsum fontem suum id est, mentem de qua oritur, cō-
sideratio purificat: deinde regit affectus, dirigit actus, corrigit
excessus, componit mores, vitam honestat, & ordinat: postre-
mō diuinarum pariter & humanarum rerum scientiam confert.
Idem de Confid.

Hugo.

¶ Redi ad cor tuum, & subtiliter discute te ipsum: Considera vn-
de venis, quō tendis, quomodō viuis, quid agis, quid admittis,
quantum quotidie proficis, vel quantum deficis, quibus cogita-
tionibus magis incurfaris, quibus affectibus frequentius tange-
ris. Hugo lib. 3. de ani.

Tria sunt genera meditationum: vnum in creaturis, vnum
in scripturis, vnum in moribus. Primum surgit ex admiratione,
secundum ex lectione, tertium ex circumspectione. Admiratio
generat quæstionem, quæstio inuestigationem, inuestigatio in-
uentionem. Lectio ad cognoscendam veritatem materiam mi-
nistrat, meditatio coaptat, oratio subleuat, operatio compo-
nit, & contemplatio in ipsa exultat. Idem in Meditationibus
suis.

Cogitatio vaga incessu semper huc & illuc diuertit: sed me-
ditatio destinata pro motione semper in vltiora tendit: contē-
platio autem est libera mentis perspicacia in sapientiæ speculo
cum admiratione suspensa. Meditationis est perferutari occul-

Dta, contemplationis est admirari perspicua. Idem in lib. de arca Mysti.

Sicut nullum est momentum quo homo non utatur, vel fruatur Dei bonitate & misericordia: sic nullum debet esse momentum, quo cum presentem non habeat in memoria. Omne tempus in quo de Deo non cogitas, hoc te computa perdidisse. Idem lib. 1. de Claustr. ani.

*Oracion
semper
orandum*

¶ Omnis profectus ex lectione & meditatione procedit: quæ enim nescimus, ex lectione discimus, meditatione conseruamus. Isidorus de summo bono.

Isidor.

E Quidam dum lacrymas profundunt in illo ipso beato tempore, ne nihil omnino cogitent, sibi ipsis vim faciunt. Improbè id quidem, non enim intelligunt lacrymas absq; cogitatione & intentione animi profundas, brutæ, non rationabilis naturæ esse proprias. Ioannes Climacide lactu. cap. 7.

Clima.

Cum in lectulo cubas, sit tibi ipse iacentis habitus figura in se pulchro clausi, minusque dormies. Ipsa quoque mensæ delibatio lamentandæ sortis vermium illorum te admoneat, minusque delicias requires. Sed ipso aquæ potu, flammæ illius sitim ne obliuiscaris, atque ita vim naturæ omnino facies. Memoria æterni ignis tecum singulis noctibus dormiat, tecumque euigilet: neque vnquam psalmodiæ tempore dominabitur tibi negligentia. Ibidem.

Memoria

*Memoria
inferni*

F Memoria mortis semper tecum quiescat, tecumque simul euigilet, solaque semper ruminanda oratio Iesu. Nullum enim adiutorium in somno his præstantius aut efficacius inuenies. Idè Grad. 15.

Est e spiritibus vnus qui præcursor dicitur qui nos ex somno surgentes, protinus excipit: primumque nostrum cogitatum inquirere nititur. Da Domino primitias diei. Erit enim tota eius, qui prius illam occupauerit. Idem Grad. 27.

Simil.

¶ Videmus plantæ corporis oculos cum in fumo remorantur, lacrymas effunderet: si verò potiantur aère purgato, & floribus pratis, & hortis virentibus, & fontibus inter amœna fluentibus, & sanctorum esse, multoque maiori aciei fulgore rutilare. Talis profectò est & mentis oculus: si in pratis spiritus huius pascatur eloqui, erit totus sine dubio purus atque lucidus, & acutus cuncta perlustrans, si verò in fumum secularium negotiorum fuerit ingressus, ad innumera prorsus

Chrysol.
[Handwritten notes and a large bracket]

malalacrymabitur atq; flebit. Chrysoft. super Matth. homil. 2. A
oper. perf.

Orige.

Misisti, inquit, iram tuam, & deuorauit eos terra. Hoc ad ver-
bum de Ægyptijs in mari submersis intelligitur. Quod tamen ad
terrenos homines Origenes transfert his verbis: Impios quidem
hodie deuorat terra. An non tibi videtur terra deuorare illum,
qui semper terrenos habet actus, qui de terra loquitur, de terra li-
tigat, terram desiderat, & omnem spem suam posuit in terra? qui
ad cœlum non respicit, qui futura non cogitat, qui iudicium Dei
non metuit, nec beata eius promissa desiderat, sed semper de præ-
sentibus cogitat? Talem cum videris, dicito, quia deuorauit eum
terra. Hac Orige.

Cicero.

Est animorum ingeniorumq; nostrorum naturale quasi quod-
dam pabulum, consideratio contemplatioq; nature; doctoresq; ho-
mini & erudito, cogitare est viuere. Cicero lib. 4. Acad. quæst. B
Vt cum in Sole ambulamus, etiam si aliam ob causam ambu-
lemus, fit natura tamen vt coloremur: sic cum doctorum libros
studiosius legimus, sentimus orationem nostram quasi colorari.
Idem lib. 2. de Orat. Quod autem lectio, idem etiam ac multo ma-
gis præstat assidua eorum quæ legimus consideratio.

Simil.

Animaduersa eadem re à Collectore.

Non sine magna admiratione cernimus pullos omnes matres
suas quocunq; perrexerint sequi, nec ab earum latere diuelli.
Quod videre est in agnis, hædis, & equarum gallinarumq; pullis, C
&c. Si ergo Deus multo magis pater noster est, qui solus animam
creauit, corpus vero (matre dormiente) mirabiliter in ytero for-
mauit, quomodo non illi semper adherescimus? quomodo tandiu
ab illo animo & cogitatione separamur?

Præcipuum serui Dei studium esse debet, vt (quatenus fieri
possit) nunquam à Dei præsentia oculos auertat. Quod sanctus ille
rex præcipue intendere curabat, cum diceret: Quæsiui vultum
tuum, vultum tuum Domine requirã. Et, Meditatio cordis mei
in. et. s. Et, Proponebam Dominum in conspectu meo semper.
Hac ratione charitatis feruor & deuotio, meditationum ignicu-
lis coalescit: & homo semper ad omnem Diaboli incursum mu-
nitus atque paratus est.

Psal. 26.

Psal. 18.

Psal. 15.

Sicut

D Sicut Pharaonis intētio erat, vt filij Israel aut semper in Ægypto manerēt, aut certē nō procul ab Ægypto recederēt: ita cōtrāvolūtas Dei nōstri est, vel vt semper in eo per actualē amorē & memoriā maneamus, vel certē non procul ab hoc studio recedamus: vt faciliē vnde digressi sumus redire possimus. Sic sacra illa Ezechielis animalia ibāt, & reuertebātur in similitudinem fulguris coruscātis: hoc est maxima celeritate à studio piæ actionis ad diuinæ cōtemplationis exercitiū reuertebantur.

Ezech. 1.

Sicut fulua cera ad Solis radios diu exposita, candida fit, & quò diutius sub sole manet, eò fit candidior: ita anima nostra radijs iustitiæ Solis exposita (quod quidem fit per eleuationē mentis in Deum) purior indies efficitur. Hinc Ecclesi. ait: Qui timent Deum præparabunt corda sua, & in conspectu eius animas suas sanctificabunt.

Simile.

Eccles. 2.

Beneficiorum ac operum Domini consideratio, magnopere homines in officio continet. Hæc enim meditatio efficit, vt neq; præterita illi prætereant, neq; futura absint, cum vtraque ante mentis oculos tāquam præsentia ponat. Itaq; ad illam pertinet, quod in Esdra legimus, Reuoca diem præteritum, metire vêtum, & ignem pondera. Quæ omnia meditatio efficit, quæ præterita Dei beneficia in memoriā reducit: quæ vitæ nostræ breuitatem (quæ instar venti est) metitur, & intolerandum gehennæ ignem assidua cogitatione ponderat. Harum verò rerum consideratio mentes nostras magnopere ad virtutem acuit.

F Siquis hoc tecum pactum iniret, vt quandiu ipse te beneficijs prosequeretur, tu illius memorē animū gereres: an non libenter hanc conditionem acciperes? At Deus perpetuò tibi benefacit, cum te in esse conseruat, & necessaria vitæ subministrat. In ipso quippe viuimus, mouemur, & sumus. Cur ergo nō semper illum in mente habeas? imo verò cur illius perpetuo obliuisceris, sine quo non esses? Quo enim temporis momento à te oculos diuelleret, in nihilum protinus redires. Sicut enim hominis imago qui faciē suam in speculo conspiciat, protinus aboletur, vbi is se se ab eo auertit: ita si rerum conseruator Dominus, respicere nos desineret in nihilum prorsus vnde facti sumus rediremus. Quo circa sicut Deus tibi semper adest, ita tu operā dare debes, vt illi semper animo præsens sis.

Actu. 17.

Simile.

Quemadmodum ad naturalem vitam degendam non solā sufficit ratio, sed affectus etiam necessario dati sunt, quibus sa-

lutaria appetere, & noxia fugere, ita ad spiritualem vitam degendam, non sufficit lumen intellectus, quod à fide & doctrina proficiscitur, nisi adsit etiam charitas, ceterique spirituales affectus, qui vi sua nos ad spiritualia & diuina quodammodo impellant. Hos autem affectus oratio & diuinarum rerum meditatio mouere solet: quæ pro rerum varietate quas animo voluit, modo amoris, modo timoris, modo spiritualis lætitiæ motus in anima excitat.

Orationis & meditationis assidua utilitas hoc argumento colligi potest. Inter spiritus & carnis affectus hoc discrimen est: quod carnales affectus valde diuturni sunt, & imis frequenter medullis infixi hærent, vt diuitiarum, aut honoris cupiditas, turpis amor, inueteratum odium: quod vix à se multi hominum excutere perfecte possunt. At spirituales affectus in carnalibus præsertim hominibus (qui frequenter sacris concionibus excitantur) parùm durabiles sunt: vix dum enim finita concione velut fumus euanescent. Quare necesse est, vt eos quotidiano orationis & meditationis studio instauremus, quò diuturniores & stabiliiores sint. Ab his namque vita spiritualis miro modo iuuatur: quandoquidem hoc in nobis affectus sint, quod in auiibus alæ: quodque in cæteris animantibus pedes. Hinc illud August. Ponderus meum, amor meus: quocunque feror, amore feror. In cuius rei typum, sacerdotes quotidie in altari Domini ligna subijcere præcipiebantur, quò ignis ille perpetuus esset. Quamobrem ad hoc studium concionatores populum frequenter adhortari debent: si quos dicendo affectus excitauerunt, stabiles esse velint: ne de illis dicatur: Qui congregauit merces, misit eas in sacculum peritum.

Præcipuum piorum studium esse debet, opera Dei, quæ continue à diuina prouidentia geruntur bonis tuendis & improbis vlciscendis, meditari. Hoc Propheta præstabat cum ait. Et meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinventionibus tuis exercebor. Rursumque: Memor fui operum Domini, quia memor ero ab initio mirabilium tuorum. Et iterum, Iustus perijt, quia non est qui recogitet in corde suo: & viri misericordiæ colliguntur, &c. Quid verò aliud sunt threni Hieremiæ, nisi considerationes & grauissimæ sententiæ, quas is ex illa Hierosolymitana vastatione eliciebat: vbi de di-

Agg. 1.

Psal. 76.

Esai. 12.

uina

Divina severitate, de malitia peccati, de obduratione hominum, de negligentia pastorum, de odio Dei aduersus impium, & impietatem eius mirificè philosophatur? Hoc exemplum Christianus homo sequi deberet, ne in magno huius mundi velut theatro (in quo tam multa quotidie opera à diuina prouidentia fiunt) tanquam lapis super lapidem sedeat.

Sicut calor in aqua, non ab aquæ natura, sed vel à Sole vel ab igne est (quo fit vt ab igne vel Solis ardore separata, naturæ suæ protinus reddatur) ita planè deuotio (vt Diuus Thom. ait) ex diuinarum rerum meditatione & contemplatione procedit: quibus sublatis feruor ille deuotionis paulatim tepescit. Quare qui feruorem hunc perpetuum esse cupit, à Deo (qui ignis consumens est) recedere non debet. Si verò recedat, non magis mirum est, si is feruor spiritus immutatur, quam aquæ calor, vbi ab ignis consortio separatur.

Cum duplices in anima potentia sint, cognitua videlicet & affectua: cognitua quidem sunt veluti animæ fores, affectua autem velut centrum, & interior animæ fundus. Quo fit, vt neque bonarum neque malarum rerum cognitio, hominem aut meliorem aut deteriore reddat: amor autem & affectio vtrumque habet. Quamobrem danda nobis opera est, vt in meditatione nostra, amoris & deuotionis ignis exardescat: quo ipse animæ nostræ fundus, coelesti luce atque calore compleatur. Vt enim speculatiua & nuda malarum rerum cognitio non perinde nocet, ita neque bonarum multum iuuat, quamuis sua etiam utilitate non careat.

F Aristoteles in Metheoris mundum hunc inferiorem superiori coniunctum esse oportere testatur, quò videlicet coelestes influxus, astrorumque virtutes huic inferiori communicari possint. Adhuc ergo modum danda nobis opera est, vt spiritus noster spiritui diuino per continuum amorem & contemplationem coniugatur, vt hoc modo spirituales influxus diuinæque lucis radij ad eum pertingere possint, quibus mens nostra fecundata fructus proferat æternæ vitæ. Præterea, sicut corpus animæ, rami arboris trunco, & solares radij Soli vniti esse debent, vt ab illis virtutem trahant: ita vir pius conari toto studio debet, vt non modo per habitualement charitatem, sed etiam per actualement eleuationem mentis in Deum illi vnitatur,

*recedere
deuotio
orandum*

*emper
ra
H. B. C. C. C.*

vt eius lucē & splendorem continuo diuinæ mentis influxu par A
ticipet. Ad hoc autem nos Propheta vocat cum ait. Accedite ad
eum & illuminamini, &c.

Res omnes tunc optimè in suo esse **C**onseruantur, cum ijs causis
vniuntur, à quibus existendi initium acceperūt. Hinc piscis gau-
det in aqua, planta immobilis manet in terra, pulli siue auium si-
ue ferarum lateribus semper matrum hærent, ipsasque quo-
cunque ierint, sequuntur. Si igitur mens hominis à Deo est,
illi vniatur, illi hæreat, & in illo semper manere satagat, vt ab
eo perficiatur in esse, à quo existendi initium accepit. Hoc san-
cti Anachoritæ potissimum præstiterunt, qui turbis vrbium
derelictis, squallentis eremi incultas solitudines petierunt, vt
nulla re terrena impediri possent, quo minus dies noctesque
vnum Deum aspicerent, & in vno eo intentos semper oculos **B**
mentis haberent.

Nisi quòd lex tua meditatio mea est, &c. Iuuat ergo diuinæ le-
gis meditatio ad laborum patientiam. Qua de re vide Ambro. su-
per, Beati immaculati.

Officium viri iusti esse describitur, meditari in lege Domini
die ac nocte. Ad hoc nos studium vehementer Salomon in Pro-
uer. hortatur his memorabilibus verbis. Conserua fili mi præcep-
ta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ: liga eam in corde
tuo iugiter, & circunda gutturi tuo. Cum ambulaueris, gradian-
tur tecum; cum dormieris, custodiant te, & euigilans loquere
cum eis. quia mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ, incre-
patio disciplinæ. Similem sententiam atque commendationem
non minus certè notandam Deut. 6. &. 11. leges. Eruntq; verba **C**
mea hæc, &c.

Hac de causa existimo piam & religiosam mentem toties
in Cant. Sponsam appellari: quia quemadmodum Sponsa dum
adhuc recentis cōiugij amore feruet, nihil agit, nihil cogitat, ni-
hil nisi Sponsum suum loquitur: & vix ab eo mentis oculos di-
uellit: ita planè spiritualis Christi Sponsa erga illum affecta es-
se debet, vt videlicet rerum omnium atque sui ipsius quodam-
modo oblita, in illum per continuam cogitationem & amorem
transeat. Itaq; sicut poma diu multumque saccharo aut melle
decocta, vix proprii saporis aliquid retinent, sed solius sacchari
dulcorem referunt, sic nimirum talis anima diuinarum rerum
studio & contemplationi addicta esse deberet, vt vix in ea (quan-
tum

Psal. 33

recipere
semper
orandum

pena
Psal. 118

Prou. 6.

Simil.

recipere
semper
orandum
et gratiam

Dum humanæ fragilitati concedi potest) veteris hominis pristinique saporis quicquam resideret, sed solius Christi imaginem ita referret, vt iam cum Apostolo dicere possit. Viuo ego, iam non ego: v. v. i. m. C. Hoc est autem verum holocaustum fieri, & beatorum in hoc mortali corpore vitam imitari, qui iam in Deum quodammodo transierunt, in quibus quod mortale erat, à vita absorptum est. Hoc autem modo videtur mihi ille vixisse, de quo scriptum est: Cum Deo ambulauit, & fecit omnia quæ præcepit ei Deus: & non apparuit, quia tulit illum Deus. Galat. 2.
Gen. 6.

E Improbiorum hominum est, diuina omnia obliuisci. Hi enim habitare dicuntur in terra obliuionis. Hinc illud Salomonis Prou. 28.
Viri mali non cogitant iudicium: qui autem inquirunt Dominum, animaduertunt omnia. Ex hac autem obliuione tot vitiorum monstra oriuntur. Vnde est illud. Non est Deus in conspectu eius, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. Psal. 6.

F Quòd meditatio diuinæ legis non solum pariat sapientiam, sed etiam promereatur, declarant illa Ecclesiast. verba. Cogitatum tuum habe in præceptis altissimi, & in mandatis eius maxime assiduus esto: & ipse dabit tibi cor, & concupiscentia sapientiæ dabitur tibi. Dare autem cor est, diuinæ legis ac diuinorum operum intelligentiam præbere, qua improbi carent: iuxta illud: Nescierunt, nec intellexerunt: in tenebris ambulant. Eccles. 6.
Psal. 81.
Osee. 7.
Item, Factus est Effraim quasi columba seducta, non habens cor: quæ videlicet apposita esca seducitur, nec positum ante oculos laqueum animaduertit.

Meditationis & sapientiæ studium describit Eccles. cap. 14. Eccles. 14.
vbi ait: Beatus vir qui in sapientia morabitur, & qui in iustitia sua meditabitur, & in sensu suo cogitabit circûspectionem Dei: Qui excogitat vias illius in corde suo, & in absconsis suis intelligens: Vadens post illam, quasi inuestigator, & cætera quæ sequuntur. In quibus hoc inuestigatoris nomen suam emphasim habet. Designat enim studium animi cupidè & sollicitè pretiosum aliquid inquirentis, nec vllò modo, nisi re inuenta quiescentis. Hoc enim studio charitas & sapientia quærenda est.

Studium scripturarum ac diuinæ legis meditationem commendat Eccles. 39. his verbis. Sapientiam omnium antiquorum exquirat

exquirit sapiens, & in Prophetis vacabit. **O**cculta parabolaram A
exquiret, & in absconditis parabolaram conuersabitur. Mirè an
tem verbo conuersandi, studium, animum, cogitationes, & mo-
res spiritualis viri descripsit: quando is videlicet nihil aliud versat
ac voluit, quàm diuinæ legis meditationem: cuius omnis conuer-
satio cum Apostolis & Prophetis est, & omnis enarratio in præ-
ceptis altissimi. Ad quod etiã pertinet quod mox sequitur, Cor
suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum qui fecit il-
lud: & in conspectu altissimi deprecabitur. Huius autem studij
fructum declarat protinus cum ait: Si enim Dominus magnus
voluerit, spiritu sapientiæ adimplebit illum: & ipse tanquam im-
bres mittet eloquia sapientiæ, &c.

Psal. 27. Considerationis defectum multorum malorum causam esse,
declarant illa Prophete verba, Quoniam non intellexerunt ope B
ra Domini, & in opera manuum eius destrues illos, & non ædifi-
Hier. 12. cabis eos. Cui simile est & illud Hieremiæ: Desolatione desolata
est omnis terra, eo quòd nullus sit, qui recogitet corde. Itẽ illud,
Hier. 5. Audi popule stulte, qui non habes cor: quod videlicet opera Do-
mini contempletur. Sed qua de causa amisit cor? Nimirum, quia,
Ose. 4. vt in Osea scriptum est, Fornicatio, vinum & ebrietas auferunt
cor. Vnde est & illud: Cythara, & lira, & vinum in conuiujs ve-
Isai. 5. stris, & opus Domini non respicitis, nec opera manuum eius cõ-
sideratis.

Meditationis tempus, materia, & scopus describitur *psal. 66.*
Psal. 66. Ait enim Propheta: Cogitavi dies antiquos, & annos æternos in
mente habui: & meditatus sum nocte cū corde meo: & exercita-
bar, & scopebam spiritum meū. Quæ Hieronymus sic vertit: Re- C
cogitabam dies antiquos, annos seculorum: Recordabar psalmo-
rum meorū in nocte: cum corde meo loquebar: & scopebam spi-
ritum meū. Huc enim omnis oratio & meditatio nostra tendere
debet, vt cordis puritatem & innocentiam consequamur.

De mysticis illis animalibus Ezechiel ait, quòd facies eorum
& penne desuper extentæ essent. Facies, quæ præcipua corporis
nostri pars, magisque conspicua est, operis nostri intentionem:
pennæ verò mentis eleuationem designant. Hoc ergo in sanctis
viris præcipuum esse debet, quòd omnis eorum intentio, omnis
cogitatio ab infimis rebus abducta, ad coelestia feratur: ita vt in
operibus suis nihil aliud quàm placere Deo intendant in cogita-
tionibus verò nihil aliud iuuet eos cogitare nisi Deum.

Psalm
Explanatio

Ezec. 1.

modo
bu
ca

D Ex alis, quas mystica illa Ezechielis animalia habebant, duabus volabant, & duabus corpora sua tegebant. Quid hoc nobis innuit? Sunt qui cogitationum suarum pennis ita ad sublimia eleuentur, vt moralis vitæ virtutes (quibus in cōiuctu hominum vtendum est) penè obliuiscantur. Sciant ergo tales, ita cogitationum sanctarum studium partiri debere, vt aliæ ad cœlestia contemplanda, aliæ ad mores castè integreq; formandos referantur: quo videlicet ita cœlestibus rebus, quibus Deo vacant, intēdant vt curam sui, & vitæ moderationem non abijciant, sed simili studio & ardore amplectantur.

Diuinorum operum considerationem commendat Moses Deut. 4. his verbis: Ne obliuiscaris verborum, quæ viderunt oculi tui, & ne excidant de corde tuo omnibus diebus vitæ tuæ. Doceris ea filios ac nepotes tuos. Et infra: Et recordaberis cuncti itineris per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis. Quo verbo sanctus vir perceptorum in eo itinere beneficiorum memoriam & assiduam meditationem commendat.

Affectus & propensiones animæ à philosophis rerum gerendarum stimuli, ac veluti calcaria esse perhibentur. Vnde non animalia modò (quæ ratione carent) sed pleriq; etiam hominū affectuum impetum sequuntur. Sunt autem duplices affectus, alij qui ex corrupta natura vel cupiditate, alij qui à charitate & gratia oriuntur. Cæterum in statu naturæ integræ illi deerant, isti aderant: modò verò in natura lapsa isti defunt, illi insunt. Vt amissos igitur eos (sine quibus spiritualis vita constare non potest) reuocemus, necessaria est primùm gratia, quæ naturam sanet: deinde pia consideratio, quæ rerum diuinarum dignitate ante mentis oculos posita, torpentes excitet affectus, & ad diuina erigat.

¶ Contemplatio. Vita actiua, & contemplatiua.

MARTHÆ cura non reprehenditur, Mariæ Greg. verò etiam laudatur: qui magna sunt actiua vitæ merita, sed contemplatiua potiora. Vnde nec auferri vnquam Mariæ pars dicitur: quia actiua vitæ opera, cum corpore transeunt, contemplatiua

platiuæ autem gaudia melius ex fine conualefcūt. Greg. in Mor. A
 Cū cōtēplationis arcē aliqui tenere defiderāt, prius se in cā-
 po per exercitium operis probent: vt solícite sciant, si nulla iam
 mala proximis irrogāt, si irrogat, à proximis æquanimiter por-
 tāt: si obiectis bonis tēporalibus, nequaquā mens lētitia soluitur,
 si subtractis nō nimio in cœrore sauciatur: ac deinde perpendant,
 si cū ad semetipsos introrsus redeūt, in eo quòd spiritualia ri-
 mātur, nequaquam secū rerum corporalium vmbra trahūt, vel
 fortasse tractas manu discretionis abigūt. Greg. 6. Moral.

Contemplatio nos quasi ab hoc mundo mortuos sepelit: quia
 à terrenis desiderijs susceptos in intimis abscondit. Grego. Mor.
 lib. 6. c. 24.

Non est perfectus prædicator, qui veī propter contemplatio-
 nis studia operanda negligit, vel propter operationis instātiā
 cōtemplanda postponit. Ideò Dominus die operatur miracula, B
 nocte pernoctat in oratione: docens prædicatores, vt quieti cō-
 templantes sorbeant, quod erga proximos occupati refundant.
 Gregor. vbi supra. c. 25.

Quidā in ipsa vacatione laboris grauius laborant: quia tantò
 deteriores cordis tumultus tolerant, quantò eis licentius ad co-
 gitationes vacat. Grego. vbi supra.

Grego. super illud Ezech. 1. Similitudo manus hominis subtus
 pēnas eorū erat, sic ait: Quid per pennas animalium, nisi contem-
 plationes possumus sentire sanctorum, quibus ad summa trans-
 uolant, & terrena deferentes sese cœlestibus librant? Quid per-
 manus, nisi operationes accipimus? Quia cū in proximi amore
 se dilatant, bona quæ præualent, etiam corporaliter administrāt: C
 sed manus eorum sub pennis sunt, quia actionis suæ opera virtu-
 te contemplationis vincunt.

Super illud Iob: Elegit suspendium, &c. Suspendium animæ
 elegit, & mortem opsium, quia dum mentis intentio ad alta se su-
 bleuat: omnem in se fortitudinē vitæ exterioris necat. Greg. vbi
 sup. lib. 8. cap. 18.

Contemplationem nō perdit, qui eam dum perdit, inquit.
 Greg. li. 10. c. 19.

Moral.

Quidam sancti temporalia interdum gubernant, sed vacant
 intrinsecus, cū exterius occupantur: & per amorem Deum in-
 tus solum desiderant, per timorē autem humiliter explēt suum
 munus: cedunt Deo quem diligunt, hinc diligūt, hinc seruiunt:

extra

Dextra perstrepunt occupationes, intus in amore pacatissima quies tenetur: Sicut enim vigor mentis frænât motus carnis: sic tumultus occupationis bene regit amor quietis. Possunt enim quieto animo exteriora ministrari, si peruerso non appetuntur: ideo sancti interdum tenent quod fugiunt, exercent quod vitât. Gregor. 18. Moral. cap. 29.

Sancti etiam si terrenis deseruire cogantur, studiosè ad cordis secreta refugiunt: & legem quasi in monte percipiunt, dum in contemplationis vertice diuinam voluntatem perscrutântur. Vñ de est illud, In monte saluum te fac, &c. Quare Moyses ingressus tabernaculum, Dominum consulebat: Ibi Dominus consultitur, & quod agendum est publicè, intus silenter auditur. Greg. 2. Mor. cap. 23.

E Prius purgemus lugendo quod fecimus, & postea contemplemur gaudèdo quod quæramus: Purgata enim mēs superno lumine illustratur: per quod in gaudio securitatis absorbetur. Ibi mēs superno rore aspergitur, cōtemplaturq; se non sufficere ad id, ad quod rapta est: & veritatem sentiendo videt, quod nō videt quā tum sit: tanto enim ei magis appropinquat, quantò existimat se longius esse: quam nisi conspiceret, nequaquam eam se conspice re non posse sentiret. Gregor. in lib. 24. Moral. cap. 6.

Ad Dei visionem tendimus, si eum in his quæ fecit miramur: atque ideò per exteriora ad interiora perducimur. Gregor. 26. Mor. c. 8. Ibi multa de hac re.

In ipsis iisdem Deum inuenit anima, per quæ eum reliquit: per eam reuocatur, per quæ cecidit. Ibi enim surgimus, vbi cecideramus. Grego. vbi sup. Ibidem etiam multa de hac re.

Volitanti ad te animæ multa sunt, quæ obstrepunt, iussu tuo Domine conticescant mihi omnia. Ipsa sibi anima mea fileat, omnia pertranseat, omnia quæ creata sunt, transcendat à se, & perueniat ad te, atque in te solo creatore omnium oculos fidei figat: tibi in hiet, tibi intendat, te meditetur, te contempletur, te sibi ante oculos ponat, te sub corde reuoluat verum & summum bonum, & gaudium sine fine mansurum. Multæ denique sunt contemplationes, quibus anima deuota tibi mirabiliter pascitur, sed in nulla earum ita delectatur & requiescit anima mea, sicut in te, & quando te solum cogitat, & contemplatur. August. in Medita.

Spiritualis homo omnia iudicat, quia super omnia est, quan-

quando cum Deo est: Cum illo est autem quando purissimè intelligit, & tota charitate quod intelligit, diligit. Idem de ver. relig.

Ex tribus illis vitæ generibus, scilicet otioso, actiuo, & ex utroq; composito, quanuis salua fide, quisque possit in quolibet eorum vitam ducere, & ad sempiterna præmia peruenire, interest tamen quid amore teneat veritatis, quid officio charitatis impendat. Neque sic esse debet vnusquisque otiosus, vt in eodem otio vtilitatem non cogitet proximi: neque sic actiuus, vt contemplationem non requirat Dei. Idem de Ciuitate Dei.

Otium sanctum querit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit, percipiendæ ac intuendæ vacandum est veritati. Idem ibidem.

¶ Anima nostra sicut aquila alta petat, super nubes volet, renouatis splendescat exunijs, celo volatus suos inferat, vbi in laqueos incidere non possit. Ambr.

¶ Contemplationis species quatuor sunt. Prima & maxima contemplatio est, admiratio diuinæ maiestatis: hæc requirit cor purgatum, vt à vitijs liberum, atq; exoneratum peccatis, facile ad superna leuetur: interdum quoq; per aliquas morulas stupore & extasi suspensum teneat admirantem. Secunda autem necessaria est huic: est enim intuens iudicia Dei: quo sanè pauido aspectu dum vehementius concutit intuentem, fugat vitia, fundat virtutes, initiat sapientiam, humilitatem seruat: Virtutum siquidem bonum quoddam & stabile fundamentum est humilitas: nempe si nutat illa, virtutum non nisi ruina est. Tertia contemplatio occupatur vel potius otiiatur circa memoriã beneficiorum, & ne dimittat ingratum, sollicitat amantem ad amorem benefactoris.

De talibus dicit Propheta: Memoriam abundantia suauitatis tuæ eructabunt, & iustitia tua exultabunt. Quarta quæ retrò sunt obliuiscens, in sola requiescit expectatione promissorum: quæ cum sit meditatio æternitatis (siquidem quæ promittuntur æterna sunt) longanimitati animi & perseverantiæ dat vigorem. Puto iam facile est, quatuor nostra hæc, illis quatuor Apostoli assignare: dum longitudinem, comprehendit meditatio promissorũ: latitudinem, recordatio beneficiorum: sublimitatem, contemplatio maiestatis: profundum, inspectio iudiciorum. Bernard. de consider.

Si quem

Ambr.

Bernat.

psal. 144.

D Si quem fortè nostrum aliqua hora sic rapi, & sic abscondi contigerit, vt minimè auocet aut perturbet, vel sensus egens, vel cura pungens, vel culpa mordens, vel certè (ea quæ difficilius amouentur) irruentia imaginationum corporearum phantasmata: poterit quidem hic (cùm ad nos redierit) gloriari & dicere: Introduxit me Rex in cubiculum suum. Idem super Cant.

Canti. 14

Aliter sanè afficitur mens fructificans verbo, aliter fruens verbo: illic sollicitat necessitas proximi, hic inuitat suauitas verbi: & quidem læta in prole mater, sed in amplexibus Sponsa lætior: chara pignora filiorum, sed oscula plus delectant. Idem super Cant.

E Bonum acquirit gradum qui bene ministrauerit proximo: fortè meliorem, qui benè vacauerit Deo: optimum autè qui perfectus est in vtroque. Idem in sermo.

Optimam partem elegit sibi Maria, licet non minoris fortasse meriti sit apud Deum humilis conuersatio Marthæ: sed de electione Maria laudatur: quoniam illa quidem omnino quantum ad nos spectat, nobis eligenda: hæc vero si iniungitur, patienter est toleranda. Idem ibidem.

Abstineat, vt qui Deo vacat, ad tumultuosam aspiret fratrum officialium vitam. Ibidem.

Noli nimis insistere oculis cõtemplationis: quia meliora sunt vbera prædicationis: Nam etsi Rachel formosior, Lia tamen fecundior est. Idem super Cant. ser. 9.

F Bono opere peracto secius & facilius in contemplatione dormitur. Idem.

Actiua vita mundanis bene vtitur, contemplatiua mundo renuncians, soli Deo viuere delectatur. Isidor. de sum. bon.

Super psalm. Fac cum seruo tuo, &c. Iustum est, vt iugiter rogetur, qui si non petatur, offenditur. Cassiodorus.

Qui diligenter inspicere velit quid antiqui propter amorem sapientia pertulerint: quàm memoranda posteris virtutis suæ monumenta reliquerint, quanlibet suâ diligentia inferiorè esse videbit. Alij calcabant honores: alij proiecerunt diuitias: alij acceptis iniurijs gaudebant: alij poenas spreuerunt: alij cõtubernia hominũ deserentes, vltimos recessus & secreta eremi penetrantes, se soli philosophia dedicabant: vt quantum mente & intelligentia à cæteris differrent, ipsa locorum distantia demonstraret: ne

Handwritten notes:
 II. ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

Cassio. II. ...

Hugo. ...

Ch. ...

vnam teneret habitatio quos non eadē sociabat intentio. Cuidā A Philosopho referebat quidā dicens: Nunquid nō vides quomodo te derident homines? Et ille: Ipsi me (inquit) derident, & eos asini. Cogita si potes quanti aestimauerit laudari ab ijs, à quibus nec vituperari timuit? Quid ergo nos propter diuinorū cōtemplationē facere par est? Hugo de sancto Viēt. lib. 3. Didasc.

Diony.

Abs te ipso atq; ab omnibus purē abscedendo, ad diuinæ caliginis radium sublatis omnibus, & absolutus ex omnibus euolabis Diony. de Myst. cap. 1.

Moses Exod. 19. primū vt mundetur, admonetur: deinde vt separetur ab immundis: deinde clangores audit: inde segregatur à turbis: & ita contendit ad summitatē montis, vbi non Deū videt, sed locum in quo stetit. Idem ibidem.

Creata omnia linquens contemplator, ingreditur ignorantis mysticam caliginem: eò quòd nihil cognoscit, supra sensum mentemq; cognoscens. Idem ibidem. B

Simile.

Ad hanc lucidam caliginem admitti oramus, vbi non videre, & non scire, est veraciter videre & scire, & eum, qui est super omnia, ex omniū ablatione celebrare: sicut imago pulchra in ligno aut lapide formata, per ablationē fit. Idem ibidem. c. 2.

Quanto ad altiora contendimus, tanto ipso contuitu intelligibilium verba contrahi necesse est: sicut contra descendente, pro quantitate descensus ad congruam latitudinem oratio extenditur: post ascensum autem oratio obmutescit. Idem vbi supra. Capitulo. 3.

Nazian.

¶ Gregor. Nazianzen. cōtemplatiuæ vitæ amore ductus, se Episcopi munus refugisse in Apologetico suo. 1. docet his verbis: Cū tranquillæ vitæ, atque ab hominum frequentia semotæ, amore flagrarem, non tuli me imperiose cogi, atq; in medios tumultus cōtrudi, ab hacq; vita perinde atq; ab asylo quodam per vim auelli. Nihil enim mihi fortunatius eo homine esse videbatur, qui clausis compressisq; corporis sensibus, atq; extra carnē mundumq; positus in seq; collectus (nec nisi summa necessitate impellente, quidquam humanarum rerum attingens, atq; secum in se & cum Deo colloquens) superiorem rebus in aspectu cadentibus vitam agit: diuinasq; species & imagines puras semper, nec vllis terrenis & errabundis formis permixtas in seipso circumfert, ac Dei rerumq; diuinarum purū omnino speculum est, indiesq; efficitur, luci q; lucem, obscuriori, videlicet, clariorē adiun-

Da iungit ac iā futuri æui bono fruitur, & cū Angelis versatur, & licet adhuc in terris agens, terrā deserit, atq; à Spiritu in celo collocatur. Si quis vestrū hoc amore correptus tenetur, quid dicā intelliget, atq; affectui ei, in quē tum incidi, facile ignoscet.

¶ Omnia aliorum causa sunt generata: vt fructus atque fruges quas terra gignit animātiū causa: animantes autem hominū: vt equum vehendi causa, arandi bouem, venandi & custodiendi canem: ipse autē homo ortus est ad mundum cōtemplandū & imitandum. Idem. 1. de nat. Deo.

Cicero.

Necesse

Vt ad cursum equus, ad arandum bos, ad indagandum canis: sic homo ad duas res, intelligendum & agendum natus est, tanquam mortalis Deus. Cic. 2. de finib.

E Cū animus cognitis perceptisque virtutibus à corporis obsequio indulgentiaq; discesserit, voluptatēq; sicut labē aliquam decoris oppresserit, omnemq; mortis dolorisq; timorē effugerit quid eo dici aut cogitari poterit beatius? Idemq; cū cælū, terras, maria, rerumq; omnium naturam perspexerit, eaq; vnde generata, quo recurrāt, quando, quomodo obitura, quid in his mortale & caducū, quid diuinum & æternum sit, viderit: ipsumq; ea moderantem & regentem penē prehenderit: se seq; non vnis circundatum mœnibus, popularem alicuius definiti loci, sed ciuem totius mundi, quasi vnus orbis agnouerit: in hac ille magnificētia rerum, atq; in hoc conspectu & cognitione naturæ. Dij immortales, quā se ipse noscet (quod Apollo præcepit Pythius) quā contemnet? quā despiciet? quā pro nihilo putabit ea, quæ vulgò ducuntur amplissima? Idem. 1. de legib.

E Vide etiam multa & ea quidem præclara apud Senecam in Collectaneis nostris, in verbo, Contemplatio naturæ.

Præter ea, quæ ex sanctorum Patrum dictis hætenus recensuimus, hæc etiam addere mihi visum fuit.

Ezech. 1.

¶ Qui diuinarum rerum contemplationi addicti & quasi cōsecrati sunt, externis occupationibus (nisi cū charitatis aut obedientiæ necessitas vrget) velut sale vti debet, cuius modica portio cibos condit, magna verò, insipidos reddit. Immodicis enim

occupationibus obruitur animus, & à statu suo depellitur. Vn- A
de Dominus Martha, Martha sollicita es, &c.

Sunt in artibus summa quedam ac difficilia, quæ nisi maxima
cura & attentione perfici nõ possunt. At in usu virtutum magnum
quiddam & arduum est, mentem ab omnibus terrenis curis ab-
ductam in Deum attollere: quem solum intellectus nostri apex
attingit: quò cum peruenerit, mutato nomine, non tam intelle-
ctus, quàm intelligentia nuncupatur. Ad hunc autem altissimũ
ascensum cum alia multa, tum præcipuè duplex ieiunium, cor-
poris videlicet & animæ exigitur. Corporis quidem, vt omnes
animæ vires in Deum ferantur, ne aliæ in palatio, aliæ in culina
versentur. Animæ verò ieiunium est, vt non modò à terrenis af-
fectibus, sed à corporearum rerum imaginibus ieiunia purum
Deum pura mente contempletur. Ad quod præstādum necesse B
est, vt orationis tempore homo magna cura & studio terrena o-
mnia transcēdat, vt vacua mente ad diuinarum rerum contem-
plationem assurgat.

Minora astra ab aspectu Solis & splendorem & virtutē acci-
piunt. Sic homo dũ Deũ aspicit, lucē ab eo & gratiã recipit. Tũc
verò Deũ aspicere dicitur, cum intellectũ & volutātē ipsam ele-
uat, & quasi ante illũ expādit. Hæ namq; duæ animæ nostræ vi-
res ad Deum vsq; pertingunt, & ab eo illustrantur.

Intra sanctuarium Domini erat quidē in medio candelabrũ,
à sinistris verò mensa cum panibus, à dextris autē altare aureum,
in quo thus adolebatur. Et quidem per candelabrum, rectē fidei
lucernam intelligimus: cui duplicia adiacent opera: altera quæ
ad actiuam, altera quæ ad contemplatiuam vitã pertinet: quæ C
non incōmodè per hanc mensam & altare aureum designātur.
Mēsa. n. propositionis panũ eos rectē figurat, qui frangūt esurētē-
ti panē suũ, & actiuę vitę operibus vacant: altare autē aureũ eos
designat, qui orationi & rerũ cœlestium cōtemplationi se totos
addixerūt. Sicut. n. altare hoc nulli vsui, nisi ad solũ thuris suffitũ
deseruiēbat: ita sunt sanctorũ multi, qui ab omni rerũ humanarũ
cōmercio separati, soli rerũ diuinarum contemplationi perpe-
tuò vacant: quales sancti Anachoritæ olim fuerunt, qui in solitu-
dine degentes, cœlestem in terris vitam agebant. Quisquis ergo
se ita à mundo separauit, & cœlestibus rebus addixit, altare au-
reum est, quod est ante oculos Domini.

De studio sapientiæ atq; diuinæ contemplationis arbitror ac-
cipien

recepta

orandum

semper

et affertur

et affertur

et affertur

et affertur

et affertur

et affertur

et affertur

et affertur

et affertur

et affertur

et affertur

Dicienda illa Salomonis verba: Lætare cum muliere adolescentiæ tuæ: cerua charissima & gratissimus hinnulus (videlicet Spūs sancti gaudiū quod à sapientia proficiscitur) vbera eius inebriet te omni tēpore, & in amicitia eius delectare iugiter. Vbera verò hæc fructus illi sunt, ad quos eadem nos sapientia inuitat, cum ait: Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & à generationibus meis adimplemini. Mulierē autē adolescentiæ appellari hoc in loco sapientiā, satis indicat idē Salomō Prou. 7. cum ait: Dic sapientiæ, soror mea es, & prudentiā voca amicā tuā. Et sap. 8. dicitur. Hanc amaui & exquisiui eam à iuuentute mea, & quasi Sponsam mihi assumere, & amator factus sum formæ illius. Et mox: Proposui ergo hanc adducere mihi ad cōuiuendū, sciēs quoniam cōmunicabit mecū de bonis suis, & erit allocutio cogitationis & tædij mei: hoc est, me in huius ærūnosæ vitæ miserijs cōsolabitur, & omne ab animo meo fastidium atq; tædiū discutiet.

Prou. 5.

Eccles. 24.

E Hoc maximè cuiq; piorum propositum esse debet, vt quantum per huius vitæ occupationes licuerit, se totū diuinis laudibꝫ, celestiumq; rerū contēplationi addicat, illaq; Davidis vocē toto corde vsurpet. Vnā petij à Dño, hanc requirā, vt inhabitē in domo Dñi. o. d. v. m. Vt videā voluntatē Dñi, vel (vt Hiero. ex Heb. vertit) vt videam pulchritudinem Dñi, & attendā ad templum eius. Veræ autē contēplationis munus est, diuinæ pulchritudinis specie animū pascere & oblectare. Idē quoq; præfert illa vox, Benedicā Dñm in omni tēpore, &c. Et, Repletur os meū laude. Et, Proponēbā Dñm in cōspectu meo semper. Et, Quomodo dilexi, &c. tota die meditatio mea est. Ideoq; viri iusti officiū esse describitur, meditari in lege Domini die ac nocte.

Psal. 26.

Psal. 33.

Psal. 70.

Psal. 15.

Psal. 118.

Psal. 1.

F Qua animi submissione & pudore se fidelis anima erga Sponsū Christū gerere debeat, quando dulciter cum illo agit, & ad eius vocatur amplexus, insinuat Sponsus ipse Cant. 4. cum ait. Sicut fragmē mali punici genę tuę, &c. Genarū nāq; lenis rubor, pudoris & submissionis indicatiū est: quo nomine Spōsa cōmendatur, quod hoc pudore suffusa se se illi submittat. Meritò autē humilis, verecunda & (vt ita dicā) rubore perfusa, corā Sponso assit Ecclesia, quando admirabilē Sponsi dignationē, beneficiaq; innumera & maxima erga se contēplatur, cum tamē ipsa nō habeat vnde illi vicē reddere, aut gratias persolvere dignas valeat.

Rachel decora nitet facie, Lia verò lippis est oculis: vt intelligamus, animæ puritatem, contemplatiuam vitam sectan-

tibus propriam & familiarem esse. Quo nomine à vero Iacob vi A
delicet animarū Sponso Christo, magnopere diliguntur. Lia vero,
id est, actiuorum vita lippitudine laborat oculorū, quam ex ho-
minū consuetudine terrenarumq; rerū commercio contrahit. Si
cut enim (Aristotele autore) altissimarū rerū contēplatio intelle-
ctus aciem nobilitat & acuit: ita inferiorū rerum consideratio de-
ijcit ac hebetat. Vnde Mathematici Lunæ maculam quæ in ea
conspicitur, ex terrarū confinio illi contingere testantur. Quo-
minus mirandum est, si actiuorū facies, oculorum lippitudine ali-
quo modo suffundatur, quæ proximorū charitate ducta, terre-
nis sæpe negotijs implicatur, & cum seculi hominibus agit.

Multi vi precum, multisq; rationibus vix filij Israel patri per-
suadere potuerunt, vt à se amantissimū filiam Benjamin dimitte B
ret: vt cū illis in Ægyptum empturus frumenta pergeret. Quid
enim non fecit pius senex, quò à dilectissimi filij complexu non
diuelleretur? At Benjamin diuinæ contemplationis quietem &
delicias repræsentat: vt pote de quo scriptū sit, Benjamin aman-
tissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi in thalamo
tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. His enim
verbis, diuinæ contēplationis munus declaratur. Cū ergo pater
adeò ægre hunc à se filiū dimittit, hoc planè docet, vt quisquis di-
uinarū rerum contemplationi addictus est, quiduis potius patia-
tur, quàm à diuinæ contemplationis studio (nisi urgente proxi-
mi necessitate: vel maiorū obedientia) diuelli. Quod quidem (vt
alios omittam) B. Franciscus exēplo suo docuit, qui ab hoc offi-
cio ad animarū lucra captanda, nisi deuota oratione præuia, &
magno habito consilio, accedere noluit, ne ab huius Benjamin
complexu separaretur. Palladius verò memorat, quendam ex san-
ctis Anachoritis, cū ad Episcopi munus obeundū à populo pete-
retur, alteram aurem sibi abscidisse, ne sic mutilus ordinaretur.
Cūq; adhuc populus ex ordinatoris iussu fugientem sequere-
tur, conuersus ad illū iurauit, se (si adhuc instarent) linguam etiā
abscissuram. Hoc autē vir sanctus diuini Spiritus impulsu (quod
alias non licebat) fecisse credendus est. Id autem fecit, nō ob hoc
solum, quòd Episcopi munus formidaret, sed ne dilectæ solitudi-
nis contemplatione & quiete careret.

Quibus virtutum gradibus ad contemplationis arcem, & di-
uinas illuminationes perueniatur, initio statim mundi in qua-
tuor dierum operibus (vt Hugo de S. Victore ait) quodāmodo
expres-

Pa
e
4
prologo -

D adumbratum fuit. Primo namque die fit lux, qua homo à Deo illuminatus, viam veritatis agnoscit. Secundo fit firmamentum: per quod firmissimum non peccandi propositum intelligimus: quod quidem magna Christianæ vitæ portio est. Tertio, congregantur aquæ in locum vnum: quum fluxi & vagi motus animæ nostræ, rationis atq; timoris Domini imperio coercentur. Ait enim Apostolus. Si secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Hic autem tertius dies officium continet mortificationis. Post quem deinceps quarto die creatur Sol: quo mens diuinis illuminationibus irradiata, inuisibilia contemplatur. Ad hunc autem diem sine aliorum antecessione velle peruenire, perinde est atque id, quod aiunt, per saltum ad sacros ordines promoti.

Rom. 8.

Accedite, inquit Propheta, ad eum, & illuminamini. Sic Moses in montem ascendens, & cum Deo versans, ab eo didicit, quemadmodum illi tabernaculum fabricare deberet. Ad hunc ergo modum, mens quæ terrena despiciens ad Deum eleuatur, ab eo discit, quæ ratione seipsam dignum Deo tabernaculum præparet.

Psal. 33.

PRÆPARATIO ANIMI ad orationem & rerum coelestium con- templationem.

Sntentioni animæ si exterior euagatio clauditur, interior secessus aperitur. Nam quò extra se spargi propter disciplinam mens non potest, eo supra se intendere per profectum potest: quia & in altum crescere arbor cogitur, quæ per ramos distendi prohibetur. Gregor. in Mora.

Grego.

Mens infutabilitatis suæ pondere ad aliud semper impellitur, quam est: & nisi in statu suo arcta custodiæ disciplina teneatur, semper in deteriora dilabitur. Greg. vbi supra.

Simile.

Greg. super illud Iob. Per somnium in visione, &c. sic ait: Dei secreta non cognoscimus, si vigilemus in desiderijs terrenis. Vnde Moyse in interiori deserto Deum videt, & in montem

Iob. 33.

ducitur, vt cum Deo loquatur. 23. Moral. cap. 29. Lege hoc aureum cap.

August.

Ad ipsum Deum cogitandum, sicut dignum est ab homine cogitari Deum, quanta impediunt, veluti interpellantia, de necessitate corruptionis humanæ? quanta reuocant? quanta à sublimi intentione detorquent? quanta interpellant? Quæ turba phantasmatum? qui populi suggestionum? Totum hoc in corde humano, tanquam de vermibus huius corruptionis scatet. Aug. sup. psal. 102

2. Reg. 7.

Attende & vide quanta aguntur in corde humano, & quemadmodum ipsæ plerumque orationes impediuntur vanis cogitationibus. ita vt vix stet cor ad Deum suum. Vult se tenere vt stet, & quodam modo fugit à se, nec inuenit cancellos, quibus se includat, aut obices quibus retineat auolationes suas, & vagos quosdam motus, & stet iucundari à Deo suo. Vix est vt occurrat stabilis oratio inter multas orationes. Diceret vnusquisque sibi contingere, & alteri non contingere, nisi inueniremus in scripturis Dei David orantem quodam in loco & dicentem: Quonia inueni Domine cor meum, vt orare ad te. Inuenire se dixit cor suum, quasi soleret ab eo fugere: & ille sequi quasi fugitiuum, & non posse comprehendere, & clamare ad Dominum: Quonia cor meum dereliquit me. Itaque fratres mei, attendentes quod hic ait. Suavis es tu & mitis, videor mihi videre ad hoc dixisse mitem Deum, quia patitur ista nostra, & expectat tamen à nobis orationem vt perficiat nos: & quando illi eam dederimus, accipit gratiam: & exaudit: nec meminit tantas quas in condite fundimus, & accipit vnam quam vix inuenimus. Aug. super, psal. 85.

Si enim Angeli te adorantes & laudantes tremunt mira exultatione repleti: ego peccator dum tibi assisto, laudes dico, sacrificium offero, cur non corde pauco? vultu palleo? labijs tremo? toto corpore inhorresco? subque obortis lachrymis coram te indefinenter lugeo? Volo, sed non valeo, quia nequeo quod desidero. Hoc enim mecum vehementer admiror, dum te nimis terribilem oculis fidei cerno. Sed quis hoc sine ope gratie tue? Vniuersa enim salus nostra, magna misericordia tua. Miserum me, quomodo sic insensata facta est anima mea, vt non terreat terrore nimio, dum stat ante Deum, & suas illi laudes decantat? Miserum me, quomodo sic induruit cor meum, vt oculi mei non indefinenter producant flumina lachrymarum, dum conseruus sermocinatur coram Domino suo, homo cum Deo, creatura cum creatore, qui factus est ex limo, cum eo qui omnia fecit ex nihilo? August. in Meditat.

luge

Attende
Lachrymarum
humiditas
y lachrymarum

D iuge silentium, & ab omni strepitu seculariū perpetua quies, cogit cœlestia meditari. Bern. in Epist.

Bernard.

Intentiones, cogitationes, voluntates, affectiones, & omnia interiora mea, venite ascendamus in montem, vbi Dominus videt, vel videtur. Curæ, sollicitudines, anxietates, pœnæ, seruitutes expectate me hic cum asino corpore isto, donec ego cum puero, ratione scilicet, & intelligentia, vsq; illuc properantes, reuertamur ad vos: reuertemur enim, & heu reuertemur quam citò. Idem de amore Dei.

Viscus contemplationis est amor possessionum, affectus cognationis, cupiditas honoris, & voluptas carnis: quibus anima inuisatur, & irretitur, vt non penitus contemplationis per plateas supernæ Sion discurrere possit. Idem in Medit.

*per se
decat
for 20/306
hy 30*

Eadem de re animaduersa à Collectore.

Et vocaueris (inquit) sabbatum delicatum. Hęc dies sabbati ad vacandum Deo, ac diuina meditanda instituta est. Dictu autem mirum est, quàm arduum ac difficile pijs etiam hominibus sit, mentem à terrenis ad cœlestia perfectè eleuare. Non enim à peccatis solum vel leuissimis (quæ feruorem charitatis tepefaciunt) sed à multis etiam alijs, quæ quamuis peccata non sint, mentem tamen distrahunt, & ab interna illa vacatione vel auocant, vel impediunt, abstinendum est. Ideò non mirum, si sabbatum delicatum Dominus à nobis exigat: quòd videlicet delicatè, hoc est, non segniter aut oscitanter, sed magna cura & attentione quod in eo præcipitur, agendum sit.

Esai. 58.

Quanta puritate & studio niti deceat eum, qui se totum diuinæ pulchritudinis contemplationi addixit, hoc argumento vtique intelligi potest. Constat res omnes quæ in mundo sunt, in duas veluti sphaeras diuidi: alteram rerum spiritualium, alteram corporalium. Et in corporalibus quidem materia prima est infimū, homo verò supremū: in spiritualibus autem homo est infimum, & altissima intelligentia, quæ infra Deum est, supremum. Homo enim velut in vmbra infimæ intelligentiæ conditus esse dicitur. Ceterū quòd suprema illa intelligētia sublimior, & Deo ppior est, eò clarius diuinā speciem contēplatur: quò verò distantior, eò & obscurius. Quò fit, vt anima rationalis, quæ in hoc ordine infima est, corporis & peccati pondere depressa, diuina etiā

gratia suffulta, difficulter se ad hanc tantam lucem attollere possit. Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam: quemadmodum aggrauaretur aquila, si massam plumbeam pedibus ligatam circumferre volando cogeretur. Quam ob causam Aristot. sapientiam, hoc est, diuinarum rerum cognitionem, dixit esse diuinam possessionem: quoniam (vt ipse ait) natura hominis multipliciter serua, & infinitis penè curis & necessitatibus obnoxia, non potest se totam sapientiæ studio tradere: quod ad eam consequendam necessarium est. Ex quo patet, quanta cura & studio puritati cordis incumbere debeat, qui in hoc pulcherrimo stadio exerceri cupit, vt virtute, industria, & diuina gratia suppleat, quod infirma natura non præstat.

Moses solus ascendit in montem cum Deo locuturus: & nec homo, neq; bestia adhuc locum accedere permittitur. Ac deinde, quod maior adhuc solitudo esset, solitudini caligo additur, quæ corporea cuncta à conspectu orantis auferret. Similiq; ratione sacerdos sanctuariū ingrediens, fumo thuris locum tenebris obducere iubetur, vt cum Deo locuturus, nihil aliud quàm Deum cogitaret. His autem rebus admonemur, tantam esse debere spirituales solitudinem orantis, vt non solum ab omni extraneo affectu, sed ab omni etiam peregrino phantasmate alienus sit. Hoc enim est silentium illud, quod fit in coelo, cum arcana Dei sancti contemplantur. De qua D. August. in Medita. Sileant, inquit, animæ meæ omnia, sicut anima mea sibi ipsi. Hinc ille somnus, quem amantissimus Sponsus in Sponsa sua cupit non interturbari cum ait. A diuro vos filie Hierusalem per capreas ceruosq; camporum, ne suscitatis, neq; euigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. Sicut enim parentes ægrotante filio, si somnum forte salutarem carpit, obseruare studiose solent, ne aliquo domesticorum strepitu somnus ille intercideret: ita celestis Sponsus, anima in illo dulciter quiescente & obdormiente, diligenter curat, ne salutaris iste ac vitalis somnus intercipiatur. Quid autem tali Sponso dulcius? quid amantius? qui tali studio, taliq; adiuratione saluti & incolumitati suorum prospicit?

Quid est quod in oratione cor nostrum tam multis imaginibus & cogitationibus infestatur? Tres huius rei præcipuæ causæ mihi esse videntur. Prima est, instabilitas imaginationis nostræ, quæ (sicut appetitus ipse) per peccatum ita grauiter læsa fuit. Quo fit, vt frequentissimè eius imperio reluctetur, & vix vbi iubetur stare, diu hæreat. Quo quidem morbo (sicut in alijs naturæ egritudine-

Simil.
Arist.

pur
ca para

cl...

311

August.

Cant. 2.

Simil.

semper
omnium

Bernardo
ex Medita
atten
cum

D tudinibus) quidā grauius, quidā verò leuius laborant. Altera causa est, assidua terrenarū rerū meditatio atq; tractatio: facile quippe homo ad assueta rapitur. Sic videm⁹ catellos, cū in aliā domū ab ea, in qua nutriti sunt, transferūtur, protinus ad priorē regredi. Cui malo assidua lectione, & meditatione scripturarū sanctarū subueniēdū est, vt omnis videlicet enarratio nostra sit in præceptis altissimi. Tertia verò causa est, charitatis, & dulcedinis diuina (quæ charitatis comes est) siue imperfectio siue defectus. Scitū enim est illud Poëtę: Trahit sua quēq; voluptas. Natura quippe (vt Arist. ait) maximē appetit delectabilia, & fugit tristia. Quo fit, vt glutinū cogitatiois delectatio sit cordis: quę facit, vt homo immobilis hereat ijs quæ diligit, & in quib⁹ vehemēter oblectat.

E Profunda intellectus speculatio, circa philosophicas disciplinas, deuotionis affectū magis impedit, quàm quæuis corporalis exercitatio. Hęc. n. si nō multū aut laboris, aut attētionis exigat, nō impedit, quominus & intellectū & affectū pius homo eleuare possit in Deū. Vnde monachi in Aegypto (vt Casianus ait) operantes manibus suis ab oratione nō cessabant. Cæterū philosophica speculatio totam intellectus nostri vim ad se trahit, & quodammodo ebibit. Intellectu autē ita occupato, affectus non habet à quo in Deū dirigatur, & excitetur: atq; ita mens sterilis, & ieiuna manet, dū intellectus circa alia peregrinatur. Et hoc forsitan in causa est, vt simplices & rudes viri, fœmineq; deuotiores interdum, quàm aliqui viri docti reperiuntur, vt. D. Thom. ait: quod quidem nō literarum, sed hominis vitio tribuendum esse, idem sanctus doctor asserit.

F Vt cōmodius, ita & facilius est, quotidie Deo vacare, & se intra se colligere, quàm rarò id facere. Cithara quæ assidue artificis manu pulsatur minimo negotio ad hoc ipsum paratur: quæ verò diu siluit, vix lōgo spatio ad hoc instruitur: sic igitur qui assidue orat, facile purā mentē in Deū leuat: qui verò hoc diu distulit, varijs terrenarū rerū (quibus assueuit) imaginibus infestatur, & ab interna vacatione & silētio auocatur. Itaq; cū in celū mentē attollere nititur, in ipso conatu, à terrenis curis & cogitationibus ad terrā trahitur. Hinc Sponsa domo egressa, per plateas Sponsum quærens, à vigilibus ciuitatis percutitur, laceratur, & spoliatur. Similes enim iniurias intra se anima patitur, cū internæ solitudinis & silentij domo egressa, & negotijs secularibus implicata, Spōsum quærere, & ad cœlestia nititur aduolare.

Simile.

aten
con

Casian.

Simil.

Can. 3.

Ezec. 38.
Ibidem.

Psal. 101.

Psal. 24.

Animum feriatum & vacantem ad rerum diuinarum contē. A plationē requiri, declarant illa Dñi verba: Vacate & videte quoniam ego sum Deus. Vnde scriptum est, Sapientiam scribe in tēpore vacuitatis. Et, Qui minoratur actu, perficiet sapientiam.

Pro eo quod nos legimus, Respexit in orationem humilium, Hieronym. vertit, Respexit in orationē vacui, hoc est, egeni, & omni humana ope destituti. Idem autem alibi significauit cum ait: Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis vnicā meam. Pro quo idem vertit, Solitariam meam: quod eundem sensum reddit. Significat enim se omnibus præfidijs nudatum, solius Dei ope niti. Possumus etiam vacui nomine eos intelligere, qui mundas preces ab omni affectuū, & cogitationum, & imaginum terrenarum sæce purgatas Deo offerunt. Hæc enim vel præcipua præparatio animi ad orandū est.

Exod. 3.

Deut. 4.

Matt. 6.

Properantem Mosem ad videndum rubum, Dominus qui in eo erat, compescuit dicens, Solue calciamenta de pedibus tuis: locus enim in quo stas, terra sancta est. Quicumq; ergo Deum adire cupis, quicquid terrenum & mortale est, seponere primū debes. Hoc sibi dictum putet quisquis Dominū oraturus accedit: quē idem ipse Moses cunctis obsecrationibus nostris præsentem esse ait. Magna ergo animi puritate ad hoc officium accedendū est, & illud implendum: Tu autem cum oraueris intra in cubiculum tuum, & clauso mentis tuæ ostio (ne quid in eam terrenum eo tēpore ingrediatur) ora Patrem tuum in abscondito.

Quid spiritui nostro cum terrena substantia? Cur non potius spiritualia & quærit & sapit? Verum, corpus quod corrumpitur aggrauat animam: & terrena inhabitatio, &c. Necessitates multæ corporis detinent nos. Viscus quidam prauis desiderij & delectationis terrenæ mentem nostram ad coelestia aspirantē retrahere nititur. Referuntur autem à D. Bernardo quatuor velut cōpedes animæ nostræ: nempe necessitas, vanitas, curiositas, & voluptas. Singula quæq; horum vt cordis nostri puritatē inficiūt, ita ascensum in cœlum impediunt.

Bernard.

Leuit. 10.

Præcepit Dominus in lege post Nadab & Abiu incendium, vt vinum & omne quod inebriare posset, non biberent sacerdotes, quoties illis ad altaris ministerium accedendum esset. Quo intelligimus, magna nos præparatione, sobrietate, ac religione parari debere, quoties ad orandum Dominum, & vitulos labiorum confitentium nomini eius, hoc est, spirituales hostias offerendas

Examine

pro

Examine

Monium

346

Sanctus

Drendas accedimus. Propter hoc enim dictum est, Psallite sapienter. Magnum est, hominem cum Deo colloqui: maius erga divina affici, & eorum gustu delectari: maximū verò quod à Deo petieris impetrare: quæ tria ad orationis virtutem pertinent.

Psal. 46.

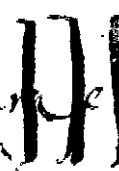

alterum

DEVOTIO. DEVOTIONIS
 adiumenta & impedimenta.
 &c.

Numquenque electum suum divina gratia tunc magis erudiendo custodit, cum eum quasi percuciens deserit. Gregor. in Moral.

Greg.

securus

perseuerantia

perseuerantia

Luc. 8. dicitur cuidam sanato, Redi in domum tuam, cum ille vellet sequi Dominum: ut ex dilati amoris desiderio meritum retributionis auget. In abscondendo enim maiestatis suæ gloriam, amoris sui vim Dominus per æstum desiderij auget. Gregor. in Mor. lib. 16. c. 13.

¶ Si habet animus vnde delectetur exterius, sine delicijs manet interius. August. super Ioan.

August.

F Vbi crapulam ructatis inter pocula senserit Christus, vina sua dulciora super mel & fauim menti propinare non dignatur. Vbi curiosa ciborum diuersitas, vbi diuitis supellectilis discolor varietas oculos pariter pascit & vëtre, cœlestis panes ieiunam deserit mentem. Bernard. in Epist.

Bern.

¶ Tria sunt quæ vagam mentem stabilem faciunt, vigiliæ, meditatio, & oratio: quarum assiduitas & iugis intentio confert animæ stabilem firmitatem. Ioan. Cassia.

Cassia.

¶ Quoties anima seipsam prodiderit, calorēque illum amabilem ac beatissimum amiserit, inquirat diligenter, qua ex causa id sibi contigerit, ac aduersus illam bellum omne ac studium summis viribus resumat: neque enim poterit per aliam portam illum reuocare, nisi per quam egressus est. Ioan. Clima.

Clima.

¶ Quoties anima nihil etiam curantibus vel studiose operantibus nobis in lachrymas vi secretæ compunctionis excita-

excita-

Deprofectum maximè necessarium est.

Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Aqua deuotio est, quæ in terram cordis nostri effusa, omnes virtutum plantas rigat. Eius enim munus est, ad omnia Dei obsequia & virtutum officia alacrem hominem reddere. Quare quemadmodum horto arboribus confito, prima cura est, ad eas irrigandas puteum fodere, aut aliunde aquam deriuare, ne labor omnis irritus sit: ita quisquis virtutum plantas excolere ardenti desiderio cupit: deuotionis quoq; exercitia colere debet, quibus virtutum plantas alat, atque sustentet.

E Ioseph ad fratres suos quasi ad alienos durius loquebatur, cum tamen eos fraterno complecteretur amore. Hoc ipsum Dominus cum pijs hominibus agere solet. Aliquando enim illis se velut mulieri Samaritanæ exhibet, dum non rogatus vltro ipse rogat, & inuitat, & visitationis suæ gratiam vel non presentibus offert. Aliquando verò ita se cum illis gerit, quemadmodum cum muliere Cananæa, cui post multas lacrymas & preces, tandem præstitit quod poposcit.

Omni custodia seruandum esse cor nostrum Salomon docet. Quare? Nimirum quia de corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, &c. Rursumque à corde vita procedit. Quale enim cor, talia sunt & verba, & opera quæ à corde proficiuntur. Quapropter quisquis vitam suam rectè instituere velit, non contentus externis virtutibus, magnam quoq; imò primam cordis sui curam habeat. Si enim hepar calido humore exæstuans, flammam in faciem manusc; diffundit: non admodum refert externa hæc membra aquis refrigerare, nisi ipsum caloris fontem extinguas. Si terra in qua virgulta plantare vis, sentibus atque dumis plena est, parum prodest spinarum ramos abscindere, si earum radices protinus germinaturæ in terra defixæ manent. At verò medicina cordis nostri deuotio est: quæ propterea vnguentum appellatur, quoniam eius vulneribus medetur. Deuotio enim cupiditatum nostrarum incendium temperat, vires carnis debilitat, robur & fortitudinem tribuit, sancta desideria acuit, intellectum illuminat, spiritualem lætitiā auget, qua dilatatum cor diuinorum mandatorum celeriter viam currit. De his verò qui externa solum opera sine vlla interna pietate sectantur, Hieremias ait, Prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorum. Et rursus. Et dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua

mentiti

Psal. 124.

Gen. 42.

Pro. 4.

Simil.

Hiere. 12

Psal. 77.

*nitida
ex ore
oratio debet*

M

mentiti sunt ei, cor autem eorum non erat rectum cum A
eo, &c.

Prov. 31.

Qui deuotioni studet, non modo cum ad orandum aut me-
ditandum accedit, sed multò ante in omnibus temporibus atq;
negocijs eam captare debet. Id autem fit, cum vbique mentem
ad Deum eleuamus, & puritati cordis diligenter studemus. Hoc
autem præstabat sancta illa mulier, de qua scriptum est, Facta
est quasi nauis insitoris, de longe portans panem suum. Panis
enim quo anima in spirituali vita alitur, deuotio est: quam delon-
ge trahimus, cum non modò orationis tempore, sed multò an-
te, hoc est, in omni tempore atque negotio illam studiose quæri-
mus. Huius verò studij neglectus, præcipua spiritualis ariditatis
causa esse solet.

Quòd frequenter Dominus consolationis atq; dulcedinis suæ B
præsentiam pijs hominibus subtrahat, quidq; illis hoc tempore
faciendum sit, longa oratione Sponsa in Cant. 3. describit his ver-
bis. In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea:
quæsiui illum & non inueni, &c. Lectulus quietis & deliciarum
locus est: in quo loco Sponsa quærit Sponsum, cum in intimo
cordis sui otio atq; silentio (ubi eius delicijs & amplexibus frui
solet) illum quærit. Et quærit per noctes, quando videlicet clausis
ad omnes curas & cogitationes terrenas mentis oculis, ad illum
toto corde atq; conatu amplectendum solito more se erigit. Sed
nec sic tamen illum inuenit, quem alias in hoc lecto inuenire so-
lita fuit. Quid igitur hoc tempore fidelis anima agere debet? Sub-
dit protinus, Surgam, videlicet amoris impatiens, & circūibo ci-
uitatem, &c. Non enim inertis otio dissolui hoc tempore de-
bet: sed excusso omni torpore atque dormitantia, alacri ani-
mo excitare se ad omnia virtutis opera & consueta exercitia
debet: & cum Propheta dicere, Si dederò somnum oculis meis,
&c. donec inueniam locum Domino. Quin etiam ad illum
clamet clamore grandi in toto corde suo, illa Sponsæ verba re-
petens, Reuertere, reuertere dilecte mi: similis esto capræ hin-
nuloque ceruorum super montes Bethel. Conduplicatio ver-
bi, affectus & desiderij vim ostendit: quod tamen magis simi-
litudo sequens declarat: quando illum ea celeritate, & cursu
ad se regredi postulat, qua hinnulus ceruorū super montes Be-
thel. Sed neque his clamoribus contenta, per vicos & plateas ci-
uitatis Sponsum quærit. Qui tamen sæpe internæ consolationis
spiritua-

In ang.

foli

318

per
seu

manu

Psal. 131.

D spiritualis que letitiae ad tempus gratiam subtrahit, quod velit aliquando proximorum necessitatibus Sponsam suam deseruire, & a pio charitatis otio ad necessarium eiusdem negotium transire. Quod tamen prudenter & cautè faciendum est, ne sub hoc obtentu, interna contemplationis exercitia prorsus deferantur. Sed danda opera est, vt quemadmodum sancta illa Ezechielis animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis: ita nos promptissimo & celeri animo ad vtraq; munera, interna scilicet & externa progrediamur & regrediamur, non laboris interni solatium in externis operibus requirentes, sed solum Sponsi obsequium vtròque captantes.

Ezech. 1.

*Seuena
vanda
S. S. S.
S. P. S.
316*

E Vigiles quoq; qui custodiunt ciuitatem, hoc tempore consulendi & interrogandi sunt: hoc est, pastores, & doctores Ecclesiae consulendi erunt, cum haec mentis ariditas & sterilitas vel diuturna fuerit, vel nocitura videbitur. Nullum enim lapidem non mouere debemus, quum coelestis hic Sponsus abest, vt iterum ad nos reuertatur. Videmus enim inferiora huius mundi corpora in deliquio Solis (quod breui tempore durat) detrimentum pati. Quocirca mirum non est, si detrimentum patiatur anima, quando consolationis suae radios ab ea Sol iustitiae Christus Dominus diutius subtrahit. Cum verò pia mens haec omnia diuino amore faucia instrauerit, nihilq; intentatum reliquerit, tandem se illi coelestis Sponsus fruendum praebet: què illa inuentum, tantò arctioris amoris complexu stringit, quanto illum cum maiori mœrore amisit, maioriq; labore amissum quaesuit. Ideoque ait, Tenui illum, nec dimittam: donec introducam in domum matris meae, &c. quae domus, coelestis illa Hierusalem est: quae est mater nostra. Ait ergo se daturam operam, vt nunquam illum amplius (quoad eius fieri possit) amittat, donec quod gustauit internum, fiat illi in coelesti cubiculo æternum.

Simile.

*o. d. d. m.
deg. d. d.
al. h. s.
Can. 3.
316*

F Singularem prouidentiam, quam hortus sui, hoc est, Ecclesiae suae coelestis Sponsus gerit, illa verba declarant, Surge Aquilo, & veni Auster: perfla hortum meum, & fluent aromata illius. His enim verbis ostendit se dare operam, vt ventus Aquilo frigoris & inertiae autor, a piorum hominum cordibus abigatur: & ea perflat Auster à meridie spirans: qui vi sua eadem & diuini amoris calore incendat, & blando deuotionis imbre

Can. 3.

imbre

imbre molliat: quò sanctorum desideriorum aromata charitatis A igne resoluta, fluere incipiant. Est enim deuotio, sanctorum desideriorum nutrix atque ministra.

Postea quàm Sponsa pulsanti & vocanti Spòso pessulū ostij subtraxit, & fores aperuit, illū iam declinasse ait, nec nisi magno deinde labore quæsiuit & inuenit. Quid igitur est, quod patefactum aditum, quod tā blandis antea vocibus Spòsus exquiescerat modò respuat, & aufugiat? Nimirum hac pœna plectuntur, qui vocāti Sponso excusationis verba respōdēt, qualia Sponsa paulo ante respōderat dicens. Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? &c. Ad puniendā ergo præteritā hanc tarditatem, qua Spòso diu pulsanti aperire negleximus ille meritò, cū aperire uoluimus, subtrahit se. Nō enim potest iustius ista Spòsæ tarditas puniri, quàm ut uicissim Spòsus eā cogat præstolari: ut sicut uolente introire Spòso, non statim ipsa consensit neque occurrit, sic uicissim Spòsa uolente copulari Spòso, ipsumq; ad se introducere, nō statim eius obtēperet desiderio. Et quomodo illa inutiles protraxit moras ne Spòsum statim reciperet: sic ipse iustis rationibus nō statim se ostēdat quæsitus, ut cogatur illū iam quærere cū dolore & labore, qui se prius ante ianuā vltro uidebatur offerre. Altera quoq; ratio huius dispensationis esse uideatur, ne Spòsi præsentia nimis uilesceret, si tam facile absq; omni molestia inquisitionis passim acquiri posset & teneri.

Quod sæpe Dominus sine ullo piorum demerito spiritualis uisitacionis & consolationis gratiam ad tempus subtrahat quod uel maius sui desiderium excitet, uel pluris hanc gratiā æstimari faciat (uilescunt enim frequenter & sordent quæ possunt semper C haberi, & in promptu inueniri) uel hoc argumento declaratur: quod ubi Sponsa pessulum ostij sui sustulit, & hostium aperuit, & Sponsum uocauit, ac diligenter quæsiuit, minimè tamen inuenit. Sic enim ait. Quæsiui illū, & nō inueni: uocaui, & non respōdit mihi. Hæc consideratio piorum moerorem tēperare debet: cū se ita destitutos uident. Quauis tutius est, ut de se semper humiliter sentientes, negligētia sua se hoc donum amisisse credant: sed ita credant, ne nimio moerore absorbeantur: cū hoc dispensatione diuina, non humana negligentia interdū cōtingat: ut ita inter spē metumq; suspensi, & à nimio moerore, & malè tuta securitate immunes sint.

Magnum spiritualis ariditatis ac desolationis nostræ in sanctorum

Howald
Cant. 5.

319
h.

per se
uicissim

Howald
Cant. 5.

329

*us hodie
pauli
coch
Rom. 1 5
per e
Gen. 24
dys
marg
y
res d.
conf
in mudo*

Datarum scripturarum lectione ac meditatione remedium positū est, Apostolo testante, qui scripta omnia diuina ad eruditionem & consolationem nostram destinata esse cōfirmat. Hoc autem nobis (vt quidā ex Patribus ait) sanctus Patriarcha Isaac representauit: qui post mortem matris ad vesperam profectus est ad meditando in agrum, vbi inuenit Rebeccā, quæ illū miro modo consolata est. Quoties mihi, Iesu bone, dies vergit in vesperā, quoties paruz alicui consolationi intolerabilis dolor, quasi nocturna caligo succedit, vertuntur in fastidium omnia, oneri sunt cuncta, quæ video. Siquis loquitur, vix audio, vix sentio, & in modum silicis cor obduratur, hæret lingua, oculorum vena siccatur. Quid tunc? Exeo certē ad meditando in agrum, sacrum reuoluo codicē. Tunc subito mihi occurrens Rebecca, hoc est, tua gratia Iesu bone, sua luce meas tenebras discutit, pellit fastidium, duritiam frangit. Mox suspirijs cedunt lachrymæ, & lachrymas celesse gaudium comitatur. Infelices, quos cum tristitia quæq; per turbant, non hūc agrum ingrediūtur vt gaudeāt. Hæc Ailredus.

*hade
E*

GAVDIUM SPIRITUALE, sive spiritualis dulcedo atque suauitas.

F **D**ilce est, esse in rebus humanis, sed ei, qui adhuc de cœlestibus gaudia nulla gustauit: quia quanto minus æterna intelligit, tanto delectabilius in temporalibus requiescit. Gregor. super Ezech. Siquis iam cordis ore gustauerit, quæ sit illa dulcedo cœlestium præmiorum, qui illi in iudicio chori Angelorum, quæ incomprehensibilis visio Trinitatis: huic quanto dulce fit quod intus videt, tanto in amaritudinem vertitur quod foris sustinet. Greg. vbi supra.

Gregor.

Qui cœlestis vitæ dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfecte cognouerit, ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit. In comparatione eius vilescunt omnia, deserit habita, congregata dispergit, inardescit in cœlestibus ani-

*39
Martin
sub
H*

mus, nihil in terrenis libet, deforme cōspicitur, quicquid de terre A
nē rei placebat specie: quia sola pretiosę margaritę claritas fulget
in mente.

Super illud Iob. 4. Ad me dictū est verbū absconditū &c. D.
Greg. ait. Diuina aspiratio humanā mentē tangendo subleuat, &
tēporales cogitationes deprimens, æternis hęc desiderijs inflam
mat. Dicitur autē absconditū: quia nō potest sciri, nisi à quo potest
haberi. Sicut. n. Paracletus inuisibilis est, ita omnē, quę repleue
rit, ad desiderāda inuisibilia accēdit. Seculares autē mētes quātū
se foris per desideria dilatāt, tantū ad receptionē illius sinū cordis
angustāt. li. 5. Mor. c. 19. vide locū.

Super illud Iob. 4. Cū spiritus trāsiret, &c. Gre. ait. Cū mens
internā dulcedinē deguſtat, amore æstuat: videt q; se videre non
posse q; ardēter diligit: nec tamē ardēter diligeret, nisi aliquaten⁹ B
videret. Nō ergo stat, sed trāsit spiritus: quia supernā lucē nobis
inhiantibus contemplatio aperit, sed mox infirmantibus absco
dit. Vbi supra cap. 23.

Qui superna deguſtat, inferiora tolerat: quia plenē intus cō
spicit, quātū æstimet, quod foris agit. Vbi supra. ca. 26.

Cuhęta quę foris eminet, occultis iusti obtutibus per despe
ctū iacēt. Nā supra se interius rapti, in alto animū figūt: atq; dum
extra carnē fieri mēte decertāt, ipsa penē quę patiūtur ignorāt.
Nā velut in magni mōtis vertice siti, subiecta sibi intus vidēt, quę
per carnalē gloriā foris tumēt. Vbi sup. cap. 22.

Vt homo & gratiæ dona habeat, & infirmitatē suā agnoscat,
visitas eum diluculo, & subito probas illum. Sic Hellas cœlum
aperit, & Iezabel fugit: sic Paulus Paradisum intrat, & carne tē. C
tatur. Greg. vbi supra. cap. 20.

Quia animus nō vult cōsiderare prēmia quę restāt, grauiā æsti
mat esse quę tolerat. At si deguſtat gaudiū q; intus permanet, le
ue fit, ptinus omne q; intus dolet. Gre. vbi supra. libr. 10. cap. 19.

Aliquādo iusti viri anima ad inuisitatam dulcedinem interni
saporis admittitur, ac raptim ardētī spiritu afflata renouatur: tā
toque magis inhiat, quantō magis quædā gustat. Greg. 23.
Moral. cap. 21. Vide locum.

Greg. super illud ex Psal. 88. Beatus populus qui scit iubilatō
nē. Nō dicit qui loquitur, sed qui scit. Sciri. n. potest, exprimi nō
potest: sentitur. n. per illā, quod ultra sensum est. 24. Mor. c. 6.

Tenet anima trāsentiā amore, ipsa tempore transiens: at post
quam

gub

simile.

cap. 60
ab us. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

gub
Viginti
Maurice

D quā superne lucis radios cōtigit, admiratione summorū trāscūtia despicit, nec iā illi, nisi quę æterna sunt, libēt, Greg. 27. Mor. c. 12

Dulcis cibus, qui de supernis accipitur, vocatur Māna. Quid est hoc? Cū enim anima ab infima cogitatione suspenditur, ea quę de supernis conspicit insolita miratur: sicq; appetit contempta, contemnit appetita. Greg. 27. Mora. cap. 17.

Electorum mens iam terrena desideria subijcit, iam cuncta, quę considerat, præterire transcendit: iā ab exteriorū delectatione suspenditur, & quę sint bona inuisibilia rimatur: atq; hæc agēs plerunq; in dulcedinē supernę contēplationis rapitur, & ardenti desiderio interesse spiritualibus Angelorum ministris conatur: gustu in circumspecti luminis pascitur, & ultra se euecta, ad se metipsam relabi dedignatur. Greg. lib. 8. Moral.

E Dulciores sunt lacrymę orantium, quam gaudia theatrorum. August. super psal. 127.

Quanquam autem hæc infima habeant suas delectationes, suosq; amores, non tamen tali modo delectant, sicut tu Deus noster. In te enim delectatur iustus, quia amor tui suavis est, & quietus. Nā pectora quę possides, dulcedine, & suavitate, & tranquillitate replet. Et contra amor seculi & carnis anxius est & perturbatus: animas certē quas ingreditur, quietas esse nō patitur. Semper enim suspicionibus, & perturbationibus, varijsq; timoribus sollicitat eas. Tu itaq; es delectatio rectorum, & meritō. Quies enim valida est apud te, & imperturbabilis vita. Qui intrat in te bone Domine, intrat in gaudiū Domini sui, & non timebit amplius: sed habebit se optimē in optimo. August. in Medita.

F Ecce video lumen celi, oculis mentis meę desuper interlucet radius à facie luminis, & lætificat omnia ossa mea. O si perficeretur in me? Auge quæso luminis auctor: auge quæso quod interlucet in me. Dilatetur obsecro, dilatetur ex me. Quid est hoc quod sentio? Quis est ignis, qui calefacit cor meū? Quæ est lux, quæ irradiat cor meū? O ignis qui semper ardes, & nunquā extingueris accēde me. O lux, quæ semper luces, & nūquā obfuscaris, illumina me. O utinām arderē ex te. Ignis sancte, quām dulciter ardes, quām secretē lucēs, quām desideranter aduris? August. in Meditat.

Cætera creatura vilescat, ut creator in corde dulcescat. Idem in Serm.

Est gaudium quod non datur impijs, sed eis, qui te gratis colunt Domine, quorum gaudium tu ipse es: & ipsa est beata vita

gusto

August.

gusto
entia
orativa

gusto
gusto

gaudere ad te, de te, propter te: ipsa est, & non altera. Idem in A
Confessio.

Nulla caro exultat in Deo, quæ viuit in vitijs. Idem.

Psal. 35.

*Jo. elferum
de vite*

Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis
tuæ potabis eos. Quale vinum est, vnde inebriari laudabile est?
quale vinum est, quod non turbat, sed dirigit mentem? quale vi-
num est, quod perpetuò facit sanum, non inebriando facit infa-
nū? Inebriabuntur? Vnde? Ab vbertate domus tuæ. Et torréte vo-
luptatis tuæ potabis eos. Vnde? Quia apud te est fons vitæ. Ipse
fons vitæ ambulabat in terra, ipse dicebat, qui sitit, veniat ad me.

Bernard.

¶ Stans in domo solitudinis quasi onager solitarius, & habitacu-
lum habens in terra salsuginis, & attrahens vêtum amoris mei: os
meum aperio ad te Domine, & attraho spiritum: & nonnunquã
Domine quasi clausis oculis ad te inhianti, mittis mihi in os cor B
dis, quod non licet mihi scire quid sit. Saporem quidem sentio,
dulcedinem ad eò confortantem, vt si perficeretur in me, nihil vl-
tra quærerem. Bern. de amore Dei.

Gustato spiritu, necesse est desipere carnem: affectanti coele-
stia, terrena non sapiunt: æternis inhianti, fastidio sunt transito-
ria. Idem in Epist.

Præoccupatum secularibus desiderijs animū delectatio sancta
declinat: nec misceri poterunt vana veris, æterna caducis, spiri-
tualia carnalibus, summa imis: vt pariter sapias quæ sursum sunt,
& quæ super terram. Idem serm. 77.

Cui Christus incipit dulcescere, necesse est amarescere mun-
dum. Idem in serm.

Cesarinus.

¶ Verum gaudium non possidetur, nisi pax & iustitia teneatur. C
Prima enim est, & quasi radix iustitia: secunda pax, tertia gau-
dium. De iustitia nascitur pax, de pace gaudium generatur. Ce-
sarius in admonit. 2.

*Autor de
spiritu.*

¶ Anima prius sanatur, sanata introducitur, introducta reficitur.
Autor de spiritu & anima.

Epif. Emif.

¶ Habet hanc vim dulcedo celestium pulchritudinum, vt quã-
tò intensius quæratur, tantò intensius desideretur. Ingerat de cu-
piditate appetitum, & non faciunt de satietate fastidium. Euf.
Emif. hom. de B. Maximo Epif.

Climac.

¶ Qui superna gustauit, facile terrena contemnet: qui verò sine
gustu illorū est, terrenis possessionibus lætatur. Clim. Grad. 16.

Si ad supernam gratiam festinamus accurrere, supremam
gloriam

Dgloriam degustare studeamus: qui enim illam degustauerit, terrenam omnem protinus contemnet. Miror enim si quis absque illius gustu hanc possit aspernari. Idem Grad. 2 1.

¶ Onus non est appellandum, quod cum lætitia feras ac voluntate. Cicero. 5. Act. in Verrem.

Oportet ut ipsa se mens vitij exutam cognoscat, coniunctamque cum diuina mente se sentiat: ex quo insatiabili gaudio compleatur. Idem lib. 5. Tuscul.

Animaduersa eadem de re à Collectore.

¶ Quisquis diuinis consolationibus donisque cœlestibus potiri optat, terrenas procul à se consolationes pellat: ut quoniam esse sine delectatione animus non potest, cum carnalibus destituitur spiritualia sequatur. Vehementius enim nos aliquando necessitas, quam sperata utilitas aut cupiditas ad aliquid agendum vel aggrediendum impellit. Cortesius ille qui nouam Hispaniam inuenit, & in ditionem Hispanorum redegit, sedecim naues, quibus ad hæc littora applicuit, perforatis clanculum earum carinis submergificit: ut milites omni spe fugiendi sublata, ferro iter aperirent, & locum in quo manerent, armis occuparent. Id ni fecisset, nunquam ita facile eam provinciam subegisset. Sic sæpe nos erumne ad Deum ire compellunt. Quocirca mirum non est, si multæ nobiles viduæ (quæ ob immaturam virorum mortem omni terreno solatio destitutæ sunt) se totas necessitate cogente rerum spiritualium studio tradant: quo spirituales delicias pro terrenis, quas amiserunt, in vero felicitatis fonte inueniant: quibus eutriusque placidam & tranquillam vitam agant.

Sub umbra illius quæ desideraueram sedi: & fructus eius dulcis gutturi meo. Duo his verbis priuilegia singulari laude dignissima prædicantur: quibus pios homines Dñs ornare atque iuuare solet. Alterum est paterna cura & prouidentia, qua sub umbra alarum suarum illos protegit, & in abscondito faciei suæ tuetur à conturbatione hominum, & à cōtradictione linguarum: alterum est mirabilis quædam dulcedo, qua ipsos lætat, & secum mirabili amoris & suauitatis glutino copulat. Hoc est. n. quod ait. Fructus eius dulcis gutturi meo. Hæc autem dulcedo ita illos Deo vnit, ut vix eius à se præsentiam abdicare possint. Itaque cum carnales homines vix mentem ad Deum eleuare queant, hi eo deuenerunt, ut vix ab eo mentem diuellere possint. Quod de B. Clara Herpius

Simile.

Can. 2.

Dissimil.

memorat. Quid.n. mirum, si hoc in amore Dei inueniatur, quod A in carnali amore passim deprehenditur? Neq; enim ex natura sua minus potens est gratia, quam cupiditas & corrupta natura: nec minus efficax bona natura quam mal.

Psal. 82. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum viuum. Quomodo caro in Deo exultare potest? Hac nimirum ratione. Lux illa celestis quæ nouo quodâ splendore piorum mentes frequenter illuminat, ab intellectu protinus descendit in voluntatem illamq; diuino amore incendit: voluntas verò partem animæ concupiscibilem sibi cōiunctam lætitia afficit. Hæc autem vis quoniam carni cōiuncta est, carnem quoq; ipsam mirabili quadam ratione exhilarat. Sicut enim primus orbis celestis secundum mouet, & secundus tertium atq; alios ita hoc in loco vis intelligendi mouet voluntatem, voluntas appetitum, appetitus vero carnem propter magnam harum inter se virium cōiunctionem. Aliter autem quomodo verum esset quod Salomon ait: Animus gaudens etatem floridam facit, spiritus tristis exiccat ossa.

Prou. 17. Quanta sit spiritualis lætitia & gaudium spiritus, declarant illa verba Sap. 8. Intra in domum meam cōquiescā cū illa. Non enim habet amaritudinē cōuictus illius, nec tædiū cōuersatio illius, sed lætitiā & gaudiū. Hinc illud Prophete. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Dñe. q. a. t. t. Et illud, Omnia ossa mea dicēt, Dñe quis similis tu? Et illud itē Eccl. 40. Vinū & musica lætificāt cor, & super vtrūq; dilectio sapiētię. Hinc toties in Cāt. spirituales deliciae vino, hoc est, omnibus mundi voluptatibus anteferuntur.

Psal. 30.
Psal. 34. Pro eo quod nos legimus *Psal. 35.* Quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam Deus, Hiero. ex Heb. vertit: Quam speciosa misericordia tua Deus: & filij Adam in vmbra alarum tuarum sperabunt. Inebriabuntur de pinguedine domus tuæ, & torrente deliciarum tuarum potabis eos. Quibus verbis diuinæ dulcedinis magnitudo maxime insinuat.

Prou 31. Spiritualis lætitia illis potissimum impenditur, qui varijs pro Christo molestijs & incommodis afficiuntur. Vnde est illud, Date liceram moerentibus, &c. Item illud. Gaudete, ait, in lætitia qui in tristitia fuistis, &c. Ideoq; Propheta iure suo quodammodo petit. Lætifica nos pro diebus quibus nos humiliasti, pro annis quibus vidimus mala. Et Apostolus. Sicut, inquit, abundant passiones Christi in nobis, &c. 2. Cor. 1.

Si quis veram salutē & lætitiā querit, frustra eam alibi quam i. iusti.

Din iustitia querit. Sic. n. legimus, Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. In tabernaculis enim Ægyptiorū nulla domus absq; luctu est. Contritio enim & infelicitas in vijs eorum. *Psal. 117.*
Psal. 13.

Quādiu homo diuinæ dulcedinis expers est, vacillat nutatq; in obseruatione legū diuinarū: vbi verò particeps eius factus est, ibi cū Propheta clamat: Hæreditate acquisiui test. t. i. æ. quia exultatio cordis mei sunt. Ideoq; non mirum est, si alibi idē Prophe- *Psal. 118.*
ta exultationē hanc tanquā virtutis & religionis adiutricē postu-
let dicens: Lætetur cor meū, vt timeat nomē tuū. Verè. n. dictum *Psal. 85.*
est. Delectatio perficit opus. Ideoq; opera oīa quę naturę author
ab animantibus effici voluit, velut quadā voluptatis esca cōdiuit.
Omni quippe naturalem operationem sequitur delectatio.

E Nihil aut maius, aut pretiosius, aut optabilius, quā à Deo di-
ligi. Quid enim deesse illi ad salutē poterit, qui ab omnipotente
Deo diligitur? Quod cū ita sit, nihil amanti animæ optabilius,
quā diuini erga se amoris indicia experiri: ideoq; nihil mirum, si
inter omnia Sponsæ vota ac desideria illud primū sit: Osculetur
me osculo oris sui: osculū enim certissimū amoris indicium est.
Cū sint aut multa huius amoris indicia, non postremū est, præ-
ueniri à Deo in benedictionibus ducedinis, & gaudij spiritualis.
Gaudiū enim amoris comes esse dicitur. Quare quisquis in Deo
& cum Deo gaudet, magnum diuinæ erga se dilectionis argumē-
tum habet. Græcè aut legitur: Osculetur me oculis, siue ab oscu-
lis oris sui. Non enim vnum tantum osculum, sed crebra & quo-
tidiana oscula petit: quibus magis ac magis in amorem Sponsi
exardescat. Hoc enim inter spirituales atq; carnales delicias di-
stat: quod hæc cū multiplicantur, fastidium, illę verò esuriem atq;
sitim pariunt. Vnde est illud. Quiedunt me adhuc esurient, &c.

Trahe me post te: curremus in odore vnguentorum tuorum,
vnguenta enim odorifera Sponsi sunt innumera beneficia eius,
viscera misericordiæ eius, & suauissima vbera cōsolationis eius.
His autē coelestibus donis Saluator vehementi quodam amoris
æstu trahit nos post se, & ita trahit, vt currere nos faciat. Quod
quidein regius Propheta apertius designauit cū ait: Viā man-
datorum tuorum cucurri, cū dilatasti cor meum. Nec hoc sane
mirum est: quoniam (vt Diuus Bernard. ait) latitudo eius, di-
lectio eius est. Duæ autem hoc in loco insignes hæreses paucis
verbis confutantur. Quod enim Sponsa dicit: Trahe, diuinæ gra-
tia necessitatem confitetur contra Pelagianos: quod verò ait,

*Psal. 117.**Psal. 13.**Psal. 118.**Psal. 85.**Cant. 1.**Dissimil.**Cant. 1.**Psal. 118.**notad
gratia*

Curremus, libertatem arbitrij nostri insinuat, aduersus Lutheranos. Deus enim operatur, nos cooperamur: ille trahit, nos ipso trahente & excitante currimus. Quare nemo ita sibi fidat, vt sua se opera atq; virtute tantum speret præstare posse quod debet: nemoq; rursus ita onus totum in solam Dei gratiam projiciat, vt quæ suarum partium sunt, obliuiscatur.

Cant. 1.

Deū electis suis prægustationē quandā, & veluti arrā futuræ felicitatis, in hac peregrinatione tribuere (quò auidius ad illa sunt bona ferātur, quorū iam odorē perceperunt) Sponsa in Cāt. insinuat, cum se introductā à Rege in cellaria sua, siue in cellam vinariā memorat. Nā & introducendi verbū, & cella vinaria aliquid supra cōmunem hominū captū, imò supra hunc mundū designat, supra quem vinorū omnium, hoc est, amorū ac deliciarū B omniū apotheca plenissima est. Qui aut huc peruenerunt, cū primitias spiritus acceperint, continēte ingemiscunt, habitationem quæ de celo est, superindui cupientes. Hi sunt aut qui mortem habent in desiderio, & vitam in patientia. Ex his aut colligere licet, quanta sit illa dulcedo, quæ æternæ dulcedinis prægustationem quandā continet: cui omnis mundi dulcedo cōparata, amaritudo est amarissima. Vnde mox sequitur. Exultabimus & lætabitur in te, memores vberum tuorum super vinum. Hoc est, super omnia quæ in hoc mundo delectare possunt. Cuncta enim hæc à diuinæ consolationis vberibus longe superantur.

Ad Benjamin Moses in benedictionibus ait. Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. Deutero. 33. Super hoc autem loco Ricardus ait. Per Benjamin, qui filius dexteræ interpretatur, dulcedo contemplationis exprimitur. Quid autem putas, quòd tota die in thalamo moram facit, quòd ibi iugiter requiescit, adeò vt nec ad horam saltem exire velit? Illud autem scimus, quod in thalamo Sponsus & Sponsa soleant simul commorari, amoris obsequijs in alterutrum occupari, mutuis amplexibus confoueri. Mirandæ ergo pulchritudinis prærogatiuā, quæ cunq; sit illa Benjamin dilecta, cuius contubernium nūquam fastidire valet, & à cuius amplexibus nec ad horam abesse vult. Dixi, inquit, Sapientiæ, soror mea es, & prudentiam vocavi amicam meam. Propter castam autem simul & ardentissimam dilectionem amicam simul nominat & sororem. Intrans, inquit, in domum meam conquiescam cum illa. Non enim

Sap. 8.

Denim habet amaritudinē conuersatio illius, nec tædiū conuictus illius, sed lætitiā & gaudiū, & in amicitia ipsius dilectio bona. Vnū igit scio, quia quisquis huiusmodi amicæ desiderio flagrat, quātō eam familiarius nouit, tantō eā amplius amat: & quō frequentius eius fruitur amplexibus, eō vehemētius eius exæstuat desiderio.

Quemadmodum cū quis vocatum puerum & ad se venire recusantē, ostensō aliquo pomo, aut re aliqua, quæ nitore ac decore suo oculos eius alliciat, trahere ad se solet: ita Dominus quos Ecclesiæ suæ vocibus, aut internis etiā inspirationibus ad se non trahit, ostēsa & exhibita suauitatis suæ dulcedine, ad se cōuertit. Verē enim à Poeta dictū est. Trahit sua quenq; voluptas. Hi sunt autem, quos Dominus præuenit in benedictionibus dulcedinis.

Sol huic visibili mundo salutaris atq; utilis est, non solum cū ad nos accedit, sed etiam cū hyemis tēpore recedit. Hoc enim tēpus ad faciendam sementē, illud ad fruges fructusq; maturandos aptissimū est. Ad hunc ergo modum verus iustitiæ Sol Christus, & cū per visitationis & spiritualis consolationis gratiam quasi præsens adest, & cū per eius subtractionē quodammodo dabet, semper pijs hominibus & utilis & salutaris est: illo enim tempore charitatem, hoc autem humilitatem in eis nutrit.

Simil.

Simil.

pen

ue

ru

ua

AD LECTOREM.

F Vm libellus hic amice Lector, ad calcē ferē perductus esset, duæ insignes virtutes, nempe ieiuniū, elemosyna, grauitè me neglecti officij mei accusarunt, quod eas ab orationis cōplexu in hoc libello secreuissim: præsertim cū non magno negotio ea quæ de his duabus virtutibus iā dudum in scriniolis condita erant, his adiungere potuissim. Ieiunium quippe se orationis cōtubernalē, & comitē esse dixit. Vt enim animi, ita & corporis præparatio ad orandū necessaria est: quorū illud cōpressa mentis euagatione, hoc ieiunio & abstinentia fit. Corpus enim ciborū pondere grauatur, agrè admodū se ad sublimia atq; diuina attollit. Onere quippe ciborū ad terrā deprimitur, somno mergitur, & futili lætitiā, atq; inani loquacitate soluitur. Quocirca sicut nerui citharæ prius tēperandi sunt, quo suauē, dū pulsantur, con-

Simil.

Disimil.

Phil.
pe. d. 1.

De ieiunio

Bernard.

August.

Chrysoſt.

Tob. 12.

Mat. 5.

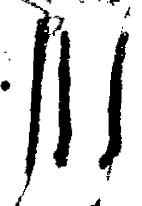
centū efficiant: ita & corpus & animus hiſce, quas ſupra diximus, A
 virtutibus aptādi ſunt: vt oratio ipſa ſuaue apud diuinas aures vo
 cē emittat. Ieiunus accipiter celerius volat, auidiusq; prædā inuadit
 ſic etiā mens noſtra ieiunio corpore velocius atq; liberius in ſubli
 mia fertur. Hac de cauſa in literis ſanctis ieiuniū frequēter cū ora
 tione copulatur. Sic Anna vidua ſanctiſſima ex Euangelio, ieiun
 nijs & obſecrationibus die ac nocte in tēplo vacare memoratur. Da
 niel vir deſideriorū ieiunijs & orationibus diuinorū myſteriorum
 intelligentiā conſecutus eſt. Moyses quadraginta dierum ieiunio
 & oratione præuaricatori populo veniā impetrauit. Sancta virgo
 Cecilia biduanis ac triduanis ieiunijs ſuā Dño pudicitiam precibus
 cōmendabat. Iā verò in ſanctis illis Anachoritis, qui ab hominum B
 frequentia ſemoti, coeleſtē in terris vitā meditabantur, quid aliud
 vel legimus, vel miramur, quā continuā orationis perſeuerantiam
 cū incredibili ciborū abſtinentia coniunctā? Deniq; hæc due virtu
 tes ita ſibi coherent, vt altera alterā iuuet, & altera alterius ope in
 digeat. Vt enim D. Bern. ait, oratio virtutē impetrat ieiunandi, ie
 iuniū verò gratiam promeretur orandi. Hinc D. August. Quem
 admodū ſine potu non eſt plena reſectio: ſic & ieiuniū ſine reſe
 ctione orationis non poteſt animā perfectē nutrire. Hinc etiam
 D. Chryſoſt. Sicut nec miles ſine armis eſt aliquid, nec arma ſine
 milite: ſic nec oratio ſine ieiunio, nec ieiunium ſine oratione.

Simili ratione miſericordia & eleemoſyna cōqueſta eſt, quod C
 eā ab his duabus ſororibus ſuis diſiunxerim: quibus eam Raphael
 Angelus copulauit, cū Tobie dixit: Bona eſt oratio cū ieiunio &
 eleemoſyna, magis quā theſauros auri recondere: quoniā eleemoſy
 na à morte liberat, & ipſa eſt que purgat peccata, & facit inuenire
 vitam eternā. Eadē etiam miſericordia quā opem Dñi oratio petit,
 aſſequitur: cū veritas ipſa dicat, Beati miſericordes, quoniā ipſi mi
 ſericordiā conſequentur. Cū verò idē Dñs præcipiat, ne ante eius cō
 ſpectū vacui appareamus, eadē præſtat, vt miſericordiæ operibus
 ſuffulti, ad illū accedentes, eius gratiā promereamur. Iā verò ieiun
 niū ita miſericordiæ patrociniū eget, vt ſancti Patres tale eſſe ſine
 chari-

*al. p. 10
et d. 10
no. 10*

D charitate, & charitatis comite misericordia ieiunium predicet, qualis sine oleo lucerna est. Hinc Petrus Chrysol. Misericordia (inquit) & pietas ieiunij sunt alea, per quas tollitur & portatur in caelum: sine quibus iacet & volutatur in terra. Ieiunium sine misericordia simulacrum famis est, non imago sanctitatis.

Pe. Chry.

Cum ergo haec duae virtutes germana charitate & ipsae inter se, & cum oratione coniunctae sint, boni consulet studiosus concionator, si informem hanc veluti sylvam illi ante oculos proposuero, ut ex hoc veluti proptuario atque penu eligere possit quae hisce de rebus sibi dicenda videbuntur. Quod quidem eo libentius fecimus, quod etatis nostrae haeretici (qui se totos veteris obsequio & inertiae dederunt) ieiuniorum labore, & bonorum operum studium a se, & a perditis hominibus (qui eorum perfidiam sectantur) penitus ablegarint. Quorum quarum sit detestabilis & execrabilis error (ut nihil aliud in praesentia dicam) sanctissimorum Patrum dicta & gravissima sententiae quae mox sequentur, apertissime declarant. Vale.

*habtaagni
30 glori*

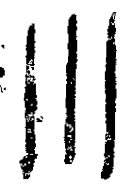
A B S T I N E N T I A . I E I V N I V M .

F

Admonendi sunt abstinentes: ut noverint, quia tunc placet Deo abstinentiam offerunt, cum ea, quae sibi de alimentis subtrahunt, indigentibus largiuntur. Gregor.

Gregor.

Cum corpus in refectiois delectatione resoluitur, cor ad inane gaudium relaxatur. Idem.

Per Simonem, qui signantur, nisi abstinentes: qui foris carnem affligunt, interius tamen fructum abstinentiae non acquirunt. Crucem igitur Domini Simon in angaria portat, quia cum ad bonum opus sine bona voluntate ducitur, rem bonam sine fructu operatur. Simon ergo crucem portat, sed in cruce non moritur: quia abstinentes exterius per abstinentiam corpus affligunt sed interius per desiderium mundo vivunt. Gregor. super Euang.

*lodi
venero vno
nena me
de theop
dal.*

Solus in illicitis non cadit, qui se aliquando & a licitis caute restringit. Idem li. 5. Mor.

Abstinentia est, quae edendi horam non praevent: ut fecit Ionathas in fauo mellis: non lautiora quaerit edere, ut Israelitae in deserto:

non

non accuratius parare, vt filij Heli in Sylo: non ad superfluitatē, A
vt Sodomitæ: non vile quodlibet, vt Esau edulium infame con-
cupiuit. Greg. vbi sup.

Magnus discretionis labor est exactori, & aliquid impende-
re, & aliquid denegare: & non dando gulam restringere, & dan-
do naturam nutrire. Greg. li. 30. Mor.

Cogitandum summopere est, vt qui se illicita meminit cōmi-
fisse, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per
hoc conditori suo satisfaciatur, vt qui cōmisit prohibita, sibi metip-
si abscindere debet & cōcessa: & se reprehēdat in minimis, quē
meminit in maximis deliquisse. Greg. ho. 35. sup. Euang.

Sic voluptas plerunq; sub necessitate se palliat, vt vix eā per-
fectus quisque discernat. Nā dū solui debitū necessitas petit, vo-
luptas expleri desiderium suggerit: & tanto gula securius in præ-
ceps ruit, quantò sub honesto nomine necessitatis explendæ se B
contegit. Greg. li. 30. Mor.

August.

¶ Est alia malitia dici, quæ vtinā sufficiat ei. Reficimus enim quo-
tidianas ruinas corporis edēdo & bibēdo. Nūc autē suavis est mi-
hi necessitas, & aduersus istā suauitatē pugno, & ne capiar, quoti-
dianū bellū gero. Et mox: Hoc autē me docuisti Domine, vt quē
admodum medicamenta, sic alimenta sumpturus accedam. Sed
dum ad quietē fatietatis ex indigētia molestia trāseo, in ipso trā-
fitu mihi insidiatur laqueus cōcupiscentia. Et cum salus sit cau-
sa edendi & bibēdi, adiungit sese tanquā pedisequa periculosa iu-
cunditas, & plerunque præire conatur, vt eius causa fiat, quod sa-
lutis causa me facere vel dico, vel volo. Nec idē modus vtriusq; C
est. Nā quod saluti satis est, delectationi parū est. Et saepe incertū
fit, vtrū adhuc necessaria corporis cura subsidium petat, an volu-
ptuaria cupiditas fallaci ministerio se petat. Ad hoc incertum hi-
larescit infelix anima, & in eo præparat excusationis patrocini-
um, gaudens non apparere quid satis sit moderationi vale-
tudinis: vt obtentu salutis obumbret negotium voluptatis.
His tentationibus quotidie conor resistere, & inuoco dexteram
tuam ad salutem meam, & ad te refero æstus meos: quia con-
siliū mihi de hac re nondum stat. Ebrietas longe est à me,
misereberis ne appropinquet mihi. Crapula autem non-
nunquam surrepit seruo tuo, misereberis, vt longe fiat à me.

Simile.

leuipi

¶ Nemo enim potest esse continens, nisi tu des. Non ego immun-
ditiam obsonij timeo, sed immunditiam cupiditatis. Ideoque

& po-

D & populus in eremo non quia carnes desideravit, sed quia escæ desiderio aduersus Dominum murmuravit, meruit improbari. In his ergo tentationibus positus, certo quotidie aduersus concupiscentiã manducandi & bibendi. Non enim est quod semel præscindere, & non vterius attingere decernam, sicut de concubitu potui. Itaq; fræni guttaris temperata relaxatione & constrictione tenendi sunt. Et quis est dñe qui nō rapiatur aliquantulū extra metas necessitatis? Quisquis ille est, magnus profecto est, magnificet nomen tuum. Ego autem non sum, quia peccator homo sum. Sed & ego magnifico nomē tuum, & interpellat te pro peccatis meis qui vicit seculum, numerans me inter infirma membra corporis sui quia & imperfectum meum viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes scribentur. August. in Confess.

E Fieri potest, vt sine aliquo vitio crapulæ vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens vtatur: insipiens autem foedissima gulæ flamma in cibum vilissimum inardescat. August. de doct. Christ.

Sicut æger ad medicinam, sic ad sumendas dapes debet quisq; accedere: nequaquam scilicet in illis voluptatem appetens, sed necessitati succurrens. Idem de conflict. vi.

Simil.

Ieiunium purgat mentem, subleuat sensum, carnem spiritui subijcit, cor facit contritum & humiliatum, concupiscentiæ nebulas dispergit, libidinum ardores extinguit, castitatis verò lumen accendit. Idem in sermo. de ieiunio.

¶ Nihil scias cōferre Christianis adolescētibus vt esum olerū. Ardorq; corporis frigidioribus epulis tēperandus est. Hier. in Epi.

*La
Orzhin
Sohava
an me sov*

F Nonnulli vitam pudicā appetētes, in medio itinere corruunt, dum solam abstinentiam carnis seruant, & legumimbus onerant stomachum. Idem ibidem.

Hiero.

Ante annos robustæ ætatis periculosa est teneris abstinentia grauis. Idem ad Latam.

Quid prodest tenuari corpus abstinentia, si animus intumescit superbia? Quid virtutis habet vinum nō bibere, & ira & odio inebriari? Idem ad Gerontiam.

Pulchrè dicitur apud Græcos, Pinguis venter tenuem non gignit mentem. Sint tibi simplicia, non superstitiosa ieiunia. Quid enim prodest oleo non vesci, & molestias quasdam, difficultates que ciborum quærere? Caricas, piper, nuces, &c. ac deniq; totas hortorum culturas vexare? Nouum genus aucupij, famam abstinentiæ in delicijs quærimus. Idem in Epist. ad Nepotia.

Ieiunium

In dorū Brachmani, & Egyptiorū gymnosophistæ in polēta, A
& oriza, & pomis solūmodo victitabant, vt animū transferrent
ad sapientiā. Si ergo tanti illi vitrū comparabāt, cur non maiori
nos pretiosissimum æstimemus margaritum? Idem ad Latam.

Cibus puellæ olusculum sit, & similia, raroq; pisciculi. Sic co-
medat, vt semper esuriant, vt statim post cibū possit legere & ora-
re. Displicent autem mihi in teneris maximè immoderata ieiu-
nia. Experimento enim didici, a sellum in via, cum lassus fuerit, di-
verticula quærere. Idem ibidem.

Parcus cibis & venter semper esuriens, triduanis ieiunijs præ-
fertur: & melius est quotidie parum, quàm semel satis sumere.
Pluua illa optima est, quæ sensim descēdit in terrā. Subitus & ni-
mius imber in præceps arua subuertit. Quando ergo comedis, co-
gita quòd tibi orandum, & illico legendum sit. Idem ad Furiam. B

Cum per omnem annū Asella iugi ieiunio pasceretur, biduo
triduoq; sic permanens: tum verò in Quadragesima nauigij sui
vela tendebat, omnes penè hebdomadas vultu lætante coniun-
gens. Et quod impossibile forsitan est hominibus ad credēdum,
Deo aut possibile, ita ad quinquagenariā peruenit ætatē, vt non
doleret stomachus, non viscerum cruciaretur iniuria, non sicca
humus in qua cubabat, iacentia mēbra cōficeret, nō sacco aspe-
rata cutis foetorem sitūq; contraheret: sed sana corpore, animo
sanior, solitudinem putaret delicias, & in vrbe turbida eremum
inueniret monachorum. In genibus durities camellorum præ-
orandi frequentia obcalluisse reperta est. Nec citus nec tardus
incessus: sermo filens & silentium loquēs. Idem de laudibus Asel-
læ virginis nobilissimæ. C

Siquid in me potest esse consilij, si experto creditur, sponsa
Christi vinum fugiat pro veneno. Vinum & adolescētia duplex
incendium voluptatis. Quid oleum flammæ adijcimus? quid ar-
denti corpusculo fomēta igniū ministramus? Paulus Timotheo
vinum permittit, sed modicū. Meminerat enim se dixisse, Vinū
in quo est luxuria. Et, Bonū est homini vinum non bibere, & car-
nē nō manducare. Noë vinū bibit & inebriatus est. Et vt intelli-
gas in oibus scripturæ sacramentū (Margaritū quippe est sermo
Dei, & ex omni parte perforari potest) post ebrietatem nudatio
foemorum consecuta est, libido iuncta luxuriæ. Prius enim ven-
ter extenditur, & sic cætera membra concitantur. Loth amicus
Dei in monte saluatus, & de tot millibus populi solus iustus in-
uentus,

Duentus, in ebriatur à filiabus suis: quæ etiã deficienter hominũ genere, nihil mali credebãt virũ iustũ nisi ebrũ esse facturũ. Inde nascũtur Moabite & Amonite, qui vsque ad quartã decimã generationẽ nõ ingrediũtur in Ecclesiã Dei. Heliẽ fatigato & sedenti in itinere Dñs panẽ & aquã solum, nõ carnes aut vinũ obtulit. Abacuch Danieli prædiũ portat, sed vt arbitrũ, rusticanũ: ideoq; & desideriorũ vir appellat⁹ est: quia panẽ desideriorũ nõ comedit, & vinũ concupiscetiẽ nõ bibit. Idẽ ad Eusto. de virg. seruand.

Exceptis diebus festiuis, vix oleũ in cibo Paula capiebat: vt ex hoc vno estimetur, quid de vino, & ouis, & piscibus, ceterisq; iudicaret. In quibus sumẽdis quidã se abstinentissimos putant: & si his ventrẽ ingurgitauerint, tutam pudicitiam suspiciantur: Idem in Epitaph. Paulæ.

E Quid memorẽ clemẽtiam & sedulitatem in ægrotãtes, quos miris obsequijs & ministerijs cõfouebat. Cũq; alijs languẽtibus, largẽ præberet omnia, & esum quoq; exhiberet carnũ, si quãdo ipsa ægrotasset, sibi non indulgebãt, & in eo inẽqualis videbatur quod in alijs clemẽtiã, in se duritiã exercebat. Mẽse Iulio feruentissimis æstibus, incidit in ardorẽ febris: & post desperationẽ cum Dei misericordia respirasset, & medici persuaderent ob refectionem corporis, vino opus esse tenui & parco, ne aquam bibens in hydropisim verteretur, & ego clam rogarem beatũ Pãpã Epiphaniũ, vt eã moneret, imò compelleret vinũ bibere, illa, vt erat prudens & solertis ingenij, statim sensit insidias, & subridens, meũ esse quod ille diceret, intimauit. Quid plura? Cũ beatas Pontifex post multa hortamẽta exisset foras, quærenti mihi quid egisset, respondit. Tantum profeci, vt seni homini penẽ persuaserit, ne vinum bibam. Hæc refero, non quòd probem (dicente Scriptura, Supra te onus ne leuaueris) sed quòd mentis eius ardorem significem. Idem ibidem.

F Galenus, vel doctissimus Galeni interpres ait, eos, quorum vita, & ars sagina est, nec viuere posse diu, nec sanos esse: animasq; ita nimio sanguine & adipibus quasi luto inuolutas, nihil tenue, nihil cœleste, sed semper de carnalibus eructare, & ventris ingluuiem cogitare. Hier. in Epi.

Non sanat oculus quòd calcaneo adhibetur: ieiunio passionẽs corporis, oratione pestes sanãde sunt mētis. Idẽ sup Marcũ.

¶ Obseruandus est sumendi cibi modus & tempus, quantitas & qualitas: fugiẽda quoq; sunt superflua & adulterina cõdimenta.

Obser-

de los

hauos can
yados de
Oratio Schuy
ret

Simile. Oratio

Bern.

Observandus est modus, ut non effundat qui comedit animam suam super omnem cibum. Tempus, ne ante horam. Qualitas, quibus utitur communitas fraternitatis, excepta causa manifeste infirmitatis. Ber. in Epi.

Si gula sola peccavit, sola quoque ieiunet, & sufficit: si vero peccaverit & cetera membra, quare non ieiunet & ipsa? Ieiunet ergo oculus, qui depraedatus est animam: ieiunet auris, ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipsa à propria scilicet voluntate. Idem in ser.

Ista charitas destruit charitatem, haec discretio discretionem confundit: talis misericordia crudelitate plena est, qua etiam ita corpori servitur, ut anima iuguletur. Quae etenim charitas est, carnem diligere & negligere spiritum? quae discretio totum dare corpori, & animam nihil? qualis misericordia, ancillam reficere, & Dominam interficere? Nemo pro huiusmodi misericordia speret se consequi misericordiam. Idem in Apolog.

Durius tractandum quidem est corpus, ne rebellet, ne insolenscat: sic tamen, ut servire sufficiat, quia ad serviendum spiritui datum est. Neque sic habendum est, tanquam propter illud vivamus, sed tanquam sine quo vivere non possimus. Idem in Epist.

Surge, preceingere, tolle otium, exere vires, moue brachia, complas explica manus, exercitare in aliquo: & statim senties, sola te appetere quae famem tollat, non fauces demulceat. Reddet enim saporibus cibis exercitium, quos tulit inertia. Multa quae respicis otiosus, post laborem sumes vel desiderio. Idem ibidem.

Abstinebo à vino, quia in vino luxuria est: aut si infirmus sum modico utar, iuxta consilium Apostoli. Abstinebo & à carnibus, ne dum mihi nimis carnem nutriunt, simul & carnis nutriant vitia. Panem etiam ipsum cum mensura studebo sumere, ne onerato ventre, stare ad orandum tædeat. Idem super Cant.

Oratio virtutem impetrat ieiunandi, & ieiunium gratiam promeretur orandi. Ieiunium orationem roborat, oratio ieiunium sanctificat, & Deo representat. Idem in serm.

Quid nobis ieiunium proderit, si relinquatur in terra? Subleuetur penna quadam orationis. Idem ibidem.

Ieiunia cum operibus bonis Deo acceptabilia sunt. Qui à cibis abstinent, & prava agunt, Demones imitantur, quibus esca non est, & nequitia semper adest. Isidor. de sum. bo.

Hoc est perfectum & rationale ieiunium, quando noster homo exterior ieiunat, interior orat: facilius enim per ieiunium oratio

Oratio

Oratio

Isidoro.
Ieiunium

Oratio

Doratio penetrat cœlum. Idem ibidem.

Spernitur ieiunium, quod in vesperum repletionem ciborum reficitur. Spernitur ieiunium, quod in vesperum delicijs compensatur. Tota enim die epulās in cogitatione ruminat, qui ad replendam gulam vespere cibi delicias præparat. Idem.

Corporis debilitas nimia vires animæ frangit, mentisq; ieiunium facit arescere, nec valet quicquam boni per imbecillitatem perficere. Idem.

¶ Ligna multa magnam extollunt flammam, abūdantiæ autem escarum nutriunt desideria mala.

¶ Erit magnus coram Domino, vinum & sicerā non bibit. Abstinentiæ merita, & iter arduum militiæ spiritualis humano generi insinuare curauit. Sciuit quod non sufficeret eligentis gratia, nisi inuigilaret collaborantis industria: sanctificatus est, & nō dum tamen de sola Dei electione securus, sed nihilominus agonibus ieiuniorum, & laboris abstinentiæ atque iustitiæ, diuina in se vota seruare cōtēdit. Euf. Emis. hom. de sancto Ioāne Baptis.

¶ Condimentorum sensus ad palatum terminatur, deinceps vero indifferens est quod ingeritur: omnia ex æquo ad foetorē vsq; alterante natura perueniunt. Chrysol.

¶ Est quidem ieiunium vitiorum mors, vita virtutum. Est ieiunium pax corporis, membrorum decus, & ornamentum vitæ. Est ieiunium robor mentium, vigor animarum. Est ieiunium castitatis murus, pudiciæ propugnaculū, ciuitas sanctitatis. Est ieiunium schola meritorum, Ecclesiasticæ vitæ viaticum salutare. Est

¶ ieiunium inuictus Christianæ militiæ principatus. Sed in his virtutibus ieiunium tunc viget, tunc vincet, tunc triumphat, cum duce misericordia pugnat. Misericordia & pietas ieiunij sunt aleæ per quas tollitur & portatur ad cœlum: sine quibus iacet & volutatur in terra. Ieiunium sine misericordia simulacrum famis est, non imago sanctitatis. Sine pietate ieiunium occasio est auaritiæ, non est propositum parcitatis: quia parcitas ista quantum siccat in corpore, tantum tumescit in sacco. Qui non ieiunat pauperi, Deo fingit: qui ieiunans prandium suum non erogat, sed reponit, cupiditati probatur ieiunare, non Christo. Ieiunantes ergo fratres, prandium nostrum ponamus in manu pauperis, quod venter nobis fuerat perditurus, Pet. Chrysol. in serm. de ieiunio & eleemosyna.

¶ Solent Dijs templa construi, altaria erigi, ministri ad seruiendum

III

Ex vit.
Pat.
Euf. Emis.

Chrysol.

Petrus.
Rauc.

7

Hugo.
dum

dū ordinari: immolari pecudes, thura cōcremari. Deo siquidē vē A
tri tēplū est coquina, altare mēsa, ministri coqui, immolatę pecu
des, coctæ carnes fumus incēforū, odor saporū. Hugo in claustr.

Innoc.

¶ Initium vitæ hominis, aqua & panis: gulosis autem non suffi-
ciunt fructus arborum, non genera leguminum, non radices her-
barum, non pisces maris, non bestię terræ, non aues cœli: sed
quæruntur pigmenta, parantur aromata, & nutriuntur altitia,
capiuntur obessa. Quæ studiosē coquūtur arte coquorum, quę
laute parantur officio ministrorum: alius contundit & colat, a-
lius confundit & conficit: substantiam conuertit in accidens, na-
turam mutat in artem, vt saturitas in esuriem. Inno. de vilit. con-
ditionis huma.

Ioann.
Cassia.

¶ Pulchre abbas Macharius cuidam percontanti, cur fame ab
hora tertia pulsaretur, qui in cœnobio hebdomadis integris re- B
fectionem sæpe contēnens, nō sensisset esuriem: respōdit. Quia
hic nullus est ieiunij tui testis, qui te suis laudibus nutriat, aut su-
stentet. Ibi autem digitus hominum, & xenodochię refectione sa-
ginabat. In Colla. Serapio.

Ioann.
Clima.

¶ Sæpe si obseruemus, ridiculum quid Dæmones contra nos
moliri inueniemus: saturatos enim nos pungunt (id est instigant
ad lachrymas) ieiunantes autem indurant, vt spurij lachrymis
decepti, voluptati perturbationum parēti vos dedamus: quibus
non obediendum, sed contrarium potius faciendum est. Clim.

Maledicta in seculo atque iniuriæ multa sæpe disidia fecerūt
ita & in religiosis congregationibus gulæ illecebra ruinam om-
nem & negligentiam, atque contemptum operantur. Hanc tu C
rabidam Dominam si subigere volueris, omni in loco placidissi-
mam quietem acquirere valebis. Illā verò si tibi dominetur, ex-
tra monumentum omni in loco periclitaberis. Idem.

Mens ieiuantis cum sobrietate orat: intemperantis autem
impletur immundis imaginibus. Qui ventri dum obsequitur, for-
nicationis spiritum vincere vult, is ei similis est, qui oleo incen-
dium extinguere nititur. Si affligatur venter, humiliabitur cor:
si autem ille foueatur, tūperbit cogitatio. Afflige ventrem, & om-
nino frænabitur lingua: quippe multitudine escarum hæc ner-
uos accipit. Idem ibidem.

Cū ad mensam epulis instructā discumbis, procedat in me-
diū iudicij mortisq; memoria. Vix. n. vel parū cōcupiscētię obli-
tes. Dū calicē bibis, memento itē aceti fellisq; Dñi tui: prorsusq;
aut con-

Parola
Ateru
Oratio

Dant cōtin ebis, aut certe per gemitū sensu humiliore eris. Noli errare. Nunquā à Pharaone liberaberis, neq; supernū Pascha celebrabis, nisi amaritudines comederis. Amaritudines sunt ieiunij violētia & afflictiō. Azyma verò, sensus minimè inflat. Idē ibid.

Ieiunium est naturę violentia, circuncisio suauitatis faucium, incētiuorum omnium abscisio, malarū cogitationum amputatio, infomniorum liberatio, orationis munditia, insigne lumen animæ, mentis custodia, obcæcationis solutio, copunctiōnis ianua, suspirium humile, læta contritio, loquacitatis abdicatio, quietis occasio obedientiæ custos, somni alleuiatio, sanitas corporis, tranquillitatis author, peccatorum remissio, paradisi porta & deliciæ. Idem ibidem. *Tract. Chymic.*

E Cum venissem aliquando in castellum quoddam siue ciuitatem, sederemq; ad mensam iuuenis adhuc, duobus simul vitijs oppugnari me sensi: gulæ concupiscentia, atq; inani gloria. Metuens tamen insanissimæ gulæ progeniem, inani gloria magis me superandum dedi. Idem Grad. 26.

Apud eos quidē qui in mundo sunt, radix malorū omniū est auaritia: apud monachos verò gulæ concupiscentia. Idē ibidem.

Sicut stercoris copia multitudinem vermium gignit, ita multitudo ciborū, lapsuū & malarū cogitationū atq; somniorū operatur multitudinem. Idem de compendios. supra dict. om. recapit.

Sicut is qui aduersum leonem pugnat, si ab eo oculū aliorum deflectat, confestim perit: ita & qui contra carnem suam pugnat si hanc per quietem nimium fouerit. Idem ibidem.

F Mensa neglecta mater est confidentiæ, & per fenestram charitatis ventris sæpe ingluuius ingreditur. Clim. Grad. 9.

Gastrimargia est simulatio ventris: cū enim satiatus fuerit, indigere se clamat, & cū distentus atque disruptus, vociferatur esuriem. Gastrimargia est saporum variorumque liquaminum opifex, suauitatum fons. Gastrimargia est oculorum seductio, modica suscipiens, & vniuersa simul absorbere suggerens. Escarum satietas fornicationis est mater, afflictiō autem ventris charitatem parit. Qui leonem blanda demulcet manu, nonnunquā illū ita mansuefacit: qui verò corpus obsequijs fouet, ipsum amplius efferauit. Mox vt aduenit hospes, in charitate totus ex gulæ concupiscentia mouetur, detrimentumque suum consolationem fratris existimat: in aduentu quorundam vinum bibere statuit, & dum virtutem abstinentiæ sibi vi-

hura
effe
abre
haucho

Simil.

Simil.

Dissimil.

detur oculere vitij feruus efficitur. Aduersus Gastrimargiam saepe inanis gloria inimicitias gerit, & super infelici monacho quasi venali mancipio, inuicem pugnant. Idem Grad. 14.

Simil.

Laxi & molli vtres capaciores fiunt: sin autem negligantur, minus eapient. Qui ventrem ingurgitat, dilatauit intestina: qui verò aduersus hunc pugnat, contraxit ac restrinxit illa. His autem restrictis, nihil est opus pluribus cibus, tuncq; iam naturaliter ieiunantes efficimur. Idem ibidem.

Neq; illud te lateat, quod plerunq; Dæmō stomacho infidet nostro, facitq; vt homo nunquā satiatur, etiam si vniuersam comederit Ægyptū, totumq; Nilū biberit. Post cibū, gulæ iniquus spiritus abscedit, fornicationisque nobis spiritū immittit, illique quid fecerit, nūntians: Apprehēde (inquit) illū, occupa, atq; perturba. Nam ventre distento, non multū in deiciendo laborabis: qui cū venerit continuo subridet, somnoq; deuinctis nostris manibus & pedibus, omnia quæcunq; voluerit facit: atq; animam nostrā corpusq; contaminat phantasijs, inquisitionibus, obscœniq; liquoris egestionibus. Et est sanè mirandū spectaculū, videre incorporeā mentē foeda corporis colluione maculari atq; obscurari: eandemq; rursus per carnis huius lutum emundari, atq; in tenuissimam naturæ suæ redire substantiam. Idem ibidem.

Princeps est Dæmonū qui cecidit Lucifer, & princeps vitiorum concupiscentiæ gulæ. Cū ad mensam epulis instructam discumbis, procedat in medium iudicij mortisq; memoria. Vix enim vel parum concupiscentiæ obsistes. Dum calicē bibis, memento item aceti, fellisq; Domini tui, prorsusq; aut continebis, aut certè per gemitū sensu humiliore eris. Noli errare. Nunquā à Pharaone liberaberis, neq; supernum Pascha celebrabis, nisi amaritudines comederis. Amaritudines sunt, ieiunij violentia & afflictio, azyma verò sensus minimè inflatus. Idem ibidem.

Interrogemus vt alios, ita & hunc, imo verò præ alijs omnibus hūc nostrorum hostium præceptorem, vitiorum ianuam, ruina Adam, Esau perniciem, interitum Israelitarum, Noe turpitudinem, Gomorrhæorum proditorem, Loth crimen, filiorum Heli exterminationem, inquisitionum ducem, vnde gignatur? quoniam sint eius nati? quis item sit, à quo coneratur, & à quo in finem perimatur? Dic nobis ò mortalium omnium nimium violenta Domina (quæ omnes auro inexplebilitatis emisti) vnde tibi introitum in nobis paras? quid ve post ingressum tuum pa-

rare

Drare confideuisti? & quis nā sit exitus ex nobis tuus? quoniam scilicet modo abs te liberamur? Illa verò agitata cōtumelijs, nobis ita tyrānicè cruēta, feroxq; respōdebit. Quid me maledictis incessitis, qui mihi estis obnoxij, aut quomodo separari à me studeatis, quæ naturæ cōnexa sum? Stirpiū vero mearū nomina quomodo quæritis addiscere? Dinumerabo eas, & super arenā multiplicabūtur. Primogenitorū tamē meorū, eorum qui charissimi sunt, appellationes audite. Filius primogenitus meus fornicationis incētor est. Secūdus ab illo est obdurationis autor. Sōnus est tertius. Mare cogitationū, iniquationū fluctus, profundumq; secretarū atq; ignotarū immunditiarū ex quo prodeunt. Filix verò meæ sunt desidia, loquacitas, confidentia, scurrilitas risum mouens, cōtradictio, ceruicis duritia, tarditas ad audiēdū insensibilitas, captiuitas, elatio atq; tumor, temeritas, mūdi amor. Cui succedūt oratio immūda, fluctusq; cogitationū: nonnunc quā verò calamitates quoq; præter omnē spē & expectatiōē, quas desperatio sequitur, omnibus acerbior & grauior. Oppugnat quidem me, sed nō superat, peccatorū memoria: inimicitias per omnia cōtra me gerit mortis intenta cogitatio. Nihil verò in hominibus est, quod me perfectè destruat. Qui paraclētum possidet, interpellat eum aduersum me, illeq; exoratus, non me permittet operari vitiosè. Qui verò nullum illius gustum susceperunt, dulcedinis ac suauitatis meæ rapiuntur illecebris. Idem ibidem.

¶ Continentiæ proprium est sanitas & robur: incontinentiæ autem imbecillitas & ægrotudo morti vicina. Philo.

E ¶ In conuiujs memento duos tibi hospites esse nutriendos, corpus, inquam & animā: & quidquid in corpus contuleris, id statim effundi: quod autem in animam, perpetuò seruari. Epict.

¶ Anacharsis dixit. Primū quidē poculū quod infunditur, sanitas est, alterum voluptatis, tertium iniuriæ, vltimum insanix. Anach.

¶ Nemo minus metuendus, quam qui de solouictu cogitat.

¶ Vt bona valetudo iucundior est ijs, qui è graui morbo recreati sunt, quàm qui nunquam ægro corpore fuerunt: sic omnia desiderata magis quàm assiduè percepta delectant. Cicero post reditum ad Quirites. Suet. Cicero.

Animaduersa eadem de re à Collectore.

¶ Extractus à Tobia piscis à flumine in siccum cœpit palpitare, qui intra aquam positus, ipsum penè deuoraturus fuisset. Idem

autem euenit carni nostræ, cum vel delicijs fruatur, vel macie & A
inedia attenuatur: illic enim furit & impugnat spiritum, hic verò
victa atque prostrata iacet.

In omnibus penè rebus quæ animū oblectāt: quādiu res ipsæ
perseuerāt, perseuerat itē & oblectationis causa. Plātasti poma-
rium, ædificasti domum, parasti splendidam vestem: hæc ipsa
delectant, non modò cum fiunt, sed etiam vbi facta sunt. At ta-
ctus & gustus delectatione standiu perseuerāt, quādiu obiectum
hoc supra sensum manet: quo discedente, protinus abeūt. Talis
autē est edendi bibendiq; voluptas, cæteræq; similes: vt rectissi-
mè sentire videātur. Hi huiusmodi voluptates somniantiu volu-
ptatibus similes esse dicāt: aut ijs etiā, quas in scena homines per-
cipiūt, vbi Regis aut Pontificis personā gerūt, quibus nihil bre-
ui⁹ esse potest. Quæ ergo insania est, ppter adeò breues & momē B
taneas voluptates, & animā inquinare, & patrimoniū pdigere, &
famā obscurare, & ipsam corporis firmitatē frāgere & eneruare?

PROV. 20.

Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicumque in-
his delectatur, non erit sapiens. Item, Qui diligit epulas, in ege-
state erit: qui amat vinum & pingua non ditabitur. Quo in loco
studium in agis & animus, quàm res ipsa notatur, cum dicitur.
Qui diligit epulas. Et, Qui amat vinum & pingua. Et, Quicumq;
his delectatur. Itaque in his delectari, hæc immodicè diligere, est
à virtutis & sapientiæ studijs cura carnis auocari.

Quàm sit ingrata Deo ingluuius, latè declaratur. Numer. 11.
vbi populus carniū desiderio flagrans, bis à Dño percussus est.
Cum. n. coeperunt propter hoc aduersus Dñm murmurare, ignis ab eo egressus, deuorauit extremā partē castrorū. Postea ve- C
rò vbi se inexplebili auiditate carnibus ab ipso etiā Deo immis-
sis, Ingurgitare coeperunt, rursus furor Dñi concitatus, percussit
eū plaga magna nimis. Ex quo loco discimus, cupiditatis immo-
derantiam erga illa etiam quæ concessa sunt, multorū sæpe malo-
rū causam esse. Hæc enim cupiditas populū adigit, vt aduersus
Deum rebellaret, & beneficium liberationis ab Ægypto, & quo-
tidiani victus à coelo dimissi parui penderet, & honestum itine-
ris laborem muliebri infirmitate detrectaret. Ex quo discimus
id quod August. ait, sæpe Dominum iratum petentibus conce-
dere, quod propitius negauisset. Carnes enim desiderantibus cō-
cessit: sed adhuc escæ eorum erant in ore ipsorū, & ira Dei ascen-
dit super eos, &c. Quia verò horum malorum omnium concu-
piscencia

ista a deo
Oratio
yetera

10

Dispicentia illa origo fuit, ideo congruum loco nomen impositum est, Sepulchra concupiscentiæ: ibi enim sepelierunt populū qui desiderauerat.

Dæmon dormire dicitur in locis humentibus, hoc est, in eorum mentibus qui se se voluptatibus & ventris obsequio dediderunt. Quid enim spirituale aut diuinum cogitare poterunt, qui toto pectore in terram defixi, ventrem suum sibi Deum statuerunt, cui omnia vitæ studia destinarunt?

Sobrietatem ac modestiam in mensa retinendam, monet Eccles. 37. his verbis. **N**oli auidus esse in omni epulatione, & non te effundas super omnem escam. In multis enim escis erit infirmitas, & auiditas appropinquat ad cholera. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adiuciet ad vitam. Eadem de re multa inuenies eiusdem Eccles. 31. vbi ait: **V**tere quasi homo frugi his quæ tibi apponuntur, vt non cum manducas multum, odio habearis. Cessa prior causa disciplinæ, &c. Denique ait, Vigilia, & cholera, & tortura viro infrunito: somnus sanitatis in homine parco, & cætera quæ sequuntur. His omnibus sententijs Ecclesiasticus nobis & parsimoniam commendat, & modum in cibo potuque sumendo præscribit.

A cæterorum vitiorum congressu induciæ nobis sæpe dantur. Nam & avaritiæ & luxuriæ æstus sæpe conquiescunt, sed cū edendi auiditate quotidie nobis pugnandum est, cū parce ac temperanter nobis quotidie cibus sumendus sit. Vt enim Cassianus ait, semper nobis edulij & escarum ingenitus ac naturalis viget affectus, quamuis amputare superfluos eius appetitus ac desideria festinemus iuxta illud. Et carnis curam ne feceritis in desiderijs. Hoc enim quidā ex patribus sub hoc problema tis colore figurans, eleganter expressit. Multis, inquit, creditoribus pater meus mereliquit obnoxium, cæteris ad integrum soluens, ab omni conuentionis eorum molestia liberatus sum, vni satisfacere quotidie soluendo, non possum.

Si quis sanctorum Anachoritarum & monachorum vitas, quas Theodoretus, Palladius, D. Hieronymus, & Cassianus, cæteri que patres scripserunt, attentè consideret, non poterit satis admirari, cū tam incredibilem in illis carnis macerationem animaduertit. Non solum enim inedia, sed ferreis etiam ponderibus, & cathenis, & asperrimo vitæ cultu corpus atterebant.

Cum enim satis esse arbitremur, carnem ita castigare, ut in seruitutem spiritus redigatur: isti tamen longe ulterius progressi sunt: non enim illam castigare, sed penè contere, & ad nihilum redigere videbantur. Ut enim alia infinita exempla præteream, Eusebius monachus (ut in vita. D. Martiani Theodoretus memorat) 120. libras ferri corpori suo impositas gestabat. Mortuo autem magistro Martiano: 80. eius sibi adiecit, Beato verò Agapeto condiscipulo suo mortuo. 50. quibus ille onustus incedebat, sibi addidit. De beato aut Sabino mirabile ibidem abstinentiæ genus memoratur. Miscebat quippe farinæ aqua in mensis vnus cibum, ut corruptus alimentum huius & odor & sapor non tam ipsum reficeret, quam cruciaret. Erant autem operæ prætiū huius tantæ rei causas indagare: cum par sit credere, omnia hæc singulari quodam Spiritus sancti impulsu, non humano consilio facta fuisse. His enim indagatis, singulares abstinentiæ fructus agnoscemus, quæ infelices ætatis nostræ hæretici exhibere, atq; ab Ecclesia eliminare contendunt. Huius ergo rei sex præcipuæ causæ (ut alias præmittam) mihi fuisse videntur. Quæ omnes à perfectæ charitatis natura originem ducunt.

Primum enim hoc ad plenissimam pro præteritæ vitæ delictis satisfactionem agebant. Ut enim charitatis est, Deo placere velle, & in eius obsequio delectari: contra de commissis aduersus illum incedere, & illatæ iniuriæ, corporis (quod illis offensio-num causa fuit) cruciatibus velle satisfacere. Quod quidem tanto vehementius cupiebant, quanto Deum ardentius diligebant. Hinc tot rationes excogitata, quibus corpus non solum inedia, sed etiam cathenis, & ferreis ponderibus, & Solis æstu, atq; hyemis rigore cruciarent: semetipsos acriter in hoc seculo iudicantes, ne in altero à Domino iudicarentur. Hoc autem affectu atq; consilio quidam ex sanctis illis Anachoritis varijs laboribus atq; ieiunijs carnem suam macerabat. A quo eum quidam quæsisset, cur adeo acriter corpus suum penè occideret, iuste (inquit sanctus vir) hoc facio: quia illud me prius occidit.

¶ Secundò verò hæc eadem ratione non modò pro veteribus peccatis satisfaciebant, sed ad futura etiam vitanda incredibili virtute & fortitudine armabantur: ad quod eos eadem in Deum charitas incitabat. Scitum enim est illud Prophetæ. Qui diligitis Dominum, odite malum. Eiusdem quippe charitatis est, Deum summo amore diligere, & peccatum summo odio prosequi. Ne-

mo au-

D mo aut peccatum odit, quin peccati radicem & seminarium simili odio prosequatur. Medicus enim simili cura ac studio & contra morbū & contra morbi causas pugnat. Præcipua verò malorum nostrorū causa caro nostra, hoc est, immoderatus eius amor est. Ea namq; inter tres præcipuos animæ nostræ hostes numeratur: quoniam & per se spiritum nostrum impugnat, & alijs hostibus materiam atq; aditū in illum præbere solet. Tunc verò aduersus spiritum pugnat, cū blanda, & mollia, & voluptuosa tanta auiditate & ardore concupiscit, vt diuinas leges propter hæc ipsa bona fruenda violare nos faciat. Hac ergò ratione innumerabilium penè malorū causa existit. Quocirca viri sancti hoc ipsum probè intelligentes, non hoc solum curabant, ne his eius desiderijs satisfacere, sed vterius etiam progressi, ipsam multis modis affligere & macerare nitebantur: vt sic tandem multò longius ab eius indulgentia & obsequio abessent. Vt enim hi qui cū hoste luctantur, nō satis habent, si ita se in certamine gerant, ne ab eo in terram deiciatur, sed in hoc etiā nituntur, vt ipsum deiciant atq; prosternant, quò longius à periculo absint: ita hi cum carne sua, hoc est, cū domestico & familiari hoste decertantes, non contenti eo vsq; in eius maceratione processisse, vt ab illa minimè prosternerentur, in hoc etiā nervos omnes intendebāt, vt illā admirabili austeritate macerarent, quò ab eius supplantatione tutiores essent. Simile quiddā Philosophum quendā. D. Hieron. multiq; alij authores fecisse memorant: qui cū intelligeret, pecuniā quæ illi hæreditate obuenerat, curarum atq; malorum sibi materiam subministrare, ingentem auri massam in mare proiecit, dicens, Abite in profundum malę cupiditates: ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis. Ad hunc ergo modum sancti illi Patres cum corpore suo se gessisse videntur, &c.

E re & macerare nitebantur: vt sic tandem multò longius ab eius indulgentia & obsequio abessent. Vt enim hi qui cū hoste luctantur, nō satis habent, si ita se in certamine gerant, ne ab eo in terram deiciatur, sed in hoc etiā nituntur, vt ipsum deiciant atq; prosternant, quò longius à periculo absint: ita hi cum carne sua, hoc est, cū domestico & familiari hoste decertantes, non contenti eo vsq; in eius maceratione processisse, vt ab illa minimè prosternerentur, in hoc etiā nervos omnes intendebāt, vt illā admirabili austeritate macerarent, quò ab eius supplantatione tutiores essent. Simile quiddā Philosophum quendā. D. Hieron. multiq; alij authores fecisse memorant: qui cū intelligeret, pecuniā quæ illi hæreditate obuenerat, curarum atq; malorum sibi materiam subministrare, ingentem auri massam in mare proiecit, dicens, Abite in profundum malę cupiditates: ego vos mergam, ne ipse mergar à vobis. Ad hunc ergo modum sancti illi Patres cum corpore suo se gessisse videntur, &c.

Quia verò ad plenam iustitiam spectat, non modò à malo declinare, sed etiam bonum facere: hoc est, autori suo gratissima obsequia & iustitię sacrificia exhibere, ad hoc ipsum hæc abstinentiæ virtus charitate imperate atq; extimulante mirificè illos iuuabat. Vera. n. est illa. D. Gregorij sententia, Amor Dei nunquam est otiosus: operatur enim magna, si est, &c. Magna verò & Deo grata sunt, quæ maximè ardua sunt (qualis fuit Abrahę obedientia, & sanctorum Martyrum, atq; B. Iob patientia) ad quæ incredibili quodam ardore aspirat charitas, quæ maximè Deo placere desiderat. Quod exemplo suo (vt alios præteream)

Simil.

Simil.

parala
tentationis
de la Dominica
de la quares
ma
de la Dominica
Meyno

Gregor.

B. Pater Dominicus docuit, qui ardore martyrij succensus, oēs A
 corporis sui articulos membratim abscindi, & oculis ostendi, & ip
 sos deinde oculis effodi, & truncū corpus in sanguine suo volu
 tari vehemētissimē cupiebat. Cū igitur hæc sit diuini amoris na
 tura, quid mirū, si sancti illi Anachorite ardētissima charitate suc
 censi, cū martyriorū occasiones decissent, hos corporū suorū cru
 ciatus elegerint: vt per eos tātò magis illi placerēt, quē flagrātissi
 mo amore diligebant, quātò grauiores propter illū labores perfe
 rebāt. Magnū enim veri amoris iudiciū & argumentū alacris pro
 pter eū quē diligas, laborū atq; dolorū tolerātia est. ¶ Alia quoq;
 huius singularis abstinentiæ causa fuit: quoniā ad contēplationis
 & charitatis studiū (illi penitus addicti erāt) non satis est à pec
 catis abstinere, sed omnibus etiā curis & negotijs secularibus re
 nunciandū est. Curarū enim & negotiorū multitudo mentē di
 strahit ac deprimat, & à diuinæ pulchritudinis intuitu auocat: B
 Martha quippe sollicita est, & turbatur erga plurima. Hac ergo
 de causa sancti illi, oēs curarū & negotiorū occasiones amputaue
 runt, dū paucissimis eisq; obuijs rebus cōtenti, cætera omnia tan
 quā curarū & negotiorū seminaria à se repudiarūt. Quod etiā alia
 ratione cōfirmatur. Cū enim perfectio atq; profectio Euāgelicæ
 vitæ in hoc præcipuè sita sit (vt quādo homo ex corpore & spū,
 velut media quædā inter Angelū & pecudē creatura, cōstet) ne
 cesse est, vt quisquis ad huiusmodi perfectionē aspirat, nobiliore
 sui partē in vitæ institutione sequatur, & Angelorū quā pecudū
 similior fieri studeat. Vita autē Angelorū est, terrenis omnibus cu
 ris & voluptatibus (quibus nō egent) neglectis, diuinorū contem
 plationi semper intēdere: nec ab hoc studio vllius mundanæ rei C
 cura auocari. Huc igitur sancti peruenire (quatenus fieri posset)
 omni ratione cōtendebant. Et ne corporis cupiditatibus ab hoc
 studio vllō modo retraherētur, nō contēti superflua corporis re
 secasse, necessaria frequenter illi subtrahebant: quēadmodū ij fa
 ciunt, qui curam in rectum flectere volentes, ea in contrariam par
 tem vrgent: vt hac ratione illa ad rectitudinem perducant.

His autē causis aliam quoq; addere licet, quæ illorum temporū
 propria extitisse videtur. His. n. laboribus sanctissimi illi viri se
 ad martyrū agones pferēdos illo tēpore parabant: ne si aliquan
 do fidei, vel iustitiæ, & religionis gratia aut exiliū, aut alij labores
 & incommoda subeunda essent, hæc ipsa velut insueta horrētes,
 in agone deficerēt. Cuius rei exēplū nobis Portia Catonis filia,
 &

aduersus pro
 batur anan

alenuē

LUC 10.

Ex parte

gouert

3 iuniorē

enipot

319

Simil.

Martyrium

D & Bruti vxor exhibet: quæ postea quam sensit cōspiratū esse de Cæsare interficiēdo, ea nocte, quæ præcessit diē in quo Cæsar occisus est, egresso cubiculū Bruto, cultellū tōsoriū velut vnguiū resecādorū gratia poposcit: eoq; quasi forte de manibus elapso, se ipsam grauius vulnerauit. **B**ox Brut⁹ clamore ancillarū in cubiculū reuocat⁹, obiurgare eā cōcepit, quod tōsoris præripuisset officiū. Hic illa clām marito, Nō hoc, inquit, temere feci: nā experiri volui, si q̄ cōstitutū est, parū cesserit ex sentētia, quā equo animo me ferro sim perēptura. Hoc planē à Christiana religione alienū est, quod tñ exēpli gratia induxim⁹. Si. n. hęc foemina viri sui amātissima, his se preludijs ad mortē præparabat, quid mirum, si sancti illi patres, qui p̄ iustitia ad mortē vīq; certare parati erant his se spōtaneis laborū rudimētis in pace exerceerēt, quos in vero

E certamine nō iā vt tyrones, sed vt veterani milites nō perhorrescerēt. ¶ His etiā adde, quod eadē vitę asperitas ad solitariā vitā degēdā (quā illi tāquā innocētię custodē atq; ministrā maximē festabātur) vehemēter eos adiuuaret. Adhāc autē vitā Hierē. p̄pheta inuitat his verbis: Bonū est viro cū portauerit iugū ab adolescētia sua: sedebit solitarius, & tacebit. Quod quidē ipse p̄pheta vt oēs peccādi occasiones declinaret, se quoq; captare fatebatur, cū ad Dñm diceret, Sedebā solus, quia comminatione replesti me. Hoc aut vitæ genus facile sequi poterit, quisquis vili cibo eoq; obuiō cōtentus, corpus alere studet, nō oblectare. Itaq; Ioann. Bapt. qui tā vili ac parabili cultu, victuq; cōtētus erat: poterat plane in deserto vitam agere: qui si aliud voluisset, necessario tur-

F bam & frequentiam hominum quærere debuisset. Insigne exēplum tū orationis, tū etiā abstinentiæ (quæ orationis comes est) refertur in vita B. Dosithei discipuli B. Dorothei, quod hoc in loco propter vtilitatem legentiū attexere libuit: in quo mira etiā propriæ volūtatis abnegatio atque abdicatio apparet. Sic igitur de eo scriptū inueni. Vixit B. Dositheus circiter annos quinque, & sub obediētiæ mortuus est iugo. Dedit autem operā, vt omnibus in rebus sese voluntati magistri sui subderet. Quando verò languescere & agrotare cōcepit, ac sanguinē spuerē (tabifico enim morbo extinctus est) audiuit à quodam, oua sorbilia multū cōferre ac prodesse his, qui sanguinem excreant. Ait ergo magistro suo B. Dositheus, Pater vellē tibi dicere de re quadā, quā mihi admodū profuturā audiui. Sed nollē mihi eam cōcederes, neq; impertires omnino, quoniā me admodū huiusce

rei

9
manuum

Thren. 31.
Hier. 15.

rei cogitatio infestat. Ait illi Dorotheus, Dic mihi Dosithee, Dic A
 mihi quæso, quænam sit res illa? Ait Dositheus, Spõde mihi non
 daturum illam, quando quidem (vt dixi) illius rei cogitatio me in
 festat. Cui Dorotheus, Probe (inquit) faciam vt dicis. Quid nam
 vis? Audiui, inquit ille, à quibusdam quòd oua sorbilia multū his,
 qui sanguinem expuunt, conferant. Sed te per Deum obsecro,
 cum nō tu præueneris, vt dares mihi, noli amplius exhibere pro
 pter animi mei cogitationem. Ait illi B. Dorotheus, Quoniã non
 vis non dabo tibi, ne affligaris. Studebat autem Dorotheus exhi
 bere illi pro ouis, alia quæ dā vtilia, atque illi morbo salutaria, quã
 doquidē ipse dixerat barbari se in ouorū cogitatione. Ecce cum
 in tā lethiferi morbi ellet agitatione, conabatur tamen, & virili
 certamine pugnabat, propriam abrumpere voluntatem. Habe
 bat enim Dei sui iugem memoriam. Nam ei totū se mancipaue- B
 rat, dedideratq; iugiter dicendo, Domine Iesu Christe miserere
 mei. Interdū verò, Fili Dei, aiebat, adiuua me. Huiuscemod iqui
 dē orationem semper ore suo voluebat. Cū verò ita languidus
 esset & imbecillis, vt vltèrius progredi penitus nequiret. Dice
 bat B. Dorotheus, Dosithee meditare, ac contemplare, & curæ
 tibi sit oratio. Caue ne illā remittas. Ille autem respondebat: Be
 ne, pater. Ora pro me. Rursus cū subingrauesceret morbus, ait
 illi Dorotheus, Quid est Dosithee? Quomodo se habet oratio?
 Adhuc perstat ne, an cessat? Cui ille, Etiam pater, sed tuis preci
 bus. Vbi verò magis ac magis ingrauescere cœpit morbus & im
 becillitas, ita vt in syndone gestaretur, ait illi: Quomodo oratio
 Dosithee? Tūc ille ait, Ignosce mihi pater, iam amplius incumbe
 re illi nequeo. Ait illi Dorotheus: Igitur dimitte eam, & ab ora- C
 tione cessa. Veruntamen Dei memoria nunquam abscedat abs
 te. Cogita illum semper adesse, teq; illius conspectui semper as
 sistere. Hoc autem exemplum & cætera quæ de viris sanctissi
 mis paulò ante commemoravi, non tam ad imitationem, quam
 ad diuinæ virtutis & gratiæ admirationem scripta sunt. Ad hæc
 enim sanctissimos illos viros Spiritus sanctus excitabat, vt hoc
 exemplo nobis & gratiæ suæ potentiam commendaret, quæ
 multò plus etiam, quàm quod diuinis legibus decernitur,
 præstare potest, & negligentium socordiam damna
 ret, qui ne tantis quidem diuinæ gra
 tiæ opibus adiuti, diuinis præce
 ptis obsequi volunt.

DE MISERICORDIA, ELEMOSYNA.

Vnc plena cordis nostri compassio est, Greg. cum mala inopia pro proximo suscipere non metuimus, vt illum a passione liberemus. Plus est aliquando compati ex corde, quam dare: quia quisquis indigenti perfecte compatitur, minus estimat omne quod dat, & rem quamlibet plerumque dat, qui non compatitur. Grego. lib. 20. Moral.

Tantò quisq; perfectior est, quantò perfectius sentit dolores alienos. Greg. 19. Mor.

Sic mens per compassionem doleat, vt & larga manus affectum doloris ostendat. Greg. in homi.

Qui indigenti proximo exteriorem substantiam præbet, sed vitam suam a nequitia non custodit, rem suam Deo tribuit, & se peccato. Hoc quod min⁹ est, obtulit auctori, & hoc quod maius est, seruauit iniquitati. Greg. 19. Moral.

Ille perfecte tribuit, qui cum eo quod afflicto porrigit, afflicti quoque animum in se sumit, vt prius in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem illius per ministerium concurrat. Greg. vbi sup.

Greg. super illud Iob. 27. Diues cum dormierit, nihil secum auferet: sic ait: Tolleret tunc res secum, si ad petentis vocem sibi tulisset: nam terrena seruando, amittimus: largiendo seruamus. Diu cum rebus nostris durare non possumus: agendum ergo vt res perituras, in non perituram faciamus transire mercedem. Mor. 18. c. 10.

Diues epulo serò oculos aperuit, compulsus in damnatione cognoscere quid perdidit, quando Lazarum non agnouit. Iuste autem qui de abundantia peccauit, æstuanti crematur inopia: guttâ aquæ petijt, qui micæ panis negauit. Greg. Mor. 18. c. 10.

Cum suppetunt temporalia, celerius dantis manus dationem inuenit, quam animus dolorem. Ille ergo perfecte tribuit, qui cum pecuniam afflicto porrigit, eius in se animum sumit. Greg. 20. Mor. c. 27.

Tunc plena est cordis compassio, cum inopiam pro proximo susci-

*Legit
habet con
suis oratio
nes agitur
deas omni*

truncata

reforma

|||

fufcipere non metulimus, vt illū liberemus. Quare Christus nequaquam nobis vim fuæ dilectionis oftēderet, fi hoc quod à nobis tulit, non ad tempus ipfe fuftineret. Greg. vbi fuprā.

Qui exteriora largitur, rem extra fe poſitam tribuit: qui autē fletum aut compaſſionem, aliquid fui ipſius dat. Greg. vbi fuprā.

Grego. ſuper illud Iob. 3 1. Si comedi buccellam, ſic ait: Pietati ſepræiudicium facere exiſtimat, ſi ſolus comederet, quod Dominus omnium communiter creaffet. 2 1. Mor. c. 1 2.

Quidam prius pauperem contumelijs afficiunt, quam dent eleemofynam. Videtur ergo quod illatæ iniuriæ ſatiſfactionem ſoluunt, dum dona largiuntur. Greg. 2 1. Mor. c. 1 3.

Grego. ſuper illud Luc. 1 6. Vt cum defeceritis, recipiant vos, &c. ſic ait: Ergo patronis potius munera offerimus, quam egenis largiamur. 2 1. Mor. c. 1 4.

Cum pauperes conſpicimus, quanta nobis deſint interiora penſemus, quatenus ſeſe cogitatio noſtra ſuper inopes non eleuet, cum videt, quòd quanto interius, tanto verius pauperes ſumus. Greg. 2 1. Mor. c. 1 4.

Gregor. ſuper illud Iob. 3 1. Si deſpexi prætereuntem, &c. ſic ait: Nempe quia apud piam mentem plus natura valet, quam notitia. Qui enim indiget, eo ipſo quo eſt homo, ei non eſt ignotus. 2 1. Mor. c. 1 4.

Grego. Hom. 27. in Euangelia ſuper his verbis. Et fructus veſter maneat, ſic ait: Omne quod ſecundum præſens ſeculum laboramus, vix uſque ad mortem ſufficit. Mors namque interueniens fructum noſtri laboris abſcindit. Quod verò pro æternavita agitur, etiam poſt mortē ſeruatur. Et tūc apparere incipit, cū laborum carnalium fructus cœperit non videri. Ibi ergo illa retributio inchoat, vbi iſta terminatur. Tales fructus operemur qui maneat: tales fructus operemur, qui (cū mors cuncta interimat) ipſi exordium à morte ſumant. Nam quod à morte incipiat fructus Dei, teſtatur Propheta, qui dicit: Cū dederit dilectis ſuis ſomnum, hæc eſt hæreditas Domini. Omnis qui dormit in morte, perdit hæreditatem terrenam: ſed cū dederit dilectis ſuis ſomnum, hæc eſt hæreditas Dñi: quia electi Dei poſtquam peruenerint ad mortem, tunc inueniunt hæreditatem, Greg. vbi ſup.

Psal. 1 26.

Terrena omnia ſeruando amittimus, largiendo ſeruamus. Idem.

D Memento quid purpurato diuiti contigerit: qui non ideò dā-
natus est, quòd aliena tulerit sed quòd egenti pauperi sua non
tribuerit: & in inferno positus ad petenda minima peruenit, qui
hic parua negauit Aug. de Conflictu vit.

August.

|||

Qui dat eleemosynam, vt careat tædio interpellantis, non vt
reficiat viscera indigentis, & rem & meritum perdit. Idem super
Psalm.

Ante Dei oculos nunquam est vacua manus à munere, si
arca cordis plena est bona voluntate. Idem super Ioann. in ho-
mil.

E Non memini me legisse mala morte mortuum, qui liben-
ter opera charitatis exercuit. Habet enim multos intercessores:
& impossibile est multorum preces non exaudiri. Hiero. ad
Nepot.

Hiero.

note

Sanctus Exuperius Tholosanæ vrbis Episcopus, esuriens pa-
scit alios: & ore pallente ieiunijs, fame torquetur aliena: omnem
que substantiam Christi visceribus erogauit. Nihil illo ditius,
qui corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat vitro:
qui auaritiam eiecit à templo, & cathedras vendentium euertit.
Idem in Epist. ad Rust. monach.

Velimus nolimus senescimus. Paret sibi vlticum, quod lon-
go itinere necessarium est. Secum portet quod inuitus dimissu-
rus est: imò præmittat in cœlum, quod si negauerit, terra sum-
ptura est. Idem ad Furiam.

F Beata Paula pauperes omnes ac debiles curiosissimè tota vr-
be perquirens, damnum putabat, si quisquam eorū cibo susten-
taretur alieno. Spoliabat filios, & inter obiurgantes propin-
quos, maiorem se eis hæreditatem Christi misericordiam di-
mittere loquebatur. Et mox. Fateor errorem meum, cum
in largiendo esset profusior, arguebam, illud proferens de A-
postolo. Non vt alijs refrigerium, nobis autem tribulatio. Et,
Qui habet duas tunicas, &c. Illa contrà testem inuocabat Deum
se hoc habere voti, vt mendicans moreretur: vt vnum numum
filix non dimitteret, & in funere suo aliena syndone inuolueretur.
Nolebat in his lapidibus pecuniam effundere, qui cum ter-
ra ac seculo transitori sunt: sed in viuis lapidibus, de quibus in
Apocal. ciuitas magni Regis extruitur: quos in sapphyrum, &
smaragdum, & iaspidem esse vertēdos Scriptura commemorat.
Idem in Epitaph. Paulæ.

2. Cor. 8.
Luc. 3.

|||

¶ Misc.

Ambros. Misericordia nō de meritis iudicare consuevit, sed necessitatibus subuenire: iuuare pauperē, nō examinare iustitiā. Amb. in Epist.

Affectus dantis, collatorem aut diuitem aut pauperem facit, & pretium rebus imponit. Idem de offi.

Aurum Ecclesia habet non vt seruet, sed vt eroget, & subueniat etiam necessitatibus. Idem ibidem.

Necessitates aliorum quantum possumus iuuenus, & plus interdum quam possumus. Nihil tam secundum naturā est, quam iuuare consortem naturæ. Idem de offic.

Si non potest alteri subueniri, nisi alter lædatur, commodius est neutrum iuari, quam grauari alterum. Idem ibidem.

Non minoris est criminis, habenti tollere, quam cum possis & habes, indigentibus denegare. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum, quod tu includis: miserorum redemptio & absolutio pecunia, quam tu in terra fodis: tantorum scias te inuadere bona, quantis possis præstare, & nolis. Nō sunt bona hominis quæ secum ferre non potest. Sola misericordia comes est defunctorum. Idem in quodam sermone.

Super illud, Dormierunt somnum, &c. Hoc est dicere: Nihil inuenerunt in operibus suis diuites, qui nihil pauperibus cōtulerunt. Nullius inuenerunt inopiam, nihil ad vtilitatem suam proficientes reperire potuerunt. Idem.

¶ O vanitas vanitatum, sed non vanior quam insanior! Fulget Ecclesia in parietibus, & eget in pauperibus: suos lapides auro induit, & suos filios nudos deserit: de sumptibus egenorum seruitur oculis diuitem. Bernard. in apolog.

¶ O insignem paupertatis excellentiā! hæc Dei persona fit. Deus in paupere absconditur, & pauper quidem porrigit manū, Deus autem suscipit quod offertur. Chrysolo.

Eleemosyna non æstimatur ex mēsurā largitionis, sed ex animaliberalitate. Idem.

Obturatis auribus dicitis, nihil esset vox vnus clamantis. Vnde Dominus ad aperiendum cor eius, totum corpus Lazari vlceribus cooperuit, vt tot essent ora clamantia, quot vlcera existentia. Idem in serm. de diuite & Laz.

Super illud Matth. Esuriui, &c. In regno cœli coram omnibus Angelis, in conuentu resurgentium, quod Abel passus sit, quod mandum cōseruauit Noe, quod Abraham fidem seruauit, quod Moy ses legem tulit, quod Petrus crucem Iesu primus ascendit,

Deus

we
Regia
de mibi

duas
Xpianitas

Psal. 75

Bern

Petrus
Rauc.

Nota
a sermon

Deus tacet: & clamat solum, quod pauper comedit dicens: Esuriui, &c. Qui enim misericors est, misericordia dignus est. Idem in quod. serm.

Fratres, esurit ieiuniū, ieiuniū sitit, quod nō pietatis cibo pascitur, quod potu misericordiæ non rigatur. Alget ieiuniū, ieiuniū deficit, quod non elemosynę vellus tegit: quod non miserationis operit vestimentum. Fratres, quod est terris ver, hoc misericordiam scimus esse ieiunio. Sicut verni flatus tota faciunt germina florere camporum: ita misericordia tota ieiunij semina producit in florem, in coelestem messem totam ieiunij facit fructificare virtutem. Quod oleum lucernæ est, hoc ieiunio pietas: sicut lucernæ lumen olei pinguedo succendit, & moderato pastu facit illud ad totius noctis solatium perlucere: sic pietas facit

Simile.

Simile.

Simile.

Esplendere ieiunium, & ad totam radiare continentię claritatem. Quod diei Sol est, hoc elemosyna noscitur esse ieiunio. Sicut iubar Solis clariorem perficit diem, & totam nubium dispergit obscuritatem: sic elemosyna ieiunij sanctificat sanctitatem: totamque cupiditatis mortem lumine pietatis excludit. Ac ne multis in morer, quod est anima corpori, ieiunio largitas hoc habetur. Sicut enim mortificatur corpus, cum à corpore anima recedit: ita mors est ieiunij largitatis abcessus. Idem de ieiunio & elemos.

Simile.

Manus pauperis Abrahæ finis est: vbi quicquid pauper acceperit, mox reponit. Thesaurus coeli est manus pauperis: quod suscipit, ne in terra pereat, reponit in coelum. Thesaurizate vobis (inquit) thesauros in coelo. Manus pauperis est gazophylacium Christi: quia quicquid pauper accipit, Christus acceptat. Da ergo homo pauperi terram, vt accipias coelum: da numum, vt accipias regnum: da micam, vt accipias totum: da pauperi, vt dest tibi: quia quicquid pauperi dederis, tu habebis: quod pauperi non dederis, habebit alter. Clamat Deus, Misericordiam volo. Qui quod vult Deus, Deo negat, à Deo sibi quod desiderat vult negari. Misericordiam volo, Homo, petit Deus, sed tibi, non sibi. Misericordiam volo. Humanam misericordiã petit, vt largiatur diuinam. Est in coelis misericordia, ad quam per terrenas misericordias peruenitur, Domine (inquit) in coelo misericordia tua. Dicturus causam in iudicio Dei, patronã tibi misericordiã, per quã liberari possis, assume. Qui de patrociniis misericordiæ certus est, de venia sit securus, de absolutione non du-

Osee. 6.

Psal. 35.

Matth. 5.

bitet: Beati (inquit) misericordes: quia ipsi misericordiam consequetur. Gratis misericordiam sperat ibi, qui hic non fecerit misericordiam. Qui facit misericordiam, currit ad premium: qui non facit misericordiam, decurrit ad poenam. Idem ibidem.

Leo Pa-
pa.

¶ Nulli parvus est census cui magnus est animus, nec de rei familiaris mensura pendet modus pietatis. Maiora quidem sunt impendia diuitum, & minora mediocrium: sed nec discrepat fructus operum, ubi non deest affectus operantium. Leo Papa in apparit. Domini.

Semper illi quod largiatur occurrit, cui benevelle non deficit. Idem ibidem.

Misericordiae virtus tanta est, ut sine illa caeterae, etsi sint, prodesse non possunt. Quavis enim aliquis fidelis sit & castus & sobrius, & alijs maioribus ornatus insignibus, si misericors tamen non est, misericordiam non meretur. Idem in sermo. de apparit. Domini.

Hugo.

¶ Comparsio ex virtute est, quando propter Deum alienis doloribus compatimur: cum scilicet iustitiam premi, vel innocentiam affligi videmus. Comparsio ex vitio culpabilis est: comparsio ex natura irreprehensibilis est: comparsio ex virtute laudabilis est. Prima reprehenditur, tertia laudatur: secunda nec culpam habet quia ex natura est, nec premium, quia ex virtute non est. Hugo de 3. volunt. Christi.

Differunt misericordia & miseratio, sicut fons & riuulus. Misericordia enim quasi fons est affectus: miseratio quasi riuulus affectus. Idem.

Euf. Emif.

¶ Conclude eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa exorabit pro te: orationibus autem & eleemosynis purgantur peccata: per utraque ergo rem, sed maxime per eleemosynam, Dei misericordia requirenda est. Oportet itaque ut sibi res utraque consentiat: illa rogat, haec imperat: illa quodammodo iudicis audientiam deprecatur, haec gratiam promeretur: illa ostium pulsatur, haec aperit: illa prodit desiderium, haec desiderij procurat effectum: illa supplicat, sed supplicantem ista commendat. Deinde Tabithae exemplum profert, & amplificat. Euf. Emif. in hom. de initio Quadrag.

Charitas prona sit ad misericordiam, non insultans peccantibus, sed condolens: facilis. n. est lapsus ad vitia, & fragilitas conditionis humanae quicquid cernit in alio, hoc in se debet pertimescere: cumque alius fuerit pro errore correptus, illius emendatio nostra sit cautio. Idem in hom. 8. de Pascha.

D Oleum pietatis & miserationis unguentum, quanto copiosius in fraternas necessitates effunditur, tanto donis potioribus augmentatur. Alludit ad viduæ oleum, quod effusione augebatur. **Cassio.** in Epist.

Magna vis est elemosynæ: siquidem nutritores suos multa cum fiducia in regnum cœlorum introducit. Nota est enim ianitoribus cœli, qui thalami fores custodiunt: nec nota solum, sed etiam venerabilis: & à quibuscunq; se honoratam cognouerit, illos confidenter introducet. Nam si Deum in terram deduxit, & hominem fieri persuasit, multò magis hominem in cœlum adducere poterit. **Marcus.**

E Penes nos situm est, vt Deus misereatur nostri: ipse nobis hanc gratiam condonauit. Nempe si offeramus ei, quæ misericordia & benignitate eius indigna non sint, miserebitur nostri. Si verò nos nulla nostri misericordia tangamur, quis nobis parcat? Miserere proximi, & misericordiam à Deo consequeris. Nō ita laudandus est, qui magnum aliquem suscipit, vt qui miserum & ærumnosum. Et qui colit hominem præstantem & clarum, & sæpe ad ostentationem coram hominibus id facit: qui verò abiectum & desperatum curat, propter solum Dei præceptum id agit. **Idem.**

Misericordia expers est omnis sceleris, omnia reddit pura. Hęc & ieiunio & cubitu super humum (quanuis molestioribus magisq; laboriosis) melior est, vtpotè vtilior: hæc animam colorat, subtilem, pulchram & formosam efficit. **Idem.**

F Anima sine misericordia sterilis est. Hoc illud est, quo Deo similes nos euadere licet: misereri, inquam, & condolere. Hoc nisi habeamus, priuati sumus omnibus. Christus non dixit, si ieiunetis, similes eritis Patri vestro: nec si castitatem tueamini. Quid igitur? Estote misericordes, sicut Pater vester cœlestis misericors est. Et, Misericordiam (inquit) volo, non sacrificium.

Nisi essent pauperes, non tam multa peccata abolerentur. Pauperes nobis vulnerum nostrorum medici sunt. Remedia nobis porrigunt manus suæ. Non ad eò medicus extendens manus & imponens pharmaca, sanationem efficit, quàm pauper manus extendens, & quæ porrigimus, accipiens, absterfusio est malorum nostrorum. **Idem.**

Cæcus misericordiam consecutus ad regnū cœlorū deducere nouit:

Marc

Luc. 6.
Ose. 6.

Monia ora
dines q'raen
pauis d'os

nouit: & quāuis ad parietes offendens, & incidens in foueas, ducem se præstat ascensionis in coelum. Idem.

Quid frustra laboras, ò diues, res pauperū in thesauris tuis recondens? Cur indignaris petentibus illis, tanquā de tuo expendas? Bona paterna petūt non tua, quæ tibi cōmissa sunt ipsorum gratia, nō tecū nata. Da quæ accepisti, & vsū eorū tibi cōcessū in lucro ponas. Satis est tibi, q̄ dare nō accipere destinat⁹ sis. Idē.

Sacerdotes antiquo ritu inungebantur oleo, vt & sacerdotiū à misericordia inchoaret. Reges etiam ungebantur oleo. Omnium enim (inquit) misereri debes, cum possis omnia. Nempe hoc ipsum mi sereri, proprium est principatus. Cogita quòd mundus per misericordiam constitutus sit, & imitare Domini. Misericordia hominis in proximum suum, Domini autem in omnes homines extenditur. Idem.

Facile posset Deus neminem facere pauperē: sed ita beneficentiæ ansam adimeret, nec amplius vellet aliquis condolere. Nunc verò alij aliorum gratia vel diuites vel egeni sunt, vt locus & materia beneficentiæ suppetat. Idem.

¶ Omne quod nostrum est, tunc magis nostrum est, si sit nobis commune cum fratribus. Chryf. in serm.

Non benefacit, qui benefacit: sed beneficium ipse accipit potius quàm dat. Maiora enim accipit quàm largiatur: quoniam Deo mutuum dat, non hominibus. Auget opes, non minuit. Minuit autem, si nihil elargiatur. Idem.

Qui parce seminat, parce & metet. Qua igitur quæso ratione parcis ac retines? Si terram fertilem coleres, non tantum illam seminando propria horrea vacuares, verum etiam mutuares aliunde quod sereres. In celo verò operans, atq; ibi fructum requirēs, vbi nulla aëris inæqualitas, corruptio nulla ventorum est, sed plurimò vbiq; cum foenore semina cuncta proueniunt, cunctaris atq; dissimulas: nec intelligis, quia possumus & parcendo perdere, & spargendo colligere. Idem super Matth. hom. 5. oper. perf.

¶ Talem te famulis tuis præbe. qualem tibi Deum optas: audiemur enim à Deo, sicut nos audimus: & aspiciemur ab ipso, vt nos aspiciamus. Offeramus igitur misericordiam pro misericordia, vt pro simili simile adipiscamur. Philon.

Nihil ingeniosius vera pietate est.

Regia (crede mihi) res est succurrere laisis.

Miseratio comes est calamitatis.

Homines

o leum
Super femin
ceteris licet.
velou
Regia cre
de mihi res
est succurrere
laisis

Chryf.

Simil.

Philon

Quintil.
Ouid.
Adlon.

D Homines ad Deum nulla re propius accedunt, quàm salutē Cicer. hominibus dando. Cicero pro Ligario.

Nihil est tam regium, tam liberale, tamq; munificum, quam opem ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutem, liberare periculis homines. Idem: 1. de Oratore.

Animaduersa eadem de re à Collectore.

Miratur iure. D. August. quòd filij huius seculi longe plura & grauiora pro perituris huius seculi rebus patiantur, quàm nos propter Deū nostrū, qui nos cū nondum essemus cōdidit, & cū perditis essemus, redemit. Cōsidera quid agricolę, quid opifices, quid nauatę, quid milites in bello exigui lucelli gratia patiantur: quātumq; diuitiarum nobiles viri inanissimi honoris obtētū profundant. Nos verò vix obolū petenti pauperi propter Christum damus, vixq; vno aut altero die carnem inedia maceramus.

Contra auaros & immisericordes in pauperes illud meritò iactari potest, quòd cum eis velut in altera librę lance proponatur Deus, gratia, gloria, remissio peccatorum, regnum cœlorum, cæteraque similia benignitatis præmia: in altera verò parua pecunia indigentibus eroganda, plus isti ad hoc lucellum, quàm ad pretiosissima illa bona afficiantur: quod certè indignissimum est.

Omnia propter seipsum operatus est Dominus, impium quoque ad diem malum. Varijs autem in locis Dominus, alias atq; alias virtutes suas declarat. In cœlo namq; bonitatem, in inferno **F** iustitiam, in terra verò misericordiam potissimum exercet, atq; ostendit. Vnde scriptum est. Misericordia Domini plena est terra. Quisquis ergo miser es, ne despondeas animum, neve ad illū accedere verearis, quando illi declarandę misericordię suę materiam tribuis, ad quam is declarandam hunc medium mundi globum condidit.

Anima quę benedicit, impinguabitur, & quę inebriat, ipsa quoque inebriabitur. Hoc illud est, quod Dominus ait, Beati misericordes. q. i. m. c. Hinc consequens est & illud: Benefacit animę suę vit misericors. Hinc etiam & illud: Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt: alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt. Item, Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, ipse clamabit, & non exaudietur. Contrà vero de eleemosyna & misericordia sequitur: Munus absconditum extinguit iras, & donū

August. in
medita.

Prou. 16.

Esa. 118.

Prou. 11.

Matt. 5.

Prou. 11.

Ibidem.

Ibidem.

Prou. 28.

Eccles. 3.

Mat. 25.

Psal. 67.

Eccles. 1.

in sinu, indignationem maximā. ¶ Fructus autē eleemosynę colligitur ex illis verbis: Qui dat pauperi, non indigebit, qui autē despiciat deprecantem, sustinebit penuriam. Item, Ignem ardentē extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis, & Deus prospector est eius qui reddit gratiā: meminit in posterū, & in tempore casus sui, inueniet firmamentū. Quia enim ipse periclitanti opem tulit idem à Domino beneficiū sortietur. Si enim grati & humani hominis officium est, repēdere beneficiā, & par pari referre, & illū laborantem iuare, à quo fueris ipse dū laborares, adiutus: quid ille bonitatis & misericordię fons faciet? qui ait: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Cæterum de huius virtutis commendatione multa Eccles. 4. leges. Inter quę illud maximè notandum est, quod ait: In iudicando esto pupillis misericors vt pater, & pro viro matri eorum: & eris tu velut filius altissimi, & miseretur tui magis quā mater. Cur velut filius altissimi? Nempe quia ipse in scripturis pater orphanorum, & iudex viduarum nuncupatur. Quamobrem quisquis hunc erga pupillos affectum ac animum gerit, coelestem patrem moribus exprimit.

Omnis misericordia faciet vnicuiq; locum secundum meritum operum suorum. In quibus verbis meriti nomen expressum vides, aduersus Lutheranos.

Misericordiam esse defunctorum comitem (vt. D. Ambro. ait) confirmant illa Eccles. verba. 17. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso: gratiam hominis quasi pupillam conseruabit, & retribuet illis retributionē, vnicuiq; in caput ipsorum. Pro quo alius vertit. Tandem verò exurgit, & suum singulis dat pretium, suam que cuiq; in caput suum vicem regerit. Itē apud eundem. Fratres in adiutorium in tempore tribulationis: & super eos misericordia liberabit. Eccles. 40.

De virtute & laudibus eleemosynę, multa scitu digna inuenies Eccles. 29. Propter mandatum (inquit) assume pauperem, &c. quę sequuntur. In his autem verbis, illud animaduertere oportet, non tam misericordię naturalis affectum, aut alienę calamitatis leuamentum, quā diuinorū mandatorum obedientiam in eleemosyna spectandam esse: quanuis hic quoque affectus laudandus sit, vt pote qui nos ad liberalitatis virtutem extimulet. In hoc. n. ab autore naturę datus est. Amor. n. Dei erga homines, quos ipse condidit, hunc nobis misericordię affectum imprefsit, quò laborantibus proximis opem ferremus, vt quod

ab eo

D ab eo conditum est, mutuis auxilijs seruaretur.

Adeo cum virtute liberalitas & misericordia coniuncta sunt, vt viros virtutis studiosos & iustos. Isai. 57. viros misericordie appellet. Ait enim, Iustus perit, & non est qui recogitet in corde suo, & viri misericordie colliguntur, quia non est qui intelligat. Hinc super illo verbo: Scitote quoniam mirificauit dominus sanctum suum: Glossa quaedam ait, vocabulum Hebraeum quod latinus interpres Graecum sequutus, sanctum trāstulit, ijs proprie conuenire, qui sunt animo benefico & liberali. Adeo enim liberalitas & beneficencia sanctitati coniuncta sunt, vt sanctum hominem, beneficū appellet. Hic de viro sancto dicitur: Tota die miseretur & cōmodat. Quibus verbis significatur, hoc esse prae-

E cipuum, & quasi continuum eius officium, de omnibus hominibus semper bene mereri. In quo Dei mores potissimum imitatur, qui nunquam à benefaciendo quiescit, ad cuius imitationē Saluator nos hortatur, cū ait: Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est.

*fructus
S. Hieronimi
omne unum
genus misericors*

Officia charitatis cū erga omnes, tum maximē erga domesticos fidei exercenda esse, exemplo suo Dauid ostendit cū ait: Sanctis qui in terra sunt eius. m. o. v. m. i. e. Pro quo alius vertit: Erga sanctos, qui sunt in terra, & praeclaros, omnis volūtas mea in eis. Quia enim antē dixerat, bonorū suorum Deum non indigere, ideo studium benefaciendi conuertit in sanctos eius: vt hac saltem ratione ipsum dominum (dum seruos eius beneficijs prosequitur) promereri posset: quando nihil in illum bonorum suorum conferre valet. Hinc dicimus ea beneficia quae in pios homines conferimus, non tam in homines, quā in Deum ipsum conferri. Hoc enim modo officia nostrapuriora, & Deo gratiora sunt, vt pote quae ab omni humano respectu & intuitu aliena sūt.

Luc. 6.

Psal. 15.

F Quae bona & in praesenti & in futura vita illos maneant, qui pauperum curam gerunt, late persequitur Propheta in eo Psal. cuius initium est, Beatus qui intelligit super egenum & pauperem. Vbi aduerte omnia optandi verba quae deinde sequuntur, in versione Hieronymi futura esse indicatiui modi. Sic enim is vertit: Dominus custodiet eum, viuificabit eum, & beatus erit in terra, & non tradet eum animae inimicorum suorum. Dominus confortabit eum in lecto infirmitatis: totum stratum eius vertisti in aegrotatione sua. Quo in loco Dominum cōtemplare vicē boni operis misericordiae viro reddentē: vt quoniā ipse Christū

Psal. 40.

M

in paupere ægrotantem recreauit & fouit : ipse quoque à Do- A
mino in ægritudine sua similem beneficij vicissitudinem re-
cipiat.

Esse viri iusti maximè proprium, vti misericordia, illud argu-
mento est, quod viros iustos literæ sanctæ viros misericordiæ ap-
pellant. D. item Hiero. pro eo quod nos legimus : Confiteantur
tibi Domine omnia opera tua, & sancti tui benedicant tibi, ex
Hebræ. vertit: Et misericordes tui benedicant tibi. Huc pertinet
& illud. Nouit iustus animas iumētorum suorum, viscera autem
impiorum crudelia. Item illud. Mutuabitur peccator & non sol-
uet: iustus autem miserebitur, & retribuet. Multa his similia lo-
ca in Scripturis habentur.

Psal. 144.

Prou. 12.

Psal. 36.

Matt. 26.

Cum in extrema illa coena Saluator discipulis, & in illis, om-
nibus nobis dixit, Accipite & comedite, hoc est enim corpus B
meum, quod pro vobis tradetur, perinde est ac si dixisset : Huc
vsque peruenit charitas mea erga vos, vt quoniam sine corporis
mei cibo salus & vita vestra constare non poterat, ipsum vobis
& corpus & sanguinem in æterna vitæ pabulum tradiderim.
Nunc contra vos expendite, quid vicissim mihi pro hoc tanto
munere præstare debeatis, Quantus ergo pudor est, nec frustum
quidem panis pauperi Christo, qui in membris suis esurit, velle
porrigere, qui pro te alendo seipsum dedit? Quanto verò ma-
ior, si consideremus quæ homines propter inanem mundi glo-
riam faciunt, qui tam parum liberales in Christum sunt? Hunc
locum elegantissima similitudine copiose persequitur Cypria-
nus in sermone de elemosyna, in quo aduersus ingrati-
tudinem C
fidelium indignatur, quòd cum tam multa improbi homines
propter persequentem & cruciantem Diabolum faciant, leuia
ipsi onera, propter redimentem & saluantem Dominum subire
recusent. Quid enim propter Diaboli obsequium homines non
& faciunt & patiuntur? Quid enim vel difficilius, vel atrocius,
quàm quòd Propheta dixit, Immolauerunt filios suos & filias
suas Dæmonijs. Et effuderunt sanguinem innocentem, &c. Ne-
scias igitur quid magis mirari debeas, an talia propter honorem
Dæmonis fecisse, an tam leuia incommoda propter veri Dei glo-
riam subire nolle?

Cypri.

Hospitalitatis illustria exempla extant Genes. 18. & 19. in
Abraham & Loth: cuius etiam meminit Apostolus ad Hebr. di-
cens: Hospitalitatis autem, & beneficentiæ nolite obliuisci: per
hanc

D hanc enim quidam placuerunt Deo, Angelis hospitio receptis, Sed in Abraham alacritas officij conspicitur, cum ad hospitem obsequium & ipse festinauerit, ceterosque in huiusmodi ministerio uxorem videlicet ac puerum festinare preceperit. In Loth vero vehemens pietatis ardor & studium cernitur, quod recusantes Angelos compulit in domum: & ne vlla eis fieret iniuria, filiarum suarum pudori iniuriam inferri patiebatur.

Cum Aaron in aures aureas ad execrandi vituli fabricam a populo petijt, promptissime & has, & annulos, & dextralia, &c. tribuit. Hoc enim modo quidam verba illa interpretantur, Spoliauerat quippe illum Aaron, & inter hostes nudum constituerat. At cum Christus in paupere frustum panis petit, saepe indignè repellitur, & interdum contumelijs afficitur. **Q**ua quidem ex re apparet, quam liberales, imò verò prodigi homines ad diaboli mundique obsequia sint, quàmque ad subueniendum pauperi Christo tenaces & inhumani. Ad illud in quavis etiam fortuna semper diuites: ad hoc autem semper pauperes, & indigentes. Quo quid esse vel indignius, vel lamentabilius potest?

Fecit Salomon in ingressu oraculi ostiola de lignis oliuarum. An non pulchrius ex lignis sethim, aut cedrorum, quàm oliuarum, in hoc tanto opere ostia oraculi fierent? Num hac ratione insinuare caelestis spiritus voluit, aditum ad orationis officium esse opera misericordiae? Deum enim in oratione misericordem inueniet, quem homines in paupertate sua misericordè experti fuerint. Còtra verò de immisericordibus dicitur: Qui obturauit aures suas ne audiat pauperem, ipse clamabit, & non exaudietur. Non vult enim Dominus quenquam in conspectu suo vacuum apparere.

Quicumque mendicorum voces molestè ferunt, & illis vel improbitatem, vel otium exprobrant, similes esse videntur Nabal Carmelo, qui audita humili seruorum Davidis prece, respondit, **Q**uis est David? & quis est filius Isai? Hodie increuerunt serui, qui fugiunt dominos suos. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum quæ occidit onforibus meis, & dabo viris, quos nescio vnde sint? Hanc autem inhumanitatem Dominus improvisa morte mulctauit: transactis enim decem diebus percussit eum Dominus, & mortuus est. Vnde etiã colligimus,

Z s eos,

Exo. 32.

2. Reg. 6.

Pro. 21.

2. Reg. 25.

Handwritten notes:
 misericordem
 Nabal
 David
 Isai
 onforibus
 2. Reg. 25.

D E I N F E S T O A S C E N -

sionis Domini concio prima : in qua post narratam
Dominicæ ascensionis historiam, duo potissimum explicantur.
Primum, qua hodie lætitia propter Christi Domini gloriam, &
quo in cœrore propter eius abscissum affici debeamus,
exponitur: ac deinde, quid nobis factò opus
sit, quò ad illius consortium perue-
nire valeamus.

*THE. Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis,
E assumptus est in cœlũ, sedet à dextris Dei. Mar. vlt.*

INTER FAVSTOS ET LÆ-
tos dies quos agere humana ambitio con-
suevit, maxime insignis est, cum post cruen-
tam & periculofam pugnam de subactis
hostibus victoriam reportavit : si ea præ-
sertim victoria est, cui triumphus meritò
decernendus sit. Hoc enim die homines à
summo rerum discrimine ad summam gloriam & felicitatem
evehuntur. In bello namque non solum de vita, sed frequen-
ter etiam de opibus, de gloria, de imperio, de libertate dimi-
catur: hæc enim omnia victi plerumque amittunt, eademque vi-
ctores adipiscuntur. Duplici ergo nomine lætantur : & quòd
ingentia pericula evaserint, & quòd spolia ampla cum magna
gloria consecuti sint. Ideoque victoriæ huius diem super
omnes faustissimum & felicissimum prædicant. Quod Esaias *Esai. 9.*
aperte designavit, qui redemptionis humanæ lætitiã, & re-
demptorum gaudium huic lætitiæ comparavit, cum ait: Læta-
buntur coram te, sicut qui lætantur in messe : sicut exultant
victores capta præda, quando diuidunt spolia. Hac ratione lice-
bit utcumque fratres, huius diei lætitiã & gloriam æstimare.
Hodie namque triumphalem Christi diem, imo verò inter om-
nes eius triumphos vltimum & clarissimum celebramus. Pri-
mum enim de morte triumphavit, cum devicta morte redi-
vius

Ose. 13.

Ioan. 12.

Genes. 3.

Apoc. 6.

uiuus in hęc lucē surrexit. Triūphauit etiam de inferorū regno, A
 cuius portas æreas confregit: vnde pios omnes (hoc est nobilissi-
 mam sanctorū prædam) secū abduxit. Vtrūq; autem hūc trium-
 phū per Oseam Dñs designauit his verbis: Ero mors tua ò mors:
 morsus tuus ero inferne. Triūphauit quoq; de sempiterno gene-
 ris humani hoste, quem adamantinis cathenis cōstrinxit, ne se-
 duceret amplius gentes: cuius ipse triumphū instare paulò ante
 prædixerat his verbis: Nunc iudicium est mundi, nunc princeps
 huius mūdi eijcietur foras. Quartò deniq; triumphauit de pecca-
 to latissimè in mūdo domināte: quod quidē in ligno crucifixit: à
 cuius tyrānide non solum immunis ipse extitit, sed multos etiā
 mortaliū (qui innocentissimè vixerunt) potēter liberauit. Dec-
 rat autem, vt post oēs hos inclytos triūphos, ac cęlesti etiā regno B
 triūpharet: cuius erant à mūdi surgentis initio fores humano ge-
 neri interclusæ. In cuius rei typū Dñs post illū primorum homi-
 nū lapsum, posuit Cherubin ad ostium paradisi, & gladiū flam-
 meū atq; versatilē ad custodiendā viam ligni vitæ. Hanc autem
 adeò vigilem, firmamq; custodiā (quæ ferro & igne aditu homi-
 nes prohibebat) Saluator sustulit. Ignem namq; pretiosissima la-
 teris sui vnda extinxit: aciem verò gladij, vulneribus in corpore
 suo exceptis hebetauit: atq; in demū custodia illa sublata, & via
 mortalibus ad immortalitatem patefacta est: perquam hodie nō
 solum ipse, sed omnis etiam captiuorum turba cum illo pariter
 ingressa est, & beatarum mentium choris sociata.

Hos autem nobiles triumphos Ioānes in Apoca. describit his
 verbis: Vidi, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, habe- C
 bat arcum, & data est ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret.
 Equus quidē albus, purissima & immaculata humanitas Christi
 est: cui velut equo Dei verbum insidebat. Corona verò, regię
 potestatis ac diuinitatis eius insigne est, qui in veste & in foemore
 suo scriptū gestat: Rex regū, & Dñs dominantīū. Arcus autē est
 diuini spiritus vis, cuius sagittæ sunt acutæ, quæ in corda inimi-
 corum regis iaciuntur, non solum ad feriendos inimicos, sed ad
 eosdē etiā charitatis vulnere sauciandos. Hac autē vi & potestate,
 supera & infera oīa sibi Christus Dñs subiugauit, magnificeque
 triumphās, inclyta de hostibus trophęa reportauit. Ex his ergo
 triūphis clarissimum & postremū hodie celebramus, ad quem
 cæteri omnes destinabātur. Ideò enim de peccato, morte, Dia-
 bolo, inferorū regno triūphauit, vt nihil esset, quod iter nobis in
 cœlum

D coelū intercluderet. Ex quo planè colligimus, in hoc die non modo triumphū Christi, sed nostrum etiam celebrari: quando quidē per illum nobis via in beatas illas mansiones patefacta est, & mortis diritas, quæ nos omnes importuno dominatu oppresse- rat, superata. Quocirca exigit à nobis huius diei solēnitas, vt quo affectu erga huius tanti beneficij autorē affici debeamus, & quid nobis factō opus sit, vt ad illius mereamur p̄uenire cōfortium, explicemus. Quod vt dignè præstare possimus, cœlestem opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

Inter omnes Euangelicæ historiæ scriptores, Lucas Euangeli-
Esta præcipuam curā adhibuit, vt Dominicæ ascensionis histo-
 riam paulò fufius explicaret. Nam & in fine Euangelij sui, & ini-
 tio statim Actuum Apostolicorum peculiarem de ea mentionē
 facit. In calce autem Euāgelij memorat, Dominum Saluatorem
 multa cum discipulis suis de passionis & resurrectionis suæ my-
 sterio egisse, quibus ex scripturarum autoritate ostendit oportere
 Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari
 in nomine eius pœnitentiam, & remissionē peccatorum in om-
 nes gentes, incipientibus ab Hierosolyma. Vos autem, inquit, te-
 stes estis horum: & ego mittā promissum Patris mei in vos: vos
 autem sedete in ciuitate, quoad usq; induamini virtute ex alto.
 Post hæc autem ait S. Euangelista, Dñm discipulos suos extra ci-
 uitatem in montem Oliueti adduxisse, vnde erat in cœlū ascen-
Esurus, ibiq; extremum vale orationis officio clausisse. Manibus
 quippe illis sanctissimis in sublime porrectis, benedicebat illis,
 hoc est, bona illis precabatur. & pro eis preces ad Patrem funde-
 bat. Et factum est (ait Euāgelista) dum benediceret illis, recessit
 ab eis, & ferebatur in cœlum. Quæ autem illic ante discessum di-
 lectissimi Magistri intercesserint colloquia, quæ salutationes, qui
 amplexus, quæ pietatis ac deuotionis lacrymæ, quam longum
 vale, quis verbis consequi possit? Licet tamen pijs Christi amato-
 ribus partim ex mutua discipulorum & magistri charitate, par-
 tim ex hoc dilectissimi Magistri abscessu, hæc ipsa conijcere. Cer-
 tē pium discipulorum erga Magistrum abeuntem affectum. D.
 Bernard. describit his verbis: Quid putatis fratres, quantus dolor
 & timor irruerit Apostolica pectora, cū Dominum viderunt à
 se tolli, & attolli in aëra, non scalis adiutum, non subleuatum fu-
 nibus, & si angelico comitatum obsequio, non tamen fultum
 auxi-

Bernard. in
 serm.

auxilio, sed gradientē in multitudine fortitudinis su^{ae}? Dolor er- A
 go nimius erat, quia videbant illū (propter quē omnia relinque-
 rant) a suis sensibus & aspectibus tolli, ut non possent ablatō spō
 so filij sponsi non lugere: timor verò, quia orphani relinqueban-
 tur in medio Iudæorum, nondum confirmati virtutē ex alto.

Sed non est hoc loco silentio prætereundum in signe quoddā
 miraculum, quod D. Hieronymi Scholiastes in Epitaphio Paulę
 scribit, in hoc monte contigisse. Sic enim ait: Montem Oliueti
 torrens Cedron interfluit, cumq; diuidit ab Hierosolyma, vbi vl-
 tima vestigia Domini humo impressa, adhuc ætate P. Hierony-
 mi monstrabantur, ut ipse literis prodidit, non absq; memorabili
 miraculo. Etenim cum terra eadem quotidie ibi a redentibus
 hauriretur, nihilominus sancta vestigia continuo prius tium sta- B
 tum recipiebant. Addit & aliud miraculum Hieronymus: nem-
 pe cum in eo loco conderetur Ecclesia, summum illius cacumen
 non potuisse contegi, nec concamerari, sed semper ab ima terra
 ad summum cœlum iter patuisse, quo Dominicum corpus ascē-
 derat in cœlū. Hoc ergo tam diuturno stupendoq; miraculo hæc
 tanta solennitas debuit illustrari.

Nūc verò fratres, terram paulisper deserentes, post Saluatorē
 nostrum in cœlum conscendamus: qui multiplici sanctarū ani-
 marū & Angelorum exercitu stipatus, vbi ad cœli fores ab ori-
 gine mundi ad illud vsq; tempus humano generi clausas perue-
 nit, cœlestes virtutes quæ illum comitabantur (ut S. Dionys. ait)
 illa Prophetæ verba dicere ceperunt: Attollite portas principes
 vestras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Il-
 læ contrā, regis gloriā non ignorantes, sed tamen eius virtutē C
 admirantes, vicissim quærūt: Quis est iste rex gloriæ, cui sic por-
 tæ ab exordio mundi humano generi clausæ, nec ali cui mortā-
 lium hæcenus patefactæ, aperiendæ sunt: illæ cōtra respondēt:
 Dñs fortis & potēs, Dñs potens in prælio. Qui videlicet inermis
 & nudus, crucis suæ baculo caput serpentis antiqui cōtriuuit, fer-
 reas inferorum seras confregit, spolia inde sanctorum eripuit, &
 Diaboli regnū euertit. Nam verò cū Dñm sanguineis vulneri-
 bus rubentē cernerent, & in tā humili infirmaq; natura tantam
 mirarētur potentiā & gloriā, stupefactę rursus quærūt: Quis est
 iste qui venit de Edom, tinctis vestibus de Bosra: hoc est, sangui-
 neo amictu rubēs, & purpureis vulneribus splendens. Meminit
 autem Edom, hoc est, terræ Idumæorum, quam incolabant filij
 Esau:

Dionys.

Psal. 23.

Isai. 63.

DEsau: & Bosra, quæ erat præcipua Moabitarū ciuitas. Quia enim duo isti populi infensissimi erant filijs Israel, & acerbissimas cum eo inimicitias gerebant, propria eorum nomina pro appellatiuis Prophetæ posuit (quod in literis sanctis non infrequens est) vt sit sensus: Quis est iste qui ex terra inimicorum venit, sanguineo colore perfusus? Quis est iste adeò formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis sue? Interrogantibus autem Angelis, respondet Dominus: Ego qui loquor iustitiam, qui sententiam dico iustissimam pro humano genere aduersus accusatorē Diabolū. Ego, inquam, qui loquor iustitiam: cuius videlicet summū, studium fuit, extinctam in mundo iustitiam & sanctitatem renouare: cuius singulare officium est, aduersus generis humani hostes (peccatum videlicet, & peccati autorem Diabolum) propter salutem hominū dimicare. Quos quidem hostes calcaui in furore meo, & conculcaui in ira mea. Indignatio enim mea auxiliata est mihi. Hoc est, tanta in pectore meo aduersus peccatū & Diabolum (qui homines à Deo separabant) indignatio & ira æstuaui, vt quoniam hos generis humani hostes sine sanguinis mei profusione profligare non poterā, libenter vitam & sanguinem fuderim, vt illos euerterē, & homines Deo reconciliarem. Et ideò aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi, quia videlicet omnia generis humani scelera in me diluenda suscepi.

Cæterum parta iam de hostibus victoria, omnis illa deformitas, quæ in saluatoris nostri corpore aduersus cōmunem hostem in cruce dimicantis visibatur, plenissimè adepta, & in summum decorē commutata est. Vtrunque autem Zacharias Prophetæ describit, qui diuina reuelatione vidisse se ait Iesum sacerdotem magnum, sordidis indutum vestibus, & Sathanam illi aduersantem, mortemq; illi machinantē, & regnum illius euertere cupiētē. Quē tamē Dñs increpatū fugauit, & repulit: & ad Angelos cōuersus ait: Auferte ab eo vestimenta sordida. Et dixit ad Iesum: Ecce abstuli à te iniquitatē tuā (quā videlicet charitatis studio tuā fecisti, & in te diluēdam suscepisti) & induite mutatorijs, hoc est, splendidissimis gloriæ & immortalitatis ornāmētis. Et dixit: Ponite cidarim mundā super caput eius. Quid autem cidaris est, nisi singularis illa gloria, quæ sacræ illi humanitati hodie contingit, cum ad dexterā Patris, cum tāta supernæ curiæ lætitiæ & cōmuni omniū cœlitū gratulatione & gaudio collocata est? Si em̄

in illa incommutabili æterni Patris substãtia vlla cadere posset. **A**
 noua lætitia, hodie certè cecidisset: quæ tamẽ ibi nõ defuit, sed no-
 ua nõ fuit, quoniã ab æterno semper illi præsens & noua extitit.
 Suscipitur ergò ab amãtissimo Patre amantissimus filius obediẽ-
 tię opere cõsummato, & ad dexterã eius pro eo ac ipse meritus e-
 rat collocat. Quatenus enim Deus est, in eadẽ sede est cū Patre:
 quatenus tamen homo est secundo loco sedet proximus Patri.

Ioan. 16. Cæterum vbi à discipulorum oculis Christi Domini præsen-
 tia sublata est, eos Euangelista memorat ibidem Dominũ suppli-
 citer adorasse, & cum gaudio magno in Hierusalẽ regressos fuis-
 se. Quare quæso cum gaudio magno, cum magis de discessu ma-
 gistri mœrere, quàm gaudere debuissent? Si enim antea prædi-
 cente Domino se ad Patrem ire, tanta tristitia affecti sunt, vt eis
 Dominus diceret: Quia hæc locutus sum vobis, tristitia imple- **B**
 uit cor vestrum: quomodo nunc eo discedente gaudio comple-
 tur, cum discessum prædicente, tristitia impleti fuerint? Plus e-
 nim doloris perpessio, quàm prædictio torquere animum solet.
 Responsio in promptu est. Quia nimirum, quamuis non sine
 multis deuotionis & amoris lachrymis à dilectissimi Magistri
 complexu discesserint: his tamen lachrymis magnum gaudium
 adiunctum fuit, quando hoc tam stupendo Ascensionis miracu-
 lo in fide diuinitatis eius plenissimè confirmati sunt: cum illum
 non solum à mortuis resurrexisse, sed etiam corpore in cœlum
 conscendisse, quod nulli hactenus mortalium contigit, apertè
 viderunt. Ideoq; adorasse hoc in loco ascendentem referuntur:
 quod genus venerationis vni Deo tribuitur. Quod si ita est, quã
 ta quæso erat illis causa gaudendi cum certissimè scirent Deum **C**
 omnipotentem esse, qui eis ineffabilia bona pollicitus erat, qui
 eis tantam charitatis & benevolentię gratiam exhibuerat, &
 quo familiarissimè, tanquam benignissimo patre, suauissimo præ-
 ceptore, & fidelissimo amico vsi fuerant? Si enim amicorum om-
 nia sunt cõmunia, ergò quicquid siue in cœlo, siue in terra sum-
 mus ille & omnipotens amicus habebat, ad illos etiam pertine-
 bat, & in illo rerum omnium compotes effecti erant. An non
 igitur illis erat summa causa gaudendi? Quamuis enim magistri
 abscessus tristitia eos afficeret, tanta tamen erat in hac fide & bo-
 norum cõmunionelætitia, vt hanc tristitiam vel penitus abo-
 leret, vel magna ex parte leuaret.

D Audistis fratres, dominicæ Ascensionis historiam, nunc consequens esse videtur, vt quid nos in hac sacra solēnitate sentire, quid vè facere par sit, explicemus. Ecclesiæ namq; festa non ad solam Christi Domini & sanctorum gloriam, sed ad nostram etiam vtilitatem instituta sunt: vt illarum mysterijs & piè affici, & ad iustitiæ studium excitari valeamus.

Principio igitur huius beneficij ratio exigit, vt cum Apostolis nos quoq; simul & gaudere, & moerore affici debeamus. Nihil enim impedit, quominus eadem de re, quanuis nō eadē ratione, gaudere simul & dolere possimus. Atque vt de gaudio primum dicamus, quæ ratio Apostolica pectora ad gaudiū impulit eadē nos quoq; (hoc est omnia Christi mēbra) ad idē gaudiū excitare debet. Quis enim à gloria capitis viuētia mēbra excludēda

E putet? Gloria ergo eius, nostra gloria est. Quo nomine Leo Papa nos ad hoc spirituale gaudiū hortatur his verbis: Quoniā Christi Ascētio nostra est prouectio, & quò præcessit gloria capitis, eò spes vocatur & corporis: dignis dilectissimi exultemus gaudijs, & pia gratiarū actione lætemur. Hodie enim nō solū paradisi possessores firmati sumus: sed etiā cœlorū in Christo superna penetrauimus, amplius adepti per ineffabilē Christi gratiā, quam per Diaboli amiseramus inuidiā. Nā quos virulētus inimicus primi habitaculi felicitate deiecit, hos sibi incorporatos Dei filius ad Patris dexterā collocauit, & secū in cœlestibus cōsedere fecit. Haftenus ille. Quā ex re colligere licet, omnia Domini Saluatoris opera siue quæ ante passionē, siue quæ post passionem gessit, salutaria nobis fuisse. Vt enim nobis incarnatus & passus est: ita

F nobis etiā resurrexit, & in cœlū ascendit. Mortuus est enim propter peccata nostra, resurrexit propter iustificationē nostrā: ascēdit autē in cœlum, vt appareret vultui Dei pro nobis, & cœlestis hæreditatis possessionem pro nobis acciperet: à qua totum genus hominum communis peccati merito exulabat. Erāt olim iudei omnes qui in regno Assueri degebāt, proscripti, & ad mortem damnati, agente id Aman atrocissimo eorum hoste. Restamen Deo prospiciente, adeo in diuersum cecidit, vt Aman crucis supplicio afficeretur, & Mardocheus Iudæus pro eo princeps palatij cōstitueretur, ac totum proinde Iudæorum genus ab inpendente morte liberaretur. Quo tempore tanta illos lætitiā inuasit, vt nouus quidam Sol, nouaq; lux oriri illis visa sit: cum & perniciosissimum hostem suum patibulo (vt erat meritis) affi-

Leo Papa.

Ester. 7.

xum, & Mardocheū generis sui cōfortē in demortui loco apud A Regē exaltatū viderēt. Hoc exēplo fratres, poteritis vtcūq; , quā ta sit nobis hodierno die causa lætitiæ, intelligere: in quo acerbissimū generis humani hostē Diabolum Christi morte destructū atque deiectum, Christū autem Dominū generis nostri principem in coelesti palatio super omnes Angelorum choros exaltatum, & ad Patris dexterā collocatū videmus. Qua igitur hodie lætitia exultare atq; triūphare debemus, qui naturæ nostræ confortem, qui fratrem nostrum, os nostrum, & carnem nostram, ad Patris dexteram sublatum cōfitemur, vt patrocínio suo nostram apud illum causam agat? Hac enim ratione discipulos Dominus de abscessu suo mœrentes consolatus est, cum hoc ad eorum gloriam & vtilitatem pertinere docuisset. Si quo minus, inquit, dixissem vobis: quia vado parare vobis locum. Et si abiero & præparauero vobis locum, iterum veniam, & accipiam vos ad me ipsum, vt vbi ego sum, & vos sitis.

104. 14.

Sed dicetis forsitan: Qua ratione Christus Dominus in cœlo residens, hanc nobis felicissimam sedem præparat? Responso in promptu est. Quia nimirum id in cœlo agit, vt nos qui in terra degimus, virtutum atque bonorum operum meritis domum nobis in cœlo fabricemus: hoc est, vt sic vitam instituamus, sic iter in cœlum dirigamus, vt eò tandem peruenire possimus. Hoc autem facit, dum Spiritum sanctum in nos è cœlo demittit, qui viæ huius certissimus dux, comes, & adiutor est: quē

Psal. 142.

admodum Regius Propheta testatur cum ait: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Hunc ergo Spiritum, cum in cœlum pergeret, se ad nos missurum, non semel pollicitus est: quod quidem donū mortis suæ sacrificio nobis promeruit. Quod tamen non statim à morte donauit, sed postea quàm in cœlum sublatus est, & se Patris æterni cōspectui præsentauit: vt facile appareret, illius opera hoc tantum in nos donum fuisse collatū.

107. 2.

Quod quidē Petrus Apostolus testatur his verbis: Dextera Dei exaltatus, & Spiritus sancti promissione accepta à Patre, effudit hoc donum quod vos videtis. Hoc est, Spiritum sanctum è cœlo demisit, qui repleat orbem terrarum, mundi que sterilitatem & impietatem, in summam iustitiæ & pietatis vbertatem vertat. Quam rem magna illa pluuia quæ precibus Eliæ in terram demissa est, appositissimè adumbravit. Erat enim per id temporis summa in regione Iudeorum sterilitas, quod super terram

tribus

D tribus annis, & sex mensibus pluua defuisset. Quo tēpore, ascen-
dit Elias in montem, vt oratione sua pluuiam quā idem siccaue-
rat, reuocaret. Dū ergo humi pronus oraret, iubet seruo suo, vt cō-
tra mare oculos conijciens, quid videret, annunciarēt. Tū ille, Vi-
deo (inquit) paruā nubem quasi vestigiū hominis. Hæc igitur nu-
becula Elia orante, in eā magnitudinē excreuit, vt totā cœli faciē
operiret, quæ postremo liquefacta, arentem & sterilem diuturnā
siccitate terram inebriauit, & maxima frugū ac fructuum omniū
vberrate fecundauit. Sic igitur Saluator nosler, qui dū inter ho-
mines ageret, exiguus & nouissimus virorum existimatus est:
in cœlum tamen sublatus, instar nubis huius copiosam cœlestiū
donorum pluuiā in terram demisit: quæ vberrimos pietatis & iu-
stitiæ fructus ē sterili & vacuō virtutibus mūdo proferret. Quod
E quidem apertē regius Propheta significauit cū dixit: Ascendens
in altū, captiuam duxit captiuitatem dedit dona hominibus. Sic
enim Apostolus hunc locū ex Hebr. vertit, cū tamen ibidē pau-
lō aliter habeatur: Sic enim legitur: Accepisti dona in homini-
bus. Apostolus autē literæ sensum obscuriorem interpretatus est,
cū pro accipiendi verbo, dandi vsus est. Accepit enim Christus
dona in homines, videlicet à Patre data, & in homines confere-
nda. De plenitudine quippe eius nos omnes accepimus, cui non
ad mensurā spiritus datus est, sed ea plenitudine, vt velut ex quo-
dam indeficienti thesauro haberet semper quod erogaret.

F Dicitur etiam præparare nobis locū, quando perpetuō apud
Patrem interpellat pro nobis: sicut Ioannes ait: Filioli hæc scri-
bo vobis, vt nō peccetis. Quōd si quis peccauerit, aduocatum ha-
bemus apud Patrem, Iesum Christum iustū: qui est propitiatio
pro peccatis nostris: non pro nostris autē tantū, sed etiam pro to-
tius mundi. Quōd si quæras, quonam modo is pro nobis aduo-
cet: nimirū eo quo pro se miles quidam apud Imperatorē aduo-
cauit. Qui cū capitis reus apud illum ageretur, nudato pecto-
re, vulnerum cicatrices (quæ multa in prælijs sub illius imperio
militans acceperat) ostendit: quibus citra vllam rationē sic cau-
sam suam Imperatori probauit, vt ab omni criminis reatu fue-
rit absolutus. Hæc ergo ratione Christus Dominus non pro se,
sed pro nobis aduocat, vulnera illa quæ propter Patris gloriā ex-
cepit, paternis oculis repræsentans: quæ quidem repræsentatio
quauis lōgissima oratione efficacior est. Quid enim illis vulneri-
bus, illis meritis, illis virtutibus, illi denique pretioso sanguini

poterit denegari? Rectè enim Apostolus hunc sanguinem melius **A** clamare quàm Abelis sanguinem testatur. Hic enim sanguis serui, ille filij: ille clamabat è terra, iste de cœlo: ille clamans postulabat vindictam, iste veniam & misericordiam. Multò autem propensior est summus ille misericordiæ parens ad misericordiam impertiendam, quàm ad expetendam vindictam. Quid igitur ad impetrandam Patris misericordiam efficacius, quàm huius sanguinis oblatio, qui non minus modò ante conspectum Patris recens est, quàm quo die effusus in cruce fuit? Elephantis in prælio milites, ad eorum iram acuendam, sanguinem ostendunt: at superno illi Patri ostensus Christi sanguis omnem ab eius animo excutit iram, & copiosam ab eo impetrat misericordiam.

Disimil.

¶ Quod quidem apertissima similitudine is in lege adumbravit, **B** qui paschalis agni sanguine superum domus cuiusq; limen, & utrumq; postem à filiis Israel tingi præcepit: ut cum ipse media nocte per Ægyptum transiens, omnes Ægyptiorum filios natu maximos interficeret, Israelitarum filijs, inspecto in superliminibus domorù sanguine parceret. Quorsum tibi quæso Domine hoc signo opus erat, ut filios Israel ab Ægyptijs internosceres, qui vnum Noë iustum in tanta improborum turba (quibus vniversus scatebat orbis) apertissimè cognouisti, & à communi generis humani clade vindicasti? Sed hoc tamen symbolo indicare voluisti, pretiosum vnigeniti tui sanguinem esse verum illud propitiatorium, quod furorem tuum sceleribus nostris debitum mitigat: cuius conspectu placaris, & vitorem violati fœderis tui gladium, in cõmuni omnium eade & vastitate grassantem, ab illis **C** reuocas, qui se totos filij tui obsequio & dilectioni tradiderunt, & pretiosi sanguinis eius fide insigniti sunt. Videtis igitur fratres, quanta nobis hodie cum Apostolis sit causa gaudendi.

Exod. 12.

Sed nec pij etiam mœroris causa nobis hodie deest. In hac. n. sacra solennitate est cur lætari, & cur etiam mœrore affici debeamus: quod in omnibus mysterijs vitæ Domini Saluatoris ferè cõtingit. Huius enim rei gratia mysticus ille agnus, qui eius imaginem gerebat, cum agrestibus, hoc est, amaris lactucis manducari præcipiebatur: ut intelligeremus in omnibus Christi operibus recolendis (quanuis ea lætitiæ plenissima sint) amaritudinis tamen quidpiam ex scelerum nostrorum recordatione (quæ illi laborum omnium materiam præbuerunt) aspergi debere. **¶** Sed ais: Quæ nobis hodie causa tristitiæ? Nimirum separatio atque discessus

Exod. 12.

D discessus præceptoris charissimi & Patris amantissimi: in quo vno omnia quæ desiderari poterāt, dum apud nos versaretur, habebamus. At separatio à re vehementer amata animum lauciat: cum amor ipse nihil aliud, quàm duorum animorum coniunctio atque vnio sit: quā quidem vnionem benefaciendi studiū, & cæterarum rerum omnium communio sequitur. Hac enim de causa præcipue mors homines cruciat, quia corpus & animū naturali amicitia fœdere copulata separat. Hinc etiam in amicorum morte, quo tempore alterius amici dolor finitur, alterius incipit quòd ab amico separetur. Quid hic Davidis & Ionatæ lachrymas cōmemorem, cum alter ab altero separatus est. Quid sanctissimi Iacob Patriarchæ, vbi Benjamin natu minimum filium à se cum cæteris fratribus diuelli, & in Ægyptum ire passus est? Cum ergo nulla amicitia cum Christi Domini amicitia sit comparanda, quomodo fidelis anima quæ illius amore flagrat, non in cœrore affici debeat, cum illum à se diuelli & separari cernit? Qualis quæso mundi imago esset, Solis præsentia destituta? Qualis tunc terra, quale cœlum, quales rerum omnium facies existerent, nisi steriles, squallidæ & obscuræ? Quid verò nobis aliud Christus Dominus, quàm Sol iustitiæ est? Ipse namque ait: Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi. Hac ergo luce subtracta, & iustitiæ Sole occidente, an non æquum est, vt qui in medijs mundi tenebris relinquimur, Solis huius absentiam sentiamus?

F En fratres, quæ nobis sit in hac solennitate ex discessu Domini Saluatoris causa tristitiæ. Itaque non amplius faciem illam gratiarum omnium plenam in hoc seculo videre licebit: non amplius cœlestem illam tubam mysteria diuina resonantem audire, non stupenda illa opera, clarissima diuinitatis eius argumenta cernere. Quare dignum profectò est, vt orbitatis atque solitudinis huius sensu tacti, cum, D. August. dicamus: Recessisti consolator meus, nec vale dixisti: Quid ergo dicam? quid faciam? quò vadam? vbi eum quæram? quem rogabo? quis annunciat dilecto, quia amore languco? Defecit gaudium cordis mei, versus est in luctum risus meus. Respice quæso Domine viduitatis & orbitatis meæ lachrymas, quas tibi offero donec redeas. Eia Domine appare mihi, exhibe præsentiam tuam, & consolatus ero. Exhibe præsentiam tuam, & consecutus ero desiderium meū. His verbis D. Aug. Domini discessum lamentatur, qui aperte nobis ex èplo suo declarat, quàm dulci mœrore pia ment-

August. in
meditat.

tes in hac sacra die affici debeant, cum amantissimi parentis & benignissimi Magistri sui presentiam sibi subtrahi contemplantur.

§. II.

¶ Diximus fratres, quid hac die sentire, nunc quid agere debeamus? paucis explicanda est. Quod quidem affectus ipsi siue moeroris, siue letitiae, quos exposuimus, facile indicant. Si enim summa felicitas nostra in Christi Domini presentia sita est (eaque nobis in hoc exilio est adempta) quid igitur consequens est, nisi ut omni studio eorum peruenire contedamus: ubi ille est: quod ab eius felicissimo conspectu, & contubernio nunquam amplius diuellamur? Qua autem via ad illum tendere debeamus. ipse & verbis patefacit & exemplis. Discipulis namque de hac via quaerentibus respondit: Ego sum via, veritas, & vita: nemo venit ad Patrem, nisi per me. Si igitur haec omnia nobis Christus est, dicamus ergo cum Bernardo: Sequamur Domine te, per te, ad te. Sequamur te, quia via: per te, quia vita: ad te, quia veritas ad quam tendimus, & cuius visione beati erimus. Quia igitur via Christus est, & is per labores ad requiem, per patientiam ad gloriam, per certamina ad coronam peruenit, hac illum nos via sequamur, si consequi ipsum volumus. Ad quod nos idem in Apoc. premio simul ac exemplo suo proposito, inuitat his verbis: Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut ego vici, & sedi cum Patre meo in throno eius. Magna plane merces & votis omnibus expetenda, & per omnes etiam flamas (si ita res postulet) persequenda.

Si quis autem quaerat, cur unigenitus Dei filius per hanc certaminum atque laborum viam ad paternam gloriae thronum pergere voluerit, cum multae huius diuini consilii causae sint, una tamen quae non postrema inter eas mihi esse videtur, paulo fusius a me explicanda est. Scire igitur oportet, hoc salutis nostrae autori propositum fuisse, ut non verbis modo, sed multo magis exemplo suo christianae vitae perfectionem demonstraret. Quia vero christiana vita in charitate praecipue sita est, consequens est, ut eiusdem vitae perfectio in charitatis perfectione posita sit. Quanuis autem charitas per se ipsa suavis & iucunda sit, via tamen ad illam difficilis & ardua est: quoniam oportet, prius omnia quae charitati aduersantur, ac praecipue immoderatum sui amorem expugnare, quod charitas in nobis ius suum retinere queat. Sunt autem duo praecipui charitatis gradus: quorum alter ad fideles omnes, alter ad perfectioris vitae studiosos potissimum pertinet. Ad priorem autem illum spectat, ut Deum super omnia quae in caelo, & in terra

Ioan. 14.

Bernard.

Apoc. 3.

B

C

Din terra sunt, diligamus. Quem Regius Propheta à Domino petebat, cum diceret: Exaltare super coelos Deus, & super omnem terram gloria tua. Quid ais Propheta? An non diuina gloria quam tu id non postules, supra coelum & terram exaltata est? Est planè, non abnuos, sed id tamen peto, vt intra pectus meum Dei gloria rebus omnibus, quæ in coelo & in terra sunt, sic anteferatur, vt & vitam ipsam, & omnia quæ in vita mihi charissima sunt, promptissimo & libenti animo in eius obsequium offeram. Hoc aut quod vir diuinus à Deo postulabat, cumulatè se præstitisse ostendit, cum Sauli Regi ipsius vitam acerbissimo odio petenti, ex edito quodam monte respondit: Quam ob causam Dominus meus persequitur seruum suum? Quid feci? aut quod est malum in manu mea? Nunc ergo audi oro Domine mi rex verba serui tui. Si Dominus incitat te aduersum me, odoretur sacrificiũ. Hoc est. Si Dominus ipse vult, vt ego mortis suppliciũ subeam, libenti animo me morti propter eius gloriam & obedientiam offeram, ipseque odorem capiat ex sacrificio mortis meæ. Vbi enim iustius collocare vitã, & omnia mea potero, quàm in eius obsequio, qui mihi & vitã & omnia contulit? Huic aut amori Dei super omnia amor sui aduersatur: ille enim Deum rebus omnibus anteponebat: hic verò res omnes Deo. Quocirca hic superandus est, vt ille regnet in nobis. Hunc verò amorem superare, satis constat, quàm sit difficile atque arduum. Hic igitur prior charitatis gradus, qui ad fideles omnes in commune spectat.

Psal. 107.

1. Reg. 26.

Est alter qui ad perfectiores viros præcipuè pertinet. Charitas enim vt coelestis habitus & forma est, ita mentem in coelum, vnde ea in nos descendit, attollere nititur: idque eò magis, quò eadem flagrantior est. Quo nomine igni appositissimè cõparatur, sub cuius imagine in Apostolos effusa est. Vt enim ignis vi sua tanto impetu loca supera & excelsa petit, vt repagula omnia, & ingentes etiam moles, quo sursum feratur, excutiat: ita mens charitatis igne flagrans, in eum toto impetu fertur, quem super omnia diligit. Vbi enim est thesaurus eius, ibi est & cor eius. Hoc est, ibi cogitatio, ibi desiderium, ibi gaudium, ibi intentio, ibi affectus, ibi spes omnes, opesque fixæ sunt. Hinc sancti viri in hac peregrinatione, solo corpore constituti, cogitatione & auiditate in coelo conuersabantur. Hinc de seipso Paulus ait. Nostra conuersatio in coelis est. Ab hoc autem studio, quantum nos carnalis cupiditas, & inmoderatus amor sui auocat atque repellit! Sicut

Simil.

Philip. 3.

Simil.

enim delectis amorem tē hominis atollit in ecclū: ita carnalis A
 hic pondere atq; impetu suo ita deijcit atq; veluti submergit in
 terra, vt nihil aliud cogitet, nihil querat, nihil cupiat, nihil amet,
 nihil dies noctesq; animo voluat ac verset, nisi quod ad cultū &
 oblectamentū corporis spectet, in eaq; se semper tota mente &
 cogitatione defexus sit. Itaq; vt talpa sola terra alitur, neq; aliud
 quam terram querit: ita isti talpis tēiores bona sua omnia, opes
 omnes, atq; felicitatē in terra posuerunt. Cū igitur tantum inter
 hunc amoris diuini gradū, & in modicum sui amorē dissidiū atq;
 pugnam esse constet, necesse verò sit alterū expugnare, vt alter
 eius sōi tueri possit: hunc autē amorem superare, sit corruptę nata
 re bellū inferre, totamq; eius vim atq; potentiā (qua in mundo
 hoc est, in omniū ferē mortalium cordibus dominatur) euertere: B
 quis nō videt, quam ardētā difficultemq; prouinciam susceperint,
 qui ad hunc altissimū charitatis gradū peruenire desiderant? Mū
 dus enim superandus, caro proterenda atq; calcanda, opes con
 temnenda, cupiditas cōprimenda, honores seculi spernendi, vo
 luptates carnis abdicandę, sensuū oblectamenta reiicienda, salus,
 vita, patria, affines & contubernales qui nos ab hoc studio auo
 cant, deserendi, quò mens nostra per continuum amorem Deo
 coniuncta sit. Videtis ergo fratres nō tam charitatem ipsam,
 quam viam ad eam consequendam esse difficilem? Non erat dif
 ficile haustam aquam ē cisterna Bethlemitica ad Dauidem Re
 gem afferre, si Philistęorum castra nō obstitissent. At per medias
 hostium acies irrupisse, & obstantia quęq; ferro deiecisse, id ve
 ro vt difficillimum, ita pulcherrimum fuit. Sic igitur quāuis cha
 ritas ipsa iucundissima sit, via tamen ad illam difficilis est. C
 Charitas enim velut portus ad quem tendimus & fida litoris statio est:
 iter autē ad illam veluti nauigatio quędam est. In nauigatione au
 tem labor, in portu verò quies & tranquillitas est. Nemo tamen
 fratres animum despondeat, credens hanc tantam charitatis per
 fectionem, tantamq; laborum contempionē qua ad eam perue
 nitur, ab omnibus exigi. Hoc enim non ideo diximus, vt ad eam
 fideles omnes adigeremus, sed vt viam ijs commonstrarem, qui
 ad Christianę vitę perfectionem aspirant.

Simil.

Vt igitur ad id quod paulò antè instituius, redeamus, cum
 hoc Saluatori nostro propositum fuisset, vt non modò necessa
 riam pijs omnibus charitatem, sed perfectam etiam charitatem
 in mundo constitueret: via autem ad charitatem (vt modo dixi
 mus)

Dmus) multis laboribus septa fit (cùm oporteat & amorem sui, & cupiditates omnes quæ ex eo oriuntur, subigere atq; frænare) debuit utiq; perfectionis huius dux atq; magister vitã non quidem placidam & iucundã, sed multis implicatam laboribus eligere. Quod quidẽ tantò magis fieri oportebat, quantò mundus huic vitæ instituto magis infensus & inimicus erat. Si is ergo mundũ in deprauatissimos mores collapsum, delicijs perditum, & voluptatibus emollitũ instauraturus veniebat, quomodo aliter aut venire, aut mori, nisi intervarios labores & certamina debuit? ¶ Hac ergo via Sanctus sanctorũ ingressus, per labores ad requiem, per humilitatem ad regnum, per patientiã ad gloriam, ac postremò per mortis acerbitatem peruenit ad vitam. Pudeat ergo nos fra-

Etres, pudeat alia via ingredi, quàm qua Rex noster ingressus est. Pudeat sub spinato capite membrum fieri delicatum. Pudeat, duce & imperatore nostro pedibus iter faciente: gregariũ militẽ phalerato equo, ipso præsentem, vehi. An non satis præclare cũ seruo agitur, si eadem Domini fors illi contingat? Si ergo Angelorũ & hominum Rex, si Dei filius, si vniuersorũ hæres, tot in vita pariter & morte labores non vlla sua necessitate, sed sola nostri charitate ductus subire dignatus est: quomodo serui rebelles atque exules regni, edentes, ludentes, lætũ semper diẽ agentes, ventriq; tanquã muta pecora perpetuò seruietes, ac postremò in continuo otio vitã agentes, in regnũ illud peruenient, in quod nisi per mortẽ & sanguinẽ vnigenitus Dei filius ingredi noluit? Nũ nobis aut alia lex ferenda, aut aliud Euangelium prædicandum, aut aliud nouum iter aperiendum est, quo in cœlum contendamus,

Fquàm id per quod Sanctus sanctorum, atq; sancti omnes ingressi sunt? Numera (inquit Hieronymus ad Eustochium) omnes electos ab Abel iusto vsque ad vltimum, qui in fine mundi nasciturus est, & omnes inuenies aduersa perpeffos. Solus Salomon in delicijs fuit, & ideò fortasse corruit. ¶ Reijciamus ergo fratres carnales delicias, cæteraq; mundi huius oblectamenta, quæ sunt (vt Lactantius ait) non tantum fallacia, quia dubia: sed etiam insidiosa, quia dulcia. Amplectamur crucem Christi, vt per eam de triumphato seculo, & subacta carne trophæa referentes,

ipsam Domino puram & immaculatam cum anima sua in æterna beatitudine coro-

nandam offeramus.

mus.

Hieron.

Lactant. de opifi.

In eodem festo Ascensionis Domini, con- A
 cio secunda: in qua, post narratam Dominicæ Ascensionis histo-
 riam, quo affectu & vitæ conuersatione, Christum do-
 minum in coelum ascendentem sequi de-
 beamus, exponitur.

THE. *Quæ sursum sunt querite, vbi Christus est in dex-
 tera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super
 terram. Ad Colo. 3.*

Ephes. 4.

Odie Saluator noster dilectissimi, deuicto B
 humani generis sempiterno hoste, trium-
 phator ascendit in coelum. Hodie ascēdēs
 in altum captiuam duxit captiuitatem, de-
 dit dona hominibus. Hodie obediētiae ope-
 re sibi à Patre iniunctæ absoluto, impleuit
 quod paulò ante discipulis dixerat, Exiui à

Patre, & veni in mundū, iterū relinquo mundū, & vado ad Patrē.
 Deniq; hodie mysticū Ecclesiæ suæ templū absoluit, omnibusq;
 sacramentorū & meritorū suorum thesauris mirificē ditatum &
 ornatum relinquens, ad propria cū immenso totius coelestis cu-
 rix gaudiis remeauit. Cū enim cœlorum regnum omniū me-
 ritorum ac laborum Christi finis esset, hoc vnum deesse videba-
 tur, vt is huius regni possessionem suo & nostro omnium nomi-
 ne acciperet, quod hodierna die factum est. Qui enim descendit, C
 ipse est & qui ascendit super omnes coelos, vt adimpleret omnia.
 Hac igitur ex re facilè, quanta sit huius diei solennitas, colligere
 licet. Vbi rex Salomon magnificentissimum illud templum se-
 ptem annorum spatio cōsummasset, faustissimum illum diem iu-
 dicans quo tanti operis moles perfecta fuerat, eius dedicationē
 cæsis ouiuū centum & viginti millibus, atque bouum viginti duo-
 bus millibus cum maxima totius regni lætitia & frequentia ce-
 lebrauit. Si ergo tanta lætitia terreni illius templi absolutio cele-
 brata est, quanta quæso consummatio mystici templi Dei (quod
 est Ecclesia) erit hodie recolenda? Illud enim vmbra, hoc veritas:
 illud materiale & corporeum, hoc spirituale & diuinum: illud
 ex mortuis lapidibus, hoc ex viuis extractum: illud dissolubile
 (vt

3. Reg. 5.

D (vt pote quod à Chaldeis postea incēsum & euersum est) hoc ve-
rò tabernaculū illud est, quod nunquam dissoluetur etiā si por-
tæ inferi cōsurgāt aduersus illud. Postremò illud à Salomone ma-
gnis impēsis septē annorū spatio extructū fuit, hoc ab vnigenito
Dei filio annis tribus & triginta summis laboribus fabricatum.
Quanto ergo maiori lætitiā hęc dies quàm illa celebrāda est? **D.**
verò Euf. Emis. nō minus felicē & faustū hūc diē, quàm natalem
Dñi esse ait, hoc est, diē quo in mūdū ingressus est, & eū itē quo
est egressus è mūdo. Sic enim ait, Scire debemus charissimi, quòd
hodierna festiuitas nō minor est illa in qua natalē Dñi diē publi-
co honore suscepimus. Ille enim natiuitatis dies Dñm ac Salua-
torē nostrū terris dedit, hic cęlo reddidit: in illo Dñs verē homi-
nē se esse in incarnatione cōfessus est, in hoc verò se esse Deū in
E Ascensione testatus est: in illo gratiā dignātissimę humilitatis, in
hoc fidē manifestissimę diuinitatis asseruit: in illo virginalis tem-
pli, in hoc cęlestis regni secreta patefecit: in illo die descendit re-
dēpturus nos in hoc ascendit glorificaturus. Hactenus ille. Vide-
tis ergo quāta inter hęc duo solennia festa sit affinitas, in quibus
Saluator noster aut ad nos venit è cęlo, aut à nobis pergit in cę-
lū? Ideoq; in vtraque Angeli in terra hominibus apparent: illic
natum esse mundi Saluatorē nuntiantes, hic verò vĕturum ite-
rum asserentes. Si verò tanta Angelis cura est festa nostra cele-
brandi, quibus tamen eorum salus & gloria parta non est, quid
nos facere conuenit, quorum gratia hęc omnia gesta sunt, quo-
rumq; salutem vniuersa hęc myſteria militant? Quis igitur tanta
F erga se Dei beneficia tacitus prætereire valeat? Quis pro hoc tãto
munere quanuis exiles & impares gratiarū æctiones non repen-
dat? Vt igitur in præſenti concione aliqua saltem ex parte huic
officio respondeamus, cęlestem opem beatissimæ Virginis inter-
uentu suppliciter imploremus.

*Euf. Emi.
homil. de
Ascens.*

A V E M A R I A.

Pars Prior.

P Rincipiò Dominicę Ascensionis historiã, quã nobis hodie
sanctus Euangelista Lucas proponit, exponamus: deinde
quid à nobis ea iure suo exigit, Domino aspirante explica-
bimus. Ait igitur sanctus Lucas, Dominum Saluatorem quadra-
ginta post resurrectionem suam diebus discipulis varijs modis
seipsum conspiciendum atque tractandum præbuisse, eosque
mul-

Simile.

multa de cęlorum regno, quod illi mundo annũciare debebant **A**
 docuisse: quibus elapsis, hodierna die ipsis videntibus in cœlum
 conscendisse. Siquis autē quærat, cur non statim post resurrectione
 nē in cœlũ ascēderit, multæ sunt causæ: sed illa præcipua quod to
 to hoc tēpore varijs argumētis discipulos in fide resurrectionis
 voluerit cōfirmare. Huius nāque mysterij fides totius Christianę
 vitę caput & fundamētum est. Vnde sicut ij qui excelsam domũ
 extruere parāt, firmissima eius fundamēta iaciūt, quibustāta mo
 les sustineri queat: ita (quoniā resurrectionis nostræ fides totius
 pietatis atq; virtutis fundamētum est) peritissimus artifex Christus
 firmissima eius fundamēta facere cupiēs, quadragintā dierũ spa
 tio hanc fidē præsentia sua stabiliēdā curauit. Quo transactō, di
 scipulos extra ciuitatē ad montē Oliueti perduxit, & multa cum
 illis ibi de apostolatus officio tractauit. Atque illud in primis, vt **B**
 nihil interim molirentur, donec induerentur virtute ex alto.
 Ideoque præcepit ne ab Hierosolymis discederent, sed expecta
 rent promissionem Patris, quam audistis (inquit) per os meum.
 Quia Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini
 ni Spiritu sancto, non post multos hos dies. Qui quidem Spiri
 tus non solum vos ab omnium peccatorum sordibus purgauit,
 sed miro etiam modo cœlestibus donis armabit: & ad labores
 omnes omniaq; certamina pro fide suscipienda, paratissimos &
 instructissimos reddet. ¶ Quo tempore cum rudes adhuc disci
 puli regnum Christi terrenũ & carnale somniarēt, ab eo quæsie
 rant: Domine si in tempore hoc restitues regnum Israel? Hoc
 est, si ab eo exterarum gentium ac præcipuē Romanorum iu
 gum excuties, illudq; in eam amplitudinem & opulentiam at
 tolles, qua olim sub Dauidis & Salomonis imperio floruit? **C**
 Ex qua quidem interrogatione liquet fratres, quantum apud nos
 terrenarum & corporearum rerum dignitas valeat, quando ipsi
 etiam Apostoli proposito pulcherrimo & maximo diuini Spiri
 tus dono, de terreno ac temporali regno solliciti erant. Hinc
 plerosque hominum reperire licet, qui nihil ad se pertinere, ni
 hilq; verè suum arbitrentur, nisi quod ad solius corporis cultum
 & commodum referatur. Quauis enim homo ex spiritu &
 carne compositus sit, & spiritus ingenita sibi nobilitate ad spi
 ritualia & inuisibilia bona tanquam sibi cognata & similia
 feratur, caro tamen, cui coniunctus est, illum ad se trahit, &
 ab ingenita sibi nobilitate degenerare compellit. Vt enim
 accen-

D accensæ lucernæ flâma pro naturæ suæ conditione in superatendit, materiæ tamen cui inhæret pōdus, eã ad ima deiicit, ac detorquet: ita planè humanus spiritus vi sua ad spiritualia atq; diuina tanquã sibi cognatã & amica tendit: ponderosa tamẽ & terrena caro cui implicitus est, & amore summo copulatus, eũ ad terram deflectit, terrenisq; rebus seruire facit. Cũ ergo discipuli de terreni regni felicitate solliciti, hanc Domino quæstionem proposuissent, ille nihil aduersus eorũ ruditatem stupiditatemq; cōmotus, in spiritu lenitatis illos corripuit dicens: Non est vestrũ nosse tēpora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate, sed accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos, & eritis mihi testes in Hierusalẽ, & in omni Iudæa & Samaria, & vsq; ad vltimũ terræ. Nullũ enim excipio, nullũ à regni mei aditu excludo, nõ Barbarum & Schytham, non Hyrcanũ aut Massagetam: omnes enim homines ad imaginem meam cōdidi, & pro omnibus sanguinem fudi: ideoq; omnes ad beneficiorũ meorum cōmunionem inuito. Hoc munus vestrum, hoc officium ad quod vos elegi, de hoc quærite, hoc in primis curate: mundi verò gubernacula & imperia Deo procuranda relinquite. Cũ hæc igitur vltro citroque responsa data essent, cum iam tempus appeteret, vt Saluator eò rediret, vnde in hunc mundum venerat, sicut mirabili ordine atque ratione in mundum venit de Spiritu sancto cōceptus, & intacta Virgine natus: ita non minus mirabili gloria & dignitate mundum reliquit, quando per medias aëris regiones humanis corporibus inuias & inaccessas, propria virtute ascendit. Ex illo igitur sacro oliuarum monte tot Christi Domini mysterijs nobilitato, videntibus discipulis eleuatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Eleuatis autem manibus ferebatur in cœlum, & benedicebat illis, fortasse (vt D. Bernard. ait) concussis illius singularis misericordiæ visceribus, cum miseros suos, & pauperem scholam suam relinqueret in medio nationis prauæ atq; peruersæ. Ex hoc igitur sacro monte Saluator presentibus ac stupentibus discipulis in cœlum sublatus est.

Act. 1.

Bernard.

¶ **Q**uæ autem lingua dicere, quis intellectus capere valeat; qua lætitia, quibus laudibus, quo iubilo Saluator noster tot Angelorum, Sanctorumq; agminibus stipatus in coelestem illam Hierusalem hodierna die conscenderit? Si enim tanta populi frequentia, communiq; lætitia idem in terrena Hierusalem excipi voluit, quando in eam moriturus intrauit, qua lætitia in illa coelesti

LUC. 2.

1. Reg. 30.

Euf. Emi.

lesti susceptus est, quā modō, regnaturus ingreditur. Si tā ingenti pōpa ac lætitia suscipitur in terra, quid in cœlo? si sic ab hominibus, quid ab Angelis? Si sic moriturus, quid regnaturus? Si sic dñs procedit ad pugnā, quid quādo peracta pugna cū triumpho redit atq; victoria? Præterea si tot vocibus & canticis militiæ cœlestis exercitus in eius natiuitate concrepauit (quādo infans in præsepio vagit, & frigore cōstrictus lacrymatur) quid eos fecisse credendū est, absterfis iā lacrymis, finitisq; laboribus, superato Dæmone, spoliato tartaro, redēpto seculo, victor in cœlū remeavit? ¶ Cū David superatis Amalechitis, & excussa ingenti præda, victor ex prælio reuerteretur, & ingentē captiuorū turbam ante se velut triumphū agens duceret, milites qui cū eo ad pugnā processerāt, faustis illi vocibus acclamantes dicebant. Hęc est præda David. Ad hunc modū Angeli ante Dñm hodie præcurrentes, & captiuam secū captiuitatē ex hoste subacto referentē, lætissimis vocibus acclamabāt: Hęc est Davidis nostri præda, hęc spolia triūphati principis mūdi, hęc insignia inclytæ victoriæ, hęc opes ex faucibus antiqui Draconis ereptæ. Iā verò cū inter splendidas illas Sanctorū cateruas, quę liberatorē suum ponē sequebantur, latronem quoq; simili splendore fulgentē vidissent, tātam mutationis nouitate stupefacti, pretiosissimi sanguinis Christi virtutem apertissimē cognouerūt: cuius admirabili vi factū est, vt sceleratus homo, qui vitā latrocinando consumpserat, inter sanctorum Patriarcharū & Prophetarū choros regni cœlestis hæreditatem adire cerneret. Neq; enim tantā eis admirationis causam cetera sanctorū turba præbuit (quorū meritis gloria illa iam pridē debita erat) quantū hęc noua latronis felicitas attulit, qua in tanti redēptoris amorē ineffabili exultatione exarserunt: & sedes suas ab initio mundi derelictas, facile esse eius meritis instaurandas intellexerunt. ¶ Hac igitur exultatione, his laudibus, his supernarum virtutum acclamationibus sacra illa humanitas supra oēs Angelorum choros exaltatur: atq; (vt Euf. Emi. ait) limus carnis humanæ, qui Deum portauerat in terra, in supernas sedes Deo subducente portatur, & ad dexteram Patris collocatur: sicut scriptum est, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Quærit autē D. Chrylost., quænam sit hęc natura, cui dixit Deus, Sede à dextris meis? Illa certè est, quæ audiuit. Terra es, & in terram ibis. Et homo, qui in tam humili loco tenebatur, vt amplius descendere nō posset, ad tam altam sedem eleuatur.

D vt altius non possit ascendere. Itaq; natura illa, cuius causa Para-
 difus à Cherubin custodiebatur, hodie super Cherubin cū sum- *Gene. 3.*
 mo honore suscipitur: eademq; illa natura cui dictū est, Puluis
 es, & in puluerē reuerteres, hodie in celū processit, ibidē perpe-
 tuò regnatura. Cūq; elemētorū omniū terra sit infimum, homo
 verò de limo terræ, hoc est, de vilissima terræ portione formatus
 sit, modo supra naturæ suæ cōditionē sic euectus est, vt infra se vi-
 deat quicquid à Deo cōditū est. Hoc igitur die Saluator qui se
 propter gloriā Patris infra omnia deiecerat, parē humilitati suæ
 gloriā recipiēs, ad dexterā Patris collocatur, nosq; omnes vt se-
 cū cōuiuificauit, & cōresuscitauit, ita secū in coelestibus cōsedere *August.*
 fecit. Cœlū itaq; vt D. Aug. ait quod Deū miserat in terrā, homi-
 nē quoq; iā portare didicit in cœlū. Illa igitur gloria, quā Deo li-
 terē sacrē tribuūt, quòd cum is ad leges populo suo ferēdas venif-
 set, pedib; suis quasi opus lapidis sapphyrini strauerat, & quasi cē-
 lū cum serenū esset, humanæ naturæ quæ serpētis more humi re-
 pebat, hodie tributa est: vt ipsa quoque sub pedibus suis cœlum,
 Solem, Lunam, & sydera cœli videat. Sed ad historiā redeamus.

Cū ergo discipuli tantæ rei miraculo attoniti, & velut ex-
 tra se positi, sacrū illud corpus per aera ferri mirarentur, Ecce
 (ait Euangelista) duo viri astiterunt iuxta illos in vestibus albis,
 qui & dixerūt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlū? Hic
 Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet quem mad-
 modū vidistis eū ascēdētē in cœlū. Hoc est, eadem maiestate &
 gloria qua nunc illum videtis ascendentem in cœlum, videbitis
 redeuntē in mundū. Venit quippè semel mundum redēpturus,
F iterum veniet eundem iudicaturus. Tunc tradidit nobis talenta,
 quibus domi abest negotiaremur, postea veniet, vt creditorū ta-
 lentorū rationē exigat. Talenta verò appellamus, adiumenta ea
 quæ nobis ad pietatis & iustitiæ studium singulari eius munere
 collata sunt. Ea vero quinq; numerantur: nēpè Euangelica do-
 ctрина, clarissima virtutū Christi exēpla, summa in nos beneficia
 impēsa, merita eius admiranda, & nouę legis sacramēta. Doctri-
 nę quippè suæ luce tenebras nostras illuminauit: virtutum verò
 suarū exēplis stimulos nobis ad virtutē addidit, magnificētissi-
 mis autem beneficijs nos ad amorē accendit, meritis verò sacra-
 tissimę passionis suæ paupertatē nostram ditauit, ac postremò
 sacramētorum suorū virtute & infirmitatē nostram roborat, &
 animarum vulnera sanat. De his ergo talentis rationem exiget,
 quomo-

quomodo videlicet his negotiati simus, hoc est, quantum his tā- **A**
tis adiuuentis in diuinarū legū studio & obedientia profecerimus. Quæ quidem adiuuēta nō modò Gētiles, sed ne Iudæi qui dē habuerunt. Iudæi namque veteris legis præsidio ad iustitiam, instructi erāt: quæ tantū abest, vt illis iustitiā donaret, vt etiam (Apostolo teste) prohibitionibus varijs peccādi occasionē infirmis hominibus præberet. Gētiles verò Philosophi fidei lumine destituti, quid habebant, quo in iustitiæ studiū & se & alios incitarent, cum nihil de futura vita, de extremo iudicio, de supplicijs improborū, & piorū gloria fidei cognitū & exploratū haberent? sine quarū rerum fide, spe, & amore, humani ingenij ad virtutis & pietatis studiū torpet & languet. Quicumque igitur in his tenebris degebant, excusatius peccabant, qui si non omnē, magnam certe poenarum partem euaderēt. Habebūt enim quid in causa sua **B**
dicere possint, cum horum talētorū adiuuētis, quæ nobis Christi dono contigerunt, destituti sint. Quamobrem ceteræ quidem nationes in extremo illo seculorū omnium examine habebunt quo scelera sua si non tueri, certē leuare aliqua ratione queant. Nos autem qui omnibus his præsi dijs instructi sumus, quid expostulanti iudici respondebimus? quam honestam socordix & negligentix nostræ causam prætexemus, qui tot bene viuendi adiuuenta frustra percepimus? Huius ergo nos periculi hodierna die (qua saluti nostræ supremam ferē manum Saluator appo-
suit) peropportunē admonent Angeli: ne segnes efficiamur, ne vē hanc tantam gratiam Dei frustra recipiamus: quādo idem ipse qui gratiam contulit, iterum venturus est, vt ex ea fructum re-
poscat. Hac ergo ratione timoris materiam nobis in hoc lætissimo die Angeli ministrant: vt exultare cum tremore discamus, **C**
illudq; nobis Eccles. consilium ante oculos ponamus. In die bonorum non inmemor sis malorum.

Eccles. 11. Sed quanuis hodie satis magnam timendi causam habeamus, maior tamen nobis ex huius diei mysterio sperandi quā timēdi causa subest. Vt enim quidam ex Patribus ait, In Christi Domini passione incenditur charitas, in resurrectione confirmatur fides, in Ascensione verò spes roboratur. Dum enim caput nostrū in cœlos ascendit, nos quoq; per illum & in illo simul ascendimus, Apostolo testante qui ait, Deus qui diues est in misericordia propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo (cuius gratia

D gratia estis saluati) & conresuscitauit, & confedere fecit in coelestibus in Christo. Quonammodo confedere fecit? Quia nimirum quò processit gloria capitis, eò spes vocatur & corporis, ipso Domino testante qui ait: Vbi fuerit corpus, illic congregabuntur & Aquilæ. Rursumq; Volo Pater, vt vbi ego sum, illic sit & minister meus. Quod perinde est, ac si diceret. Hanc prouinciam Dei filio dignam suscepi: propter hanc è coelis ad terrã descēdi, propter hanc vitã cū sanguine fudi, vt hominẽ (quẽ Diaboli inuidia expulerat è paradiso) ego mecum confedere faciam in cœlo.

Mat. 24.

Ioan. 2.

Tertullia.

Huius autem felicissimæ spei duo nos habere firmissima pignora Tertullianus testatur his verbis: Quemadmodum Christus nobis arrabonem Spiritus reliquit, ita & à nobis arrabonem carnis accepit, & vexit in cœlũ pignus totius summæ illuc quãdoq; redigendæ. Hæc ille. Duos igitur habemus fratres, spei nostræ obſtaes: alterum quòd Spiritus Dei missus est in terram, alterum, quòd caro nostra sublata est in cœlum. Si enim Spiritus sanctus datur nobis in hac vita, quid mirum si detur in altera? Si datur peccatoribus, quid in gratia confirmatis? Deniq; si ipse ad nos descendit in terram, quid mirũ si nos ipse deducat in cœlum?

E Lõge enim maius est, Regem honoris gratia venire in domũ serui quàm seruum ingredi palatium Regis. ¶ Alterũ verò spei nostræ pignus est, quod hodie caro nostra in Christo Domino est in cœlum delata, in qua tota generis humani natura huius dignitatis & gloriæ particeps effecta est. Si enim sublimis ille beatarũ mentium locus naturæ nostræ portionem intra se iam admisit,

Simile.

quid prohibet vniuersam quoq; naturam, si peccati expers sit, eodem peruenire? Olim Dominus in lege frugum primitias sibi quotannis offerri præcipiebat, quo fideles exigua illa particula Deo cõsecrata, reliqua omnia se ab eo recepisse, atq; ei esse profiterẽtur. Si igitur cœlum hodie naturæ humanæ primitias accepit, reliquam deinceps eiusdem naturæ partem, si à vitijs purgata fuerit, in se quoq; recipiet. Hinc D. August. ait, Vbi caro mea regnat, ibi me regnare credo: vbi sanguis meus dominatur, ibi me gloriosum futurum spero: & si peccata mea prohibent, naturæ communio non repellit. Deniq; huius dignitatis Tertullianus se nobis velut fidei iussorem exhibet dicens: Securi estote caro & sanguis: vsurpatis & cœlum & regnum Dei in Christo Iesu.

Deut. 26.

August. in medit. at.

Tertullia.

Pars posterior.

EX his autem, quæ à nobis hæcenus dicta sunt, facile liquere **A**
 puto fratres, quid nobis facto opus est, quãdiu in hoc seculo
 tanquã aduenæ & peregrini versamur. Si enim verissimè à Dño
 dictũ est, Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuũ, si thesaurus nõ
 ster, spēs hostra, hæreditas nostra, opes, & gloria & felicitas, ac
 omnia deniq; bona nostra in cœlo reposita sunt (totq; huius rei
 obfides habemus) quid superest, nisi vt ibi etiã sit cor nostrũ, hoc
 est, omnis cogitatio nostra, omnis amor & cura, & desiderũ no-
 strũ. Vnde Aug. Ibi, inquit, spera, ibi ama, inde pete virtutẽ, ibi ex-
 pecta mercedẽ, & omnis tua expectatio desursum sit. Si quis enim
 apud Indos agēs, in Hispania domiciliũ, parētes, fratres, amicos,
 & ingēs patrimoniũ haberet, qui fieri posset, vt nõ præcipua ei?
 cura & cogitatio in Hispania defixa esset? Cũ ergo electi oēs
 in cœlo domiciliũ ac sedẽ à cõstitutione mũdi paratã habeant, **B**
 cũ ibidẽ Patrẽ Deũ, conciuēs & amicos Angelos, fratres verò
 eiusdemq; naturæ cõfortes Sanctorũ omnium choros, ac postre-
 mò opes suas omnes, & hæreditatem incontaminatam & immar-
 cescibilem habeant, quomodo non ibidem etiam mente & cogi-
 tatione erunt, vbi se ad eò felices futuros sperant? Hæc certe o-
 bliuio nequaquam in illius Prophetæ mentem cadebat, qui su-
 perna patriæ amore inflammatus, his eam verbis compellabat:
 Si oblitus fuero tui Hierusalem, obliuioni detur dextera mea.
 Adhæreat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui. Si
 non proposuero Hierusalem in principio lætitiæ meæ: vel (vt
 alius interpres vertit) si non faciam ascendere Hierusalem su-
 per caput lætitiæ meæ: hoc est, si præcipuum meum gaudium **C**
 non posuero in recordatione Hierusalem, illius gloriam medi-
 tando, illius æternam pacem contemplando, ad illamq; spre-
 tis omnibus toto affectu, studio, & cogitatione aspirando. Hinc
D. Aug. in supernæ illius ciuitatis gaudia ore cordis inhians, illa
 verba fundebat, Mater Hierusalem ciuitas sancta Dei, charissi-
 ma Sponsa Christi: te amat cor meum, pulchritudinem tuam ni-
 miũ desiderat mens mea. O quam decora, quam gloriosa, quam
 generosa tu es: tota pulchra es, & macula nõ est in te. Idemq; pau-
 ló ante: Libet me (inquit) tuæ intendere claritati, delectant me
 bona tua: quantò plus valeo tecum considerare, tantò plus a-
 more languo. Libet itaque, libet in te oculos cordis attollere, li-
 bet de te loqui, de te audire, de te scribere, de te conferre, de tua
 beatitudine & gloria quotidie legere, & lecta sæpius sub cor-
 dere.

Psal. 135.

*August. in
meditatio.*

D de reuoluere, vt vel sic possim ab huius mortalitatis vitæ ardoribus & periculis sub tuæ vitalis auræ refrigerio transire, & transiens in sinu tuo fessum caput dormiturus vel paululum reclinare.

Quis aut, quantus sit huius piæ meditationis fructus, verbis cõsequi valeat? Cõstat enim mortales omnes curarū atq; laborū requiē ante omnia cupere. Ad hāc enim omnes avidissimè currūt, quāuis cõtrarijs itineribus ad illā contendant. Vnica aut ad eā perueniendi via est, quā paucissimis verbis D. Aug. exposuit, qui nos ad cęlestiū bonorū cogitationē & amorē inuitās, hęc memorabilia verba subiecit. Ibi (inquit) sit mens, & hic erit requies. Hoc est, si amor, si desideriū, si cura omnis & cogitatio nostra in cęlestibus bonis fuerit collocata, oīa protinus terrena bona vilescēt, atq; sordebūt. Amore verò terrenorū bonorū sublato, nihil erit cur quisquā pereuntibus mūdi rebus turbari aut molestia affici debeat, dū ea amittit, quibus per amorē nō inheret. Qui enim amoris glutino rebus suis alligatus est, necesse est, vt quicquid res ipsa pūgit & lacerat, cor etiā quod illi scōiunctū est, simili modo sauciet & vulneret. Nunquā enim sine dolore amittitur, quod cū amore possidetur. Ideò namq; patres filiorū mortē lugēt, aliorū verò nō lugent: & mercatores rerū suarū iacturā acerbe ferūt, aliorū non ita ferunt: quoniā sua amant, aliena nō amant. Amor enim dolorū omniū atq; perturbationū radix & origo est: radice autem inordinati amoris excissa, consequēs est, vt rami quoq; ab ea pullulātes arescāt. Hinc fidelibus qui ex Hebræis crediderūt, Apostol⁹ ait: Iacturā bonorū vestrorū cū gaudio suscepistis, *Hebr. 10.* reputātes vos habere meliorē & permanētē substātiā. Isti igitur re ipsa experti sunt quod D. Aug. ait, nēpe: Ibi sit mēs, & hic erit requies. Quia. n. isti spes oēs & opes suas in cœlo recõditas habebāt, facile fuit cõtēnere quod præ cęlestiū bonorū dignitate vile sibi esse putabāt. Si nos igitur hoc exēplo huius vitæ opes caducas, fragiles, insidiosas, & infinitis incōmodis affectas, indignas amore nostro ludicātes, ad illa æterna, vera, solida, stabilia, & nūquā interitura bona mētē nostrā extulerimus, facile caduca huius seculi bona (si bona tamē appellāda sunt) cõtēnemus: atq; ita demū fiet, vt nulla nos aduersitas, nulla calamitas, nihil vel lætū aut triste, animū nostrū frāgere queat, aut de placido mentis statu deijcere: quādo quidē vbi amor non est, ibi nec lætitia, nec tristitia, nec vlla animi ægritudo habere locū potest. Videtis ergo fratres quā ingens sit huius piæ cogitationis & studij fructus!

Si ergo hæc præcipua hominis Christiani cura esse debet, si A hoc à nobis potissimum Dominicæ Ascensionis mysterium exigit, ut ubi thesaurus noster est, ibi sit & cor nostrum, quoniam modo huic officio satisfaciunt, qui omnes curas & cogitationes suas ad terram deiecerunt, dum nihil nisi terrena bona curant, illa sitiunt, illa solum cogitant: illa terra magis studiosissime conquirunt, in illis amore, in illis spem, in illis felicitatem suam collocant, atque illis tantummodo & suam & aliorum felicitatem metiuntur: dum beatos putant, qui his bonis affluunt: miseros, qui his destituti sunt. Dic mihi quæso homo, an non Christianus es? an non fides tua profitetur, non habere te hic civitatem manentem, sed futuram inquirere? an non peregrinus es & advena in terra, sicut omnes patres tui? an non in via ipsa, quandiu vivis, positus es? immo & ipsum vivere iter facere est? Siue enim vigiles, siue dormias, siue edas, siue bibas, semper iter B facis, semper itineris termino appropinquas. Quomodo ergo ita itineris per quod incedis, & finis ad quem tendis, & fidei quam profiteris, quæ tibi alteram vitam, alteram patriam, alteram felicitatem proponit, oblitus es? Quasi enim nihil esset tibi commune cum coelo, quasi hic manentem civitatem haberes, quasi hic tanquam in patria, non tanquam in exilio degeres: quasi denique nihil spirituale, nihil diuinum esset intra te, ita terrenis bonis incubas, ita ea solum iumentorum more sectaris, quæ in coelo nihil habent quod sperare possint. Aduersum hos autem merito Dominus in Psal. clamat, Filij hominum, usque quod graui corde, &c. siue (ut D. Hierony. vertit) Filij viri, usque quod inclyti mei ignominiosè diligitis vanitatem, & queritis mendacium semper? Quod perinde est ac si diceret. Quousque tandem C nobiles creaturæ (id enim filij viri Hebræis significat) quousque, inquam, immemores ingenitæ nobilitatis vestræ, imaginis vestræ professionis vestræ, redemptionis vestræ, ac patriæ denique vestræ, celestium bonorum oblitæ, vana atque terrena toto corde sectamini, & post vanitatem ambulantes, vani etiam effecti estis? ¶ Denique hos ipsos merito Angelorum verbis compellere possumus, Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? An nescitis vos Galilæos, id est, transmigrantes esse? qui à loco in locum, id est, de regione umbræ mortis, in regionem tenditis lucis & æternitatis? Ergo transmigrantes siue viatores quid hic cunctamini? quam rem agitis? cur non ea paratis, quibus in terra, ad quam pergitis, frui possitis? Quæ insania est, tanto studio tam multa in hanc vitam caducam & fluxam congerere, & nihil

Psal. 4.

D nihil ad eam præparare, quæ nullo vnquam tempore finiēda est: Sitā multa cōgeritis ad huius vitæ momētū, cur nihil ad æternitatem? Nimirū quia te Galilæū, hoc est, transmigrantē & peregrinū non agnoscis. ¶ Agnosces tamē in ipso vitæ exitu, quando tibi ex hac vita in alterā migrandū erit: tunc enim facile intelliges te non huius mundi ciuē, sed peregrinū & viatorem fuisse, quando tibi (velis nolis) per mortē in alterā vitā decedendū erit. Quo tēpore tibi cæterisq; cōtinget, quod **D. Chrysost.** his verbis obseruatione dignissimis explicat: *Chrysost.* Moriens cūctos salutat, donec suæ mētis Dñs est, donec sua lingua loqui potest. Valetē (inquit) amici mei, & Deū pro me orate. Iter enim per gā extraneū quod nūquā ambulauī, in regionē longinquā, quā viuentium nemo vidit in seculū alterum animarum, vnde nullus reuersus est, & in regiones metuen das, per quas nullus me comitabitur, & ad iudicē tremendū, vbi nescio quid mihi continget. Si enim in hoc iudicio mihi bene cesserit, in æternū regnaturus sum, si male, in æternum arsurus. Nunc tamen fratres, in potestate nostra est, vt felix sit, quod æternum futurum est. Ex hoc enim vitæ nostræ momento æternitas pēdet: vt hoc argumento appareat, quātum insaniant, qui propter momentaneam voluptatem, æternam felicitatem amittere non verentur.

§. II.

F ¶ Cæterū ad hanc felicitatem consequendam, non satis est cogitatione & affectu in eam tendere, nisi etiā quò fide pergis, conuersatione peruenias. Hoc est, sic vitam instituas, vt ad illam rectā peruenire merearis. Hæc enim præcipua viri iusti cura est, qui ascensiones disponit in corde suo in valle lachrymarum: vbi procedens de virtute in virtutem, videbit tandem Deum Deorum in Siō. Ad hoc autem primò sciendum est, naturam cordis nostri quodammodo igneā esse. Sicut enim ignis vehemēti impetu sursum fertur, ita cor hominis (quod ad altissimum & summum bonum conditum est) nullo modo in imo subsidere solet: ideoque ad alta semper aspirat, dignitates ambit, honores consecrat, omnibus præesse concupiscit, vt hac tandem ratione similis Deo fiat, qui in summo rerum omnium cardine positus est. ¶ Quo fit, vt hac potissimum esca laqueum illi Diabolus tetenderit, cū ad noxium interdictæ arboris cibū inuitauit: promittens fore (si fructum eius ederet) vt similis Deo fieret. Qua verò ratione hominem illaqueauit, seipsum quoq; decepit: dum ad

fedē Dei aspirans, similis altissimo fieri concupiuit. Vterq; ergo **A**
 dum ascendere cupit ad summum, ad imum deiectus est: quādo
 quidem homo extra parady sum pulsus, Diabolus verò in tartarum
 deturbatus est. Cū ergo isti duo dum nituntur ascendere,
 corruerint, quia ascendere nescierunt, quæramus viam, qua citra
 ruinæ periculū ascendere valeamus. Quæramus etiā viæ ducem,
 quem sine errore sequamur. Via nō alia quā Christus est, qui ait:
 Ego sum via, veritas, & vita. Nemo venit ad Patrē nisi per me. Ipse
 quoq; viæ huius dux certissimus est, quē sequētes deuiare non
 possumus. Ipse enim salutis nostræ causa & efficiēs & exēplaris
 esse dicitur: quia nō solū meritis, sed etiā exēplis aditū nobis pa-
 tefecit in celū. Qua autē via dux iste ascēderit, satis apertē Apo-
 stolus indicat, cū ait. Humiliauit semetipsum Domin⁹ noster **B**
 Iesus Christus, factus obediens vsque ad mortē, mortē autē cru-
 cis: propter quod Deus exaltauit illum, & dedit illi nomē, quod
 est super omne nomen. En qua via fratres, Saluator ascendit, per
 fectissimæ scilicet humilitatis, hæc igitur nos illum sequamur.
 Homo enim ac Dæmon ascendendo ad supera tendere volue-
 runt, Christus verò Dominus contraria via ingressus, vt ascen-
 deret, descendit. Itaq; primus huius descensionis gradus fuit
 è cœlo in vterum Virginis, qui locus est proprius hominū: secun-
 dus ex vtero in stabulum, qui locus est iumentorum: tertius à
 præsepio in crucem, qui locus est flagitiosorum: quartus à se-
 pulchro in limbum, qui damnatorum loco proximus est: quan-
 uis eò ipse descenderit non vt debitor, sed vt Redemptor. Vbi
 autem nihil fuit, quò vltius descenderet, tunc demum super **C**
 omnia exaltatus, & ad dexteram Patris euectus est. Atque hac
 ratione, qua via nobis in cœlum esset ascendendum, ostendit:
 nempe vt ad imum vsque locum per humilitatem descenda-
 mus, quò nos Deus exaltet in tempore visitationis. Qua in re
 femina, quæ iaciuntur in terram, imitari debemus, quæ radices
 primū ad ima demittunt, ac deinde ad superiora se subrigunt:
 & quò sublimius attolluntur, eò profundius radices in terra ia-
 cientes, prius vtique descendunt, quàm ascendant. Quo exem-
 plo monemur, vt per humilitatis viam ad celsitudinis gloriam
 contendamus. ¶ Qua nimirum contendebat sanctus ille Rex,
 qui quanuis Rex esset, non tamen regali luxu & potentia tume-
 bat, sed humilibus consentiēs, hisce verbis sese ante Dominum
 deijcebat; Domine non est exaltatum cor meum, nec elati sunt
 oculi

IOAN. 4.

Philip. 2.

Simile.

Psal. 130.

Doculi mei: nec ambulavi in magnis, nec in mirabilibus super me. Cur igitur ò sancte Rex ita humiliaris atq; deijceris? Nimirum quia agnosco, quæ sit tuta & recta in cœlum via: agnosco mores & ingenium Domini mei: scio quia excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit: scio quia superbis resistit, humilibus autem dat gratiam: scio quia respicit orationes humiliū, & non spernit preces eorum: scio quòd nisi efficiar sicut parvulus, non intrabo in regnum cœlorum. Scio deniq; illud, Custodiens parvulos Dominus: idè non ambulo in magnis, nec in mirabilibus super me. Hæc est igitur fratres certissima in cœlum via, quam sacræ literæ docêt, qua dux noster processit Christus, qua ingressi sunt omnes electi, à qua Diabolus & primus homo declinantes, in barathrum sunt præcipitati. Sciūt hoc Christiani, qui per humilitatem crucis Dominum in cœlum ascendisse confitentur: qui tamen Diabolum imitari malunt per superbiam in tartara corruentem, quam Christum Dominum per humilitatem super cœlos ascendentem.

*Psal. 137.
Iacob. 4.
Psal. 101.
Matth. 18
Psal. 114
Psal. 130.*

Ed dicet aliquis forsan. Quonam modo me humili ac demisso animo geram, & ad ima deijciam, cuius mentem naturæ quodammodo igneæ esse dixisti, quæ ad supera loca atque sublimia more ignis semper aspirat? Ad hoc igitur fratres, nulla commodior via est, quàm à Christo humilitatis Magistro humilitatis spiritum assiduis precibus postulare, illique (quatenus liceat) perpetuò assidere: illum quocunq; perrexerit comitari, illius facta, dicta, beneficia, & clarissimæ virtutum exempla sedulo meditari: hac enim ratione fiet, ut humilitatis exemplar semper ante oculos habentes, nos quoq; humiles euadamus. Si enim, ut est ab Ecclesiastico dictum, Qui communicat superbo, induet superbiam: consequens etiam est, ut qui humili Christo communicaverit, humilitatem induat. Huius rei mira in Elia & Heliseo figura præcessit, quæ ab huius diei mysterio non abhorret. Cùm enim Eliam Dominus per turbinem eleuare vellet in cœlum, iussus est à pio Magistro discipulus ante discessum postulare, quod vellet. Is verò duplicem eius spiritum postulavit: hoc est, ut more primogenitorum hæres institueretur, quibus per legem duplex hæreditatis portio obtingebat. Amplam igitur diuini spiritus hæreditatem, & ingentes gratiæ cœlestis opes sibi à dilectissimo Magistro dari poscebat. Cui ille, Rem (inquit) difficilem postulasti: attamen si videris me quando tollar à te, erit

*Ecc. 13.
4. Reg. 2.*

Ephes. 4.

quod petisti. Quid sibi vult hæc cōditio? quid ad hoc munus per A
 capiendū attinet, Eliā abeuntē videre, aut nō videre? aut quid que
 so exigit, cū hoc ab illo exigit, in quo tantæ rei summā vir diui-
 nus collocavit? Nimirū (quod re ipsa postea declaratū est) id pete-
 bat, quod huiusmodi visionē necessario antecedebat: videlicet
 inseparabilē discipuli atq; magistri societate & coniunctionem.
 Hoc magister petit, hoc discipulus intellexit, & præstitit. Vnde
 Elia dicente, Sede hic, quia Dñs misit me Hierico, Heliseus respō-
 dit, Viuit Dñs, & viuit anima tua, quia nō derelinquā te. Rursum
 que eodē repetēte, Sede hic, quia Dominus misit me in Bethel, il-
 le contrā ne nō semper magistrū videret, iterū respondit, Viuit
 Dñs, &c. Iterumq; dicente, Sede hic, quia Dñs misit me vsq; Ior-
 danem, rursus ille respōdit, Viuit Dñs, &c. Quo factum est, vt dū B
 eius semper lateri indiuisus adhæresceret, non potuerit illum à
 se discedentem non videre, atq; ita abeūtem illum oculis & vo-
 ce sequens, pallij eius (quod abeunti ceciderat) & spiritus, quem
 petierat, heres effectus est. Quid igitur hoc simbolo innuere Spi-
 ritus sanctus voluit? Nimirum, vt si spiritus Christi in coelū ascen-
 dentis (vnde dona dat hominibus) participes & hæredes esse vo-
 lumus, iostar Helisæi, eum quocunq; ierit, sequamur, nec ab eo
 vnquā diuellamur. Hoc est, vt quando illum gressibus corporis
 sequi non licet, cogitatione & affectu illum vbiq; sequamur, si-
 ue cū nascitur, siue cū pro nobis moritur, siue cū à mor-
 tuis resurgit, siue cū victor in coelum ascendit. Neq; in his tan-
 tum præcipuis eius itineribus, sed in omnibus etiam alijs, quibus C
 ad hæc ipsa peruentum est: videlicet cū in summa paupertate
 & humilitate pro nobis in stabulo nascitur, cum octauo deinceps
 die fuso sanguine circumciditur, & cū in templo à matre
 missima offertur, cū exul proficiscitur in Ægyptum, cū inde
 in Iudæam septennio elapso reuertitur, cū ieiunaturus pergīt
 in desertum, cū per vicos & ciuitates transit prædicans regnū
 Dei, & cū ad passionem tanquam agnus mansuetus, flagellan-
 dus, illudendus, conspuendus, crucifigendusq; ducitur: cū po-
 stremò spoliato tartaro, resurgit à mortuis, & victor in coelum
 ascendit. In his ergo omnibus itineribus illum cogitatione & a-
 more comitari semper studeamus, nec ab eo (quatenus fieri pos-
 sit) oculos vnquam deflectamus. Quod quidem faciunt, quibus
 quotidiana vitæ Domini Saluatoris meditatio proposita est.
 Hæc enim est certissima via, qua Spiritus eius participes efficiamur.

D mur. Quia enim humanitas Christi salutis nostræ atq; omnium gratiarum fons est: quò quis propius ad hunc gratiarum & vitæ fontem accesserit, hoc magis ab illo vitam & spiritum cœlestem hauriet. Nam etsi sacræ huius humanitatis fructus omnium sit communis, illorū tamen peculiari ratione esse dicitur, qui ipsam studiosius contemplantur, deuotius venerantur, eiusq; sacra mysteria semper ante oculos ponunt. Quisquis igitur Eliam nostrū hac ratione comitabitur, is planè spiritus eius hæres efficietur: atq; ita demum veram cordis & corporis humilitatem cōsequetur: qua humilis Magistri vestigia sequens, nec ab eo vsquā deflebens, eò tandem perueniet, quò ille hac die sublatus, & viam nobis suo ostendit exemplo, & hæreditatem meritis comparauit.

E

In eodem festo Ascensionis Domini, concio tertia, quæ rationem explicat, qua Saluatoris nostri ad Patrem ascensus, charitatem & spem in nobis potissimum excitauerit, & quis deinde sit charitatis huius & spei fructus, ostendit.

T H E. *Ascendit pandens iter ante eos.* Mich. 2.

F

Inter omnia Domini Saluatoris festa, quæ religio Christiana celebranda suscepit, singulari quodam priuilegio sacri huius diei solennitas eminent. Est enim (vt Bernard. ait) cōsummatio reliquarum festiuitatum, & (vt ita dicā) felix clausula totius itinerarij filij Dei. Quia vero hoc tam longum iter salutis nostræ causa susceptum est, nostra planè interest, non modò salutis nostræ autorem & consummatorem Iesum glorificare, sed etiā quid nobis hodie contulerit, intelligere. Nec enim minus hodie salutis nostræ negotium egit cum in cœlum ascendit, quàm cū in terris nobiscum versatus est. Quam rem hæc Prophetæ verba, quæ à me modò proposita sunt, breuiter indicant: Ascendit pandens iter ante eos: Quibus verbis Vates sanctus ostendit, Christum Dominum ascensum nobis in cœlum suo ascensu parauisse: quando is, & quò illum sequamur, ostendit, & ducem se nobis huius

Bernard.

*August.**Idem.*

huius itineris exhibet: nec solum ducem, sed etiam adiutorem, ut A postea latius aperiemus. Quod D. August. intelligens, seipsum ad hoc iter ingrediendum adhortabatur his verbis: Proficiscamur ò anima ad ciuitatem in qua ascripti sumus, & ciues decreti: ad quam nobis fiducia latum præbebit ingressum. Quænam fiducia? Illa nimirum, de qua idem ait: Vbi caro mea regnat, ibi me regnare credo, Vbi sanguis meus dominatur, ibi me gloriosum futurum confido: & si peccata me excludunt, naturæ communio non repellit. De hoc igitur ineffabili diuinæ pietatis beneficio hodierna die dicturi, cœlestem opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

B

*Simil.**Simil.**Simil.*

PRincipio sciendum est, quòd quemadmodum duobus eget homo pedibus ad ambulandum, & aues quoque duabus alis ad volandum: ita spiritualis homo duobus siue pedibus siue alis indiget, quibus per iter salutis incedat, quibusque ad omnia virtutis officia moueatur, spe scilicet, & amore. Quam autem vim ad omnia quæ agenda sunt, hi duo affectus habeant, quotidiana experimenta declarant. Videmus enim matres ad labores & officia omnia, quæ ad filiorum educationem necessaria sunt, solo amore incitari: operarios verò & opifices, futuræ mercedis spe ad omnem operis laborem accingi. Spes enim sic animum ad res gerendas exacuit, ut maximorum laborum obliuisci faciat, C omnemq; sensum à cogitatione doloris abducatur. Agricolæ enim frugum expectatione labores continuos facile perferunt: milites spe victoriæ incensi, vulnera non perhorrescunt: venatores nullos imbres nec frigora formidant: nemo denique sperat aliquid, quem non spes illa ad omnes labores libenter excipiendos exsuscitet. Cum ergo inter labores & opera omnia, quæ hominibus proposita sunt, maximum, maximeq; arduum iter in cœlum sit: duobus his pedibus atq; alis (hoc est, duobus his affectibus, spe scilicet, & amore rerum cœlestium) indigemus, quibus ad illud contendere valeamus, sine quorum adminiculo segnes & tardi ad omnia pietatis officia, quæ ad hoc iter necessaria sunt, inueniemur. ¶ Cæterum cum videamus homines terrenarum rerum, inter quas degunt, amore captos, cœlestia (quæ

D (quæ minimè vident) fastidire, & amorem omnem atque salutis spem in terrenis rebus collocare: qui fieri poterit, ut eos ab harum rerum amore abstractos, ad inuisibilem amorem traducamus? Ad hoc planè cum multa alia, tum præcipuè Dominicæ redemptionis & salutis nostræ opus miro modo iuuat: quod quidem ut ab infinito amore profectum est, ita nostrum erga Deum amorem vehementer intendit, & spem in illum mirificè roborat. Hoc autem qua ratione fiat, deinceps aperiendum est.

E ¶ Iam primùm constat, in communi illa generis humani clade (quæ primorum parentum vitio contigit) omnes homines à gratia Dei & spe vitæ cœlestis excidisse. Constat etiam iustum iudicem Deum, si iure nobiscum agere voluisset, in illo nos miserando statu relinquere potuisse: cum nemo esset, qui vel iure vel potentia hoc ab eo exigere posset. Propter immensam tamen & infinitam bonitatis & misericordiæ suæ magnitudinem placuit ei, nos ab illo infelici statu erigere, & in pristinum dignitatis gradum restituere. Id autem opus unigenito filio suo demandauit, ut qui potentia suæ magnitudine hominem condiderat, bonitatis magnitudine lapsum repararet. Quod is opus ad eò feliciter absoluit, ut si omnia hominum vota & consilia in vnum coirent, nihil possent aut conuenientius aut præstabilius optare. Quia enim redemptor ipse Dei filius erat, qui nulla mensura spiritum acceperat, & redemptionis opus ipsi commissum excellentissimum erat (ut pote quo salus mundi continebatur) plenissimè atque perfectissimè illud absolendum curauit. Quo factum est, ut omnia eius opera, dicta, factaque vsque adeo nos ad rerum cœlestium amorem & desiderium rapiant, ut ipse dicere meritò potuerit: *Inc. 12.* Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur? Ea enim opera edidit, ea in nos beneficia contulit, ea propter nos perpeti dignatus est, talemque se nobis omnibus in rebus exhibuit, ut in cunctis operibus suis carbones ignis congesterit supra caput nostrum: ita ut plusquam ferreus sit quisquis hoc eius igne non accenditur. Hoc enim igne sic sancti Martyres incensi fuerunt, ut omnium tormentorum flammæ & ignes, hoc cœlesti igne incensi facillè superarent. Eorum enim illa vox est: *Psal. 4.* Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus supe-

Roma. 8.

superamus adhuc propter eum qui dilexit nos. Qui videlicet dilectione sua ita nostram erga se accendit, ut aquæ multæ nō poterint eam extinguere, nec vlla flumina operire. ¶ Hunc autē dilectionis affectum omnia Saluatoris nostri opera ita accēdūt, ut non solum quæ in hoc mundo inter homines agens operatus est, sed ea etiam, quæ post passionem & resurrectionem suam cōsecuta sunt, idem efficiant. Quod in ascensionis eius mysterio cernere licet, in quo nihil minus nobis cōtulit in cœlum ascendens, quàm cum in terra nobiscum versaretur.

Quòd si aduersus hanc sententiam obijcias: Quæ ad nos utilitas ex ascensu Christi emanare potuit, quæ sit cum ea comparanda, quam in terris agens præstare nobis potuisset? Quādiu enim nobiscum versabatur, præterquam quòd exemplis ac doctrina sua nos ad iustitiam erudiebat, poterat etiam & pati, & mereri, & pro sceleribus nostris satis facere: quorū nihil in cœlo potest, ubi non merendi sed recipiendi, nō laborandi sed regnādi locus est. Qua ergo in re utilis esse nobis potuit ascensio eius? Duo fratres cōmodissima tempora definiunt agricolæ: alterum ferendi, alterū metendi: alterum spargendi semina, alterum fructus percipiēdi. Duo item habet imperator præcipua in bello tempora: alterū debellandi hostes, alterū spolia colligendi: alterum pugnandi alterū occupandi quod expugnatum est. Quæro igitur à vobis, utrū horum temporum felicius, aut vtilius existimabitis? Vtrunque planè vtilissimum: sed hoc tamen posterius longè vtilius & optabilius. Illud enim ad hoc ceu ad finem ordinatur. Finis autē ijs, quæ ad finem destinata sunt, nobilior atque præstantior est. Sementis enim tēpus ad messem, belli autem ad victoriam & spolia colligēda destinatur. Sic ergo salutis nostræ autor Dominus Iesus in vita ac passione sua velut agricola seminavit: sed in resurrectione & ascensione mesuit: idemque tanquam bellator fortis in passione aduersus principem huius mūdi decertauit, & per mortē destruxit eum, qui mortis habebat imperium: sed in resurrectione & ascensu suo cœlestis regni interclusas peccati iure sedes occupauit, & opes suas hominibus distribuit: dum ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus: hoc est, victoriæ suæ spolia, atque opes hominibus impartitus est. ¶ Cuius rei vel illud satis magno argumento est, quòd quandiu nobiscum egit, centum & viginti homines designauit, super quos Spiritum Sanctum misit: in cœlis autem

Simile.

Simile.

Eph. 4.

Daũt agens vniuersum mundũ sub imperiũ suũ ditionemq; subiũxit. Quod enim de Sansone dictũ est, quòd illustriorem de hostibus victoriã moriens quã viuẽs reportauerit, hoc de Salvatore nostro, cuius ille figurã gerebat, dici multò iustius potest. Denique ascendens in coelũ ad eò ample atq; magnificè Spiritus sancti dona largitus est, vt Apostoli manuũ impositione Spiritum sanctum hominibus darent. Quin & ipsi Apostoli post eius in coelum ascensum ea plenitudine Spiritum acceperunt, vt qui humano metu exanimati in passione Dominũ partim negauerunt, partim relicto eo fugerũt: postea induti virtute ex alto, contra Reges & principes totamq; mundi potentiã infracto & inuicto animo decertarint, ipsiq; repugnantibus, & mille tormentorũ machinis obsistentibus, fidem longè lateq; propagarint. Videtis ergo fratres, quàm salutaris nobis fuerit Christi Domini ascẽsus in coelum: Sed quonia in hæc generatim & breuiter dicta sunt, operæ pretium erit eadem paulò fusius & vberius explicare.

§. I.

¶ Sciendum ergo est, varijs modis Christum Dominũ salutẽ nostrã operatũ fuisse: cuius rei gratia varijs nominibus in literis sanctis appellatur. Tria verò præcipua eius nomina celebrantur, nẽpe Redemptoris Regis, & Sacerdotis: quia his tribus officijs in salute nostra procuranda potissimũ vsus est. Vt Redemptor enim sanguinis sui pretio nos à Diaboli captiuitate redemit. Iusta enim superni Iudicis sententia Diabolo, tanquam eius carnifici, traditi eramus torquendi & excarnificandi. Vbi verò Christus Dominus sanguinis sui sacrificio pro sceleribus nostris satisfecit, ab hac protinus tyrannide redempti sumus. Deinde etiam vt verus ac legitimus sacerdos (cuius officium est orare, aduocare, & offerre dona Deo pro salute hominũ) salutis nostrę causam egit. Omnis enim pontifex, vt Apostolus ait, ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deũ, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Hoc aut munus Christus Dominus cumulatissimè præstitit, qui (vt idẽ Apostolus ait) cũ clamore valido & lacrymis pro nobis orauit, & exauditus est pro reuerentia sua. Postremò eandẽ salutẽ nostrã non modò vt sacerdos, sed vt verus etiam Rex stabilijit atq; promouit. Ad Regis enim officiũ præcipuè pertinet sapienter ciues suos regere, atq; in suũ finem, hoc est, in beatitudinẽ dirigere. Quod quidem munus perfe-

perfectissime Christus Dñs administrat, cū nos & legibus suis regit, & Spiritus sui ductu ad vitā beatā & immortalē perducit. Cū igitur hac triplici ratione salutem nostrā Christus Dñs procurauerit, triplexq; in hac re officiū exercuerit, primū quidem officiū inter nos agens exercuit, dū nos meritis & sanguinis sui pretio à Diaboli potestate redemit. At Sacerdotis & Regis officiū non solū cū in terris vixit, sed nunc etiā cū in cœlo regnat, perpetuò exercet. Quæ duo eius officia paulò fusius explicare libet.

Hebr. 9.

I.

Idem.

II.

Heb. 7.

III.

IIII.

Quòd igitur nunc sacerdotis munus in cœlum ascendens exequatur, luculenter Apostolus in Epist. ad Hebr. declarat his verbis: Christus assistens pontifex futurorū bonorū, per amplius & perfectius tabernaculum non manu factum, nec per sanguinem hircorum, sed per proprium sanguinē introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta, &c. Quibus verbis Apostolus non modò sacerdotale Christi officiū exponit, sed etiam quā multis mirisq; modis Leuitici sacerdotij dignitatē antecellat, longa oratione describit. Primum enim Leuiticus sacerdos non ascendebat in cœlū, vbi Dei sedes est, cum quo humanæ salutis negotia tractanda sunt. At Christus Dñs (vt idem Apostolus ait) non in manu facta sancta introiuit exemplaria verorū: sed in ipsum cœlum, vt appareat vultui Dei pro nobis. Præterea sacerdotium illud cum sacerdotis vita finiebatur, ideoq; nouis quotidie, successoribus indigebat: hic autem (vt idem Apostolus ait) eò quòd maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium, semper viuens ad interpellandum pro nobis. Ad hæc, sacerdos ille terrena præcipuè dona (quæ in illa carnali lege promittebantur) à Deo impetrare contendebat: Christus vero qui pontifex esse dicitur futurorum bonorum, non tam præsentia (quæ fluxa & caduca sunt) quàm futura bona, quæ immortalia & æterna sunt, à Patre suo nobis quotidie impetrat. Adde etiam quòd sacerdos ille non quidem suum sanguinem, sed hircorum aut arietum offerebat, qui mentem hominis peccato inquinatam mundare non potest, quanuis legales corporum sordes ablueret: at pontifex noster non per sanguinem taurorum aut hircorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Quæ res quantum nobis spei robur & firmitatem tribuit, idem Apostolus his memorabilibus verbis declarat. Si enim sanguis taurorum, aut hircorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quantò magis sanguis

Dignus Christi qui per Spiritum sanctū semetipsum obtulit immaculatum Deo, emūdabit conscientias nostras ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti? Postremò sacerdos ille semel tantū in anno sanctuarium cū sanguine ingrediebatur: nos etiam qui reuelatæ gratiæ tēpore sacerdotio fungimur, quanuis quotidie sanctuarium Domini ingrediamur, & missam quotidie celebremus, peracto tamen missæ sacrificio, sacerdotalis officij ministerium terminamus. At Christus Dominus semel ingressus in sancta, ab ijs nunquā amplius egressus est, & missam quam in illo sanctuario hodie cœpit, nunquam hætenus finiuit nec nisi in extremo mūdi die finiturus est. Est enim ea missa cui extrema illa clausula minimè conuenit: *Ite missa est.* Quid enim vos missam esse putatis fratres? Missa est sacrificiorum omnium, quæ Deo offerri possunt, præstantissimum: quo videlicet Deo Patri sacram filij eius humanitatem & mortē pro salute nostra offerimus. Hoc autē Christus Dominus perpetuò in cœlis agit: qui & seipsum, & mortis suæ sacrificium ante Patris æterni conspectum perpetuò repræsentat. Hac enim ratione *D. Thomas* ait, illum sacerdotis & aduocati officio fungi: dum humanam naturam nostri causa susceptam, ante Patris æterni conspectum exhibet: quò nos Pater cœlestis tanquam generis sui cōfortes, Christi q; filij sui fratres, pijs oculis intueri, & miserari dignetur. Quid autem huic tanto sacerdoti, quid huic gratissimo sacrificio, quid his meritis poterit denegari? Vt hac ratione intelligatis fratres, qua fiducia, qua animi alacritate ac deuotione petitiones vestras ante communem hunc parentem proponere debeatis, qui talē apud eum aduocatum nacti estis: præsertim cū eius aduocati merita, & quos nostri causa pertulit labores, ante cœlestem Patrem offerre possitis: quos aduocatus noster nō tam sibi (qui nulla re indigebat) quàm nobis thesaurizauit, nobisq; velut testamento reliquit.

Sed fortasse quisquam humano sensu diuina æstimare volens obijciat, exhausta iam esse tot beneficijs ac donis propter eum impensis sacerdotis huius merita, & fastidium quodammodo esse iā diuinis auribus ingeneratū, Christi nomine toties in petitionibus nostris ad impetrandum repetito. Huic autē infirmitati prospicere diuina misericordia volens, duos nobis misericordiæ suæ velut obsides præbuit cū ait: *Iurauit Dñs, & non poenitebit eum, tu es sacerdos in æternū secundū ordinē Melchisedech.*

Primū

V.

S. Tho.

Psal. 109.

Primùm enim iusiurandum interposuit: deinde etiam non contentus iuramento fidem suam astringisse, addidit etiam asseuerandi vim eùm ait: Et non poenitebit eum. Quorsum enim hæc? Num in Deum cadere vel mendacium vt indigeat iuramento, vel promissi poenitentia, vt adiungat: Et non poenitebit eum? Nullo modo: sed quia forsitan rudis aliquis (vt diximus) audiens has voces horis omnibus, & omnibus locis, in omnibus orbis angulis in precationum sine à fidelibus pronunciari, Per Dominum nostrum Iesum Christum filium tuum &c. fastidium quoddam diuinis auribus ingeneratum crederet, iusiurandum interposuit, & hæc ite verba subiecit: Et non poenitebit eum. Homines namq; promissorum sæpe poenitere solet, eùm aut vires, aut opes promissis implendis non suppetunt, vel promissus fauor promittētis opinionem & expectationem fallit. At cum in Deo nihil horum cadat, cuius opibus nihil deesse, cuius sapiētiam nihil fugere potest nihil est, cur illum promissorum suorū vnquā poeniteat. ¶ Quòd si huius rei causam quæras, causa est sacerdotis simul & sacrificij dignitas infinita. Qua in re diligēter illa D. Aug. verba adnotanda sunt. Ait. n. Quatuor cōsiderātur in omni sacrificio: cui offeratur, à quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur. Idem autem ipse vnus verusq; mediator per sacrificium pacis reconcilians nos Deo, vnum cum illo manens cui offerebatur, vnum in se fecit pro quibus offerebatur, & vnus ipse fuit qui offerebat, & quod offerebatur. Hactenus ille. Ex cuius verbis facile colligitur, quòd cum Christus Dominus seipsum pro nobis in sacrificium offert, nō tam pro alienis, quàm pro se ipso (hoc est, pro corporis sui membris) sacrificiū offerat. Quomodo ergo tale sacrificium repudiabitur, quod Patri filius pro se ipso offert? Quid igitur ex his consequitur? Nimirum, vt omnes tantorum bonorum autorem collaudemus, & nobis ipsis gratulemur, qui tam potentem aduocatum apud Patrem nacti sumus. O vere felices (vt Guericus ait) quorum aduocatus ipse iudex est: pro quibus orat, qui pari honore cum eo quem orat, adorandus est.

§. II.

¶ Vidistis hactenus fratres, quonam modo Christus Dominus sacerdotis officio in cœlo fungatur: nūc quemadmodum Regis quoq; officium exerceat, videamus. Cùm enim Angelus Mariæ Christi regnum æternum esse dixerit, idemq; Isaias, Daniel, ceteriq; Prophetæ vaticinentur: consequens est, vt nunc etiam in cœlo

August.

Guericus
in ser.Luc. 1.
Esai. 9.
Dan. 2.

De celo residens, Regis officium administrat: quandoquidem Rex
 æternus ab omnibus prædicatur. Scitis autem Regis nomē non
 dignitatis solum, sed officij quoq; esse: qui enim dignitatem so-
 lum hoc nomine importari credunt, hi non Reges, sed tyranni
 sunt existimandi. Declarauit hoc Antigonus Macedoniae Rex: *Apoht.*
 qui cum filium cōspexisset, eos, in quos habebat imperium, ferocius
 tractatē atque insolētius. An ignoras, inquit, fili, regnum nostrum
 esse splēdidā seruitutē? Nihil dici potuit cordatius. Nā princeps
 non minus seruire cogitur populo, quā populus principi, nisi
 quod princeps id facit cū dignitate: alioqui, re vera mutua serui-
 tus est. Vtrunq; autē, dignitatē scilicet & officium Christi, Apосто-
 lus magnificē describit his verbis: Ipsum cōstituit Deus ad dex-
 terā suā per omnē principatū, & potestātē, & dominationem, & *Ephes. 1.*
 omne nomē, quod nominatur nō solum in hoc seculo, sed in fu-
 turo: & ipsum dedit caput supra omnē Ecclesiā, quæ est corpus
 eius, & plenitudo ipsius, qui omnia in omnibus adimpleuit. Ma-
 gnificis quidē verbis Apostolus regiā Christi potestātē extulit:
 cuius tamē munus maximē explicuit, cum caput eū appellauit.
 Caput enim (vt D. Thomas ait) duplici ratione corpus regit. Pri-
 mum enim sensuum ministerio (qui maximē in capite videntur)
 membra omnia regit exterius, dum & pedes & manus cæteraq;
 membra in officijs suis dirigit. Deinde etiā interiori virtute cor-
 pus regit, cum in eadem membra sensum & motū secretis ner-
 uorum meatibus per spiritus (qui animales à Medicis vocantur)
 instillat: Vtroq; autē modo Christus Dominus Ecclesiæ suæ cor-
 pus gubernat. Exterius enim sanctissimis legibus, & sacramen-
 torum ac doctrinæ ministris Ecclesiam informat: interius verò
 spiritualē sensum & motū in piorū animas diffundit, internis eos
 motibus ad iustitiam & pietatem excitans. Quod quidem facit,
 non solum quatenus Deus, sed etiam quatenus homo est: hæc
 enim ratione caput esse hominum prædicatur: aliàs enim & ho-
 minum & Angelorum caput existit. Sicut enim igni vitū ferrū *Simile.*
 ita eius vim & naturam participat, vt simili etiam virtute & po-
 testate vrat: sic sacra illa humanitas Deo vnita, & ab eo deifica-
 ta, diuinas actiones & facultates tanquam instrumentum diui-
 nitati coniunctum obtinet. Nec minus appositum huius rei exē-
 plū in fidibus pulsandis affertur. Musicæ namq; peritus, dum fi-
 des manu versat, mēte prius cōcipit, quod deinceps manus pul-
 sando exequitur. Quem quidem effectum non solum arti quæ in *Simile.*

artificis mente est, sed manus etiā tāquā instrumētometi coniun- A
 Et o tribulmus: atque ita & musicū pulsare, & manū etiā dicimus.
 Cū ergo sacra Christi humanitas Dei verbo vnita sit, in eāq;
 non aliud esse quā diuinum confiteamur: haud dubium, quā
 vbi esse diuinū est, ibi etiā diuinæ actiones inueniantur. Ideoq;
 nihil mirū, si ipsa spiritum & gratiā suam (quod est diuinitatis
 proprium) in mentes hominū diffundat: quod planè capitis of-
 ficiū est.

Eccles. 1.

Hoc idē sub alia similitudine, paulò tamē tectius Salomō indi-
 cavit cū ait: Oritur Sol, & occidit, & ad locum suū reuertitur:
 ibiq; renascens gyrat per meridiē, & flectitur ad aquilonem.
 Quid his verbis Salomonē, nisi Christi Dōmini itinera explica-
 re voluisse credēdū est? Quid enim necesse erat virū sapiētissimū
 sacris literis mādare, quę rudissimo cuiq; in prospectu sunt? In a- B
 liū ergo Solē multò hoc visibili illustriore oculos cōiiciebat: nē-
 pe in Dñm Iesum, quē meritò Solē iustitiæ appellamus. Sicut. n.
 Sol hic, quē oculis vsurpamus, salus, & decor, & cōseruatio rerū
 omniū inferioris huius mūdi est: ita Christus Dñs Ecclesiæ suæ,
 hoc est, supernaturalis mūdi excellētiori modo salus, vita, & fel-
 citas est. Qui tamē hac vna potissimum ratione ab hoc Sole cor-
 poreo distat, quòd hic quidē dū nobis fit propior, nouā rebus o-
 mnibus speciē & decorē affert (quod quidē vere nouo cernere
 licet: hoc enim tēpore aduentu suo totius vniuersi faciem reno-
 uat, quādo virere cāpos, frōdescere syluas, & florere arbores vi-
 demus) ceterū abcessu suo hanc eādem speciē secū aufert: dum
 omnia quæ illius accessu virebant, abcessu sq; uallida, nuda, & C
 deformia manent. At Sol iustitiæ Christus Dominus quemad-
 modum aduentu suo omnia instaurauit (dum clarissima in nos
 dona contulit) ita in recessu, quando peractō salutis nostræ ope-
 re in cœlum remeauit, non minora hominibus dona largitus est.
 De hoc igitur iustitiæ Sole Salomon ait, quòd oritur & occi-
 dit, & ad locum suum reuertitur, ibiq; renascens gyrat per me-
 ridiē, & flectitur ad aquilonem: quæ omnia appositissimè Dño
 Saluatori conueniunt. Is enim in natiuitate sua ortus est, in pas-
 sione autē occidit: ad locum verò suū reuersus est, cū hodierna
 die in cœlum ascendit, ibiq; renascitur, cū inde donorum suo-
 rum radijs Ecclesiam visitat & illustrat, gyrat verò per meridiē
 (qui locus lucis & caloris est) cū plorum mentes nouo lucis
 splendore collustrat: nec hoc contentus, flectitur etiam ad aquil-
 onem

Dissimil.

Dionem (qui locus frigoris atque tenebrarum est) cum homines etiam tenebris obcæcatos, & cœlestium rerum amore argentes visitat, & lucis suæ radijs dormientes excitat: vt potè vera lux, quæ sine personarum acceptione illuminat omnem hominem *Ioan. i.* venientem in hunc mundum.

Videtur ergo fratres, Salvatorem nostrum non solum quo tempore nobiscum egit, sed etiam quo die in cœlum ascēdit, salutis nostræ causam pari studio & vberiori adhuc fructu peregrif *Simil.* se? Quemadmodum enim Sol (ne ab eadem similitudine recedamus) quò sublimius attollitur, hoc nos magis & lucis & caloris sui participes efficit: ita cum Christus Dñs in altum sublatus est, maiora in nos dona contulit. Quid igitur superest, nisi vt hęc partem cum Apostolo concludamus? Sic enim ait: Capitulum autē *Hebr. i.* super ea quæ dicuntur, hoc est, summa eorum quæ hæcenus dicta sunt, hæc est. Talem habemus pontificem, qui sedet ad dexteram maiestatis in excelsis, Sanctorum minister, & tabernaculi veri quod fixit Deus, & nō homo. Sanctorum nomine hoc in loco Apostolus vetus illud Dei tabernaculum significat, quod in summa olim religione habebatur. Vtroque verò nomine Christi Ecclesiam voluit intelligi, cum dixit: Tabernaculi veri quod fixit Deus & non homo: illud quippe vmbra, hoc veritas, id est, verum Dei tabernaculum cum hominibus. Huius ergo veri tabernaculi, & Sāctorum minister Christus Dominus esse dicitur. Quis autem ad huius ministerij verbum non obstupescat, vel potius non amore liquecat? Quis hæc duo adeò inter se distantia in vnum copulauit? nempe ad dexteram maiestatis sedere, & salutis humanæ ministrum esse? Quis crederet ad eam dignitatis celsitudinem potuisse hominem peruenire, vt qui peccando Diabolum sibi effecerat Dominum, nunc Dei filium habeat salutis suæ ministrum. O verè felices & beati, qui sic vitam suam instituunt, vt tali mereantur vti salutis & iustitiæ ministro. Hęc enim tantam dignitatem non ad sceleratos & impios, sed ad sanctitatis studiosos pertinere, non obscure Apostolus insinuauit, cum illum Sanctorum ministrum esse dixit. Hoc enim vno verbo temerarias & vanas improborum hominum spes deiecit, qui in sceleribus suis obstinato animo perdurantes, salutem sibi solis Christi meritis pollicentur.

6. III.

¶ Quid igitur ex his consequens est, nisi vt toto mentis ardore

Roma. 8. dore hunc salutis nostræ ministrū amplectamur, qui ab ipso cō. A
ceptionis suæ articulo ita se iuandis nobis addixit, vt nascens,
uiuens, moriens, resurgens, ac postremò in cœlum ascendēs, cau
sam semper nostram egerit, & apud Patrē modo pro nobis sem
per interpellat? Cuius rei vbi Apostolus in Epist. ad Rom. memi
nisset, & Christum ad dexteram Patris sedētem pro nobis inter
pellare, & causam nostram agere dixisset vsq; ad eò in eius amo
rem exarsit, vt in hæc verba amoris & obsequij plenissima pro
ruperit: Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an an
gustia, an fames? &c. Certus sum quòd nec mors, nec vita, &c.

Ibidem. Hoc idem mysteriū non minus spem nostram roborat, quàm
amorem incendit. Qui enim talem apud Deum aduocatum ha
bemus, spe firmissima erecti esse debemus, nec vllis diffidentia B
perturbationibus quati, quominus ad ea, quæ iustè petimus &
optamus, illius nobis patrocinium affuturum credamus. Quàm
securus ageret, qui in Romana curia negotium gerens, vel patrē,
Simil. vel fratrem opibus & dignitate præstantem, & Pontifici maxi
mo valde gratum haberet? Quàm lætus ergo vir pius agere vitā
debet, qui cum totus è cœlo pendeat, talem ibidem apud Patrem
aduocatum habeat, qui & gratia, & opibus, & potentia principa
tus omnes & potestates antecellat, & proximum post Patrem
locum in illa cœlesti curia obtineat? Meritò ergo nos Apostolus
& bene sperare, ac bono animo esse iubet his verbis: Habentes er
go Pontificem magnum, qui penetrauit cœlos, Iesum filiū Dei,
adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam
consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno, hoc C
est, quacunq; in re cœlesti ope indiguerimus.

Hebr. 4. Sed nequis parum nos hisce duabus spei & charitatis alis pro
fecisse existimet, scire oportet has duas virtutes felicitatis huma
næ fontes esse. Scimus enim voce Domini instructi, regnum Dei
(in quo felicitas nostra sita est) intra nos esse. Scimus item Pau
1. Cor. 13. lo docente, regnum hoc iustitia, pace, & gaudio in Spiritu sancto
Rom. 12. contineri. Quid enim ei ad felicitatem deesse poterit, qui cum
iustitia pacem, & gaudium in Spiritu sancto habet? At ex cha
ritate (quæ virtutum omnium regina est, & imperandi ius in eas
omnes habet) iustitia, hoc est, cæterarum omniū virtutum cho
rus prodit, Apostolo testante qui ait: Caritas patiens est, beni
gna est, &c. At verò spes reliqua duo ex se germina fundit, nem
pe gaudium & pacem. Vnde Apostolus, Spe, inquit, gaudentes,

D in tribulatione patientes. Regius quoq; Propheta: Et in velamēto alarum tuarum exultabo: hoc est, cum spem meā omnē in paterna cura & protectione tua posuissem, letabar planē cū talem me protectōrē & rerum mearū curatorem habere intelligerem. Si enim bonorum adeptio lætitia afficit possidētē, cū pius homo promissionis diuinæ verbis innixus, certiora esse quæ à Deo sperantur, quàm quæ ab hominibus possidentur, agnoscat: quomodo hoc tam certo salutis pignore lætari non debeat? Habet enim hoc viua spes (quæ videlicet charitate informata est) vt multò alacrior per eam sit animus in bonorū diuinorū spe, quàm in humanorū possessione: magisq; futuris illis bonis cōfidat, quàm præsentibus delectetur: feliciorēq; illū ex se reddat expectatio cœlestiū diuitiarū, quàm terrestriū fructus. ¶ Hæc eadē spes pacē

Psal. 62.

E quoq; illā parit, quæ exuperat omnē sensum: quam nō mundus, sed solus Christus potest dare. Est autem hæc pax animi quies & trāquillitas, nullis turbulētis motibus irrequieta, quāuis multis vndiq; periculis & incōmodis cincta sit. Hac pace fruebatur Heiseus, qui ab exercitu regis Syriæ obsessus, intrepidus atq; alacer diuini præsidij spe fretus, famulo trepidatē perstabat. Hac etiam instructus David, verba illa fiducia plenissima effudit: Deus noster refugiū & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerūt nos nimis. Propterea nō timebimus, dū turbabitur terra, & trāferētur mōtes in cor maris. Quibus quæso verbis alijs imperterriti animi pacem & constantiam potuit significare? At certē mirū non est, quòd tam ingentes spiritus animo concepisset, qui præpotentem rerum omnium Dominum custodem ac defensorem nactus erat, aduersus quem omnis hominum & inferorum potentia araneorum telis infirmior est.

Phili. 4.

4. Reg. 16.

Psal. 45.

F Hac ergo fiducia pij homines animati, inter varios seculi fluctus & tentationū vndas, quæ alios mergunt, ipsi in magna pace quietam & tranquillam vitam agunt, anchora videlicet spei alligati atq; firmati. Imò verò anchora nulla spei huius firmitati par esse potest, quādo videmus nautarū spem in anchoris positam vi maxima tēpestatis excitata sæpe deludi: cū spes tamē quæ diuina veritate nititur, autore Paulo, pudefacere neminem possit. Sciūt. n. se potentissimū apud Patrē habere mediatorem (vt qui sit Deus cum Patre) & humanæ item salutis amantem, vt qui sit cum hominibus homo. Sciunt prætereà, omnia quæ in terris geruntur diuina prouidentia geri, & res omnes tam ma-

Dissimil.

Rom. 5.

iores quàm minores à Deo procurari, atq; hunc visibilem mundū ab inuisibili gubernari: ita, vt nihil in terra fiat (peccata semper excipio) quod ab illa cœlesti curia non pendeat. Sciunt etiā ne vnum quidem passerulū in laqueū sine cœlestis Patris consensu cadere, illumq; omnes piorū hominū capillos numeratos habere. Deniq; sciunt cœlū & terrā ruiturā, priusquàm ex diuinis promissionibus iota vnū, aut vnus apex irritus sit. His tam validis præsidijs cōfirmati, & Deo nixi, pacē illā, quæ superat omnē sensum, in medijs laborū & periculorū turbinibus retinēt: adeo vt multi corū inter ferrum & flammās, hymnos & laudes Deo cānāt: quomodo Paulus & Silas flagellis cæsi, & in carcerē coniecti cecinerunt. Quo argumēto magis atque magis in ipsa spe, fide, & charitate confirmati, totos se diuinis obsequijs velut hostiā viuam tradunt, illū vnum intuentur, illum toto corde diligūt, illi vni placere gestiunt, in illo omnes opes suas collocant, de illo dies noctesq; cum incredibili mentis suauitate cogitant, ad illius gloriā se ipsos & omnia sua referunt, ex illius manibus quæcunque in vita accidunt, siue secunda, siue aduersa sint, eodem vultu animoq; accipiunt: ideoq; illos nec præsentia torquent, quoniā à Deo sibi immitti putāt, nec futura sollicitant, quoniā in illo spē omnem salutis repositam habent: atq; demum dulciter cū Propheta canunt: In pace in id ipsum dormiam & requiescam. Quare? Quia tu Domine singulariter in spe cōstituisti me. Viua enim spes pacis huius parens & altrix est.

Act. 16

Psal. 4

Hanc verò pacē improbi homines assequi nullo modo possunt: partim, quia fontem eius, spem viuam, intra se non habent, nec diuino numine, sed terrena prudentia, viribusq; suis nituntur: partim quia huius vitæ rebus immoderato amore alligati sunt, quæ cū semper fluant, & refluant, varijsq; incōmodis agentur, nec in eodē statu diu maneāt, ipsi quoq; cum rebus quas diligunt, variè afficiuntur, & perturbantur, & de omni statu mentis deijciuntur. Omnis. n. cordis humani perturbatio ex cōmodorū aut incōmodorum ratione oritur: cū aut incōmoda nobis inferuntur, aut cōmoda subtrahuntur. Cū igitur in hac re suis tantū viribus & consilio, nō diuino præsidio nitātur, quid tandem sub hac tam infirma prouidentia tutum & firmum illis esse queat? Quisquis enim sine Deo autore colligit, spargit: qui sine illo sapere studet, desipit: qui domum ædificare parat, destruit. Isti igitur qui sine vera pace viuunt, cum Cain in terra Naith,

D Naith, hoc est, in perpetua iactatione & fluctuatione versantur. Pij autem, qui charitate & spe fulti, iustitiam, & pacem, & gaudiū in Spiritu sancto habent, regnum quoque Dei intra se habent: quod illis Christus Dominus in cœlo residens contulit, dum illorum spem & charitatem, quæ regni huius fundamenta sunt, sacerdotali & regia potestate donauit: atq; hoc modo in cœlum profectus, iter pandit ante eos, quando qui caput nostrum erat, salutis viam secuturis membris ostendit, & spei atq; amoris pedes contulit, quibus per hoc iter salutis ingredi, & ad Regni sui consortium feliciter valeant peruenire.

E ¶ **D**ominica post Ascensionem Domini, concio prima, in qua post Euangelicæ lectionis enarrationem, de Spiritus sancti consolationibus, dequæ præparatione ad illum excipiendum agitur.

A V E M A R I A.

F ¶ **I**n lectione sancti Euangelij discipulos suos Dominus ad futuros labores, quos in Euangelij prædicatione passuri erant, eorundem laborum prædictione munit & armat. Scitum enim est, ad omnia vitæ huius incommoda perferenda, maximum vel solatium, vel remedium, eorundem malorum præcognitionem esse. Qui enim contra se bellum apparari sciunt, opportunè se fossis, ac vallis, & omni genere armorum & militum muniant: ne imparatos repentinus hostis aduentus aggrediatur.

Simil.

¶ Hac autem potissimum ratione Philosophi nos ad ferenda fortiter aduersa instruere atque armare solent. Qua de re sic ait Seneca: Composito animo nihil accidet: sic tamen componetur, si quid humanarum rerum varietas possit, cogitauerit antequàm senterit: si & liberos, & coniugem, & patrimonium sic habuerit, tanquam non utique semper habiturus. Nihil enim firmum infirmo, nihil fragili æternum: mortale enim

Epi. 99.

Libr. 1. de
tranquil.
vita. c. 11.

est omne mortalium bonū. De his loquor bonis ad quæ concur A
ritur. Nam illud verum bonum non moritur: certum est, sempiternumq; sapientia & virtus: hoc vnū contingit immortale mortalibus. Hætenus ille. ¶ Hoc igitur viri sapiētis maximè propriū esse ducit, non præsentia tantum, sed futura etiam prudenti iudicio prospicere, & rerum conditionē non ex insanæ multitudinis opinione, sed ex earundem natura metiri. Vnde idem ait: Hoc in primis curat sapiens, ne quid illi ex his, quæ eueniūt, subitum sit. Quicquid enim fieri potest, quasi futurum prospiciendo, malorū omnium impetus molliet: qui ad præparatos expectantesq; nihil afferunt noui: securis, & beata tantū expectantibus, graues eueniunt. Morbus enim, captiuitas, ruina, ignis, nihil horū repentinum est. Sciebam in quā tumultuosum me cōtubernium natura duxisset. Toties in vicinia mea conclamatum est, toties præter limen immaturas exequias fax cæreusq; præcessit. Sæpe altius ruentis ædificij fragor sonuit. Multos ex his, quos forum, curia, sermo mecum contraxerat, nox abstulit, & vinc̄tas ad sodalitiū manus copulatas intercidit. Miror aliquando ad me pericula accessisse, quæ circa me semper errauerunt? Magna pars hominum est, quæ nauigatura, de tempestate nō cogitat. Nunquam me in bona re mali pudebit auctoris. Publius tragicis comicisq; vehemētiore ingenijs, inter multa alia & hoc ait: Cuius potest accidere, quod cuiquam potest. Hoc si quis in medullas demiserit, & omnia aliena mala, quorum ingens quotidie copia est, sic aspexerit, tanquam illis liberum ad se iter sit, multò ante se armabit, quàm petatur. Serò animus ad periculorū patientiam post pericula in- C
struitur. Non putauit hoc futurum, nunquam hoc euenturū credidisset. Quare aut̄ non? Quæ sunt diuitiæ, quas non egestas, & fames, & mendicitas à tergo sequatur? Quæ dignitas, cuius non prætextam & augurale, extrema contemptio? Quod regnū est, cui non parata sit ruina, & proculcatio, & Dominus, & carnifex? Nec magis ista interuallis diuisa, sed horæ momentū interest inter solū & aliena genua. Hæc Seneca: qui deinde cōmemoratis multorū principū, virorū ac regum insperatis casibus (vt Pompeij, Seiani, Croesi, Ptolemæi, Mithridatis & Iugurthæ) cōcludit his verbis: In tanta rerum rursus ac deorsum euntium versatione, si nō quicquid fieri potest, pro futuro habes, das in te vires rebus aduersis, quas infregit quisquis prior vidit. Hætenus ille. ¶ Cuius præstantissimi Philosophi consilium pauci admodum sequuntur.

D sequuntur: qui nequaquam rerum, quas amant, stabilitatem ex earum natura, sed ex amore ac desiderio suo ita metiuntur, ut quas æternas esse cupiunt, æternas etiam futuras arbitrentur. Neque enim de illis statuere aut credere audent, quod ubi crediderint, moerorem sibi & metum pariat. Ita fit, ut hac cæca cupiditate delusi, dum quæ fragilia sunt, stabilia putant, in illis amorem suum, in illis spem & felicitatem ponant, & quod vni tantum creatori tanquam ultimo fini & summo bono debitum est, fragili & infirmæ creaturæ tribuant. Cuius rei gravissimas sæpe poenas pendere solent: nimirum ut amissa ea re, cui omnis eorum felicitas innitebatur, omnia eorum bona vno simul impetu concidant, & tunc diuinæ providentiæ vim omnia sempiterna cura & imperio moderantis agnoscant. **E** Hac enim illos Dominus disciplina erudit, ut nihil in hac vita firmum, nihil stabile & immotum esse credant, nisi quod illius cura & paterna providentia servandum susceperit. Quamquidem salutarem (quanvis acerbam) animadversionem à Deo sanctus Propheta postulat cum ait. *Dexteram tuam sic nota.* *Psal. 89.* tam fac, & eruditos corde in sapientia. Siue ut alij verterunt: Et offeremus cor sapientiæ. Hoc est, cum potentiæ tuæ dexteram immisis plagis declaraueris, tunc qui nobis tuta omnia pollicebamur, neque ea in tua potestate sita esse cogitabamus, malis nostris edocti, virtutis tuæ dexteram omnia gubernantem agnoscemus. Hoc igitur modo erudiri eos æquum est, qui ita se se gerunt, ut re ipsa Deum res humanas negligere arbitrentur.

E **C**æterum vir pius & sapiens prudenter humanarum rerum naturam, instabilitatem, fragilitatem, & conditionem considerat: & ut nihil illis tribuit, quod non habent: ita non plus diligit, aut illis fidit, quam eorum conditio postulat. Curenim ego in vase vitreo ferream aut æream soliditatem requiram? Vitrum est, ut vitrum igitur illud æstimabo, nec illius magis stabilitati, quam rei fragili & mille periculis obnoxie fidam. Ut igitur ad institutum redeamus, hoc consilio Dominus futuras piorum clades prenunciare solet, ut hac prædictione admoniti, seipso spiritualibus armis ad futura certamina muniant. Sic Paulo in omnibus Ecclesijs prænunciari iubebat gravissimam persecutionem, quam Hierosolymis erat passurus. Vnde Agabus Propheta assumpta Pauli zona, alligans sibi pedes & manus, dixit, Hæc dixit Spiritus sanctus: Virum, cuius est zona hæc, sic alligabunt Iudæi, & tradent in manus gentium. *Act. 21.* Beatus verò Laurentius cum atro-

cissimis verberibus laceratus Dominū oraret, vt spiritum suum acciperet, vocem è cœlo sibi dicentem audiuit: Adhuc multa tibi desunt certamina. Hac igitur ratione Saluator in hodierna S. Euangelij lectione discipulis suis, quas in Euangelij prædicatione persecutiones passuri erāt, apertè prænūciat: vt animo & cogitatione eas præuidentes, atq; ad eas multo antè parati, nihil sibi nouum, aut non ante præuisum accidisse mirarentur. Vnde ait.

§. I.

¶ [Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me, & vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis.] Ille enim insignium operum miraculis, quæ per vos patrabit, admirabilique sapientia, quam ore vestro loquetur (nō enim vos eritis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquetur in vobis) clarissimum de me testimonium feret, & vos quoque testimonium perhibebitis: vt qui à doctrinæ meæ initio mihi assististis, & miranda opera mea vidistis. Hac duo simul testimonia Apostoli post resurrectionē Domini ante principes sacerdotum protulerunt, cum de doctrinæ suæ veritate requisiti, confidenter responderunt: Nos horū verborum testes sumus, & Spiritus sanctus, quem dedit Deus omnibus obedientibus sibi. Hac ergo ratione vos simul cum Spiritu sancto testimonium de me laturi estis. Sed quid hoc vestrum testimonium consequetur? Subdit protinus.

[Hac locutus sum vobis, vt non scandalizemini,] hoc est, vt cum vos futura mala adoriantur, de gradu virtutis & constantiæ minimè depellant, nec malorum ponderi succumbere faciant. Quæ verò mala sequutura sint, protinus explicat, cum subdit: [Absq; synagogis facient vos,] hoc est, illam pœnarum omnium maximam, nempe excommunicationem, aduersum vos ferent, & tanquā publicam pestem atq; perniciem ab hominum consortio eijcient, & aqua & igne penitus interdicient, vt in extrema solitudine atque inopia vitam perducatis. Quodq; his grauius est, ad eò vos diuinis pariter atq; humanis rebus infestos esse credent, vt is se gratissimum obsequium Deo exhibiturum arbitretur, qui vos omnium tormentorum genere cruciatos è medio sustulerit. Hoc autem Paulus de se, cæterisque condiscipulis apertè prædicat. Pro eo enim

Denim quod nos legimus: Tanquam purgamenta huiusmundi facti sumus: alij verterunt, Lustramenta. Hoc est, tales nos mūdus 1. Cor. 4. reputat, eamque de nobis opinionem concepit, vt nulla alia res sua illis numina, nisi nostro sanguine atque exitio placari posse credant: & tunc Deos suos terræ hominibusque propitios atque benignos futuros arbitrentur, cum exitio & sanguine nostro illorum contra nos iram & furorem exsaturauerint. Huc vsque igitur vestri labores, huc vsque furentismundi insania peruentura est. Hæc autem impia persuasio adeò tenaciter hominum pectora illis temporibus occupauit, vt hac de causa D. Augustinus librum de Ciuitate Dei, & Saluianus contra gentes, & ante hos ipsos D. Cyprianus aduersus Demetrianum clarissima ediderint volumina, quibus peruersam hanc infidelium opinionem ex hominum mentibus euellere conati sunt: qui videlicet nouæ Christianorum religioni omnia, quibus tunc mundus vrgebatur, mala imputabant: quocirca necesse esse, eam è mundo prorsus eliminari, quò mundus in pace ageret, cœlestibusque beneficijs potiretur. Quo quid dementius aut execrabilius fingi potuit?

Sed vnde tantus furor, vnde hæc tanta rabies? *Quia* (inquit) *Non nouerunt Patrem, neque me.* Quid ergo nosse poterant, qui te Domine Dei virtutem, & Dei sapientiam ignorabant? Necesse igitur erat, eos in tetrīs tenebris & caligine versari, qui duo hæc veritatis & sapientiæ lumina non videbant.

Et Sed cum tota Apostolorum doctrina in virtutis & veritatis comendatione posita esset, veritas autem summa sit intellectus humani perfectio, virtutis autem decus & splendor apud barbaras etiam immanesque nationes in pretio sit, qui fieri potuit, vt virtutis veritatisque doctores tam acriter mundus fuerit infectatus? Ad hoc igitur respondemus, veritatem quidem intellectus humani lumen esse, quæ illum ab errorum & ignorantia tenebris vindicat. Sed quemadmodum lumen sanis quidem oculis gratissimum, lusciosis verò & ægris molestissimum est: ita planè sanis mentibus, & ab omni turpitudinis contagio puris, nihil veritatis candore iucundius, nihil amabilius: impuris autem & carnalium voluptatum cœno immeris, nihil acerbius, nihilque execrabilius ea veritate, quæ eas sordes & impuritatis execratur & damnat, quæque splendore suo earum detestabilem prauitatem detegit, & in lucē pro-

Simile.

dit?

Mat. 14.

dit? An non cum multi alij tyranni, tum vel maxime adultera A
 Herodias ostendit, quæ tam immuni odio aduersus innocentif-
 simum Ioannem, seuerissima oratione eius adulteria accusantem,
 exarsit, ut sancti viri supplicium Herodis regno prætulerit? Vir-
 tutem quoque, fateor, impuri etiam homines admirantur & co-
 lunt, sed ut quidam tamen dixit: Probitas laudatur & alget.
 Laudant igitur virtutem, quomodo iudicum & magistratum
 seueritatem laudant: quam tamen in rebus suis locum habere no-
 lunt. Cupiunt itaque, ut tu egregius virtutis cultor sis, sed tibi ta-
 men non illis: hoc est, ut illos ad virtutis tuæ imitationem non
 adigas. Sic quidam licentiores monachi. D. Benedicti virtu-
 tem admirantes, ipsum ut eis præesset, multa vi precum impule-
 re. Qui tamen cum ab illo arctius ad virtutis & religionis stu-
 dium astringerentur, tanto aduersus illum odio excanduerunt, B
 ut venenato vino mortem illi machinari voluerint. Quæ cum
 ita sint, non mirum, si sancti Apostoli, qui tanta cura improbos
 homines ab impietate & iniustitia ad honestatis studium tradu-
 cere nitebantur, qui que virtutis lucem lippientibus oculis præ-
 ferebant, adeo acerbum contra se impiorum odium & rabiem
 concitarent.

Quod ergo tantis malis Domine remedium adhibes? Quo-
 modo dilectissimos amicos tuos tot calamitatibus expositos
 relinquis? Subdit protinus: *Sed hæc loquutus sum vobis, ut cum ve-*
nerit hora eorum, reminiscamini quia ego dixi vobis. Primum ergo la-
 borum solatium & monumentum est, hæc ipsa mala multo an-
 te discipulis prænuntiassent, ne quicquam illis nouum & inopi-
 natum accideret: qua de re satis antea dictum est. Sed est hic C
 tamen aliud, quod longè maius solatium præbeat: nempe, quod
 hæc ipsa futurarum rerum certissima prædictione præceptoris sui
 maiestatem & diuinitatem agnoscebant, cuius est futura præno-
 scere. Quid autem eos magis vel in media morte positos confir-
 mare porterat, quàm quod ipsa laborum perpessione intellige-
 bant, se Deum habere adiutorem & protectorem? An non tunc cum
 Propheta clamare poterant: Dominus illuminatio mea & salus
 mea: quem timebo? Dominus protector vitæ meæ: à quo trepi-
 dabo? Hoc igitur primum & quidem maximum laborum solatium.
 Huic verò proximum fuit, Paracleti Spiritus mira cōsolatio, quæ
 piorum mentibus robur inuictum & insuperabile præstat. Hoc
 enim spirituales deliciae à carnalibus distant, non solum quod
 istis

Psal. 26.

Disimil.

Distis vitia, illis virtutes aluntur, sed etiam quòd istæ dissoluunt, illæ roborant: istæ molles & effœminatos, illæ autem viriles & strenuos animos generant. Hoc est enim quòd Virtutes angelicæ in Canticis de Ecclesia sub nomine Sunamitis, idest, pacificæ, insinuant cùm aiunt: *Cant. 7.* Quid videbis in Sunamite nisi choros castrorum? Pro quo alij choreas verterunt. Quomodo verò chorus siue chorea & castra cohærent? Choreæ enim lætantium, castra verò pugnantium agmina sunt. Qua igitur ratione lusus cum certamine conuenit? Nimirum quia nulla res maiorem pijs fortitudinem & robur ad perferenda incommoda præstat, quàm gustata semel spiritus diuini suauitas: quæ tanta est, vt labor omnis & incommoda omnia propter ea meritò adeunda sint. Hæ

E namque duæ animæ nostræ vires, concupiscendi videlicet, in qua desiderium & oblectatio, & irascendi, in qua fortitudo sita est: ita natura sibi cohærent atque respondent, vt quòd vehementius vis æstuat cupiditatis, eò acrius fortitudinis robur augeatur: vt vel quod concupiscimus, assequamur, vel quod assequuti iam sumus, aduersus inuadentes tueamur. Quocirca mirum non est, si maxima illa Paracleti Spiritus dulcedo atque suauitas tantum pijs mentibus robur adiungat: ea enim facit, vt nullum laborem, nullaque certamina recusent, quò hanc tantam suauitatem percipiant, qua ad diuina obsequia alacriores, promptioresque reddantur. *Act. 19.* Hac autem fideles initio nascentis Ecclesiæ copiosissimè fruebantur. Sic enim in Actis Apostolorum legimus: Ecclesia ædificabatur, ambulans in timore Domini, & consolatione Spiritus sancti replebatur. Hæ igitur pleni & roborati Aposto- *Act. 5.*

F libant gaudentes à conspectu concilij, quòd digni habiti essent pro nomine Iesu contumeliam pati. Itaque tantum abfuit, vt flagellis cæsi, vinculis constricti, contumelijs affecti frangerentur, vt flagella quidem gaudia, vincula libertatem, iniurias autem & contumelias decus & gloriam reputarent. Quod non obscure S. Euangelista insinuauit, cùm Apostolos ait gauisos fuisse, quòd digni habiti essent pro nomine Iesu contumeliam pati. Magnum quidem est, in contumelijs, verberibus, & carcere gaudere: sed quantò maius est, summam dignitatem & gloriam in hoc sitam esse existimare? Itaque Apostoli non ob hoc solum gaudebant, quòd contumelijs pro nomine Iesu affecti essent: sed etiam quod ad eam dignitatis amplitudinem eos Dominus extulisset, vt digni essent, qui pro eius gloria contumelijs

melius afficerentur. Hanc igitur duplicem gaudij materiam S. A Evangelista illis verbis innuere voluit, quæ illis Spiritus sancti beneficio collata est.

Vnde colligimus magno Dei cōsilio factum esse, vt prius quidem Paracletus adueniret, qui Apostolorum pectora ad pugnam roboraret, quam aduersus eos mundus Insurgeret. Prius enim vires præberi, deinde certamina subsequi: prius solatia Spiritus donari, deinde pericula adire: prius armis spiritualibus instrui, deinde cum huius mundi principe dimicare debebant. Vnde descendens ab illis Saluator ait: Sedete in ciuitate, donec induamini virtute, hoc est, cœlesti Spiritu ex alto. Hoc igitur duce quis nobis in certamine superior? hoc consolatore quæ vis dolorum nos deijcere queat? Licet enim hoc in loco simili vti argumēto quo Paulus vtitur: Deus qui iustificat, quis est qui condemnet? Nos verò dicemus: Deus qui pios cōsolatur, quis ergo tristitia eos afficere valeat? Quid enim ab immensa illa maiestate proficisci potest, quod nō eius magnitudinem & potentiā referat? Sic enim S. Iob ait: Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si incluserit hominē, nemo qui aperiat: si continuerit aquas, omnia siccabuntur: si emisit eas, subuertent terrā. Si ergo tantus hic Dominus hoc sibi minus pios consolandi delegit, quæ vis dolorū Deo consolante illos poterit opprimere? Vtinā fratres, huius diuini Spiritus vel minima scintilla intra viscera nostra æstualet: non dubiū quin nulla mundi vis, nullus mœror, nulla Dæmonum potētia, nullæ carnis illecebræ mentem nostram de gradu virtutis & constantiæ depellere possent. Hæc sunt igitur fratres solatia, quæ Apostolis Dominus & pijs omnibus ad ferendos propter iustitiam labores impartitur. Hactenus de Euangelica lectione: nunc ad id, quod initio proposuimus, veniamus.

Tractatio Thematica.

PHilosophi qui de animalium motu & causis disputant, bonum cogitatione apprehensum, primam eius causam esse dicunt. Bonum enim aliquod externum oculos hominis primum pulsatur: sensus autem intellectui bonum illud repræsentat: intellectus verò voluntati: voluntas autem eius amore capta, per spiritus, quos animales Physici vocant, membra corporis mouet, vt ad bonum illud apprehendendum proficiscantur. Ex qua rerum serie liquidò constat, externum illud bonum primam esse huius motus causam. Quod ergo in corporeo motu contingit,

Digit, idem euenit in spirituali voluntatis motu, qui amor & desiderium est. Bonum siquidem voluntati ab intellectu propositū, eam ad illud amore prosequendum, & modis omnibus inquirendum ita prouocat, vt quò maius atque sublimius bonū illud fuerit, hòc ardentius in illius amorem voluntas rapiatur. ¶ Inter omnia porrò bona præstantissimū esse summum bonum constat: & quòd supra illud nihil aliud sit, & quòd omnia in se bona simul cõprehendat: quodque tanto cætera omnia interuallo superet, vt ne boni quidē nomē corā illo retineāt, quemadmodum Saluator ait: Nemo bonus, nisi solus Deus. ¶ Cum ergo tantā vim ad voluntatē nostrā excitandā boni natura habeat, ac præcipuè maximum illud & summum bonū: Deus Opt. Max. qui vult omnes homines saluos fieri, hoc summum bonum in literis sanctis

Luc. 18.

1. Tim. 2.

vbique illis ostentat, quo amore & cupiditate eius illectos ad pietatis & iustitiæ viam traducat: qua sola ad hoc summum bonum peruenitur. Hinc ad cunctorum fidelium parentem, & in illo ad omnes eius posteros ait: Noli timere Abraham. Ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Et per Hieremiam, Nunquid, ait, solitudo factus sum Israeli, aut terra serotina? Quare ergo dixit populus meus: Reccessimus, nequaquam vltrauenimus ad te? Saluator verò in Euangelio posita ob oculos cœlestis præmij magnitudine: ad benignè faciendum nos hortatur his verbis, Date, & dabitur vobis. Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & super effluentem dabunt in sinum vestrum.

Genes. 15.

Hiere. 2.

Luc. 6.

Sed ad hæc tam magnifica promissa multi nauscant, non quia parua, sed quia futura, & à conspectu sensuque hominum remota sunt. Animus quippe noster præsentibus & sensibilibus bonis maximè capitur. futura verò & spiritualia fastidit: quia qualia sunt, minimè percipit. ¶ Hac ergo de causa Spiritus ille diuinus quandam cœlestium gaudiorum prægustationem, ac veluti primitias pijs in hoc etiam exilio largitur: quibus aliqua saltem ratione cœlestis gaudij magnitudinem velut ex gutta percepta, fluminis magnitudinē agnoscāt. Quemadmodū ergo qui pretiosa vina distrahère cupiūt, exemplar aliquod in exiguo vase videndū atque gustandū emptoribus offerūt, quò sapore, odore, atque coloris eius splendore illecti, ad illud emendū alliciantur: ita planè infinita illa bonitas, quæ mortales cunctos sui participes efficere cupit, supnæ dulcedinis exigua quedā præ-

Simile.

præ-

prægustamenta multis elargitur, quò ad summí huius boni ple- **A**
 nitudinem consequendam acius incitentur. Quemadmodum
Num. 13. enim ex Cananæorum terra, quam Iudæis pollicitus fuerat, in-
 signes quosdam fructus, ficus scilicet, vuas, & malogranata affer-
 ri voluit, vt eorum pulchritudine & suauitate capti, nec itineris
 laborē, nec dimicādi pericula extimescerēt: sic etiā futuræ felici-
 tatis prælibationē quandā pijs in hoc exilio præberi voluit, quā
Cant. 2. planè percepisse se in Cāt. Sponsa gloriatur, cum ait: Introduxit
 me Rex in cellam vinariā, exultabimus, & lætabimur in te, me-
 mores vberū tuorū super vinū. Quo in loco vini nomine vinum
Mat. 26. libiturū pollicetur: quò videlicet cœli ciues ab vbertate domus
 Dei inebriantur. Verbo autē introducēdi, aliquid supra externa
 omnia quæ humano sensu aut intellectu percipiūtur, tacitè insi- **B**
 nuat: quod supernæ felicitatis & lætitiæ imaginē, & veluti præli-
Cant. 1. bationē quandā præ se ferat. Quā quidē prægustationē sequitur
 quod deinde subdit: Exultabimus & lætabimur in te, memores
 vberū tuorū. hoc est, lactæ & purissimæ dulcedinis tuæ, qua nos
 infantes adhuc in hoc exilio reficis: donec adolescamus omnes
 in virū perfectū in mensuram ætatis plenitudinis Christi: vbi iā
 nō lacte, sed solido beatarū mētium & inuisibili cibo nutriemur.
 Sed hæc tamē vbera tua Domine, vino dulciora sunt, quæ etiam
 paulò superius dixit vnguētis optimis fragrare. Duabus enim re-
 bus quæ gustatui & odoratui suauissima sunt, dulcissima vbera
 Spōsi prætulit, vt harum duarum rerum nomine, omnes alias
 mūdi delicias designaret: quas omnes longissimo interuallo hæc
 diuina dulcedo superat. Quomodo enim omnia mundi oblecta- **C**
 menta non superent, quæ imaginem & prælibationem quādam
 referunt felicitatis æternæ? ¶ Salomon verò non rebus omnibus
 dulcissimis modò, sed omnibus etiam pretiosissimis has diuinæ
Prov. 8 Sapiētix delicias longè superiores esse ait: Melior est, inquit, sa-
 pientia cunctis pretiosissimis, & omne quod desiderari potest,
 ei non valet comparari. In lib. verò Sapiētix sigillatim omnia
 mundi bona siue naturæ siue fortunæ numerantur: quæ omnia
Sap. 7. incomparabiliter hoc munus cœleste superat. Præposui, inquit,
 illam regnis & sedibus: & diuitias nihil esse dixi in comparatio-
 ne illius, &c. quæ sequuntur. Quo in loco videtis omnia quæ
 apud homines maximo in pretio habentur, nempe imperia, re-
 gna, sedes, diuitias, argentum, aurum, & lapides pretiosos, ac
 demum

D demum salutem & speciem (quæ duo pulcherrima naturæ bona putantur) in huius cœlestis doni cōparatione nihil esse. Sed quis tamen hoc seculi hominibus persuadere valeat? Reclamet autem quantum volet mundus, ego diuina oracula non solum corruptissimo multitudinis iudicio: sed omnium seculorum, omniumq; mundi sapientium iudicijs præferam.

Quod si quæras, quisnam huius tantæ suauitatis autor existat, non dubium quin ille sit, qui propter hanc ipsam rē Paracleti nomen habet. Quod eius officium Esaias describit his verbis: Consolabitur ergo Dominus Syon, & consolabitur omnes ruinas eius: & ponet desertū eius quasi delicias, & solitudinē ei⁹ quasi hortū Domini: hoc est, paradisum quādā voluptatis in huius mundi squalenti deserto plātabit, in qua delicijs suis cū filijs hominū perfruatur.

Esai. 51.

E minū perfruatur. Vnde sequitur: Gaudiū & lætitia inuenietur in ea, gratiarū actio & vox laudis. An nō igitur lætabitur, & gratias aget, qui ex arido deserto, in quo nihil lætū aut frugiferū erat, in amœnā paradisum voluptatis se repēte videt diuinæ gratiæ beneficio commutatum? ¶ Et ne quisquam putaret Angelorū aut aliarū creaturarū ministerio has delicias parari, subdit protinus in persona sua Dominus: Ego, ego ipse cōsolabor vos. Non enim contentus semel dixisse (Ego) eandē protinus vocē repetit: quod planè nō vulgare quādā emphasim habet. Si n. omnipotēs Deus hoc sibi munus pios cōsolandi delegit, qualiserit illa consolatio,

E quæ à tali fonte proficiscitur? Quid enim ab immensa illa maiestate, quod non eius magnitudinē referat, oriri potest? Idem autem adhuc longè clarius alio in loco per eundem Prophetā his verbis pollicetur: Ad vbera portabimini, & super genua blādiuntur vobis. Quomodo si cui mater blādiatur, ita ego consolabor vos. Quibus verbis quid dulcius? quid blandius? quid amantius? Quas non molestias libenter pij perferēt, quò hac plusquam materna Dei indulgentia perfruantur?

Esai. 66.

§. II.

¶ Quod si à me quæritis, qua ratione hæc tam eximia diuini Spiritus dona percipere possitis: scitote eiusdem autoris esse & dona tribuere, & ad donorū suorū perceptionē animā præparare. Quare ille orandus est, vt nos sibi aptare, & ad dona sua percipiendā præparare dignetur. Hinc D. Augustinus Deū orat his verbis, Angusta est Domine domus animæ meæ: quò venias ad eam, dilatetur abs te. Ruinosa est, refice eam: habet quæ offen-

August. in meditat.

dant oculos tuos, fateor & scio. Sed quis mūdabit eā, aut cui alte
 ri præter te clamabo: Ab occultis meis mūda me Domine? Hac
 ergo primū ratione dignū Spiritui sancto habitaculū prepara-
 tur, si ipsum assiduè precemur, vt mētes nostras casta sibi taber-
 nacula præparare dignetur. Nec vlla nos diffidētia ab hoc insti-
 tuto reuocare debet, cum vocē veritatis nos his verbis cōfirman-
 tē audiamus: Si vos cum sitis mali, nostis bona data dare filijs ve-
 stris, quātō magis Pater vester celestis dabit Spiritū bonū petē-
 tibus se? Ex quibus verbis liquidō cōstat, assiduū precādi studiū
 ad Spiritus sancti dona percipiēda cū primis iuuare. ¶ Nemo ta-
 mē hoc solū sufficere sibi putet, nisi manū etiā ad aratrū iniiciat.
 Memorat Plutarchus hūc Laconibus fuisse morē, vt Fortunam
 (quā illi Deā faciebāt) protensa manu inuocarēt: quò significare
 volebāt, preces & vota hominū studio & industria iuanda esse, B
 quò res illis benè verterēt. Id quod insignis ille historix scriptor
 Sallustius testatur: qui nō votis muliebribus auxilia Deorū pa-
 rari, sed vigilando, & benè agendo prosperè omnia cedere ait.
 Quæ sentētia quāuis ab Ethnicō homine profecta, maximè ta-
 men fidei nostræ consentanea est: quæ precibus, quas Deo fun-
 dimus, pietatis & iustitiæ opera iungēda esse docet. Itaque non
 satis est, Spiritum sanctum, vt sedem intra te sibi statuatur, inuoca-
 re: nisi mentem quoque tuam omni genere virtutum ornare stu-
 deas. Sicut enim omnibus membrorum atque sensuum orga-
 nis instructus esse infans in materno vtero debet, quò in illum
 naturæ conditor animam infundat, quæ sensus ipsos perficit, &
 rationali vita afficit: ita celestibus donis instructa esse ea mens
 debet, quæ domicilium intra se Spiritui sancto parat. Quæ ta-
 men dona nemo sine eiusdem Spiritus ope se affecuturū speret: C
 quæ idē rursus mentē ingressus perficit, & nouis auget incremē-
 tis. Quod quidem D. Augustinus (tractans illa verba Domini,
 Si diligitis me, mandata mea seruate, & ego rogabo Patrem, &
 aliū Paracletū dabit vobis) declarat his verbis: Hoc Dñs de Spi-
 ritu sancto dicit, quem tamen nisi habeamus, nec Deum dilige-
 re possumus, nec eius mandata seruare. Quomodo ergo diligi-
 mus, vt eum accipiamus, quem nisi habeamus, diligere nō vale-
 mus: aut quomodo mandata seruabimus, vt eum accipiamus,
 quem nisi habeamus, mandata seruare non possumus? Præsertim
 cum Apostolus dicat: Nemo dicit, Dominus Iesus, nisi in Spiri-
 tu sancto. Et quis Dominū Iesum, nisi qui eum diligit, dicit, si eo
 modo

Luc. 11.

Plutarc.
in Probl.Sallus. in
Cati.

Simile.

Ivan. 14.

D modo dicit, quo Apostolus intelligi voluit? Ad hoc igitur Idem Augustinus respondet, Spiritum quidem sanctum habere, qui quis Deum diligit, & habendo mereri ut plus habeat, & plus habendo plus diligit. Quocirca iam discipuli Spiritum sanctum habebant, quem Dominus promittebat, sine quo eum Dominum non dicebant, nec tamen eum adhuc habebant, sicut Dominus promittebat. Haecenus August.

E Quid vero aliud admiranda illa tabernaculi testimonij fabrica tot coloribus & figuris, tantaque rerum varietate contexta, nisi vel Ecclesiam Christi, vel fidelem animam (in qua coelestis Spiritus commoratur) significat? Quam non terrenis coloribus aut picturis, sed virtutum atque donorum coelestium ornamentis exultam esse oportet: quod dignum tanto hospiti tabernaculum fiat. Neque enim diuini oculi auro, argento, aere, purpura, coccoque; bis tincto, caeterisque; similibus rebus oblectantur: sed ijs virtutibus, quae per haec ipsa intelliguntur. Quod. n. piorum mentes tabernaculum Dei sint, idem ipse Dominus testatur cum ait: Si quis diligit me, *Ioh. 15.* sermonem meum seruabit, & P. m. d. e. & ad eum venietur, & mansionem apud eum faciemus. Apostolus quoque: Templum (inquit) Dei sanctum est, quod estis vos. ¶ Quisquis igitur ad hanc tantam dignitatem aspirat (omnes autem aspirare debent) ut ille qui sedet super Cherubim, sedem quoque & tabernaculum in ipso delingat, atque mansionem faciat, in hoc totis viribus incumbere debet, ut ornamenta illa omnia intra se spiritualiter habeat, quae corporaliter Dominus in tabernaculo illo requirebat. Det igitur operam, ut intra se aurum habeat diuinæ sapientiae, argentum coelestis doctrinae, aes inuictae fortitudinis, candelabrum lucentis prudentiae: quod quidem in Australi parte, quae Aquilonem respicit, collocari precipitur: ut eius luce pius homo collustratus, omne malum quod ab Aquilone panditur, praevidere & cauere opportunè queat. *Hiere. 1.*

H Sed illud tamen magno studio providendum, ut quemadmodum in illo tabernaculo duo altaria, alterum intra oraculum, alterum extra illud constituta erant, in quorum altero thus accendebatur, in altero vero animalia in sacrificium mactabantur: ita in anima quoque nostra eadem altaria in eisdem usus collocari debent. Et quidem in intima & summa eius parte (quae mentem complectitur) thus devotae orationis, igne dilectionis accensum Domino offeratur: in extrema vero & infirma nostri parte (quae carnem, carnisque affectus continet) aliud altare

ponendum est: in quo ferinos animæ nostræ motus, hoc est, tau A
rum superbix, hæc dum lasciuix, hircum luxuriæ, cæterosq; simi-
les affectus in sacrificium Domino maectemus. Neq; enim diui-
na illa mens pecudum strage & sanguine delectatur: delectatur
autem vel maximè quoties quis diuini timoris gladio cupidita-
tes omnes, propriasq; voluntates, quæ diuinæ volûtati aduersan-
tur, iugulat & amputat: quando quidem diuinæ voluntatis recti-
tudo cum humana obliquitate stare simul nequeat. Huiusmodi
namq; sacrificium longè magis Deo, quàm taurorû aut hircorû
gratum est. Nemo igitur vnam tantum aram ad huius taberna-
culi constitutionem sufficere sibi credat: vtraq; pari studio & di-
ligentia statuenda est. Sunt enim qui delicias orationis captan-
tes, mortificationis amaritudinè reformidât: hi autem thus ora-
tionis Deo offerunt, myrrham tamen mortificationis non offe B
runt. Quos videas frequenter quidem orare, eosdem tamen mo-
res, hoc est, eundem iræ, ambitionis, & auaritiæ intra se morbum
retinere. Quid isti orent, quid in oratione agant, quid à Domino
petant, prorsus ignoro: cum vel hoc potissimum nomine orandi
studiû commendetur, quòd vires à Domino & robar petat, quo
carnem spiritui subdere, ferinos eius motus comprimere, cupidi-
tates omnes refecare, & incompósitos animæ affectus diuinæ le-
gis præscriptioni subijcere possit. Quod quidè (vt alia præterea-
mus) D. Augustini exemplo discimus, qui cum rebelles quosdâ
intra se motus animi sentiret, ardentissimis à Domino precibus
remedium impetrare cõtendens, aiebat: Tu Domine scis hac de
re ad te gemitum cordis mei, & flumen oculorum meorum. C

August.

Exod. 26.

Porrò autem ante tabernaculi oraculum apponitur velum,
quod ex quatuor coloribus contextum erat, nèpe purpura, coc-
coq; bis tincto, & bysso retorta, atq; hyacintho. Et in purpuræ
quidem sanguineo colore patientiam, quæ totius vitæ & pere-
grinationis nostræ quasi baculus quidam est, intelligimus: quo
in aduersis rebus (quibus hæc vita referta est) sustineamur. In
cocco verò bis tincto, duplex charitas designatur: hoc enim mā
datum habemus à Deo, vt qui diligit Deum, diligat & fratrem
suum. Qui enim viderit fratrem suum necesse habere, & claus-
erit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? His
autē iungitur byssus retorta. Byssi nitor castitatem candore suo
significat: quæ tamē retorta esse debet, quia nemo illibatam diu
castitatem sine carnis maceratione retinere poterit. Ridiculum
enim

1. Ioan. 4.

Denim est, inter varias carnis delicias atq; fomenta, carnis puritatem & integritatem conseruare velle: ideoque non mirū, si mundus ardet libidinibus, quia quisque quantum potest, carnis indulget delicijs. Hinc Ioan. Clima. Qui, inquit, sine carnis maceratione carnis lasciuiam superare vult, similis est ei, qui panē proijciēs canem à se abigere nititur. Postremus color hyacinthinus, hoc est, cæruleus, siue cœlestis est: quo admonemur terrenis rebus despectis, cœlestia cogitare, cœlestia appetere, & ad cœlestia gaudia toto studio festinare: quando quidem non habemus hic ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus: ad quam nos Spiritus ille cœlestis, cui hisce rebus tabernaculum præparamus, auxilio atque ductu suo clementer perducere dignetur: qui viuit & regnat in secula seculorum, Amen.

*Ioan. Clima.
Simile.*

E

In eadem Dominica, post Ascensionem Domini concio secunda: in qua post breuem Euangelicæ lectionis explanationem, sex spiritualis gaudij causæ numerantur: quo quidem gaudio Paracletus Spiritus piorum mentes afficit. Deinde verò de præparatione ad illū dignè in die Pentecostes recipiendum agitur.

E THE. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, &c. Ioan. 15.*

VIS sit humanarum rerum status, & miseranda cōditio fratres charissimi, paucis sapientissimus ille Salomō expressit cum ait: Risus dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occupabit. Quibus verbis insinuare voluit, nihil in hac vita stabile & immotum, nihil eodem cursu & perpetua felicitate decurrens: sed omnia quæ sub Luna sunt, cum Luna ipsa quoq; mutari, & modò secundis, modò aduersis humanæ vitæ flatibus agitari. Itaq; sicut in mari nunquam eadem semper aura nauigatur, nec anni tempora eodem semper modo fluunt (sunt enim

Prouer. 4.

Simile.

variarū dici & noctis, hyemis & veris, serenitatis & imbrium vicif- A
 situdines) ita planè in vita hac secundis aduersa, & aduersis secū-
 da, lætistristia, tristibusque læta sibi succedunt, sequè alternis vi-
 cibus consequuntur. Huius rei (vt alia prætereamus) exemplum
 in sacra præsentis Euangelij lectione videre licet: in qua Domi-
 nus ac Saluator noster & Paracletum Spiritum totius consola-
 tionis & lætitiæ fontem discipulis pollicetur: simulque grauissi-
 mos labores, quos in dilatazione fidei passuri erant, prædicit: vt
 pro huius vitæ conditione risus dolore misceatur, & gaudia do-
 loribus excipiantur. Ait igitur.

Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre. In his ver-
 bis aperte Spiritus sancti processionem à Patre simul & Filio ef-
 se docet: à quibus vt diuinitatem, ita quoque potentiam, sapien- B
 tiam, & munus etiam nos sanctificandi, roborandi, & consolandi
 accipit. Hanc autem ineffabilem processionem & sanctifican-
 di virtutem Ioannes in Apocal. sub mira quadam imagine An-
 gelo monstrante contemplatus est. Is enim Ioanni ostendit flu-
 uium aquæ viuæ splendidum tanquam crystallum, procedentem
 à sede Dei & agni: cuius aquis arbor vitæ salutes proferens
 fructus irrigabatur. In eo enim quod hunc fluuium à sede Dei
 & agni procedere ait, aperte Spiritus sancti emanationem à Pa-
 tre & Filio esse demonstrat. In eo verò quod Spiritum sanctum flu-
 uium aquæ viuæ appellauit, splendidum tanquam crystallum,
 Spiritus huius splendidissimam puritatem, & multiplicem
 virtutem appositissima aquæ similitudine designauit. Qui enim
 omnium est artifex, & omnem habet scientiam, modò quidem
 per ignem, modò per aquam (vt cæteras eius imagines præte- C
 ream) significatur. Et quidem de igne, suo loco: nunc de aqua di-
 camus. Aqua quidem sordes abluunt, terram foecundat, Solis ar-
 dorem temperat, sitim sedat: quæ omnia appositissimè Spiritui
 sancto conueniunt. Is enim peccatorum nostrorum sordes lau-
 nat, fructus æternæ vitæ in nobis profert, cupiditatis ardorem
 temperat, & sitim terrenorum gaudiorum, cœlestium exhibi-
 tione restinguit: atque hoc modo piorum mentes cœlesti consola-
 tione replens, fit eis in mœrore solatium, in labore refugium, &
 tutissimum in periculis & tentatione firmamentum. Quod pla-
 nè regius Propheta magna oratione declarat, cum primum
 quidem piorum tribulationes exaggerans ait: Sonuerunt, & tur-
 batarum sunt, siue intumuerunt aquæ eorum, conturbati sunt mon-
 tes in

Apo. vlt.

Psal. 45.

Dtes in fortitudine eius. Hoc est, tanta hostium vis contra fidelem populū excitata est, vt tempestuoso mari montes concutienti cōparari posset. Deinde firmitatē eius ex diuinæ gratiæ præsidio exponit, cū ait: Propterea nō timebimus dū turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. Magna certē fortitudo hæc atq; constantia, & qua vix vlla maior in hac vita esse queat. Sed vnde quæso hæc tanta virtus & fortitudo? Subdit protinus: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: hoc est, spiritualis lætitiæ magnitudo (quæ impetus nomine designatur) hanc tantā nobis peperit fortitudinem atq; constantiā. Itaq; aduersus impetus hostium impetū Spiritus, aduersus mūdi potentiam Dei potentiā, aduersus aquas calamitatum aquas cōsolationum opposuimus.

E Vtrunq; enim aquarum nomine intelligitur. Nā & calamitatum procellas designant: sicut in Psalmo legimus: Saluū me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsq; ad animam meam: & aquas itē consolationū, quæ animū refrigerant, sicut in hoc versiculo: Fluminis impetus lætificat ciuitatē Dei. Huius ergo diuini Spiritus promissione Saluator ad futurorum laborum expectationem in præsentī Euangelio, vt paulò post explicabimus, suos armat.

Psal. 68.

Quem autem Spiritū Paracletū, eundē Spiritū veritatis appellat: vt qui non modò voluntatē hominis spirituali consolatione afficiat, sed intellectū etiā peccati tenebris obscuratū, luce suæ veritatis illustret. Hoc. n. veritatis lumine in his dēsissimis Ægypti tenebris egebamus, ne nos tot errorū, corruptissimorūq; iudicio rū tenebræ cōprehenderēt. ¶ Quāuis. n. vt D. Thomas ait, cōmunis naturæ morbus nō tā in intellectū, quā in cæteras anime vires deflexerit (quo factū est, vt multa vera solo naturali rationis lumine assequamur, nullū tamē Christianæ virtutis officiū solis naturæ viribus proferre possimus) tamē corrupt⁹ affectus ipsum quoq; frequētissimè corrūpit intellectū, & plusquā Cimerias (quod aiunt) tenebras illi obfundit, & in varios errores conijcit: vt non quod natura rerum habet, sed quod cupiditas velit, de rebus plurimis statuatur. Cum enim voluntas nostra sic à summo illo totius sanctitatis & bonitatis autore instituta sit, vt nihil nisi quod bonum est, aut boni speciem referat, velle possit: cū in aliquod flagitium cupiditas impetu suo fertur, nec ab eo persequendo vllō modo reuocari vult: tandē contendit, vt hoc ipsum probet intellectus, quò in illud sub hac boni specie ferri valeat.

D. Thom.

E Qua quidē in re tanta vis cupiditatis est, vt sæpe etiā suspēdium

(quod malorum omnium summum esse videtur: quando & cor A
 pori temporariam, & animæ æternam mortem infert) bonum
 esse illi persuadeat, qui laqueo sibi vitam eripit. Quò fit, vt cum
 corruptissimum esse vbiq; videamus humanum affectum, neces
 se sit corruptissimum quoq; esse intellectum: atq; ita non minus
 late errorū, quàm vitiorum campum patere. Quòd si totus mun
 dus (vt Ioannes ait) in maligno positus est, sequitur profectò, vt
 totus quoq; in erroribus, mendacijs, & horrēdis tenebris consti
 titus sit. ¶ Et quanuis in hoc etiã statu naturæ lapsæ signatum
 sit super nos diuini vultus lumen (quando quædam veritatis &
 virtutum semina animis nostris cum natura ipsa simul ingenera
 ta sunt) turbidi tamē affectus, deprauataq; hominum iudicia &
 exempla faciunt, vt veritas mendacio cedat, & virtus vitijs victa
 succumbat. Hinc factum est, vt cum Cicero in Officijs virtutum B
 omnium munera ex clarissimorum Philosophorum sententia
 luculentissimè filio suo describeret, eundem tamen postea mo
 nuerit, vt non Philosophorū placita, quãuis verissima, sed cõmu
 nes populi mores & consuetudinem in vita sequeretur. Quo no
 mine Lactantius Firmianus acerrime aduersus illum inuehitur,
 vt qui aliter doceret esse viuendum, aliter viuere præcepisset: tã
 ta vis est receptæ consuetudinis, deprauatorumq; iudiciorum.
 Quam quidem rem Philistei olim designarunt, qui quos puteos
 serui Abraham & Isaac in terra eorum effoderant, illi semper ter
 ra opplere, & subsilientes aquarum venas obturare nitebantur.
 Hoc igitur prauorum hominum dicta factaq;, hoc etiam Demo
 num astus atq; malicia efficere contendit: vt interni luminis & C
 sapientiæ venas, quæ nos ad beatam vitam iuare possent, iacto
 terrenarum cupiditatum puluere obruant. & cupiditatibus ipsis
 seruire faciant. Quæ cum ita sint, maximè ad institutionem vitæ
 nostræ diuinæ veritatis radius necessarius erat: ad quem in tantis
 tenebris confugeremus, in quem vnum intueremur, quò actio
 nes nostras ad optatum finem dirigeremus, quiq; nobis esset iti
 neris dux, vitæ Magister, errorum depulsor, & veritatis ac pieta
 tis certissimus doctor. Quocirca necesse est fratres, vt qui sine vl
 lo errore hoc iter vitæ conficere volumus, ad hunc assidue ducē
 confugiamus, & cum Propheta clamemus: Emitte lucem tuam
 & veritatem tuã, &c. Et, Illumina oculos meos, ne vnquam, &c.
 Et, Deus meus illumina tenebras meas.

Psal. 43.

Psal. 12.

Psal. 17.

Haftenus quidem Saluator spiritualia munimenta disci
 pulis,

D pulis, nobisq; proposuit: nunc labores ipsos describit, ad quos ferendos spiritualia hæc arma contulit. Sequitur enim: [*Hæc locutus sum vobis, vt non scandalizemini: absq; synagogis facient vos: sed venit hora vt omnis qui interficit vos, arbitretur se obsequium præstare Deo.*] Hoc planè arbitrati sunt (vt alios præteream) quadraginta illi viri, qui in Actis Apostolorum ad principem sacerdotum dixisse feruntur: Deuotione deuouimus nos, non manducatuos nec bibituos, donec Paulum occidamus. ¶ Et quidem constat, nullos vnquam homines hominibus magis salutare, quàm Apostolos extitisse: qui illos ab horrendis tenebris ad lucem, à cultu lapidum & lignorum ad veri Dei cultum, à morte deniq; sempiterna ad immortalem vitam traducere summo studio nitebantur: eò tamè mundi infania processerat, vt quem admodum frænesis morbo laborantes (quorù omnerationis lumè extinctù est) in nullos magis, quàm in medicari & sanare volentes insanunt: ita planè mūdus in nullum genus hominum atrocius defæuit, quàm in hos ipsos, qui ipsum exitiali morbo laborantem sanare volebant.

Act. 23.

Simil.

¶ Hoc enim vel maximum inter mala corporis & animæ discrimen diligentissimè notandum est, quòd mala corporis quò leuiora sunt, minus curamus: quò verò grauiora, eò diligentius omni medicamentorum genere depellere contendimus. Contrà verò quisquis virtutis studio sollicitè incumbens, in aliqua minora peccata (quæ leues animarum morbi sunt) incidit, & acriter dolet, & ea diligentissimè à se propulsare studet: qui autem hoc studio neglecto, totù se turpissimæ vitiorum seruituti addixit, quòd grauiora crimina committit, eò minus sentit: quia omnem penè malorum sensum cum ipsa virtute amisit. Eodem enim ferè gradu & vitæ turpitude, & mentis cæcitas decurrunt. Quare nō valde mirandum est, si grauissima animæ vulnera minus sentiant. Quin etiam multi sunt, qui esse sub sentibus delicias computent, qui lætentur, cum male fecerint, & exultent in rebus pessimis. ¶ Quò magis prouidendum est fratres, ne peccata peccatis cumulantes, eò tandem veniamus, vt omnem doloris interni sensum sic amittamus, vt mala nostra minimè sentiamus, & omnia spiritualia medicamenta repudicemus: ac sic tandem insanabiles efficiamur. Scriptū est enim: Peccator cum venerit in profundū malorum, contemnit. In hoc igitur miserando statu mundus erat: quare nihil mirum, si ita in eos qui sanare ipsum cupiebant, efferatus esset.

Dissimil.
notandum.

Pron. 18.

In hoc ergo rerum statu quod discipulis tuis Domine solatiū A
 præbes? Subdit protinus: [*Hæc locutus sum vobis, ut cum venerit hora*
eorum, reminiscamini quia ego dixi vobis.] Ego igitur qui potui futura
 mala prænunciare, potero etiam depellere: ego vobis ut malorū
 Matt. 28. denunciator, ita & depulsor ero. Ecce enim ego vobiscū sum om-
 nibus diebus, vsq; ad consummationē seculi. Me ergo vos prote-
 gente, me spiritualibus armis pectus vestrum muniente, quæ vis
 humana deicere, quæ calamitas aut persecutio premere & angu-
 Chrysof. stare queat? Constat enim deiectionem animi (ut D. Chrysof. ait)
 non tam ex calamitatis pondere, quàm ex animi infirmitate ori-
 ri. Sicut enim frequenter in corporibus hoc accidere videmus, ut
 Simile. quædam multis & quidem grauissimis acceptis vulneribus cele-
 rem sanitatem recipiant: quædam vero leuissima quadam pun- B
 ctura, aut etiam scalpura in mortem (propter fragilem eius cor-
 poris naturam & imbecillitatem) incidant: ita grauissimi etiam
 labores animum diuina virtute munitum, minimè deiciūt, cum
 vel leuissimi, diuino præsidio & salutaribus armis destitutum, in
 desperationis & impatientiæ baratrum præcipitent. Quocirca
 omni studio curare debemus fratres, ut his diuinis armis (quibus
 Apostolorum pectora Dominus armavit) nos aduersus omnia
 mundi tela muniamus: alioqui vel leuissima mala (si inermes de-
 prehenderint) de gradu virtutis & constantiæ facile depellent.
 Hactenus de Euangelica lectione: nunc propositam in Themate
 sententiam paulò fusius excutiamus.

Tractatio Thematis.

Cum venerit Paracletus, &c.] Inter varia nomina quæ diuinæ
 literæ Spiritui sancto tribuunt, celeberrimum Paracleti
 nomen est: quod (ut sæpius audistis) consolatorem sonat: quòd
 videlicet hoc singulare eius officium sit. Cur autem is hoc of-
 ficio erga pios vtatur, duplex potissimum causa est. Primum
 enim quòd ex hac ipsa Euangelica lectione didicistis, multi pijs
 hominibus labores in hac ærumnosa vita ferendi sunt. Non
 2. Tim. 3. enim Apostoli solum, sed omnes (ut Paulus ait) qui pie volunt
 Sap. 3. viuere in Christo, tribulationem patientur. Nam sicut aurum
 in fornace probat eos Dominus, & quasi holocausti hostiam
 accipit eos. Missos in præsentia facio Martyres. Quot impro-
 borum hominum persecutiones sancti etiam Confessores passi
 sunt?

D sunt? **D.** Chrysoſtomus bis in exilium pulſus, in ipſo tandē multis exantlatis laboribus vita functus eſt. **D.** Gregor. Theologus ipſe in exilium ſponte ſede ſua relicta abiit, vt aduerſariorū odijs & inuidiæ cederet. Alter Gregorius magni cognomento dignus, præter grauiffimos, quos diu pertulit, morbos, vrbis obſidionem viuens, vitaverò functus, ſcriptorum ſuorum incendium ab inimicis paſſus eſt. Athanaſij verò exilia, latibula, variaq; aduerſus hæreticos & Imperatores certamina, quis explicare valeat? cū inter ea hoc quoque referatur, quod ſex continuos annos in ſicca cifterna ſine Solis aſpectu latitauerit, amico quodam ei neceſſaria ſubmiſtrante **D.** verò Hieronymus quoties de canibus vitam ſuam atque doctrinam lacerantibus queritur?

E Vt enim alia prætermittam, & hæreſis & ſtupri grauiffima ei crimina impegerunt. Damafus verò ſummus Pontifex & familiaris eius amicus, cauſam de adulterio in publico concilio dixit.

Quid alios referam? Veriſſimè enim à Propheta dictum eſt: *Pſal. 33.*

Multæ tribulationes iuſtorum, & ex omnibus ijs liberabit eos Dominus. Quæ cū ita ſe habeant, æquum proſecto erat, & diuinæ prouidentię maximè conſentaneum, vt qui ſe propter Dei gloriam tot laboribus obiecerant, ab eodem Domino ſpiritualibus conſolationibus fouerentur: ne laborum & calamitatum mole preſſi, exanimatiq; deficerent. Quod quidem beneficium à Deo ſe Propheta percepiffe gloriatur, cū ait: Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Itemq; Apoſtolus: Sicut abundant paſſiones Chriſti in nobis: ita & per Chriſtum conſolatio noſtra. Hæc igitur diuinæ huius conſolationis prior cauſa eſt. *Pſal. 93. 2. Cor. 1.*

Vt alteram autem intelligamus, obſeruandum eſt, quòd quæadmodum Philoſophi in omni motu duos terminos ſtatuunt, alterum à quo motus incipit, & alterū quò tendit: ſic etiã in hoc ſpiritualis vitæ curriculo duos quoq; terminos ſtatuimus: alterum ad quem tendimus, qui charitatis perfectio eſt, alterum à quo incipimus, qui peccatorum fuga, carnaliumq; voluptatum contemptus eſt. Hæc enim duo primū à nobis pellenda ſunt, quò iuſtitie viam ingrediamur, mentesq; noſtras ad coeleſtem illum ſpiritum excipiendum præparemus. Eſca enim malorum omnium carnalis voluptas eſſe dicitur: cui qui libellum repudiij non dederit, fruſtra in peccatorum fuga & virtutum acquisitione

sitione defudat. Ceterum, cum ea sit humani animi natura, ut sine A delectatione aliqua esse nequeat, nec fas sit impuris illi voluptatibus irretiri: necesse profecto erat, spiritualibus eum delicijs foveri: quod illi diuina providentia (quæ non deficit in ijs quæ ad hominis salutem necessaria sunt) à carnalibus & inconcelsis voluptatibus ablaetaret. ¶ Hoc autem munus Spiritui sancto ita tribuitur, ut hac de causa cōsolatoris nomē acceperit: quod ideo inter eius nomina celeberrimū & frequentissimū est, quia hoc eius officium præstantissimū & nobis maximè necessarium erat. Cum enim (ut ante diximus) humana mens sine oblectatione diu esse nō possit, omnis autē fœda carnis voluptas à nobis, qui crucifixū Dominū colimus, & crucē eius portare iubemur, repudianda sit: nisi spiritualibus delicijs subinde recreemur, carnales nunquā à nobis stirpitus euellēdas curaremus. Quocirca hoc nobis præstat sanctus hic Paracletus, qui, ut est pignus & arrabo hereditatis nostræ: ita eiusdem hereditatis primitias pijs hominibus in hoc etiam exilio degustandas tribuit: ut earum dulcedine capti, omnes mundi voluptates, ceu venena mortifera melle illita detestentur. Ea namq; harum deliciarum præstantia, dignitas, paritas, & magnitudo est, ut omnia quæ in hoc mundo dulcia putantur, illis comparata, mera amaritudo existimanda sint.

§. I.

¶ Sed quæret fortasse aliquis, quinam sint præcipui spiritualis huius lætitiæ fontes, unde hæc tanta solatia oriuntur? Huic igitur primū respondebimus, tres illas virtutum omnium principes, quas Theologicas appellamus, præcipuos huius lætitiæ fontes esse: cum eas videlicet Spiritus ille cœlestis excitare & afflare dignatur. Sicut enim flumina, quæ intra alvei sui ripas leniter fluunt inundare aliquando hybernis aucta imbribus solent (quo tempore finitima latè loca aquis inundantibus implent) ita hæc virtutes Spiritu sancto operante, & sinus earum interna quadam vi & luce complente, suas quoque habent velut inundationes, quibus mirificè piorum mentes recreant, atque reficiunt. Fidei namq; lumen, quo cœlestia atque diuina cognoscimus, ad eò nonnunquam diuini huius Spiritus luce collustratur atque perficitur, ut fidei mysteria pius homo non tam credere se, & quasi per caliginem videre, quàm manibus penè contingere, & oculis se illa cernere arbitretur. Quod planè fit, cum Spiritus sanctus per intellectus donum fidem ipsam expli-
cat

Deat & illustrat, atq; ita mysteriorum eius veritatem maximè cōspiciuā efficit. Quod quidē cœlestē munus Apostolus nobis precabatur cū diceret: Deus aut̄ repleat vos omni gaudio & pace in credendo. Hoc enim diuino munere fit, vt quod alijs interdum nutandi & moerendi occasionē præbet, his inæstimabile gaudiū pariat. Quali Eunuchus ille Candacis reginæ affectus erat, qui huius fidei lumine percepto, ibat per viam suam gaudens, vt qui tantū in ea thesaurum reperisset. ¶ Spes quoq; ita nonnunquam exundat, vt non sperare futura, sed quasi possidere se iam præsentia reputet: quod incredibile dictu est, quàm magna mentem lætitia cumulet. De huiusmodi enim spe Apostolus ait: Spe gaudētes. Quo enim hæc spes viuidior atq; perfectior est, eò magis possessionis gaudio propinquior existit: quò verò huic gaudio propior, eò ad oblectandum potentior. Quisquis enim hoc modo sperat, mira iam spei huius certitudine futura gaudia quodāmodo manu prehendere & prælibare videtur. ¶ Charitatem verò quoties diuinus spiritus incendit & afflat! quos ab eo feruores, & incrementa suscipit? Sicut enim ignis flatu excitatus in altum flammam emittit: ita frequenter charitas diuino Spiritu afflata, flammam suam effundere solet, quæ incredibili gaudio mentem exhilarant. Gaudium enim charitatis comes est, quod quidem maiora tunc incrementa capit, cū ea hoc modo augetur & crescit.

Rom. 25.

Rom. 12.

Simil.

Præter hæc autem quæ dicta sunt, oratio quoque (vt in superiore concione diximus) miris interdum delicijs piorum animos reficit. Vt enim Aristoteles ait, ratioque ipsa manifeste dicitur, nihil amanti aut desideranti dulcius, quàm de re amata cogitare, loqui, & cum ea versari: quod pij homines faciunt, quando in oratione cum Deo quem super omnia diligunt, colloquuntur. Hinc D. August. cum Domino loquens ait: Vbi mens mea Domine ad te suspirat, & tuam ineffabilem pietatem meditat, ipsa carnis sarcina minus grauat, cogitationum tumultus cessat, pondus mortalitatis & miseriarum more solito non hebet, silent cuncta, tranquilla sunt omnia, cor ardet, & animus gaudet. Hactenus ille. Habet igitur hæc pia cogitatio gaudia sua atq; delicias, sine quibus nunquam pij homines tam longo temporis spatio in ea perseuerarent, nisi quodam internæ suauitatis glutino alligati, ibidem sine vlllo fastidio detinerentur. Iam verò cū aliquid à Domino instanter petimus, & post assiduas preces voti tandem compotes efficiamur: quis exauditionis huius gaudiū

Aristot.

August.

explica-

Psal. 65.

explicare queat? Hoc enim gaudio velut tripudians, & extra se **A**
 quodammodo Propheta positus, continere se non potuit, quin
 clamaret: Venite, audite, & narrabo vobis omnibus qui timetis
 Deū, quāta fecit animæ meę. Quid porrò fecit? Ad ipsum, inquit,
 ore meo clamaui, & exultaui sub lingua mea. Hoc est, lætatus
 sum, quod vilissimi huius vermiculi preces Dñs elementer è cœ
 lo exaudire, & me paternis oculis aspicere dignatus fuerit.

¶ Pius quidam homo vehementer ad iram naturæ impulsu inci
 tabatur, in verbaq; hunc turbidū animi motū præferentia pro
 rumpere solebat. Cumq; maxima ob hoc tristitia afficeretur, cō
 tinuisq; apud Dñm precibus huius morbi remediū nequicquā
 (vt sibi quidē videbatur) postularet, tandem aliquando maximo
 propter hoc ipsum dolore percussus, flagrantissimis precibus & **B**
 intentissimis animi clamoribus huius mali victoriā à Dño postu
 lauit. Qua oratione sic animo immutatū se postea deprehendit,
 vix vt aliquem iræ motū iniurijs etiam prouocatus præsentiret.
 Cumq; hoc tam aperto indicio preces suas à Dño exauditas in
 tellexisset, digitumq; Dei hic adfuisse cognouisset, atq; hinc suā
 indignitatē, inde verò immensam illam maiestatem attenderet:
 incredibili quadā lætitia simul & admiratione rapiebatur: dum
 animo suo volueret, quonāmodo tanta illa sublimitas, quæ supe
 ra & infera omnia moderatur, ad vilissimi vermiculi vota, preces
 quæ cōuersa, ipsum benignè respicere, ipsum exaudire, ipsius vo
 ta implere, & salutarē huic morbo medicinā facere voluerit. Hu
 iusmodi ergo lætitiam admirationi summæ coniunctam, exaudi
 ta oratio afferre solet. Hoc enim significasse Dominus videtur **C**
 cum ait: Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenum: quā
 do videlicet preces vestras à Deo exauditas esse conijciatis.

Ioan. 16.

2. Cor. 1.
Eccles. 9.

Rom. 8.

Aristo.

His etiam adde nouam aliam lætitia causam, quæ ex testi
 monio conscientia oriri solet, de qua Apostolus ait: Gloria no
 stra hæc est, testimonium conscientia nostra. Quanuis enim ne
 mo certò scire valeat, odio an amore dignus sit: potest tamē hac
 de re nō quidem tenues, sed maximas interdum cōiecturas ha
 bere: quando quidem (vt Apostolus ait) ipse Spiritus testimoniū
 perhibet spiritui nostro, quod sumus filij Dei. Ea verò dignitatis
 huius amplitudo est, vt vel huiusmodi etiam cognitio, quæ pia
 formidine non caret, incomparabilem piorū mentibus lætitiam
 afferat. Rerum enim maximarum (vt Aristoteles ait) vel tenuis
 cognitio & certitudo maximam parit oblectationem. Quis enim
 pater

D pater evidenti cognitione nosse potest, an proles ex vxore susce-
pta, vera & legitima sit? Hęc tñ ipsa cognitio, quę tātū habet fir- *Simile.*
mitatis, quātū ex vxoris pudicitia colligi potest, quē in parentū
pectoribus amorē ingenerat? quas illis voluptates parit? quibus
eos laboribus & periculis exponit, vt opes & amplū patrimoniū
filijs relinquāt? Sic igitur cū quis huiusmodi cōscientiæ suæ te-
stimonio filiū se Dei, hęredēque coelestis patrimoniij, & cohære-
dē Christi esse intelligit: qua lætitia exultabit? quo gaudio per-
fruetur, cū hac ratione cōijciat, se in eo statu cōstitutū, vt quo- *Luc. 12*
cūq; tēpore Dñs eius venerit, & pulsauerit ianuā, inueniat vigilā-
tē? In hoc enim statu **D. Ambrosius** positus, cū iā morti vici-
nus esset, hęc verba, quę in eo **D. Augustinus** maximē cōmēda- *Ambro.*
uit, protulisse fertur: Nō sic vixi, vt me vixisse pœniteat: nec mo-
ri timeo, quia bonū habemus Dñm. Quā felix igitur qui sic ani-
mo constitutus est, vt omni tēpore hęc verba proferre valeat?

E Quid enim hoc aliud, quā inchoatā beatitudinē & felicitatem
esse dicāt? Hanc autē piorū lætitiā olim Dominus in lege lætissi-
mo quodā festo instituto adūbrari voluit. Erat enim lege sanc- *Leuit. 23.*
tum, vt septimo mense, quo tempore omnes fructus terræ con-
duntur (annū enim Hebræi ab initio veris numerabant) omnes
filij Israel simul iuncti arborum pomis, & frondibus, & omni de-
nique lætitiæ significatione dies illos celebrarent. Hoc priscae le-
gis institutum quis non videt ad animi lætitiā, amplissimis ius-
titia muneribus excitatam pertinere? Neque enim annona,
quæ corrumpi facillē potest, & ad corpus tantum breuissimo tē-
poris spatio sustentandum condi solet, veram dat lætandi mate-
riam, sed vberrimi iustitiæ fructus ad æternitatē intima mente re-
conditi. Horum recordatione non septem dies, vt olim, sed per-
petuū vitæ cursum numero septenario designatum, in lætitia cō-
ficere decet: neque modò fertis tantū & frondibus, sed choris
& cantibus est tantæ lætitiæ causa celebranda.

Postremò est & alia huius lætitiæ causa, quæ ex hac ipsa con-
sequitur: nempe, eum qui ita viuat, omnibus seruorum Dei priui-
legijs & beneficijs gaudere. Sicut enim sua sunt nobilibus, sua *Simile.*
clericis, sua monachis priuilegia & immunitates, quibus vel Re-
gum vel summorum Pontificum beneficio gaudent: ita serui
quoque summi illius Regis & Imperatoris sua etiam habent ad-
miranda priuilegia, quibus singulari Dei dono & beneficio po-
tuntur. Si quæras autē quænam ea sint, facilius quidem astra
coeli,

coeli, quàm ea valeas numerare. Vix enim vlla pagina in sacris li-
 teris reperitur, quæ nõ miros piorũ fauores, & gratias, cœlestiaq;
 præfidia resonare videatur. Ex quibus omnibus vnũ tantũ hoc
 in loco referam, quod proposito nostro magis quadrat. Hoc au-
 tẽ est paterna cura & prouidẽtia, quã summus ille rerũ Dñs gerit
 seruatorũ suorũ: quæ illos vt pupillã oculi custodit, quæ misericor-
 diae suæ oculos super eos semper intentos habet, & aures suas in
 preces eorũ, quæ Angelis suis præcipit, vt in manib⁹ suis eos por-
 tent, ne offendât ad lapidẽ pedes eorũ, quæ omnia eorũ ossa atq;
 adeò capillos omnes in numero habet. Hæc enim paterna Dei
 cura, incredibile dictu est, quantã pijs omnibus lætitiã cum mira
 fiducia & securitate cõiunctã afferat. Quam quidẽ lætitiã regius
 Propheta aduersus ignaros huius tãtæ felicitatis homines his ver-
 bis insinuauit: Multi dicũt, quis ostẽdit nobis bona? Hoc est, mul-
 ti diuinarũ rerum ignari, cum tantas opes in iustitia & Dei cultu
 fitas esse prædicamus, à nobis requirunt, vbi opes istæ fitæ sint:
 quandoquidem (quod ad externam speciem attinet) nihilo cæ-
 teris hominibus ditiores aut feliciores Dei serui appareant. His
 igitur Propheta respondet: Signatum est super nos lumen vul-
 tus tui Domine, siue, vt D. Hieron. vertit, Leua super nos lumen
 vultus tui Domine, hoc est, fauoris tui lucem effunde super nos
 Domine, placidisq; nos misericordiae tuæ oculis intuere. Hæc
 enim sola res summas mihi opes atq; diuitias parat, tantaq; læ-
 titia cor meum oblectat, vt nulla certè huius mũdi lætitia quan-
 libet maxima, cum interna hac cordis mei lætitia sit vlllo modo
 comparanda. Itaque alij terrenis opibus suis, hoc est, abundantia
 frumenti, vini, & olei, cæterarumq; rerum opulentia glori-
 entur: ego autem in te vno bonorum omnium fonte gloriabor, &
 ipse huius paternæ prouidentiae tuæ confirmatus, securus in pa-
 ce dormiã & requiescam. Videtis igitur, quãta pax & lætitia hæc
 paternam Dei curam & prouidentiam consequatur? ¶ His igi-
 tur rationibus, multisq; alijs (quas recensere nimis lögũ esset)
 paracletus ille spiritus piorum corda miris delicijs afficit, & ad
 omnium terrenarum voluptatum contemptionem inducit. Hi
 sunt igitur præcipui fontes, vnde cœlestis ille Spirit⁹, qui (vt pau-
 lo ante diximus) fluuij nomine in Apocal. designatur, salutare
 spiritualium gaudiorũ aquas educit: quibus piorum mētes non
 modò rigat & oblectat, sed ad omnes etiam virtutum labores
 confirmat & armat. Quis igitur tam vecors, suiq; hostis erit, qui
 non

*Psal. 4.**Ibidem.**Apo. vlt.*

D non huius tanti thesauri desiderio tãgatur? qui nõ studiosissime inquirat, quibus tandẽ rationibus hoc tãtũ bonũ assequi valeat? ¶ Siquis igitur hoc desiderio flagrat, primo loco mētis suæ domũ ab omnibus peccatorũ sordibus per veram animi cõtritionẽ & cõfessionis sacramentũ purgare studeat. Scriptũ est enim: *Sapient. 1.* In maleuolã animã non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim sanctus (qui est Spiritus disciplinæ) effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superueniẽte iniquitate: id est, superueniens iniquitas eum ab anima pellet. Mũdissimo namq; Domino munda debetur habitatio. Quocirca hoc ante omnia totius apparatus huius fundamētum est. Sicut enim tenebras peli primum necesse est, quæ lucis splendore aer illustretur: ita peccatorũ tenebrę fugãdæ prius ab anima sunt, quò diuini Spiritus luce & gratia cõpleatur. ¶ Quid verò post hoc secũdo loco præstãdum sit, Apostoli nos exemplo suo docent: qui vt Lucas in Actis eorũ memorat) his ipsis diebus, quibus Spiritus sancti aduētum præstolabantur, erant perseverãtes in orationibus cũ Maria matre Iesu, & mulieribus. *Act. 1.* O sacer-conuentus! o sancta cõgregatio! o totius pietatis & sinceritatis collegium! in quo nihil aliud quĩsque audire & cernere poterat, nisi lachrymas, suspiria gemitus, & clamores, quibus celos ipsos penetrare, & inde igneas linguas inde robur insuperabile, inde Spiritum sanctum cum donis suis ad terram deducere potuerunt. *Act. 2.* Quo in loco sanctus Euangelista nõ quomodo cunq; orare, sed in orationibus eos perseverasse ait vt intelligeremus, assiduitatem & perseverãtiã orationis esse ad impetrandũ efficacissimã. *Luc. 11.* Quod quidẽ non obscure Saluator indicauit, cum de amico ad amici fores intempesta nocte pulsante ait: Et ille si perseverauerit pulsans, dico vobis, quòd si non dabit ei surgens eo quòd amicus eius sit, propter improbitatẽ tamen eius surget, & dabit ei quæ necessaria sint. Hinc videmus sanctos illos Anachoritas, turbis viciũ derelictis, in deserta loca secessisse, quò ab omni humana cõsuetudine, terrenisq; negotijs expediti, se totos orationis studio, ac diuinarũ rerum cõtẽplationi dederent. Arsenium illum, qui in Theodosij Magni aula non infimum dignitatis gradũ tenuit, vbi in desertum secessit, à vespere sabbati vsq; ad sequentis Dominici diei lucem, erectis in cœlum manibus in oratione perseverare solitum legimus. Isidorum verò alium ex ijsdem Patribus legimus nullum certum orationum

Hiero. ad
Eustoch.

Dent. 33.

Simil.

aut hymnorū numerū præscriptum habuisse, propterea quod **A**
 dies noctesque in hoc studio infatigabili ardore infumeret. **D.**
 Hieronymus verò de sanctissimis quibusdā ætatis suæ foeminis
 mentionē facit, quas misericordiā Domini deprecātes Sol sæpe
 deprehenderit. Ipse verò de se (cū à Dæmone infestaretur) sic
 ait: Memini me clamantē, diē crebro iunxisse cū nocte: nec prius
 è pectoris cessasse verberibus, quàm rediret Domino imperante
 tranquillitas. Tales autē apud Deū oratores Benjamin ille amā-
 tissimus Domini designat. de quo Moyses in Patriarcharū bene-
 dictionibus ait. Amantissimus Domini habitabit cōfidenter in
 eo: quasi in thalamo tota die morabitur. Thalamus autē quietis
 & deliciarū locus est: à quo Bēiamin noster, neq; ad horā, nisi cū
 magno doloris sensu discedere vellet. Horū igitur cōtinuos cla-
 mores quomodo Spiritus ille totius sanctitatis & pietatis parens **B**
 contēnat? Quò diutius igitur & ardentius ad illū clamāt, hoc ma-
 gis & cordis sui sinū dilatāt, & maioribus ab illo diuinæ gratiæ
 opibus cumulātur. O si hāc nobis mentē cœlestis hic Spiritus im-
 mitteret, vt huius rei periculum facere vellemus: atq; vt in ludo
 chartarū totas aliquādo noctes maximo nostro malo infumim⁹
 aliquam saltem noctem, vel bonam eius partem in hoc studio
 cōsumeremus: non dubito, quin pius ille misericordiarum Pater
 clamoribus nostris excitatus, aliquam diuini illius ignis scintil-
 lam, quo Apostolorum pectora inflammauit, in nos quoq; im-
 mitteret: qua percepta, omnes mundi opes atque diuitias vt fu-
 mum & puluerem repudiaremus. Vnde autē festorum insigniū **C**
 vigiliis (quarum apud nos solum manet nomen) ortum habuif-
 se creditis, nisi ex eo quod fideles initio nascentis Ecclesiæ vigi-
 les noctes in sanctorum martyrum celebratione & oratione du-
 cebant? Quod quidem nos in solo natalis Domini festo nunc a-
 gimus: idem certè & in hoc sacro Pentecostes festo, alijsq; simili-
 bus facturi. Orationes verò nostras ieiunijs, eleemosynis, labo-
 rum patientia, iniuriarum remissione, vigili sensuum custodia,
 & cupiditatum abdicatione adiuuare debemus: quo talibus præ-
 sidijs fultæ, cœlos penetrare, atque inde cœlestes opes & eximia
 Spiritus sancti dona nobis impetrare valeant: quibus tandem
 adiuti, ad felicitatis æternæ gloriam eodem aspi-
 rante peruenire mereamur.

Amen.

IN DIE

PIN DIE SANCTO PENTE-

costes concio prima: in qua historia aduentus Spiritus sancti
quam S. Lucas Actu. 2. describit, enarratur: ac deinde ad
quid potissimum idem Spiritus sanctus vene-
rit, & cur in specie flatus venerit,
exponitur.

*THE. Factus est repente de cælo sonus, tanquam adue-
nientis spiritus vehementis. Actu. 2.*

E

Vanis sacratissima huius diei solennitas, fratres charissimi, discipulorum Domini propria esse videatur (qui primitias hodie Spiritus perceperunt) nos tamen nullo modo ab eius participatione secludimur. Siquidem Spiritus sanctus, qui hodierna die in illos descendit, sic planè descendit, vt quan-

diu seculum steterit, ipse quoq; apud nos mansurus sit. Hoc est enim, quod in fidei symbolo quotidie profitemur, cum sanctam Ecclesiam, & sanctorum communionem nos credere dicimus.

F Confitemur enim in mundo esse piorum & sanctorum hominum coetum, in quibus Spiritus sanctus sedem sibi atq; domicilium elegerit, cuius ductu atq; appulsu rebus omnibus terrenis, tanquam inanibus & celeriter interituris, spretis atq; contemptis, spem omnem, amorem, & felicitatem suam in vno Deo positam & constitutam habeant: propter cuius gloriam & obedientiam non modo terrena ista continere, sed vitam etiam & sanguinem profunderi parati sint. Hic igitur ignis, qui è cælis hodie effusus est, in mundo planè ad finem vsq; mundi integer & inextinctus in mentibus multorum fidelium permanebit. Cuius rei typum gessit ignis ille, qui supra Mosis sacrificium, quod in deserto obtulit, è cælo descendit: qui deinceps appositis quotidie manu sacerdotum lignis, in sacro loco vsque ad captiuitatem Babylonicam adseruatus, post illam mirabili ratione restitutus est. Qua de re

sic in 1. Machab. lib. scriptum legimus: Cum in Persidem duce- A
rentur patres nostri, sacerdotes qui tunc cultores Dei erant, accep-
tum ignem de altari occultè absconderunt in valle, vbi erat puteus
altus & sicus: & in eo contutati sunt eum, ita vt omnibus igno-
tus esset locus. Cum autem præterissent anni multi, & placuit Deo,
vt mitteretur Neemias à Rege Persidis: nepotes sacerdotum illo-
rum, qui absconderant, misit ad requirendum ignem: & sicut narraue-
runt nobis, non inuenerunt ignem, sed aquam crassam. Et iussit eos
haurire, & afferre sibi: & sacrificia, quæ imposita erant, iussit, sa-
cerdos Neemias aspergi ipsa aqua, & ligna, & quæ erant superpo-
sita. Vtq; hoc factum est, & tempus affuit, quo sol refulsit, qui prius
erat in nubilo, ac tenus est ignis magnus, ita, vt omnes miraren-
tur. Hic igitur ignis è cælo demissus, & hoc nouo miraculo resti-
tutus, quo omnia veteris legis sacrificia incendebantur, typum cœ- B
lestis huius ignis tenet, qui hodie Apostolorum pectora incendit.
Sicut enim nullum olim sacrificium Deo gratum erat, nisi hoc igne
combureretur: ita nullum iustitiæ, aut pietatis, aut laudis sacrificium
acceptum Deo est, nisi ab hoc diuini Spiritus igne virtutem tra-
hat. Quicquid enim honestè feceris, nisi hoc diuini amoris igne
conditum fuerit, gratum Deo non est. Sicut autem ignis ille qui semel
è cælo descendit, quoadiu lex illa viguit, seruatus est: sic etiam hic
cœlestis ignis, quandiu lex noua durabit (durabit autem ad finem
vsq; mundi) nobiscum permanens est, & in piorum mentibus ha-
bitaturus. Quocirca non temerè à nobis dictum est, hodiernæ so-
lennitatis gratiam non ad Apostolos solum, sed ad nos quoque
pertinere. De hac igitur tanta solennitate hodie dicturi cœlestem
opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus. C

A V E M A R I A.

Libet fratres charissimi, priusquam de huius diei mysterio disse-
rere incipiam, sacratissimæ solennitatis huius dignitatem ex
eius præcipuè nomine indagare. Nomen habet Græcum Pente-
coste, quod quinquagesimum diem significat: quo die Iudæi me-
moriam celebrabant amplissimi cuiusdam beneficij, quod in il-
los Dominus quinquagesimo die, posteaquam ab Ægypto egressi
sunt, contulerat. Descendens quippe in montem Synai, iter illis
ad felicitatem & immortalem vitam ostendit: dum leges dedit,
quibus & rite Deum colere, & felicitatis eius participes effici
possent. Quod quidem beneficium magnificis quidem verbis le-
gislator ipse Moyses attollit cum ait. Quæ est gens sic inalyta, quæ
habet

D habeat cæremonias, iustaq; iudicia, & vniuersam legē, quā ego proponā hodie corā oculis vestris? Huius igitur tāti beneficij memoriā Iudæi hoc quinquagesimo die celebrabant, laudis & gratiarum actionis Domino sacrificium offerentes: quod soli inter omnes nationes delecti essent, quibus diuina eloquia crederentur: soli sine vllō errore veri Dei notitiā & ritum colendi naſti eſſent. ¶ Hæc tamen lex quanuis merito inter magna Dei beneficia numeranda eſſet, non tamē omnino perfectā, & numeris omnibus absoluta erat: multa enim in ea meritō desiderabantur. Atque illud in primis quod ea iter quidem ostēdebat in cœlū: homini tamen per cōmunē peccati morbū claudō & imbecillo, vires ad ingrediēdū non suppeditabat. Peccati quidē fugā præcipiebat, sed peccati odiū non præbebat. Præterea cū multa quidē hominibus aliās concessa prohiberet, prohibitionē ipsa peccādi acuebat appetitū (qui ferē nititur in vetitū semper, cupitq; negata) & legū quoq; ac prohibitionum multitudine, plura infirmis hominibus per occasionē non quidē datā, sed acceptam, offendicula præbebat. Vbi enim non est lex, nec præuaricatio: cōstituta verò lege, præuaricationis pariter occasio cōstituitur. ¶ Hæc ergo quæ infirmis hominibus offendiculo esse poterant hodierna die Spiritus ille cœlestis aduentu suo sustulit: dū fidelium mentibus illapsus, non modò splendidissimo lucis suæ fulgore eos illuminauit, sed etiam charitatis igne in amorem rerum diuinarum accendit, & afflatu suo ad omnia legis præcepta perfectissimè implenda vires contulit. Quod ita futurum esse, multo antè Dominus per Hieremiam hoc memorabilivaticinio pollicitus fuerat. Ecce (inquit) dies venient, dicit Dominus, & feriam domui Israel & domui Iuda foedus nouum: non secundum pactum, quod pepigi cum patribus vestris, quando apprehendi manum eorum, vt educerem eos de terra Ægypti: sed hoc erit pactum quod feriam cum domo Israel in diebus illis. Dabo legem meam in visceribus eorum, & in cordibus eorum scribam eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Cū autem nouum foedus & pactum, siue nouam legem auditis, non solum Euangelium atramento & calamo scriptum, sed præcipue Spiritum sanctum cogitatione complecti debetis. Hæc enim noua lex (vt D. August. cæteri que Patres docent) ipsa Spiritus sancti gratia, eiusque diuina præsentia est. Vt enim D. Thomas ait, vnaquæque res id esse dicitur, quod in ea præcipuum &

Hier. 31.

D. Thom.

August.

maximum est. Præcipuum autem atque maximum in noua lege, & in quo tota eius vis consistit, est gratia Spiritus sancti: quæ & mentem nostram & pietatem & iustitiam erudit, & ad eam studiose colendam afflatu suo incitat & impellit. Hinc D. Aug. Quid sunt, inquit, leges nouæ, nisi virtutes in cordibus fideiū? Hæ nāque nos ad officia sua alacriter & suauiter exequenda mouent. Alacriter, inquam, quia vt Aristot. ait. Non est admodum difficile ea agere, quæ vir iustus agit, sed difficile tamen est, eo modo agere, quo ille agit, hoc est, prompto & alacri animo.

Exo. 20.

Ioan. I.

Qua ex vtriusque legis discrimina animaduersione quidē dignissima cognoscere licebit. Illa siquidem lex scripta fuit in tabulis lapideis, hæc verò in cordibus fidelium, in quibus habitat Spiritus sanctus. Illa solùm erudiebat, & illuminabat intellectum: hæc verò & illuminat longè clarius intellectum, & vèhementer in amorem Dei inflamat affectum. Illa viam solùm ostendebat in cælum: hæc & viam ostendit, & vires atque animum ad ingrediendum addit. Illa pœnis ac terroribus homines in officio continebat: hæc amore magis ad pietatem & officium inuitat. Quocirca illa timoris lex, hæc amoris esse dicitur: illa seruatorum, qui pœnarum metu à malo coercentur: hæc verò filiorum, qui amore magis ad obedientiam incitantur. Vnde cū Dominus legem illam ferret, tanto filios Israel tremore concussit, vt perterriti atque pauore perculsi, ad Moysen dicerent. Loquere tu nobis & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur. Quibus ille, Nolite, ait, timere: vt enim probaret vos venit Deus, & vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis. At hoc die fideles amoris igne de cælo immisso, non timoris sed amoris spiritu in nouam vitam informati & animati sunt. Vnde Apost. Non accepistis, inquit, spiritū seruitutis, iterum in timore, sed accepistis spiritū adoptionis filiorū Dei, in quo clamamus Abba pater. Hoc est, qui filiorum in pectore nostro amorem ingenerans, facit nos Deum toto affectu tanquam parentem & vnicum salutis autorem inuocare. Est & aliud discrimen, quod quidem ex impari vtriusq; legislatoris dignitate nascitur: quod Ioannes Euangelista exposuit, cum ait: Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Quò verò legislator dignior, hoc & lata lex præstantior atque sublimior. ¶ His ita constitutis, facile est animaduertere, quanta sit huius diei solennitas, quantaque à nobis deuotione

tione

Ditione & alacritate celebranda. Si enim Iudei olim ex omni natione quę sub cœlo est, Hierosolymā confluebant, vt pro latę legis beneficio omnes in commune Domino gratias agerēt: quid nos facere par est, qui hoc eodem die pro lege Euangeliū, pro litera spiritum, pro vmbri veritatem, pro ministracione damnationis, ministerium iustitię, pro spiritu timoris, adoptionem filiorum, pro lege deniq; Moſis, Christi gratiam percepimus? Quò ergo maius beneficiū, hoc & solennitas dignior, & charitas ardentior, & gratiarum actio debet deuotior esse. Hęc de solennitatis dignitate præfati, eius nunc historiam, & historię mysterium, quantum nobis per diuinam gratiam licuerit, explicare incipiamus.

§. I.

E ¶ Saluator noster profecturus ad Patrem, cū discipulos suos mœrore consternatos abcessu suo videret, multis eos & maximis rationibus consolatus est. Familiare enim Dño est, mœrorē ipsius causa susceptū, multis modis lenire & mitigare. Inter varia autē doloris huius leuamenta, illud præcipuū & maximum fuit, quòd pro se alium eis præceptorem & consolatorem propediem missurus esset: qui eos in rebus gerendis erudiret, in afflictis consolaretur, in dubijs confirmaret, in certaminibus cœlesti virtute armareret, qui eis documenta omnia, quibus ab ipso antea instructi essent, ad memoriam reuocaret, qui in omnem veritatem duceret, qui ante Reges & præfides ipsorum ore loqueretur, & locupletissimum de se testimoniū ferret: qui deniq; cum illis perpetuo, nūquam ab eorum complexu auellendus, permaneret. His igitur tam magnificis promissis freti, non modo mœrorem suum leniebant, sed mētem quoq; suam ad huius Paracleti spiritus expectacionē excitabant. ¶ Hęc ante passionem omnia. Post resurrectionem iterū eadem promissa renouauit, cōfirmavitq;. Ego (inquit) mittam promissum Patris mei in vos: vos autē sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto. Et rursus, Ioannes (inquit) baptizauit aqua, vos autē baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies. Et iterū, Accipietis virtutem superueniētis Spiritus sancti in vos: & eritis mihi testes, &c. ¶ Hac igitur tanta spe discipulorum animi erecti atq; suspensi, vbi primū Dominus ab illorum conspectu in cœlum sublatus est, in cœnaculo montis Sion sese omnes vno consilio atq; vna mente cōdiderūt: ibiq; (vt

Luc.

Lucas Euāgelista refert) cū Maria matre Iesu, cæterisq; sanctis fē A
 minis in precibus, die nocteq; perseverabant, hoc videlicet mag
 nificentissimū Christi Dñi promissum à Deo Patre postulantes.
 Orationis enim proprium munus & officiū est, hunc Spiritū cō
 tinuis clamoribus petere: præmiū verò, quod ita postulaueris, im
 petrare. Hoc autē exēplo fratres, multorū errori occurrere poterit
 tis, qui diētitare solent. Iā à Deo decretū est, quæ tandē fors mihi
 euentura sit: neq; irritū esse vllō modo potest, quod ille decreuit.
 Volo igitur genio indulgere, & voluptuosam vitā sectari: nulla
 enim res diuina decreta immutare atq; conuellere poterit. Si tu
 ergo hoc modo Philosopharis, simili ratione Apostoli quoque
 Philosophari potuerunt dicentes: Omnia Prophetarū oracula
 Spiritus sancti aduentū prædixerūt: magister verò cœlestis Chri
 stus Dñs & antepassionem & post resurrectionem suam nihil fre B
 quentius in ore habuit. Cū ergo Dei veritas concidere nullo mo
 do possit, in nos vtiq; Spiritus sanctus adueniet, etiā si totos hos
 dies inertis somno & otio consumamus. Verū discipuli hoc mo
 do Philosophati nō sunt, sed vt tantæ expectationis dignitas po
 stulabat, omnes in vnū collecti, dies noctesq; Dominicā promif
 sionē cōtinuis precibus vrgebant. Hoc enim perseverādi verbū,
 quo diuinæ historiæ scriptor vsus est, aperte indicat. Sciebant
 enim rerū omniū moderatorē Deū, vbi aliquid in rebus huma
 nis fieri decernit, vias etiam & rationes simul definire, quibus id
 perfici & absolui possit. Decreuit autē in nouissimis diebus Spiri
 tū sanctū in nos ē coelo demittere: sed id tamen Apostolorū pre
 cibus, ac præcipuè meritis & intercessione Christi decreuit, sicut
 ipse ait: Ego rogabo Patrē, & alium Paracletū dabit vobis. Vtrun C
 que igitur simul statuit, & quod esset in nos donū collaturus, &
 qua ratione esset collaturus. Quāuis autē præcipua huius benefi
 cij ratio Christi Domini merita & oratio fuerat, tamen hoc etiā
 quod Apostoli præstare poterant, quālibet exiguū esset, cū Chri
 sti meritis simul interuenire voluit. Hoc enim ferē diuinæ prou
 dentia ordo exigit, vt quāuis ipse in opere salutis nostræ quod
 præcipuū & summū est exequatur, nos tamē vult, vt id quod pro
 virili nostra possumus (quāuis exiguū & tātis eius beneficijs im
 par sit) exequamur. Aliter enim magnam ignauia atq; socordie
 nostræ occasionem beneficijs suis præberet. Dum igitur hæc sa
 era concio his decem post ascensum Domini diebus, in orationi
 bus perseveraret, & promissum à Deo munus precibus vrgeret,
 decimo

D decimo tandem die, cum sacrum Pentecostes festum Iudæis instaret, [factus est repente de cælo sonus, tanquam aduenientis spiritus vehementis: & repleuit totam domum ubi erant Apostoli sedentes: Et apparuerunt illis dispartita lingue tanquam ignis: seditque supra singulos eorum. Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui varijs linguis, pro ut Spiritus sanctus dabat eloqui illis.] Eo namque claritatis splendore, eo mentis ardore, suauitate, & admiratione completi sunt, eaque diuinorum mysteriorum cognitione illustrati, ut continere se non possent, quin vocibus & clamoribus immensam diuinæ bonitatis magnitudinem linguis omnibus prædicarent. Quid enim aliud facerent, qui tantam diuini Spiritus plenitudinem & lucem acceperant, quantum nulli antea Patriarchæ, nulli Prophetæ fuerat consecuti? Hic igitur celestis ignis in eorum cordibus exestuans, quomodo has flamas cohibere potuisset? Si aqua quæ natura grauis est, & deorsum naturali impetu fertur, ubi igni admota vehementem ignis calorem concepit, velut naturæ suæ oblita sursum nititur, nec intra vasis angustias continetur, sed foras erumpit: quid mirum, si Apostolica pectora, ubi hoc cœlesti igne exarserunt, in has laudis & confessionis voces erumperent? Poterat sane quisque eorum illa Eliu verba merito usurpare, En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas nouas dirumpit.

Simila

Iob. 32.

¶ Ideoque non mirum, si nonnulli eorum, qui ad has voces confluxerant, cæteris ad rei magnitudinem & linguarum varietatem attonitis, irridetes dicerent, Musto pleni sunt isti. At Petrus in medium prosiliens, mysterij magnitudinem ex Prophetarum vaticinijs & testimonijs propalare cœpit. Nempe Deum, qui præteritis temporibus parcus Spiritum suum selectis quibusdam hominibus impartitus fuisset, nunc vni geniti Filij sui meritis & sanguine placatum, quasi diuitiarum suarum prodigum, gratiarum omnium thesauros aperuisse: & has tantas opes in omnem carnem, hoc est, in omne genus hominum effudisse: quemadmodum Ioëlis ore prænucciasset. Et erit (ait Dominus) in nouissimis diebus, effundam de Spiritu meo super omnem carnem. Non enim solum Iudææ finibus hæ tantæ opes continendæ erant, sed ad omnem carnem: hoc est, ad omnes exterarum gentium oras quam latissime profundendæ. Quod idem Apostolus paulo inferius exposuit, cum ait. Vobis enim est repromissio, & filiis vestris, & omnibus qui longè sunt. Hoc est, qui à veri Dei cultu & religione alieni, Dæmonum obsequio addicti sunt. Qui hoc cœlesti Spiritu afflati, & diuinæ gratiæ opi-

Ioel. 2.

Act. 2.

bus locupletati, lætissimos pietatis & iustitiæ fructus edent. Hæc A
igitur tanta gratiarû vbertas in omnem hodie carnem effusa esse
dicitur: quoniam licet centum viginti homines tantum illam per
ceperint, hi tamen facultatem donandi eam cæteris acceperunt.

6. I I.

¶ Hactenus historiæ gestæ, quâ simplicibus penè verbis beatus Evangelista Lucas exposuit: quæ tamen tot penè mysterijs, quot verbis referta est. Nihil enim in ea otiosum, nihil mysterio & ratione vacans continetur. Nam quod Spiritus sanctus è cœlo missus sit, quòd post ascensum Christi Domini in cœlum in nos venerit, quòd in festo Pentecostes, quòd in specie spiritus vehementis, & ignis, variarumq; linguarum apparere voluerit, quis mysterijs vacare credat, nisi qui omnium diuinarum rerum ignarus sit? Sed quoniam his omnibus rebus explicandis vnicus sermo fatis esse non potest, quòd inter hæc omnia veluti caput est, in præsentî concione tractabimus: nempe ad quid potissimum Spiritus sanctus è cœlo in nos delapsus sit. Cui quæstioni tam multa responderi possunt, quàm sunt multa beneficia, quæ nobis in hoc vno beneficio cõferuntur: quæ & maxima, & innumera sunt. Præcipua tamen huius aduentus causa extitit, vt collapsam naturam hominis reformaret, animosq; nostros à iustitiæ & pietatis cultu abhorrentes, ad iustitiam potèter incitaret. Quòd vt rectius intelligatis, rudi, crassaq; (quòd ait) Minerua hoc explicandum curabo. Sciendum ergo est, duo maximè nobis necessaria esse, quò per viam salutis & iustitiæ ingredi valeamus: nempe rerum gerendarum cognitionem, & voluntatis ad agendum propulsionem. Hoc est, vt sciamus quonam modo iustitia colenda sit, deinde vt ex animo eam colere velimus. Multi enim sciunt, quo pacto viuendum sit, qui tamen cupiditatibus suis implicati, vehementer illud ipsum vitæ genus quòd probant, detrectant, atque refugiunt. ¶ Ex his autem duobus prius illud longè facilius est. Partim enim nature lumine, partim doctrina legis instructi, quid sequendum, quid fugiendum sit vtcunq; nouimus. Quis enim nesciat periurium, mendacium, furtum, homicidium, & adulterium detestanda esse? Contra verò castitatem, humilitatem, charitatem, & omnes denique virtutes esse sectandas?

Das? Quid ergo hominibus ad pietatem & iustitiam deest? Nimirum certa & firma voluntas præstandi quod intelligas. Quàm multi enim sunt, qui cum sciant virtutem & probitatem esse maximè expetendam, libidinum tamen & voluptatum amore deincti eam deserunt? Quibus illud Poetæ maximè conuenire videtur. Video meliora proboque, deteriora sequor.

In hanc autem miseriam homo propter cõmune naturæ peccatum corruit. Vnde, necessario consecutum est, vt in via Dei claudicaret, qui cum intellectu vtcunque agenda cognosceret, affectu tamen & voluntate ab illis longè abhorrebat. O quàm multi in hoc miserando statu degunt, qui cum æternam vitam & salutem percupiant, & præceptorum diuinorum obedientiam ad hoc esse necessariam sciant, hanc tamen horrent, atque fastidiunt: contraque quicquid animæ saluti nocet, sitièter appetunt. Itaque cum Deus pudicam vitam, & fraternam charitatem, & sobrietatem, & iniuriarum patientiam, & lenitatem, & humilitatē, & terrenarum opum atque voluptatum contemptum, tanquam salutes animi cibos illis proponat: ipsi contrà, hæc omnia detrectantes, libidinem, intemperantiam, superbiam, fastū, terrenas opes, & voluptates ardentissimo studio consecratur. His igitur omnibus degendæ vitæ ratio nota est: deest tamen firmâ præstandi voluntas, sine qua cognitio illa non admodum iuuat, & interdum etiã in maiorem damnationis cumulum cedit: quãdo quidem eorum causam inexcusabilem corã superno iudice reddit.

Huic igitur morbo (vt initio diximus) lata olim à Deo lex non succurrebat: quæ cum diuinæ voluntatis & peccati cognitionem præberet, non tamen aut peccati odium, aut diuinæ legis amorem conferebat: ideoque salutem hominibus non dabat. In hoc igitur verè miserando statu mundus ante Domini Saluatoris aduentum agebat. Quid igitur? An in hac tanta infirmitate homines, quos ad imaginem tuam Domine condidisti, & felicitatis tuæ participes effici voluisti, perpetuo manebunt? Si nulli animantium prouidentia tuæ beneficia desunt, si vilissimis etiam vermiculis, cæterisque reptilibus ita consulis, vt quicquid ad fines suos consequendos necessarium sit, largè illis atque magnificè suppedites: qui fieri poterit, vt hominem deseras, propter quem omnia condidisti? Quomodo his opibus destitutus erit, quibus ad finē, propter quē illū

Simile.

condi-

condidisti, niti & aspirare possit? Non est hoc prouidentia tua, **A**
 quæ maxima cura ea, quæ maiora sunt, tuetur ac moderatur.

¶ Huic igitur tantæ necessitati sic diuina bonitas cōsuluit, vt vix
 quicquam homini felicius aut optabilius contingere potuisset.
 Cū enim multis modis infirmitas nostra roborari, & inopia su-
 bleuari potuisset, hanc præcipuè sanandæ naturæ nostræ ratio-
 nē delegit, vt ipse conditor noster fieret medicus & magister no-
 ster, qui omnia in omnibus adimpleret. Hoc enim prima lectio-
 nis Euangelicæ verba insinuat, quibus Saluator ait: Siquis diligit

IOAN. 14.

me, sermonem meū seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eū
 veniemus, & mansiōnē apud eum faciemus. Quid quæso hac di-
 gnitate sublimius? quid humanæ naturæ optabilius? Pensate, ait

Gregor.

D. Grego. fratres charissimi, quāta sit ista dignitas, habere in cor-
 dis hospitio aduentum Dei. Sicut igitur diuina bonitas multis ta- **B**

tionibus humanum genus redimere potuisset, eam tamen dele-
 git, quæ & nostræ miseriæ sanandæ & diuinæ gloriæ amplifican-
 dæ cōmodissima esset: nempe vt opus hoc vnigenito suo demā-
 daret: ita modò cum multis alijs rationibus inopiæ atque infir-
 mitati nostræ prouidere potuisset, hanc vnā destinauit, quæ erat
 omniū efficacissima & præstantissima: maioremq; homini non
 modò salutem, sed etiam dignitatem afferret. Ad hoc igitur Spi-
 ritus sanctus missus est, vt quod veteri legi deerat, abūde supple-
 ret: vt lapsæ naturæ morbū sanaret: vt algentem hominis volun-
 tatem igne suo incenderet, torpentem excitaret, iacentem erige-
 ret, & in diuinæ legis studium inflāmaret. Quo factum est, vt qui
 hoc diuino Spiritu plenius afflati fuere, maiori deinceps ardore **C**
 & contentione cœlestia & inuisibilia bona quærerent, quàm ter-
 rena & visibilia antea quæsisent. Quod ita futurum esse longè

BATHG. 4.

antè Baruch Propheta vaticinatus fuerat his verbis: Sicut enim
 fuit sensus vester, vt erraretis à Deo: sic decies tantum cōuertē-
 tes, requiretis eum. Magna planè maximeq; miranda sunt: quæ
 de huius diuini Spiritus virtute & officio in literis sanctis præ-
 dicantur: sed hoc tamen summum vaticinium paucissimis ver-
 bis ea omnia comprehendere videtur. Si quis enim paulò at-
 tentius cum animo suo reputauerit, quo studio & ardore se-
 culi homines secularia bona, hoc est, opes, honores, vo-
 luptates, potentiam, regna, & imperia consecretur: si Han-
 nibales, Cæsares, Alexandros, cæterosque mundi principes ad
 memoriam reuocauerit, & quos ij labores & pericula impe-
 randi-

Drandi cupiditate adierint, consideret, satis superq; esse arbitrabitur, si quis eo studio & contentione cœlestia bona quærat, quo illi terrena quæ fuerunt. At multo maius mihi studium atq; ardorem Vates sanctus pollicetur cum ait, Decies tantum conuertentes requiretis Deum. Ea enim cœlestis huius spiritus vis & potentia est, sicq; interdum pectus, quod plenius obsederit, illuminat, roborat, instruit, & cœlestium rerū amore incendit, ut omnes mundi amatores, omnes ambitiosos, avaros, voluptuarios, ceterosq; terrenarum rerum amore ebrios, studio & amore rerum cœlestium multis partibus superet. Cuius enim avari & ambitiosi ardor cum ardore Pauli? cuius studium cum illius studio? cuius labores cum illius laboribus cōferendi sunt? Neq; verò ego Paulū tantum, sed Laurentios, Vincentios, & innumerabilem sanctorum Martyrum exercitum proferre possem, qui eodem spiritu acti, maiori desiderio mortis supplicium propter Christi fidem, quam alij vitam & mundi gloriam appetebant. An non hoc facile D. Ignatius ostendit, qui tanto Martyrij ardore flagrabat, ut ad bestias dānatus, sic eas appellaret: O felices bestias, quæ præparantur mihi, quando venient? quando emittētur? quando eis licet frui carnibus meis? Quas ego opto acriores fieri, ne fortè, ut in nonnullis fecerūt, timeant contingere corpus meū. Quin & si cunctabuntur, ego vim faciam, ego me ingerā. Quid hoc animo excelsius? Quid mirabilius? Vnde hæc tanta vis, nisi ab hoc Spiritu vehementi, qui hodie apostolica pectora repleuit?

F Hac enim de causa in vehementis auræ specie venit, ut ipsa species, quæ sensibus obiecta erat, latentem eius vim & impetū, quos ad pietatis & iustitiæ amorem exsuscitat, indicaret. Propriū enim vehementis & concitatæ auræ est, ea in quæ incurrerit potenter impellere. Sic videmus quo impetu & celeritate naues in mari moueantur, cū vehemens aura spirare cœperit: qua tamen destitutæ, immobiles in medio mari iacent. Simili ergo impetu pigram hominis voluntatem, & ad pietatem & iustitiam corruptæ naturæ vitio desidem & inertem, inuisibili quadam sed potenti tamen virtute Spiritus sanctus incitat & impellit. Quam rem Dñs appositissima similitudine explicuit, cum ait: Spiritus ubi vult spirat, & vocem eius audis: sed nescis vnde veniat, aut quò vadat: sic est omnis qui natus est ex spiritu. Hoc est, ventum qui dem quanuis non cernamus, eius tamen vim & efficaciam intelligimus, cum arborum fragorem & motum vento excitatum videmus,

nam de by

Simil.

Simil.

Ioan.

mus, & ingentes interdum arbores, firmaq; radice solidatas, eius A
 viconuillas vel con fractas intueamur. Eius igitur effectum aper
 te videmus, ipsum tamen non cernimus, sed intelligimus. Hoc
 est enim quod ait: Sed nescis vnde veniat, aut quo vadat: qua lo-
 quendi figura, aëris naturam ab ocularū sensu remotam designa-
 uit: quanuis eius motus & impulsus apertissime sentiat. Hac
 autē similitudine Dominus prepotentē diuini spiritus virtutem,
 sed latentem tamen, atq; inuisibilem voluit indicare, cum dixit:
 Sic est omnis qui natus est ex spiritu. Quis est autem qui natus
 est ex spiritu? Cedo mihi aliquem, qui iuxta prioris natiuitatis
 naturam, carnis cupiditatibus aliquando seruiuit: nunc verò per
 cepta diuini Spiritus gratia, in nouam creaturam regeneratus,
 non carni sed spiritui, non voluntati propriæ, sed diuinæ: non se-
 culo, sed Deo seruire contendit. Hic sic diuinæ vocationis bene- B
 ficio feliciter renatus, sentit quidem animum suum interius com-
 mutari: sentit se ad religionis studiū & cœlestium rerum amorē
 vehementer accendi: sentit se amare quæ oderat, odisse quæ ama-
 bat, desiderare quæ fastidiebat, fastidire quæ sitiebat, voluptatē
 capere in ijs quæ illi acerba erant, oneri verò & mœrori esse quæ
 illi antea voluptati erant. Hoc autem discimus quotidianis voci-
 bus & exemplis eorum, qui singulari Dei dono ab amore seculi
 ad Dei amorem & pietatis studium tota mente conuersi sunt.
 Alius enim dicit, se olim quidem vitam omnem in chartarum lu-
 do, ceterisq; similibus contriuisse: modò verò vbi spiritualis dul-
 cedinis guttulam degustauit, omnia ludorū genera morte peius
 odisse. Alius, qui dies noctesq; pecuniæ congerendæ intentus C
 erat, nunc se eximio Euangelicæ paupertatis studio flagrare ait:
 & qui prius aliena frequenter rapiebat, nunc pietatis amore sua
 etiā libentissimè elargitur. Alius, qui impossibile esse credebat
 citra impurū carnis commerciū viuere, modò fatetur se multos
 iam annos non solū impuro opere, sed ne verbo quidem aut co-
 gitatione pudicitæ candorē labe vlla maculasse. Alius, qui olim
 aut venandi, aut equos alendi studio sic deditus erat, vt aliud ni-
 hil cogitaret, aut moliretur, vbi cœli atria cogitatione collu-
 strare cœpit, ad hæc omnia tanquam vilissima & abiectissima
 nauseat. Alius fabulorum librorum lectioni (qui impuden-
 tissimis mendacijs horrida bella & singularia certamina confin-
 gunt) perpetuo & indefesso studio vacabat: verum vbi deliba-
 ta diuini Spiritus dulcedine resipuit, vehementi pudore affi-
 citur

Dicitur, quòd talibus nenijs ac nugamētis oblectari sustinuerit. Inuenies & virgines non paucas, quæ felicitatem suam in corporis & vestiũ ornatu positam habebant, quæ vbi primã huius diuini Spiritus limina attigerũt, hæc omnia velut stercorea & tanquam pannos menstruatae detestantur. Erunt & aliæ, quæ ita in virorũ & filiorum amore insaniebant, vt si quis illos vel leuis morbus attigisset, vix mentis cõpotes essent: quæ vbi diuini amoris suauitatem degustarunt, cæteros deinde creaturarũ etiã coniunctissimarum amores ita moderate sunt, vt ad omnia quæ de rebus suis diuina prouidentia statuere voluisset, paratum semper & promptum animum gestarēt. Erunt rursus & alij, qui hæc ipsa quæ sigillatim enumerauimus, sibi ipsis accidisse dicant: qui hoc argumento conuicti, clamare cum Propheta cogantur: Hæc mutatio

Edexteræ excelsi. Omnes igitur isti, vbi cœlestium bonorũ amœnitatem, spiritu monstrante, experimento didicerunt, facile præ horum dignitate & splendore cetera omnia pro nihilo ducunt. *Psal. 76.*

Hinc **D. Gregor.** Sancti, inquit, viri cum iam æternis æstuant desiderijs, audire quæ sunt mundi, deprimens pondus credunt. *Gregor.*

Valde nanque insolens & intolerabile æstimant, quicquid non sonat illud, quod intus amant. His autem interni hominis mutationibus Spiritus sanctus, qui nos ita afficit, testimonium quoque perhibet spiritui nostro, quòd sumus filij Dei: nõ quòd hoc quisquam in hac vita certò scire possit, sed quòd vehementes interdum ea de re coniecturas habeat. **E** Quisquis igitur his aut similibus rationibus sic immutatus est, vt vix seipsum agnoscat, & se nõ esse qui ante erat, miratur: is vtique (quod ante quærebat) ex Spiritu natus est, quando prioris natiuitatis vetustate deposita, in nouam creaturam translatus est.

Ne verò quisquã hanc tantam animorũ mutationem minoris faciat, quàm par est, sciat ex **D. Bernardi** sententia, altius atque diuinius esse donum hoc, quàm operationem miraculorum. Is nanq; in vita Malachiæ viri sanctissimi, quàm ipse literis mãclauit, vbi sceminam quandam sancti viri precibus à morte ad vitam fuisse reuocatam cõmemorasset, aliam deinde refert, quæ iracundiæ & furoris morbo sic obnoxia erat, vt & fratribus & filijs etiam, cæterisq; omnibus intolerabilis existeret. Itaque dolentes filij tum pro illa, tum pro seipsis, trahunt illam ad præsentiam Malachię lachrymabilem cum fletu querimoniam deponentes. **Vir autem sanctus, & periculum matris, & incõmodũ**
miser-

miserans filiorum, seorsum aduocat illam, fuerit ne cōfessa ali- **A**
 quādo peccata sua, sollicitè percontatur. Respōdit, Nequaquam.
 Confitere, inquit. Paret: & ille iniungens pœnitentiā cōfidenti,
 oransq; super eā, vt Dominus omnipotens det illi spiritū māsue-
 tudinis, in nomine Domini Iesu, ne vltra irascatur, iubet. Tanta
 deinde māsuetudo secuta est, vt pateret omnibus, non esse aliud,
 quā admirabilē mutationē dexteræ excelsi. Fertur adhuc ho-
 die viuere, & tantæ esse patiētiae & lenitatis, vt quæ omnes exa-
 sperare solebat, nullis modò exasperari damnis, cōtumelijs, & af-
 flictionibus queat. Si licet, & me, iuxta Apostolū (ait Bernard.)
 abū dare in sensu meo, accipiat quisq; vt volet: ego istud superio-
 ri suscitæ miraculo mortuæ sentio preferendū, quod exterior
 quidē ibi, hīc vero interior reuixerit homo. Hactenus Bernard.
 Satis quidem hoc exēplo, vt opinor, fratres, huius admirandæ **B**
 mutationis vis & dignitas intelligi potest. Verū quò res fiat di-
 lucidior (nec enim mirū est, si minus capiamus quod Nicodemus
 olim magister in Israel ignorabat) aliud vobis huius admirandæ
 mutationis locupletissimū exemplū proponā. Intuemini Apo-
 stolū. Petrū in passione Domini ad vnius inermis puellę vocē tre-
 pidantē, & Dominū pernegantem, ac paulo post ipso Domino
 p̄sente, cuius obsequio vitam suam paulò antè deuouerat, eiu-
 rantem, detestātem & anathematizantem (hoc est, dira sibi sup-
 plicia imprecantem) quod hominem illum non agnosceret.
 Quid hoc animo infirmius? quid imbecillius? At nunc eundem
 intueamur, vbi paucis post diebus hunc coelestē Spiritum hau-
 sit. Is igitur postea quā maximis quotidie vocibus crucifixi **C**
 gloriam in omnium oculis prædicasset, in senatum Iudæorum
 adductus (quò Annas princeps sacerdotum, & Ioannes, & Ale-
 xander, & quotquot erant de genere sacerdotali confluerant)
 & ab illis, in cuius nominis virtute claudum quendam sanasset,
 interrogatus, hæc animosa inuiolabilis fidei verba respōdit: Prin-
 cipes populi & seniores, si nos hodie dijudicamur in benefacto
 hominis infirmi, in quo iste saluus factus est, notum sit omnibus
 vobis & omni plebi Israel, quod in nomine Domini nostri Iesu
 Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitauit
 à mortuis, in hoc ille astat corā vobis sanus. Hic est lapis, qui re-
 probatus est à vobis ædificantibus, qui factus est in caput angu-
 li: & non est in alio aliquo salus. Neq; enim aliud nomen est sub
 coelo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. **Quid**
 quæso

D quæso hac responsione fortius? quid cōstantius? quid mirabilius? Quā enim circūstantiam prætermisit, quæ vel ad cognoscēdum Christum, vel ad eius gloriam declarandā, vel ad Pōtificū & Pharisæorum perfidiam & Immanitatem accusandam pertineret?

Quiste, ò beate piscator, sic mutauit? Vnde tibi tanta vis, tã noua fortitudo, tam insuperabilis cōstantia? quis pectus illud adeò muliebri & infirmum, vt mulieris infirmæ vocem paucis ante hac diebus expauesceret, sic armavit, vt totum Iudæorum senatum atque conciliū insuperabili fortitudine pedibus proterres atq; calcaret? Quis igitur hoc exēplo non facile huius cœlestis Spiritus vim & potestatem agnoscat? non miretur? nō reueretur? non adoret? non votis omnibus ad huius (vt ita dixerim) diuinitatis participationem aspirare cōtēdat? Quod autem de vno

E Petro dixi, idem de cæteris quoq; discipulis dicere potuissem, qui tamē omnes in passione Domini scādālū passi sunt. Omnes enim relicto eo fugerunt, adeò, vt adolescens quidam syndone tectus, dum ab impijs comprehenderetur, relicta syndone nudus profugerit ab eis, ac pudoris & verecūdiæ iactura salutē sibi hac turpi fuga quæserit. Quæ omnia diligēter ab Euāgelistis Spiritus sanctus describi voluit, vt hac ratione tū discipuli ipsi, tū omnes nos, quid illis Spiritus sancti gratia contulisset, intelligeremus. Simile enim quidā facere solēt, qui thesauris vel fisco Regum præficiuntur: qui priusquā munus illud obire incipiant, patrimoniorū suorum opes Regibus ipsis declarādas curāt: vt qua in re ex officij administratione ditiores euaserint, cōstare liquidò possit. Sic igitur perspecta prior discipulorum imbecillitas, satis aperte, quid à Spiritu sancto perceperint, ostendit.

Simil.

Sed dicet aliquis forsitan, Recte sanè. Verūm hoc tam præclarum Spiritus donum Apostolis tantū concessum est, qui primitias Spiritus acceperunt. Fateor quidem ita esse. Sed quem tamen Dominus ab huius Spiritus participatione secernit? quem à gratiæ suæ communionem secludit? Imo quàm multis nos modis ad illam vocat? Euntes, inquit, in mundum vniuersum, prædicare Euangelium omni creaturæ. Quid est autem Euangelium nisi oblata vitro Spiritus sancti gratia? Rursumq; apud Ioānem Dominus. Si quis, inquit, sitit, veniat ad me, & bibat. Hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. O vocem auream! o vocem pietatis & misericordiæ plenissimam! dignam, quæ cordis nostri auribus perpetuò insonaret, vt nos in

*ignis de
Spiritus
sancti
gratia*

Mat. 16.

Ioan. 7.

desiderium & spem cœlestis huius doni erigeret. Quid verò illa **A**
 Prophetæ inuitatio? Omnes sitientes venite ad aquas, & qui nō
 habetis argentum, properate, emite, & comedite. Venite, emite
 absque argento, & absque vlla commutatione vinum & lac: hoc
 est, vinū dilectionis, & lac cœlestis suauitatis. Vinū, qui robustio-
 res iam effecti estis, lac, qui adhuc tanquā paruuli in Christo vbe-
 ra fugitis. Sed quonam modo hæc inter se duo cohærent, Veni-
 te, emite: cum statim dicat, absque argento, & absque vlla cōmu-
 tatione? Quis enim emit, qui non vel pecunia vel alicuius rei cō-
 mutatione emat? An fortasse hoc est, quod Spōsa in Cant. ait? Si
 dederit homo omnē substantiā suam pro dilectione, quasi nihi-
 lū despiciet eam. Tanta nanque cœlestis huius doni dignitas &
 magnitudo est, vt eius grātia omnes mūdi opes expensæ, omnes
 mundi labores exhausti, nihil profus esse dicātur. Vnde est illa **B**
 vox: Neque comparauilli lapidē pretiosum: quoniā omne aurū
 in cōparatione illius arena est exigua, & tanquā lutū æstimabi-
 tur argentū in conspectu illius. Quid quòd hoc donū & emitur,
 & gratis etiā donatur? Sicut enim interdum ita contingit, vt alius
 sit qui seminet, alius qui metat: ita non mirū si in hac etiā re alius
 sit qui emat, alius qui gratuito accipiat. Verè enim Christus Do-
 minus hoc tantum donum nobis sanguinis sui pretio emit: nos
 verò à Patre gratis propter illum accepimus. Hoc est enim, quòd
 Apostolus insinuauit, cum ait, nos gratis fuisse iustificatos per
 redemptionem, quæ est in Christo Iesu, Gratis ergo sumus iusti-
 ficati, sed magno tamen pretio empti: videlicet per redemptio-
 nem, quæ est in Christo Iesu.

Sed iam receptui canentes, quid ex his quæ à nobis hæctenus **C**
 dicta sunt, domum referre debeamus, ne frustra concionem au-
 disse videamur, paucis aperiendum est. Primum est igitur, vt im-
 mortales gratias huic diuino Spiritui agamus, qui hodie in Apo-
 stolica pectora descendit. Neque enim nos ab huius gratiæ cō-
 munionem excludimur, quādo quidem propter nos clarissimum,
 illud donum in Apostolos effusum est. Cum enim Deus Ec-
 clesiæ suæ templum ex viuis lapidibus ædificare decreuisset, eius
 operis artifices creare debuit, qui huic operi instarent: nos autē
 opus illud & templum sumus, propter quod artifices quæsi-
 ti sunt. Hoc enim Apostolus aperte insinuauit, cum ad Corint.
 scripsit: Omnia vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Ce-
 phas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futu-
 ra, omnia

Esai. 55.

Cant. 8.

Sap. 7.

Rom. 3.

Cor. 3.

Dra omnia vestra sunt, hoc est, ad vestram salutem instituta. Itaq; *Simil* sicut nobilis pater, qui filij sui præceptorem, quò illum diligentius erudiat, magnis afficit muneribus, non modo præceptorē, sed ipsum quoque filium honorat: ita cū Deus Apostolos hodierna die Spiritu suo repleuit, & illos vtique hoc ingenti beneficio sibi deuinxit, & nos quoq; eiusdē beneficij debitores effecit propter quorum salutem tam larga manu in eos effusus est. Vt omittam interim, quod hic idem Spiritus (vt initio diximus) perpetuo apud nos mansurus est, vt ipse nos inuisibili ductu, magisterio, & afflatu suo ad beatam & immortalem vitam perducat. **D**uos enim mundos in hoc vno mundo contemplari debetis: alterum naturalem, alterum supernaturalem: alterum cuius finis est esse naturæ, alterum cuius est esse gratiæ, hoc est, supernaturale atque diuinum esse. Sicut ergo naturæ conditor Deus, priusque motor & causa prima, perpetua prouidentia rebus omnibus quæ natura constant, præsens adest, easq; ad fines suos generali concursu incessanter dirigit: ita idem Dominus, qui est etiam gratiæ & felicitatis autor, in altero supernaturali mundo, hoc est, in Ecclesia simili modo se gerit, piorum mentibus occulto & inuisibili illapsu sese insinuans, eosq; supernaturali virtute ad supernaturalem finem per pietatis & iustitiæ opera adducens.

¶ Deinde etiam illud sequitur, vt Seruatori quoq; nostro simili studio atq; affectu gratias agamus, cuius meritis & precibus hoc tam præclarū munus in nos effusum est. Tertiò ex his etiam colligimus, toto celo errare illos, qui virtutis iter tanquam inaccessum atq; asperū reformidant. Hi nanq; Spiritus sancti virtutem, vt nunquā experti sunt, ita planè non agnoscunt. Sine cuius præsidio fateor, virtutis iter esse multò adhuc difficilius, quàm illi autumant. Eo tamen aspirate, esse adeò facile atq; suaue, vt Propheeta meritò dixerit: In via testimoniorū tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitijs. *Psal. 118.* **¶** Quæ cū ita sint, iure multorū ignauia atq; desidia accusanda est. Quæ enim maior ignauia, quam tam ingens donum, tam magno pretio & labore partum, propter res nihili amittere? Tātum enim ponderis in dono & in doni pretio est, vt vtriusq; magnitudo inter se certare quodāmodo videatur. Si enim pretium cogitas, quid eo maius? Si donum respicis, quid eo diuinius? Ego tamen verè cæcus & inens, ne exiguum laborē subeā, vtrūq; repudio. Quid enim aliud à me Dñs requirit, quàm

Luc. 11.

Mat. 7.

Iaco. 1.

vt sitiam, quò bibam? petā, quò accipiā? quæram, quò inueniam? A
 dilatemq; os meū, vt ipse impleat illud? Verissimè enim veritas
 ipsa dicit: Omnis qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pul-
 santi aperietur. De sanctis Apostolis superius diximus, quòd de
 cē post ascensum Dñi diebus erant perseuerātes in orationibus
 cū Maria matre Iesu & mulieribus. Ego me tibi pro Deo vadē &
 spon̄sorē offero, eundē te Spiritū, quanuis non pari plenitudine
 percepturū, si veteris vitæ poenitētia cōpunctus, vigilanter in ora-
 tione persistas, si cū Apostolis instāter petas, quæras, atq; pulses.
 Habes hac de re certissimos obsides, nēpe illam Domini Saluato-
 ris promissionē: Si vos (inquit) cū sitis mali, nostis bona data dare
 filijs vestris: quantò magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum
 bonū petentibus se? Habes item Iacobi Apostoli testimoniū di- B
 centis: Si quis, inquit, indiget sapientia (quæ videlicet inter cæte-
 ra Spiritus sancti dona principem locū tenet) postulet à Deo, qui
 dat omnibus affluenter. Sed quonam modo, inquis, postulabo?
 Ad hoc idem Apostolus respondet: Postulet autem in fide nihil
 hæsitans. Fides enim inter cæteras orationis condiciones cum
 primis necessaria est, si impetrare volumus quod postulamus.

Sed quoniam de fide mentionem fecimus, perniciosissimum
 multorum errorem hodiernæ solennitatis argumento conuelle-
 re tentabo. Multi enim sunt, partim hæretici, partim etiam fide-
 les, qui in sceleribus suis persistentes, de sola sibi fide blandiun-
 tur: existimantes ea sola salutem sibi parare posse: & in ea totius
 Christianæ pietatis summā collocantes. Quæ quidem persuasio
 Sathanæ opera in mundum inuecta, incredibile dictu est, quan- C
 tas animarum strages ediderit. Quam quidem sententiam (vt ni-
 hil aliud in præsentia dicam) sola huius diei festi ratio conuelle-
 re atque infringere potest. Constat enim huc omnes Christi Do-
 mini conatus, huc preces, huc labores, huc incarnationem, passio-
 nem, mortem, vitam, resurrectionē, & in cælum ascensum destina-
 ta fuisse, vt Spiritus sanctus in nos è coelis demitteretur. At Spi-
 ritus sanctus (si eius naturam & essentiam consideres) Amor est,
 quo se Pater & Filius infinito amore complectuntur. Vt enim
 Filius verbū, qui ab intellectu Patris procedit, ita Spiritus san-
 ctus Amor est, qui ab vtriusque voluntate, Patris videlicet & fi-
 lij manat. Hoc igitur argumento fratres intelligite, charitatem
 quidem totius Christianæ religionis esse finem, quando Spi-
 ritus sanctus, qui Patris & Filij charitas est, omniū laborū Christi
 . finis

D finis extitit: vt is videlicet qui essentialiter amor est, mentes nostras rerum cœlestium amore inflamaret, & quemadmodum ineffabili amoris nexu Patrem & Filiū iungit, ita fideles omnes mutuo inter se charitatis vinculo copularet. Vbi autem huiusmodi charitas regnat, ibi nec odium, nec inuidiā, nec iniuria, nec rapina, nec contumelia, nec detractio, nec susurratio, nec scandalū aut impudicus amor locum habent: sed pro his misericordiā, benignitas, liberalitas, affabilitas, lenitas, suauitas dominantur. Hęc sunt, igitur verę charitatis officia, eadēq; indicia sunt, quibus de Spiritus sancti pręsentia coniecturam apud se quisque facere poterit. Quocirca charitati semper studeamus, charitatem rebus omnibus anteferamus, charitatis ignem à Domino assiduis precibus postulemus: quā Apostolus Christianę Philosophię summam, & perfectionis vinculum esse definit. Est quidem necessaria, maximeq; commendanda fides, sine qua charitas esse non potest, sed illa tamen vt operis fundamētum, hęc verò vt totius operis consummatio. Cuius tanta dignitas est, vt (quemadmodum idem Apostolus ait) fide & spe deficientibus, sola charitas in cœlesti patria maneat. Quam Spiritus sanctus nobis hodie misericorditer concedere dignetur, qui cum Patre & Filio viuit & regnat in secula seculorum.

Amen.

In eodem festo Pentecostes concio secundam qua exponitur, quoniam modo Spiritus sancti opera & singulari beneficio humane naturę morbus sanetur, & lapsus homo in pristinum dignitatis gradum restituatur.

THE. Repleti sunt omnes Spiritu sancto.

Actuum 2.

vol. 3.

Ef 3

PRÆ-

RÆCEPTA sunt eorum qui dicendi rationem tradunt, vt ad extremam orationis partem quæ potentissima atque optima in causa sunt, referuentur: vt quoniam extremū illud in auditorū animis infixū hēret, ex eo potissimum de ceteris orationis partibus ac de tota demū causa auditor pronūciaret.

LUC. 12.

Hunc ordinē diuina sapientia in salute hominis procuranda secuta esse videtur, vt pote quæ Spiritus sancti aduētum, in quo salutis nostræ summa constituta erat, ad redēptionis nostræ finem reseruauit. Hæc enim omnium Christi Domini operū atque laborū pulcherrima clausula extitit. Ad hoc enim Christus omnia opera sua destinauit, in hoc semper incubuit: hoc semper à Patre assiduis precib⁹ impetrare studuit, ad hoc deniq; & sanguinē fudit, & crucis suppliciū pertulit: vt hui⁹ tāti sacrificij merito hoc tā præclarū donū, hūc cœlestē ignē promereretur: de quo ipse ait, Ignē veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt accēdatur? Hac autem ratione licebit fratres, huius doni magnitudinem æstimare. Si enim qui vno verbo hanc vniuersi mūdi machinā condidit, tot annos insumpsit, tot labores subiit, tā multa molitus est, quò nobis hoc donū impetraret: quale illud esse existimabimus, quod tot laboribus, talique pretio cōparatū fuit? Hinc etiā sacratissimæ solennitatis huius dignitatē intelligere licet: ad quā non solum tot Christi labores, sed omnia etiā nouæ legis sacramenta omnia Christi mysteria, omnis eius doctrina atque promissa instituta sunt. Hæc enim omnia eò pertinent, vt hunc cœlestem diuini Spiritus ignē animo concipiamus. De hoc igitur ineffabili mysterio nobis hodie agendum est: de quo ne ipsi quidē Apostoli dignū aliquid dicere potuissent, nisi ab eodem Spiritu linguas igneas accepissent. Optandū ergo erat de hoc mysterio dicturis, vt de eisdem linguis igneis aliquid nobis Dominus impartiret, quò de cœlestis huius ignis natura, vi, & potestate pro dignitate diceremus. Quis enim hanc tantam dicēdi poruinciam aggrediatur, nisi ille adsit, qui mutis linguam, rudibus eloquentiam imperitis sapientiam, timidis atque infirmis dicendi audaciam subministrat? Hanc igitur fratres dicendi, audiendique facultatem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

Con-

D **C**onstat plane ex ijs quæ modo à nobis dicta sunt, omnes Christi labores in hoc fuisse destinatos, vt Spiritus sanctus in corda fidelium effunderetur cuius ope & beneficio salus æterna hominibus cõtingeret. Vterq; igitur salutis nostræ autor vterq; eius causa est, dissimili tamen ratione: Christus enim crucis supplicio Spiritum sanctum nobis promeruit, Spiritus verò sanctus Christi merito fidelium cordibus infusus, salutem nostram operatur, humanamq; naturam vitio primi parentis collapsam, donis suis renouat & instaurat. Vt igitur reparationis huius beneficii intelligere possimus, hominis quoq; lapsum & ruinam paucis antea repetere necesse est. Ab hac igitur exordium capientes, reparationis nostræ seriem, & præclarissima Spiritus sancti dona, & beneficia in præsentì lectione explicare tẽtabimur. Vos dignas aures ad summum hoc & inuisibile Spiritus sancti officium percipiẽdum adhibere curate: vt argumenti huius dignitati par studium atque discendi auiditas respondeat.

E Principio igitur satis constat, Deum propter immensam & infinitam bonitatem suam in hoc hominem condidisse, vt illum felicitatis suæ (quæ in aperta summi boni visione consistit) participem efficeret. Hæc autem felicitas adeò naturalis & propria Dei est, vt nulli creaturæ quanlibet excellentissimæ, naturæ vi illo modo conuenire possit. Cùm enim ea sit naturalis Dei beatitudo nulli planè conuenire potest, quod diuinitatis proprium est. Potest tamen præstare gratia, quod non habet natura. Quia verò omnia Dei opera sapientissimè instituta sunt, quoniam naturæ ratio exigat, vt finis & ea quæ ad finem diriguntur, eiusdem ordinis & rationis existant, necesse erat, vt quando finis hic supra omnem naturæ facultatem positus erat, vita quoque hominis ad hunc finem destinata, non tam humana quàm diuina esset. Hoc enim rationis ordo poscebat, vt qui ad diuinam beatitudinem cooptatus esset, vitam quoque non humanam (quæ carnis & sanguinis impetu ducitur) sed coelestem atque diuinam viueret. Ad hanc porrò vitam degendam diuina prouidentia instrumenta & auxilia præbuit, quibus se homo supra se atollens, hanc vitam duceret. Vt enim Diuus Basilius ait, simul & condidit naturam, & largitus est gratiam, nec solam gratiam, sed originalem quoque iustitiam. Et à gratia quidem velut à perenni quodam fonte virtutes omnes & Spiritus sancti dona manabant, quibus omnes animæ vires ad præclaras

Basilius.

virtutum actiones instruebantur & ornabantur, hominesq; ido A
nei ad hanc supernaturalem vitā degendam efficiebantur. Qua
de causa habitus à Theologis appellantur, siue quia habiles nos
expeditosq; ad benè operandum reddunt, siue quia tanquā habi
tu quodam animæ nostræ vires vestiunt & ornant. Ceterum ori
ginalis iustitia hoc præcipuè homini præstabat, vt quanquam is
ex duabus dissimilibus naturis altera spiritali, altera corporea
constaret, inferior tamē superiori ita subderetur, vt ne latum qui
dem vnguem ab eius imperio & præscriptione recederet: atque
ita portio hæc, quæ proximè ad belluarum naturam accedit, in
rationalem spiritualemq; quodammodo transiret.

Cum igitur in hoc felicissimo statu ageret homo, inuidia
operaq; Diaboli supra se elatus, omnibus donis quibus in super
biam abusus fuit, spoliatus est, nudusq; (vt se ipse postea depre
hendit) relictus. Quo factum est, vt omnes animæ vires quæ cœ
lestibus donis fultæ, ad cœlestia aspirabant, ad ima deprimeren
tur, & à priori illa rectitudine deflecterent. Sicut enim pisces ma
ris aqua marina conseruantur, à qua extracti palpitare atque
deficere incipiunt, ita natura humana gratiæ atque iustitiæ be
neficio, integra & pura seruabatur, quæ per peccatum destituta,
corruptioni & exitio obnoxia facta est. Ea enim est peccati vis
& malitia, vt ea omnia in quæ incubuerit, perfundet, vastet, atq;
corrumpat. Quod ne cui mirum aut incredibile videatur, exem
plum non incommodum ad hoc explicandum afferam. Refe
runt non pœnitendę autoritatis scriptores Hypanim latissimū
flumen (de quo Vergilius in Georg. mentionem facit) dulci ad
modum aqua, & ad potandum commodissima esse, in quem ta
men vbi fonticulus quidam amarus ex latere vicini montis in
fluit, ingentem illam vim aquarum amararum, & falsam, & ad po
tandum insuauem reddit. Hic igitur fonticulus originalis illius
labis mihi naturam referre videtur: quando quidem vnus tan
tum hominis lapsus totam generis humani massam infecit, & in
quouis singulari homine corpus, & animam, & omnes animæ vi
res dissipauit. Nihil igitur in tota hominis regione fuit, quod
horrida illius peccati tabes non inficeret, & de rectitudinis suæ
statu deduceret. Sed præcipuè tamen duæ illæ principes animæ
nostræ vires, quarum cæteræ imperio parent, nempe intellectus
& volūtas, duo grauisima vulnera acceperunt. Intellectus enim
qui spiritalia atque diuina clarè contuebatur, caligare ad ea cœ
pit: vo-

Simil.

Simil.

Dpit: voluntas verò quæ tota per amorē diuinis rebus intenta erat, ad terrestria bona deflexit. Portio aut animæ inferior, quæ plenissimè superioris obsequio & voluntati obtemperabat, repudiatō eius imperio, sola cœpit dominari, & superiores animę vires ad explendas cupiditates suas vehementi post se impetu trahere. Quo factū est, vt cū hic appetitus noster ad naturam pecudum proximè accedat (vtpote nobiscum illis communis) hoc ipso dominante & veluti clauū tenente, vita ipsa in pecudum naturam moresq; degeneraret, atq; ita demū impleteretur quod ait Propheeta, Homo cū in honore esset, non intellexit, cōparatus est iumētis insipiētibus, & similis factus est illis. Qui enim in maximo honore à Deo constitutus, insolenter se extulit supra se, iusto Dei iudicio deiectus est infra se, vt fieret similis bestijs, qui elato animo ad diuinæ similitudinis gloriā aspirare ausus est. Cuius rei appositissimam nobis imaginē exhibet superbus ille Nabuchodonosor Babylonix Rex, qui eousq; elatus fuit, vt diuinis sibi honores voluerit impendi, qui tamē Deo iniuriā suam vindicante, ita deiectus fuit, vt bestiarū similis fieret, qui Dei similitudinem vsurpare præsumperat. Dum is enim in aula sua deambulans, superbixq; spiritu inflatus, inanes de amplitudinis suæ maiestate cogitationes volueret, hac celesti voce correptus est. Tibi dicitur Nabuchodonosor, regnum tuum transibit à te, & ab hominibus eijcient te, & cum bestijs & feris erit habitatio tua: fœnum quasi bos comedes. Quo in loco interpretes aiunt, superbum hunc Regem sub hominis imagine atque figura cor bestiarum retinuisse. Sic enim dictum fuerat, Cor eius ab humano commutetur, & cor feræ detur ei, & septem tempora mutantur super eum. Quod ergo hic in figura gestum est, in primo illo homine eiusq; posteris impletum cernimus: quorum multi cū hominis effigiem habitumq; retineant, more tamen pecudum viuūt. Quem admodum enim pecudes omnibus in rebus non ratione, qua carerent, sed cupiditate & impetu feruntur: ita plerosq; hominū videas pecudum ritu nō rationis iudicium, sed turbulentos animi motus, & cupiditates in omni penè vita sequi, atq; pro lege habere. Hoc autem quid aliud est, quàm more pecudum vitam instituere? Pecudum quoq; vnicum studiū est, ea solūm quæ ad corporis vsam & voluptatem pertinent, vbiq; captare, quando quidem eorū natura adeo infima & abiecta est, vt supra hæc assurgere nullo modo possit. Ad hunc aut modum nō paucos homines

Psal. 48.

Daniel. 4.

Daniel. 4.

Simil.

videas, qui quavis ad cœlestia æternaq; bona conditi sint, sic tñ **A**
 ab hac insita nobilitate degenerarūt, vt pecudum more se totos
 carnalibus atq; terrenis bonis addixerint, quasi minimè ad eos
 pertinerēt, quæ de futuræ vitæ felicitate prædicatur. Hi sunt, qui
 vocauerūt nomina sua in terris suis, qui recedētes à Deo in terra
 scripti sunt, qui deniq; vt de terra sunt, ita semper (vt Ioā. ait) de
 terra loquuntur, hoc est, qui omnes curas & cogitationes suas,
 omniaq; vitæ studia ad terrena bona contulerunt. Tales igitur
 homines quid aliud quàm pecudes & iumenta sub imagine ho-
 minis existunt: qualis erat superbus ille Rex, qui sub hominis
 effigie ferinum animum gestabat? Videtis ergo fratres, vnde &
 quò tandem cecideritis qui in summo honore à Deo conditus,
 speciem & imaginem eius referebat? Modo verò cōparatus est **B**
 iumentis insipientibus, & similis factus est illis: imo verò & eis-
 dem longe inferior effectus est: quia quod illa sine vllō suo vitio
 habent à natura, hic natura ipsa reluctante habet à culpa.

Sed nunquid in æternum proijciat Deus, aut in finē misericor-
 diæ suam abscindet? aut obliuiscetur misereri Deus? & continebit
 in ira sua misericordias suas? Hæc planè misericordia, quæ post
 euoluta septem tempora Nabuchodonosori amissum cū regno
 sensum restituit, eadem septima hac mūdi ætate, quam Christus
 Dñs aduentu suo decorauit, ad pristinam dignitatem & gloriam
 hominem reuocauit. Quemadmodū enim ab illo Rege cor feræ
 sublatus, & cor hominis datum est: ita hodie diuinæ pietatis be-
 neficio cor pecudis ab homine tollitur, & nouū cor Spiritu Dei
 plenū donatur. Ad hoc enim hodie Spiritus sanctus in hominū **C**
 corda delapsus est, vt quæ instar pecudū erant, Deo superuenien-
 te diuina fierent, carnaliaq; in spiritualia verterentur. Vnde sicut
 Deus olim in hominē de limo terre formatū, spiraculū vitæ infus-
 flauit, id est, Spiritū sanctū (sicut Athanasius mysticè interpreta-
 tur) ita nunc cū deformatū vellet denuo reformare, eundē illi Spi-
 ritū tribuit, vt eandem illā vitam quam amiserat recuperaret, eā
 demq; Dei imaginem & similitudinē ad quā formatus fuerat, re-
 ferret. Ad quod efficiendū nihil excogitari poterat cōueniētius,
 quàm vt idem ipse diuinus Spiritus in corda nostra effunderetur:
 cuius numine & afflatu tales efficeremur, qualis ipse est. Talem
 enim vnūquēq; esse constat, qualē intra se spiritū gestat. Vnde
 quæadmodū spiritus malus similes sibi facit quos inhabitat nim-
 iū superbos, rebelles, elatos, & in malis obstinatos, ac omni deniq;
 mali-

Athanas.

Simil.

D malitia, inuidia, & nequitia plenos: sic etiã qui à diuino illo Spiritu aguntur, illiusq; vim & numen participant, illius etiam puritatem, benignitatem, & innocentiam (quo ad homini fas est) imitari cõtendūt. Hoc enim ipse quoq; à nobis Dominus exigit, *Leuit. 11.* cum ait, Sancti eritis, quoniã ego sanctus sum. Qui igitur ab hoc Spiritu tanquam filij Dei aguntur, iam non more pecudum, ne e more item hominũ (qui sola ratione fidei lumine destituta ducuntur) vitã degunt, sed diuinã sanctitatem & puritatem in suis moribus exprimere conantur. Hoc enim est, quod Ioannes Euangelista de regeneratis in Christo agens, significauit, cum dixit: Qui *Ioan. 1.* non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Hausto enim spiritu & semine celesti (quo secunda & noua natiuitate in nouã vitã filij Dei regenerantur) non affectibus & cupiditatibus carnis & sanguinis, nõ voluntate viri (quæ quanuis ratione dirigatur, ad diuina tamẽ & supernaturalia non erigitur) sed huius diuini Spiritus ductu & cõfilio, vitam suam dirigunt & moderantur, atque ita diuini quodammodo efficiuntur. Hoc est enim quod ait, Sed ex Deo nati sunt: atque ita Patris sui sanctitatem moribus referunt. Si enim *Ibidem.* verè Dominus dixit, Quod natum est ex Spiritu, spiritus est: ita rectè quoque dici potest, Quod natũ est ex Deo, Deus est. Sicut enim Iudam Dominus Diabolum nuncupauit, quoniã à Diabolo in præceptis agebatur: ita Dij meritò nuncupantur, qui diuino Spiritu afflati, diuinos mores quantum possunt, in factis suis adũbrare conantur.

§. I.

F ¶ Sed quoniam paulò ante diximus, principes animæ nostræ vires, nempe intellectum & voluntatem (quarum cæteræ imperio subsunt) maxime læsas per peccatum fuisse consequens est, ut de earum morbo simul & medicamento (quatenus ad huius diei mysterium attinet) paucis differamus. Cum igitur ex his duabus animæ viribus intellectus summum locũ teneat (cuius rei gratiam illum Aristoteles primo cœlorum orbi, à quo cæteri mouentur comparat) si is erroribus & prauis opinionibus sit imbutus, nihil in actionibus nostris fieri ordine & ratione poterit. Is autem in plerisque hominum sic erat peccati morbo obscuratus, ut vix vlla quam præsentia & visibilia in malorum aut bonorum numero poneret, & Iudæorũ more, illa solũ fugiẽda, & hæc appetẽda duceret, hisq; solum felicitatem, infelicitatemq; suam *Arist. Simile.* meti-

metiretur. Omnes enim homines duce natura flagrant beatæ **A**
 vitæ desiderio. Beatam porrò vitā malorum omnium depulsione,
 & bonorū cōplexione definiunt. Bona autē ea numerāt, quæ cō-
 munis hominū vita sitiēter appetit, nēpè diuitias, voluptates, ho-
 nores, imperia, vires, pulchritudinē, & reliqua eiusmodi, quæ vel
 in corpore sita sunt, vel ad illius cōmodū & oblectationē maxi-
 ma ex parte referūtur. Humi nanq; strati, res terrenas admiran-
 tur, mentē ab oculorū consuetudine auocare non possunt, nihil
 intueri queūt, quod non ad corporis obsequiū pertineat, omnia
 q; promissa diuina vitæ cōmodis & terrena felicitate metiuntur.
 Ad has ergo tenebras discutiendas egebat homo supernaturali
 quodā lumine, quo intelligeret, inferiora hæc siue bona siue ma-
 la, non tam vera bona & mala, quàm tenues quasdā bonorum &
 malorū umbras esse: ideoq; neq; illa magnopere appetēda, neq; **B**
 hæc summo studio fugienda. Sola verò æterna & inuisibilia bo-
 na, & quæ nos ad ea ducūt, esse in pretio habēda, peccatum verò
 (quod nos ab illis auocat) supra omnia detestandū. Hoc autē lu-
 mē potissimū nobis præstat Spiritus sanctus, de quo Saluator ait:
 Cum venerit Spiritus ille veritatis, docebit vos omnē veritatem.
 Rursumq; Ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia quæ
 cūq; dixero vobis. Iterūq; Vnctio docebit vos de omnibus. Do-
 cet aut, nō per intervalla tēporū & lōgas annorū moras, sed quē
 admodū Beda dicit, nulla in discēdo mora est, vbi Spiritus san-
 ctus doctor est. Hinc Euf. Emi. ait: Per Christum redimimur, per
 Spiritū verò sanctū dono sapientiæ spiritualis illuminamur, ædifi-
 camur, erudimur, instruimur, vt illā sancti Spiritus vocē audire
 possimus: Intellectū tibi dabo, & instruā te in via hac qua gradie **C**
 ris. Hoc aut docēdi munus Spiritui sancto potissimū tribuitur,
 quoniā (vt Apostolus ait) Spiritus omnia scrutatur, etiā profun-
 da Dei. Quis enim nouit ea quæ sunt hominis, nisi spiritus homi-
 nis qui est in ipso? Ita & quæ Dei sunt, nemo nouit, nisi Spiritus
 Dei. Ad quē ergo quæ diuina sunt, docere, nisi ad Spiritū Dei spe-
 tet? Ad hoc autē efficiendū quatuor clarissimis donis suis intel-
 lectū hominis perficit & illuminat, nēpè dono sciētix, intellectus
 consilij, & sapientiæ, ad quam cetera eius dona ordinantur. Hac
 igitur ratione intellectus nostri tenebras & obscuritatem ex pec-
 cato contractā discutit, pristinuinq; illi splendorem ad diuina
 contuenda restituit.

Voluntas tamen (cuius erat Deum diuinaq; bona diligere)
 adeo

Ioan. 14.

Beda.

Euf. Emi.

Psal. 31.

1. Cor. 2.

Dadeò grauter fauciata, & ab officio suo deducta erat, vt cum terrenarum rerum ardentissimo studio flagraret, in Dei amore vsque adeò langueret, vt terrenum illi puluerem, hoc est, terrena omnia bona anteferet. Hanc ego inter omnes humanæ vitæ miseras maximam, maximeq; lamentabilem iudico: & quæ aperitissimè humanæ naturę ruïnã & morbum declarat. Cum enim humani corporis membra magis caput suum quam seipsa diligant, quid quæso indignius, quàm vt homo Deum, qui totius mundi huius caput, principium, & finis est, supra omnia non diligat? Præterea cum voluntas naturali quadam propensione in ea quæ sunt honesta & pulchra feratur, quid indignius, quàm illum super omnia nō amare, qui summus totius honestatis & pulchritudinis architectus est? Quid magis deplorandum, quàm quod

E cum cuticula muliebris vultus ficto interdum medicamine decorata, & mendacio honestata, multos homines præ amoris magnitudine propè ad insaniam adegerit, immensa tamen illa diuinæ pulchritudinis species mentem tuam in sui amorem minimè alliciat? Quid? An non monstri simile est, quod cum me vilissimum vermem supra omnia diligam, summum illud & infinitum bonum propter me contemnam? O verè deplorandam miseriam! O summum humanæ naturæ morbum! quàm multa rerum discrimina homines terrenarum rerum amore incensū subeunt? quibus se periculis & laboribus non obijciunt? quæ maria non emetiuntur? in quas se terrarum oras & ignota littora non conferunt? qui tamen grauissimum esse onus putant propter Dei amorem vel vnus dies in mediam sustinere. Quas tragœdias non excitant, si quicquam vel de opibus eorum, vel de aura & opinione populari illis detrahatur? qui tamen Deum ipsum, inexhaustum bonorum omnium fontem, nouis quotidie sceleribus amittentes, nullo pro fusus doloris sensu tanguntur. Quocirca hanc tantam affectuum nostrorum perversitatem consideranti mihi, apparet plane inteream hominem nostrum in quandam spiritualis paralysis ægitudinem peccati vitio incidisse. Euenit enim aliquando, vt homo sic hoc morbo corripiatur, vt altera corporis parte integra atque illesa manente, altera vi morbi oppressa, omnis motus & sensus expers iaceat. Hinc fit, vt si eam quæ sana est, vel acicula leuiter pungas, acri doloris sensu afficiatur: morbida autem, si vel ferrum adhibeas & ignem, nihil sentiat. Idem igitur mihi interno homini nostro euenisse videtur. Cum enim

duplex

Simile.

duplex sit eius portio, quarū altera spiritualia & diuina contue-
 tur, altera verò terrena & ad corporis cōmodū pertinētia captat:
 sic tamē natura per peccatū deprauata, & inuersa fuit, sic ius suū
 altera eius pars retinuit, altera amisit, vt inferior hæc portio ea
 quæ ad corporis commodū pertinent, ardentissimo amore pro-
 sequatur: superior aut̄ illa, quæ spiritualia & diuina persequi debe-
 bar (quæ tantò flagrantiori studio amplectenda erant, quātò hu-
 manis diuina, terrenis cœlestia, & caducis æterna præstant) nihili
 ea faciat, nec illorū iacturis quālibet maximis perturbetur. Quis
 igitur hoc indicio nō aperte videat internū hominē nostrū gra-
 uissimo paraly sis morbo correptū: quando altera eius pars quæ
 terrena respicit, ita viuit & viget, altera verò, quæ diuinā suspicere
 deberet, in plerisq; hominū velut saxū quoddā immota maneat?
 Heu miseriam nunquā satis nec lachrymis quidē Hieremix de plo-
 ratā! Quam essemus felices, si res diuersa ratione procederet, si
 paraly sis hæc nō superiorē animæ partē, qua diuina suspicimus,
 sed inferiorē oppressisset: si videlicet ad terrena stupidos ac velu-
 ti mortuos, ad diuina verò acres ac vigentes sensus haberemus.
 Quā quidē felicitatem sibi contigisse Paulus gloriatur, cū se mū-
 do mortuum, Deo autem se viuere testatur. Quam eandem bene-
 dictio illa Iacobo Patriarchæ ab Angelo data adumbrasse vide-
 tur, qui carnis pede claudicante, spiritu sanus & incolumis erat.

Gal. 2.

Gene. 3. 2.

Ezec. 36.

Hanc igitur tantam humanæ naturæ corruptelā miseratus na-
 turæ conditor Dñs, multis antea seculis remedium crebris Pro-
 phetarū vaticinijs pollicitus est. Cuius rei extat locupletissimū
 Ezechielis testimonium, apud quem Dñs hodiernæ solēnitatis
 mysterium his verbis apertissime declarat: Effundam super vos
 aquam mūdā, & mūdabimini ab omnibus inquinamentis ve-
 stris, & dabo vobis cor nouū, & spiritū nouū ponā in medio ve-
 stri, & auferam cor lapideum de carne vestra, & dabo vobis cor
 carneū. Et Spiritum meū ponam in medio vestri, & faciam vt in
 præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & opere-
 mini. Eadem penè verba repetit eiusdē Prophetæ cap. 11. Quid
 igitur his apertius? imò quid promitti potuit illustrius? quid
 magnificentius? In his certè suauissimis verbis totius Euangeli-
 cæ philosophiæ summā Dñs complexus est. Tota enim ea hoc
 præcipue docet, hoc ante omnia tradit, nēpe lapsæ naturæ mor-
 bū eiusdemq; medicamentū atq; remediū: quod Christus Dñs
 passionis suæ sacrificio promereri, Spiritus verò sanctus vi atq;
 ope

Dope gratiæ suæ prestare debebat. Quæ omnia paucissimis his ver-
bis cōprehēsa sunt. Felices igitur quibus hoc cœleste donū cōti-
git: felices, quorū corda sic emollita atq; cōmutata sunt: felices
qui superata atq; proculcata carne, spirituales atq; diuini huius
Spiritus illapsu effecti sunt. Hoc enim præcipuè diuinus hic Spi-
ritus, mētē hominis inhabitans, operatur, vt quēadmodū Nabu-
chodonosor (de quo supra mētione fecimus) in humanā effigie
ferinū cor gestabat: ita cōtrā Spiritus sanctus sub humanā forma
diuinā mentē homini tribuat: qua diuinæ puritatis sanctitatē &
innocentiā imitetur. Quod quidē apertè Paulus in persona sua
expresit, cum ait: Viuo ego, iam nō ego: viuit verò in me Chri-
stus. Hoc erat autē præcipuū & summū medicamentū, quo hu-
manæ naturæ morbus erat sanādus. Parū quidē medici hūc re-
Emedijs & fomētis tribuūt, quæ agris corporibus exterius adhibē-
tur. Salutis enim præcipuā spē in ijs ponūt, quæ in ipsa viscera im-
missa, noxios humores (ē quibus tota vis morbi manat) foras e-
gerunt. Lex autē hominibus olim data, sacrificia, & sacræ cære-
moniæ velut externa quædā medicamēta agris mētibus adhibi-
ta erāt, quæ malū, quod in imis visceribus cōditum erat, nō pelle-
bāt. At Spiritus sanctus adueniēs, seseq; cordibus nostris (in qui-
bus tota morbi vis & peccati fomes hærebat) insinuās, & noxios
peccatorū humores foras protrudit, & fomitis ardorē gratiæ suæ
rore temperat, & verum ad spiritualia omnia robur cōtulit: atq;
ita naturam peccati morbo ægram sanauit.

Hæc est ergo solēnitas fratres, quā hodie celebramus: in qua
videlicet fidelis Dñs in verbis suis, hāc hodie veridicā promissio-
Fnē impleuit, quā ineffabili misericordia sua promisit, quādo no-
bis hodierna die de cœlo corporea specie Spiritum suum misit,
& in medio nostri posuit: cuius operationē & virtute spirituale
animæ nostræ paraly sim sustulit, & lapideū cor nostrū in carneū
hoc est, in tenerū, molle, atq; tractabile cōmutauit: quo videlicet
nō minus spiritualibus cōmodis aut incōmodis, quā in cor car-
neū carnalib⁹ afficeretur, nec minus illud ad spiritualia, quā
hoc ad corporalia moueretur. Quod quidem infusæ charitatis
munere & beneficio fit, quæ per Spūm sanctum nobis donatur.
sicut Apōsto. ait, Hæc enim charitas facit, vt cor nostrum, quod
ad spiritualia atque diuina frigebat, ac penè stupidum & veluti
faxeum erat, ardentissimo erga illa amore afficiatur. Aliter enim
quonam modo carnis & natura & mens carni immerfa, in spiri-
tualium

Simile.

Roma. 5.

tualiū rerum amorē assurgere, nisi hoc spū adiuta potuisset? Quo amore incēsa protinus quē amiserat sensum, motūq; recuperat. Amoris. n. est, ceteros quoq; affect⁹ & mot⁹ animi amorē ipsum cōsequētes post se trahere, atq; ita demū vitā nostrā rectē cōstituerē, cui⁹ recta cōstitutio (vt D. Aug. ait) in amoris ordine sita est.

August.

Quia verò anima nostra carni immersa, & in carnis quodammodo naturam versa, ad spiritualia atq; diuina bona affici per se minimè poterat, magno Dei munere factū est, vt Spiritus sanctus (qui Patris & Filij amor est, qui charitas est, qui igneus ille fluuius est, qui ab ore Dei procedit) in corda nostra effunderetur, cuius omnipotēti virtute mentes nostræ (quæ ad sola visibilia & corporea bona afficiebātur) in inuisibiliū amorē raperētur.

Simil.

Sicut enim ignis proprium est, quācunque materiā corripuerit in ignē vertere: ita Spiritus sanctus, qui, vt diximus, essentialiter

B

Amor est, quas mentes occupauerit, in sui amorē vehemēter incēdit. Quid autē mirū hoc pijs hominibus præstare Spiritū sanctū erga diuina, quod aliquando spiritus nequā erga impura & carnalia opera efficit? In vita nanq; beati Hilarionis, quam D.

Simile.

Hieronymus scripsit, nobilis quedā virgo fuisse memoratur, quæ

Hierony.

Dæmonis opera & veneficijs dementata, in vilissimi cuiusdam famuli amorē sic exarsit, vt penē ad insaniam adigeretur. Si igitur potestates illæ aduersæ, quæ hominis mentē & voluntatē attingere nequeunt, ita illam (Deo permittente) perturbare varijs ima-

ginibus possunt, vt in ea repente depereant, quæ antea despici-

C

bant: quid mirū, si omnipotens ille Spiritus, qui ipsam hominis mentem cōtingere, in eaq; sedem sibi deligere potest, eam diuinarum, hoc est, præstantissimarum & nobilissimarū rerū ardentissimo amore incendat? Vtinā nos impedimēta omnia submo-ueremus: vtinam sublatis vitiorum sordibus, nos illi aditū præberemus, & corda nostra casta illi & munda tabernacula aptaremus: ipse enim protinus in ea delapsus: celestium rerum amore mirabiliter inflammaret, & terrenarum nobis rerum, quarum antea amore tenebamur, fastidium ingeneraret.

§. II.

¶ Ex hac autem in Deum charitate, fraterna deinde charitas nascitur: quæ quo Deū amore diligit, eius quoque filios, hoc est, omnes homines perinde atq; seipsum diligit. Quod initio nascētis Ecclesiæ huius Spiritus beneficio fidelibus cōtingit, de quibus Lucas ait: Multitudinis autem credentium erat cor vnum & ani-

Act. 4.

ma

D ma vna. Omnes igitur fideles quanuis dissimillimis tum locis, tum fortunis, & officijs discreti sitis, in vnum tamen Ecclesiæ corpus hoc diuini Spiritus glutino compacti & copulati estis. Hoc est ergo verum Pentecostes festum, hoc felix & faustū pascha quod fidelibus cunctis bene precari debetis, vt videlicet in eos Spiritus sanctus adueniēs, sic eos charitate deuinciat, vt sine personarum acceptione eodem se omnes amore diligant, deq; omnibus (quacunq; illi fortuna sint, siue serui siue liberi, siue nobiles, siue ignobiles, siue Reges & Principes, siue infimæ fortis homines) benemereri, & in omnes charitatis officia tanquā in seipsos impartiri studeant. Proprium nanque huius diuini Spiritus est, ad vnitatē omnia reuocare, cum omnibus idem esse, nempe spirituale atq; diuinum tribuat, cuius participatione omnes vnum corpus, vnū cor, & anima vna efficiuntur. Ex hac autem spiritus vnitatem iidem affectus, eademq; studia & opera consequuntur. Ita fit, vt vno aliquo miseriam suam deflente, ceteri defleant, gaudete gaudeant, dolente dolent, languente languent, & in peccatum ruente, ceteri cōpassionis affectu sibi ruere videantur. Quem quidem, affectum illa Pauli verba exprimunt. Quis infirmatur, & ego nō infirmor? quis scandalizatur, & ego non vrōr.

2. Cor. 11.

F His igitur rationibus Spiritus ille cœlestis has duas principes animæ nostræ vires (quarū imperio alię subijciuntur) numine suo sanat atq; reformat. Quod quidem Esaias ita futurum vaticinatur, cum Dominus sordes filiarum Sion se purgaturum promittat in spiritu iudicij & spiritu ardoris: spiritu nanq; iudicij sic intellectum diuinæ lucis splendore instruit & illuminat, vt cœlestia contueri, & pro dignitate illa æstimare possit, quæ antea nihil faciebat: quo etiam omnes Diaboli fraudes intelligere, & pretiosum à vili, lucem à tenebris secernere sine errore valeat. Et quoniam innumera penè sunt, quæ iuxta iudicij huius leges atq; prescripta nos vivere impediunt, ad spiritum iudicij spiritum addidit ardoris, quò Dei amore voluntas incensa, omnia hæc impedimēta superare queat. Sic enim hæc diuina vis intellectum hominis illustrat, sic voluntatem impellit, & accendit, sic omnia interiora eius penetrat, sic deniq; cæteras animæ vires afficit & immutat, vt iam nec intellectus iudicet, quod ante iudicabat: nec voluntas velit quæ antea volebat: nec memoria recolat, quæ recolere antea solita erat: nec oculi videant, quod ante videbāt: antea enim omnia tanquam voluptatis atque curiositatis irritamēta cernebant.

modò omnibus in rebus Deum sibi videre videntur.

Quominus mirandū est fratres, si viri sancti, hoc Spiritu Dei pleni, adeò magna opera & cōmunē hominū virtutē ac fidē superātia ederēt, cum hunc tā potentē intra se Spiritū haberēt qui eos ab omniū terrenarū rerū cupiditate & amore abductos, solo cœlestiū rerū amore & cōtēplatione pascebat. Hinc Socrates in Ecclesiastica historia, sanctū quēdā Abbatē fuisse memorat, qui cum vilissimo pane victitaret, & ab eo quēreretur, cur eo semper pane vesceretur, qui adeò esset vilis & insuavis: Ne, inquit, vlla res fit quę mihi præter Deū suavis & iucunda sit: in quo vno omnē felicitatē & iucunditatē meā collocaui. Quid ad hoc dicemus fratres, qui tam longe ab hoc spiritu & mēte distamus? Quis enim nostrum in rebus diuinis aut talem suauitatem, aut vllam omnino suauitatem percipit? Imo sunt quidam adeò carnalibus delictijs affluēti, vt fabulas & somnia esse putent, quidquid nos de spiritualium deliciarum magnitudine prædicamus.

Sed forte dices, non esse ad salutem necessarium hunc adeò vehementem & insignem spiritum habere, cum non omnes ad perfectiorem vitam teneantur. Scio plane. Varij enim virtutis gradus, varijque Spiritus sancti effectus sunt. Nullus tamen adeò infimus est, vt non in eo necesse sit, & Deum diligere supra omnia, & peccatum supra omnia detestari: hoc est, vt omnia prius vitæ discrimina subire, quàm lethale aliquod crimen admittere, verè & ex animo parati simus. Hanc enim cunctis fidelibus Dominus legem sanxit cum dixit, Si quis venit ad me, & non odit patrem suum & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Quid igitur? An ad hoc venit Christus, vt naturæ iura dissolueret, quæ ipse condidit? Nullo modo. Sed hoc tamen nobis insinuare voluit, tantum conditori & salutis nostræ autori esse tribuendum vt prius omnia alia naturæ iura, quàm ius illi debitum violandum sit: quod qui non facit, discipulus eius esse non potest. Ergo omnes lex vna constrictos tenet, quicumque discipuli Christi esse velint. Hoc autem præstare inter tot mundi laqueos, tot offendicula, tot hominum contumelias & iniurias, totque in promptu positas ruinarum occasiones, non minorem aliquando virtutem & robur spiritus, quam maximarum virtutum operatio requirit.

Cæterum nequis cum hanc tantam animi constantiam à nobis re-

bis re

Socrates.

Luc. 14.

D bis requiri audit, animum despondeat, ex ijs quæ hæctenus dicta
A sunt, animum resumere, & in spem erigi facile poterit. Si enim in
 Spiritus sanctus datus est, vt lapideum cor à nobis auferens,
 nouum cor, nouam mentem, nouam vitam, nouum lumen, no-
 uum dilectionis ignem, nouumque spiritum & inuictum robur
 nobis tribuat: quò carnis cupiditate compressa, diuinis legibus
 obtemperemus, quid mirum, si hoc cœlesti spiritu hausto, cœle-
 stem vitam ab omni carnis contagio immunem viuere valea-
 mus? Si enim Deus pro nobis, & intra nos est, quæ nos vis de gra-
 du virtutis & constantiæ depellere queat?

Sit ergo prima cura fratres, vt hunc cœlestem Spiritum hau-
 riamus. Quem quidem hauriemus, si assiduè cum Propheta cla-
 memus, Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum inno-
E ua in visceribus meis, Ne projicias me à facie tua, & Spiritu san-
 ctum tuum ne auferas à me, Redde mihi lætitiã salutaris tui, &
 spiritu principali confirma me. Ad hanc autem petitionem idẽ
 ipse Spiritus nos adiuuat (ne quicquam sit, quod illi non debeat)
 qui postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus: hoc est,
 nos ipsos hoc ardentissimo studio ad petendum incendit, cum
 mirabili donorum suorum dignitate ante oculos posita, cupidi-
 tatem nostram inflamat, sitim acuit, desiderium accendit, atq;
 ita demum gemitibus inenarrabilibus dona sua postulare facit.
 Hæc igitur postulatio quæ non iners, non segnis, non denique
 exanguis & arida est (qualis plæræque multorum esse solent)
 nunquam vacua redit, sed cœlum conscendens, inde nobis spiri-
F tum trahit, clamans cum Propheta: Os meum aperui, & attraxi
 spiritum, quia mandata tua desiderabam. Hoc igitur affectu &
 studio petamus, clamemus, pulsemus, & quæramus fratres apud
 cœlestem Patrem, qui Spiritum bonum petentibus se præbet: vt

Psal. 50.

Psal. 118.

ipse nos deducat in terram rectam, hoc est, in terram vi-
 uentium, vnde mors exulat, dolor abest, cu-
 piditas conuiescit, & sempiterna lætitiã
 deliciarum atque bonorum
 omnium fructu eu-
 mulata, perpe-
 tuò reg-
 nat.

(?)

Gg 2 In eodem

In eodem festo Pentecostes concio tertia: A
 in qua primum omnia, quæ pijs hominibus ad salutem necesse
 saria sunt, ab vno Spiritu sancto plenissimè donari de-
 claratur. Secundo verò loco varijs quæstionibus
 ad hoc argumenti genus pertinen-
 tibus responde-
 tur.

*T H E. Paracletus autem Spiritus sanctus quem mit-
 tet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & sug-
 geret vobis omnia quaecunq; dixero vobis. Ioan. 14. B*

Amiliare est ijs qui se mutuo amore diligunt
 cum ab inuicè separantur, munusculis atq;
 literis vltro citroq; datis, intermissam amici-
 tiæ consuetudinem refarcire. Sic enim cum
 alter coniugū peregre profectus, in aliena re-
 gione diutius cōmoratur, dilectæ vxori exi-
 mioq; viri amore flagranti, nō literas modò
 sed quidquid in ea regione in pretio habetur, mittere solet: quò
 illius erga se fidem & amorem his mutux dilectionis obsidibus
 excitet & cōseruet. Hoc ipsum Ecclesiæ Sponsus Dñs Iesus hodi-
 erno die præstitit: qui quò dilectionis erga nos suæ fidem atq;
 constantiā indicaret, neq; eam discessu suo à nobis extinctā, aut
 aliqua in re imminutā ostenderet, Spiritū sanctum è cœlesti illa
 regione in hanc nostrā demisit: quo nihil erat in ea pretiosius at
 que sublimius. Sed hactamen in re (vt cætera taceātur) doni hu-
 ius gratia maior est, quòd homines quidem amoris pignora &
 indicia, non amorē ad amicos mittere possunt: Christus autē Do-
 minus ipsum ad nos Amorem suum, eundemq; donum præcla-
 rissimum misit. Vtrunq; enim & amoris, & summi doni ratio in
 Spiritum sanctum cadit. ¶ Qua quidem in re nō modò vnigeni-
 ti Filij Dei, sed etiam summi Patris charitatem in genus homi-
 num agnoscere licet: quando idem non modò Filium antea, sed
 etiam Spiritū quoq; suū ad nos hodie misit. Sicut enim vterque
 à Patre

D à Patre procedit: ita vterq; ex voluntate summi Patris ad nos è cœlo missus est. In quo quidē pietatis officio cœlestis Pater matris erga infantulos suos affectū nobis exhibuisse videtur: quæ cum alterū ex vberibus filio sugendū porrexerit, alterū deinde simili charitate præbet. Sic igitur summus ille Pater, qui plusquā materna erga suos viscera gestat, vbi alterū gratiarū omnium fontē, nempe Filiū suū nobis propinauit, alterū hodie exhibet, nempe Spiritū sanctū. Hoc autē (vt. D. Tho. interpretatur) magnifica illa Dñi verba significāt. Et sumā ego de medulla cedri sublimis, & de vertice ramorū eius tenerū distringā, & plātabo super mōtem excelsum, & erūpet in germē, & faciet fructū. Cedrus sublimis cœlestē Patrē, vertex autē cedri, vnigenitū ei⁹ qui à Patre procedit, medulla verò intra cedrū cōdita, Spiritū sanctū designat, qui intimus Patris & Filij amor est. Vtrūq; igitur verticē scilicet ac medullā, cœlestis Pater in Ecclesiæ mōte plātavit, cū Filiū & Spiritū sanctū in nos è cœlo demisit, vt eorū ope atq; virtute spiritualē atq; diuinā vitā homines in terra degerēt, spiritualesq; ac diuinos bonorū operū fructus ederēt. Qua in re totius beatissimæ Trinitatis sollicitudinē & curā animaduertere licet: quæ totā in salutis humanæ procuratione occupata est. Pater enim seipsum nobis offert in felicitatis præmiū. Filius in redēptionis pretium: Spiritus verò sanctus in hæreditatis pignus, & vitæ solatiū atq; medicamētū. Qua de re sic D. Aug. ait: Deus misericordia motus misit Filiū suū, quo redimeret seruos: misit etiā Spiritū sanctum, quo seruos adoptaret in filios. Filiū dedit in pretiū redemptionis: Spiritū sanctū in priuilegiū amoris: se deniq; totū seruat in hæreditatē adoptionis. Sic ergo Deus vt pijsimus & misericors, præ desiderio & amore hominis, nō solū sua, verum etiā seipsum impēdit, vt hominē recuperaret nō tā sibi, quā homini. Hæc ille. Vtinā nos fratres, eo studio quæ ad salutē nostrā pertinent, cura remus, quo beatissima illa Trinitas (quæ bonorū nostrorū non eget) ex sola bonitate eam iuuare, atque promouere satagit. Vt igitur in præsentī cōcione de hoc summo diuinę charitatis beneficio dignū aliquid dicere valeamus, cœlestem opē sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

Simile.

D. Tho. opus. de sacramento.

Ezec. 17.

August. in Man.

A V E M A R I A.

Inter varios veterum Philosophorum errores vix vllus perniciosior extitit, quā eorum qui diuinam prouidentiam impiè

(vt ait Plato) & nefarie sustulerāt. Sublata enim prouidētia, vbi A
 nullus apud Deū est bonorū malorūq; delectus, quid cōsequens
 Eph. 4. est, nisi vt (quemadmodū Apostolus ait) in omnē se homines o-
 perationē immūditiae, & auaritiæ tradant? Si igitur ita res habet
 (vt idē ait) comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Quis-
 Esai. 22. quis igitur diuinā prouidētiā sustulit, virtutē omnē & omne of-
 ficiū e vita hominū eliminauit. Esse autē hūc errorē apertissimū,
 clamāt cœlū, terra, mare, & omnia quę cœli sinu cōtinētur. Qui
 enim infinitā hęc pulcherrimarū rerū turbā in hominis obsequiū
 cōdidit, naturāq; vniuersam indefessa cura administrat, quomodo
 hominū curā abijciet, ppter quos nō solūm tā multa & ad-
 mirāda semel molitus est, sed etiā perpetua administratione gu-
 bernat? Cui enim alteri pisces maris, cui volatilia cœli, cui bestię
 terrę, cui tot fruges, tot arborū fructus, tot pratorum suauē olen- B
 tes flores, tot frōdose syluę, tot aromātū & pigmentorū species,
 tot medicę herbę, reliquaq; multiplex, varia, atque infinita na-
 turę supellex, nisi hominis obsequio & salutē seruit? Atq; vt
 quęna prætereā, in quē aliū vsum destinatus est tātus ille fulgor
 Solis, & Lunę, reliquorumq; erantiū syderū admirabilis in varia
 & multiplici conuersione constantia, dierū & noctium vicissitu-
 dines, temporumq; aptissimę ad moderādam vitam varietates?
 Quid ipsius cœlestis naturę tanti motus atq; conuersiones ad
 mirabili interseratione cōcinētes, ad omniū rerū, quę ipsius cœ-
 li sinu continentur, statū atq; naturam conseruandam? Nū parū
 liquet omnia hęc ad humanę vitę cōmoditates perpetuo deser-
 uire? Lunę quippe varię mutationes, Solisq; ad nos accessus atq;
 recessus, orbiumq; cœlestiū motus, quos ex imperio Dñi varię C
 intelligentiæ orbibus ipsis præpositę mouēt, omnium quę inter
 ra mariq; gignūtur, causę existunt. Quę cum ita sint, quoniam
 modo qui tā multa in humanę vitę vsum excogitauit, & sempiterna
 cura moderatur, hominis prouidētiā abijciet, cui tā multa
 prouidit? Sed fortē dices: Fateor hęc omnia ad humani corpo-
 ris curam & prouidentiam pertinere. Quid igitur? An tātā Deus
 vilissimę partis nostrę curā geret, nobilissimā nostri portione,
 nēpe anima rationali, neglecta? Quis hoc mentis cōpos in animū
 inducere possit: vt videlicet indumēti aliquis diligētissimā curā
 habeat, ipsum verò corpus omnino negligat, & vulnerari atque
 2. Pet. 1. lacerari sinat? Quid vero aliud corp^o nostrū quā anime quodā
 modo indumētum, aut quemadmodū Petrus Apostolus vocat,
 eius

Deus tabernaculum est? Neq; enim domum appellare voluit, quæ frequenter Domino superstes existit: sed tabernaculum, quod Domino etiam permanente facile commutatur. Si ergo tā multa & mirāda Deus in huius tabernaculi vsum molitus est, quid quæso propter huius tabernaculi dominum faciet? Absurdissimum enim esset, diuinam Sapientiā maiori studio infima quam summa curare. Si igitur totus hic inferior mundus humano corpori seruit, maius aliquid mundo ad salutem animæ procurandam destinandum erat. Quid verò maius mundo cogitari potest quam conditor mundi? Hunc ergo animæ nostræ curam gerere, fateamur necesse est.

Hoc igitur summum diuinæ pietatis beneficium festis hodie laudibus celebramus fratres: in quo videlicet Spiritus sanctus ad hoc tantum munus hominibus præstandū è cœlo delapsus & in Apostolica pectora effusus, hanc tantā benignitatē & gratiā visibili etiā signo declarare dignatus est. Quāuis autē ipse vnus idēque simplicissimus sit, creaturæ autē corporis vsibus deseruiētes innumeræ: is tamen instar omnium, imo supra omnia est. Illas namque plures esse necesse fuit, quia imperfectæ erāt, nec vna aliqua præstare omnia poterat: at hic qui summe perfectus est, qui vnus in se omnia continet, qui bonorū omnium fons inexhaustus est, vnus tantum esse debuit. Sydera enim ideò multa sunt, quia cum exiguo splendore fulgeant, multarū congerie quodcuque deerat refici, & suppleri debuit. Sol autem ideò vnus est, quia cum splendidissimus sit, aliorum syderum accessione nō eget. Idem igitur de conditore nostro sentiendum est, qui in summa naturæ suæ simplicitate, rerum omnium conditarum perfectiones lōgè perfectius continet. Hinc diuus August. Aurum, inquit, quod tibi est, non potest esse argentum. Vinum quod tibi est, non potest tibi esse panis. Deus vero totus tibi est, in eo totū habebis. Hinc idem August. hoc vno salutis autore contentus, ipsum solum se desiderare ostendit his verbis: Nihil Domine peto nisi te, quia tu es doctor & doctrina, medicus & medicina, perfectior & præparator mentis, amor & amator: tu es donū, tu es dator, vita, & vitæ cōseruator. Quam quidem sententiam Diuus Gregor. propositis exemplis confirmat his verbis: Considero Patres noui & veteris testamenti David, Danielelem, Amos, Petrum, Paulum, & Matthæum, & apertis oculis fidei intueor. Implet namque Spiritus sanctus puerum cytharœdum, & Psalmistam facit: im-

Simile.

August.

Idem.

Gregor.

Sap. 7.

plet abstinentem puerū, & iudicē senū facit: implet pastorem ar
 mētariū, & Prophetā facit: implet piscatorē, & principē Apосто
 lorū facit: implet persecutorem, & Doctore gentiū facit: implet
 publicanū, & Euangelistā facit. Quā ergo dementes sumus, qui
 hunc Spiritū non quærimus. Cū igitur rerū omnium perfectio
 nes atq; virtutes in Deo sint, longē melius sola eius cura & prou
 dentia animę nostrę consultū est, quā si infinitam rerū congeriē
 ad eius curā & obsequiū Dominus destinasset. Hac enim de cau
 sa Spiritus vnicus & multiplex esse dicitur: quia omnium est ar
 tifex, omnem habens scientiam, omnia prospiciēs, & omnia quę
 ad animę salutem spectant, cumulatissimē præstans. Hoc ipsum
 autem Hieronymus Vidas in hymno testatur his verbis.

Nam quicumq; tibi se iungit, & altius hæret,

Teq; habet, omnia habet, nulliusq; vltra indigus est:

Omnia sunt in te, per te omnia, te omnia ab vno:

Si quid opus, nulli dees: atq; omnia omnibus vnus

Sufficis, & te qui sis omnibus, omnia præbes.

B

Simil.

Quid autem mirum, si hæc omnia quę ad spiritualis vitę perfe
 ctionem requiruntur, præstat vnus Spiritus sanctus, cum anima
 rationalis (quę verē vnica & simplex forma est) ad functiones
 omnes quę ad naturalem hęc vitam requiruntur, plenissimam
 vim & facultatem præbeat, & tam varias atq; multiplices actio
 nes in omnibus tum corporis sensibus, tum ipsius animę viribus
 operetur? Quid enim est, quo homo ad hanc celestem vitam
 egeat, quod is abundē non tribuat? Si enim luce & rerum diuina
 rum cognitione indiget, spiritus veritatis est: si viribus destitui
 tur, virtus & fortitudo est: si ægritudine laborat, medicus & me
 dicamentum est: si doctrina eget, Ecclesię atq; præcipuē paruu
 lorum magister est: si vię ducem quærit, certissimus in coelum
 dux est: si rectore indiget, rex noster est: si inter hostes periclitat
 ur, defensor & protector noster est: si paruulus & infans est, nu
 tritius & paruulorum pædagogus est: si varijs vitę huius ærum
 nis premitur, Paracletus, hoc est consolator est: si adiutore indi
 get, adiutor in opportunitatibus & in tribulatione est: atq; vt se
 mel finiā, vnus omnibus omnia est. ¶ Quā eius multiplicē virtu
 tem. B. Pater Frāciscus diu multumq; expertus, tota nocte orās,
 hanc vnā vocem magno cordis affectu identidem repetebat:
 Deus meus & omnia, Deus meus & omnia. • Verē enim omnia
 est, qui omnia in omnibus operatur. Hoc autem beati omnes

C

in coelo

Dia cœlo apertissimè intelligent, quando illa Esaiæ verba profere- *Esai. 26.*
rent: Omnia epera nostra operatus es in nobis Domine.

Hac aut de causa Spiritus sanctus varia in scripturis sanctis for-
titur nomina, vt varia & multiplex eius virtus per ea insinuetur.
Apellatur enim Spiritus sapientiæ, intelligentiæ, consilij, fortitu-
dinis, prudentiæ, religionis, veritatis, libertatis, adoptionis. Fons
præterea perennis aquæ, diuini ardoris incendiū, ordinis, conue-
nientiæ, pulchritudinis, voluptatis effector. His quippe nomini-
bus exprimitur, vt varia eius officia, quæ infideliū mentibus exe-
quitur, intelligeremus. Illius igitur abscessu nec lux, nec vita, nec
decus, nec iucūditas vlla reperitur. Omnia tenebris obruuntur,
pestiferis morbis impediuntur, luctu & mœroris acerbitate con-
ficiuntur. At illius præsentis numine, nouus repente ornatus exo-
ritur, omniaq; læta & collustrata conspiciuntur.

E Sed Apostolus tamen, qui hoc cœlesti Spiritu plenus erat, *Gala 5.*
multiplices eius fructus enumerat his verbis. Fructus autem
Spiritus charitas, pax, gaudium, bonitas, &c. Quia verò omnes
hos fructus explanare non vacat, trium solum qui primo loco
positi sunt, vim & efficaciam paucis explanabo. Hi nanque tres
indissolubili inter se ordine atque nexu consequuntur. Sublata
nanque cupiditatis libidine, quæ in animi statu turbas efficit, &
foras excurrit, vt tumultus excitet, nefariumque bellum contra
societatem generis humani molitur: charitas protinus opera di-
uini Spiritus ardens existit. Illa autem precatio, qua Christus
Patrem suppliciter orabat (cū mors illius instaret) vt discipu-
li illius vnum fierent, & studio charitatis illam diuinarum per- *Ioa. 17.*
F sonarum coniunctionem (quoad liceret) imitarentur, idem Spi-
ritus sanctus efficit. Cū enim multiplici & effrænata cupidi-
tati (quæ dissidiorum omnium seminarium est) interitum affe-
rat, & animos cupiditate vnus summi boni vehementer incen-
dat: is plane omnem discordiam tollit, & sempiternam pacem
conciliat. Quis autem hoc tantum beneficium afferre potest, ni-
si Spiritus idem totius pacis & vnitatis effector? Ergo cū sedi-
tionis materia tollatur, & idem omnes ardentem expetant, sintq;
inter se moribus & vita simillimi, & quilibet in altero sui imagi-
nem mentè perspiciat, & arctissimo Spiritus sancti vinculo in-
ter se denincti sint, ex omnium animis vnus sensus atque volun-
tas efficitur.

Ex huiusmodi verò charitate pax illa quæ exuperat omnem
sensum,

sensum, cōsequenter exoritur. Mens enim ita Deo coniungitur, **A** ut in summa trāquillitate versetur. In illū enim, qui ad hūc modū in Dei tutela atq; præsidio latet, nec libidinis importunæ temeritas inuehitur, nec illius animū villæ poenę scelerū persequuntur, nec formidines graui cura sollicitant, nec mūdi totius fragor, metusq; ruinę labefactat, nec intenti vlli terrores & cruciatus de statu conuellant. Ex his verò tantis bonis gaudium illad nascitur, quod Ioannes manna absconditum nominat: quod Petrus lætitiā inenarrabilē appellat: quod David torrētē voluptatis esse dicit: quod postremo Christus gaudiū stabile atque sempiternum fore prænunciat. Hac Spiritus diuini iucunditate cōpletus animus exultat, tantaq; lætitiā gestit, ut imperitis interdū de sperere videatur. Hac autē ratione idē Spiritus præstat, ut gustu **B** verissimæ voluptatis futiles & inanes facillimē cōtēnantur, sensu celestii diuitiarū terrenæ despiciantur, studio gloriæ diuinæ falsi honoris & dignitatis ornāmēta respuantur, & mētes studio numinis diuini vehementissime concitentur.

Ex his autem adeò magnificis Spiritus sancti muneribus & officijs ea beatitudo confurgit, quæ in hac vita inchoata, in altera perficienda est. Quam variæ fuerunt olim Philosophorum de summo bono sententiæ: Alij nanq; dignitatem, alij doloris vacuitatem alij voluptatem, alij naturæ principia ex animi sententia constituta, alij deniq; alias summi boni rationes excogitabāt. At hæc omnia simul in Spiritus sancti munere & benignitate cōsistunt. Is enim est verissimi decoris, & honestatis, & dignitatis architectus: is animos hominum iucunditate sua ab omni sensu **C** doloris auertit: is naturam animi ad Dei similitudinem facti, perfecte constituit: is denique mentes humanas tāta voluptate perfundit, quantā nulla vbertas orationis explicare dicendo poterit. Ex his autem liquere puto fratres, quo studio, quo affectu, quaq; animi contentione & ardore hunc celestem hospitem desiderare, quærere, & continuis à Dño precibus postulare debeamus: ut ad nos veniens, in nobis requiescere, & stabilem in mentibus nostris sedem sibi figere dignetur. Vnde colligimus, sacratissimum hoc festum non huius diei tantū, sed totius vitæ atque adeò omnium horarum festam esse. Quoties enim interno aliquo diuini Spiritus motu vel desiderio agitatur, vel spiritali gaudio afficimur: toties linguam nostram in celestis huius hospitis & Paraleti præconia laxare deberemus.

D

Secunda pars. §. I.

Nunc quoniã de multiplici Spiritus sancti officio & munere diximus, tacitis quibusdã auditorum quæstionibus respondendum est, quo plenius huius diei mysterium intelligamus. Primum enim quæret aliquis, qua ratione Spiritus sanctus piorum mentes inhabitare dicatur: cum is cœlum & terrã impleat, & omnibus in rebus insit. Est ille quidem omnibus in rebus: sed hac tamen ratione, quòd vniuscuiusque rei naturam in suo esse naturali conseruet. Cæterum in anima iusti longè aliter esse dicitur. Non enim contentus animam in esse nature cõseruare, illam ad esse diuinum cœlesti virtute eleuat: dum eam purgat, illuminat, perficit, diuinaq; imagine informat: atque ita diuinæ similitudinis & sanctitatis participem facit, & hac ratione ad nobiliorem similitudinem, quæ erit in futura vita, disponit & preparat. Cum enim causarum omnium sit, similes sibi effectus producere, consequens est, vt Spiritus sanctus quam inhabitat mētem, spiritua-lem, sanctam, atque diuinam, hoc est, sui similem atque deiformem efficiat. Hac igitur singulari ratione Spiritus sanctus in anima iusti esse dicitur, quæ quidem rationalis creaturæ summa dignitas & perfectio est.

E Deinde quæret aliquis, cur hoc opus Spiritui sancto potissimū tribuatur: cum hoc idem Patris & Filij ac totius beatissimæ Trinitatis opus sit. Vt huic igitur quæstioni respõdeamus, illud primò statuēdū est, externa omnia beatissimæ Trinitatis opera indiuisa esse: omnia enim ibi sunt vnū, vbi cūque nō obuiat relationis oppositio. Sciendū prætereà, quòd cum variæ sint diuinæ maiestatis perfectiones & attributa, singulis attributis singula quædã opera accommodare solemus. Diuinę siquidē omnipotentia rerū creatio, prouidentia gubernatio, sapiētia admirabilis rerū ordo atq; dispositio, bonitati verò & charitati rationalis creaturæ sanctificatio tribuitur. Idē igitur Deus omnia quidē in omnibus operatur: sed in ipsis tamen operibus suis aliæ atque aliæ eius virtutes & attributa magis elucent, vt proposita à nobis exempla declarant. Postremo illud etiam animaduertendum est, simili penè ratione diuinis personis quædam attribui, quæ alioqui omnibus communia sunt. Patri enim, quoniam diuinitatis principium est, potentia: Filio, quia Patris verbum & cõceptus paternæ mentis est, sapientia: Spiritui verò sancto, qui

qui Patris & Filij amor est, amor & bonitas tribuuntur. Hinc fit, **A**
 vt omnia diuinę bonitatis & charitatis opera Spiritui sancto hac
 ratione potissimum tribuantur: quę tamen alioqui personis om-
 nibus communia sunt. Hinc omnia gratiarum munera, omnia
 spiritualia charisimata, omnia Prophetarum eloquia Spiritus san-
 cti munera esse dicuntur: quia omnia hæc immensę charitatis &
 bonitatis opera sunt, quibus ad hominum salutem promouen-
 dam bonitate & misericordia sua vtitur. Inter quę opera ratio-
 nalis creaturę sanctificationem numerari diximus: quę planè
 summam Dei nostri bonitatem, charitatemq; declarat. Quanta
 enim bonitas & charitas est, immensam illam & infinitam maie-
 statem, quę sedet super Cherubin, quę ambulat super pennas
 ventorum, quę cœlum & terram implet, cui millia milliũ in cœ-
 lo ministrant Angelorum, sedem sibi in hoc angusto tugurio de **B**
 ligere, & mansionem in eo facere, vilissimiq; hominõionis curam
 suscipere, illumq; diuinitatis & sanctitatis suę participem redde-
 re, omnibusq; donis suis cumulare voluisse? Qui enim hæc tria
 diligenter ponderauerit, nempe hominis vilitatem, Dei sublimi-
 tatem, & operis huius dignitatem: nunquam satis tantam hanc
 Dei nostri bonitatem & charitatem poterit demirari. His ita cõ-
 stitutis, facile liquet, quæ ratione opus hoc & totius beatissimę
 Trinitatis, & Spiritus sancti proprium sit. Vnde quam mëtem
 Spiritus sanctus. eandem tota Trinitas inhabitat, testante Domi-
 no, qui ait: Ad eum veniemus, & mansionem apud eum facie-
 mus.

Ioan. 14.

Tertio deinde loco quæri illud quoque potest, cur post ascen-
 sum Domini in cœlum, Spiritus sanctus in terram missus sit: cū **C**
 potuisset ante demitti. Satis quidem pijs mentibus diuinę volun-
 tatis consilium pro responsione esse deberet. Non tamen deest,
 quid huic quæstioni respondeamus. Voluit enim hac ratione
 cœlestis Pater ostendere, hoc tam præclarum donum (in quo sa-
 lutis humanę summa constituta est) Christo Domino atque
 Seruatori nostro ascribendum esse. Ipse enim nobis hoc donum
 precibus suis impetrauit, sicut ipse ait. Ego rogabo Patrem, &
 alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiscum in æter-
 num. Neq; precibus solùm sed multò magis meritis & passio-
 nis suę sacrificio tãtum hoc munus nobis promeruit. Huc enim
 omnes eius labores tendebant, hoc vnũ præcipuè captabat, vt
 meritis suis hæc tanta nobis gratia donaretur. Hinc Ioannes ait:
 Non-

Ioan. 14.

D Nondū erat spiritus datus, quia Iesus nondum erat glorificatus. *Ioan. 7.*

Glorificatus autē fuit, non solum resurrectionis & ascensionis suæ gloria, sed etiam passionis ignominia, qua summi Patris gloriam plenissima illa admisi sceleris humani satisfactione, & admiranda obedientia illustrauit. Ante hoc igitur summum sacrificium & piacularem hostiam, cū nondum extarent passionis & mortis Christi merita, nondum erat Spiritus sanctus hominibus datus: ea videlicet plenitudine, qua post illa in mundum effusus est, qui etiam non angusti Iudææ finibus contineretur: sed in omnes exterarum gentium oras longè lateq; diffunderetur, easq; ad veræ fidei & diuinitatis cultum aduocaret. Hinc regius Propheta, *Psal. 21.*

E Pro eo autem quod subditur, Et anima mea illi viuet, in Hebræo habetur, & anima eius non viuet: iuxta hanc ergo versionem sensus est, quod pingues terræ, hoc est, viri potentes & diuites seculi (qui in delicijs & voluptatibus vitam omnem transigebant) cæteræq; mundi nationes Christum Dominum adorabunt, seq; supplices illi submittent. Cuius submissionis & religionis causam subdit cū ait: Anima eius non viuet. Quia videlicet animam suā, hoc est, vitam suam pro illorum vita & salute ad mortem obtulit. Quod aperte Esaias testatur, cū ait. Si posuerit pro peccato animam suā, videbit semen longæuū & voluntas Domini in manu eius dirigetur. Et rursus, Pro eo quod laborauit anima eius, videbit & saturabitur. Quia videlicet ob immensos quos in hac vita propter Patris gloriā pertulit labores, copiosissima gratiarū munera in eos quos sanguinis sui pretio redemit, effundi videbit.

Psal. 21.

Esai. 53.

Ibidem.

F ¶ Sed fortè dices: Quid necesse erat Dominum maiestatis tot laboribus premi, tot supplicijs vexari: cū quælibet eius actio (propter infinitam diuinæ personæ dignitatem) has tantas opes promereri potuisset? Certè potuisset. Verum ille non hoc tantum agebat, vt Patrem nobis placatum exhiberet, Spiritumque sanctum in nos demitteret: sed illud etiam: vt tantæ bonitatis ostensione, tantæq; charitatis exhibitione, tantorumq; dolorum perpensione ferrea corda nostra emolliret, & ad mutuam amoris vicem reddendam incitaret. Vnde si quis paulò attentius Christi Domini vitam consideret, inueniet planè omnia eius opera, miracula, verba, exempla, & beneficia esse ignita quædam iacula, quibus voluntatem nostram amoris sui telo fauciaret, & chari-

tatis

Vai. 48.

tatis igne incenderet. Nouerat enim humani cordis duritiem: quippe qui longè ante per Prophetam dixerat: Scio quia durus es tu, & neruus ferreus ceruix tua, & transgressorem ex utero uocauit te. Ferreum ergo hominis pectus, hoc tantæ charitatis igne molliendum erat.

Ultimo loco de ea specie in qua Spiritus sanctus venit, agendum est. Venit autem super discipulos in specie uehementis aeris & ignis. Et quidem de aeris significatione in prima conuersione dictum à nobis est: nunc de igne paucis dicamus, quamuis ea res longiorem tractationem desideret. Magnam quippe philosophandi materiam nobis Spiritus sanctus præbuit, cum se hac specie hominibus insinuare uoluit. Vix enim quicquam in rebus corporeis est, quod varios atque multiplices Spiritus sancti effectus ita significet. Vnde quemadmodum cum Saluator venerabile corporis sui sacramentum cibum esse dixit, hoc uo verbo omnia quæ corporeus cibus in edentibus efficit, sacramentum hoc in piorum mentibus efficere designauit: sic cum Spiritus sanctus sub ignis specie uirtutem suam declarare uoluit omnia ferè quæ ad ignis naturam pertinent, sibi etiam spiritualmente conuenire docuit. Vnde sicut ignis incendit, liquat, durat, sursum agitur, & omnia quæ ei applicita & coniuncta fuerint, sui similia facere contendet: sic etiam Spiritus sanctus, quam mentem occupauerit, rerum coelestium amore incendit, dulcedinis suauitate liquefacit, fortitudinis uirtute roborat, ad superna eleuat, & sui tandem similem, hoc est, spiritualem, sanctam, atque diuinam (quatenus homini licet) efficere conatur. Sed ex his tamen illud præcipuè sumo, quòd ignis coelo proximus atque contiguus, sedem sibi in supera mundi regione delegit. Hoc autem earum mentium, quas Spiritus sanctus inhabitat, maximè proprium est, qui eas, licet carnis pondere ad ima deuergant, potenti tamen uirtute sua à terrenis rebus abductas, ad coelestia secum eleuat & attollit. Sicut enim aqua illa quam Samaritanæ Dominus promisit, salit in uitam æternam (unde eadem profecta est) ita Spiritus hic coelestis, eos quoque quos inhabitat, sic in coelestem patriam subleuat, ut curas omnes, & cogitationes, & studia atque opera ad illam semper dirigant.

¶ Hinc illud etiam sequitur, ut in omnibus etiam operibus quibus pij homines naturæ necessitati seruiunt (hoc est, quod comedunt, quod bibunt, quod dormiunt, quod manibus sibi ui-

ctum

Dctum parant) huc referunt, huc mentis intentione tendunt, vt illi gratificentur & obsequantur, à quo tã ingens bonũ se accepturos sperant. Sicut igitur hoc igne incensi, flagrant amore Dei: ita quæcunque faciunt, quæcunque moliuntur, propter illius amorẽ faciunt, ad illiusq; gloriã referunt. Hinc Dionysius, Radij, inquit, diuinæ claritatis, qui ad nos vsque demittuntur, rursus ad colligantis Spiritus vnitatem, diuinamq; simplicitatem nos conuertunt. *Dionys.*
 Qua in re piscatorũ artẽ diuinã Sapiencia imitari videtur: qui hãmũ filo pendentẽ in aquarũ ima demittunt, vt pisces in imo residẽtes ad supera trahant. Sic enim Spiritus sanctus è cœlo in terram demissus, terrenos homines secũ subuehit in cœlũ, quanuis illud ad mortem, hoc ad vitam fidelibus tribuendam ordinetur. *Simil.*

E Ab hac autẽ intentionis puritate omnia actionũ nostrarũ merita proficiscuntur: quoniam sapientissimus ille spirituum ponderator in operibus nostris nõ tam manũ, quàm animũ, hoc est, nõ tam externã operis faciẽ, quàm internã mentis intentionem considerat. O quam multi in supremo illo examine se delusosprehendunt: quos externa species operũ suorũ sine vllõ diuini numinis respectu edita fefellit. Cuius rei non leue indicium est, quod illa virtutũ opera, quæ aut ignominia, aut laboris & doloris aliquid præferre videntur, fugimus, ac detrectamus: ea verò quæ commoditatibus nostris aut gloriæ seruiunt, libenter amplectimur. Quo tempore suspecti nobis esse debemus, an nos ad illa proprię utilitatis ratio, an amor diuinitatis impellat. Ad hoc enim præcipuẽ Spiritus sanctus è cœlo in terrã missus est, vt mētes nostras à terrenis ad cœlestia eleuaret: vt mundo mortui, Deo viuamus: & in terris positi, cœlestia amplectamur, illis inhiemus, illorum studio & amore flagremus, nullisque propterea in hac vita laboribus parcamus: imo etiã mori propter illa pulcherrimum iudicemus: quò tandem ad plenam eorum possessionem Spiritu sancto ducente & in via dirigente, peruenire mereamur.

In eodem

In eodem festo Pentecostes concio quar- A

tain qua de varijs admirandisq; Spiritus sancti officijs
& effectibus, quos in piorum mentibus ope-
ratur, sigillatim differitur.

*THE. Paracletus autem Spiritus sanctus quem mittet
Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & sugge-
ret vobis omnia quaecunque dixerero vobis. Ioan. 14.*

CELBRAMVS hodie fratres dilectis- B
simi, aduentum Spiritus sancti. Quis autem
pro dignitate hanc tantam gratiam, hoc tā-
tum opus, hoc tā ingens diuinæ pietatis &
misericiordiæ beneficium poterit explicare?
Est enim aduentus hic omnium diuinorum
operū, omnium beneficiorū, omniumq; spi-
ritualium gratiarū velut finis. Imò verò quicquid in orbe terra-
rum diuina prouidentia molita est, in hunc præcipuè finem de-
stinavit, vt huius diuini Spiritus participes efficeremur: atque ita
in eius sobole censeremur, & eius tandem hæreditatem conse-
queremur.

Quæ cum ita sint, duo mihi in hac sacra solēnitate explican- C
da esse videntur: alterum, quænam sint huius diuini Spiritus of-
ficia, quæ in piorum mentibus exequitur: alterum verò, quonam
modo eiusdem Spiritus & gratiæ participes fieri valeamus.

Hæc autem duo ita inter se connexa sunt, vt alterum deriuetur
ex altero. Quisquis enim prius illud probè tenuerit, viam sibi ad
posterius illud consequendum paratam habet. Rectissima enim
via ad hunc spiritum consequendum, ipsius vera cognitio est.
Sic enim Saluator ait: Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum
dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum: quem mundus nō
potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum. Quia igitur
nescit eum, idè nec accipit eum. Cur ita? Quia nimirum quod
non agnoscimus, non magnificimus: quod non magnifici-
mus, non admodum concupiscimus: quod non concupiscimus,
non studiose quærimus: quod autem non quærimus, non in-

IOAN. 14

ueni-

Duenimus. Vt ergo Spiritum sanctum inueniamus, necesse est ut illum prius agnoscamus. Sed quoniam modo? Eo certe, quo illum discipuli cognouerunt, quibus protinus Dominus ait: Vos autem cognoscetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit. Ex eius ergo mansione, & diuina in vobis operatione illum plane agnosce-
 tis. Qua quidem cognitione nulla in hac vita nec certior, nec effi-
 caciore, nec etiam utilior est. Vt enim nemo mellis dulcedinem, aut *Simil.*
 ignis calorem plenius nouit, quam qui vtriusque vim experiendo ma-
 gis quam audiendo percepit: ita nemo Spiritus sancti virtutem &
 efficientiam perfectius intelligit, quam qui illius intra se vim fre-
 quenter expertus est. Huiusmodi enim cognitio ad Spiritum sanctum
 accipiendum, mirifice via munit. Non enim satis est illum ex auditu, aut
 lectione, aut speculatione nosse, nisi hac illum ratione cognoscas.

Et Sed instabis forsitan: Si non possum recipere Spiritum sanctum, nisi
 illum experiendo nouerim: nec hoc modo nosse possum, nisi illum in-
 tra me habere: ergo antequam recipiam Spiritum sanctum, habere de-
 beo Spiritum sanctum. Quomodo ergo prius habendus est, quam ha-
 beatur? Hanc eandem questionem D. Aug. tractat, verba illa Domini
 Ioan. 14. enarrans: Si diligitis me, mandata mea seruate: & ego roga-
 bo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis. Sic enim ait: Quomodo *August.*
 hoc in loco Dominus dicit, Spiritum sanctum iis esse dandum, qui Chri-
 stum diligant, & mandata eius custodiant: cum sine Spiritu sancto nec
 Christum diligere, nec eius mandata seruare possimus? Quomodo
 ergo diligemus, aut eum accipiemus, quem nisi habeamus diligere
 non valemus? Aut quomodo mandata seruabimus, ut eum accipiamus
 quem nisi accipiamus mandata eius seruare non possumus? Restat er-
 go ut intelligamus Spiritum sanctum habere qui diligit, & habendo
 mereri ut plus habeat: & plus habendo plus diligit. Itaque iam habe-
 bant Spiritum sanctum discipuli, quem Dominus promittebat: nec ta-
 men eum habebant, sicut Dominus promittebat. Haec tenus ille. Ad
 hunc ergo modum habere intra nos Spiritum sanctum oportet, ut illum
 agnoscamus: sic autem agnoscentes, pleniorum ab illo gratiam percipie-
 mus. Multum tamen ad hanc eius cognitionem doctrina valet, quae
 torpente mentem excitat, ut experiri & possidere geliat, quod tam
 magnificis titulis & laudibus commendari audit. Hoc igitur in pre-
 senti concione tractare est animus: in qua de admirandis huius di-
 uini Spiritus officiis differemus. Vt hoc autem pie atque utiliter
 prestare valeamus, ecclestem opem sacratissimae Virginis inter-
 uentu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A .

VT vos igitur fratres dilectissimi, huius diuini Spiritus percipiendi atq; possidendi cupiditate incēdā, eius virtutes atq; officia (vt modo promisi) explicare incipiā. Sed quæ vis orationis hoc consequi dicēdo poterit? Oportebat enim vt Spiritus sancti donis plenus esset, quisquis de hac tāta re verba facere debuisset: quò de plenitudine cordis sui eructaret verbū bonū. Sed experiar tamē, & quæ nobis Dñs precibus vestris donauerit, in mediū proferā. Adeste ergo nunc animis, & quicumq; hunc Spiritū percepistis, vt eius in vos collata beneficia pernoſcatis: & quicumque viam mandatorū eius vt asperā atque difficilē ingredi detrectatis: vt celestia huius diuini Spiritus auxilia intuentes, inanē istum timorem ex animis vestris depellatis.

Simile.

Primum igitur, Spiritus sanctus mentem hominis ingrediens peccata omnia fugat. Quemadmodū enim adueniēte luce tenebræ diffugiunt: ita Spiritu sancto mēte hominis occupāte, peccatorū tenebræ ipsius luce fugatæ euātescunt. Ipse enim est splendidissima lux, & omnium remissio peccatorū. ¶ Deinde nō cōtentus peccata omnia eliminasse, & ab æternæ mortis supplicio hominē liberasse, ne iterū in eadē mala relabatur, mentē eius spiritualibus armis instruit, & roborat, omniumq; donorū suorū ornamentis mirificè decorat. Gratiā enim, hoc est, celestē formā, & virtutes ab ea dimanantes infundit: quibus intellectum, & voluntatē, cæterasq; animæ vires munit & armat: idoneasq; & potentes reddit tū ad flagitia omnia repellenda, tū ad omnia virtutis & pietatis opera exequēda. Vnus igitur & quidē simplicissimus spiritus cum sit, cumulatissimē tamen omnibus omnia præstat, quæ ad animarum salutem necessaria sunt.

Sed est aliud Spiritus sancti munus, & id quidem maximē necessarium. Quis enim tot spiritualibus donis & ornamentis atq; primus generis humani parens instructus fuit? Quis tot sapientiæ opibus atq; Rex Salomon excoluit? Vterq; tamen miserabiliter corruit: quoniā donis quæ & multa & maxima à Deo pereceperat, vti piē & sanctē noluit. Ad hoc igitur præcipuē Spiritus sancti præsentia necessaria est, vt nouo quodam munere liberum arbitrium nostrum ita dirigat, ne vnquam diuinis muneribus

Drib' abutatur, nec ab eorū ductu & præscriptione declinet. **Q**ua de re Euf. Emisse sic ait: Nunquid prodest, si quisquam parentum magnam paruulo conferat facultatem, nisi providere studeat & tutorem? Ita ergo Paracletus regeneratis in Christo & consolator & tutor est: ideò dicit sermo diuinus: Nisi Dñs custodierit ciuitatē, frustra vigilat qui custodit eam. Videtis ergo fratres, nequaquam sufficere custodiam nostram, quò tandiu à tam multis hostium insidijs ciuitatis nostræ moenia obsidentibus tueamur: nisi adsit etiam diuini Spiritus custodia atque tutela?

Euf. Emiff. sermon. de Spiritu Sāto. Psal. 16.

Quartū præterea Spiritus sancti munus & officium est, internis nos motibus ad officia virtutum excitare. Dormitare enim virtutū habitus aliquando videntur, quos Spiritus ille coelestis excitat, & ad operandū inuitat. **V**t enim quanuis oculos vigentes habeamus, externa tamen luce ad videndū egemus: ita quanuis anima gratiæ virtutumq; beneficio sanata, & ad rectè operandum instruta sit, opetamen & luce diuini Spiritus eget, quò ad rectè operandū incitetur. **H**anc enim præclarā philosophandi rationem. **D. Tho.** secutus est. Quia enim idem Spiritus naturæ simul & gratiæ conditor & autor est: eandē in vtriusq; moderatione rationē conseruat. **V**t enim in rebus quæ natura constant, nō satis est ad functiones operū suorū, quòd suas quæq; formas & vires ad operandū habeant, nisi adsit etiam cōmunis eiusdē primæ causæ cōcursus, qui eas omnes virtute sua moueat: ita nō satis est viri iustianimā diuina gratia ceu forma quadā, & virtutū habitibus, ceu viribus quibusdā ad bene operandū instructā esse nisi præsto quoq; diuinæ opis auxiliū adsit, quod ad bene operandū incitet, & ad supernaturalē finē hominis actiones dirigat. **A**lter enim prima causa res omnes ad naturales suos fines, aliter ad supernaturalē finem mouere debet: cū nobilior effectus nobiliorē in causa sua modum requirat. **H**oc igitur tā præclarū munus Spiritus sancti viri iusti mentē inhabitantis propriū est: qui ibidē agens, non cessat, nō dormitat: sed ingi semper afflatu & impulsu ad bene operandū incendit. **H**inc. **D. Tho.** Christum quidē humano capiti, Spiritū verò sanctū cordi similem esse ait. **S**icut enim animantis cor occulto & inuisibili motu atque impulsu vitalem calorem, vitalesq; spiritus in omnia corporis mēbra effundere nunquam intermittit: ita Spiritus sanctus velut corporis huius mystici, hoc est, Ecclesiæ cor, omnia eius corporis membra, quæ præsertim capiti suo charitatis nexu coniuncta

Simil.

D. Thom.

D. Thom. Simil.

sunt, agitare, incēdere, & ad pietatis & honestatis studia incitare A
non desistit. Quocirca cū nos sanctis votis, atq; desiderijs, pijsq;
conatibus agitari sentimus, huic diuino Spiritui gratias agere de
bemus, qui nos ad vias vitæ, & studium immortalitatis incendit.

§. I.

¶ Sed hæc tamen Spiritus sancti officia omnibus nota sunt. Est
aliud longè tum sublimius, tum etiam ad explicandum diffici-
lius, quod Spiritus sancti proprium est, quodq; huius diei solen-
nitatem maximè commendat. Sciendū igitur est, eos omnes qui
ad immortalitatis gloriam à Deo cooptati sunt, Spiritus sancti
ope atq; magisterio indigere: non solum vt eos, sicut dictum est,
ad virtutum officia & diuina mandata exequenda inducat: sed
etiam, vt totum vitæ cursum & viuendi rationes ita moderetur,
& dirigat, vt omnia quæ in vita contigerint, eos à contento vir-
tutis studio minime remorentur. Nescio autem, an quod in hac B
re animo concepi, oratio mea persequi valeat: præsertim cū
paucis huius rei summam comprehendere nequeam: sed pergā
tamen (vt poterō) explicare quæ sentio. Est vnicuique homi-
num vitæ genus & conditio eligenda: sunt varij in humana vita
status, vt cælibum, cōiugatorum, clericorum, & monachorum.
Sunt item varia officia, & publicorum & priuatorum hominum:
sunt variae artes, quibus ea quæ ad vsum vitæ requirūtur, sibi ho-
mines parant: sunt item variae fortunæ, seruorum, atq; liberorū,
diuitum & pauperum, nobilium & ignobilium. Sunt varia ami-
corum contubernia, & variarum item studia literarum: sunt fre-
quenter nauigationes, peregrinationes, & itinera longa pera- C
granda, & variae regiones ad eundæ. In his autem omnibus quis
non videt quantum ad animi quietem, ad pacem, ad innocen-
tiam, & pietatem culusq; referat, hæc aut illa sibi fors vel vitæ,
vel officij, vel fortunæ, vel amicitiae, vel professionis, & studij ra-
tio contingat? Ex his nanq; alia alijs ad laqueum & præcipitiū,
alijs ad vitam & salutem, occasionem & materiam præbēt. Quis
autem quid sibi ad propositum coelestis vitæ finem capeffendū
commodius sit, intelligat: aut ad ipsum quod expedire intellexe-
rit, facile consequi possit? Nec enim omnia omnibus ad manum
& in prōptu posita sunt. Verissimè enim dictū est: Cogitationes
mortaliū timidæ, & incertæ oēs prouidentiae nostræ. In hac igitur
tāta humanæ mentis ignoratione, adest electis omnibus di-
uini Spiritus prouidentia: quæ ipsis interdum ignorantibus, aut
nihil

D nihil minus cogitantibus, dat operam, vt quæ illis futura sint maximè salutaria, contingant, & eis omnia cooperentur in bonum. Quàm multi monasticam vitam professi seruari sunt, qui si in seculari vita permansissent, interirent? Contrà verò quàm multè sacerdotia, magistratus, & Ecclesiæ dignitates magno suo malo assecuti sunt: qui si priuatam vitam duxissent, salutem adepti essent? Quàm multis vel confessarius, vel concionator, vel amicus vel etiam pudica & sancta vxor (quæ veluti casu quodam & sorte, magis quàm electione & consilio contigisse videtur) hoc diuino Spiritu (illis ignorantibus) prouidente, maximo ad studiũ pietatis adiumento fuerunt: & alia rursus quæ in promptu erāt, & nocere grauiter potuissent, eodem Spiritu prospiciente, veluti è manibus elapsa sunt? In vtroq; autem simul Spiritus sancti beneficium, & prouidentia cernitur. Quoties te vel hoc itinere ingressurum, vel in hanc aut illam domum iturum (in qua Diaboli insidiæ, aut aliquis tibi laqueus paratus erat, in quem incidere potuisses) coelestis Spiritus futurorum præsciens te ab vtroque reuocauit: & aliam viam, aliamque domum veluti casu quodam quò periculum euaderes ingredi instigauit? Huius autem beneficij magnitudinem ingens ille Davidis Regis lapsus & ruina declarat: quem si occulto hoc & inuisibili instinctu à deambulando in solario domus suæ Spiritus sanctus reuocasset, nec alienam vxorem se ex aduerso lauantes conspexisset, nec se foedo adulterio & cæde innocentis viri cruētasset, nec perpetui luctus sibi materiam peperisset.

F Sed quoniam hoc magnum diuinæ prouidentia beneficiũ, maximeq; ad salutem necessarium vobis compertum & exploratum esse vellem, propositis aliquot rerum corporearum similitudinibus, illud vobis patefacere curabo. Spiritus ergo sanctus in hoc officio, his hominibus qui exercitum per dubias & inexploratas vias præeuntes ducunt, similis mihi esse videtur. Solent enim instructæ acies hostilem regionem ingressæ, cum aut imparatos hostes adoriri, aut urbem aliquam populari destinarunt peritum itineris ducem sequi: qui cuncta insidiosa aut suspecta loca declinare sciat, & per eas semitas deducat, in quibus nullum periculum subeuntes, voti tandem cõpotes fiant. Hoc igitur fratres præcipuum Spiritus sancti munus est: cuius præsidio regius Propheta fretus aiebat: Si ambulauero in medio vmbrae mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Eundẽ quoq;

ipse Dominus electis suis ducatum pollicetur, cum ait: Cum trā- A
 fieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te: in igne
 non combureris. In hodierna quoq; sancti Euangelij lectione,
 Non turbetur (inquit) cor vestrum, nec formidet: au distis, quia ego dixi vo-
 bis. Vado & venio ad vos. Hoc est, semper vobis adero, semper in-
 uisam, nec vobis vnquam deero. Quid ergo tali custodia mu-
 niti formidare poteritis? ¶ Similis est item pastori gregem suum
 per tuta loca ducenti. Huic enim regius Propheta Spiritum san-
 ctum similem facit cum ait: Qui Regis Israel, intende (sive vt
 alij verterunt) Pastor Israel ausculta: qui deducis velut ouem
 Ioseph. Sicut enim boni pastoris est, per eos tramites oues suas
 ducere, atque deducere, in quibus & læta gramina inuenire, &
 à ferarum insidijs liberari, & itineris anfractus & præcipitia
 deuitare queant: ita summus ille pastor, quas oues in cœlestes B
 caulās adducere destinauit, ipse se illis viæ comitem, ipse pasto-
 rem & protectorem exhibet: qui illis frequenter ignorantibus
 imminetia pericula & noxia cuncta depellit, & salutaria sub-
 ministrat. ¶ Moses verò Spiritum sanctum parenti similem
 facit, qui filiolum per huius vitæ vias difficiles & obscuras va-
 dentem, manu prehensum ducit, cum ait, Portauit te Domi-
 nus Deus tuus in omniviam per quam ambulasti, sicut portare so-
 let pater filium paruulum, donec veniretis ad locum hunc. Si-
 cut enim pater qui per viam cœno, luto, scrobibus, & torrenti-
 bus incitatis impeditam graditur, paruulumque secum filium
 ducit oculis diligenter loca omnia collustrat, quibus inoffenso
 pede paruulus incedere possit: ita planè Spiritus sanctus, cui om-
 nia huius vitæ pericula nota sunt, filios suos sic in via dirigit at- C
 que regit, vt ab omni offensione atque ruina incolumes conser-
 uet. Denique idem nobis beneficium præstat, quod ipse genti-
 bus ad fidem vocatis, à nobis exhiberi postulat cum ait: Transi-
 te, transite per portas, præparate viam populo: planum facite iter,
 & eligit lapides, & eleuate signum in populos. ¶ Eiusdem quo-
 que Spiritus consilio & providentia quibusdam firma valetudo
 & sanitas corporis, quibusdam diuturna, imo & perpetua ægri-
 tudo contingit: quod videlicet hoc vtriusque ad eorum salutem
 magis expedire intelligat. Sic aliorum opes & fortunas pro illo-
 rum vtilitate cumulat: alios verò paupertate & inopia premi si-
 nit. Alijs simili ratione honores & dignitates tribuit: alijs ve-
 rò (quod ita illis expediat) misericorditer subtrahit. Idem quoq;
 inter-

Psal. 79.

Simile.

Deut. 1

Simile.

Esa. 62.

D interdum charissimos filios matribus, & vxoribus viros imma-
tura morte rapit: quod futurorum præsciis intelligat, immodi-
cum erga illos amoris affectum, magno eis ad purum diuinitatis
amorem impedimento futurum. Quid quod aliquando etiam
tentari nos à Dæmone, & grauius vexari patitur (quod ipsi etiã
Paulo contigit) vt hac ratione partim dormientes, longa pæce
virtutes exerceat, partim in vera cordis humilitate conseruet?
Idem igitur filiorum suorum amator Spiritus, qui plusquam pa-
terno affectu nostri curam gerit, nobis etiam ignorantibus quæ
nostra sunt curat.

¶ Harum autem rerum causas, dum in hac vita degimus, frequen-
ter ignoramus: quas tamen in futura vita ipso Domino tradente
agnoscemus: cum ille nobis quidquid ad salutem nostram sine
nobis molitus fuerit, indicabit, & à quibus nos tum corporis, tum
E animæ periculis liberauerit, ostendet.

§. II.

¶ Vt autem hoc in loco aliquid ex theologicis literis attingamus,
quò ea ipsa quæ diximus magis conspicua fiant, sciendum est, ad
hoc præcipuè post virtutum habitus Spiritus quoque sancti do-
na à Theologis assignari, vt ijs mens nostra expedita atque parata
sit: quò à Spiritu sancto ad multa opera (quorum rationes & cau-
sas ignoramus) eius instinctu & agitatione moueatur. Non leuis
enim inter Theologos disputatio est, quor sum post fortitudi-
F nis, pietatis, ac timoris Domini virtutes eadem hæc ipsa inter Spi-
ritus sancti quoque dona numerentur: cum virtutes istæ idem
quod dona præstare posse videantur. Ad quod Diuus Thom. re-
spondet, aliam in mente dispositionem requiri, vt homo à se ip-
so ad virtutis actiones moueatur: aliam vt à Spiritu sancto aga-
tur. Motor enim nobilior atque præstantior, nobiliorem quoque in
mobili dispositionem exigit. Alius enim ens puero, alius viro,
aut etiam giganti præparandus & accommodandus est. Donis
igitur ad singulares Spiritus sancti motus disponimur, virtuti-
bus autem ad communia virtutum officia præparamur. Tunc
enim à Spiritu sancto agi dicimur, partim cum supra ea quæ fa-
cultatem nostram superant ope eius assurgimus: partim cum ad
ea opera eius instinctu excitamur, quorum causas & rationes
non agnoscimus. ¶ Hoc autem Spiritus sancti magisterium non

Simil.

modo in virtutum officijs, sed in omnibus quoque humanæ vitæ negotijs ad salutem dirigendis, potissimum cernitur. Quid enim homini contingere in vita possit, quod non aliqua ratione animæ saluti, vel commodare vel incommodare possit? Non est autem humani iudicij cunctis etiam virtutibus instructi, in hisce rebus, quarum commoditas ex futuris euentibus frequenter pendet, quid commodum futurum sit, eligere, & quid incommodum, declinare. Ad hæc igitur quæ humanæ mentis vim & facultatē superant, præstò electis omnibus Spiritus sanctus adest: qui cum nulli animantium in necessarijs ad naturæ conseruationem desit, multò minus electis suis deerit, quos ad immortalis vitæ gloriam destinauit. Hoc enim duce quilibet eorū cum Propheta ad Dominum clamat: Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.

Psal. 142.

Hæc sunt fratres officia, quæ cœlestis hic Spiritus inuisibili afflatu suo in electorum mentibus operatur: quibus hominem prioris natiuitatis vitio ad bestiarum naturam degenerantem, ad priorem illam amicitiæ dignitatem renouauit: imo & altius sustulit. Vt enim Guericus Abbas ait: Sublimius restituit lapsos redemptio, quam constituerat prima creatio. Quid igitur hic primum dicam? quid primum mirer? Ad hanc tantam Dei largitatem & bonitatem, qui se totum commodis nostris impendit, & diuitiarum suarum thesauros (quos tandiu in cœlo reconditos habuerat) in nos effudit: an summam ignauiam & ingratitude nostrā, qui nec pro tantis illis beneficijs gratias agimus, nec his tantis vitæ nostræ remedijs uti volumus, nec erga hunc salutis nostræ autorem amore flagramus: nec ealem intra nos hospitem, gubernatorem, tutorem, & magistrum habere curamus? O deplorandam hominum cæcitatem & amētiam! O perpetuis laudibus celebrandam Dei erga genus hominum misericordiā! O Deum, ut idem ait Guericus (si fas est dicere) prodigum sui, præ desiderio hominis! Ea enim est humanæ mentis ingratitude atq; peruersitas, ut dubitari merito possit, uter in hac parte effusior (ut ita dixerim) sit: homo ne ad suum sibi exitium comparandum, an Deus ad salutaria illi remedia prouidenda? Si enim diligenter hominum vitam inspicias, inuenies utiq; plerosq; ipsorū præcipiti cursu ad interitum tendere: in hoc vnum incumbere, hoc ferè moliri, ut omnia quæ illis ad salutem data sunt, peruerant, & in arma iniquitatis conuertant. In hoc vnu vitam, in hoc vires

Guericus.

Idem.

B

C

D vires animi, in hoc opes, ingenium, conatus deniq; omnes, & omnia vitæ studia consumunt. His namq; omnibus quæ salutis instrumenta erant, ad perditionis suæ materiam abutuntur. Hac igitur ratione pleriq; hominum in perniciem suam præcipites ruunt. Contrà verò Deus liberalissimum, ac penè prodigum se in eam gentem exhibet: quæ tanto studio sibi perniciem machinatur, & salutis suæ autorè tot modis offendit. Ita fit, vt quisquis hanc vtriusq; partis contentionem attentius fuerit contemplatus, inueniet planè duas potētissimas factiones: alteram quidem Dei summo studio salutem nostram procurantis, alteram hominis in interitum suum toto impetu ruentis. Ille nos ad vitam reuocare contendit, nos manibus nostris mortem nobis accersere conatur: ille nos ad iustitiam & pietatem vocat, nos impetu cæco & furibundo ad impietatem & iniustitiam rapimur. Sicut autem (vt idem autor ait) nullum esse spectaculum iucūdius potest, quàm hodierno die Spiritum sanctum è cælo descendentem intueri, & visibilibus signis quid in mentibus fidelium efficiat, ostēdere: ita nullum tetrius atq; funestius, quàm hominem cernere sibi ipsi perniciem inferentem, diuino Spiritui resistentem, nihilq; tot diuinis muneribus proficientem.

Idem.

§. III.

E **¶** Ex his ergo apertè liquet, hanc tantam diuinæ largitatis abundantiam, nō solum spei, sed magnam etiam timoris occasionem nobis præbere. Quis enim nesciat maxima beneficia parem animi gratitudinem exigere, maximaq; neglecta remedia inexcusabilem prorsus causam improborū facere? Ita fit, vt spretæ medicinæ culpa ingrati animi vitio cumuletur. Quam sententiam apertissimis iisdēq; maximè formidandis exemplis cōprobabo. Cōstat planè ex literis sanctis Hebræos cum in Ægypto essent, Ægyptiorum idola coluisse. In quos tamen nunquam Dominus propter hoc execrandum scelus animaduertit. Verum vbi eos ab illa seruitute tot signis editis liberauit, vbi se illis viæ ducem præbuit, vbi legem dedit, vbi tam multis eos beneficijs profecutus est, grauissimas de illis poenas cum delinquerent sumpsit. Cum enim aureum vitulum adorassent, præter stragem illam quā Moses in populo Leuitis famulantibus edidit, ab ipso quoq; Domino pro cō crimine percussi sunt. Cum verò idolo Phogor immolauerunt, iussu Domini hominum viginti quinque millia vno die cæsa sunt. Cum vero de expugnanda terra sibi promissa

Ad timorē ex antedictis incitamus.

diffili, in Ægyptum regredi statuebant: quadraginta annorū exi A
lio multati, & immatura morte sublato, acerbissimas diffidentie
suar poenas dederunt. Videtis ergo fratres, quid diuinorum bene
ficiorum magnitudo pariat: nempè pijs salutē & vitā, improbis
aut eorum vitio pestem & exitiū. At quantò maiora in nos bene
ficia collocata sunt? Quis hoc verbis explicare queat? Quauis
enim tam magna illis beneficia præstita sint, nō tamen ijs ad pie
tatem & iustitiam eruditi fuerunt. Sic enim ad illos Moses ait:
Vos vidistis vniuersa quæ fecit Dominus coram vobis in terra
Ægypti Pharaoni, & omnibus seruis eius, vniuersq; terre illius,
tentationes magnas quas viderūt oculi tui, signa illa, portentaq;
ingentia: & non dedit vobis Dñs cor intelligens, & oculos viden
tes, & aures quæ possint audire vsq; in præsentem diem. At no
bis hodie & oculi, & aures, & cor intelligens datum est: cum Spi
ritus ille cœlestis, qui omniū est artifex, omnē habens scientiam, B
& omnia prospiciens, in corda fidelium demissus, omnes illorum
sensus rerū cœlestium cognitione instruxit. Si ergo tot illi pēnas
dederunt, qui sola ferè corporalia beneficia perceperāt: quid nos
timere par est, qui tanto maiora Dei dona recepimus: qui non ab
Ægypto, sed à gehenna liberati: qui non legem lapideis tabulis
incisam, sed in visceribus scriptam accepimus: qui non legillato
rem Mosē, sed vnicum Dei Filium Redemptorem, & Spiritū
sanctum legillatorem, & viæ ducem nacti sumus? Hæc fratres,
maxima iustissimi timoris, & solitudinis nostræ causa: hæc
præcipua in extremo iudicio reddendæ rationis materia. Quò
enim magnificentior gratia, maioribusq; Christi laboribus par
ta: hoc acerbius punientur, qui ne vel minimam operam pone
rent, hoc tantum remedium vltro oblatum repudiarunt. Hoc
est igitur iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt
homines magis tenebras quàm lucem, vanitatem quàm verita
tem, mortem quàm vitam, seruitutem quàm libertatem, inte
stinum bellum & seditionem, quàm internam quietem & pa
cem: magisq; inter Diaboli mancipia, quàm inter Dei filios nu
merari: ac magis deniq; cum summis laboribus ad æterna sup
plicia, quàm cum gaudio & iucunditate ad æternam peruenire
lætitiā voluerunt.

*Preparatio
ad recipien
dum Spiri
tū sanctū.*

Quòd si à me quisquam requirat, qua ratione hoc ingens pe
riculum declinare, & tantorum donorum quæ secum Spiritus
sanctus attulit, particeps effici queat: vna est ad hæc duo re
sponsio

D sponſio, vt videlicet mentem ſuam ab immoderato terrenarum rerum amore auulſam, ad coeleſtia traducere ſtudeat. Aliter enim nequaquam Spiritus ille coeleſtis, mentem terrenarum rerum ſordibus & amore pollutam inhabitare dignabitur.

Cum enim præcipuum eius officium ſit mentem ad ſublimia attollere, & coeleſtium rerum amore incendere, fieri non poteſt, vt quiſquam ſimul ſit & ad terrena per amorem depreſſus, & in coelum mente ſublatus: cum hæc duo ſibi inuicem aduerſentur.

Hinc **D. Gregorius**, *Grego.* Seculares, inquit, mentes quantum ſe foris per deſideria dilatant, tantum ad receptionem Spiritus ſancti ſinum cordis anguſtant. Idem quoque **D. Baſilius** teſtatur, à quo cum quaſitum eſſet, qua ratione quis ſic mentem ſuam præparare poſſet, vt hospite Spi- *Baſilius.*

Eritu ſancto dignus haberetur, reſpondit: Quandiu mandata Do mini non ſeruamus, nec tales ſumus vt de nobis ille teſtificans di cat: Vos de hoc mundo non eſtis: nequaquam debere nos ex- pectare, vt Spiritu ſancto digni efficiamur. Mundi autem nomine ſancti Patres intelligunt, non illos quibus multum ex opibus ſuis tribuit mundus, ſed qui multum ex eo habere con- cupiſcunt. Hoc eſt, non tam eos qui mundi opibus abundant, quam qui arctiſſime amoris glutino cum illo copulati ſunt. Temperatus quippe terrenorum bonorum amor, quem non cu- piditas, ſed neceſſitas moderatur, innoxius eſt: immoderatus au- tem & extra præfixos ſibi à Deo fines exundans, & mentem o- bruit, & Spiritui ſancto aditum intercludit. Hac autem de cauſa communis generis humani hoſtis non ſolum ad maleficia, ſed in

Fterdum etiam multò magis ad immoderatum terrenorum bo- norum amorem homines allicere contendit. Illud enim eſt quali aperto Marte pugnare: hoc autem, ſecretis cuniculis & ſidijs (quæ nihil mali præferre videntur) incautas homi- num mentes adoriri. Hoc enim amore, in quo nihil eſſe ma- li apparet, nimium vigente, facile eſt quauis oblata occaſio- ne in quoduis flagitium homines ruere. Sicut venator inſequens feram, non tam illam manibus prehendere, quam ſagittis con- figere ſtudet (his enim vulnerata in illius tandem poteſta- tem veniet) ita callidus ille animarum venator ſatis ſibi eſſe putat, ſi animarum iecur immoderato terrenarum re- rum amore ſauciet: ſic enim vulnerata mens & ad terrena deflexa, in quæuis ſcelera facile dilabitur: dummodo id aſſe-

quatur

quatur, quod immoderato amore complectitur.

A

Quod si quis vestrum hanc esse rem maxime difficilem causetur: videlicet ab immodico rerum presentium amore animam vindicare, quarum speciem oculis usurpamus, quorum fructu pascimur, quarum dulcedine oblectamur, & sine quarum usu vitam minimè sustentamus huic ego respondeo, non hanc unam rem modo, sed omnia que literis Evangelicis continentur, hominibus seculi amore deiventis, & utilitatis voluptatis fructu omnia metientibus, asperrima atque difficillima esse. Omnia enim eò tendunt, ut nos ab amore seculi abductos ad celestia desideria traducant. Cæterum ijs qui se supplices Deo submitunt, qui assiduis precibus eius spiritum & gratiam efflagitant, quiq; omni mente sese ad divinam legis studium & obedientiam applicant, hæc omnia adeò sunt facilia atque suavia ut cum Propheta verè dicere possint: In via testimoniorum tuorum delectatus sum, sicut in omnibus divitijs. ¶ Ne tamen imbecillas mentes desperatione fragam, rem ad planiora deducam. Quibus ergo idem studium, idemq; ardor non est, satis erit ab omni lethali crimine puram mentem conservare: quò in eas Spiritus sanctus ingredi, & mansionem facere dignetur. Aliàs enim in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Hinc D. Gregor. Tergat, inquit sordes pravi operis, qui Deo præparat domum mentis. In cuius rei typum in lege olim Dominus hoc sacro die novarum frugum sibi oblationem offerri precipiebat: quo fidelibus insinuaret, purgandam esse ab omni peccati vetustate mentem, quæ Spiritum sanctum intra se recipere velit. Quam quidem animi renovationem David post lapsum à Domino petebat, cum diceret: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum re-
ctum innova in visceribus meis. Sic enim innovatus & ab omni prioris vitæ vetustate purgatus, petit protinus spiritu principali confirmari: ne vlla tentationum vis infirmum adhuc & nutantem animum de gradu virtutis & innocentie depellat. Hac igitur ratione fratres, mentem nostram purgare studeamus: quò hunc celestem Spiritum salutis nostræ autorem, & gratie simul & gloriæ largitorem percipere mereamur.

B

C

AD

Sap. 1.
Gregor

Psal. 50.

D AD LECTOREM.

S N concionibus, quæ de altissimæ Trinitatis mysterio vulgò haberi solent candide Lector, quidam adeo huius mysterij altitudinẽ refugiunt, vt ne verbum quidem de eo facere audeant: alij contra abditissima quæque, & ex intimis Theologiæ penetralibus deprompta (quorũ nihil auditores intelligant) illis proponunt. Nos media quadam inter vtrosq; via processimus. Neq; enim à mysterij huius tractatione abstinuimus, & ea tamen diximus, quæ rudes etiam auditores si non penitus intelligere, certè probare, & aliquatenus intelligere valeant. Nec de solo beatissimæ Trinitatis mysterio, sed de diuinis quoq; laudibus, & perfectionibus nonnulla perstrinximus. Vtraq; vero quantum argumenti ratio pati potuit, ad mores accommodauimus: sine qua cura frustra ad populũ conciones habentur. In prima igitur concione Deũ esse eidenti ratione probamus: deinde verò de diuinarũ personarũ processione differimus. In secunda autẽ, idẽ mysterium varijs similitudinibus ad captum populi accommodatis explicamus. In tertia, de diuinis perfectionibus, quæ ex eius nomine: Qui est, naturali rationis lumine intelliguntur, atq; de eodẽ beatissimæ Trinitatis mysterio differimus. In quarta, primo loco de diuine nature vnitãte agitur: secundo verò æterna Filij Dei generatio partim sanctarũ literarũ, partim etiam insigniũ aliquot Philosophorũ testimonijs cõprobatur. In quinta, primũ de incõprehensibili diuinitatis natura tractatur: deinde diuinarũ personarũ pluralitas, non scripturarũ testimonijs, sed topicis aliquot rationibus cõprobatur: ac postremo, magnã foelicitatis humanæ partem in huius mysterij contẽplatione positam esse declaratur. Vbiq; autem (quod in hoc argumenti genere præcipuum videbatur) rationes assignamus cur mirari homines non debeant, quòd huius mysterij intelligentiam non attingant, cum & diuinitatis natura altissima & incõprehensibilis, & hominis ratio obtusa, & ad spiritualium rerum intelligentiam minus idonea sit.

INFESTO SANCTISSIMÆ

Trinitatis concio prima: in qua primum quidem Deum esse
evidenti ratione probatur: deinde quomodo is in
personis trinus sit, exponitur.

*THE. Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in no-
mine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Matt. vlt.*

Snter omnia Christiane religionis dogmata, B
quæ fidelibus credenda proponuntur, prin-
cipem locum beatissimæ Trinitatis myste-
rium obtinere, nemo est qui nesciat. Quan-
uis autem eorum dogmatum veritas fide po-
tius, quàm rationis lumine nitatur, in hoc
tamen beatissimæ Trinitatis mysterio (quod
sublimitate sua omnem humane mentis intelligentiam superat)
tantò magis fides locum habet, quantò minus illud humana ra-
tio comprehendere potest. Pro summa enim ratione homini
pio fides est: quæ Deo reuelanti sine vlla rationis attestazione fir-
missimum præbet assensum. Est enim fides (vt Apost. diffiniuit)
sperandarum rerum substantia, argumentum non apparentium.
Hoc est, fides est fundamentum, cui spes rerum coelestium inni- C
titur. Nemo enim sperat, nisi quæ futura esse credit. Itaque fi-
des spei nostræ velut basis & fundamentum est. Est etiam argu-
mentum non apparentium: hoc est, fidei lumen à Deo mentibus
nostris infusum, argumenti vice nobis est: quod sine vllò huma-
næ rationis argumento, multò firmitus & certius assentire nos fa-
cit ijs quæ à Deo tradita sunt, quàm omnis humana ratio effi-
cere potuisset. Longè enim certius habendum est, quod diui-
na veritas testatur, quàm quod Mathematica demonstratione
concluditur.

Nemo autem miretur, si fidei lumine atque adiumento in
rebus diuinis vtimur, quando ne ipsa quidem hominum socie-
tas sine humane fidei adminiculo stare posset. Hac enim ratione

D.

Heb. 11.

D D. Aug. se à Deo velut manu ductū ad pereipiēdā fidē his verbis docet: Tu Domine paulatim manu mitissima cor meū tractabas. *Aug. Confess. lib. 6.* Cōsiderabā enim, quā multa crederē quę nō viderā, neque cū gererentur affuissem. Sic tā multa sunt in historia gentiū, tā multa de locis atque vrbibus, quę nō viderā, tā multa amicis, tā multa medicis, tā multa hominibus alijs atq; alijs crediderā, quę nisi crederētur, omnino in hac vita nihil ageremus: postremo quā incōcussa fide fixū retinerē, de quib⁹ parētib⁹ ortus essem, quod scire nō possem, nisi audiēdo credidissem. Haftenus Aug. Ex cuius verbis apertē colligimus, quā sit rationi cōsentaneū, vt sine rationis argumētatione Deo fidē habeamus, quādo & hominibus etiā sine illa assensum præbemus. Rectē ergo Euāgelista Ioānes argumētatur: Si testimoniū, hominū accipimus, testimoniū **E** Dei maius est, quod testificatus est de Filio suo. Qui credit in Filium Dei, habet testimoniū Dei in se. Hoc est, Deū habet fidei suę testē: cuius veritas omni alia veritate certior est. *1. Ioan. 5.* Pithagoras Philosophus (vt multi autores memorię prodiderūt) sic discipulos suos instituebat, vt toto septēnio iuxta septē artiū liberaliū numerū, de ijs quę ab eo dicerētur, minimē rationē quærerent, sed magistri verbis fidem adhiberent, quousq; omnia audiuissem. Vnde illud etiam inter eosdem discipulos manauit, vt alio rationem ab alio petente, pro ratione afferret: Ipse dixit. Fide ergo primum eruditissimus Philosophus discipulos suos ad magnarū rerum intelligentiam præparabat, prius credere, deinde intelligere oportere docens. An non igitur hanc eandem docendi rationem tradere Propheta voluit, cū dixit: Si non credideritis, non intelligetis? *Isai. 7.* Hac igitur fidei simplicitate fratres, de altissima diuinitatis atq; indiuiduę Trinitatis natura dicere aliquid incipiamus: quō ad aliquam huius mysterij intelligentiam fidei ductu peruenire valeamus. Vt enim Chrys. ait, Fidei maximē propriū est, rationes eorū quę fiunt, non inquirere, sed obtemperare præscriptis. *Chrysost.* Vt igitur hac religione de altissimo hoc mysterio differere possimus, cœlestem opem sacratissimę Virginis intercessionē suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

E Vntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. His quidem verbis fratres, totius summe & adorandę Trinitatis, & indiuiduę vnitatis mysterium cō apertē declaratur, vt non alijs argumentis vel testimonijs **ad**

Hilarius.

1. Cor. 1.

ad huius fidei veritatem inconcussa retinendam nobis opus sit, A
 ut autor est. D. Hilarius. Nam primum baptizandi nomine pec-
 catorum ablutio, & rationalis animæ sanctificatio, & diuinæ ag-
 nationis, hoc est, diuinæ naturæ participatio significatur. Quod
 planè non alicuius creaturæ, sed solius diuinitatis opus est. Hoc
 autè Apostolus non obscure insinuauit, cum inanem Corinthio-
 rum gloriam (qua de doctorum suorum dignitate tuebant) re-
 primere volens ait, Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut
 in nomine Pauli baptizati estis? Quod perinde est, ac si diceret:
 In eo solùm iure gloriari debetis, qui vobis mortè suam vitam con-
 tulit, & cuius omnipotente virtute baptismi gratiã, hoc est, pec-
 catorum veniã, & ius hæreditatis æternæ adepti estis. Hoc autem
 neque Paulus, neque Petrus, neq; Apollo, nec vlla omnino crea-
 tura autoritate propria, nisi omnipotens Dei virtus donare po-
 test. Illius quippe solùm est, offensam remittere, qui offensus est. B
 Quoties autem peccamus, Dei præcipue maiestatem violamus.
 Hoc ipsum autem Pharisei etiam intellexerunt: qui cum Domi-
 num Saluatorem peccata cuidam paralytico remittentem vide-
 rent, ipsum blasphemare dixerunt. Quis enim, inquiunt, potest
 peccata remittere, nisi solus Deus? Peccatorum quippe remissio
 ni sanctificatio nostra adiuncta est: quã solus Deus præstare po-
 test. Si enim (vt D. August. ait) melius ac nobilius est bonum esse,
 quàm simpliciter esse: si solus Deus conferre mihi potest vt sim,
 quomodo alius à Deo donare mihi potest, vt bonus sim: hoc est
 vt verè iustus ante Deum & sanctus sim? Cum igitur solus Deus
 tanti huius operis autor sit, & hoc ipsum opus in nomine Patris,
 & Filij, & Spiritus sancti fieri dicatur, constat planè his verbis su-
 pernæ diuinitatis maiestatem significari: in qua & diuinarum per-
 sonarum distinctio, & naturæ vnitas non obscure declaratur. C
 Cum enim cœlestis magister Patrem, & Filium, & Spiritum san-
 ctum nominat, tres diuinas personas aperte designat. Quo dverò
 non in nominibus multitudinis numero, sed in nomine, ait, natu-
 ræ vnitatem in tribus personis insinuauit. Hoc est igitur myste-
 rium, quod nobis hodie ab Ecclesia celebrandum, adorandum,
 atque explicandum proponitur. De quo duo mihi tractanda es-
 se videntur. Primò quidem (quod cætera antecedit) Deum esse,
 rationibus etiam demonstrandū est. Deinde verò diuinarum per-
 sonarum Trinitas (quatenus ruditati atq; infantia nostræ cō-
 ceditur) exponenda est.

D Quia in re illud ante omnia curādū, vt summa religione & pietate de hoc tāto mysterio differamus. Quod quidē nō modò sancti Doctores, sed Ethnici quoq; Philosophi admonēt. Hinc Cicero, Homini, inquit, timide de potestate Deorum, & pauca dicēda sunt: Seneca verò Aristotelē eadē prædicatē citat his verbis: Egre giè Aristoteles ait, nūquā nos verecūdiōres esse debere, quā cū de Dijs agitur. Si intramus tēpla cōpositi, si ad sacrificiū accessuri vultū submittimus, togā adducimus: si in omne argumētū modestiæ fingimur, quātò hoc magis facere debemus, cū de sideribus, de stellis, de Deorū natura disputamus, ne quid temere, ne quid impudēter, aut ignorātes affirmem⁹, aut sciētes mētiamur? Hactenus ille. Si ergo hoc Ethnici Philosophi sentiebāt, qui tam obscuram de diuinitatis maiestate cognitionē habuerunt: quid nos facere par est, quibus tantò ampliōrē & illustriorē de ea cognitionem catholica fides tribuit? Hac igitur animi submissione & reuerentiā, quæ proposuimus tractare incipiamus.

E Et quidem prima illa quæstio, an Deus sit, superuacanea forsitan quibusdā esse videbitur. Sed nequaquā ita est. Multi enim inter ipsos etiam fideles sunt, quibus Propheticum illud conuenire videtur, Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Quomodo inquis, hoc dicunt? Certe quia (vt Apostolus ait) confitentur se nosse Deum, factis autem negant. Hoc est, non quidem verbis sed moribus & vitæ ratione Deū esse inficiātur: quandoquidem ad eò sceleratè viuunt, ac si nullū in mūdo numen, nullamq; providentiam esse crederent. Multi nanq; sunt, qui sic se in omnia flagitiorum genera effundunt, sic cupiditatibus cunctis omnes intemperantiæ habenas laxant, sic coelestium rerum prorsus obliuisci in terra defixi iacent, sic omnia diuinæ legis præcepta sine ullo doloris sensu violant, ac si nullum in mūdo numen esse crederent. Nihil enim minus faciunt hæc ipsa credentes, quā si omnino non crederent. Et quanuis qui ita viuunt, verā fidem habeant, tot tamen illam terrenarum cupiditatū vmbri obscurant, quot letifera peccata cōmiserunt. Vnūquodq; enim lethale peccatum eius luminis vim hebetat & obfuscat, quanuis non prorsus extinguat. Vt enim singula quæ admittimus peccata, arbitrii libertatem (quod ad operandi facilitatem & promptitudinem attinet) minuere dicuntur, quanuis non prorsus adimant: ita eadem peccata fidei splendorem magis ac magis obscurāt, quāuis non penitus deleant. Quod sit, vt homo his malorum suorum

Iob. 21.

tenebris circumfusis, precipitia sibi ante oculos obiecta non videat, atque in illa passim contruat. Quin etiã peccandi assiduitate eò interdum rapitur, vt à Diabolo quibus fidei tentationibus infestetur, & an sit numen aliquod, cuius providentia mundus regatur, dubitare incipiat. Qua de re D. Gregorius verba illa S. Iob enarrans, Quis est omnipotens, vt seruiamus ei, sic ait: Mens humana male exterius fusa, sic in rebus corporeis sparsa est, vt neq; ad semetipsam intus redeat, neque eam qui est inuisibilis, cogitare sufficiat. Vnde carnales viri iussa spiritualia contemnentes, Deum quem corporaliter non vident, quandoq; ad hoc perueniunt, vt neque etiam esse suspicentur. Vnde apud Iob dicunt, Quis est omnipotens, vt seruiamus ei? Horum igitur & aliorum, quos retulimus causa, commotum erit, vt non fide solum sed a B pertissimis etiam rationibus, quas D. Thom. initio statim summae Theologiae affert, Deum esse ostendamus.

§. I.

S. Tho.

Sibila

Prima ratio.

¶ Principio, quid Dei nomine homines intelligere soleant, explicandum est. Si quis autem hoc à cunctis hominibus inquirat, vno ore respondebunt, hoc se nomine intelligere, vniuersitatis huius moderatorem ac principem, seculorum Regem, rerum omnium principium atque finem, primum ens, primum motorem, primam veritatem, primam causam, à qua cæteræ deinceps causæ pendeant: ac postremo Dei nomine id intelligunt, quo nihil maius, aut melius cogitari possit. Hoc autem diuinum numen in mundo esse à quo omnia pendeant, cum ipse à nullo pendeat, hac ratione D. Thom. ostendit: In C rebus omnibus dignitatis & nobilitatis gradus atque ordinem cernimus. Infimum enim gradum in hoc ordine tenent, quæ tantummodo sunt, vt elementa, vt lapides, vt metalla: Superiorem autem gradum obtinent, quæ non modò sunt, sed etiam viuunt, vt arbores, vt plantæ, quas florere, atque frondescere, & fructus proferre videmus: quæ ad eam vitæ rationem (quæ à Philosophis vegetatiua nūcupatur) pertinent. Supra hunc autem gradum animantium vita consistit: vt pote quæ non modò viuunt, sed etiam moueantur & sentiant. At homo nobiliorem dignitatis gradum sortitus est, qui his omnibus rationis lumen & splendore addit. Supra hominẽ verò angelorũ ordines collocamus: qui non tam ratione, hoc est, ratiocinandi virtute, quàm simplici rerum intelligentia vigent. Inter Angelos autem tan-

Dta dignitatis varietas est, vt secundum **D. Thom.** sententiam, ne duo quidem inter omnes Angelos dignitate pares inueniantur, cum iuxta illius diffinitionem omnes inter se specie differant. Quò fit, vt inter infimum & summum Angelum, alius alio natura ipsa præstantior atq; nobilior sit. Cum hic igitur ordo in rebus omnibus appareat, quærendum est, an per infinitos huiusmodi gradus procedere debeamus; an ad aliquem tandem summum deueniendum sit, quo nihil sit nobilior atq; præstantius. Prius illud nullo modo asserendum est, cum ab hoc processu infinito natura omnis abhorreat. Quocirca posterius hoc necessariò statuedum est. Hoc igitur quod in summo loco & altissimo rerum omnium cardine ponimus, quodq; infra se omnia alia videt, Deum appellamus, quo nihil in rerum natura neq; maius, neque sublimius est. Hoc autem aliorum omnium esse causam ex eo constat, quod Philosophi asserunt, primum in vno quoq; genere causam esse omnium quæ sub illo genere continentur. Ignis enim qui in genere calidorum corporum primus est, cuiuscunq; alius externi caloris causam esse dicimus. Quæcunq; enim hoc modo calida sunt, ignis vtique participatione calida sunt. Sic etiam inter omnes corporum motus, celestis motus primus & nobilissimus est, idemq; omnium aliorum causa astra quoq; omnia quam habent lucem, ab vno Sole mutuant, qui inter ea omnia splendidissimus est. Ex hac igitur sententia (quæ apud Philosophos constantissima est) non modò Deum esse, sed summum etiam in rebus omnibus locum tenere, & omnium quæ sunt primam causam existere, manifestè colligitur. Itaq; in genere entium ipse est primum ens, quod omnibus quæ sunt, essendi causam affert. In ordine quoq; viventium, ipse primum viuens, imo & ipsa vita est (vt **Aristo.** ait) per quam viuunt omnia. In ordine intelligentium ipse primus intellectus, à quo omnis intelligendi vis, sicut à Sole omnis astrorum fulgor (vt modò diximus) emanat. In ordine pulchrorum, ipse primum & summum pulchrum, in quo sunt omnia pulchra, sicut ipse de cæporum pulchritudine ait, Et pulchritudo agri mecum est. Ac postremò in ordine verorum, ipse est prima veritas, in qua omnis veritas, hoc est, omnium quæ vera sunt, exemplaria & idæ continentur.

Aristot.

Psal. 49.

Est etiã & alia non inferior ratio, quæ ex hoc notissimo Philosophiæ principio manat: nēpe quicquid moueatur, nō à se sed ab alio moueri. Animantiū enim corpora quæ moueri cernimus,

Secunda ratio.

In festo S. Trinitatis.

non à se, sed ab anima intragente & impellente mouentur. Ita A
fit, vt in eis aliud sit quod moueat, aliud quod moueatur: corpus
quippe mouetur, anima verò mouet. Inde ad eò fit, vt sublata ani
ma corpus immobile maneat. Cum aut motum omnem inferiorum
corporum à cœli motu (vt modò diximus) pendere videamus
(omnis quippe inferior hic mundus à superiori ita pendet, vt vel
vna Solis eclipsis, quò eius radij ne ad nos perueniant, paulisper
impediuntur, variè hæc inferiora corpora afficiat atq; perturbet)
querendū est, à qua virtute supremi cœli motus procedat. Si in
telligentiam aliquam huius orbis motricem dixeris, quæ videli
cet intellectu & voluntate orbē hunc moueat, quæram protinus,
an hæc intelligentia à se ipsa, an ab alia pendeat, & an propter se
ipsam, an propter superiorem aliam huic operi incūbat. Si à nul
la alia pendet, & propter se ipsam huic officio insistit, hanc utiq; B
iure optimo Deū nuncupabimus. Solus enim Deus est, qui à ne
mine pendet, qui superiorē non agnoscit, qui omnia propter se
ipsum, tanquam vltimū finem operatur. Si verò ab alia pendere
astruas, à qua & existendi & mouendi virtutem accipiat, de hac
rursum & quavis alia idem rogabo: atq; ita, vel in infinitum pro
cedendum erit (quod à natura abhorre diximus, cum omnia
certo numero & mensura definita sint) aut ad vnū primum mo
torē, qui à nullo pendeat, & omnibus quæ mouentur, motus cau
sam afferat, necessariò deueniendū est: quem, & Deum, & primū
vniuersitatis huius motorem, gubernatorem, rerumq; omnium
principem, & causarū omnium causam appellamus. Quia verò
artis est, naturæ opera quatenus licet imitari, hunc eundem ordi
nem in humana Repub. tam civili quā Ecclesiastica videmus. C
In Ecclesiastica enim in infimo loco simplices clerici collocantur:
hi Episcopis subsunt, Episcopi Archiepiscopis, hi Patriarchis, Pa
triarchæ verò Pontifici Max. qui quidem nemini subijcitur, & à
nemine pendet, cū omnes tamen alij ab eius autoritate pendeat,
eiusq; legibus & imperio subijciantur. In civili quoq; Repub. va
rios magistratus cernere licet hoc ordine digestos, vt inferiores
superiorum præceptis pareant, & ab illorū autoritate pendeant:
Supra quos omnes Rex aut Imperator eminet, cui omnes sub
sunt, cū is nemini subijcitur. Quod ergo rex in regno, & in Eccle
sia Pontifex Max. hoc in tota rerum vniuersitate summus cœli
tum Rex & Imperator est.

Non minus aperte hæc eadē conclusio ex perfectissima mun
di gu-

Di gubernatione comprobatur, de qua sic Cic. ait: Quis est tā ve-
 cors, qui cū suspexerit in cœlū, deos esse non sentiat, & ea quę tā
 ta mente fiunt, vt vix quisquam arte vlla ordinem rerū atq; vicif- 3. ratio.
 situdinē persequi possit, casu fieri putet? Hoc autē quid aliud est,
 quā quod Apostolus testatur cum ait, inuisibilia Dei à creatū
 ra mūdi per ea quę facta sunt, intellectacōspici? Quid enim aliud
 totū hoc mundi opificium, & ingens fabrica mirabili ordine de-
 scripta, totq; tamq; varijs rebus atq; animātibus referta, nisi cla-
 rissima naturę vox est, non modò summum artificem testantis,
 sed eius quoq; infinitā sapientiā, potentiam, atq; probitatē præ-
 dicantis? Quātum enim nos ad Dei cognitionem instruit immē-
 sus astri orū fulgor, Solis atq; Lunę, & reliquorum errantium
 syderum admirabilis in varia & multiplici conuersione cōstan-
 tia, dierum & noctiū vicissitudines, temporum aptissimæ ad mo-
Ederandam vitam varietates? Quid ipsius cœlestis naturę tāti mo-
 tus atq; conuersiones, admirabili inter se ratione concinentes, ad
 omniū rerum, quę cœli ipsius complexu cōtinētur, statū atque
 naturā conseruandā? Quid terras, quid maria, quid rerū omnium
 varietatem, & multitudinem oratione cōmemorē? Quid postre-
 mō admirabilem siue in rebus singulis fabricam & artificium, si-
 ue in vniuersis ordinē & conuenientiam, omnibus naturę parti-
 bus vno consensionis vinculo aptissimē colligatis, atque tanquā
 ex diuersis sonorum interuallis pro certa ratione distinctis, sua-
 uissimam armoniam efficientibus? Num parum liquet, hanc esse
 naturę vocem, vndiq; ad animos permanātē, & clarissimo quo-
 dā sonitu aures omnium complentē, atq; testificantem, esse vim
Fquandam mentis atq; rationis immesam & sempiternam, cuius
 numine atq; sapientia cūcta & à principio facta sint, & deinceps
 regantur atq; moveantur? Hoc igitur naturę ipsius atq; rerum
 conditarum argumento adductus. *D. Aug. ante etiam quam ve-*
rx fidei lumine instructus esset, adeo firmiter Deum esse crede-
bat, vt in lib. Confessionum dixerit, Facilius dubitarem viuere
me, quā non esse veritatem, quę per ea quę facta sunt, intelle-
cta conspiciatur. ¶ Nec huic sententię obstat, quòd Deum ne-
mo vnquam mortali corpore sepius viderit, vt ideò non esse cre-
damus, quod non videmus, quū nihil nobis certius sit, quā ha-
bere nos animam qua viuimus & operamur: quā tamen nemo
nostrum oculis vnquam vsuppauit.

Aug. lib. Confessio.

79

His etiam rationibus certissimum hoc signum adiungere 4. ratio.

licet, quod clarissimi etiā Philosophi animaduertent, nempe A
 totius orbis atq; omnium gentium vnanime in diuinitatis opinione
 Cicc. 1. de consensus: de quo sic Cicero ait: De hominibus nulla gens est neq;
 Leg. tam immasculata, neq; tam ferrea, quæ non etiā si ignoret qualē Deū ha-
 bere deceat, tamē habēdū sciat. Constat autē id quod omnibus
 hominibus, omnibusq; in locis atq; temporibus cōuenit, ab ipsa na-
 tura cōuenire: vt potē quod ipsius naturæ instinctu atq; lege om-
 nibus inditū atq; impressū sit. Propēiones autē has, quæ à na-
 tura proficiscuntur, nō frustra esse, omnis Philosophorū schola te-
 statur. ¶ Cui etiā signo aliud nō dissimile adiūgimus, nempe quod
 5. ratio. cūcti mortales in repētinis ac desperatis casibus (vbi nulla huma-
 ni præsidijs spes affulget) natura ipsa instigāte, ad diuini numinis
 auxiliū implorādū excitantur. Quæ res cum ab ipsa naturæ inspi- B
 ratione oriatur, frustra (vt modò diximus) esse non potest. Hoc
 autem certissimum naturæ signum non modò diuinum numen
 in mundo esse, sed etiam omnia quæ in terris gerantur, scire, om-
 nia posse, humanarumque rerum curam & providētiam gerere,
 apertissimē probat atq; cōfirmat. Qua de re sic etiam idē Cicero
 Cicc. 2. de ait: Sit hoc à principio persuasum hominibus, dominos esse om-
 Leg. niū rerum, ac moderatores Deos: eaq; quæ gerantur, eorum ge-
 ri ditione, atq; numine: eosq; optime de genere hominum mere-
 ri: & qualis quisque sit, quid agat, quid in se admittat, qua mente,
 qua pietate colat religionem, intueri, piorumque & impiorum
 habere rationem. Quid quæso ab homine Ethnico fidei nostræ
 magis consonum dici potuit?

Hæc igitur argumēta fratres, ad eò firmiter Deum esse testā- C
 tur, vt (quem admodū D. Th. ait) quisquis eorum vim & effica-
 ciam penitus cognitam atq; perspectam habuerit, clarissimam
 huius veritatis cognitionem habeat. Vtroq; igitur modo, & fide
 & euidenti ratione Deum esse, eumque rerum humanarum &
 scientiam & curam habere, ex his quæ diximus constat. Quocir-
 ca perditī & exleges homines, ad eò sceleratē & perditē vi-
 uunt, ac si nullum numen, nullumque bonorum & malorum de-
 lectum esse crederent, sciant, & Deum esse, & quæ in terris gerā-
 tur, agnoscere: cuius cum immensa & infinita bonitas & iusti-
 tia sit, non potest non summo amore complecti bonos, eosque
 summis beneficijs afficere, summoque odio sceleratos prosequi,
 debitisque supplicijs punire. Quod cum in hac vita non fiat,
 alia necessario expectanda est: in qua diuinæ iustitiæ ratio
 consta-

De cōstare possit. Hic est aut̄ acerbissimus cruciatus, quō in hac vita prauī homines torquentur: qui vt impunē peccare, & voluptatibus suis fræna laxare possent, vel Deum esse nollent, vel ipsum aut cæcum, aut infirmum, aut iniustū esse vellent: vt nec eorum voluptates per cæcitatem videre, nec punire per impotentiam posset, aut per iniustitiam vellet. Talem autē Deum optare, est prorsus Deum esse nolle. Quo quid esse sceleratius potest? Vt autem hæc ipsa de Deo fides est grauissimus malæ conscientiaē tor torita contrā est maximum piorum omnium in omni vita atq; adeo in omni calamitate solatium. Hac enim se fide sanctus Dauid cōsolabatur, cum ab amicis moneremur, vt à facie Saulis profugus, ad montium latibula transmigraret, dicens: Dominus in tēplo sancto suo, Dominus in cœlo sedes eius. Quem locū inter pres quidam his verbis explanat: Quanquā mihi tanta pericula **E** iudependent, mea tamen fretus innocētia, erecto & fidenti animo ero, neq; de salute vnquam desperabo. Nam Dominus in cœlo sempiternum domicilium habet, Dominus in cœlo regit terras, & humanum genus, & desuper intuetur, quid agat vnusquisq; quidve patiat, vt bonos subleuet, ac puniat fontes. Itaq; spem meam in eo collocatam inimicorum conatibus opponam: hunc propugnatorē mihi defensorēq; opto non armis, nō pecunijs, non opportunitate locorū aut temporis ad res gerendas indigētem, sed natu omnia administrantē, & feliciter conficientē. Certitis quā facile, quā firmū, quāq; inexpugnabile præsidium cōpararim? Hæc igitur de prima quæstione dicta sint: quæ vt pios maximè cōsolantur: ita vehementer improbos perterrefaciunt.

Secunda pars.

Hactenus fratres, vicina littoribus maria præternauigauim⁹, nunc tuta littora deserenda, & profundi gurgitis vada sulcanda sunt. Ea enim hætenus persecuti sumus, quæ citra fidem rationis lumine intelliguntur: nunc ratio hinc quodammodo ableganda, & fides asciscenda est, cuius lumine ad altissimum summę Trinitatis mysterium aliqua ratione attingere valeamus. Quem admodum ergo fidelium Pater Abrahamā Deū in monte adoraturus, seruos ad radicē montis reliquit, solusq; ipse cum Isaac filio montem conscendit: ita nos ratione in infimis (vbi illa versari solet) relicta, fide comite, ad huius mysterij celsitudinem cōscendamus. Itaque & humanæ rationi, & Latinæ etiam linguæ vale dicendum est. Satius enim est in sermone, quā in altissimo

Genes. 22.

Simil.

Trinitatis sacramēto solocismum aut barbarismū committere. **A**
 Principio igitur statuendum est, multa in Deo esse, quæ solo
 rationis lumine intelligi nequeant. Cum enim illum ex operibus
 suis cognoscamus, ea solū de eo cognoscimus, quæ operum eius
 attestacione probantur. Quocirca sicut pictura aliqua summo
 artificio ad viuū expressa, artificis ingenium & artem declarat, mo-
 res aut, patriam, & genus, nomen, atq; fortunā non exprimit: ita
 plane mundus hic opificis summi sapientiam, potentiam, bonita-
 tem, & providētiam exprimit: multa tamen alia, quæ in eo sunt,
 minimē declarat, cū hic effectus, quauis præstantissimus sit, to-
 tam causæ suæ virtutē non exhauriat. Inter hæc autem Dñs sum-
 me Trinitatis mysteriū nobis in noua lege reuelare dignatus est.
 Quauis enim hoc idē arcanum veteris testamenti Patribus fue-
 rit patefactum, in Euangelio tamen plenius atq; apertius declarā **B**
 dum fuit. Cum enim Dominicæ incarnationis mysterium (quo
 vnigenitus Dei filius ineffabili benignitate humana carne vestiti
 & pro nobis in crucē agi sustinuit) summū inter omnia diuinæ
 bonitatis opera & beneficia locū teneat, mysteriū utiq; beatissi-
 mæ Trinitatis necessariō reuelandū fuit, vt Filij Dei maiestate at
 que dignitate cognita, quid tanto Redemptori natura humana
 deberet, apertius intelligeret. Proponitur ergo nobis in hoc altis-
 simo mysterio, diuinarū personarum Trinitas in vnitae substan-
 tiæ. Constat enim, diuinitatis naturā simplicissimā, atq; (vt Boë-
 tij verbis vtar) vnissimam esse, vt pote in qua nihil compositum,
 nihil adiectitium, nullumque omnino accidens sit, sed solam pu-
 ramq; diuinitatis maiestatem. Vnde in aureo illo propitiatorio,
 ex quo olim Dominus responsa dabat, appositissime adumbra- **C**
 tur: quod quidem totum ex purissimo auro erat, in quo figura
 nulla, nullaq; pictura, nihilq; peregrini metalli adiectum erat.
 Itaq; nihil ibi aliud, quam solū & purissimum aurum visebatur.
 In hac ergo purissima ac simplicissima diuinitatis natura, tres
 esse diuinas personas confitemur. Et ne pugnancia dicere vi-
 deamur, nemo arbitretur nos hic dicere tres substantias, &
 vnam substantiam, siue tres personas, & vnam personam: sed in
 vna eademque substantia atque natura tres personas adoramus
 & confitemur. Aliud enim naturæ, aliud personæ nomen signi-
 ficat. Itaque sicut in Seruatore nostro ac Domino tres naturas
 in vna persona confitemur, nempe, verbum Dei, carnem, & ani-
 mam (alia enim carnis, alia animæ, alia verbi natura est, vna tamē
 persona,

D persona, hoc est, vnus **Christus Dominus** in hac triplici natura subsistit) ita contra in beatissima Trinitate in vna simplici substantia tres personas confitemur. Quæ quidem res in nulla rationali aut intellectuali creatura reperitur. In his enim vbi est vna substantia, vnica tantum persona reperitur. Hac igitur in re, increata natura à creatis omnibus distat, quòd videlicet in simplici substantia tres personæ inueniantur, nempe Pater, Filius, & Spiritus sanctus. Pater, qui à nullo est factus, nec creatus, nec genitus: Filius, qui à Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus: Spiritus sanctus, qui à Patre & Filio est, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Sicut enim in Sole tria cernere licet, nempe Solem, & lucem à Sole dimanantem, & calorem ab vtroq; procedentem: ita in beatissima Trinitate, Patrem tanquam Solem, & Filium tanquam Solis splendidissimum radium, & Spiritum sanctum ab vtroq; emanantem colimus & veneramur. De hoc igitur ineffabili mysterio cum multa ac penè innumera tractari possent, duo tantum quæ præcipua, maximeq; ad salutem nostram necessaria esse videntur, explicaretentabo. Quorum alterum ad huius mysterij intelligentiam, alterum ad fidei veritatem amplectendam pertinet. Cum enim mysterium hoc explicitè credere teneamur, necesse est, vt quomodo se hæc res habeat, intelligamus, necum Filij aut generationis nomen audimus, aliquid tanta maiestate indignum animo concipiamus.

Simil.

Ad hoc igitur sciendum est, omnipotentem Deum omnia quæ per se operatur, intellectu & voluntate, hoc est, intelligendo & volendo operari. Non enim aut membrorum instrumentis (quibus caret) aut ferramentis, aut vllis machinis, vel externis adiumentis indiget, cum aliquid efficere vult. Itaque vastissimam hanc mundi molem, tot coelorum orbem, tot terras & maria, tot plantarum & animalium varietates, solo intellectu & voluntatis nutu absque vlla ope externa creauit. Ipse enim dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Itaque, vt dixit, vt voluit, subito emerere creata omnia, & ex nihilo coepit splendescere mundus.

His ita constitutis, ad diuinæ generationis mysterium propius accedamus. Naturæ ergo conditor, qui (vt Propheta cecinit) fecit celos in intellectu, ipse etiam intellectu filium sibi similem non quidem creauit, sed genuit. Quonam modo inquires? Cum is naturam suam plenissimè atque perfectissimè intelligit, verbum

Psal. 32.

Psal. 135.

verbum cordis, & sui ipsius imaginem perfectissimam intra se **A**
 producit, quàm paternæ gloriæ splendorem, imaginem, & ver-
 bum, atque Dei Filium oracula diuina nominant. Quia verò
 hæc tanta res omnem humanæ mentis facultatem superat, neq;
 vlla verba suppetunt, quibus ea significari & exprimi possit, si-
 militudinibus vtinur à natura sumptis, quibus aliqua saltem ra-
 tione ad eius cognitionem assurgere valeamus. In omnibus
 nanque naturis ille imaginem aliquam, aut certè vestigium
 suæ perfectionis impressit. Congruum igitur est, vt similitudi-
 nes conferamus, & ita quasi quibusdam adminiculis ex specu-
 latione naturæ communis ad conditorem naturæ ipsius aspi-
 remus.

Quod vt cōmodius fieri possit, nos ipsos inspiciamus. Cū
 quilibet homo se ipsum considerat, summumque studium in sui
 ipsius speculatione ponit, partus quidem minimè contemnen- **B**
 dus exoritur. Partus autem est nostri notitia, in qua prisca olim
 Philosophia magnam sapientiæ partem collocavit. Ergo si me
 ipsum cognosco, & aliquid in me dignum laude reperiō, conse-
 quens est, vt me ipsum diligam. Omne enim quod pulchrum &
 laudabile est, amorem naturæ conciliat. In quolibet igitur ho-
 mine in sui ipsius consideratione defixo, est mens, quæ totius ani-
 mi statū acriter & attente considerat: est cognitio, velut quedā in-
 tellectus proles, quæ ex ipsa cōsideratione ortū habet: est amor,
 qui ex cognitione excitatur. In nobis quidem hæc omnia acci-
 dentia sunt, quibus animi commutantur, & varijs modis affi-
 ciuntur. Omnia verò quæ nobis inhærent, cū in Deum con- **C**
 feruntur, ita conferenda sunt, vt prius omnis imbecillitatis opi-
 nio circuncidatur: vt nihil quod Deo sit indignum, animo cogi-
 tetur. Cū igitur ille maximè simplex & vnus sit, nullumque
 accidens ad compositionem suæ perfectionis admittat, efficitur
 planè, vt quod in nobis accidens est, in illo perfecta substantia
 sit, naturali vi & stabilitate consistens. Ergo cū naturam suam
 (quod perpetuò facit) attentè considerat, ipsam sapientiam gi-
 gnit, omnes vitæ, lucis, bonitatis, pulchritudinis, voluptatis, im-
 mortalitatis opes in se continentem. Hunc diuinum partem,
 hunc admirandam & immensam diuinæ virtutis speciem, hoc
 clarissimum Patris ipsius speculum, hunc fulgorem sempiter-
 num ex sempiterno splendore Patris exortum, nos Dei filium
 (vt sanctæ literæ adinonent) appellamus. Ex hac autem diuinæ
 mentis

est tanta generatio? Tu ergo ori admoue manum: scrutari non licet superna mysteria. Licet scire quòd Filius Dei natus sit, non licet discutere quomodo natus sit: illud negare nò licet, istud querere metus est. Ineffabilis enim est illa generatio, quemadmodù Esaias ait: Generationem eius quis enarrabit? Hactenus ille.

Eccles. 1. 1.

Gregor.

Si verò paruitatem suã, & mentis hebetudinem homo attenderit, facile etiam intelliget, se hoc altissimum diuinitatis arcanù non posse penetrare: quãdo vix ea, quæ ante oculos posita sunt, mente comprehendit. Hinc Salomon, Sicut nescis, inquit, quæ sit via spiritus, & qua ratione compingantur ossa in vtero prægnantis, sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium. Quocirca prudentissimè D. Gregor, ait: Qui in operibus Dei rationem non inuenit, in paruitate sua inueniet, cur rationem nò inueniat. Quid enim mirum, si diuina non assequatur, qui in peruestigatione etiam rerum minimarum falsim hallucinatur? Cessabit ergo querela hæc, si mentis suæ imbecillitatem homo penitus cognitam & exploratam habeat: neq; magis mirabitur, se non posse diuina comprehendere, quàm non posse Pygmæum aliquè porrecto brachio nubes cœli contingere.

Proponam vobis & aliud non minus salutare solatiũ, videlicet, eo ipso quo minus Deum consequi potestis, hoc magis illius maiestatem admirari, sublimitatem vereri, bonitatem diligere, misericordiam amplecti, leges & præcepta eius diligentius seruare debetis. Si enim maiestatis celsitudo ad admiratione digna est, tantò magis illam admirari debemus, quantò longius ab eius cognitione distamus. Si summa bonitas summum amorem promeretur, tantò magis ea diligenda est, quantò omnè intelligētix nostræ vim infinitis partibus superat. Si altissimæ dignitati summa reuerentia debetur, quam reuerenter sublimitatem illam vereri debemus, cuius celsitudinem ne ipsi quidem Seraphici spiritus cõprehendunt? Cùm. n. multa sint quæ nos ad diuinæ mētis cognitionem & amorem instruant, nihil tamen hoc magis præstat quàm si intelligamus altissimam illam naturam, omnem creatæ mentis intelligentiam infinito interuallo superare. Inde adeò fit, vt cum nomina omnia quæ dignitatem & perfectionem aliquam significant, Deo vere tribuantur, multò tamen verius (vt D. Dionys. ait) ab eo remoueantur. Exempli gratia. Si Deo summam prouidentiã, misericordiam, sapientiam, potentiam, bonitatem, & pulchritudinẽ tribuimus, & mente atq; cogitatione nostra imper-

*Dionys. de
calest. c. 2.*

Dimpermeabilem quandam sapientiam, potestatem, bonitatis, & pulchritudinis abyssum concipiamus, illi quoque tribuamus, tantum hæc nostra cogitatio ab illius amplitudine & gloria distat, ut magis consentaneum sit, hæc ipsa ab eo remouere, quam illi tribuere. Quamuis enim hæc omnia perfectissimè inueniantur in Deo, eo tamen modo quo intellectus nostri angustia illa concipit, nequaquam illi tribuuntur. Quod quidem non modo D. Dionysio, sed etiam Ecclesiastico tradente didicimus. Sic enim ait: *Glorificate Dominum quantum potestis, superualebit adhuc: Benedicentes Dominum, exaltate illum quantum potueritis, maior est enim omni laude: Ne laboretis, non enim comprehendetis.* ¶ Sed hoc tamen, si ad humanæ mentis angustiam referatur, minus mirabile est. Longè verò maius est, quòd etiam quidquid beatissimæ illæ mentes, atque adeò ipsi etiam Seraphici spiritus (qui immensam diuinæ pulchritudinis speciem propius contemplantur) de ipsius amplitudine concipiunt, tantum ab immensa eius pulchritudine & maiestate distat, ut verius ab ea negari, quam ei tribui (ut ante diximus) possit. Quin etiã, si supra summum addi aliquid possit, illud etiã his adiungere non verebor. Si Deus omnipotenti virtute sua nouam aliquam mentem adeò præstantem crearet, ut nihil ea maius atque sublimius in ordine creaturarum inueniretur, quidquid hæc ipsa de altissima diuini numinis gloria assequeretur, usque adeò infra eius dignitatem esset, ut verius hoc ipsum de Deo negandum, quam illi tribuendum esset. Denique, ut semel finiam, quidquid siue hæc altissima mens, siue cæteræ beatæ mentes, diuinæ pulchritudinis speciem aperta facie contemplantes, de eius maiestate & gloria assequuntur, adeò exiguum est, ut ferè nihil esse dicatur. Quia enim nulla finitæ rei ad infinitam comparatio est: quidquid autem creatura (qualibet nobilissima sit) de diuinæ naturæ sublimitate intelligit, finitum, certisque terminis circumscriptum est, merito adeò exiguum esse dicitur, cum infinitum sit quod adhuc superest intelligendum. Quis igitur hanc tantam diuinæ naturæ sublimitatem non miretur? quis non velut attonitus hæreat, cum immensum hoc & impermeabile diuinitatis pelagus mentis oculis intuetur? quæ mentis acies ante hunc diuinæ lucis splendorem non caligare incipiat? quis in vastissimam hanc diuinitatis abyssum ingrediens, inde exire, & ad nos regredi velit? Quis igitur non tota animi deuotione hunc tantum Dominum colat? quis non se totum in eius laudes effundat? quis non præ tantæ maiestatis admiratione

Eccles. 43.

penitus

penitus colliquefcatur? quis non ardentissimo eius amore deflagret? A quis non milles propter illius gloriã mori defideret? quis non fecerit se reputet, quod ab ipso facti oculos acceperit, quibus tantum hoc lumen intueri posset? quis non omnes maris arenas in linguas conuerti cupiat, vt eius perpetuò laudes prædicet, & pro tanto hoc beneficio gratias agant? Hæc aut omnia regius Prophetæ contemplantridebatur, cū diceret, Confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es. Quem locum D. Chrysoft. explanans, simile quiddam Prophetæ contigisse ait, quod his qui in altissima rupe confidentes, iratum & fremens mare oculis subiectum intuentur: qui rei magnitudine attoniti, oculorū lumen & sentiendi vim amittere sibi videntur. Hanc igitur mentis alienationem Prophetæ quodammodo pati videbatur, cū in vastissimum illud diuinitatis pelagus mentis oculos conijceret: ideoq; se ad eius laudes prædicandas tota animi deuotione conuertens ait: Confitebor tibi, hoc est, laudes tuas Domine prædicabo, quia terribiliter magnificatus es, hoc est, quia immensa diuinitatis & maiestatis tuæ gloria mentem meam perterruisti, atq; obstupescisti.

Iam verò si quis in hac altissima specula constitutus (vnde hanc tantam diuinæ gloriæ celsitudinem cõtēplatur) se inde ad Dominicæ incarnationis & passionis mysteriū inspiciendū deiciat, illumq; altissimum Dominum, quē supra Cherubin & Seraphin eleuatum videt, in stabulo natum, in præsepio iacentem, & in cruce humanæ salutis gratia morientem contempletur, quomodo qui hoc animaduertit spirare, quomodo intra se consistere, quomodo spiritum & halitum retinere possit, cū hanc tantam diuinæ bonitatis dignationem considerat?

¶ Si verò ab hac consideratione digressi, illos intueamur, qui quotidianis sceleribus atque flagitijs, hanc tantam bonitatem offendere non verentur, quomodo non obstupescimus, cū execrandam hanc multorum hominum cecitatem, ingratitude, peruerbitatem contemplanur: quomodo non præ doloris & stuporis magnitudine rumpimur, cū hoc tam execrabile malū, non in annulis, aut in paucis hominibus, sed quàm latissimè in toto orbe dominari videamus? Sed quoniam hoc satis deplorare non possumus fratres, ad nos ipsos redeamus, & non quid perditum & profligatum homines faciant, sed quid nos deceat animaduertentes, hanc ipsam diuinæ maiestatis gloriã suspiciamus, collaudemus, reuerentur, admiremur, totisque viribus diligamus,

*Psal. 138.
Chrysoft.
simil.*

*In malis
Sicut in
al. m. d. d.
D. m. d. d.
L. d. d. d.
q. d. d. d.
p. d. d. d.*

Domus, eiusq; leges & præcepta servare studeamus, priusq; sanguinem fundere, quam illum offendere patiamur: sic enim fiet, ut his studijs quotidie pie ac religiose insistentes, ad eius tandem felicissimum consortium atq; conspectum pervenire valeamus.

In eodē festo beatissimæ Trinitatis concio secunda: in qua primum varijs similitudinibus hoc mysterium explicatur: deinde ineffabile & incomprehensibile esse ostenditur: ideoq; mirum non esse, quod illud mens non assequatur humana: quanvis nõ ideo credere minus debeat, quod intelligentia minus comprehendit.

E

THE. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Matth. ultim.

Hic dies fratres dilectissimi, beatissimæ Trinitatis laudibus & prædicationi dicatus est. De hoc autem ineffabili mysterio (cui explicando omnis humana & angelica lingua impar est) dicere nos ipsius diei ratio cõpellit. Quanta verò sit huius argumēti dignitas ex Aristotelis sentētia intēgere licet: qui

F in his libris quos de anima scripsit, eam esse præstantissimã inter alias disciplinas docet, quæ de re nobilissimã disputat. Quo argumēto eã scientiã quæ de anima differit præstantissimã esse ait quod ea inter cætera quæ naturalis Philosophia tractat, nobilissima pars sit. Hoc autē argumēto colligimus, disciplinarũ omnium principē ac veluti reginã esse, quæ de principe rerum omnium Deo disputat, eiusq; cognitionem tradit: quandoquidem is summum inter omnia locum obtinet. Ideoque merito Dominus per Hieremiam dicit: Non gloriatur sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua, nec dives in divitijs suis: sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, scire & nosse me. ¶ Quantum verò hæc eadem cognitio hominis mentem nobilitet atque perficiat, ex ea differentia, quam idem Philosophus inter res quæ sentiuntur

Hiere. 9.

tiuntur

tiuntur & intelliguntur, assignat, agnoscere licebit. Quæ enim A
sensibus percipiuntur, quò excellentiores sunt, eò magis organū
sentiēdi lædunt. Vnde lucidissimum corpus oculorum acie ver
berat, & sonus ingens audiendi vim obtundit. At contrā ea quæ
intelliguntur quò sunt nobiliora, eò magis intellectum nostrum
nobilitant atque perficiūt: qui vt vilescit & veluti sordescit, cum
vilia & sordida cogitat, ita contrā perficitur ac nobilitatur, cum
ad ea quæ altissima sunt contēplanda assurgit. Cum ergo supre
mæ illius nature dignitas infinita sit, efficitur planè vt nullius rei
contemplatio mentem hominis magis illustret atq; perficiat.

Sed interim tamē doctrinæ huius necessitas discendi atq; au
diēdi auiditatē acuerere magis debet. Cætera enim quæ à Deo no
bis in sanctis literis reuelata sunt, implicite, hoc est, in fide maio
rum credere ad salutem sufficit, ea tamen mysteria quæ in fidei B
symbolo continentur, ita credere iubemur, vt quod credimus ex
plicitè (vt aiunt) cognoscamus. Aliter enim qua ratione christia
næ religionis dignitatem retinebimus, si præcipua eius dogma
ta profus ignoramus? Inter quæ principem locum beatissimæ
Trinitatis sacramentum obtinet: quod & totius fidei nostræ, ac
præcipue Dominicæ incarnationis fundamentum existit. Cum
autē (vt Apostolus ait) fides sit ex auditu, audire vos decet, quid
de hoc mysteriorum omnium maximo & sentire & credere de
beatis. Quocirca operæ pretium me facturum arbitratus sum fra
tres, si huius ineffabilis mysterij rationem partim familiari eius
explanatione, partim similitudinibus ex rebus corporeis sum
ptis, quæ nobis sunt notiores, explicauero: quò & quid credatis C
(quatenus licet) intelligere possitis, & cum Patrem, & Filiū, æter
namq; illam generationem auditis, nihil indignum tanta maie
state concipiatis. Vt igitur altissimum hoc argumentum pro di
gnitate tractare possimus, cœlestem opem sacratissimæ Virgi
nis interuentu suppliciter imploremus.

ROM. 10.

A. V. E. M. A. R. I. A.

Quod igitur ad explicitā huius mysterij fidē attinet, pro
itemur in altissima illa natura, quæ indiuidua & simplis
sima est, tres esse personas, nempe Patrē ingenitū, Filiū
ex Patre genitum, & Spiritum sanctum à Patre & Filio proced
entem. Hoc enim increata illa natura singulare & proprium
habet, & in hoc à creaturis omnibus quæ vel ratione, vel intel
lectu, præditæ sunt, distat: quod in his omnibus vbi est vnica na
tura,

Dicitur, vna tantum persona, quæ illam sustentat, inuenitur: at in diuina natura, quæ fecundissima & infinita est, non vna persona tantum, sed tres personæ in eadem natura subsistunt. Vt autem earum est vna natura atq; substantia, ita earū vna est diuinitas, vna voluntas, vna maiestas, parq; & indiuisa potestas. Quidquid enim Pater facit, id similiter & Filius, & Spiritus sanctus faciunt. Omnia enim in illis sunt vnū, vbi nō obuiat relationis oppositio.

Ne verò cum hic filij & generationis nomen auditis, corporeum aliquid mentibus vestris occurrat, scitote hæc longè aliter se habere, atque crassa mēs hominū cogitare poterit. Pater enim cœlestis, qui solo intellectu & voluntate coelum, & terrā, & omnia quæ coeli ambitu continentur, condidit, is vtique intellectu Filiū generauit, & volūtate simul cū Filio Spiritum sanctū produxit. **E** Dum enim is naturam suā plenissimè ac perfectissimè intelligit perfectissimā sui imaginem intra se producit: quæ in eo nō accidens (vt in nobis) sed substantia, atq; secūda in diuinis persona est: nēpè Deus de Deo, lumē de lumine, Deus verus de Deo vero. Vterq; aut, Pater scilicet, ac Filius mutuo se contemplantes, & immenso, infinito, atq; inexplicabili amore cōplectentes, Spiritum sanctum producūt, qui vtriusq; Patris scilicet & Filij nexus & amor est.

F Sed nequis cum Dei Filium audit, non propriè, sed metaphoricè hoc illi nomen tribui existimet, sciat illud longè verius ac proprius ei, quàm vulgaribus parentum filijs conuenire. Quod quidem ex triplici differentia inter hominum filios, & vnicum Dei Filium apertè colligitur. Primum enim hominum filij ideò nominis huius veritatem retinent, quia eorū substantia ex paterna substantia delibata est: non enim totā patris substantiam, sed eius particulam ab illis trahunt. At Pater æternus nō quidē partem substantiæ (cū diuinitatis natura indiuisa sit) sed totam substantiam suam trāsfundit in Filium. Quam rem ideò in Psalms expressit, cū ad filium loquens ait. Ex vtero ante luciferū genuite. Quia enim matres totam ferè corporis substantiā filijs in vtero suo constitutis præbent, ideò Pater æternus hac materni vteri metaphora vsus est, vt se totam substantiam suam vni genito Filio tradidisse monstraret. ¶ Secunda verò differentia est, quòd cum commune filiorum sit, non modo parentum speciem, sed etiam oris figuram, mores, & ingenium referre, non raro tamen eos à parentibus degenerare, & longè dissimiles nasci

Psal. 109.

videmus. At in hac altissima generatione Patri Filius omnibus A
 in rebus similis & æqualis est. Eadē enim vtriusq; gloria, eadem
 maiestas, eadē æternitas, eadē volūtas, eadē sapientia, bonitas, &
 omnipotentia est. Quid enim hic interuenire potuit, quod Filiū
 à perfectā similitudine Patris abduceret? Nō matris natura dissi-
 milis, cum sine matre genitus sit: nō materię vitiū, cuius cōtagio-
 nē Dei maiestas nō admittit: nō externa vis, quæ nō dū extiterat
 & si extitisset, infinitæ Dei potētix minime obstitisset. Ergo quæ
 admodum Pater est natura omnipotēs atque sempiternus, ita Fi-
 lius est natura omnipotēs atque sempiternus, & omnibus in re-
 bus Patri similis & æqualis. Ita fit quod idē vnigenitus Dei Phi-
 lippo dixit: Philippe qui videt me, videt & Patrē meū. Nō credis
 quia ego in Patre, & Pater in me est? Tertia verò differentia, ma-
 ximēq; notāda est, quòd carnalis pater nequaquā filium quate-
 nus homo & rationalis creatura est, sed quatenus animal est, ge-
 nerat. Cōmune enim hoc illi cū equo, & leone, cæterisque animā
 tibus est. Huic enim generationi nequaquā superior animæ por-
 tio, quæ rationalis & spiritualis est, seruit, sed sola inferior, quæ
 corporea & brutorū similis est. Et quidē si homo cum se ipsum
 mēte cōprehēdit & intelligit, suiq; ipsi imaginē in mēte format
 imago hæc per se subsisteret ac viueret, verē hominis filius dice-
 retur: vt pote quæ rationis vi & actione (quæ hominis propria est)
 genita fuisset. Quod tamē in filiorū generatione nō fit: qui nō in
 intellectu, sed corporea vegetātis animę operatione (quæ infime
 animę nostrę portio est) producūtur. At cum in summo Deo nul-
 la dissimiliū partiū compositio sit, filius qui ex eo nascitur, verē
 Deus, ex Deo, lumē de lumine, spirituali actione, hoc est, spiritua-
 li sui ipsius cōtēplatione, quæ maximē propria Dei est, procedit,
 & generatur: ideoque multo verius ac proprius Patris æterni Fi-
 lius, quā quisq; nostrum patris sui filius dicitur.

§. II.

¶ Caterū, vt aliqua saltem ratione mentis humanæ cupidita-
 ti morem geram (quæ altissima etiā & inaccessa mysteria in-
 telligere cupit) ex corporëarum rerum similitudinibus, quæ sen-
 sibus nostris familiares & notæ sunt, viā quandam vobis cōmō-
 strabo, qua ad aliquam altissimi huius mysterij notitiā perueni-
 re valeatis: ea tamē lege, vt intelligatis nullam esse in natura spe-
 ciē, quæ possit perfectē pulchritudinem & amplitudinem diuinę
 mentis imitari. Quanuis enim in rebus singulis obscurā Dei simi-
 litudinē

Distudine & vestigiū intueri liceat, cū tū illius numē omnibus rebus ab illo cōditis, partibus infinitis antecellat, cōsequēs est, vt in celestibus etiā mentibus, quę multò propius ad Dei similitudinē accedūt, multò maior dissimilitudo, quā similitudo immensę illius claritatis appareat. Idcirco autē fit, vt cū duplex ratio de reb⁹ diuinis differēdi sit, vna, quę rerū omniū formas & perfectiones in Deo summē cōstituatur, altera, quę nihil eorū quę sunt, in Deū cōuenire demōstret, multò certior habeatur, quę Deū ab omni naturę similitudine & cōmunionē secludit, quā illa quę in Deū oīa cōgerit. Nā quę vox & oratio immēsam & inexplicabilē naturā ipsius diuinitatis explicabit? Quę mēs illius infinitā sapientīā & bonitatē cogitatione complectetur? Quę igitur similitudo speciē illius atq; formā referet? Quāuis em̄ in Deo sint omnia, tū omnia nō incōmodē à Deo seiungūtur. Nihil est em̄ neq; in cęlo, neq; in terra, neq; inter homines, neq; inter Angelos, neq; sensibus obiectu, neq; mēte & ratione perceptū, quod similitudinē illius omni ex parte referat: nullū nomē, nulla vox & ratio, quę numē & naturā illi⁹ explanet. Sic autē fit, vt cū illi⁹ obscurā aliquā similitudinē aut vestigiū in omnib⁹ reb⁹ extare & eminere videam⁹, multò tū maiores dissimilitudines, nō in reb⁹ tātū corporeis, neq; in humanis tantū animis, sed in mētib⁹ illis beatissimis, quę luce illius clarissima perfruūtur, inspicere liceat. Verūm cū aliter nihil de Deo cogitare possim⁹, nō incōmodē similitudines cōferūtur: vt aliquā saltē ei⁹ notitiā paulò clariorē habere possimus.

Sunt autē (vt cęteras omittā) tres præcipuē similitudines, quibus Dei natura & generatio aliqua ratione insinuatur, & ab ijs tria nomina deriuantur: quibus oracula diuina eius notitiā tradere voluerunt. In his tamē (vt modò diximus) multò maior dissimilitudo, quā similitudo est. Non minus tamen dissimilitudo quā similitudo ad hanc ipsam notitiā cōducit. Cōparatur ergo primūm Dei filius Verbo: & Verbū etiam Patris à Ioāne appellatur. Comparatur etiam imagini & lumini, siue splendori, ijsdem quę nominibus ab Apost. nuncupatur, nēpē imago Dei inuisibilis figura diuinę substantiæ, & splendor paternę glorię. Singula igitur hæc nomina, & eorū rationē ac similitudinē excutiamus.

Verbū quidem Patris appellatur Filius, quia per illum Pater æternus & seipsum sibi, & beatis mētibus ostēdit. Sicut enim verbis nostris hoc agimus, vt animū nostrū auditori patefaciamus, mētemq; & sensum nostrū in illū transfundamus: ita Deus

August.

Idem.

Ioan. 1.

Sap. 7.

Dissemi-

Aug. Eug.

Ibidem.

Simil.

Pater verbū suū genuit, quo se ipsum dixit, totamq; substantiā A
 suam in eo transfudit & manifestauit: cuius rei gratia Patris Ver-
 bum appellatur. Hæc aut Verbi similitudo vsq; adeo quibusdā
 Platonici Philosophis placuit, vt D. August. 10. de Ciuitate Dei
 referat, beatum Simplicianum ex sententia cuiusdam Platonici
 retulisse, Euangelium Ioannis aureis literis inscribendum, & om-
 nibus templorū ianuis affigendū esse. Idē etiam refert lib. 7. Con-
 fess. cap. 9. se legisse in libro cuiusdā Platonici initium Euangelij
 Ioannis, præter illud, Et verbum caro factum est. Sed quanquam
 hæc Verbi similitudo aptissima sit, ea tamen infinita dissimilitu-
 dine ab ipsa rei natura distat. Nam verbū hoc nostrum accidens,
 non substantia est, cum tamen Dei Verbum perfectissima sub-
 stantia sit. Item hoc nostrū verbum vbi primum prolatū est, desi-
 nit esse, illud aut Dei Verbum incommutabile permanet in eter-
 num. Hinc de diuina sapiētia (quæ idem quod verbū est) dicitur, B
 in se manens, innouat omnia. Ad hæc, his verbis nostris non om-
 nia quæ intra pectus nostrū latēt, sed aliquam eorum partē ex-
 plicamus. At cœlestis Pater vnico mentis suæ Verbo siue conce-
 ptu se ipsum totū dixit, hoc est, totam naturam suam atq; substā-
 tiā plenissimè expressit. ¶ Qua in re obseruandū est, homines sin-
 gulis verbis singulos animi sui conceptus patefacere: ideoq; lon-
 ga illis oratione multipliciq; verborū congerie opus esse, vt totā
 mentem suam aperiāt. At verò Angeli quo superiores sunt, hoc
 paucioribus (vt ita dixerim) verbis, breuioriq; tēporis spatio sen-
 sa sua (quæ nos nisi longissima oratione expromere possemus)
 patefaciunt. Deus autem, cuius est immensa & infinita potestas C
 atq; fecunditas, vnico verbo suo & seipsum & omnia dixit: quia
 in illo & tota Patris substantia, & rerum omniū formæ, species,
 atq; imagines multò perfectius quàm in rebus ipsis continētur.
 Videtis ergo quanta hic cum similitudine dissimilitudo sit?

Comparatur etiam idem Filius splendori & lumini. Quæ qui-
 dem comparatio ab August. Eugubino in lib. de perenni philoso-
 phia maximè probatur. Neq; id sanè immeritò. Cum enim lux
 spiritualibus rebus maximè vicina sit, non adeo mirum, si ad na-
 turam supremi illius Spiritus exprimendam sit accōmodatior.
 Quæ res symboli quoq; autoritate cōprobatur: in quo Dei Ver-
 bum, Deum de Deo, lumen de lumine confitemur. Quod quidē
 lumen is qui sapientiam tantopere celebrauit, candorem siue ra-
 dium lucis æternæ appellat. Vt enim splendidissima lāpas splen-
 didissi-

Didissimum radium siue lumen ex se fundit: ita Pater æternus lucidissimum ex se radium, hoc est, filiū suum producit. Hac etiam comparatione genitoris & geniti indiuisa connexio indicatur. Nunquam enim radius à luce separatur: sed cum ea indissolubili societate cohaeret. Vbiq; alterum gignit, alterū gignitur. Nec radius sine luce esse potest genitrice, neq; lux sine radio: quia nunquam potest lux non generare radiū luminis. Ad hunc ergo modum nunquam Pater æternus sine Filio, nec Filius vnquam existit sine Patre. Quo exemplo diuinæ generationis æternitas declaratur. Ab æterno. n. Pater generat Filiū, & ab æterno Filius à Patre generatur. Adde etiā quòd quemadmodū radius siue lumē productū, fontē suum à quo dimanat, ostēdit, & spectatū oculis cōspiciū facit: ita Dei Filius Patris sui naturam, hoc est, immensū luminis fontem, à quo ipse manat, nō modò Paternis oculis, sed beatissimis etiam mentibus, quę in cœlo resident, patefacit.

¶ Sequitur alia imaginis similitudo, quę in hoc adducta est, vt Filiū esse perfectissimā Paternę substantiæ imaginē ostenderet: in qua ratione cū Verbo, de quo paulo ante diximus, cōuenit. Sed quātā hac similitudine dissimilitudo inest? Neque enim imaginē tā habet, quā Dei Filius habet, qui de se ipso ait: Sicut Pater habet vitā in semetipso, sic dedit & Filio vitā habere in semetipso. Sic etiā Ioānes, vbi Dei Filiū Verbi nomine appellasset, ne quid inane aut trāsitoriū cogitarem, adiecit: In ipso vita erat, & vita erat lux hominū. Adde etiā quòd imago solā hominis faciem, & corporis habitum atq; figurā repræsentat: at Dei Filius paternę substantiæ speculū & imago est. Ideoq; Paulus illū paternę substantiæ figurā appellat. Pro quo Græcè character habetur, quod expressam rei imaginē (qualis in molli cera sigillo impressa cernitur) significat. Quo quidē Verbo appositissime Dei Filiū, & idē cum Patre esse, & ab eo etiam distingui intelligimus. Videmus enim nihil prorsus in sigillo esse, quod in cera eo sigillata nō inueniatur. Quo significamus, nihil prorsus in Patris substantia esse, quod non in Filio plenissimè & perfectissime contineatur. Qua igitur in re distant? Nimirum quia quemadmodum imago cęrę à sigillo est, non contrā: ita Filius à Patre est, nō à Filio Pater. His ergo similitudinibus fratres, vtcunq; mens nostra (quę nisi per rerum corporearum similitudines sensibus nostris familiaris ac notas, spiritualia nō assequitur) ad altissimæ illius generationis naturam cognoscendam assurgere poterit.

Ioan. 5.

Ioan. 1.

Hebr. 1.

Simile.

Sed ad processionem Spiritus sancti corporea quoque simili A
tudo adducenda est, quæ (vt ingenuè fatear) licet tarditatis nostre
sit accōmodata, superna tamē illa maiestate minus digna esse vi-
detur. Fœmina insigni forma (qualē fuisse Helenā Græcorū hi-
storix tradunt) dum faciem suam in speculo contemplatur, ab-
solutissimam oris sui imaginem seipsam videndo producit. Cum
autē eximia pulchritudo in oculis & aspectu proposita, sui amo-
rem excitet, seipsam vtique amore prosequitur. Tria igitur hic
cernere licet, quæ se mutuò cōsequuntur: nēp̄ fœminā, quæ se ip-
sam in speculo videt: & imaginem, quæ ex hac visione nascitur:
& amorem, qui imagine visa excitatur. Hoc igitur exemplo tar-
ditas nostra diuinarum personarū processionem vtcūque intelli-
gere poterit. Pater enim cœlestis dū seipsum mente & intellectu B
contemplatur (quod perpetuò facit, nec vnquā facere desistit)
perfectissimam substantiæ suæ imaginē, hoc est, Filiū suum (quē
Paternæ gloriæ imaginem appellari diximus) producit: quā eā-
dem immēso & infinito amore ob immensam & infinitam eius
pulchritudinem complectitur. Sed in hac tamē similitudine ma-
xima sanè dissimilitudo est. Nā imago illa (vt cæteras dissimilitu-
dines, de quibus ante loquuti sumus, omittamus) sicut vitam nō
habet, ita autorē suum minimè diligit. At cōtrā, Dei Filius, qui est
imago Dei inuisibilis, vt vitā & diuinitatē habet, ita Patrem à
quo producit, infinito amore diligit, & ab eo rursus eodē amo-
re diligitur: mutuū verò hunc ab vtraque persona productum
Amorem, tertiam in diuinis personam, nēp̄ Spiritū sanctum
credimus, adoramus, & confitemur: de quo Ioannes ait: Deus
charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus C
in eo. Vt enim Pater Filium ipsum intelligendo producit, ita
Pater & Filius seipsos mutuo amore diligendo, spirant ineffabili
ratione Spiritum sanctum. Has enim duas emanationes in di-
uinis ponimus, quarum altera per intellectum, altera per volun-
tatem existit. Cum enim Pater infinitam gloriam suam tradat,
Filius autem eam à Patre recipiat, necesse est, vt inter eum qui
immensam & infinitam gloriam largitur, & eum qui eandem re-
cipit, infinitus amor intercedat: quem vtriusque mutuū amo-
rem Spiritum sanctum appellamus. Amor quippè qui in nobis
accidens est, in Deo non accidens, sed substantia, nec alia quàm
diuina est, cum simplicissima diuinitatis natura omnium acci-
dentium expers sit.

1. Ioan. 4.

Quod

D Quòd aut in beatissima Trinitate cū unitatē substantiæ personarū distinctionē confitemur, eadē luminis similitudine, qua paulò ante vñ sumus, indicare vtcunq; potuimus. Tres enim lucernę noctu alicubi positę, vnicū lumen in mediū aërē ex se fundūt. *Simil.* Habet enim peculiare hoc natura luminis (quæ vt paulò ante diximus, proximè ad spiritualē rerū naturā accedit) vt facile luminis ita coniugatur, atq; ipsum totū penetret, vt ex multis lampadibus vnū lumē in medio aere efficiatur. Si vero ex his lampadibus vnā subtraxeris, aut etiā duas, minore quidē luce aer illustrabitur. Quo argumento colligimus, non esse impedimento illā lucis vñionē, quo minus in ea distinctio sit: quando ad eò facile altera ab altera separetur. Hoc aut exemplo veluti manu ducimur, vt

E in altissima illa natura cū indiuidua vnitatis substantia diuinarū personarū distinctionē esse confiteamur: in quibus cū sit vna natura, eadem etiā est in illis gloria, eadē potestas, atq; maiestas.

Existimo autem fratres, me non ingratam rē vobis facturū, si quoddā insigne miraculū, quod ad huius mysterij vel expositionē vel cōfirmationē pertinet, hoc in loco vobis exposuero. Certissima multorum grauisimorum virorum relatione didici, fuisse in quodam Italiæ oppido qui Montefalco appellatur, quandam excellenti sanctitate virginē Deo dicatā, quæ singulārē erga beatissimæ Trinitatis atq; Dominicę passionis mysteria deuotionem gerebat. Cū autem post obitū corpus eius in sacro loco cū magna reuerētia conditū fuisset, & cor eius (Deo ita disponēte) mediū scissum fuisset, omnia Dñicę passionis instrumēta in vtraq; cordis parte artificiosissimè descripta, & tūc inuenta sunt, & hodie quoq; videntur: & tres itē globuli intra cordis sinū reperti, qui hodie quoq; manēt: quorū ea cōditio est, vt duo tantundem habeant ponderis, quantū tres: & vnū etiam nihil minus quàm tres ponderis habeat. Hęc ipsa oculati testes iidemq; grauisimi viri non sine magna admiratione viderunt, & pro concione etiā populo exposuerunt: quo fideles & in fide præsentibus miraculis confirmarent, & diuinam erga sanctos suos Domini beneuolentiam atq; gratiam collaudarent. Hęc igitur fratres, ad huius ineffabilis mysterij explicationē (quod fideles omnes explicitè credere tenētur) dicta sunt. Vt autem fatigatum lectore aliquo sermonis voluptate demulceā, & rē etiam de qua agimus, magis cōspiciā reddā, elegantissima Hieronymi Vidas carmina, quæ ea ipsa quæ hactenus persecuti sumus, apertius exprimunt, hoc

in loco attexere libuit. Sic enim is quendam ex beatissimis spiri- A
ritibus cum Deo loquentem inducit.

Simil.

Tu Pater es, tu te fecunda mente volutans,
Ipsummet te totum obiens, in teq₃ reflexus,
Concipis ipse tui exemplum, tuae imaginis instar.
Ceu cum secum aliquid mortales farier orsi,
Concipiunt tacito ante latens in pectore verbum,
Quam vox aereas audita edatur in auras.
Sed quod tu tecum mente ingens concipis alta,
Verborum haud simile est hominū, dum corde premuntur:
Sed sine principio, dictu mirabile Verbum:
Quod semper fuit, est, & erit sine fine, sine villo
Interitu aeternum, nulloq₃ obnoxius auro
Foetus, ab aeterno genitus, sine matre parente
Filius, aeterno proles aequa parenti. B
Semper es, & nunquam tecum vnicus ipse fuisti,
Quin fuerit tecum pariter quoq₃ & vnica proles.
A vobis nunquam alter abest: regnatis vterq₃
Omnipotens, & vterq₃ ingens, immensus vterq₃,
Et pariter Deus, equalisq₃ potentia vtriq₃.
Quin & concordēs, vosq₃ intermutuo amantes
Communi (nullis opus extricabile verbis)
Afflatu, aeternum semper spiratis Amorem.
Quodq₃ ab vtroq₃ fluit consorti Spiritus aura
Numen habet, pariterq₃ Deus quoq₃ regnat vbiq₃
Omnipotens, ceu tu omnipotens, ceu Filius ipse.
Treis tamen esse Deos si quis putat, auius errat:
Vnum numen idem tribus est, tribus vna voluntas,
Vna eademq₃ tribus natura, atq₃ vna potestas,
Maiestasq₃ eadem, atq₃ Deum ter dicimus vnum.

§. II.

¶ Quauis autem arcanum hoc sola fide (quæ diuinæ reuelatio-
ni innititur) teneamus, non desunt tamen grauissimæ rationes à
sanctis Doctoribus ac præcipuè à Ricardo de S. Victore addu-
ctæ, quæ fidem (vt ipse ait) illustrare non mediocriter possunt.
Quas tamen in præsens omittere est animus, & hoc solum agere,
vt nemo nostrum aut animo angatur, si huius mysterij rationē
minus intelligat, aut minus fidei ijs rebus præbeat, quas intelle-
ctu comprehendere non potest.

Li. de Tri-
nita.

Non

D Non est igitur, cur sollicitus & anxius esse debeas, quòd mysterij huius altitudinem non assequaris: non enim intelligere iuberis, sed credere. Sic D. Aug. veram originalis peccati fidē tenens, quā ex scripturis didicerat, cū à Pelagio vrgeretur, vt responderet, per quas rimulas peccatū illud in mentes hominū irrepsisset, ipse fidei anchoræ firmiter alligatus, se id quod diuinæ literæ tra-
August.

E tenere sic esse. Sacramentū hoc magnū est: & quidem venerandū, non scrutandū. Scrutari hoc, temeritas est: credere, pietas est: nosse, vita, & vita æterna est. Hec ille. Scrutandi porrò periculum Sapiens ostendit, cū ait, Scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Vt enim qui oculos in Solem defigunt, oculorū aciem hebetant: ita qui è terminis assignatis egrediuntur, vt lucem illam im-
August.
Bernard.

mensam aspiciant, à maiestatis splendore opprimuntur.
 Verūm hæc simplex & indiscussa fides magno merito nō caret. Quò enim minus intelligis quod credis, hoc maius tibi fidei meritum cumulas. Scitum enim est illud D. Greg. fidem non habere meritum, cui humana ratio præbeat experimentum. Hoc enim nomine miris laudibus ab Apostolo fides Abrahæ cōmendatur, quòd Dño prolem ipsi alieno tempore atq; ætate promittenti crediderit, nec consideraverit corpus suum emortuum, nec emortuam vuluam Saræ, sed fide animatum, plenissimè Dei veritati atq; potentia gloriā dedisse.
Simil.
Gregor.

Sufficiat ergo ad fidei tuæ firmamentum diuinæ veritatis autoritas. Si enim hoc mysterium firmissima tibi ratione ostenderetur, non dubium, quin fidem adhiberes. At multò magis credere debes, quia hoc diuinæ autoritatis testimonio comprobatur, cū diuina veritas omnem humanæ argumentationis vim longè superet. Qua de re sic Euseb. Emis. ait: Diuina opera non discutienda sunt, sed credenda. Non te confundat, nec trepidum faciat rerum nouitas: sed sufficiat tibi omnipotens autoritas: sit pro luce rationis magni potentia conditoris. Non causeris, si non subiaceat sensui tuo ordinationum cœlestium magnitudo
In Homi.
de initio
Quadrages.

excedit enim diuini officij dignitas humanæ mentis angustias. **A**
 Quid sibi speciale, quid propriū reseruaret incomprehensibilis illa maiestas, si semper comprehendere posset sapientia hominum altitudines cœlestium secretorum? Hactenus Euseb.

Quisquis aut angitur, quod ad huius arcani intelligentiā nō assurgat, iniuste sanè queritur & angitur, cum hoc mysteriū omnem humanę mentis intelligentiam longissimo interuallo superet. Tria enim sunt, quę nos ab huius mysterij intelligentia remorantur. Primū immensa diuinæ maiestatis altitudo, quę lucem habitat inaccessibilem, quam nullus hominū vidit, nec videre in carne mortali potest. Posuit quippe Dñs tenebras latibulū suū. Quę quidē tenebrę non illius, sed mentis nostrę sunt, quę splendidissimum iubar lucis eius non sustinent. Helias Dño in monte transeūte, vultū suum operuit pallio, professus videlicet hoc opere, mentis nostrę aciem ad supernā illam lucem intuendā caligare. Hinc in lib. Job legimus: Ecce Deus magnus vincens scientiā nostrā, numerus annorū eius inæstimabilis. Simonides interrogatus olim ab Hierone Sicilię tyranno, quidnā esset Deus, deliberandi sibi vnū diem postulauit. Cumq; idem ex eo post tridie quæreretur, biduū petijt: ac cum ita sapius quærenti duplicaret numerū, admiratusq; Hiero tyrannus qui rogauerat, efflagitauit, cur ita faceret: Quia, inquit, quantō diutius considero, tantō omnihius videtur obscurior. ¶ Desiderabat anxie Moses faciem Dñi videre: cui tamen concessum est, vt posteriora Dei, non faciem videret. Ad quod dextera Dei protegitur, & in foramine petreę collocatur: vt intelligeremus, non valuis patentibus, sed velati per arctum foramē homines diuina intueri, idq; Dei auxilio adiuuante & opem ferēte. Deniq; duo Cherubim, quos Esaias Dño in maiestatis suę throno assidētia vidit, senas alas habentia, duabus quidē velabāt pedes eius, & duabus tegebant faciem eius, & duabus volabant. Hoc autem volatu se ad omnipotentis Dei cognitionem aspirare insinuabant, cuius tamen extrema, hoc est, pedes & caput velata erant: quo indicio significatur altissimas illas mentes maiestatem quidem Dei videre, sed æternitatem & immensam eius gloriam minimè comprehendere. Hęc ergo tantę diuinę naturę sublimitas in causa est, vt ad eam penetrādā mens humana in hac vita assurgere non possit.

Nec minus nos tum corporearum rerum consuetudo, tum mentis nostrę ad spiritualia atq; diuina contuenda imbecillitas
 ad h u.

Dad huius mysterij intelligentiā impedimēto sunt. De cōsuetudine autē sic. D. August. ait: Ex cōsuetudine rerū expertarū in experta diuina, infirmitas metitur humana. ¶ Iam verò humanæ mentis tarditas ad superna penetranda quanta est? Est enim (vt Philosophi tradunt) anima nostra in ordine substantiarum separatarum velut materia prima, & quasi tabula quedam rasa, in qua nihil sit depictum. Est præterea eadem mens huic crasso & materiali corpori sic inclusa, atque alligata, vt nihil in eam ingredi possit, nisi per crassi huius corporis sensus aditum sibi ad ea pate fecerit. Vnde est illa à Philosophis iactata sententia, nihil esse in intellectu, quod non prius aliqua ratione fuerit in sensu. Ex quo efficitur, vt spiritualium substantiarum, hoc est, Angelorum naturas comprehendere non possimus: quia cū corporis expertes sint, & per corporeos sensus ingredi mentem nostram nequeant quid sint, ab ea intelligi nō possunt. Idemq; Philosophi asserūt, hoc esse mentem nostram ad spirituales & diuinas res intelligendas, quod nocturæ oculus ad Solis lumen. Te igitur homo, hoc est, tarditatem & imbecillitatē tuā cognosce, intra tuā te mensurā cōtine, nec velis ambulare in magnis & mirabilibus super te.

Ex te ipso autē ignorantix tuæ clarissimum argumentum cape. Est ne aliquid in vniuersa natura quod sapius tractes, & cuius familiaritate & cōsuetudine arctius implicatus sis, quàm animus tuus? Nō profecto. Agè iā videamus, an animæ tuæ naturam cognitā habeas. Narra ergo primū quī fieri potuerit, vt spiritalis substātia corpori ita cōiungeretur, vt ex carne & spiritu vnus homo existeret. Si enim in ordine creaturarū corporea & spiritalis substātia maximè à se inuicē distāt, quonā modo res adeò inter se distātes ac dissimiles in vnā personā coierūt? Nec minus tamē inter se actiones quàm substātiæ distāt. Eadē enim anima (quod maximè mirabile est) intelligit vt Angelus, & sibi simile generat, vt equus. Quid quæso his duabus actionibus dissimilium atque distātius? Hæc autē tanta officiorū varietas Platonē, multosque alios Philosophos impulit, vt non vnā, sed tres in nobis animas esse statuerent: quarum vnā in epate, alteram in corde, tertiam in capite collocabant: re vera tamen vna solū est, quæ tam varia officia in nobis exercet. Quamobrem (si magnis parua comparare licet) hoc esse dicetur anima in corpore suo, quod in toto mundo Deus. Sicut enim is in maiori hoc mūdo omnia in omnibus operatur. (quanuis nullo modo prauæ actio.

actionis autor sit) ita anima in corpore suo: quod minor mūdus **A**
 appellatur. Quo fit, vt sublata anima, cætera omnia mēbrorū ac
 sensuum officia extinguantur. Quid igitur illud est, quo sublato,
 summus etiā orbis Monarcha nihil à sterquilinio distet? Quid il-
 lud est (in quo etiā anima nostra diuinę substātię imaginē gerit)
 quod tota sit in toto corpore, & tota itē in qualibet ei⁹ parte, vel
 in minimo etiā digito? Quis igitur hoc intellectu & cogitatione
 cōsequi poterit? Iā verò (quod maximè ad animę cognitionē per-
 tinebat) quis nostrū animę substātiā cognoscere potest? Omnium
 enim Philosophorū cōsona vox est, qua se animę substātiā igno-
 rare profitētur, cū actiones tamē eius nunquā non experiātur.
 Ex quibus planè colligunt, animā quidē intra nos esse cuiusmo-
 di tamē ea sit, prorsus ignorare. Quòd si ad animę naturā nō at-
 tingimus, quonā modo Angelicā, imò verò quomodo diuinam **B**
 substātiā, quę infinitis partibus angelica superior est, penetra-
 re poterimus? ¶ Hęc autem planè ratio adeò efficax est, vt vel so-
 la quietem & silentiū curiosorum hominū ingenijs imponere de-
 beat, ne hoc tentare audeant, quòd omnem mentis humanę vim
 & facultatem superat. Si enim homo non potest, aut suam ipsius
 animam, aut Angelorum substātiās intelligere, cū diuina illa
 natura infinitis partibus omni creata natura sublimior sit, quid
 mirū, si illā nō assequitur, qui tantò minora capere non potest?

§. III.

¶ Cæterum si ne his quidē corporearū rerū similitudinibus,
 quas hactenus adduximus, contentus, maiorem tibi lucem ad di-
 uinę naturę cognitionem præbere cupis, D. Augusti. facilio- **C**
 rem tibi ad hoc viam breui oratione monstrat, dicens: Qui
 vult habere notitiam Dei, amet. Amor enim (vt D. Gregor. ait)
 cognitio quædam est. Sit ergo voluntas intellectus magistra, nō
 contrā. Hic enim ordo in mysticę Theologiæ studio seruatur:
 vt non tam intellectus voluntatem, quàm voluntas intellectum
 erudiat. Quonam modo inquis? Audi rationem. Cū viri
 sancti sese ad immensam diuinę bonitatis & pulchritudinis spe-
 ciem contemplandam toto mentis affectu attollunt, ibique ar-
 dentissimo eius amore flagrare, & diuinę suauitatis dulcedine
 perfrui, diuinisquę illustrationibus compleri incipiunt, his
 internis animi sui motibus diuinę bonitatis, benignitatis, suauitatis,
 & misericordię amplitudinem intra se quodammodo
 expe-

August.

Gregor.

D experiuntur: quæ sic eos velut quibusdam dilectionis suæ brachijs amplectitur, sic reficit & consolatur, sic mētes eorum noua quadam rerum diuinarum luce perfundit, sic iacentes erigit, mērentes consolatur, infirmos roborat, ad omne virtutis studium sollicitat, & velut nouum quēdam spiritum atq; animum tribuit, sic demum eos facit & terrena omnia fastidire, & cœlestium rerum desiderio & amore flagrare, vt his indicijs atq; experimētis inæstimabilem de diuinæ bonitatis amplitudine cognitionem amando nanciscantur: qua intellectus ipse eruditus, talem de diuina bonitate sententiam concipit, qualem ei voluntas his diuinis sensibus atque muneribus affecta tradit.

E Quia verò huiusmodi cognitio, quæ præcipuè à charitate magistra proficiscitur, gratissima Deo est, ideò omnia ferè quæ literis sanctis continentur, nos ad eam inflammandam vehementer adiuuant. Itaq; cum immensos diuinæ bonitatis & misericordiæ thesauros, qui nos ad charitatem incitent & inflamment, perpetua oratione commendat, de ijs tamē quæ ad naturæ diuinæ celsitudinem, maiestatem, & ineffabilem substantiam atq; altissimum summæ Trinitatis mysterium pertinent, pauca admodum tradit. Nam Ioannes Euangelista, qui inter cæteros huius Theologiæ scriptores hoc præcipuè suscepit: vt Christi Domini diuinitatem aduersus Ebionitarum hæresim (quæ tunc maximè vigeat) assereret, initio statim Euangelij breui oratione hoc mysterium complexus est dicens: In principio erat Verbū, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Atq; hoc mysterio a deo breuiter exposito, stylū protinus vertit ad diuinæ bonitatis opera explicanda, ad eiusdemq; Seruatoris diuinitatem beneficiorum magnitudine comprobandā. Subdit enim cōtinuò, Omnia per ipsum facta sunt. Quibus verbis cælum, terras, maria, & omnia quæ amplissimo cœli sinu continentur, in vsum nostrum ab eo condita esse ait. Nec Ioannes tantum, sed cetera etiā diuinarum literarum volumina, quid aliud quàm diuina beneficia, & diuinæ bonitatis & charitatis opera vbiq; prædicant atq; decantant: quæ & charitatem nostrā incendunt, & spem in Deū alunt, & quas in eius miseratione opes repositas habeamus, ostēdūt? Hac ergo docēdi ratione significare Dominus voluit, quod quanuis præcipuum beatarum mentium munus sit, Deum in cælo semper intueri, præcipuum tamen piorum hominum in terra est, eundem amare. Itaque se ipsum reuelata facie aperte cognoscent-

Ioan. 1.

Dissimil.

August.

gnosendum exhibet in coelo, vt à beatis mentibus clarè videatur: bonitatis autem & misericordiæ beneficia ostendit in terris, vt ab hominibus ardentissimè diligatur. Hinc. D. August. cum Deo loquens, de vtraque ista cognitione sic ait. Cognoui te, non sicut tibi es: sed cognoui, sicut mihi es: & non sine te, quia tu es lux quæ illuminasti me. Quod perinde est, ac si diceret, Tu quidem in te ipso ineffabilis & incomprehensus es, in me autem benignus, suavis, & misericors, ac postremò salus, vita, & felicitas mea es. Itaq; Domine de te noui quod mihi es, cum non perinde nouerim, quid tu in te sis. Noui quod mentem meam ad te diligendum impellat, cum non perinde naturæ tuæ celsitudinem & sublimitatem agnoscam. Hac igitur de causa nomē quo se Dominus in literis sanctis appellari voluit, huius dilectionis vim à nobis exigit. Hoc est, inquit, nomen quod vocabunt eum, Dominus iustus noster, hoc est, Dominus sanctitatis, iustitiæ, ac proinde salutis & felicitatis nostræ autor. A
B

Cum igitur Dominus maiorem nos operam in eo diligendo quàm cognoscendo ponere velit, & in hac quidem vita parū cognoscere, multum autem diligere valeamus, dilectioq; ipsa longè maioris meriti quàm cognitio sit, consequens est fratres vt in hoc omnes incumbamus, in hoc neruos omnes intēdamus, in hoc dies noctesque insumamus, vt conditorem atque parentem vitæ nostræ, & autorem salutis nostræ, qui nos ad imaginem suam condidit, qui providentia sua perpetuò seruat quos condidit, qui morte sua nos à morte redemit, qui sempiternæ felicitati destinauit, qui in nos Spiritum sanctum demisit, qui sacratissimi corporis sui alimonia pascit, qui denique nobis omnia factus est, tota mente, toto corde, totis viribus diligamus, nosque ipsos illi in sacrificium offeramus, milliesque pro ipso (si ita opus fuerit) vitam in tormentis abijcere cupiamus: vt charitatis huius merito, ad diuinæ visionis claritatem, quæ sinceræ fidei præmium est, peruenire valeamus. C

In eodem

DIn eodē festo beatissimæ Trinitatis concio

tertia: in qua exposito primo Dei nomine, **Q V I E S T**,
 diuinæ perfectiones ex eo consequentes declarantur:
 deinde breuiter de altissimo summæ Trinitatis
 mysterio differitur.

*7 H E. Euntes docete omnes gentes, baptizates eos in no-
 mine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Matth. vlti.*

EN his concionibus fratres, quas in sanctorū
 festis habere solemus, hāc ferè rationē sequi
 mur, vt præcipuas eorū virtutes & præclaras
 actiones explicemus: quò eximia eorū san-
 ctitas, & diuina gratia quæ illis semper affuit
 illustrior & magnificentior appareat. Quia
 verò præsentis diei solennitas nō sancti ali-
 cuius, sed sancti sanctorū est, eandē dicēdi rationē in hac ipsa cō-
 cione sequi cōstitui: vt videlicet altissimas Dei nostri virtutes &
 laudes, quatenus infirmitati nostræ cōcessum fuerit, ipso adiuuā-
 te, & orationis nostræ cursum dirigēte, prædicem. ¶ Huius autē
 argumenti tractationi obstat in primis ipsius rei, de qua agendū
 est, difficultas: quæ vt altissima, ita etiā & ad intelligendū diffi-
 cilis, & ad explicandum difficilior est. Vnde Plato in Timeo, Ge-
 nitorem, inquit, opificemque vniuersi & difficile est inuenire, &
 inuentum impossibile explicare. Quia tamen hæc vel obscura
 Dei cognitio totius pietatis & iustitiæ fundamentum est, dabo
 operam fratres, vt subtiliora & altiora quàm pro ingenij nostri
 capti prætermittens, ea solum attingam, quæ & ad cognoscen-
 dum magis necessaria, & ad intelligēdum sint faciliora. Illud ta-
 men priusquam rem ipsam aggrediar, præmonitos vos velim, hu-
 ius argumēti tractationem præter alias insignes vtilitates (quas
 in huius concionis fine breuiter attingemus) illis præcipue, qui
 se diuinarum rerū contemplationi dediderūt, adiumentum pluri-
 mū allaturā. Vnde Dionysius Carthusianus, vir insigni religione
 & sanctitate præditus, in eo libro quē de Contemplatione edidit
 decē cōtēplationis genera alia alijs superiora ac nobiliora descri-
 bēs, principē locū ei tribuit, qua diuinas perfectiones & virtutes
 contem-

Plato.

Dionys.
 Carthus.

contem.

contemplamur, quas vel fidei lumine, vel humana ratione assequi possumus. Ne nos igitur suavissimo contemplationis huius fructu atq; suavitate fraudemur, eam in dicendo rationem sequemur: ut non modo quæ intellectum ad diuinitatis cognitionem erudiant, sed ea etiã quæ nos ad eius amorem & reuerentiã, tantæque maiestatis admirationem excitare queãt, in medium afferamus. Quod ut piè & religiosè præstare possimus, coelestè opè sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

Damascē.

Dionys.

Matt. 19.

Inter varia Dei nomina, quæ & multiplices eius perfectionis laudesque designant, duo in primis celebrantur, nêpè, **Q V I E S T**, & **B O N V M**. Et illud quidem Ioan. Damascen. primũ Dei nomen esse astruit. S. autem Dionysius **B O N I** nomen præcipuè celebrat. Hoc enim nomen soli Deo conuenire Saluator ostendit, cum adolescenti interroganti, Magister bone, quid faciendo vitam æternam possidebo, respondit, Quid me interrogas de bono? Nemo bonus nisi solus Deus. Illud verò nomen **Q V I E S T**, idem Dominus Moyse ante omnes in libr. Exodi capite. 3. reuelare dignatus est. Ipsi nãque legationem Domini ad Pharaonẽ recusanti, & dñcenti, Ecce ego vadam ad filios Israel, & dicam eis, Deus patrum vestrorum misit me ad vos: si dixerint mihi, quod est nomen eius, quid dicam eis, respondit Dominus, Ego sum qui sum: Sic dices filiis Israel, **Q V I E S T** misit me ad vos. Ex his igitur duobus nominibus, illud quidem ad beatissimæ Trinitatis mysterium explicandum maximè deseruit, hoc verò ad eas diuinæ naturæ perfectiones explicandas, quas rationis lumine clarissimi aliquot Philosophi assecuti sunt. Quia verò de his hodie me dicturum esse pollicitus sum, huius nominis ratio paulò mihi diligentius explicanda est.

Simile.

Esai. 40.

Principio quidem Dominus hac appellatione altissimam essentia atque naturæ suæ dignitatem super omnia quæ ab ipso siue in cœlo, siue in terra condita sunt, insinuauit. Cum enim essendi nomen sibi vni vindicauit, cætera omnia quæ sunt, quantilibet maxima essent, sibi comparata, non esse, vel ferè nihil esse significauit. Si enim astra, quæ absente Sole mundum illuminant, eodem præsentem splendorem suum tueri nequeunt, & perinde sunt ac si non essent, cum tamen Solis lumen finitum sit: quid mirum si quæ esse habent certis limitibus circumscriptum, ante immensum illud & infinitum esse nihil sint? Hinc Esai. Omnes, inquit,

sicut astra quæ prout videntur a sole.

Dquit, gētes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihil & inane reputatæ sunt ei.

Duo tamen sunt obseruatione dignissima, quæ significare Dominus hoc nomine voluit, quæ viâ nobis ad plurimas eius perfectiones intelligēdas aperiunt. Primū enim cum is sibi hoc nomē, **QVIEST**, tribuit, se solum esse designauit, qui per se sit, hoc est, qui non ab alio pēdeat, neq; ab alio, sed à se ipso habeat, vt sit. Cōstat enim creaturas omnes a cōditore Deo vt essent, accepisse & ab eo itē in esse cōseruari. Quod enim semel cōdidit, semper cōseruat: quod perinde est, ac si semper crearet. Rerū enim cōseruatio, creationis cōtinuatio quædā est. Itaque tādīu erūt, quādiu cōditor & cōseruator voluerit. Ipse autē semper erit, quia à nullo alio, nisi à se ipso est. Illa ergo sunt nō per se, sed per illum: ipse vero nō per illa, sed per se est. Quocirca ille quidē velut fons, ista ve
simile.
Elut riuuli sunt à fonte manantes: qui tandīu fluent, quādiu fons illis aquas præbuerit. Illi igitur instar riuulorū à fonte pendent, non autem ab illis fons. Vnde liquet rerum omnium siue cœlestium siue terrestrium existentia, accidens illis esse, quod quidē abesse ab illis poterit, si cōseruator voluerit. Quāuis enim Angeli corruptionis suæ causam intra se non habeant (vt pote in quos qualitates contrariæ non cadant) à prima tamen causa, nēpe conditore ipso, illorum vita & existentia ita pendet, vt si is vel ad momentum prouidentia suæ dexteram ab illis auerteret, protinus in nihilum, vnde facti sunt, redirēt. Solus igitur ille verè est, qui nō ab alio, sed à se ipso est. Hinc Hilar. 7. de Trini. Esse, inquit, non est accidens Deo, sed subsistens veritas, manens causa, & naturalis proprietas. Quam rem vt apertius intelligatis, à terrenis regibus sumere licebit exemplum. Habent ij varios in regno suo magistratus atque vicarios, qui in certa personarum atq; negotiorum genera imperium administrant. Hi autem omnes non à se, sed à rege imperandi auctoritatem acceperunt. At regis imperium non ab alio sed à se, hoc est, à regia potestate habent. Illi igitur non per se, sed per illum imperāt. Rex verò non per illos, sed per se ius obtinet imperandi. Vt ergo à Rege imperium in alios deriuatur: ita omnium creaturarum existentia & à Deo est, & ab illo pendet: eius tamen existentia velut Regis auctoritas, propria illi est, non aliunde suscepta. Quamquidem dignitatem hoc nomen, **QVIEST**, designat.

Idem etiam nomen immensam atque infinitam Dei nostri

perfectiōnem declarat. Cū enim dicimus, **Q V I E S T**, sine **A**
 ullavocis adiectione, nō hoc aut illud esse, sed omne esse intelli-
 gimus, hoc est, nō esse singulare, sed vniuersale, quod intra se om-
 ne esse cōprehēdit. Qua in re discrimē ingens inter cōditorē &
 res cōditas videmus: illarū enim existētia adiectis nominibus de-
 finitur. Itaque hoc dicimus esse arborē, illud animal, hoc homi-
 nē, illud Angelū. His igitur vocibus res omnes ad certas quasdā
 formas atque naturas cōstrictas esse designamus. Hinc de singu-
 lis quibusq; rebus dicitur, quod vbi desinat eius perfectio, inde
 incipiat ei⁹ imperfectio. Finis quippe ille declarat, quidquid per-
 fectionis alijs rebus insit, ad se minime pertinere. At cū Deum
 dicimus, **Q V I E S T**, nulla vltius voce adiecta, nequaquā illū
 ad hoc vel illud esse cōtrahimus, sed omne illi esse in vniuersum
 tribuimus. Cū autē omnis perfectio ab entis nomine minimē **B**
 secludatur (imo verò id maximē fit, quod maximē perfectū est)
 efficitur planē, vt omnis perfectio ad Deū pertineat, & in eo sin-
 gulari ratione tāquā in vniuersali ente, vniuersaliq; bono plenif-
 simē cōtineatur. Has igitur præcipuas cōditoris nostri perfectio-
 nes & laudes (ex quibus cæteræ intelliguntur) hoc Dei nomen,
Q V I E S T, breuiter insinuat. ¶ Hęc est autē summa laus & glo-
 ria, quæ de cōditore mūdi Deo prædicari potest: ex qua cæteræ
 eius laudes & perfectiones colliguntur: quā Aristoteles naturalis
 rationis lumine ex cōditarū rerū cōditione assequutus est. Qua
 de causa in. 1. 2. primę Philosophię lib. illū esse actū purū aptissi-
 ma ratione cōprobauit. Quid autē is actus puri nomine significa-
 uerit, vix alio cōmodiori exēplo, quā materia primę (quanuis
 paulò obscurius) explicari potest. Est autē materia prima infimū **C**
 in genere entium: vt pote quæ nullam formam, nullamq; perfe-
 ctionem habeat, sed habere tamē possit. Vt enim lutū in domo
 figuli antequā formetur, nullius vasis formam retinet, retine-
 re tamen poterit, si figulus voluerit: ita materia hæc in ordine re-
 rum naturalium nullam omnino formā habet, sed habere tamē
 poterit, si formator accesserit. Hinc. D. Aug. Duo, inquit, creasti
 Dñe, alterum prope te, alterum prope nihil. Prope Deum quip-
 pe est supremus Angelorum ordo: prope nihil autē est hæc ma-
 teria prima: quæ actu nihil est, sed potest tamen esse. Vt igitur
 hæc materia in infimo mundi loco, ita Deus in summo colloca-
 tur. Atq; vt hæc nullam omnino perfectionē habet, sed habere
 potest: ita cōtrā ad Deum pertinet, omnes perfectiones, hoc est,
 omnem

Aristo.

Disimil.

Simil.

August.

Domnē sapientiā, potentiā, bonitatē, & dignitatē habere, nullamq; his accessione fieri posse, quòd omnia quæ habeat, summa sint, nec vllum incrementū pati possint. Vtq; ad illā pertinet pati, & nullo modo agere: ita contra ad Deū spectat omnia in omnibus agere, & nihil ab aliquo posse pati. Postremò vt ad illā pertinet recipere, non donare, cū ipsa nihil habeat quod donare possit: ita contrā ad Deū pertinet omnibus oīa donare, & nihil à quoquā recipere, cū nihil omnino ei desit, qui bonorū omniū cōpos est. Hoc est aut̄ quod ipse Dñs apud beatū Iob ait: Quis antè dedit *Iob.* mihi, vt reddā ei: Omnia quæ sub cælo sunt, mea sunt. Esaias quo *Esai. 40.* que, Quis, inquit, adiuuit spiritū Dñi, aut quis cōsiliarius eius fuit, & ostendit illi? Hoc est aut̄ quod Aristoteles actus puri nomine E designauit. §. I.

¶ Ex hac aut̄ summa Dei nostri p̄fectione omnes aliæ cognoscūtur. Hinc em̄ intelligitur, ipsum immobilē atq; immutabilē esse. Vt enim alias rationes prætereamus, omnis motus ex indigētia aliqua, p̄ficiscitur, cui per motū res ea quæ mouetur subuenire intendit. Nā & qui mare nauigāt, qui terrā exercēt, & qui alicui operi intenti sunt, vel inopiæ vel cupiditati suæ consulere volūt. Et eger, qui modò in hāc, modò in illā partē fessū latus inclināt, requiē aliquam hoc motu captare cupit, quam non habet. Cū verò Deū nostrū in summa opulentiā vitā agere dictū sit, quem idè purū actū appellauimus, quòd nulla eius opibus & felicitati accessio fieri possit: quid quæso per motum acquirere valeat, qui bonorū omniū cōpos est? ¶ Adde etiā, quòd hac de causa Deum appellari actum purum diximus, quòd ad eum spectet agere, nō pati: mouere, non moueri: & idè quem actum purum esse dicimus, necessariò immobilem confiteri debemus.

Ex eodem etiam fonte apparet, eum nec initium habuisse, nec finem habiturū, sed semper fuisse, semperq; futurum. Cū enim illū in summo rerum vertice positū confiteamur, qui omnia sub se, nihil supra se videat, quis illi initium, quis finem dare queat? Ab alio igitur fieri non potuit, cū nemo illo sit neq; prior, neq; superior. A se aut̄ multò minus fieri potuit, si aliquando non fuisset. Semper ergo fuit, qui nec à se, nec ab alio fieri potuit.

Hinc etiā colligitur, nullā in eo esse successione, qua alia desināt, alia incipiant: sed totum esse suum simul esse. Homo quidem cæteraq; animātia paulatim & per incrementa tēporū crescūt: & homo primū infans, deinde puer, tū adolescēs, & iuuenis, & senex

1. Cor. 13.

D. Thom.
Boetius.

Eccles. 23.

est: in quo cū noua succedunt, vetera transeunt, Apostolo testā- A
te, qui ait. Cū essem paruulus, sapiebam vt paruulus, cogitabā vt
paruulus: quando aut factus sum vir, euacuauī quę erant paruuli.
Hęc aut ætatum vicissitudo: ad eò non cadit in Deum, vt ne in
mentes illas beatissimas (quos Angelos nominamus) cadat. Itaq;
totum esse Dei, tota potestas, tota bonitas, tota sapientia, totaq;
felicitas simul est: quia cū sit (vt ante diximus) actus purus, ni-
hil ei adijci, nihil nouum aduenire potest. Qua ex re (vt D. Tho.
ait) æternitas Dei propriè colligitur. Est enim æternitas (vt Boe-
tius dixit) interminabilis vitę tota simul & perfecta possessio. Ita
fit, vt in hac æternitate, nihil præteritū aut futurum sit. Æterno
quippe Deo nec præterita transeunt, nec futura succedunt: sed
omnia ad eò illi præsentia sunt, vt tota eius eternitas instantis no-
mine significetur, in quo nihil prius aut posterius est. Hinc in Ec B
cles. 23. legimus, Domino enim Deo ante quàm crearentur om-
nia sunt agnita: sic & post perfectum respicit omnia.

Summa quoque diuinę naturę simplicitas compositionis
omnis expers, ex eadem excellentia intelligitur. Partium quip-
pe compositio ex indigentia nascitur, quia videlicet altera pars
sine alterius adminiculo, vel esse, vel operari nequeat, vt in homi-
ne videmus: cuius anima in hac vita sine corporis obsequio of-
ficia sua exequi non potest. At indigentia vlla in eo qui plenif-
sime perfectus est, cadere non potest. Ad hęc, si summa illa na-
tura ex diuersis partibus composita esset, nequaquam in ordine
rerum prima haberetur. Partes enim ex quibus aliquid constat,
prioribus composito sunt, & opifex item qui eas copulauit, & in C
vnum coalescere fecit, prior est. Hoc autem motoris atque opi-
ficis primę dignitati manifestè derogat, quo nihil prius aut anti-
quius est.

Præterea neque is corpus, neque forma corporis, aut vir-
tus in corpore esse potest, quemadmodum rationalis anima hu-
mani corporis est forma. Cū enim longè præstātius sit esse per
se, quàm esse in alio (quod est alienę opis indigere, & ab alio pē-
dere) necesse est, vt per se sit, qui inter omnia præstātissimus est.
Item, cū ea quę corpore inclusa sunt, virtutem quoque suam
illis alligatam habeant, nequaquam possunt extra præscriptos
corporis fines vim suam exercere. Si ergo Deum primam rerum
omnium causam, primumq; motorem confitemur, ab omni cor-
porea mole immunè fateri debemus: quò liberè mouere omnia,
& per

D & per omnia commeari sine vlllo impedimēto possit. Quemad- *Simile.*
 modum enim oculus, quid colores omnes videndos ab autore
 nature destinatus est, omni colore caret (si enim peculiari aliquo
 colore tinctus esset, omnia que cerneret, eiusdē ei coloris faciem
 representarent) ita primus ille corporum omnium motor nulli
 corpori alligatus esse debet, ne eius vis eo veluti erga stulo inclu-
 sa, mouere cætera non posset. Atq; hoc nomine iure laudatur ab
 Aristotele Anaxagoras, quod primus mentem & intellectū cor- *Anaxag.*
 poris atque materie expertē, rerū omniū principiū esse dixerit,
 quo se rebus omnibus tuendis & conseruandis sine vlllo corpo-
 ris impedimento insinuaret. Quæ quidem sententia Antropo-
 morpitarum hæresim damnat: qui cum tam crassa & hebeti mē-
 te essent, vt nihil spirituale cogitare possent, neq; quidquam cor-
 poris expers in rerum natura esse crederēt, humani corporis effi-
 giem & membra Deo tribuebant.

§. I.

¶ Ex eadē etiā sentētia, qua Deū actū purū esse definiuim⁹, sequi-
 tur etiā diuinā essentiā esse infinitā. Cum enim purus actus, hoc
 est, summa illa natura, nullo subiecto, nulla materia, nulloque
 corpore inclusa sit, nullisque terminis circumscripta, nō habet vti
 que à quo finiatur: ideoque merito infinita esse censetur. Quam *D. Thom.*
 quidē rem *D. Thom.* naturalium rerū ordinē & magnitudine con- *in Compe.*
 firmat. Videimus enim, inquit, in elemētis maiora esse que nobi- *Theo.*
 liora sunt: aquā enim quæ terra nobilior est, decupla magnitudi-
 ne terrā superare aiunt, aerem verò lōgē maius spatiū occupare
 quàm aquā, ignemq; maius quàm aerē: coelos verò maius quàm
 ignē, postremumq; coelum in cōparabili magnitudine & alios
 coelorum orbēs, & elemēta omnia superare. Cum igitur corpora
 omnia quò nobiliora sunt, eò in genere suo maiora sint, conse-
 quens est, vt summa illa natura, que rerū omniū nobilissima est,
 in suo genere, hoc est, nō corporea in mole, sed in essentia sua sit
 infinita. Neq; hoc incredibile putabit, qui mentis suæ vim & fa-
 cultatem fuerit cōtemplatus: quæ cum spiritualis & simplex for-
 ma sit, per vniuersum orbē obambulat, & corpora omnia collu-
 strat & circumplectitur. Quid ergo de mente illa beatissima, sin-
 plicissima, & potentissima censendum est?

Ex hac autem excellentia, omnipotentia Dei & virtus eius in-
 finita cognoscitur. Potentiæ enim magnitudo essentiæ digni-
 tati respondet. Si ergo Dei essentiam immēsam atque infinitam

confessi sumus, consequens est, ut eius quoque potentiam infinitam fateamur. Quae quidem potentia hanc tantam ac multiplicem rerum vniuersitatem solo voluntatis suae imperio & nutu ex nihilo, hoc est, nulla praexistente materia, condidit, eisq; sedes suas atq; naturas, suosq; ordines atq; officia distribuit: eademque omnipotenti virtute, quod semel condidit sine vlllo suo vel commo vel indigētia, conseruat. Quae de re Hiero. Vidas in Hymno ait.

*Quod fieri nequit, ipse potes, potes omnia quando
Nec tibi vis vlla obstat: agis simul omnia: nec te
Est opus ante animo, quod agis, versare sagaci.*

*Quod vis, id potes, idq; simul molimine nullo
Perficis vsq; tuum, sane est opus ipsa voluntas.*

*Quod loqueris, facis idem: opus & vox editur vna.
Ut dixi, vt subito ad verbum emersere creata
Omnia, & ex nihilo cepit splendescere mandus.*

¶ Nemo autem putet hanc tantam mundi fabricam vel parē omnipotentiae diuinæ fuisse, vel totam eius vim & potestatem hoc tā ingenti partu exhaustam fuisse. Quae enim potestate hūc mundum condidit, eadem innumerabiles alios momento temporis condere potuisset. Quam rem quisquis attentius cogitauerit nō poterit praehuius tantae virtutis admiratione non obstupescere. Hinc D. Basil. ex mundi huius opificio diuinæ potestatis amplitudinē considerās ait: Vt figulus, cum eadem arte mille vasis effectis, nec arte nec vim exhaust: ita huius vniuersitatis effector, nō vni mūdo parem habet vim effectricē, sed infinitis partibus prestantē: quippē qui solo momento ac nutu voluntatis magnitudinem eorum quae cerpuntur in lucē protulerit. Haetenus ille.

¶ Praeterea, si Dei essentia atq; potentia infinita est, sequitur planē, vt eius quoq; sapientia sit infinita. Cum enim prior sit cognitio quam operatio, si potentia quae operatur, infinita est, erit etiam infinita quae illam antegreditur sapientia. Neque verò rerum speciebus aut imaginibus ad intelligendum indiget (quod creaturarum proprium est) cum in essentia sua tanquam in splendidissimo speculo atque vniuersali causa eluceant omnia, quae ab ea manarūt. Ideoque nequaquam, vt homines, ratiocinando intelligit, ex notioribus ad ignota procedens: quoniam is simplici intuitu simplicissimam essentiam suam perpetuò contēplans, omnia oculis praesentia semper habet. Quae in re quātum sapientia eius

*Basil. in
exame.
Simile.*

Dtia eius ab humana sapientia distet, hoc exemplo intelligetis. Salomon ille, qui mortalium omnium, qui vel eum antecesserunt, vel postea consequuti sunt, sapientissimus fuisse à Domino pronuntiatus fuit, quanuis scientias omnes perfectissimè teneret, non poterat tamen eodem temporis momento omnia, quorum scientiam sortitus fuerat, habere presentia. Humani quippe intellectus adeo angusta mēsurā est, vt multa simul cogitare nequeat sed dum vnū aliquid cogitat, cogitare alia non possit, præsertim cum ea multa ac varia sint. Hoc igitur humanę sapientię propriū est. At diuina sapientia longè aliter intelligit, Omnia enim quę nouit (nihil autem non nouit) semper intuetur, semper in actu intelligendi est. Hoc enim illi & quia actus purus, & quia æternus est, conuenit: cum æternitati omnia presentia sint. Hinc de ipso Ecclesiasticus ait: A seculo & in seculum respicit, & in oculis eius nihil est mirabile, quia videlicet nihil illi nouū aut vetus, sed omnia presentia sunt. Idem etiam regius Propheta significauit cum dixit, Posuisti iniquitates nostras in conspectu tuo, seculum nostrum in illuminatione vultus tui. Seculum dixit, cū omnia omnium hominum peccata quę sunt, fuerunt, & erunt, tam damnandorum quàm seruandorum comprehendere voluisset: quę omnia adeo illi omni tempore sunt presentia, ac si vnū solummodo peccatum esset. Hęc res fractes (vt hoc obiter admoneamus) nos cum primis ab omni maleficio reuocare deberet, cum firma fide teneamus, & Deū omnibus in locis adesse presentem, & omnia nuda & aperta esse oculis eius. Hoc enim nomine Esaias & licentiam nostram & diffidentiam accusat his verbis. Quare dicis Iacob, & loqueris Israel, Abscondita est via mea à Domino, & à Deo meo iudicium meū transibit? Nunquid nescis? aut non audisti? Deus sempiternus Dominus, qui creauit terminos terrę, non deficiet, neq; laborabit, nec est inuestigatio sapientię eius.

Est & aliud, quod mentes nostras non admiratione solum, sed ingenti etiam amore illius altissimę atq; pulcherrimę naturę afficere debeat: quod videlicet vna in se atque simplicissima existens, sine vlla summę huius simplicitatis imminutione, omnes omnium rerum in fide cœlestium siue terrestrium perfectiones & pulchritudines in se vna cōplectatur, & innumeras alias, quę vt illius proprię, ita mortalium oculis incognitę sunt. Sicut enim (vt Diuus Thom. ait) præceptor qui discipulum erudit, eam prius artem atque doctrinam scire debet, qua discipulum

Dnum, sublimia altissimum, rectè instituta & ordinata, sapiētissimum. Deniq; quidquid felicitatis & gloriæ, quidquid sanctitatis & puritatis, quidquid bonitatis & benignitatis, quidquid stabilitatis, honestatis, decoris, splendoris, & lucis in tota hac rerū vniuersitate variè sparsum reperitur, in vno eo cum infinita dignitatis accessione continetur. Itaq; immensæ eius pulchritudinis, decoris, & sapientiæ nulla mēsura, nullus terminus, nullus finis est: ideoq; nemini nisi vni sibi plene atq; perfectè notus.

¶ Cæterum hac lege quidquid in rebus cōditis perfectionis est, summo illi totius perfectionis architecto tribuere debemus, vt quidquid imperfectionis aut materiæ illis inest, ab eo prorsus remoueamus. Hinc D. August. Intelligamus, inquit, Deum in quātum possumus, sine qualitate bonum, sine quantitate magnum, **E** sine indigentia creatorem, sine situ vbiq; præsentem, sine ambitu omnia continentem, sine loco vbiq; totum, sine tempore sempiternum, sine sui mutatione mutabilia facientem.

August. 2.
de Trin.

Decet igitur fidelem Dei seruum, eximioq; eius amore flagrantem, illi de hac tanta dignitate, opulentia, & felicitate congaudere, illiq; cum Ecclesia pro hac immensæ gloria gratias agere: præsertim cum is hac tãta sua opulentia & potestate in nobis creãdis, ornandis, bonisq; omnibus locupletandis liberalissimè vsus fuerit: & in hoc ipsum nos condiderit, vt beatitudinis & felicitatis suæ consortes efficeret. Hinc D. Basilius creationis rerum causam & originem contemplan(s) quæ nō alia, vt Plato etiam sensit, quàm immensa Dei bonitas, non vlla necessitas aut indigentia extitit) tãtæ bonitatis amore inflāmatu(s), vbi verba illa Gene.

Basilius.

F 1. In principio creauit Deus cœlū, & terram, explananda suscepisset, his verbis exclamat, Beata natura, bonitas inuidia carens, amabilis omnibus, desiderabilis pulchritudo, initium naturarū, fons vitæ, lux quæ ratione intelligitur, sapientia cui nihil potest accedere, hæc initio cœlum terramq; fabricata est.

II.

¶ Nam ex his quæ dicta sunt fratres, philosophari incipiamus, Ex his nanq; primum liquet, quod initio ex doctrina Dionysij Carthusiani diximus, inter omnia cōtemplationū genera, eam quæ de diuinis perfectionibus haberetur, principem locum tenere. Cum enim diuinæ contemplationis actio ad charitatem in Deū inflammandam dirigatur, quid nos magis ad hoc, quàm hæc tanta diuinæ pulchritudinis & perfectionis opulentia in oculis &

aspectu proposita excitare poterit? Cū enim humana voluntas A
 sic ab autore nature Deo instituta sit, vt sola bonitatis & pulchri-
 tudinis specie capiatur, quid potentius illā ad amorē allicere po-
 terit, quā hoc immensæ bonitatis, benignitatis, decoris, pulchri-
 tudinis, atq; omnium perfectionū pelagus inexhaustum? Si insigni-
 nis alicuius creaturæ forma & pulchritudo multos sæpe hominū
 de mente deduxit, multos in morbū & mortem etiam compulit:
 quid sentiet purgata à vitijs anima, in summi huius pulchri atq;
 boni contemplatione defixa, cui omnis omnium creaturarū pul-
 chritudo comparata, vix puncti instar sit? Quod si nos, cū de
 Deo vel loquimur vel cogitamus, nulla amoris eius dulcedine tā
 gimur, immodicus terrenarum rerū amor in causa est, quo infe-
 cta mēs nostra, tantò minus spiritualia atq; diuina degustat, quā
 tō magis terrenis voluptatibus immersa est. Palato quippe nō sa- B
 no pœna est panis, qui sano est suauis: & oculis ægris odiosa lux,
 quæ puris est amabilis. Qua de causa. D. August. appositissimo
 nomine Deum appellat, Purgatz mentis sapientiam.

Simil.

August.

1. Cor. 13.

Ex eadem quoq; doctrina cœlestis præmij magnitudo (quod
 rectè agentibus post hanc vitam propositum est) colligitur. Præ-
 mium enim, quod essentialiter nuncupant, est, non per speculum
 aut in ænigmate, sed reuelata facie videre immensam hanc diui-
 nę pulchritudinis speciem, summum illud & vniuersale bonum,
 in quo sunt omnia bona: primam illam veritatem, in qua sunt
 omnia vera: lumen illud incircumscriptum, quod splendore suo
 Solem, Lunam, & omnia astra cœli obscurat: exemplar illud ab-
 solutissimum, vnde omnes rerum formæ speciesque manarunt: C
 speculum illud clarissimum, in quo rerum omnium conditarum
 pulchritudo cum infinita accessione lucet: oceanum illū vastissi-
 mum, in quo omnes aquæ gratiarum atq; cœlestiū donorum cō-
 tinentur: & in eo sic immergi, & absorberi, vt totus homo dei-
 formis effectus, diuinæ magis quā humanæ naturæ imaginem
 referat. Quis igitur hac tantæ felicitatis spe proposita, non eius
 amore ardeat? non omnia propter illam velut stercora reputet?
 non deniq; per omnes etiam flammās (quod sancti Martyres fe-
 cerunt) ad eam peruenire contendat?

Hinc etiam liquet, quanto cum timore ac reuerentia, quanta-
 que cura & studio huic altissimæ maiestati seruire debeamus.
 Quo enim maiestas celsior atq; sublimior, hoc maiori studio, ti-
 more, & reuerentia illi obsequi atq; obtemperare debemus. Hoc
 est enim

in eadem
 in eodem
 gaudium est

quod
 altissimæ
 reuerentia
 obsequi

quod est enim

D est enim quod Apostolus à nobis exigit, cum præcipit, ut ambulemus dignè Deo, per omnia placentes, & in omni opere bono fructificantes. ¶ Hinc etiam patet, quanto cum timore ac tremore sacris altaribus assistere debeamus, sacrū Domini corpus percepturi, cum hanc tantam diuinæ maiestatis celsitudinē sub illa panis specie latere, inconcussa fide teneamus. Coloss. 10

Hinc etiam videre licet, quāta sit lethalis peccati deformitas, quæ hanc tantā maiestatem violat atq; contemnit. Constat enim tantò esse grauiorē offensam, quanto persona, aduersus quā committitur, celsior atq; sublimior est. Quo fit, ut cum Dei celsitudo atq; dignitas infinita sit, peccati quoq; aduersus illū commissi deformitas, hac ratione, id est, ex parte obiecti (ut Theologi loquuntur) sit infinita. ¶ Vnde etiā liquet, ignis æterni supplicium, quod mortiferi peccati poena est, esse iustissimum, quoniā aduersus infinitam maiestatem atque bonitatem commissum est. Imo verò eam esse immensæ illius bonitatis, & maiestatis dignitatē, ut ne æternum quidem gehennæ supplicium criminis huius satis digna poena sit. Ut hoc argumēto intelligatis fratres, quāta sit amētia, quāta cæcitas & stupor eorū, qui leuissimis de causis, sine villo doloris sensu, tā multa passim in Deum scelera committunt.

Hæc igitur & multa his similia, perspecta diuinarum perfectionum magnitudo, de qua hæctenus loquuti sumus, nos docet: Quæ res ne ipsos quidem mundi sapientes omnino latuit. Præclare enim Aristoteles nihil censet esse magis humanæ naturæ magnificentiaæ accommodatum, quàm diuinam mentem contemplari. In eo enim munere omnem pietatis sanctitatem, omnem officij religionem: in eo summam omnium, quam animus capere potest, voluptatem sitam esse decernit. Aristo.

§. III.

¶ Ad has quidem diuinæ naturæ laudes & perfectiones cognoscendas, humana quoque inuestigatio, doctrinæ studio & rationis lumine, ceu pen nis quibusdam subleuata, peruenire potuit. Superest aliud, quod non ratio, sed catholica fides de Domino Deo nostro credendum proponit: nempe in simplicissima illa diuinitatis natura tres esse personas, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum: Patrem, qui à se ipso, hoc est, à nemine est: Filium verò, qui à Patre genitus est: Spiritum verò sanctum, qui ex Patre & Filio procedit. Itaque cum substantia atque natura vna sit, tres in ea personæ inter se distinctæ subsistunt.

Hoc

Hoc autē sacramentum, quod mentis nostræ facultatē superat, **A**
 Dei sublimitatem maximè prædicat: quæ tanta est, vt omnē mē-
 tis humanæ atque etiā angelicę capacitem superet. Verè enim
 nequaquam Deus esset, si intellectu nostro cōprehendi posset.

Multi autem sunt ad hoc ineffabile mysterium credendū dif-
 ficiliores, quòd illud ipsi ratione attingere non possunt. Hi cer-
 tē vel sibi nimium tribuūt, qui nihil rationi suæ inaccessum arbi-
 trantur, vel humanæ rationis imbecillitatē prorsus ignorant. Si
 enim Philosophi mentem hominis velut materiam primam in
 ordine substantiarum separatarum (quas intelligentias vocant)
 esse docuerunt, quid mirū, si res adeò infima altissimæ naturæ in-
 telligentiam non attingat? Quæ sit autem humanæ intelligētix
 imbecillitas, ex suprema eius virtute atq; conatu colligere lice-
 bit. Ea verò ad summum vsque gradum in excellentissimis Phi- **B**
 losophis peruenit, in quos opes suas omnes natura effudisse vi-
 detur. Hi autem ingenuè fatētur, se plurima naturæ arcana (quæ
 in rebus corporeis visuntur) prorsus ignorare. Si igitur earum
 rerum quas quotidie cernimus, quasq; manibus contrectamus,
 ignorantia laboramus, quātò longius ab astrorum corporumq;
 cœlestium cognitione distabimus, quæ tam longo interuallo à
 nobis disiuncta sunt? quātòq; adhuc longius ab angelicæ natu-
 ræ cognitione, quæ corporis experta est? quātòq; adhuc longius
 ab altissima illa natura, quæ infinitis partibus omni creatu natu-
 ra sublimior est? Quàm multa ergo in illa erunt, quæ humanæ
 mentis acies penetrare nequeat? *Et Augustinus...*

Iam verò quid mirum si autorem ipsam non attingimus, cum
 ne eius quidem operum naturam penitus assequamur? Hinc Sa- **C**
 lomon ait: Et intellexi, quòd omnium operum Dei nullam pos-
 sit homo inuenire rationem: & quātò magis laborauerit ad quæ-
 rendum, tantò minus inueniet. Memorabilis illa Plinij senten-
 tia est: Naturæ vis ac maiestas singulis penè momentis fide ca-
 ret. Tot enim res admiratione dignissimæ in multis animan-
 tibus quotidie visuntur (quibus se vitamq; suam tuentur, qui-
 busq; & nocitura vitant, & salutaria conquirunt) vt humanam
 interdum fidem superare videantur: & nisi à multis cernerentur,
 nullo modo crederentur. Vt autem quid hac ratione signi-
 ficare velim intelligatis, ex innumeris huius rei exemplis, vnum
 solum in præsentia commemorabo, quod & apud Plinium, &
 apud Ciceronē libro primo de natura Deorum legi, in medium
 pro-

Eccles. 8.

Plinius.

*Pl. li. 9.
Cicero.*

D proferā. Sic enim ait: Pinna (sic enim græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis, cum parua squilla quasi societate coit comparandi cibi. Itaq; cum pisciculi parvi in concham hiantem intraverint, tunc admonita à squilla Pinna morfu comprimit cōchas: sic dissimillimis bestiolis cōmuniter cibus queritur. In quo admirandū est, congressune aliquo inter se, an iā inde ab ortu naturæ ipsæ congregatæ sint. Hactenus Cic. Ex cuius narratione colligimus, quod cū naturæ autor hoc genus cōchæ, quæ à Græcis Pinna dicitur, sine oculis condidisset, hac mirabili & noua ratione eius (vt ita dixerim) cæcitati consultū esse voluit, vt squilla, hoc est paruus quidam pisciculus eā perpetuò comitaretur, illiq; ad capiendam prædā pro oculis & monitore esset, & pro hoc labore atq; industria prædæ partem acciperet. Hanc igitur tantam

E in paruis pisciculis solertiam quis non miretur? quis hoc, nisi auctores grauissimi referrent, credibile iudicaret? Quorū tamen explorū innumera alia apud Plinium, Ælianum, cæterosq; naturalis historiæ scriptores reperiuntur. Si ergo minima etiā Dei opera, quæ in animantibus videmus, nos in stuporem adducūt, quid ipse rerum omnium conditor & autor? Si is adeò mirabilis est in operibus suis, quantò erit in se ipso mirabilior?

¶ Quid verò naturæ opera cōmemoro, cū vix humani ingenij inuenta mens hominis assequatur? Si nūquam vasa vitrea vidisses, & aliquis tibi vitreum calicem mira specie nitentem ostēderet, adderetq; illum ex arena & herbula quadam vnico artificis flatu fabrefactum fuisse, an non tibi ab eo qui hoc diceret, illud crederes? Rursusq; si ei qui sericas vestes nunquam vidisset, diceres eas arte & consilio hominū ex fluida bomicum, hoc est, abiectissimorū vermiculorū materia fuisse elaboratas: is certè aut tibi narranti minus crederet, aut nō posset, vel tantā hominis industriam, vel tantā vermiculorū solertiam non admirari. Qui ergo tā hebes ac rudis es non modò ad diuinę virtutis, sed etiam ad humani ingenij opera penitus cognoscenda, quomodo altissimum diuinæ naturæ, diuinæq; generationis arcanum comprehendere cupis? Hac enim consideratione D. Hilarius, vir sanctissimus atque doctissimus, in his libris quos de hoc altissimo Trinitatis mysterio scripsit, se ipsum consolatur his verbis: Ego nescio, nec requiro, & consolabor me tamen, Archangeli nesciunt, Angeli non audierunt, secula non tenent, Propheta non sensit, Apostolus non interrogauit, Filius ipse nō edidit. Cesset ergo dolor que

rela-

Simil.

relarum. Non putet homo sua se intelligentia generationis sacra A
mentum consequi posse. Hac ergo de causa pius homo sola fide
contentus esse debet: quæ omni humana demōstratione certior
est: utpote quæ Deo reuelante atq; testante nititur.

Sed fortè dices, Quonā modo sciam hæc fidei mysteria fuisse
à Deo reuelata? Hoc quidem ipsum fidei lumen interno quodā
magisterio nos credere facit: hoc Ecclesia Romana (quā Apосто
lus columnam & firmamentū veritatis appellat) nobis credendū
proponit: hoc firmissimus cunctorū fideiū assensus probat: hoc
postremò innumera miracula, & Prophetarum vaticinia, sancto
rumq; Patrum testimonia, & vita innocentissimè acta, apertissi
mè testantur. Qua de re sic Ricar. de S. Viēt. ait: Sunt fidei nostræ
mysteria Patribus reuelata: & tā multis, tā magnis, tam miris pro B
digijs diuinitus confirmata, ut genus videatur esse dementiæ, in
his vel aliquantulū dubitare. Innumera itaq; miracula, & alia quæ
non nisi diuinitus fieri possunt, huius rei fidem faciunt, & dubi
tare non sinunt. Vt in corū attestatione, signis pro ar
gumentis, prodigijs pro experimentis. Vt inā attenderent Iudei,
utinā animaduertent Pagani, cū quanta conscientiæ securitate
pro hac fide ad diuinum iudiciū poterimus accedere. Non ne cū
omni cōfidentia dicere poterimus? Domine, si error est, à te ipso
decepti sumus. Hæc enim tantis ac talibus signis & prodigijs cō
firmata sunt: quæ nō nisi per te fieri potuerūt. Hactenus ille. His
etiam adijce sanctorum Martyrum testimonia: de quibus sic D.
Maximus inquit: Mater martyrij, fides catholica est: in qua illu
stres athletæ subscripserunt sanguine, morte iurauerunt. Nun
quam enim vitam hanc tam constanter expenderent, nisi esse al C
teram incomparabiliter beatiorē perfectā diffinitione sentirent.
Hæc igitur sanctorum Martyrum mirabilis & inuicta constan
tia (ut innumera alia argumenta prætereamus) catholicam fidem
magnopere confirmant, quando ij extrema omnia pati, prius
quàm vel ad momentum ab ea discedere voluerint. Alij enim
ferro perempti, alij flammis exusti, alij in equuleo suspensi & ex
carnificati, alij pectinibus ferreis laniati, alij super crates ferreas
subiectis prunis assati, alij bestijs immanibus obiecti, alij præci
pitio interempti, alij ad equorum indomitorum caudas alligati
atque raptati, alij flammis balnearibus, aut candentibus lami
nis ad latera applicatis exusti, ac feruenti adipe peruncti, alij ve
rò decorati, & mille alijs formis cruciati: & hanc fidem tutati
sunt:

Lib. I. de
Trinit.

Maxim.

D sunt: & quanta esset felicitatis gloria, quæ pijs actionibus in cœlo reposita est, tormentorum suorum immanitate ostenderunt, cum Apostolo clamantes: Non sunt condignæ passionibus huius tēporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. *Roma. 8.* Hac igitur tāta mercede proposita fratres, nequaquā inerti otio & somno indulgeamus, sed strenuè laboremus, bonisq̃ue operibus cōtinerenter incūbamus, diuinisq̃ue præceptis parere omni studio contendamus. Neque enim in præsentī seculo tormenta Martyrum à nobis exiguntur, sed sola veteris vitæ poenitentia, & diuinorum mandatorum obediētia: quā si integram inuiolatamq̃ue seruauerimus, non dubium, quin ad eam vitam perueniamus, in qua cum beatorum Martyrū ceterorumq̃ue sanctorum agminibus beatissimæ Trinitatis mysteriū, quod modo obscura fide credimus, reuelata facie intuebimur, summisq̃; delicijs perfruemur, cum æterni Patris immensam maiestatem, cum Filij pulcherrimā & adorandam speciem, cum Spiritū sanctum, hoc est, infinitum Patris & Filij amorem contemplabimur, ac postremò cum incomprehensibilem beatissimæ Trinitatis opulentiam, felicitatem, & gloriam clara luce videntes, cum Propheta cātabimus, Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutū, in ciuitate Dei nostri: ad quam nos Christus Dei Filius perducere dignetur: qui cum eodem Patre & Spiritu sancto regnat in secula seculorum, Amen. *Psal. 67.*

F In eodē festo beatissimæ Trinitatis concio quarta: in qua primū diuinitatis vnitas, deinde personarum diuinarum distinctio partim sanctarum litterarum, partim verò insignium aliquot Philosophorum testimonijs comprobatur.

I H E. Euntes docete omnes gentes, baptizātes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Matth. vlti.
LIBET

LIBET fratres charissimi ab eadem sententia concionem hanc ordiri, qua Ricardus de Sant. Viêt. libros de beatissima Trinitate exorsus est. Sic enim ait: Fidem esse totius spiritualis ædificij, & humanæ salutis ac felicitatis initium ac fundamētum, nemo est fidelium qui ignoret. Sine fide enim impossibile est placere Deo. Nam vbi non est fides, non potest esse spes: oportet enim accedentem ad Deum credere quia est, & quòd inquirentibus se remunerator sit: alioqui quæ spes esse poterit? Vbi autem non est spes, charitas esse non potest. Quis enim amet, de quo nihil speret? Per fidem igitur promouemur ad spem, & per spem proficimus ad charitatem. Quicquid autem habuero, si charitatem non habuero (vt Apostolus ait) nihil mihi prodest. Quis autem sit fructus charitatis, audis ab ore **B** veritatis: Si quis diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Videtis ergo quibus gradibus ad beatitudinem ascendimus: nempe de fide ad spem, de spe ad charitatem, de charitate autem ad eam Dei cognitionem, in qua vita æterna consistit: dicente Domino: Hæc est autem vita æterna, vt cognoscant te verum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Vita itaque ex hac viua atque vigente fide: & vita quoque ex cognitione. Ex hac fide tãquam ex iustitiæ radice vita interna, ex cognitione vita æterna. Ex hac fide vita illa, qua interim viuimus benè, ex cognitione vita illa, qua in futuro viuemus beatè. Fides itaque totius boni initium est atque fundamentum. **C** Quam studiosos ergo in fide esse nos conuenit, à qua omne bonum & fundamentum sumit, & firmamentum capit?

Inter sacra autem fidei nostræ dogmata principem locum beatissimæ Trinitatis mysterium obtinet, quod aliorum caput & fundamentum est: cuius hodie festum Ecclesia celebrat. Qua autem reuerentia fideiq; simplicitate de hoc altissimo sacramento differendum sit, sacræ literæ vbique docent. Hac enim de causa Apostolus ait: Non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Sic etiam Salomon, Ne temerè quid loquaris, ait, nec sis velox ad proferendum sermonem: Deus enim in coelo, & tu in terra, idcirco sint pauci sermones tui. Quibus verbis Salomon eandem nobis, quam Apostolus, sciëntiæ sobrietatem cõmendat, cum paucis de Deo sermonibus vult nos esse

con-

Ioan. 14.

Ioan. 17.

Rom. 12.
Eccle. 5.

D contentos: rationemq; subdit, quòd Deus sit in cœlo, nos in terra. Quibus verbis dum ex locorū distantia mentis nostræ imbecillitatem, & diuinæ naturæ sublimitatem designat, à conatu & studio earum rerum quæ facultatē nostram superant, prudenter auocat. Idemq; Ecclesiasticus monet cùm ait: Altiora te ne quæ

Eccles. 3.

E fieris, & fortiora te ne scrutatus fueris: sed illa cogita quæ tibi præcepit Deus, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus: plurima enim supra sensum hominis monstrata sunt tibi. Quòd si in perscrutandis operibus diuinis curiositas meritò damnatur, quāto erit damnabilior curiosa illius altissimæ naturæ perscrutatio quæ omnē creatæ mētis intelligentiā superat? Huius autē curiositatis periculū apertè Dominus Numerorum. 4. ostendit. Cùm enim castra mouenda essent, quid quisque Leuitarum ex sacris

Num. 4.

F vasis, ceterisque tabernaculi supellecilibus portare deberet, his verbis præscripsit: Aaron & filij eius intrabunt tabernaculum, ipsiq; disponent opera singulorū, & diuident quid portare quisq; debeat. Alij nulla curiositate videant, quæ sunt in sanctuario priusquā inuoluantur, alioqui morientur. Hac autem lege Dominus cuius periculi sit, diuinitatis arcana curiosius velle perscrutari, non obscure declarauit. Si enim capitali pœna plectitur, qui tabernaculi terreni supellecilia curiosè intuetur, qua pœna dignus erit, qui altissimum Trinitatis mysterium simili affectu peruestigare contendit?

Quia verò hodie de hoc ineffabili mysterio dicturi sumus, procul ab hac cōmentatione curiositatē omnem & immodicā sciendi cupiditatē ablegare debemus, & id solū tradere, quod ad huius mysterij uenerationē & ueridicā cōfessionē satis sit: ne si præscriptos Domini uoce terminos trāsilire, & ad montē in quo Dominus loquitur, cōscēdere uelinus, in pœnā ab eo propositā incidamus. Quocirca rectè Salomō: Mel, inquit, inuenisti, comede quod tibi sufficiat, ne fortè satiatus, euomas illud. Hoc est, ea sobrietate diuinitatis mysteria (quæ melle & fauo dulciora sunt) perscrutare, ut non plusquam quod ad salutem & fidei tuę rationē expediat, sapere uelis: ne si in altiora conatus fueris, earum altitudine deterritus, & ea nō assequaris, & quæ iam fide fueras assecutus, amittas. Ut hac igitur sobrietate ac religione de hoc altissimo mysterio differere hodie ualeamus, cœlestē opem sacratissimæ Virginis interuentu suppliciter imploremus.

Exod. 19.

Prov. 25.

A V E M A R I A.

vol. 3.

Mm

Quo-

Psal. 91.

Quanuis diuina Sapiētia in omnibus operibus suis mira-
 A
 bilis appareat, magnāq; piē contēplantibus lætitiæ mate-
 riā præbeat (sicut Propheta canit, Delectasti me Dñe in
 factura tua, &c.) in operibus tamē prouidētię suæ, nō modò læti-
 tiæ, sed maximā quoq; admirationis causam subministrat. Ad
 prouidentię autē rationē pertinet, omnia quæ ad rerū condita-
 rū salutē, incolumitatē, & generis propagationē necessaria sunt,
 plenissimē atque exactissimē prouidere, neque vlli creaturæ quā
 libet minimē vlla in re deesse. Ex hac autē prouidētia nascitur, vt
 omnia quę in mūdo spirāt & viuunt, alimētū sciāt suæ naturæ cō-
 ueniēs quęrere, noxias à salutaribus herbas distinguere, & mor-
 bis etiā suis (si in quos fortē inciderint) appositissima ad salutē me-
 dicamenta inuenire, & ab alijs insequētibus vel astu, vel viribus,
 vel præcipiti fuga, vel exquisitissimis latibulis se se defendere, &
 B
 ad foetū suorū procreationē opportuna loca & tēpora captare,
 nidos struere atque moliri, & inter marē ac foeminā partito edu-
 cationis labore, fētus suos partim educere, partim alere atque de-
 fendere. Qua quidem in re cū multa sint admiratione dignis-
 sima, tum illud maximē mirabile est, quòd cū infinita penē
 sint in terra, in mari, & in aere animantium genera, quæ non
 omnia vno, sed vario & multiplici alimento egeant, nulli quan-
 libet exiguo animanti, non vermiculo, non araneo, non formi-
 cæ, non muscæ, non postremò culici suum pabulum desit, neq;
 variæ artes, & appositissima corporis membra & instrumenta,
 quibus illud capere possit. Qua in re multiplex in illis & admirā-
 da quærendi cibi ratio est. Quædam enim humano more venan-
 tur, quædam piscantur, quædam retibus prædam illaqueāt, quæ
 C
 dam clanculum furantur, quædam astu & insidijs minora ani-
 malia petunt, quædam viribus, hoc est, vel vnguibus, aut denti-
 bus, aut morsu alimenta quærunt. Quæ omnia eò pertinent, vt
 diuinæ prouidentię curam atq; solertiam omnibus omnia pro-
 uidētem, nō vno aut duobus, sed innumeris penē argumentis de-
 clarent, & ad diuinæ Sapiētiæ cognitionē mortales omnes eru-
 diant. Quam quidem absolutissimam prouidentiam, & eius cau-
 sam breui oratione Salomon designauit, cū ait: Non est adde-
 re quicquam vel minuere operibus quæ fecit Deus, vt timeatur.
 Hoc est, cū nihil in cunctis rebus ad statum mundi conseruan-
 dum aut superfit, aut desit, sed omnia in numero, pondere, &
 mensura constituta sint, manifestē apparet, non casu aut te-
 merē,

Eccles. 18.

Dmere, sed summo consilio & ratione ea omnia perfecta fuisse. Vnde illa Philosophorum sententia manarunt, Opus naturæ esse opus intelligentiæ, non errantis. Et illa, Naturam non deficere in necessarijs. Nunc iam fratres ex his quæ proposuimus ad institutum nostrum veniamus.

Si diuina bonitas adeò sollicitam cunctorum animantium curam gerit, quantam putatis de hominibus suscipiet, quos & ad imaginem suam condidit, & quorum gratia non modò cætera animantia, sed cælum, terras, maria, Solem, Lunam, astra, & elementa, atq; adeò omnia quæ in hoc inferiori mundo visuntur, condidit? Si verò maximè proprium diuinæ prouidentia est, nõ deficere in necessarijs, quid quæso rationali creaturæ magis necessarium, quàm conditorem & opificem suum, & synceram eius colendi rationem agnoscere? Hæc enim cognitio, vitæ, salutis, felicitatis, & beatitudinis nostræ initiũ & fundamentũ est. Quomodo aut hæc ipia rudis & hebes homo sine vllius erroris admixtione, nisi Deo tradente, & eius ignorantia consulente, cognosceret? Argumento huius rei erunt infiniti penè atq; inexplicabiles errores, quibus vniuersum penè genus hominũ ante Euangelij lucem, & fidei prædicationem implicatũ fuit. Nam vt à diuini numinis cognitione initiũ sumam, quæ in cælo, aut in terra creatura reperta est, cui insania & furor hominũ diuinitatis gloriã non impenderit? Principio enim (quod ex sacris literis constat) Solẽ, Lunam, errantia sidera, atq; adeò omnem militiã cæli, hoc est, astra omnia in Deorũ numero reposuerunt. Quæ quidem opinio (vt ex. 2. Ciceronis. lib. de Natura Deorum colligitur) Stoicorũ præcipuè fuit: qui cũ inter omnes Philosophorum familias in primis celebres, & virtutis studiosissimi haberẽtur (quod in ea videlicet summũ hominis bonũ collocarent) tamen in tantã stupiditatem atq; amentiam inciderunt, vt non solum cunctis astris diuinitatem, sed alimentum etiam ex subtilissimis terræ marisq; vaporibus tribuerint. Hæc enim Stoici cuiusdam apud Ciceronem verba sunt: Quare cùm in æthere astra gignantur, contentum est, in his sensum inesse & intelligentiam: ex quo efficitur in Deorum numero astra esse ducenda. Etenim licet videre acutiora ingenia, & ad intelligendum aptiora eorum, qui terras incolant eas, in quibus aër sit purus ac tenuis, quàm illorum qui vtantur crasso cælo atque concreto. Quin etiam cibo quo vtare, interesse aliquid ad mentis aciem putant. Probabile

*Cice. lib.
2. de Nat.
Deo.*

est igitur præstantē intelligētīā in syderibus esse, quæ & æthereā A
partem mundi incolant, & marinisterrenisq; humoribus longo
interuallo extenuatis alantur. Hactenus ille. Hanc igitur Stoico
rū puerilē atq; fabulosam dementiā quis nō pleno cachinno irri-
dendā putet? Verū non in hoc solum infania hominū restitit, sed
à cœlis ad terrā descendentes, tyrannis ita adulari cœperunt, vt
eos in Deorum numero reponerēt. Sic Nabuchodonosor Holo-
pherni militiæ suæ principi mandauit, vt in omnibus terris quas
in ditionem suā redegisset, ipsum pro Deo coli faceret. Quam in-
faniā imitatus Alexander, se Dei filium appellari præcepit, &
Callisthenem Philosophum clarissimū interfecit, quod illi diui-
nos honores tribuere noluerit. Quid quod Romani meretricem
quandam nomine Florā (quæ corporis quæstu ingentes opes cō B
parauerat, quas populo Romano moriens testamento legauit)
Deam fecerunt, eiq; floralia, hoc est, digna turpitudine eius festa
instituerunt? Verū non contentus generis humani hostis ad hęc
tantam cæcitatem homines induxisse, draconibus etiam serpen-
tibus, & crocodillis hostias immolari fecit. Quā rem apertē Pau-
lus in Epist. ad Romanos cōmemorat dicens. Et mutauerunt glo-
riam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis
hominis, & volucrum, & quadrupedū, & serpentū. Nam & Ægy-
ptios habuisse pro Dijs boues & pecora, ex libro Exodi didici-
mus. Hac enim de causa filij Israel in desertum se ad sacrificandū
Domino suo proficisci velle dicebant: ne si pecora & armenta
quæ Ægyptij pro Dijs colebant, Deo suo ante illos immolarent,
lapidibus ab eis obruerentur. Sed quis tamen aliū eorundē Ægy-
ptiorum furorem ferat, qui eò dementiæ, Sathana agente, perue-
nerunt, vt (quod dictu quoque nefas est) allia, & cæpe, & porros
Deos fecerint, & coluerint? Itaq; irridens hanc tantā hominum
stupiditatem Iuuenalis ait: Felices populi, quibus hæc nascuntur
in hortis, Numina. ¶ Hęc autem teterrimæ superstitionis amen-
tiam similia sacra consequuta sunt. Tantus enim furor hominū
mentes oppressit, vt non satis placari posse numina sua crederēt,
nisi delubra omnia flagitio, dedecore, turpitudine, immanitate
cōtaminarent. Itaq; virgines in Deorum honorē prostituebant:
humanoq; sanguine aras aspergebant: filios etiam immanissimē
iugulabant: nullum deniq; erat tam dirum facinus, quod non in
sacrorum illorum procuratione susciperent.

Cū in his ergo densissimis tenebris mundus ageret, consen-
taneum

Daneum erat, vt diuina prouidentia, quæ multò diligentius maiora quàm minora curare solet, huic tantæ hominum cæcitati succurreret. Si enim ea (vt paulò ante diximus) rebus ad salutem necessarijs non deest, quid quæso homini magis ad salutem & ad felicitatem necessarium erat, quàm vt conditorem atque parentem suum agnosceret, cognitumq; pia mentis religione coleret, diligeret, obseruaret, eiusq; sanctissimis legibus obtemperaret? Hoc autem qua ratione homo tot superstitionibus illusus, tantaq; rerum diuinarum ignoratione oppressus, sine vlla erroris admixtione, nisi Deo tradente cognosceret? Quanta est enim rationis humanæ vis & facultas, vt ad hanc altissimarum rerum cognitionem per se peruenire queat, quæ in infimarum etiam rerum cognitione caligat? Nota est enim illa Philosophorum sententia, maximam partem eorum quæ scimus, esse minimam eorum quæ ignoramus: hoc est, minimum esse quidquid Philosophi omnes studio & labore consequuti sunt, comparatione earum rerum, quas prorsus ignorant. Imo eam esse humani ingenij hebetudinem ac tarditatem, Academici Philosophi censuerunt, vt nihil humana industria atque labore certum posse sciri affirmarent, sed solam nos de rebus opinionem, non scientiam habere, omnemq; veritatem esse abditam, atque in profundum demersam. Quam rem tot Philosophorum familiæ tam varijs inter se placitis & opinionibus dissidentes, apertè docent: cum tamen veritas ipsa simplex sit, neque tam varias diffinitiones patiatur. Quid quòd ipse etiam homo vix in vna sententia diu permanet, sed singulis penè horis commutatur, & modò huc modò illuc ancipiti opinione rapitur? Quocirca necesse erat vt diuina prouidentia huic tam perniciosæ hominum ignorationi succurreret, quò citra vllam mentis fluctationem non modò seculi sapientes, sed rudes etiam atque hebetes homines, longis Philosophorum ambagibus superatis, veram atque synceram de Deo suo, deque eius cultu & veneratione sententiam inconcussa fide retinerent. Fides enim efficit, vt multò certiora credamus esse, quæ à Spiritu diuino enunciata sunt, ijs quæ vsurpamus auribus, quæ cernimus oculis, quæ manibus contrectamus. Sensus enim & rationis argumenta fallunt sapissimè, Deus autem fallere non potest. Est enim is constans in omni æternitate bonitas, & sapientia immensa, & veritas sempiterna. Ideoque meritò Propheta, Beatus, inquit, quem tu erudieris

Zacha. 13 Domine, & de lege tua docueris eum. Quod quidem benefi- **A**
cium Seruato ri nostro debemus, qui aduentus sui splēdore mun-
di tenebras dispulit, idolorū nomina, iuxta Zachariæ vaticiniū,
è terra ita disperdidit, vt non memorarentur amplius. Eius igitur
beneficio ab hac tanta Diaboli tyrannide liberati sumus, vt iam
non amplius homo, conditore atque parente suo relicto, indu-
cta à Diaboli portenta adoraret. Constat autem, nullum vn-
quam mortalium iam inde ab ipso mundi nascentis exordio tā-
tum beneficium in homines contulisse, vt hac ratione & Chri-
sti Domini diuinitatem & potentiam agnoscamus, & quantum
illi vel hoc nomine mundus debeat, intelligamus.

6. I.

B Huius verò cœlestis doctrinæ fundamentum est, vt religiosa
fide credamus & confiteamur Deum, qui in substantia atq; sim-
plicissima diuinitatis natura vnus est, in personis esse trinū. De
vtroque igitur mysterio nobis hodie aspirante diuina gratia, nē-
pè vnitatis ac Trinitatis cū omni animi submissione ac reuerē-
tia dicendū est: & prius quidem de vnitatis breuiter, deinde pau-
lò fusius de altissimo summæ Trinitatis arcano differemus.

1. Ioan. 5. Hanc igitur diuinæ substantiæ vnitatem Dominus in pro-
positis de Euangelica lectione verbis insinuauit, cū eos qui sa-
lutaribus aquis tingendi essent, non in nominibus, sed in no-
mine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizari præcepe-
rit. Quam tamen vnitatem apertius Ioannes Euangelista ex- **C**
pressit, cū ait: Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pa-
ter, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres vnus sunt. Verū
hæc ipsa vnitatis, quam vbique sacræ literæ testantur, apertif-
simis quoque rationibus demonstranda est. Nam si plures dii
essent, necesse erat, eos inter se distingui, & aliquid in vno esse,
quod in alio non esset. Tum inquireremus, an illud quo alius
ab alio distat, perfectio an imperfectio esset. Si imperfectio, is
qui hoc modo imperfectus esset, Deus vtique non esset, cū
Deus modis omnibus perfectus esse debeat. Si verò perfectio
esset, qui ea destitueretur, simili ratione Deus non esset: quando
nulla in summo summeq; perfecto Deo perfectio desiderari de-
beat. Idem etiam colligitur ex rerum conditarum ad statum
mundi conseruandum mirabili vnitatis & consensione. Constat
enim

Densum mundum partim ex contrarijs elementis, partim ex dissimilibus rebus esse compositum. Quid enim dissimilius, quam corpora caelestia atque terrestria? Quae autem diuersa & contraria sunt, quid aliud natura sua, quam dissimilitudinem & pugnam parere possunt? Quocirca ea quae huiusmodi sunt, nullo modo ad vnum ordinem vnumque finem, nisi ab vno aliquo dirigente reuocari possunt. Quod in musicis exemplo aperte liquet. Nam si canentium voces temere pro cuiusque arbitrio sine vlllo ordine iactarentur, nullus plane concertus esset, sed confusus ac molestissimus variarum vocum clamor aures obtunderet. At cum haec vocum varietas ratione & consilio ab aliquo musicæ artis perito temperatur, & ad certum numerum reuocatur, suauissima armonia, & gratissimus variarum vocum concertus efficitur. Hoc ipsum igitur in hac tanta rerum varietate videmus: quam sapientissimus ille vniuersitatis huius moderator ita temperauit, ut ex tam multiplici ac penè infinita rerum dissimilium & pugnantium varietate, non pugna, sed appositissima ad mundi statum conseruandum atque stabiliendum consensio oriatur. Sic enim caelestia corpora, & errantia sydera, ac præcipue Sol (qui reliquorum syderum dux & gubernator est) conuersiones suas conficiunt, sic inferiora corpora illorum virtute fecundantur, ut singulis annis quasi nouus quidam mundus, nouaque cunctorum animantium propagatio atque foetura existat: ut aliarum rerum naturæ lege deficientium interitus, aliarum nascentium vita compensetur: atque ita rerum species ab interitu vendicentur. Cum verò quae nata sunt, quaeque spirant & viuunt, alimento egeant, quò vitam tueantur, eadem natura, quae novos quotannis foetus parit, annuos quoque eisdem alendis prouentus germinat: quibus producendis coelum, aer, terra, mare, Soles, nubes, venti, pluuia, calores & frigora, ac postremo quatuor anni tempora mirabili ordine atque conspiratione deseruiunt. Hic autem aptissimus variarum rerum ordo atque concertus ad mundi statum conseruandum effecit, ut veteres olim Philosophi mundi gubernatorem Deum appellarent musicum: quòd res tam varias atque multiplices in vnam quasi armoniam conciliauerit. Haec autem variarum rerum vnitas atque concordia, simplicem diuinitatis vnitatem manifestè arguit. ¶ Quia verò artis est, naturam quatenus liceat imitari, humana quoque imperia, quae multis hominum millibus constât,

Cyprian.

Simil.

hanc vnitatis legem imitatur, dum vnū sibi principem, vnumq; **A**
 toto Reip. corpori caput præficiunt: vt ita tandem pacis vnitatis
 ab vno principe, vnoq; consilio, cui omnes consentiunt, oriatur:
 quæ multorum imperantium varietate rescinderetur. Qua de re
 sic D. Cyprianus ait. Ad diuinum imperiū etiam de terris mutue
 mur exemplum. Quando vnquam regni societas aut cum fide
 cepit, aut sine cruore desijt: Sic Thebanorum germanitas rupta,
 & permanens regis dissidentibus, etiam in morte discordia, &
 Romanos geminos vnum non capit regnum, quos vnum vteri
 cepit hospitium. Pompeius & Cæsar affines fuerunt, nec tamen
 necessitudinis fœdus in æmula potestate tenuerunt. Nec hic tu
 de homine mireris, cum in hoc omnis natura consentiat. Rex
 vnus est apibus, & dux vnus in gregibus, & in armentis rector **B**
 vnus, multo magis mūdi vnus est rector, qui vniuersa quæcunq;
 sunt verbo iubet, ratione dispensat, virtute consummat. Hacten-
 us Cyprianus: qui tam multis exemplis tum ab arte, tum à natu-
 ra petitis, diuinitatis vnitatem & simplicitatē ostendit. Inter quæ
 tamen exempla, apum exemplum tantò cæteris efficacius est,
 quantò mirabilius est, in tam exiguo corpusculo (vt pote paulò
 musca grandiore) tãtam sapientiam inueniri, vt & regē habeant,
 & illum quocunq; præcesserit, comitentur, quodq; mirabilius
 est, maximeq; proposito nostro quadrat, nullo modo duos re-
 ges sibi imperare patiantur, sed altero ab eisdem interēpto, alteri
 Reipublicæ suæ gubernaculum tradant. Hoc enim opere, quod
 non à consilio & ratione (quæ in illis nulla est) sed ab autore na-
 turæ proficiscitur, ostendere idem voluit, nō à multis sed ab vno **C**
 imperatore ac principe vniuersitatis huius Rempublicam guber-
 nari.

§. I.

¶ Hactenus fratres, de diuinæ naturæ vnitatis atque simplicitate: nunc de summa Trinitate, quæ religionis & fidei nostræ lo-
 qui concessum est, humili deuotione tradere incipiamus. Profi-
 temur ergo, & gratias agimus ei, qui hanc nos catholicam ve-
 ritatem edocuit, in vna illa simplicissimaque diuinitatis natu-
 ra non vnam solū, sed tres personas existere, nempe Patrem,
 Filium, & Spiritum sanctum. Patrem videlicet ingenitum, Fi-
 lium à Patre genitum, & Spiritum sanctum à Patre & Filio pro-
 cedentem. Hoc est autem mysterium, quod Ecclesia catholica
 fidelibus adorandum, credendum, atque confitendum propo-
 nit. Ne-

Dicit. **Nemo** autem plenam alicuius creatæ naturæ similitudinem ad hanc rem intelligendam requirat. **Cum** enim infinito intervallo ab omnibus rebus à se conditis earum conditor distet, fieri nullo modo potest, ut in ipsis aliquid ei omnino simile inueniatur: id enim **Deus** esset, si ei modis omnibus simile esset.

Cæterum cum effectus oēs causæ suæ similitudinem aliqua ex parte referant, **Deus** autem primarum omnium causa existat, nihil prohibet, imperfectam aliquam eius similitudinem, aut certe vestigium in rebus conditis inueniri: quæ tamen quò sunt natura præstantiores, eo maiorem similitudinem (si ita loqui fas est) cum diuina mente gerunt. **Cum** verò anima nostra inter omnia, quæ in hoc inferiori mundo sunt, præstantissima sit, eaque ad imaginem & similitudinem **Dei** sit condita, in ea utiq; expressius, beatissimæ **Trinitatis** & indiuiduæ vnitatis imago reperitur. **Nā** in ea primùm tres spirituales vires atq; potentia inter se distinctæ, varijsque officijs destinatae sunt: nempe memoria, intellectus, & voluntas: cum tamen non tres animæ, sed vna solum sit. **Quin** & ipsarum potentiarū ordo atq; origo, mutuaq; inter se habitudo (ut **D. Ansel.** **Diuisq;** **Bonauent.** philosophantur) diuinarum personarum naturam aliquo modo adumbrant. **Quod** quidem **D. Bonauent.** his verbis explicat: **Constat** planè vnumquenq; nostrum se ipsum flagrantissimo amore diligere: minime autem se diligeret, nisi se agnosceret atq; intelligeret: non autem intelligeret, nisi sui meminisset. **Vnde** liquet, ex sui recordatione atq; memoria oriri intelligentiam, ex intelligentia verò, sui amorem. **Pater** itaq; memoriæ, **Filius** intelligentiæ, **Spiritus sanctus** voluntati assimilatur. **Ex** memoria enim oritur intelligentia, ut ipsius profes. **Tunc** enim aliquid intelligimus, cum similitudo, quæ erat in memoria, in intellectus acie resultat: quæ nihil aliud est, quàm verbum. **Ex** memoria verò & intelligentia spiratur amor, tanquam arborum nexus. **Hæc** igitur tria, scilicet mens generans, verbum, & amor sunt in anima: quò ad memoriam, intellectum, & voluntatem: quæ quidem tres animæ nostræ vires sunt consubstantiales, coæquales, & coæuæ, ut potè se inuicem consequentes, & indiuisa societate coniunctæ: **Cum** igitur **Deus** noster perfectissimus spiritus sit, habet utique memoriam, intellectum, & voluntatem: & consequenter habet **Verbum** genitum, & **Amorem** spiratum: quæ tria necessariò distinguuntur (cum vnum ab alio producat:) distinguuntur, in-

*Anselm. in
Mo. c. 56.
Bonauent. in
Itiner.
mentis.*

quam, non essentialiter, aut accidentaliter, ergo personaliter. Ha **A**
 etenus. D. Bonaventuræ verba. Hac ergo potentiæ animæ
 nostræ similitudine, mutuoq; inter se ordine atq; habitudine, tan
 quam per speculum & in ægymate diuinarum personarum Tri
 nitatem atq; indiuiduam vnitatem contemplari licet.

Hoc autem altissimum summæ Trinitatis mysterium in
 nouo quidem testamento propter incarnationis Dominicæ be
 neficium apertissimè reuelatum est. Quod planè ea Domini ver
 ba, quæ initio proposuimus, perspicuè declarant, quibus gentes
 omnes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizari, hoc
 est, baptismi virtute mundari, sanctificari, & in Dei filios, & reg
 ni eius hæredes institui præcepit: quæ omnia diuinæ potestatis
 opera sunt. Multaq; his similia testimonia in nouo testamento **B**
 reperiuntur. ¶ Nec in veteri etiam arcanum hoc penitus abscon
 ditum fuit. Multa enim loca sunt, in quibus Prophetæ diuino
 Spiritu acti, trium diuinarum personarum mysterium non ta
 cuerunt. Porro autem Filij Dei diuinitatem, qui pro nostra om
 nium salute carnem erat suscepturus, multò apertius confessi
 sunt. Hoc enim Vates regius testatus est, quando cùm Rege Me
 sia loquens ait: Sedes tua Deus in seculum seculi, virga æquita
 tis, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: pro
 pterea vnxit te Deus, Deus tuus, &c. In quibus verbis bis illum
 Deum appellat: nam secundo loco Deus in vocandi casu posi
 tus est, vt sit sensus, ò Deus, vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ, &c.
 Quid verò illud, quo Saluator ipse ignorantia Phariseos conui
 cit, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis? Quo in **C**
 loco duplicem Christi naturam intelligi necesse est: alteram qua
 Davidis Dominus, alteram qua eius filius sit. Idem verò multò
 etiam apertius Elaias testatus est, qui cùm paruulum nobis na
 tum fuisse dixisset, eundem protinus admirabilem atque Deum
 esse confessus est. Quid verò illud Ecclesiastici: Inuocaui Domi
 num Patrem Domini mei, vt non derelinquat me in die tribula
 tionis meæ, an non apertè Patrem & Filium confessus est? Iam
 verò, quo verborum splendore hoc ipsum Salomō prædicat? Ver
 ba, inquit, congregantis, filij vomentis (hoc est, varias sententi
 as cōcinnantis, easq; ad hominū salutē eructantis) Visio quā locutus
 est vir, cum quo est Deus, & qui Deo secum morante conforta
 tus ait: Quis ascendit in cœlum atq; descendit? Quis cōtinuit spi
 ritum in manibus suis? Quis colligauit aquas quasi in vestimen
 to?

Psal. 44.

Mat. 22.

Esa. 9.

Eccles. 30.

Dto? Quis suscitauit omnes terminos terræ? Quod nomen est eius aut quod nomen filij eius si nosti? Videte quam amplo exordio ad summum illud diuinæ generationis arcanum explicandum vsus fuerit. Quod nisi omnem humanæ intelligentiæ vim superaret, nunquã in narrationis fine illa verba adiunxisset, Quod nomen est eius, aut nomen filij eius si nosti? Vocabulo enim nominis Dei diuinam naturam intellexit, quam omni creatæ menti inaccessam atque incomprehensibilem esse declarauit.

§. II.

Sed minus mirandum est, hæc tam illustria de vnico Dei Filio testimonia in literis sanctis reperiri. Longè verò mirabilius est, ali quam huius mysterij cognitionem licet imperfectam in aliquot Philosophorum libris inueniri. Quauis enim altissimum Trinitatis mysterium (vt D. Tho. aperte probat) euidenti ratione demonstrari non possit, summus tamen ille mundi moderator, qui hominem ad diuinitatis suæ cognitionem condidit, in omnibus mundi ætatibus aliquam diuinæ, æternæq; generationis cognitionem partim ex Sybillarū vaticinijs, partim ex primi parentis traditione, apud illustres aliquot viros esse voluit. Sybillas autem prophético spiritu afflatas, omnia ferè Christi mysteria carminibus suis tradidisse D. Aug. lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 23. aperte docet: ac D. item Hiero. contra Iouinianū: cuius hæc verba sunt: Quid referā Sybillas Erithræam atq; Cumanam, & octo reliquas (nam Varro decem fuisse autumat) quarū insigne virginitas est, & virginitatis præmium diuinitas? Hæc Hieronymus. In qua sententia est etiam D. Thomas.

S. Tho.

Augst.

Hieron. 1.

cons. Iou.

D. Tho 2 a.

9. arti. 7.

ad. 3.

Ex harum igitur prædictionibus, simul & ex maiorum traditione à primo parente per posterorum manus deducta, aliquam licet imperfectam & obscuram cognitionem insignes aliquot Philosophi habere potuerunt. Princeps quippe generis humani creatum se nouit à Deo, pulchritudinem mundi nascentis vidit, nomina bestijs imposuit, multaq; alia intellexit: quoniam in eo fuisse certissimam scientiam, constat. Nepotes autem eius, qui diu cum annoso patre vixerant, vidit Noe, audiuitque eos Theologiam diuini parentis recensentes, vt in paradiso creatus, vt moratus, vt pulsus fuisset. Mathusalem enim vnus ex posteris Adæ, medius inter Adam & Noe extitit, & vtrunque vidit. Cum quo Noe quingentis ante diluuium annis consuetudinem habere potuit, & ab eo audire, quæ de religione

& ve

& veri Dei cultu à primo parente acceperat. Antea verò quàm A
decessisset Noe, natus est Abraham, plusquam quinquaginta an
te eius obitum annis. A quo eandem fidei doctrinam accipere
Melchisedech & Abraham potuerunt. Ab hoc autem pietatem &
sapientiam Iob viri sanctissimi emanasse credendum est: cuius
tam illustretum Dominicæ incarnationis, tum futuræ resurre-
ctionis testimonium extat. Post diluuium autem constat, ho-
mines in Chaldæa habitasse, iuxta quam etiam aiunt terrestrem
paradisum fuisse. Primi igitur omnium antiquissimi sunt Chal-
dæi, ab his Hebræi, Ægyptij, nouissimi Græci, post Romani
sunt nati. Inter hos autem quidam clarissimi viri extiterunt: quos
per hanc à primo parente descendente Theologiam, Filij Dei
generationem aliquo modo cognouisse apparet, quem modò
Filium Dei, modò Verbum Dei, modò Mentem, & Sapientiam,
rerum omnium creatricem appellarunt. B

Ex horum igitur testimonijs (quæ esset operis infiniti recen-
sere) tria potissimum illustriora commemorabo: quæ magnam
certè vobis admirationem asferre possint, nempe Platonis, Plo-
tini, atq; Trismegisti. Porphyrius enim Christianæ fidei hostis
(quæ nesciēs impugnabat) & suâ & Platonis sententiã apertissime
describit. Sic enim in quarto de historia Philosophi ait. Ab hoc
autem summo bono ratione quadã hominibus incognita, genitã
Mentē tradit Plato, quæ prorsus per seipsam existat: in qua videli-
cet sint veræ res, & omnis rerum substantia: quod exprimo pulchrũ,
& per se pulchrũ sit, habeatq; speciẽ pulchritudinis. Hęc & mul-
ta his similia Porphyrius Platonis mentē atque sententiã expli-
cans: cuius verba si quis sigillatim ponderauerit, iaueniet planè C
nihil dici potuisse altius, grandius, atque sublimius.

¶ Plotinus verò clarissimus inter Platonicos Philosophos de
beatitudine & immenso Patris erga vnigenitũ Filiũ amore, deq;
summa eorũ coniunctione ac distinctione sic ait: Desiderat omne
quod gignit, id quod gignitur, & hoc amat: maximè verò cum
soli fuerint gignens, & genitum: cum autem optimum est quod
gignit, necessariò est cum eo coniunctum quod gignitur, vt sola
alteritate separentur. Dicimus autem imaginem eius esse Men-
tem. Hactenus ille. Cuius verba sic Augu. Eugub. admirabundus
exponit. Aduerte (inquit) diuinam, profundissimamq; apud Plo-
tinum Theologiam, de sempiterna Filij Dei generatione ex Pa-
tre, & cum eo coniunctione, de beatitudine eiusdem, ex intuitu
in

Porphy.

Aug. Eugu-
binus.

Din Patrem. Postremò ait, eos sola alteritate separari. Rem inauditam, ac stupendam. Sola, inquit, alteritate, Bonum, ac Mens separantur: solis personis dicerent Christiani. Alter enim est Pater, alter Filius, non aliud, vel alterum. Tanta est enim inter duos illos perfectio, perfectaq; coniunctio, quanta eorum diuinitas. Tum respice quæso attentius, quid Plotinus tradat. Ait hæc mysteria, hos ipsos sermones, vltra mundana hæc sacramenta, esse vetusta: & nunc quæ dicantur, nō esse noua, sed his explicari à veteribus tradita. Quibus verbis apertè insinuatur, hanc diuinæ generationis, Filijq; Dei cognitionem, non nouam, & in fine seculorum peractam, sed etiam ante Euangelij lucem partim diuina reuelatione, partim maiorum traditione apud multos, quanuis nō omnino plene atque perfectè viguisse.

E His addo multò mirabilius Trismegisti testimonium: cuius tã excellens ingeniũ, tantaq; & tã multiplex atq; mirabilis doctrina fuit, vt cum Græci Trismegistũ appellarint: quod is & Philosophus maximus, & sacerdos maximus, & Rex maximus fuerit. Hic in tanta hominũ veneratione fuit, vt in Deorum numerum relatus sit, tẽpla illius numini constructa quam plurima. Quodq; mirabilius est, maximeq; diuinum nomen temerè vsurpantium impietate accusat, nomen eius propriũ propter reuerentiã vulgò ac temerè pronunciare fas non erat. Cũ igitur summi huius viri & plurima & verè miranda sint de Verbo Dei testimonia, tum excellentissimã eius dignitatẽ Tat filio suo sic exposuit: Verbũ opificis, ò fili, sempiternũ, per se mouens, inaugmentabile, indiminuibile, immutabile, incorruptibile, singulare, semper sui simile, æquale, concors, stabile, vnũ existens, est post Deũ qui prior intelligitur. In his quoq; verbis quã miranda de Verbo Dei continetur Theologia! quã præclarũ Christianæ veritatis & fidei nostræ testimoniũ! Quid enim mirabilius à Gentili Philosopho in hac re dici potuit? Hic enim vides Trismegistũ, Verbũ sempiternũ prædicantẽ, eiq; eas conditiones, eas dotes dantẽ, eam vitã, eã substantiam, eũ locũ, qui diuinitatis proprius est. Cumq; sit eternus, hoc quoque necessariò possidet, vt non possit augeri, nulla fieri ad eum possit accessio. Quid enim accesserit, quod nō possideat? Quantumuis pervaustum bonorum campũ diuageris, quãtumuis curiosius inquiras, an quid sit vsquã, quod illic non offendas, certè nihil occurret, quod nō exuberet in regnis illis. Illudq; in eo mirabile, & solitarium, ac singulare, quòd hæc bona aut

labefa-

labefactari, felicitasq; tanta interpellari non potest, perinde vt **A**
 augeri non potest. Eadem enim ratio minuēdi atq; augendi est.
 Cui potest detrahi, potest addi. Vbi tanta perfectio, vt aduentus
 rerum exterarum non habeat hospitium? Quid dico exterarum,
 cum ipse sit omnia? & ne migrare quidem à sedibus suis possit?
 Est enim immutabilis, incorruptibilis, præditus natura non mo-
 dò rara, sed singulari, semper eadem permanente, & sui simili sem-
 per, non quemadmodum nos, quorum animi & corpora assiduis
 ceu fluctibus huc illuc deportantur, & tanquam in scæna demu-
 tant facies. Eoq; est æqualis, planus, non modo hac, modò illa
 mente, varioq; sensu. Ipse enim dixit, Ego Deus, & non mutor.
 Et is est post Deum gradu. Pater enim dicitur Deus: sed cum ip-
 se dotes omnes diuinitatis obtineat, est etiã ipse Deus, sed Deus **B**
 ab illo. In sermone autem qui dicitur Telius, Filium Dei allo-
 quens ait: Filius benedicti, ac bonę voluntatis: cuius nomen non
 potest humano ore nominari. Quem locum citant Augustinus
 & Cyrillus, vterq; doctissimus & sanctissimus. Videmus in his
 sapientiam, Theologiamq; Christianam, æternam quidē apud
 Deum, semper autem in mundo aliquo splendore radiantē. Hęc
 ergo in prisca illa philosophia reperiens, admirando expleri ne-
 queo, attonitus obstupesco, lætusq; gratias ago Redemptori no-
 stro, qui diuinitatis suæ, paucis quondam reuelatæ, notitiam, or-
 bem terrarum impleuit. Benedictus igitur summi Boni filius, per
 quem & creati, & redempti sumus, & eovsq; dilecti, vt non cela-
 uerit vsquam diuinitatis suæ sacramentum: cuius clementiam,
 benignitatem, & bonitatem sensit in omni ætate omnis terra.
 Hęc omnia ex Eugubino.

Verum hæc fratres, gratiarum actio ad commune totius ge-
 neris humani beneficium spectat. Quisque tamen nostrum pro
 singulari fidei dono sibi à diuina misericordia impenso gratias
 semper agere debet, Scitis enim verum esse quod Apostolus ait,
 Gratia estis saluati per fidem: & hoc non ex vobis: Dei enim do-
 num est, non ex operibus, ne quis gloriatur. De cuius virtute &
 laudibus sic Diuus Bernard. ait: Quid est, quod non inueniat fi-
 des? Fides enim falsi nescia, attingit inaccessa, deprehendit igno-
 ta, comprehendit immensa, apprehendit nouissima, transcendit
 fines rationis humanæ, terminos experientię ac vsum naturæ,
 ipsam denique æternitatem suo illo vastissimo sinu quodammo-
 do circumcludit.

Malac. 3.

Eph. 2.

D. Bernard.

Cum

D Cùm ergo fides adeò magnū Dei donum sit, quas nos huius beneficii largitori gratias agere par est, qui inter tot variarum heresum monstra atque portenta, quæ nostro hoc infelici seculo inundarunt, & (quod maius est) inter innumeras infidelium hominum, barbarasque Turcarum, Saracenorum, Iudæorum, Gentilium nationes (quæ vniuersum penè terrarum orbem impleuerunt) nos electi à Deo fuerimus: qui in pusillo eo grege censermur, quorum incorrupta & sincera fides est: cuius si ductum se qui voluerimus, sine vllò errore ad sempiternæ felicitatis portum appellere poterimus? Si felices octo illæ animæ iudicantur, quæ in arca Noe mundo pereunte seruatæ sunt: quanta eorum felicitas est, qui toto penè terrarū orbe infidelitatis fluctibus submerso, nos in arca veri Noe, hoc est, in Ecclesia Christi manentes, ab hoc tanto fidei naufragio tuti & incolumes conseruamur? Quas ergo dignas illi gratias agemus, qui nos hoc tanto munere donauit? qui que vt fidem nobis contulit, ita hætenus integram incorruptamque, inter tot fidei procellas conseruauit?

E Quæ cum ita sint fratres, meritò accusandi, imo verò deplendi illi sunt, qui hoc tam ingens Dei donum frustrà retinent. Hoc est, qui fidem otiosam, velut gladium in vagina cõditum seruant: nec eo ad carnis suæ cupiditates abscindendas vti volunt. Hos nanque Iacobus Apostolus arguit his verbis: *Quid proderit fratres mei, si fidem aliquis habeat, opera verò non habeat? nuncquid poterit fides saluare illum? Quid enim prodest alicuius artis præceptorem habere, si præceptis eius non obtemperes? Quid iuuat medicum adire, si medicamentis ab eo præscriptis non vtare? Quorsum attinet difficilis viæ ducem habere, si ducatum eius non sequare? In quo autem salutis discrimine hi versentur, declarat formidanda illa cœlestis Magistri sententia, quæ seruum Domini sui voluntatem non ignorantem, neque tamen exequentem, acerbius vapulandum ait. Nec minus timenda illa Pauli vox est: Qui sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: qui autem in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Tales autem sunt, qui veritatem Dei in iniustitiâ vincetam detineant. : qui in libro Iob diuino lumini rebelles esse memorantur: qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant: qui postremò fidei talentum sibi à Domino creditum, in sudario repositum habent: vt potè qui nunquam eo ad cœlestes opes comparandas vsi sunt. Horum ergo fratres miserandam sortem lugeamus, illorumque;*

Iacob. 2.

Simile.

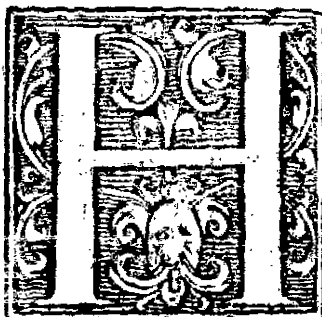
Luc. 12.

Roma. 2.

rumq; exempla sequamur, qui fidei præceptis obtemperantes, A
fidei promissa percipiunt, cuius præmium esse constat: vt qui
beatissimæ Trinitatis & indiuiduæ vnitatis mysterium vela-
tum crediderunt in via, reuelata tandem facie videre mereantur
in patria.

In eodem festo sanctissimæ Trinitatis con-
cio quinta: in qua primùm de incomprehensibili diuinitatis na-
tura agitur: deinde ex præcipuo Dei nomine, quod D. Dionys.
B O N V M esse ait, beatissimæ Trinitatis mysterium topi-
cis aliquot rationibus comprobatur: ac postre-
mò mirabilem suauitatem in huius
mysterij contemplatio-
ne esse exponi-
tur. B

*THE. Euntes docete omnes gentes, baptizates eos in no-
mine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Matth. vlti.*

Odie fratres dilectissimi, Ecclesia altissi-
mum beatissimæ Trinitatis mysterium ce-
lebrat. Cætera ferme totius anni festa san-
ctorum laudibus dicata sunt, hoc verò fe-
stum sancti sanctorū est: à quo velut à perē-
ni & inexhausto sanctitatis fonte sanctorū
omniū sanctitas emanauit. Itaque quātum
inter sanctos ipsos & sanctitatis autorē distat, tantū hoc festū cæ-
tera sanctorū festa antecellit. ¶ Huius autē argumenti tractatio-
ni obstat in primis, ipsius materiæ, de qua agendum est, obscuri-
tas. Cū enim iuxta Aristotelis sententiam nihil in rebus om-
nibus natura ipsa magis intelligibile, quàm Deus sit, nihil tamen
est, quod infirma intellectus nostri acies minus intelligat. Cū
enim sicut color visus, ita esse rerum intellectus nostri obiectum
sit (quod enim nihil est, intelligi non potest) consequens pro-
fecto erat, vt maximè Deum intelligeremus, quia inter
omnia

Arist.

Omnia is maxime est. Vtrunque autē D. Bernard. expressit his verbis. Nihil Deo presentius, & nihil incomprehensibilius: quid enim cuilibet rei presentius, quā esse suū? Sanē esse omnium dixerim Deū, non quōd illa sint quod est ipse, sed quia ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. Cūque ita ferat natura rerum longē tamen aliter nobis euenit, qui nihil minus quā diuinam naturam agnoscimus. Cuius rei commodissimū in Sole exēplum habemus: qui cū ex natura sua propter eximiū lucis suae splendorē maximē conspicuus sit, nihil tamē est, quod imbecilla oculorū nostrorū acies minus videre possit. Quid ergo mirū, si splendidissimus ille iustitiae Sol, qui natura ipsa maximē intelligibilis est, infirmos tamē mentis nostrae oculos effugiat? Id autem euenit, quoniā (vt idē Philosoph⁹ ait) omnis nostra cognitio ortum habet à sensu: ideoque ea quae sentiūtur, maximē à nobis cognoscuntur. Quocirca res spirituales ac diuinæ, quae quā longissimē à sensibus distant (vt potē quae corporis & materiae expertes sint) longissimē quoque à cōprehensione & intelligētia nostra absunt. Hinc Seneca, Deus, inquit, qui ista tractat, qui cōdidit, qui totū hoc fundauit, maiorque est pars operis sui, ac melior, effugit oculos, cogitatione visendus est. Quid sit hoc sine quo nihil est, scire nō possumus. Hæc ille. Quibus verbis insignis Philosophus incōprehensibilē diuinæ mentis naturā, & humani intellectus infirmitatē designauit: qui more eorū qui oculorum lippitudine laborant, ad splendidissimā illam lucē contuendam caligat. Quade re sic Hiero. Vidas in Hymno cum Deo loquens ait:

Non te orbes capiunt, non ampli semita cæli

Ardua, non ratio, non mens, non deniq, sensus.

Atq, adeo maris immensi tot stagna, tot vndas

Ebibere nitor, totumq, haurire profundum.

Hic mihi si æternum sonet immortalis abeno

Guttore vox, centumq, obeant hæc munera lingue,

Seminaq, excudam laudum vsque abstrusa tuarum,

Haud equidem exiguam sperem comprehendere partem.

Sint ideo potius tibi nostra silentia laudi:

O decus, o iubar æternum, inuiolabile lumen:

Summum vnumq, bonum, summatarum maxima summa.

Hæc cum ita sint fratres, quibus intelligimus quam impari intellectus nostri acies sit ad clarissimam illam lucem contemplan- dam: tamen hoc ipsum quod vel fide, vel intellectus nostri

Simile

*Seneca in
Epist.*

Hier. Vid.

Cla. Mar.

lumine cōsequi possumus (quanlibet exiguū sit) adeò nobis & A
salutare & necessariū est, vt nihil in rebus omnibus, quæ huma-
na mēte percipi possunt, magis nostra scire referat. Vtrūq; autē
Claudius Mari⁹ initio statim Poematis sui significauit his verbis.

*Summe & sancte Deus, cuncta virtutis origo
Omnipotens, quem nec subtili indagine rerum
Mentibus humanis sensu comprehendere fas est:
nescire nefas.*

¶ His igitur verbis vtrunq; intelligimus, & Deū quidē incōpre-
hensibilē & ineffabilē esse: & eius tamen cognitionē, ad quā hu-
mana potest imbecillitas aspirare, adeò esse necessariā, vt illū ig-
norare nefas sit. Quid enim rectē faciet, qui Deū penitus nō ag-
noscit? Cū enim humanarū actionū rectitudo ex earū fine pē-
deat, Deus autē vltimus humanæ vitæ finis sit, quid hoc sine ig-
norato, Deo gratū effici poterit? Iā verò cū humanæ vitæ felici- B
tas (vt ipsi etiā Philosophi docēt) in ipsius diuinitatis cōtēplatio-
ne posita sit, quonā modo felix esse poterit, qui Deū prorsus ig-
norat? Quāuis autē (vt Arist. ait) pauca admodū sint, quæ de Deo
rebusq; diuinis assequimur, idq; obscurē & quasi per caliginem,
eximia tamē earū dignitas facit, vt hoc ipsum quod attingimus,
tātā cōtēplati iucūditatē afferat, vt in ea insignis hic Philosoph⁹,
totā felicitatis humanæ rationē collocauerit. Ex his ergo liquere
puto fratres, quāto studio & cōtētionē nobis elaborādū sit, vt ad
aliquā diuini Numinis cognitionē perueniam⁹: non vtiq; viribus
nostris freti, sed illius ope nixi, qui linguas infantiū disertas facit.
Hac enim spe Ricardus de S. Viēt. se ad huius mysterij tractatio- C
nē excitabat his verbis, Ecce asina Balāam, quæ sessorē suū in iti-
nere retardauit, nescio quo pacto me ad currendā hāc viā impel-
lit. Audio & ego eam adhuc loquētē, & dicētem mihi. Qui quod
loquerer, potuit dare mihi, poterit proculdubio dare & tibi. Vt
igitur de hac tāta re, rudis sermo noster & balbutiens lingua dig-
num aliquid dicere queat, cœlestem opem sacratissime Virginis
interuentu suppliciter imploremus.

A. V. E. M. A. R. I. A.

¶ Doctrinæ ordo exigebat, vt priusquā de diuini Numinis na-
tura & perfectionibus diceremus, esse aliquod in hoc mundo nu-
men, cuius vi & potestate omnia continerentur, ostenderemus.
Sed quoniam hæc res totius generis humani, atque vnanimi
seculorum omnium cōsensu comprobatur, ab hac quæstione su-
perfe-

Arist.

Ricard. de
Trini.
Num. 22.

Dperfectū esse duxi : quando quidē ipse etiā Epicurus totius Philosophiæ atq; rationis euerfor, & Deū esse, & colendū esse testatur. Vellei enim Epicurei Philosophi apud Cicer. hæc verba sunt. *Cicero. li. 1. de Natura Deor.* Quæ est gēs, aut quod genus hominū, quod nō habeat sine doctrina anticipationē, hoc est, anteceptā animo quādā informationē Deorum? Cū enim nō instituto aliquo, aut lege sit opinio constituta, maneatq; ad vnū omniū firma cōsensio, intelligi necesse est esse Deos, quoniā infitas eorū, vel potius innatas cognitiones habemus. De quo aut omniū natura consensit, id verū esse necesse est: esse igitur Deos confitendū est. Quod quoniā ferè constat inter omnes, non Philosophos solū, sed etiā indoctos, fateamur cōstare illud etiā, hanc nos habere siue anticipationē, vt antedixi, siue prænotionē Deorū. Deum verò esse pie & religiosè colendū,

E idē in eodem libro affirmat his verbis: Præstans Deorum natura hominum pietate colenda est, cū æterna sit & beatissima. Habet enim venerationem iustam quidquid excellit. Hæc ille.

Quauis autē veritas hæc tot assertoribus confirmetur, ne tamen nihil in mundo esset, quod humana peruersitas atq; malitia non temeraret, non defuerūt etiam, qui diuinitatem partim in dubium vocarent, partim etiam tollerent. Nam Diagoras eam sustulit: & Protagoras Sophista in dubium vocauit. De dijs enim essent nec ne, dubitare se dixit. Quæ quidem insania adeò Atheniensibus execranda fuit, vt eorum decreto eius libri fuerint in concione combusti, & bona publicata, atq; ipse in exilium missus. Hæc tamen insania nō est cur nos sollicitos facere debeat. Vt enim monstra aliqua in mūdo reperiuntur (vt biceps homo, aut

F monocus) quæ tamē nobis argumēto nō sunt, vt reliquos homines aut bicipites aut monoculos esse credamus, cū hoc non inferioris naturæ lege, sed eius vitio fiat: ita sunt monstrosa quædam hominum ingenia, à communi naturæ lege abhorrentia, quæ non magis nos à concepta veritate auocare debent, quàm monstra mouent, vt reliqua eiusdem speciei corpora eis similia esse credamus. Quod cū vbiq; faciendum sit, tum maximè in huius veritatis confessione, quæ & omniū seculorum (vt antediximus) consensu, & totius naturæ clarissimo testimonio confirmata est. Nemo enim est (vt Lact. ait) tā rudis, tam feris moribus, qui oculos suos in cœlum tollens, tametsi nesciat cuius Dei providentia regatur hoc omne quod cernitur, aliquā tamen esse intelligat ex ipsa rerū magnitudine, motu, dispositione, cōstantia,

Simil.

Lactant. li. 1. di. inst.

utilitate, pulchritudine, tēperatione: nec posse fieri, quin id, quod **A**
mirabili ratione constat, consilio maiori aliquo sit instructum.
Hactenus Lactantius.

Hac igitur quæstione prætermiſſa, ad aliquam tum diuinæ
maiestatis, tum beatissimæ Trinitatis cognitionē, aspirante Do
mino, accingamur. Qua in re primū quidem, qua potissimū
ratione ad incomprehensibilem diuinitatis naturam aliquo mo
do cognoscēdam procedere debeamus, exponam. Deinde verò
non esse à ratione alienum, id quod catholica fides de hoc inef
fabili mysterio prædicat, ostēdam. Postremò quanta diuini Spi
ritus dulcedine viri sancti perfruantur, cum purgatæ mentis ocu
lis hoc diuinum mysterium contemplantur (quantum Domi
nus dederit) explicare tentabo. **B**

Prima pars.

QVando iam (vt modò diximus) Deum esse inconcussa fide
tenemus, gestit continuò animus intelligere qualis sit.
Hæc autem quæstio paucis absolui nō potest, sed ne nihil hodie
de diuinæ maiestatis celsitudine dixisse videar, quāta potero bre
uitate, huic quæstioni respondebo. Sciendum ergo est, duplicem
à sanctis Patribus viam assignari, qua ad diuinæ naturæ cogni
tionem assurgimus. Alteram quidem affirmationis, alteram ne
gationis. De priori igitur aliàs, nunc de posteriori dicamus. Hæc
enim viam præstantiorem atque certiorē esse constat. De ea
enim. **D.** Dionysius ait: Ad hanc lucidam caliginem admitti ora
mus, vbi & non videre & non scire est, veraciter videre, & scire, **C**
& Deum qui est super omnia, ex omnium ablatione celebrare:
sic enim imago pulchra in ligno aut lapide formata, per ablatio
nē, non per appositionē fit. Hoc est, dum statuarius paulatim in
lapide aut ligno partes à partibus ferro secat ac diuidit, tandem
intra materiæ sinum simulacrum quod ibi quodammodo la
tebat, in lucem profert. Hac ergo ratione sanctus Dionysius
vult, vt ad diuinæ naturæ cognitionem assurgamus. Si quis ergo
ad hanc cognitionem aspirat, ab omnium rerum conditarum natu
ra, conditione, proprietatibus, & legibus cogitationem abstra
here debet. Quam rem Cicero quoq; intellexit: qui in hac inqui
sitione nihil esse difficilius indicauit, quàm mentem ab oculorū
consuetudine abducere. Verè enim nihil nos magis in hac inqui
sitione impedit, quàm quod inter res quas oculorum sensu vsur
pamus,

Dionys.

Simil.

*Cicero. de
Na. Deo.*

Damus, perpetuò versati atque enutriti, quidquid mente concipimus, his quæ videmus, simile iudicamus. Inde adeò factum est, ut multi nihil esse crederent, nisi quod oculis aut alio corporis sensu vsurparent: & multi item hæretici Deo corpus & humana membra tribuerent, quod antè ipsos Epicurei Philosophi fecerant. Itaque ut pastor ille Virgilianus ex viculo suo in quo semper vixerat, urbem Romam æstimare volebat, paulò tamen maiorem esse iudicans: ita multorum tarditas & ignorantia, ex rebus conditis conditorem æstimare vult. Ab hac igitur ignorantia abducenda mens est, si ad aliquam diuinitatis cognitionem peruenire volumus.

Vergil.

Ad hoc autem, statuèd aprius illa Ioannis Damasc. diuisio est, qua ens primum diuiditur in creatum & in increatum. Et in priori quidem mēbro omnia alia à Deo, in posteriori autē solum Deum collocamus. Quia verò (ut Boetius ait) diuisionis membra esse debent opposita, consequens est, ut omnia quæ in rebus conditis inueniuntur, à Deo auferantur: quibus ablatis (ut de statuario dicebamus) Deum quodammodo inueniemus. Deum igitur confitemur esse altissimam & summam quādam naturam omni creatæ naturæ dissimilem, infinitoque ab ea intervallo distantē: quā ille solus verius cognoscit, qui hanc in ea distantiam atque dissimilitudinem intelligit. Oēs quippe creaturæ sunt mutabiles, cōpositæ, varijs accidentibus obnoxia, & esse suum aliunde, non à se ipsis mutuantes. Omnium certis terminis finita & limitata virtus atque natura: quæ sub certo genere & specie ponitur, & differentia sua contrahitur, & propria definitione explicatur, & certo loco continetur. Hæc autem omnia longissimè à summā illa natura distant: quæ profus immutabilis, simplex, nullisque accidentibus obnoxia: cuius neq; virtus, neq; essentia vllis finibus coercetur: quæ nec sub genere aut specie collocatur, nec differentia cōtrahitur, nec definitione explicatur, nec vllō certo loco cōtinetur, cum tota sit in toto mundo, & tota in qualibet eius parte: & si innumerabiles mundi crearentur, eos omnes diuina eius essentia plenissimè repletet.

Damasc.

Boetius.

Si quis autem quærat, qua ratione sancti Patres ad altissimam hanc diuinæ naturæ cognitionem peruenerint, huic respondemus, eos ex diuinorum operum contemplatione ad hoc peruenisse. Vt hoc autem intelligamus, celebris illa Dionysij sententia ad memoriā reuocanda est: nempe tria esse in rebus omni-

simil.

bus, quæ eadem sibi mensuræ respondeant, hoc est, essentiam, po- **A**
 tentiã, & operationẽ. Est enim regia dignitas in Rege, parq; dig-
 nitati potẽtia, & magnificatẽ opera, quæ huic potẽtiæ respõdeat.
 Qua in re ex operũ magnificentiã potẽtiæ magnitudinem, ex hac
 autẽ regiẽ dignitatis amplitudinẽ colligimus. Hoc eodẽ ordine
 ad diuinẽ naturẽ incõprehensibilẽ substantiã cognoscendã, ex
 mirabili operũ eius cõditione affurgimus. Ex innumeris autem
 eius operibus, tria nunc docẽdi gratia breuiter attingã: quorũ pri-
 mũ est creatio, qua ex nihilo vastissimã hanc mudi molẽ in lucẽ
 produxit. Hoc est, tantũ terrarũ, tantũ aquarũ, tam immensa coe-
 lorum corpora: quorum vel minima stella totius maris ac terræ
 magnitudinẽ multis partibus superat. Quæ igitur vis & potentia
 illa est, quæ fecit, vt hæc tamã gentia corpora puncto temporis so-
 lo nutu nihili tenebris & abyssõ emergerẽt, seq; in suis sedibus **B**
 collocarent? Quærit Dñs apud Iob, de cuius vtero egressa sit gla-
 cies: ego autem quæram, de cuius vtero tanta aquarum immensitas,
 quas Oceanus continet, tam ingentia coelorum spatia, quæ
 omnem supputandi rationem superat, egressa sint. ¶ Nec minus
 operandi modus mirabilis est, quem Moses expressisse in rerum
 creatione videtur, quoties hæc verba subdit: Et dixit Dominus,
 Producat terra herbam virentem, &c. Rursumq; Producant
 aquæ reptile & volatile in genere suo. Quid igitur mirabilius,
 quàm momento temporis ad vnus iussionis vocem tot auium
 genera ex aquis, totq; piscium species prodijisse? Atque hîc pri-
 mum videre est tot tam varias excogitatas animantium figuras
 & formas, in quibus & vita, & sensus, & motus, & propagandi sui
 vis, & propensiones, quibus vitam suam tuentur, & corporũ mi- **C**
 rabilis fabrica cernitur: quæ omnia vnico diuinæ voluntatis nu-
 tu & facta sunt, & eodem hucusque tenore perseverant. Quis igi-
 tur hanc tantam vim atque potentiam non attonitus miretur,
 & obstupescat? Pictores longo spatio simulacrum mutum vix
 absoluunt: reges terræ pluribus annis, multipliciq; opificum, fer-
 ramentorum, & materiẽ apparatus vix regiam absoluunt. At om-
 nipotens ille Cõditor solo nutu tot, tam varias rerum facies, cœ-
 lum, terras, & maria condidit. Quantum igitur ab hac potentia
 hominum potentia distat?

Iob 38.

Genes. 1.

simile.

Post hoc autem diuinẽ potentiã opus, sequitur quoque aliud
 verẽ mirandum, quod in varijs rerum omnium seminibus quo-
 tidie cernimus. Quid enim mirabilius, quàm tam magna
 homi-

D hominum corpora, & quorundam animantium multò maiora, ac multò etiam ingentium arborum moles, ex parua cuiusq; seminis materia inexplicabili ratione procedere? Quorum non solum magnitudo mirabilis est, sed multò magis opificij & structuræ ratio, & pulchritudo, & in his que vitam habent, fabrica membrorum, & sensuum, eorundemq; tam variæ functionis & officia, & (quod est adhuc longè mirabilius) sensus, & motus, & affectus, atq; propensiones cuiusq; animantis naturæ conuenientes, & ad vitam tuendam atq; conseruandam accommodatæ. Iam verò quis ex vnus piscis vtero tantam piscium multitudinem, quæ vix vlllo numero comprehendi potest, quotidie prodire nò miretur? Hoc tamen quod quotidie cernitur, nemo miratur cum

E vix quidquam in rerum natura mirabilius sit.

Nec minus formarū naturalium virtus diuinæ potentiæ magnitudinem declarat. Cuius rei vnicū duntaxat, aut alterū exemplū vobis proponā. Aqua, siue pluuia, siue irrigua plantarū omnium cibus & nutrimentū est. Cumq; vna atq; eadē aqua stirpes atq; arbores omnes alat, cuiusq; tamen arboris forma eam in suā naturam atq; fructus conuertit: ita fit, vt eadem aqua in tam multiplices arbores, & arborum fructus singularium formarū virtute cōuertatur. Si hoc nò miraris, mirare saltē, quæ sit illa virtus, qua paronis anima (quæ forma eius est) hausti potus & cibi excrementa in pennas eo ordine atq; ratione distribuat, vt tā pulchra & decora earum species mirantium oculis obijciatur.

F Cum igitur hæc diuina opera tam longo interuallo omnē humanæ naturæ facultatem superēt, tantamq; in autore suo potentiæ magnitudinem declarent, potentia verò essentiæ suæ conditionem referat: quantum quæso diuina essentia ab omni creata essentia distabit: quando tantum diuina potentia ob omni creata potentia distat? Cum ergo tantū inter ens creatum & increatum, hoc est, inter conditorem & res ab eo conditas discrimē sit: quemadmodum stultè faciunt, qui conditorem è rebus conditis æstimare volunt: ita rectissimè faciunt, qui summam illam naturam à rebus conditis infinito interuallo separant, qui in ea aliam (vt antea diximus) essentiam, aliā naturam, aliā potentiā, aliam bonitatem, aliam pulchritudinem, aliam intelligendi, aliā operandi, aliam postremo existēdi rationem, creaturis quidem dissimillimā, humanis autem mentibus ineffabilem, incōprehensibilem, atq; inexplicabilem cōfitentur. Hanc igitur negationis

August. in
Medita.

Iud. 13.

Cypria.

Dionysius
Epist.

viam, sancti Patres certissimam ad diuinitatis cognitionem esse **A**
 predicant: qua quid quid illi affirmantes tribuunt, negantes adi-
 munt. Hinc D. August. Cum Deum (inquit) meum quæro, quæ-
 ro quandam locum super omnem locum, quam non capit ocu-
 lus: quandam vocem super omnem vocem, quam non capit au-
 ris: quandam odorem super omnem odorem, quem non capit na-
 ris: quandam dulcorem super omnem dulcorem, quem non capit
 gustus: quandam amplexum super omnem amplexum, quæ non
 capit tactus. Hæc tamen Aug. qui his verbis quidem & rerum con-
 ditam perfectiones conditori tribuit, easdemq; rursum admittit:
 quia maior videlicet in his omnibus cum diuina mente dissimili-
 tudo, quam similitudo est. Ex quibus omnibus planè liquet, quã
 longè summa illa natura ab omni creata natura, quantoq; lon-
 gius ab humani intellectus creati comprehensione distet. Vtrumq; **B**
 autem Angelus ille, qui Dei personam referebat, patri Sansonis
 indicauit. Querent enim quò nomine vocaretur, respondit, Cur
 queraris nomen meum, quod est mirabile? Miramur noua, & insolita,
 & ea quorum ratione ignoramus: nihil aut magis nouum, quam
 quod tantopere ab omnibus rebus conditis distat, nihilq; cuius
 naturam minus cognoscere aut explicare valeamus. Quò fit, ut
 tum vel maxime Deum aliqua ratione cognoscamus, cum eius
 maiestatem à nobis cognoscere non posse profiteamur. Hinc D. Cy-
 prian. de ipso loquens, Deus, inquit, videri non potest, visa clarior
 est. Nec comprehendi, tactu purior est: Nec æstimari, sensu maior
 est. Et ideo sic Deum digne æstimamus, dum inæstimabilem di-
 cimus. Hinc S. Dionys. Perfecta, inquit, eius ignoratio, eius vera
 cognitio est: quia ipse supra omnem mentem & substantiam nos-
 citur. Hæc tamen ignoratio sine aliqua cognitione non est. Quod
 quidem D. Greg. testatur his verbis: Purgata mens superno lu-
 mine illustratur, ibiq; contemplatur, se non sufficere ad id quod
 rapta est, & veritatem sentiendo, videt, quod non videt quantum
 fit. Tantò enim magis appropinquat, tantò existimat se lon-
 gius esse: quam nisi conspiceret, nequaquam eam se conspiciere
 non posse sentiret. Hæc de incomprehensibili diuinitatis natura
 breuiter pro temporis angustia dicta sint. Nunç ad beatissimæ
 Trinitatis mysterium veniamus.

Secunda pars.

Credimus igitur & cōfitemur in illa beatissima natura, quæ
 simplicissima est, tres subsistere personas, Patrē, Filiū, & Spi-
 ritum,

Dritum sanctū, Pater enim seipsum plenissimè ac perfectissimè intelligēdo, Verbū suū, hoc est, Filiū generat, alium in persona, sed non aliū in natura. Pater autē & Filius mutuò se eodemq; infinito amore diligētes, Spiritum sanctū spirant: qui sicut Filius verbum Patris, ita Spiritus sanctus Patris & Filij amor est. Itaq; cū duas in summo Deo emanationes esse confiteamur, alteram ab intellectu, alterā à voluntate: per illā generatur Filius, per hanc producitur Spiritus sanctus. Hoc autē mysteriū, quod supra omnē humanæ mentis rationem positum est, sola fide firmissimè credimus & confitemur. Verūm hoc ipsum quod catholica fides prædicat, sancti Patres ita fidei dogma esse tradunt, vt quauis euidenti ratione demonstrari nequeat (non enim cohærere euidentiā cū fidei obscuritate potest) non tamē rationes aliquot desint, quibus huius mysterij fides fulciatur: & mens nostra rationis lumine adiuta, alacrior ad credendum efficiatur. Quauis enim fides nostra his rationibus minimè nitatur (vtpotè quæ Deum veritatis huius autorē & testē habet) cū tamen naturæ lumen sicut & fidei à Deo sit, neq; alterum alteri aduersetur, sed potius alterū altero iuuetur, efficitur sanè, vt mēs nostra ad huius mysterij fidē prōptior reddatur, & in eius contēplatione maiori admiratione & lætitia compleatur, vt paulò post indicabimus.

Ad hoc autem sciendum est, duo esse (inter multa alia) celeberrima Dei nomina, nempe **Q. V. I. E. S. T.**, & **B. O. N. V. M.** Et illud quidē ad diuinæ naturæ perfectiones, quæ rationis lumine intelliguntur, cognoscendas, viam aperit: hoc verò, nempe **B. O. N. V. M.**, ad beatissimæ Trinitatis mysteriū (quod sola fide percipitur) aditum nobis patefacit. Hinc D. Bonauent. ex summa Dei bonitate diuinarum personarum Trinitatem conuenientissimè intelligi posse ait. Constat enim ex D. Dionysio de ratione boni esse, in alia sese effundere, seq; alijs communicare, bonitatisq; sue participes omnes efficere. Quod quidem in Sole (qui inter creaturas, quæ solo corpore constāt, principē locū tenet) animaduertere licet: qui lucis suæ splendore liberalissimè in vniuersum mundū effundit. Hoc enim præcipuè bonitatis natura exigit, quæ ab omnibus appetitur (bonū quippe esse dicitur, quod omnia appetūt) ideoq; necesse est, vt quod ab oibus desideratur, omnib⁹ sese vicissim tribuat: aliter enim frustra appeteretur, si se ab appetētib⁹ subtraheret. Quòd si hoc ad bonitatis naturā atq; rationem pertinet, cōsequēs est, vt quò aliquid maius & excellētius bonū

Bonauē. in
Itiner.
Dionys.
i. h. 1. 1. 1.
Simil.

fuerit, hoc se plenius ac largius omnibus cōmunicet. Cū ergo **A**
 Deum summū & infinitum bonum esse confiteamur, consenta
 neū est, vt parem bonitatis suæ immensitati cōmunionem illi tri
 buamus. Hęc autē locum habere non potest, nisi pariter cum ipsa
 diuina substantia tota diuinitatis plenitudo cōmunicetur. Hęc
 enim summa & perfecta cōmunio summam illam & perfectam
 bonitatem decet. Quidquid enim minus cōmunicauerit, infini
 tis vtiq; partibus ab hac cōmunionē distabit. Hac ergo plenu
 dine se æternus Pater Filio cōmunicat, qui omnes diuinitatis suę
 opes perfectissimē in eum transfundit. Ab infinito enim & inex
 hausto fonte, fluuius quoq; manat infinitus, & ab immenso cla
 rittatis lumine, radius quoq; origini suę pari mensura, hoc est, si
 ne vlla mensura respondet. Pater autē & Filius eadem plenitudine **B**
 substantiā suā, omnesq; diuinitatis opes Spiritui sancto tradunt:
 qui idē vtriusq; donū esse dicitur. Hanc igitur perfectissimam
 cōmunionē summa diuinę naturę atq; infinita bonitas exigit.
 ¶ Siquis autē obijciat, summam hanc bonitatem in mūdi creatio
 ne immensas diuitiarū suarum opes in res à se conditas effudisse
 (hac enim de causa Seraphici illi spiritus, quos Esaias vidit, coelū
 & terram Dei gloria plenam esse prædicant, quōd videlicet in re
 bus omnibus diuinę largitatis & magnificentię gloria miris mo
 dis eluceat) ad hoc respondemus, hęc omnia & innumera alia si
 extarēt, vix instar pūcti esse, si cum immēsa diuinitatis opulētia
 cōferantur. Cū enim hęc omnia finita, suisq; finibus circūscri
 pta sint, diuina verō substantia atq; perfectio sit infinita, quę esse
 rei finite ad infinitā cōparatio potest? Quocirca si in summo & in **C**
 finito bono summa esse cōmunio debet, quid illud magis quā
 hęc ipsa cōmunio decet, quę inter diuinas personas reperitur?

Ex eadem etiam bonitate Ricardus de S. Victore diuinarum
 personarum pluralitatem colligit hoc modo. Cū in summa il
 la natura immensam bonitatis plenitudinem esse statuamus, cō
 sequēs est, vt cum plenitudine bonitatis sit etiam plenitudo cha
 ritatis. Nihil enim esse charitate melius, nihil perfectius, Apосто
 lo testante didicimus: quę sola ex Theologicis virtutibus in pa
 tria manet. Nemo autem si se solum diligit, propriē charitatem
 habere dicitur. Oportet igitur vt amor in alterum quoque ten
 dat, vt charitas locum habeat. Vbi ergo pluralitas personarum
 deest, charitas esse non potest. Sed ais: Sunt quidem res à Deo
 conditę, quas ipse eximia charitate diligit. Sunt planē: verum
 summa

Esai. 6.

Ricar. lib.
 3. de Trin.
 2. Ratio.

Cor. 1 3.

D summa & infinita charitas, quæ infinitæ bonitati respōdet, erga creaturas esse nō debet. Inordinata enim charitas esset, si summo amore diligeretur, quod summo amore dignū nō est. Impossibile autē est, in illa summē sapiēte bonitate charitatē in ordinatam esse. Vnde cōsequēs est, vt persona ibi sit, quæ hoc amore infinito sit digna: quæ nō alia quā diuina esse potest. Summā enim dilectionē diuina persona nō posset exhibere personę quę diuinitate careret. Sūma ergo rationis huius est, quōd plenitudo diuinitatis nō potest esse sine plenitudine bonitatis, nec plenitudo bonitatis, sine plenitudine charitatis, nec charitatis plenitudo, sine personarum pluralitate constare potest. Haftenus ille.

Idem etiam ex diuinarum personarum perfectione colligimus. Constat enim, omnes creaturarū perfectiones in vno Deo multo perfectius atq; eminētius quam in eis reperiri, cūm omnis creaturarū perfectio ab eo manarit. At fœcūditas in his quę vitā habent, qua sibi simile in natura producant, vera perfectio est. Quin & ipsa ad hoc nō perueniant, nisi cūm perfecta sunt: neq; enim homo aut animal sibi simile producant, nisi cūm ad iustam magnitudinē peruenerūt. Si hæc igitur vera hominum, stirpium, cæterorumq; animalium perfectio est, cur eam totius perfectionis architecto minime tribuamus? Hinc Dñs apud Esaiam, Ego, inquit, qui alios parere facio, ipse non paria? ego qui generationem alijs tribuo, sterilis ero? Quod perinde est ac si diceret, Existimas homo, eum, qui mūdum natu & imperio procreauit, qui rerum omnium sator & altor extitit, qui animantibus, & arboribus, & minimis etiam plantis fœcunditatem dedit, infœcundum esse? & illum, cuius numine & voluntate, terræ atq; maria tam varium & multiplicem foetum ediderūt, nihil ex se gignere potuisse? Quomodo enim in conditā naturā fœcunditatem inducere potuisset, si fuisset natura infœcūda? Si generationis nomē exhorres propter animātium inpropaganda sobole perturbationē Deo prorsus indecorā, nimis hebes & rudis es. Ita enim omnes omnium rerum actiones ad Deū reuocandę sunt, vt omnis prius imbecillitas atq; perturbatio secludatur. Itaq; in generatione diuina neq; motus vllus, neq; consortium ad prolem suscipiendā intelligi sine summo scelere potest: cūm in Deum perturbatio nulla cadat, neq; is sit, qui consortio naturæ vllius indigeat: cūm fœcunditas illius omnipotens, immensa, & infinita sit.

Quid quōd etiā immensa Dei nostri beatitudo nō mediocriter huius

3. Ratio

Esai. 56.

huius mysterij fidē adiuuat atque confirmat? Siquis enim sub-
 lius diuinæ naturæ sublimitatē cōsideret, inueniet planē Deum
 oportere esse maximū, optimū, & summū, ideoq; vnū & solum:
 aliter enim nec maximus, nec optimus, nec summus esset. Si ve-
 rō eius beatitudinē attēdat, deprehēdet, nequaquā esse debere so-
 lū. Quæret enim homo idē illud quod apud Cic. querit Horten-
 sius: Quæ esse beata solitudo queat. Hinc illud ab omnibus iacta-
 tū, Nullius boni sine socio iucūda possessio. Cū igitur hinc qui
 dē Deū vnū, inde verō, nequaquā solū esse debere confiteamur,
 quid cōueniētius huic duplici dignitati statuere possum⁹, quā
 eundē esse trinū & vnū. Vnitas quippe ad singularē eius dignita-
 tē, Trinitas verō ad infinitā eius beatitudinē pertinet. Porro au-
 tē si Deū id esse dicimus, quo nihil maius, neque melius cogitari
 possit, melius est autem trinum simul esse atque vnum, quā so-
 lum vnum (vt modo ostendimus) id ergo esse verē fatendum est.
 ¶ Nam verō quænam esse beatitudo sine perfectō amore potest,
 cū beatitudinis consummatæ atq; perfectę rationem Theolo-
 gi non modò in aperta summi boni visione, sed in summo etiam
 eius amore positā esse fateantur? Hanc autem sentētiā idē Ri-
 card. cōfirmat his verbis: Cōscientiam suam vnusquisq; interro-
 get, & proculdubio inueniet, quia sicut nihil charitate melius, sic
 nihil charitate iucūdius. Hoc nos docet ipsa natura, idem ipsum
 multiplex experiētia. Sicut igitur in plenitudine veræ bonitatis
 non potest id deesse, quo nihil est melius: sic in plenitudine felici-
 tatis, deesse non potest id, quo nihil est iucundius. Necessē est
 itaq; in summa felicitate, charitatem non deesse. Vt autem cha-
 ritas in summo bono sit, impossibile est eum deesse, & qui, & cui
 exhiberi possit. Propriū autem amoris est, & sine quo omnino
 non possit esse, ab eo quē multū diligis, multum diligi velle. Non
 potest ergo esse amor iucundus, si nō sit & mutuus. In illa igitur
 vera & summa felicitate, sicut nec amor iucundus, sic nec amor
 mutuus potest deesse. In amore autem mutuo oportet omnino
 vt sit, & qui amorem impendat, & qui amorem rependat. Alter
 itaque erit amorem impendens, & alter amorem repēdens. Vbi
 autem vnus & alter esse conuincitur, vera pluralitas deprehendi-
 tur. In illa itaque vera felicitatis plenitudine, pluralitas persona-
 rum non potest deesse.

His omnibus extremā addo siue cōueniētiā siue rationem
 appellare malis: quæ ex immēsa Dei oīpotētia simul cū bonitate
 colli-

Cicer.

S. ratio.

Ricard.

D colligitur. Queri ergo potest, cur vna tantū persona nō plures in diuinis sit, an quia vna persona aliam ex se producere nō possit, an quia non velit, cū maximè posset? Si non posse dixeris, tollis ab omnipotente Deo quod ipse cūctis viuentibus tribuit, nēpè sibi simile posse producere. Si verò nolle ipsum dixeris, cū id maximè possit, tollis ab eo non modo bonitatem, cuius est, se alijs communicare, sed etiam felicitatē. Verè enim (vt paulò antè diximus) nihil charitate dulcius, nihil charitate iucundius, charitatis delicijs rationalis vita nihil dulcius experitur. His ergo delicijs inæternum carebit, si consortio carens, in maiestatis folio solitarius permanserit. Ex his itaq; animaduertere possumus, qualis quantu suè esset iste benevolentia defectus, si plenitudinis suę abundantia mallet sibi soli auarè retinere, quam posset si vellet cum tanto gaudiorum cumulo, cū tanto deliciarum incremento alteri communicare. Constat igitur quòd in illo indeficienti bono sum. neq; sapienti consilio, tam nō potest esse auara reservatio, quam non potest esse inordinata effusio. Hactenus Ricar. Hęc sunt fratres quibus humana quoque ratio catholicę fidei suffragatur: dum personarum pluritatem in summa illa natura esse debere ostendit. Nequaquam tamen fides nostra his rationibus nititur, sed alacrior tamen ad credendum efficitur, cū rationis lumen fidei lumini astipulatur.

Tertia pars.

F Nunc quoniam sancti viri nulla magis in re, quam in altissimi huius mysterij contemplatione acquiescunt, nullaq; pia cogitatio magis eos diuini amoris igne incendit, & nulla magis in tantę maiestatis admirationem eum summo gaudio coniunctam rapit, qua ratione id fiat, paucis explicandum est. Quauis enim hoc cōtemplationis genus ad omnes minimè pertineat (vt potè quòd purgatam mentē, & diuini amoris igne flagrantem requirit) non deerunt tamen aliqui, quos Dñs ad spirituale cōtemplationis huius gaudium atq; mirabiles delicias rapiat.

Huius porrò gaudij syncera & incensa in Deū charitas fundamentum est. Proprium quippe charitatis est, de dilecti felicitate non minus quam de propria gaudere. Cū enim verę dilectionis sit, amantem cū re dilecta copulare, & ex duabus animabus vnā quodammodo efficere, necesse est bona & mala omnia vtriq; parti esse cōmunia. Hoc autem in parentibus filiorum

aman-

Simit.

amantissimis animaduertere licet, qui vt non minus eorū calamitatem A
 tates quā suas lugent, ita non minus de eorum felicitate quā
 de sua letantur. Quod cū ita sit, consequēs est, vt pia mēs quę exi-
 mio Dei amore ardet, mira suauitate atq; dulcedine oblectetur,
 cū immensam eius felicitatē & gloriam puro mentis intuitu cō-
 templatur. Sicut autē consummata hominū & Angelorū felicitas
 in summi boni contuitu & dilectione sita est: ita ipsius etiā Con-
 ditoris nostri beatitudo in eiusdē summi boni, hoc est, in sui ip-
 sius cōprehensione & amore consistit. Huius autē amoris immen-
 sitas (qua se inuicem diuinę personę diligunt) ex eo colligitur,
 quod omnes diligendi rationes ibidem cū infinita eminentia re-
 periantur. ¶ Est enim præcipua dilectionis causa eximia bonitas
 in oculis & aspectu proposita: quę quanto est maior, tanto ma-
 gis sui amorē in amantis voluntate accendit. ¶ Nec minus infig- B
 nis decor & pulchritudo, atq; omnis item perfectio ad sui amorē
 vehementer allicit & inuitat. ¶ Similitudo quoq; præfertim ani-
 morū, amoris causa est: cū amans dum alterū amat, non tam aliū,
 quā se ipsum amare videatur. ¶ Beneficentia quoq; magnum
 dilectionis incitamentū est: quę etiam quō maior est, hoc est ma-
 ioris dilectionis argumentū. Fieri enim non potest, vt non maxi-
 mē diligas, in quē maxima beneficia contuleris. ¶ Consanguini-
 tatē etiam & propinquitatē mutui amoris causam esse, omnes ex-
 perimur. Ea nanq; multi vnū quodammodo efficiuntur. Quan-
 tō autem est vnio maior, tantō charitas ardentior est. ¶ Adde his
 etiam alterius erga te amorem, qui vehementer ad mutui amoris
 vicem reddendam sollicitat.

Omnes igitur hæ diligendi rationes inter diuinas personas C
 cum summa & immensa perfectione & eminentia inueniuntur.
 Quælibet enim persona est ipsa bonitas pura, perfectæ, atq; infi-
 nita: ideoq; infinito amore dignissima. In vnaquaq; itē est sum-
 mus decor, & immensæ pulchritudinis species, atque omnium
 perfectionum pelagus inexhaustum. Similitudo quoq; inter di-
 uinas personas tanta est, vt eadem in tribus personis substantia,
 eadem diuinitatis natura, eadem potentia, eadem sapientia,
 atque maiestas sit. Est etiam in beatissima Trinitate summa be-
 neficentia, hoc est, plena bonorum omnium communio, atque
 diffusio. Vnde consequens est, vt infinitam largitatem, infinita
 quoque dilectio consequatur. Quōd verō consanguinitatis pro-
 pin-

Dipinquitatis modus est, cum vna persona ex alterius substantia producat, totæque tres personæ essentialiter idem sint. Præterea vnaquæque diuina persona vt aliam plenissimè comprehendit, ita scit se amore ab ea modis omnibus immenso & infinito diligi. Omnes enim hæ amandi rationes, quas modò attigimus, & vnaquæque item earum, mutuum diuinarum personarum amorem manifestè arguit esse infinitum. Vbi autem infinitus amor est, cum res dilecta præsens adsit, necesse est infinitum gaudium immensam lætitiã, summamque felicitatem ibidem esse.

¶ Nunc autem sigillatim quanta possumus deuotione contemplerur, quo amore Pater æternus vnigenitum suum diligit, amplectatur, & stringat: quem conspicit pulcherrimæ imaginis suæ splendorem esse, sibi que omnibus in rebus, coæternum, coæqualem, à se ipso genitum, aded sibi propinquum, vt eiusdem cum Patre substantiæ sit, in quem totius diuinitatis & opulentiæ suæ plenitudinem effudit, à quo scit se infinito amore diligi, hoc est, tantum diligi, quantum est quod à Patre accepit: qui nihil ex immensa opulentiã sua reseruauit, quod non in illum contulerit, quem & sui ipsius, & rerum omnium hæredem constituit. Perstat igitur Pater æternus inuariabili intuitu pulcherrimam illam filij sui speciem atque imaginem contemplan: in qua non modò expressam diuinitatis, pulchritudinis, bonitatis, sapientiæ, omnipotentis, atque substantiæ suæ imaginem plenissimè comprehendit, sed etiam rerum omnium causas, formas, & ideas, quæ sunt, fuerunt, & erunt, atque esse possunt, cum ineffabili gaudio, & inexplicabili iucunditate sine vlla intermissione contemplatur: vt potè in quo velut in promptuario quodam atque thesauro omnes opes suas repositas habeat. Hanc autem summi & infiniti amoris vim, qua Pater æternus Filium diligit, in omnium parentum erga filios suos amore adumbrasse mihi videtur. De quo multa & verè miranda dicere possem, nisi ea vobis omnibus nota esse intelligerem. Quid enim mirabilius, quàm Davidis erga patricidam filium amor: pro cuius ipse vita mortem ardentissimè concupiuit? Nec in hominibus tantum, sed in brutis etiã animalibus hic amoris ardor insidet. Quid.n. non facit vrsa, aut quæuis fera, raptis catulis? Quid aues? quæ magno labore quæsitos cibos, & in ventrem iam demissos, sibi adimunt, vt fame sua pullorum famem depellat? Quid pelicanus, qui ad unco rostro

pectus

pectus lacerat, vt sanguineo rore asperfos filios ad vitā reuocet? **A**
Quanuis autem affectum hunc prouidentissimus naturæ condi-
 tor & conseruator animantibus cunctis ingenerauit, vt filiorum
 educationi prospicerent, tamen hac etiam ratione summum il-
 lum erga vnigenitū suū amorē voluit adūbrari, vt hoc exem-
 plo, quantus hic amor esset, vtcunque æstimaremus, qui tanto pe-
 re parentū erga filios amorē demiramur. In hac tamen similitu-
 dine ea in primis dissimilitudo intercedit: quòd maiori quidem
 dilectione parētes filios diligant, quàm ab ipsis diligantur. Quod
 tamen in Dei filiū cadere nō potest: quippe qui vt infinito amo-
 re à Patre diligitur, ita is vicissim infinito amore Patrem diligit.
 Cæterum sicut Pater Filium perpetuo contemplatur, ita con-
 trā Filius simili modo perstat immensam Patris sui lucem, splen-
 dorem, maiestatem, omnipotētiam, sapientiā, atque immensam **B**
 erga se charitatē, atque liberalitatē cum infinito amore, in finito-
 q; amoris gaudio perpetuò contēplans; neque ab eo vnquā mē-
 tis oculos deflectens, à quo se tātās opes naturali generatione vi-
 det percepisse. Eodē quoq; modo Pater simul cum Filio sempiterno
 intuitu atque amore Spiritum sanētū ab vtroque procedē-
 tem, consubstantialem, coæqualem, & coæternum, cum infinito
 amore, & immenso item gaudio contemplantur.

Hæc à nobis fratres, de immenso diuinæ felicitatis gaudio &
 fruitione, rudi ac simplici oratione delineatamagis quàm expres-
 sa sunt. Neq; n. sterilis & angusta humani ingenij vena verba
 habet vlla, quibus has tantas diuinæ felicitatis opes explicare va-
 leat. Atque hæud scio, an indignum tanta maiestate fuerit, tanta
 res humano eloquio committere voluisse. Certè sanctissi-
 ma virgo Catherina Senensis hac de re verba facere formidasset. **C**
 De qua in eius vita scriptum legimus, quòd cum aliquando in
 extasim rapta, miranda quædam cœlestium rerum mysteria
 Spiritu tradente didicisset, sensibus reddita, præ admirationis
 magnitudine continere se non poterat, quin hæc identidem
 verba admirabunda repeteret, *Audiui arcana verba, audiui ar-
 cana verba. Cumque nihil aliud diceret, eiusque confessarius*
 2. Cor. 12. *instanter ab ea peteret, vt arcana ea secum communicaret,*
Virgo tamen precibus eius victa respondit, Grauisissimi in
Deum criminis mercaam existimarem pater, si aliquid tibi ex
ijs quæ mihi ostensa sunt, exponere tentarem. Cum enim vo-
ces, quibus in familiari sermone vtimur, ad res terrenas signifi-
 candas

Dandas impositæ sint, vsq; adeò infra rerum cœlestium dignitatē iacent, vt ne earū quidem vmbra[m] exprimere valeant. Quocirca iniuria me illas afficere reputarem, si quod ineffabile mihi videtur, hisce verbis explicare contēderem. Quòd si hæc sanctissima virgo vsq; adeò arcana cœlestia humano eloquio exponere formidabat, quantò minus immensa illa diuinæ felicitatis gloria atq; lætitia, qua diuinæ personæ perfruuntur, dum se mutuo eodemq; infinito amore diligunt, verbis explicare poterit?

Timeus apud Platonem dicit, Deū, cum à se mundum effectū cerneret, summoperè lætatum fuisse. Quod quidē è sanētis literis sumptum videtur. Sic enim scriptum est: Vidit Deus cuneta quæ fecerat, & erāt valde bona. Quibus quidē verbis summi artificis gaudium designatur. Nihil enim quēuis artificē æquè atq; operis à se perfecti species & pulchritudo delectat. Cōsequēs igitur est, vt summus artifex ex operibus suis absolutis gaudiū summū percipiat. Et ideò scriptū est: Sit gloria Domini in seculū, lætabitur Dominus in omnibus operibus suis. Hic est ille ludus, hæc illa voluptas, qua sapientia (vt vidimus apud Salomonē) se perfusam fuisse testificatur. Si igitur mundi opifex, rerumq; omniū parens & conditor, magnū gaudiū ex mundi cōditi perfectione cepit, quantum gaudiū, & quā plena voluptas illius in tempore & ante omne tēpus ex filij perfectione cōstiterit: quæ mens, quis Angelus, quæ Potestates, atq; Principatus, quis ardor cœlitum, quæ sapiētia, quæ diuinæ magnificētiae sedes, explicare dicendo poterūt? Gaudiū enim immensum & infinitum nulla vnquam cœlestium mentiū eloquētia explicandum consequetur. Aristoteles in. 12. primæ Philosophiæ libro, cum beatā vitam in contēplatione poneret, Dei beatissimam vitam in sui ipsius contēplatione cōstituit, ex qua illum summo gaudio cumulari cōfirmat. Si hoc ergo Ethnicus ille Philosophus sensit, quid nos sentire par est, qui beatissimæ Trinitatis mysterium confitemur, quod ad diuinæ beatitudinis rationem maximè spectat, quæ sociū, hoc est, felicitatis consortes requirit?

Plato. in Tim. Genes. 1.

Psal. 103.

Prou. 8.

Aristo. 12. Metaph.

Hac autem fidei doctrina facilè peruulgatæ cuidam multorum quæstioni respondemus, cum à nobis quærunt, quidnam Deus noster infinito illo (vt ita dixerim) temporis spatio priusquam hunc mundum conderet, faciebat. O mentis inopes homines, qui nequaquam oculos in immensam illam Filij Dei speciē & pulchritudinem conijciunt: in cuius contēplatione Pater

æternus, & hunc mundum, & innumerabiles alios, quos ipse con- **A**
dere poterat, nō minus præsentēs habebat, quā hūc modō, quē
in tēpore cōdidit, præsentē habet. Si quæris igitur, quid ante mū-
dū conditū agebat? in huius summæ pulchritudinis cōtēplatio-
ne (cuius cōparatione omnia quæ pulchra & perfectā sunt, neq;
pulchra, neq; perfectā sunt, nec omnino sunt) tota mēte defixus
erat. Itaq; Filiū sui splēdoris imaginē infinita sapientia & bonita-
te præditū, sibiq; modis omnibus similem, generabat & genuit,
quemadmodum etiam in perpetuū generabit. Ut enim ex Sole
semper natiuus splendor exiit: ita ex Deo summo atque sempli-
terno, summa atque sempiterna claritas & lumen exoritur.

Sed ut ad id quod paulō ante proposuimus, recurrat oratio,
hunc esse altissimum contemplationis gradum, quo diuinarum **B**
personarum felicitatem & gloriam contemplamur, sancti viri de
finiunt, neque esse quidquam, quod vel humana mens altius con-
scendere, vel quod cū maiori fructu & suauitate cogitare valeat.
Cum enim (ut antea diximus) perfectæ dilectionis proprium sit,
non minus de amici felicitate, quā de sua lætari, cōsequens est,
ut quisquis flagrantissima charitate Deum diligit, de hac summa
eius felicitate & gloria illi congratuletur atque cōgaudeat: quo
quæ magis diligit, eō magis hoc pulcherrimo spectaculo oblecte-
tur, diuinisq; delicijs reficiatur & satietur. Ut enim is cogitat
quemadmodum æternus Pater pulcherrimam illam Filij sui spe-
ciem sempiterno & immobili aspectu contemplatur, & omnes
in earum perfectiones, & immensas diuinitatis opes atque de-
licias videt: ita ipse quoque pro modulo suo in eandem infiniti **C**
decoris speciem mentis oculos defigere studet, atque in hunc
modum (quod dictu quoque mirabile est) in eodem beatissime
Trinitatis conuiuio cum Patre, Filio, & Spiritu sancto epula-
tur. Neque hoc mirum cuiquam videri debet, cum & Aristote-
les & Plato felicitatem hominis in summi boni, summiq; pul-
chri cōtēplatione positam esse definierint: ut appareat, non
aliud esse diuinæ, aliud humanæ, sed idem utrobique esse felicitatis
obiectum.

Plotinus.

Vnde etiam sequitur quod Plotinus Platonius in libro de
pulchro ait, necesse esse, ut qui huius diuinæ felicitatis particeps
fieri cupit, diuinos quoque mores, diuinamq; puritatem imita-
ri, Deo assimilari, ac deiformis quodammodo effici debeat:
quod nunquam ad verum summæ illius venustatis intuitum sit
admittere.

D admittendus, nisi diuinam sibi similitudinem sumpserit. Est autem similitudo (Platone ipso teste) sanctitas & iustitia: quam habere debet, quem tenet vere pulchritudinis contemplandæ atq; fruendæ ardor. Hanc igitur fratres omni cura & studio retinere contendamus, rebus omnibus, quæ nos pondere suo in terram deprimunt, vale dicentes, & ad cœlestium rerum amorem toto mentis ardore aspirantes: vt & inchoata hac diuinæ contemplationis felicitate in via, & plena atque consummata frui mereamur in patria.

AD LECTOREM.

E

V M multa ac penè innumera sint, candide lector, quæ de hoc sacramentorū omnium maximo (nempe diuina Eucharistia) tractari possunt, quid ego præcipue tractandum suscepim, paucis significandum duxi: quò studiosus concionator mentem nostrā facilius assequi,

& ea quæ hic scribimus, apertius intelligere, & commodius explicare possit. Cū igitur de hoc diuino sacramento non in scholis inter eruditos, sed in Ecclesia apud rudem concionem agendum sit, subtilioribus quæstionibus prætermisissis, de admirandis eius virtutibus

F

& effectis, quibus fidelium mentes afficiuntur, cū pie & religiosè illud sumunt, differendū esse statui. Quæ quā multa ac varia sint, ex eaplanè colligi potest, qui in eo cōtinetur: cuius cū immēsa & omnipotens virtus sit, omnia in piorū mentibus operatur, quæ ad eorū salutem pertinent. Ex hac autē multiplici eius virtute tria præcipue notatu dignissima consequuntur. Primum, quanta sit illa Dei nostri bonitas, & charitas, quæ tanto hoc sacratissimi corporis sui beneficio vilissimos vermiculos afficere dignata sit, quātumq; ob hoc diligere a nobis debeat. Deinde, quantū nostra referat, ad hoc diuinū sacramentum frequenter accedere, vt tantarum opum, atq; donorum cœlestiū participes efficiamur. Postremo, qua animi puritate, humilitate, ac deuotione, ad hoc cœleste conuiuium accedendū sit.

De his igitur omnibus ac præcipue (quod caput est) de virtutibus, &

effectus huius sacramenti, in quinque prioribus concionibus tractamus. **A**
 In sexta vero, nonnulla, quæ ad eius fidem confirmandam adiuuant, paulo
 fusius differimus: quàm in tertia concione nonnihil ea de re atti-
 gimus. Ceterum quod ad me attinet, ingenuè fateor, me huius mei la-
 boris propemodum poenitere, quod usque adeo infra rei de qua agitur
 dignitatem scripta mea sunt, ut ne id quidem quod ego ex huius sa-
 cramenti virtute atque dignitate concepi, potuerim dicendo explica-
 re. Cùm enim vel ex sanctorum Patrum scriptis, et exemplis, vel ex fa-
 miliari eorum consuetudine, qui hoc sacramentum cum magna vitæ
 puritate deuotissimè frequentant, admirabiles eius virtutes, et esse
 etus agnosco, et cùm ijs, quæ hic à me scripta sunt, confero, tantum
 inter utraq; discriminis interesse video, quantum inter ipsam rerum
 veritatem et obscuram eius imaginem atque umbram. **B**
 Qui autem hac puritate atque deuotione ad hoc sacramentum accedunt, sic ani-
 mis afficiuntur et reficiuntur, ut hoc familiari et penè quotidiana
 argumento mirabiliter in fide huius diuini mysterij confirman-
 tur: quod re ipsa intelligant, nihil magis summam illam atque immen-
 sam bonitatem decere, quàm id sacramentum instituire, quod tan-
 to opere homines ad diuinæ bonitatis imitationem atque participatio-
 nem adiuuet: cùm perfectæ bonitatis maxime proprium sit, omnes
 alios bonos et beatos, hoc est, sui similes efficere. Itaque sicut Sol suo
 se lumine prodit, nec alio eget indice: ita sacramentum hoc sua se
 virtute manifestat, suæque diuinitatis fidem facit. Quæ de re suo loco **C**
 dicemus. Ceterum hoc argumenti genus alijs qui magis experien-
 do, quàm legendo immensas eius virtutes assequuti sunt, illustran-
 dum relinquo. Ego vero cum Euangelica vetula quod habebam obo-
 lum, in gazophylatium Domini obtuli. Illud etiam obiter admonen-
 dum esse duxi, me in his concionibus de spiritualis huius cibi pro-
 prietatibus eadem interdum repetere: quia cùm Euangelica lectio
 in omnibus penè concionibus explicanda sit (quæ tota de hoc
 spiritali cibo agit) fieri non potuit, quin in eandem
 sententiam frequentius in-
 cideremus.

D I N F E S T O S A C R A T I S S I M I

Corporis Christi concio prima: in qua & lectio Euangelica explanatur, & omnes corporei cibi virtutes iuxta Florentinæ Synodi decretum spiritualiter in Eucharistiæ Sacramento esse declarantur.

T H E. Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Ioan. 6.

E

Inter ea mysteria quæ catholica fides nobis credenda proponit fratres dilectissimi, quæuis omnia sint pari ratione credibilia (quia eidem primæ veritati reuelanti innituntur) quædam tamen sunt ad intelligendum magis difficilia: inter quæ opera gratiæ computanda esse videntur: quibus videlicet homo per gratiã supra naturã eleuatur, renouatur, & veteris vitæ vetustate deposita, in nouã trãsit creaturã. Quo factum est, vt cum Dominus hac de re ad Nicodemũ verba fecisset, ille quauis magister esset in Israel, iterũ tamen atque iterũ interrogat, quæ intelligentia consequi non valebat. Vnde dicente Domino, oportere hominẽ denuò nasci, vt regno cœlorum dignus haberetur, ille nascendi nomine stupefactus, Quomodo inquit, potest homo nasci, cum sit senex? Nunquid potest in ventrẽ matris suæ iterato introire & renasci? Respondete verò Domino, id quidem fieri Spiritus sancti virtute in spiritualem & nouã vitam hominem animãtis, ille nihil minus quàm antea demiratus interrogat, Quomodo possunt hæc fieri? Cui Dominus, Tu es, inquit, magister in Israel, & hæc ignoras? Amen dico tibi, &c. Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixero vobis cœlestia, credetis? Quando quæso Domine terrena docuisti, qui homines semper ad cœlestium rerum amorem & terrenarum contemptum adhortatus es? Certè nunquam. Sed hic tamen terrena vocat mo-

Ioan. 3.

ralis Philosophiæ documēta (quæ portio quædā haud contēnen **A**
 da diuinæ legis sunt) quæ tamē terrena appellauit, quoniā ad ea
 humanæ rationis lumē pertingere potest. Est ergo sensus. Quan
 do ego documenta hæc, quæ rationi humanæ peruia sunt, vobis
 annunciabā, non credebatis mihi (imò verò me aduersus auari
 tiam & diuitiarū cupiditatem declamāte, Pharisei, qui erant aua
 rissimi, doctrinā meā deridebāt) quomodo ergo si dixerō vobis
 cœlestia, quæ videlicet humanæ mētis facultatē superāt, crede
 tis? Talia autē erant, quæ tūc Dominus de regeneratione homi
 nis per infusionē Spiritus Nicodemo tradebat. ¶ Sūt igitur my
 steria hæc inexpertis ferè inaccessa, & ad intelligēdū difficilia. Vn
 de & in Apocal. Dominus ait: Vincētī dabo māna absconditum,
 & nomē nouū, quod nemo scit, nisi qui accipit. Per nouum autē
 nomē planū est, nouum esse, & nouā vitā significari. Quod qui
 dē esse quale sit, quātā videlicet dignitatis, puritatis, & felicitatis **B**
 nemo nouit, nisi qui accipit. Quorsum hæc? Quia nimirum de
 admirandis Eucharistiæ virtutibus & effectis (quibus pij homi
 nes in nouam vitam animantur, & diuino hoc cibo diuini quo
 dammodo efficiuntur) nobis hodie dicendum est. Quocirca idē
 ipse, qui in hoc sacramento continetur, orandus est, vt lucem no
 bis præferat: qua de hoc tanto mysterio dignum aliquid intelli
 gere & proloqui valeamus. Quòd si minus ea quæ dicentur, con
 sequi poterimus, fide tamen contenti esse debemus. Non enim
 intelligere, sed credere iubemur. Hac enim ratione exercendæ
 fidei materiam nacti erimus: quæ tunc præcipuè habere dicitur
 meritum, cum ei humana ratio nullum præbet experimentum.
 Nec fidei modò sed charitatis etiam materiam hic inueniemus. **C**
 Quod quidē Dominus in lege olim designauit, cum de pascha
 lis agni carnibus nihil in alterum diem seruari præcepit. Quod
 si quid (inquit) residuum fuerit, igne comburetis. Quis hoc Do
 mini præceptum mysterio vacare credat? Absit enim, vt infinitam
 illam sapientiam otiosum aliquid aut superuacaneum præ
 cepisse credamus. Quid igitur hic insinuare voluit? Certe cum
 in mysterio paschalis agni in cruce pro nobis immolati, aliquid
 esset, quod humanæ intelligentiæ vim superaret, id nobis maius
 diuinæ dilectionis incitamentum esse debere: cum considera
 mus tantam fuisse diuinæ bonitatis erga genus hominum ma
 gnificentiam & charitatem, vt ea pro salute nostra opera desi
 gnarit, quæ omnem humanæ mentis intelligentiā excedant: &

Apoc. 2.

Exod. 12.

D que nō minoris penē admirationis fuerit, homines ea credidisse, quā Deum ipsum effecisse. Ita enim fit, vt quod infidelibus per fidie maioris occasio extitit (dū non credunt fieri potuisse quod ipsi non assequuntur) nobis maioris in Deum charitatis stimulus sit, cū hanc tantam diuinæ largitatis magnificentiam contem-
plamur, quæ talia propter homines gesserit, quæ homines ipsi mente comprehendere non possint. Hac igitur ratione charita-
tis igne cōburimus, quod intelligentia deuorare non possumus. Vt igitur hodie hac ratione paschalis agni virtutes & mysteria audiamus, cœlestem opem sacratissimæ Virginis intercessione suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

E **H**odierna sancti Euangelij lectio tot mysterijs referta est, vt nullo modo vnicus sermo possit ea pro dignitate explana-
re, & quæ in ea mysteria latent, in lucem proferre. Sed priusquā Euangelicam lectionem attingamus, quid eam antecedit, ex-
plicandum est, quò rerum consequentiam videamus. Post cele-
berrimum illud miraculum, quo Dominus quinque millia ho-
minum quinque panibus satiauit, turbæ ad illum paulò post re-
deuntes, obiurgatæ ab eo sunt, quòd ne hoc tãto signo inspecto, fidem recepissent. Cumq; illi præstantius aliud signum petiuis-
sent, vt in illum crederent, & maius illis signum à Mose datum fuisse dicerent, qui veteres olim patres quadraginta annis paue-
rit in deserto, hac occasione Dominus pretiosas huius doctrinæ margaritas, non tam illis quàm nobis (qui in illū credimus) pro-
posuit. Itaq; longa oratione disseruit, quantò præstantiorem pa-
F nem cœlestis Pater hominibus dederit, cū Filium suum in mū-
dum misit: per quem homines non corpoream, & caducam, mul-
tisq; miserijs obnoxiam, sed spiritualement, diuinam, ac postremò
immortalem vitam viuerent. Cūq; hæc & multa alia de huius
panis dignitate dixisset, in hodierna sancti Euangelij lectione
idem argumentum persequitur dicens.

[Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.] Ad huius
sententiæ intelligentiam sciendum est, rerum conditarum quas-
dam esse, quæ tantum sunt, & non viuunt: vt elementa, lapi-
des, & metalla: quasdam verò, quæ sunt pariter & viuunt,
vt plantæ, vt bruta, vt homines, vt Angeli. Commune autem
est omnibus quæ vitam habent, vt cibum quoque habeant,
quo vitam sustentare possint. Vnde alia quidem aluntur terra

Tob. 12.

alia aqua, alia aëre, alia verò sublimiorem quidem cibum habent. **A**
 Angeli enim qui vitā habent, cibum quoq; suum habent, quo pa-
 seuntur & sustentantur. Vnde Raphael Angelus ad Tobiam ait:
 Videbar quidem manducare & bibere: sed ego cibo inuisibili &
 potu, qui ab hominibus videri non potest, vtor. Hoc enim discri-
 men inter viuentia est, quod quæ corporea sunt, corporeo: quæ
 verò spiritualia, spirituali cibo aluntur. Cū autē solus homo in-
 ter omnia, quæ vitam habent, ex corpore simul atq; spiritu com-
 positus sit, consequens est, vt duplici egeat alimento: quorum al-
 tero corporis, altero spiritus vitam sustentare valeat. Et illud qui-
 dem habet commune cum brutis, quorum naturam participat,
 hoc verò cū spiritualibus substantijs, qua ratione eius anima spi-
 ritualis quoq; substantia est. Quo fit, vt communem cum illis ci-
 bum habeat, quorum conditionē & naturā participat. **B**
 D. August. ait, Non aliunde viuūt homines, & aliunde Angeli.
 Idem enim vtriusq; cibus est, sed dissimiliter tamen illi enim Deū
 aperta facie videndo atq; fruendo fatiantur, & beatam vitam vi-
 uunt: nos immensam eius pulchritudinem & bonitatē contem-
 plantes & amantes, spiritualem vitā, quæ per charitatem est, viui-
 mus. Spiritualis quippè vita in Dei dilectionē cōsistit. Qui enim
 diligit, viuūt: qui autē non diligit, non viuūt: dicente Ioāne, Qui nō
 diligit, manet in morte. Vnde est illud, Perdit quod viuūt, qui
 Deum non diligit. Constat igitur ex his quæ diximus, Deum ip-
 sum & Angelis & mentibus nostris cibum esse: quo illi quidem
 beatam, nos autem spiritualem vitam viuimus.

Aug. super
Psal. 30.

1. Ioan. 3.

Cū igitur in hoc sacramentorum omnium maximo verē
 Deus ipse sit, rectē Saluator in sacra huius diei lectione ait: [*Caro*
mea verē est cibus, & sanguis meus verē est potus.] Talem utiq; cibum
 animarum nostrarum dignitati conuenientem diuina prouiden-
 tia destinare debuit. Cū enim ea maiorem rerum magnarum
 quàm minimarum curam habeat: anima verò nostra multis par-
 tibus sit corpore præstantior: quæ tam multa ciborum genera
 alendis corporibus terra mariq; procreauit, tot fruges, tot arbo-
 rum fructus, tam multas auium, piscium, & quadrupedum species,
 tot pigmentorum atq; condimentorū varietates, aliquid certē
 his omnibus longē præstantius, hoc est, cibū anime nostre digni-
 tati conuenientem debuit prouidere: qui non alius (vt ante dixi-
 mus) quàm ipse Deus est, qui in hoc sacramento continetur.

¶ Nec miremini cū tot ciborum genera nutriendis corporibus

pro-

D procreata sint, hunc vnum cibum animabus nostris prouisum fuisse, quia hic vnus omnium in se spiritualium ciborum virtutē atq; suauitatem continet. Natura enim ea quæ imperfecta sunt, multiplicat: vt omnia simul efficiant, quod singula minimè possunt. Quæ verò perfecta sunt, singularia sunt. Vnde vnus tantum Sol in mūdo est, qui perfectissimè lucet: plurima verò astra, quia lux eorum imperfecta & exigua est. Quia igitur in hoc cibo ille continetur, qui continet omnia, vnus vtiq; esse debuit: quia vnus ipse in star omnium, & supra omnia est. Vnde appositisimè per illud Manna Patribus exhibitum adumbratur, quod omnium in se saporum suauitatem referebat.

E Quia igitur panis hic verus animarum cibus est, ideò omnes ciborum fructus & vtilitates perfectissimè in eo inueniuntur. Nō enim metaphoricè, sed verè ac propriè cibus, non quidem corporum, sed animarū est. Vnde in Florentina Synodo definitū fuit, cœlestem hunc cibum ea omnia in piorum mentibus efficere, quæ corporei cibi in corporibus operantur. Quia verò hac breui definitione multa continentur, ea nos sigillatim in præsentī conuersione explicabimus, præsertim cum Dominus in sacra huius diei lectione hoc idem significare voluerit.

Se finit...
progen...
...

§. I.

I Principio igitur quemadmodū corporeus cibus corporis vitam sustentat, ne per mortem vitali humore absumpto deficiat: ita spiritualis hic cibus mentem in vita iustitiæ conseruat, ne in lethale peccatum ruens, ab hac spirituali vita cadat.

I.

F Cibum item corporeus, vires & robur corpori addit. Quod quidem qui pedibus iter faciunt, experiuntur: qui exhaustas itineris labore vires sumpto cibo, potuq; restaurant. Hoc autē vel maxime huic cœlesti cibo conuenit: qui spiritualem dignè sumētibus virtutem & robur confert: quo per arduum virtutis iter constanti & infracto animo gradientur. Cuius rei gratia viatici quoque nomen habet, quod robur & fortitudinē huiusmodi viatoribus impartitur. In cuius rei typum, legimus Eliam, vbi subcineritium illū panem ab Angelo oblatum comedisset (qui spiritualis huiuscibi imaginem gerebat) eius virtute atque fortitudine quadraginta diebus sine alio cōmeatu iter fecisse, donec ad montem Dei Oreb perueniret. Cum ergo nos quoq; fratres ad cœlestis patriæ montē (cuius ille figurā gerebat) contendamus, & via hæc lōga, & ardua, & multis offendiculis impedita sit, existi-

II.

3. Reg. 19.

met quisque nostrum dici sibi ab Angelo, qui Eliam excitavit, **A**
 Surge, comede, grandis enim tibi restat via. Quam quidem viam
 quis sine hoc cœlesti viatico ingredi poterit? Hæc vox fratres au-
 ribus vestris in hac præcipuè solennitate inculcanda est. Multi
 enim sacramenti huius dignitati satisfecisse se putant, cum illud
 quanta possunt solennitate & pompa per vias publicas circunfe-
 runt & comitantur (quod quidem obsequium summo & meri-
 tissimo illi iure debetur) at non minus illud venerantur, qui intra
 cordis sui penetralia quanta possunt deuotione atque religione
 suscipiunt. Hic enim præcipuus eius vsus est, ad quem ab autore
 salutis nostræ fuit institutus. Est utique pium & sanctum, cœle-
 stem hunc panem per vias publicas ab omnibus adorandum cir-
 cunferre: nequaquam tamen pietas & deuotio nostra in hoc **B**
 sistere, sed vltius etiam progredi debet, & ad eius esum aspira-
 re: illumque intra cordis hospitium deuotè excipere. At nos la-
 bor nostro parcentes, & mentis nostræ domicilium purgare re-
 culantes, illud quidem diligenter exequimur: hoc verò magna
 pars fidelium omittit.

II.

Est & alia cœlestis huius panis virtus, in qua etiam cum corpo-
 reo alimento maximè conuenit. Hoc enim non solum vegetat
 & alit corpora, sed etiam auget: vnde infantum corpora quoti-
 diano cibo adolefcunt, & ad iustam corporis magnitudinem per-
 ueniunt: hic verò cibus quotiescunq; sumitur, gratiam auget, cæ-
 teraq; Spiritus sancti dona & virtutes, per quas piorum mentes
 de virtute in virtutem proficientes, in spiritali vita adolefcunt:
 atq; ex paruulis qui lacte egent, in viros perfectos euadunt. Hinc
 D. Thom. nullum sacramentum hoc salubrius esse ait, quod per **C**
 illud virtutes augeantur, & mens omnium spiritalium charisma
 tum abundantia impinguetur. Vnde Tertullianus, Ore, inquit,
 percipis corpus Domini: & intus anima de Deo saginatur.

III.

¶ Ad hæc, cibus etiam corporeus exhaustū labore aut ægritudi-
 ne corpus redintegrat atq; restaurat: quod quidem spiritalis hic
 cibus in piorū mentibus efficit. Proprius quippe eius effectus est
 spiritalis refectio, hoc est, debilitati spiritus instauratio. Noxius
 quippe cōcupiscentiæ nobis innatæ calor assiduè spiritalia bo-
 na depascitur, dū nos vi atq; propensione sua à spiritalibus ad car-
 nalia bona, tanquam sibi familiaria & cognata auocat. Aduersus
 aut hunc lapsæ naturæ morbum, cœlestis hic cibus à Dño insti-
 tutus est: qui dum nos cœlestium rerum suauitate pascit, à car-
 nalibus,

Dnalibus delicijs ad spiritualium rerum amorem reuocat. Qua de causa Diuus Thom. hoc sacramentum frequentius sumendū esse ait, quò illius virtute languentē animi feruorem atq; deuotionē frequēti eius vsu renouemus. ¶ Hæc enim inter ceteras humanæ vitæ miseras vel prima vel summa est, quod cum infixa nobis in visceribus permaneat concupiscētia, deuotio tamē & charitatis feruor adeò tenui (vt ita dicam) filo nobis colligata sunt, vt minimo negotio aufugiant: aut certè languescant, nisi eas causas vrgeas & frequentes, à quibus hi vere pietatis affectus proficiscuntur. Quemadmodum enim si ab igne feruētem aquā dimoueas, ad natiuam protinus ea reuertitur frigiditatē (hæc enim naturalis est, illa verò aliunde, ab externa videlicet causā profecta) ita concupiscētia, quæ nobiscū nata est, nobiscū etiā in hac vita perseuerat: deuotio verò & charitatis feruor aliūde quidē, hoc est, à supernaturali Dei dono & sacramentorū virtute, & deuota spiritualiū rerum cōmentatione atque cōsideratione dimanat. Quò fit, vt si hæc deuotionis fomēta subtraxeris, ipsa deuotio vel frigeat, vel omnino concidat: cum tamen concupiscentia perpetuò visceribus nostris infixa hæreat, quæ frequentissimè nos ad malum sollicitat. Cum ergo præcipua feruoris huius ac deuotionis causa sit diuinissimum hoc sacramentum, consequens est, vt piè ac religiose frequentari debeat: quò eius virtute, intermissa deuotio reparetur & coalescat.

Simil.

¶ His omnibus illud etiam adijciendum est, in quo diuinum hoc mysterium corporei alimenti naturam maximè refert. Alimenti quippe corporei proprium est, edentis corpus ad naturæ suæ temperamētum paulatim trahere. Sic videmus piscium carnes, quòd aqua nutriuntur, frigiditas esse atq; humiditas, quòd videlicet eorum cibus aqua sit, quæ natura frigida atque humida est. Hinc medici, intelligentes testudinis carnes ad esum eorum, qui phthisis morbo laborāt, cōmodissimas esse (quæ tamen horroris quidpiam edentibus afferant) gallinarū pullos eius carnibus nutriunt atq; saginant: qui hoc alimento educati, eandē vim quam testudinis caro aduersus hunc morbum habent. Hæc autē corporei cibi proprietates multò magis in hūc Angelorū panē, quàm in quouis alium cibum cadit. Cæteri nanq; cibi in edentis substantiam & naturam conuertuntur. At coelestis hic cibus nullo modo in naturam aliti transit, sed alitum tamen ipsum transformat in se. Hinc Dominus ad Augustin. Cibus, inquit, sum

V.

Simile.

Simile.

grau.

grandiū: cresce, & manducabis me. Nec tu me mutabis in te, sicut **A**
 cibum carnis tuæ, sed tu mutaberis in me. Ex qua quidem muta-
 tione præcipuus huius venerabilis sacramēti effectus colligitur,
 qui est (vt D. Tho. ait) paulatim diuinos (hoc est) puros, sanctos,
 innocentes, & immaculatos eos efficere, qui illud deuotissimis
 & supplicibus animis frequentant. Hoc est autem quod Salua-
 tor in sacra huius diei lectione præcipuè docet, cum ait, *Qui man-
 ducat meam carnem, & bibit meum sanguinē, in me manet, & ego in illo.*
 Quid autem ex hac mansione consequatur, idem ipse altissima
 similitudine explicat, cum protinus subdit, *Sicut misit me viuens Pa-
 ter, & ego uiuo propter Patrē: & qui māducat me, & ipse uiuet propter me.*
 Hoc est, sicut vita mea eadē quæ Patris est, quia Pater est in me:
 sic vita eius in quo ego permansero, vitæ meæ similis erit, hoc
 est, innocentia, iustitiæ & sanctitatis meæ puritatem & imagi- **B**
 nē referet. Hāc autē tantā hominis permutationē (qua nouum il-
 lud nomē quod in Apocal. pio homini, vt antea diximus, tribui-
 tur) quis intelligere potest, nisi qui eam diuino munere est asse-
 quutus? Hac enim de causa vos initio concionis huius præmonui
 fratres, hæc diuinæ gratiæ munera, quibus homo in nouam tran-
 sit creaturam, vt in expertis mentibus obscura, ita fide sola perci-
 pienda esse.

§. II.

¶ Sunt præterea inter cibos nonnulli adeò salutare, vt non mo-
 dō inter alimenta, sed etiam inter medicamenta computari so-
 leant. Quæ quidem virtus vsque adeò cœlestis huius cibi pro-
 pria est, vt non minus medicamenti, quàm alimenti nomen re- **C**
 tineat. Hinc. D. Cyprian. Panis, inquit, iste substantialis ad to-
 tius hominis vitam salutemque proficit, simul medicamentum
 & holocaustum, ad sanandas infirmitates, & purgandas ini-
 quitates existens. Est autem medicamentum exitialis cuius-
 dam morbi, qui totam generis humani naturam infecit, qui-
 que malorum omnium siue corporis, siue animæ seminarium
 est. Decebat autem, vt humani generis conditor & modera-
 tor Dominus, qui tot salutare herbas, tot lapillos, ac tam mul-
 ta medicamētorum genera curandis corporum morbis procrea-
 uit, nequaquam nobilissimam mundi partem, hoc est, mentem
 nostram desereret, quæ multò pluribus & grauioribus mor-
 bis obnoxia est. Sed præcipuus tamen eius morbus, & aliorum
 omniū origo, is est, quem Theologi propter multiplicem nocēdi

vium

D. Tho.

Apoc. 2.

Cypria. in
ser. de ecc-
na. Domini

D vim multis nominibus appellant. Alij enim concupiscentiam siue cupiditatem, alij naturę languorem, alij peccati fomitem, alij naturę vitium, alij tyrannum, alij stimulum carnis nuncupāt. Apostolus verò modò legē mēbrorū, modò corpus peccati, modo carnē, modò etiā peccatū vocat: nō quòd re vera peccatum sit, sed quod peccatorum omnium sit incētor & instigator.

A quo quidem morbo Apostolus vehementer liberari cupiens aiebat, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Porrò autem aduersus hunc exitialem naturę morbum, præsentissimum huius sacramenti medicamentum medicus cœlestis instituit: cuius virtute mēs nostra spiritali dulcedine refecta atque inebriata, facilè quæuis carnalia bona, tanquam maiorum irritamenta & peccati fomenta repellit. Quod quidem apertè D. Bern. testatur his verbis: Feruore spiritus, feruor ex-

Rem. 7.

Etinguitur aliorum desideriorum, & pestiferam dulcedinem vitiorum, iucunditas spiritalis vnctionis excludit. Hoc ipsam autem singulari quadā huius sacramenti virtute fieri idē ipse Bern. testatur his verbis: Si quis vestrum fratres, non tam sæpè modò tam acerbos sentit motus iracundiæ, luxuriæ, inuidiæ, aut cæterorum huiusmodi, gratias agat corpori & sanguini Domini: virtus enim sacramenti operatur in eo. Hæc ille. Itaque affectus & turbidi motus, qui in inferiori animæ nostræ parte sunt, hoc cœlesti cibo ita sopiuntur & mitigantur, vt quo tempore deuotionis ardor mentē occupat, vix quicquā molestiæ nobis exhibeāt, neque importunis clamoribus atque latratibus obsrepāt.

Bernard.

Idem.

Liceat autē mihi per vos fratres, huius rei imaginē fabuloso quodam exemplo ante oculos ponere, Fabularum nanque exemplis quanuis probare nihil possimus, multa tamen (vt Euseb. Emis. ait) quæ obscuriora sunt, explicare possumus. Narrant igitur fabulæ Poëtarū, Æneam, cum ad manes inferos visendi patris Anchisæ gratia descendere voluisset, à Sybilla medicatum panem accepisse, quem is in tricipitis Cerberi os (qui aditū eius loci viuus inhibebat) projiceret: quo eius rabiem & furorem mitigaret atq; sopiret. Sic enim fore, vt tutus illi ad inferos ingressus atq; egresus pateret. Hoc exemplum quanuis fabulosum, tamen & naturæ nostræ morbum & remedium, appositissimè exprimit. Intra pectus quippe nostrum triceps hic Cerberus latet, nempe concupiscentia: à qua triplex prodit honoris, diuitiarum, & voluptatum amor: qui vehementissima harum rerum fame ita labo-

*Eus. Emi.
in homil.
de Pasch.*

rat,

rat, vt propter illa consequenda sursum ac deorsum misceat atq; **A**
 verset omnia. Huius verò tanti mali remedium est panis iste,
 Dei virtute, sacerdotumq; ministerio sacratus: qui piè, religio-
 se, atque frequenter susceptus, miro modo tricipitis huius canis
 rabiem atq; famem sedat ac temperat. Sed à fabulis ad rem se-
 riam venientes, hoc ipsum arca testamenti, quæ sacramenti hu-
 ius imago erat, nobis etiam repræsentat: quæ vbi primum fluen-
 ta Iordanis attigit, eius aquæ substiterunt, naturalemq; cursum
 & impetum, quo ad ima ferebantur, retinuerunt. Quod miracu-
 lum Propheta vehementer obstupescens, exclamat: Quid est tibi
 mare quod fugisti? & tu Iordanis quia conuersus es retrorsum?
 Nimirum à facie Domini substiterunt aquæ, & eius virtutis præ-
 sentia compressæ sunt. Quòd si hoc tantopere Propheta mira-
 tur, quanto mirabilius est, varios multiplicesq; cordis nostri mo-
 tus & cupiditates, quæ lapsæ naturæ vitio ad ima atque terrena
 deuergunt, comprimi atq; frænari, & vel immotos manere, vel
 ad superiora, spiritu post se trahente, consurgere? Verè non mi-
 nus hoc mirabile est, quàm quod Iordanis aquæ subsistant, & ad
 superiora refluant, vel in vna mole consistant. Verùm hæc muta-
 tio à facie Domini esse dicitur: quia nimirum virtus & præsentia
 huius sacramenti miranda hæc operatur.

Cæterum cum inter alios impotentes animi motus, libidi-
 nis ardor vehementissimus sit (hoc enim maximum lapsæ na-
 turæ vulnus esse Theologi consentiunt) huic quoque vulnere sa-
 nando mirum in modum huius sacramenti virtus confert. Quam
 rem illa Prophetæ verba non obscure significant. Quid enim bo-
 num eius, aut quid pulchrum eius, nisi frumentum electorum,
 & vinum germinans virgines? Quod verò aliud frumentum ele-
 ctorum, nisi hic Angelorum panis? quod vero vinum, nisi san-
 guis Christi est: qui sub vini specie continetur? Aliud nanque vi-
 num non germinat virgines, quin potius virginitatem impug-
 nat, Apostolo testante, qui ait: Nolite inebriari vino, in quo est
 luxuria. Hoc autem celeste vinum tam longè ab hoc vitio abest,
 vt germinet virgines: quia libidinis ardorem vi sua extenuat, &
 pudoris atque honestatis amorem ingenerat. Vnde cum vir
 quidam vehementer à spiritu fornicationis impeteretur, nec ob
 hoc sacram Eucharistiam sumere auderet, iussus est à confessa-
 rio, vt præmissa peccatorum confessione, quanta posset humili-
 tate ac deuotione, ad hoc diuinum mysterium accederet. Quod
 vbi fe-

Ios. 3.

Psal. 113.

Zach. 9.

Eph. 5.

B

C

D ubi fecit, vehemens ille concupiscentiæ ardor ita sopitus est, vt nullum sui vestigium eo tempore reliquerit. Neque enim ante immaculati agni præsentiam immundus fornicationis spiritus stare potuit.

§. III.

¶ Hæc de huius diuini sacramenti virtutibus & institutione dicta sint: in qua diuinæ providentiæ ordo atque sapientia mirabiliter elucet. Cum enim ea suauiter atque sapienter omnia disponat, qua via mors introiuit in mundum, eadem vitam mundo reddere curauit. Quatuor quippè ad mundi interitum conuenerunt, nempe vir inobediens, superba mulier, arbor interdicta, ac vetitusa Domino cibus. Totidem verò quatuor Dominus ad mundi instaurationem destinauit. Aduersus nanque inobedientem hominem, alterum vsque ad mortem obedientem opposuit. Aduersus autem foeminam superbientem, foeminam deuotissima se humilitate submittentem. Aduersus interdictam arborem paradisi, vitale lignum Dominicæ crucis. Aduersus autem mortiferum illum cibum, viuificum hoc Domini corporis sacramentum. Sicut ergo mala omnia quæ importauit primus homo, sustulit secundus: & quæ inuexit Eua, repulit Maria: & quæ protulit arbor mortis, vitæ arbor eliminauit: ita mala omnia quæ lethalis ille cibus intulit in mundum, hic viuificus panis propulsauit è mundo. De illo cibo dictum est: In quacunque die comederis ex illo, morte morieris: contra verò de hoc in præsentī Euangelio Dominus ait: *Si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum.* Ille igitur mortis, hic vitæ cibus est. Atque ita demùm impletum est quod Ecclesiast. ait: Omnia duplicia, vnum contra vnum, & non fecit quidquam deesse. Sic enim diuina providentia non solum in operibus naturæ, sed etiam gratiæ, contraria contrarijs curat, & ne res sapienter ab eo constitutæ intereant, aliarum vim aliarum virtute vel temperat vel repellit.

Cum ergo tam multa in nos beneficia Dominus per huius diuini sacramenti virtutem contulerit, quid nos facere par est fratres, nisi vt immortales illi pro hoc tâto munere gratias agamus? vt illum perpetuis laudibus celebremus? vt illum tota mente, totisq; viribus diligamus? qui sic nos visitare, sic alere, roborare, oblectare, reficere, illuminare, nobiscū vnum fieri, in mentibus nostris habitare, præsentis suæ maiestate honorare, & meritorū

atque

Genes. 2.

Eccles. 42.

Eccles. 42.

atque laborum suorū participes efficere dignatus fuerit? Quas er
 go illi gratias humana infirmitas pro his tantis donis agere po-
 terit?

Quia verò huius tanti muneris largitor Dñs intelligebat, nos
 huic tanto beneficio pari animi gratitudine respōdere nō posse,
 idē ipse qui beneficiū cōtulit, pro nobis gratias egit. Cū primū
 enim sacramentū hoc instituit, eleuatis oculis in cœlum æterno
 Patri gratias egit, quòd de eius beneplacito & consilio hoc tan-
 tum munus ad imbecillitatis humanæ remediū institui voluerit.
 Vt enim Pater æternus propter Vnigeniti sui merita nos in fi-
 lios adoptauit (dicēte Ioāne, Videte qualē charitatē dedit nobis
 Deus, vt filij Dei nominemur & simus) ita propter eadē merita
 hoc summū nobis cōtulit beneficiū, vt ad ei⁹ mēsam asideamus, B
 & Angelorū pane satiemur. Idē enim Vnigenitus Dei, qui An-
 gelos reuelata facie satiat in patria, nos eadē velaminibus tecta re-
 ficit & sustentat in via. Quod quātæ dignitatis & gloriæ sit, hoc
 exemplo poterit indicari. Inter nouissima verba atque mādāta,
 quæ Dauid moriens Salomoni filio proposuit, hoc vnū fuit, vt fi-
 lij Berzellai Galaaditis perpetui mensæ eius conuiuæ essent. Sic
 enim ad filium ait: Sed & filijs Berzellai reddes gratiam: occurre-
 runt enim mihi, quādo fugiebā à facie Absalonis fratris tui. Hoc
 est, quo tempore totus penè Israeliticus populus me deserto,
 Absalonem sequebatur, hic mihi fidus amicus extitit, & copio-
 sum mihi & exercitui præbuit cōmeatum. Cuius beneficij me-
 mor, filijs eius hætenus rependi gratiam: sed nec hac vicissitudi-
 ne contentus, hoc etiam tibi fili commendo, vt communem te-
 cum mensam habeant. Nescio quid in hac parte mirari prius de-
 beam, an fidem Berzellai, qui eo tempore Dauidi fidus extitit,
 quo illum omnes reliquerunt, quanuis intelligeret, quantum
 sibi liberisq; suis periculum impenderet, si victoria in alteram
 partem inclinaret: an Dauidis memorem huius beneficij ani-
 mum, qui non contentus tota vita singularibus beneficijs gra-
 tiam, filijs eius rependisse, extremum adhuc spiritū agens (cū
 vix sui homines meminerunt) amplissimum hunc mensæ Salo-
 monis honorem illis impendi præceperit. Quæ quidem mensa
 vsque adeò magnifica & splendida erat, vt inter cætera quæ Re-
 gina Saba ita demirabatur, vt non haberet vltra spiritum, cibi
 quoque mensæ eius, & pincernæ, & famulorum seruientium ve-
 stes memorentur. Quàm felicem autem conuiuæ isti illam pa-
 tris

1. Ioa. 3.

3. Reg. 2.

Tris sui fidem eo tēpore existimarent, propter quā tanto se honore affectos animaduertent: quæ semel quidem seruata, tantam illis tamq; diurnam gloriam peperisset? Quo exemplo intelligere licebit fratres (vt hoc obiter admoneamus) quā felices præteritæ vitæ lachrymas & labores suos pij, omnes in cœlo existimabunt: propter quos Angelorum choris associati, suauissimis illis dapibus in veri Salomonis mensa sine fine fruētur. Hoc quale sit, neq; verbis exprimi, neq; cogitatione cōprehendi potest. Sed ad institutum redeamus. Sicut filijs Berzelai propter fidem & merita patris hæc tanta gratia collata est: ita Pater æternus propter Christi merita (quem Isaias futuri seculi patrem appellat) hic tantus honor nobis est impensus, vt ad omnipotentis Dei mensam in hoc etiam exilio sedeamus, & eo ipso pane, quo

E is vescitur (nempe Filio suo) nos quoque vescamur: vt per illum modò in spirituali vita nutriamur, ac de ipso postmodum in cœlesti gloria satiemur. Cæterum quanuis neq; in præsentī seculo nec in futuro etiam dignas tanto munere gratias agere valeamus in futuro tamen hoc multò aliter faciemus, cum vitalis huius cibi merito sempiternam nos vitam assequutos esse videamus. Vt enim Saluator in præsentī lectione docet, hoc distat cibus hic ab eo qui Patribus exhibitus in deserto fuit: quòd ille quidem mortalem vitam, iste sempiternam largiatur. Sic enim ait: *Hic est panis qui de cœlo descendit. Non sicut manducauerunt patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Vbi ergo æterna vita huius panis beneficio fruemur, tunc demum meritas pro eo benignissimo largitori gratias agemus. Nunc verò tantas agamus, quantas maximas animi nostri concipere possunt.

E Deinde illud etiam ex his quæ hæcenus dicta sunt, sequitur: vt quando Christus Dominus pretiosi sanguinis & passionis suæ meritis has tantas gratiarum atq; cœlestium donorum opes (quæ in hoc venerabili sacramento continentur) nobis promeruit, nullo modo cōmittamus, vt nos ab huius tanti beneficii participatione secludamus, & illius animum (neglectis eius beneficijs) grauitè offendamus. Magis enim torquere solet mercenarium fraudatio debitæ mercedis, quàm labor operis. Vnde scriptum est, *Qui effundit sanguinem, & qui fraudat mercenarium mercede sua, fratres sunt. Hoc est, eiusdem criminis rei sunt. Non horret autem Seruator noster mercenarij nomen, qui se ad ministrandum nobis venisse ait, quemq; Apostolus sanctorum ministrum*

Secundum

Eccles. 34.

Matt. 20.

Heb. 8.

Esaï. 53.
Ibidem.

strum vocat. Huius verò siue ministrum, siue mercenarij merces, salus & vita nostra est, quam nobis per mortem suam promeruit: Hanc enim illi mercedē cœlestis Pater promissit, cum per Prophe-
tam dixit, Pro eo quod laboravit anima eius, videbit & saturabitur. Et, Si posuerit pro peccato animam suā, videbit semen longævum, &c. Tunc ergo piū hunc mercenariū mercede sua fraudamus, cum spiritualis & æternæ vitæ subsidijs (quæ ille nobis in hoc sacramento reliquit) propter ignaviā & socordiā nostrā uti nolimus. Quod cum facimus, fratres eorū sumus, qui eius sanguinē crudeliter effuderunt: illi enim sanguinē fuderūt, nos verò sanguinis eius fructum rejicimus. ¶ Neque verò quisquā se solo cœlestis huius panis desiderio totū eius fructum percepisse credat. In cœteris enim virtutum officijs, cum voluntas ad piū opus efficax & prompta est, eadē meriti ratio apud illum manet, qui bonæ voluntatis prospector est. In sacramentorum tamen per-
ceptione nunquam eadē voluntatis propensio sine opere tātum valet, quantum voluntas ipsa operi adiuncta. Sacramenta enim vi sua (hoc est, ut aiunt, ex opere operato) gratiam dignē recipiētibz conferunt: cuius fructu privatur, qui ea minimē percipiūt, quanvis devotionis suæ fructu minimē fraudentur.

Matt. 8.
Luc. 19.

D. Thom.

¶ Nec alij rursus timoris & reuerentiæ nomine excusari ab hoc cœlesti conuiuio debent: quanvis hic timor meritō laudandus sit. Laudatur enim Centurio, qui præ timore & reuerentia Dominum ad se ingredi nō est passus. Laudatur cōtrā Zachæus, qui alacriter illum in domo sua excepit. Sic igitur laudantur, qui religioso timore ad hanc mensam accedere non audent, & laudantur item, qui timoris & devotionis studio extimulati audent.

¶ Quanvis autem vtrique laudē mereantur, quia tamen (vt Dicitur Thom. ait) timori amor antefertur, satius est, ob amorem ad illud accedere, quā ob metum & reuerentiam ab eo abstinere.

¶ Neque illorum etiam excusatio admittenda est, qui dicere solent, satis sibi esse id præstare quod Ecclesia præcipit, quæ nos semel in anno ad hanc mensam accedere iubet. Quanvis enim hoc sufficiat ne violati præcepti rei simus, dolendum tamen vehementer est, quod se homines hoc tanto beneficio,

tantisque diuinæ gratiæ opibus, Christi Domini labore partis, sponte sua privare volint. Quæ fiat autem opes istæ, Apollolus magnificè illa oratione insinuat, cum ait: Militi autem sanctorum altissimo dicitur est gratia hæc euangelizandi. Quibus imperue

Dperuestigabiles diuitias Christi, &c. Idemque alibi: Quibus voluit Deus notas facere diuitias sacramenti huius in Gentibus, qui est Christus Iesus. Constat autem, fideles omnes, quoties ad hoc sacramentum dignè accedunt, harum diuitiarum participes fieri. Quisquis igitur sufficere sibi ait, quotannis semel communicare, perinde est ac si dicat, Nolo nisi semel in anno tantarum diuitiarum (quæ nobis in hoc sacramento conferuntur) particeps fieri. An non igitur verè deplorandus est, quisquis re ipsa hoc testari videtur?

Colof. 1.

Ceterum non ita fideles ad frequentiore[m] huius sacramenti usum adhortamur, vt nō illos etiam officij sui admoneamus, hoc est, qua cordis & corporis puritate ad illud accedere debeant. Meminisse enim oportet scriptum esse, Domum tuam decet sanctitudo Domine in longitudine dierū. Et, Iustitia & iudicium, præparatio sedis eius. His namq; iustitiæ opibus domus ac sedes Dei adornanda est, & omnes ab ea vitiorum sordes eluendæ, quò dignum illi habitaculum præbeat. Hinc D. Athanasius, Si quis, inquit, gulositate, aut turpium consensu cogitationū, quasi luto cõtaminatus est: si quis odio & iniuriarum recordatione quasi vertigine affectus est: si quis inuidia, aut ira perturbatus est: si quis superbia, aut arrogantia victus, is ad diuina & pura hæc mysteria accedere non auit, priusquã ea per penitentiam diluat, & se ipsam ab omni carnis & spiritus inquinamēto repurget. Haftenus ille.

¶ Quia verò diuinum hoc sacramentū per os nostrum in animã intrat, præcipua oris cura habenda est, vt purus ille aditus sit, quo ad nos vita descendit. Hoc est, vt os nostrū ab omni turpiloquio detractio[n]e, mendacio, periurio, conuitio, & imprecatione, qua Dei creaturas Dæmoni deuouemus, purum & integrū sit: ne quo aditu ad nos Deus ingreditur, Dæmon vnquã ingrediatur. Hoc igitur à vobis postulo fratres, vt externū cultum, què hodie huic diuino sacramento omnes exhibuimus, spiritualiter etiam exhibendum curemus. Vias enim omnes per quas dominicum corpus circumducitur, repurgauimus, parietes aulae velauimus, solum iuncis & viridantibus arborum ramis strauimus, & quidquid ornamentis excogitari potuit, adhibuimus. Cum igitur per os nostrum (vt modò dixi) in cor nostrum idem Dñs ingrediat, non solum cor (in quo ipse sibi sedem eligit) sed via etiam qua illi aditus ad cor nostrum patet, ab omni vitio purganda, & virtutum aulais adornanda est. Sic enim fiet, vt qui dignū Deo

Tertium.

Psal. 92.

Psal. 88.

Athanas.

habitu in mente nostra parauimus, in æternam tandem ta
 bernacula ab ipso recipi mereamur: in quibus illum non sub his
 accidentium velaminibus, sed in ipsa immensæ pulchritudinis
 suæ specie atq; decore videbimus, amabimus, laudabimus, & per
 petuis hymnis & canticis in secula seculorum celebrabimus.

**In eodem festo sacratissimi corporis Chri
 sti concio secunda: quæ primum de coelestis panis hu-
 ius virtute, deinde de frequentiori eius
 vsu differit.**

THE. Caro mea verè est cibus. Ioan. 6.

B

CVM leprosi quidam post diuturnam vr-
 bis Samariæ obsidionem & diram famem, in
 hostium castra venissent, hostesq; Deo il-
 los perterrefaciente, obsidionem soluissent
 eosq; abijisse intellexissent, vbi primum ci-
 bis ibidem inuentis, famem sedassent, &
 spolia nonnulla quæ fugientes hostes re-
 liquerant, surripuissent, dicere inter se coeperunt, Non rectè fa-
 cimus. Hæc enim dies boni nuntij est: si tacuerimus, & non indi-
 cauerimus, criminis arguemur. Hoc exordio in præsentī concio
 ne vt i volui fratres: quia cum nos, qui beneficio Domini sacerdo-
 tum officio fungimur, ad mensam Domini sedētes, Angelorum
 pane quotidie reficiamur, officio nostro abuti videbimur, nisi
 vos hoc faustissimo & lætissimo die eiusdem conuiuijs, eius-
 demque coelestis panis participes nobiscum efficiamus, & quas
 diuinæ gratiæ opes nobis Dominus in hoc sacramento relique-
 rit, annunciemus. Vt hoc autē piè & religiosè præstare possi-
 mus, coelestem opem sacratissimæ Virginis interuentu supplici-
 ter imploremus.

4 Reg. 7.

A V E M A R I A.

EA est fratres dilectissimi, donorū & gratiarū abundātia, quæ
 passionis & mortis Christi merito hominibus collata est, vt
 Esaias Propheta, qui reuelatione summi Patris has tātas opes in
 spiritu

Isai. 64.

D spiritu viderat, exclamarit. Oculus non vidit Deus absq; te, quæ præparasti expectantibus te. Quæ quidē verba de opulentia donorū & gratiarū Christi esse accipiēda, & interpretes hoc in loco docent, & expectādiverbū non obscure designat, quādo ea salus & gratia eo tēpore nō donata, sed expectata erat. Cuius gratiæ opes, & magnificentiā vir sanctus nec hominibus, nec Angelis, sed soli Deo notas esse ait: vt potē qui solus incarnati verbi dignitatē, solus summi illius sacrificij meritū & efficaciam & cognitā habeat. Hāc porrō gratiarū abūdantiā idē Prophetā non semel sub aquarū & fluuiorū nomine designauit, vnde Ecclesiam Christi, locum fluuiorū, riuos latissimos & patētes appellat, qui

Esa. 33.

E bāt autē de spirituali cōsequēti eos petra, petra autem erat Christus. Sicut enim petra illa virga percussa pereūti populo aquas propinavit (quibus eius sitim extingueret, & arētia corpora refrigeraret) ita Christus à Patre propter scelus populi sui percussus, largissimas omniū gratiarū aquas pereunti mūdo effudit: quibus animarū nostrarū sitim extingueret cupiditatū cōstū tēperaret, sordes peccatorū ablueret, sterilēq; bonorū operū terrā fecūdis imbribus irrigaret. De hac autē petra Apostolus ait, quod eos cōsequebatur, quos ante satiauerat. Quē locū Euse. Emil breuiter exponēs ait: Qui de Christi biberit gratia, sequitur eū Christi misericordia, quæ illos potissimum fouet, illos dirigit & comitatur, quos antea gratiarū suarū participes effecit. Qua quidem

1. Cor. 10.

F ex re apparet, quā sit spiritualis hęc petra magneti dissimilis: magnes enim ferrum ad se trahit. Christus verō Dñs propter ingentē amoris vim illos sequitur & comitatur, quos ardētī amore complectitur. Quod cum alijs beneficijs faciat, tū maximē hoc diuino sacramento efficit, quo nobiscum permanet in æternum. Quo nomine sponsam Cāt. gloriatur cum ait: Dilectus meus mihi, & ego illi: qui pascitur inter lilia, donec aspiret dies, & inclinentur vmbra. Hoc est, perpetuò mecum dilectus meus manebit, quādiu diurnæ lucis & vmbrae vicissitudo durabit. Felices igitur illi, qui horum temporum dignitatem agnoscentes, tantis diuinæ gratiæ opibus fruuntur, quas & perpetuò, & ad manum positas semper habent: infelices autem illi, qui hanc tantam salutis & felicitatis occasionem vitio suo vacuam abire patiuntur.

Euse. Emil.

Dissimil.

Cant. 2.

tiuntur. Sed iam tempus est, vt sigillatim huius diuini sacramēti A virtutes exponere incipiamus, quas Dominus in hodierna sancti Euangelij lectione sub cibi similitudine declarat his verbis.

Pars Prior. §. I.

Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus] Dicitio verè, bis hoc in loco repetita, tum huius mysterij (quod omnem humanæ rationis vim superat) certissimam virtutem, tum veram cibi naturam & proprietatem in eo esse declarat. Verè enim Dominicū corpus (quod hoc sacramento continetur) animarū cibus est: qui eas in spiritali vita alit atque sustentat. Hoc quippe sacramentorum nouæ legis proprium est, vt efficiant quod repræsentant: hoc est, vt intus in mentibus operentur, quod exterius in corporibus efficiunt. Hoc autē in sacramento regenerationis aperte cernitur: quod quidem vt corpus lauat exterius, ita animam à cunctis peccatorum sordibus purgat interius. Ita fit, vt facillè quisque hoc externo symbolo admonitus, efficientiam atque virtutem sacramenti huius intelligat. Cùm ergo in vsu sacramenti Eucharistiæ fideles exterius cibum capere videamus, id planè hoc sacramentum in anima efficiet, quod foris ostendit. Si ergo exterius cibatur corpus, consequens est, vt alimonia spiritali animam interius nutriat atque alat, & in spiritali vita conseruet. B

Verùm vt quid sit spiritalis hæc vita, & quæ alimenti eius ratio atque natura agnoscamus, sciendum est, triplicem in homine vitam reperiri, nempe vitam naturæ, deinde gratiæ, ac postremo gloriæ. Et prima quidem illa naturæ vita ad fideles pertinet & infideles: secunda ad solos fideles, tertia verò ad beatas animas quæ in cælo resident. Quia verò (vt in præcedenti concione diximus) omnia, quæ vitam habent, cibum etiam habent, quo in ea sustententur: hæc utiq; triplex vita suum quoque cibum habet, quo alitur & conseruatur. Et quidem vitam naturæ cibus alit corporeus, qui nobis cum infidelibus: atque adeò cùm brutis communis est: vitam verò gratiæ Deus alit, in hoc sacramento sub panis imagine velatus: vitam autem gloriæ idem ipse in cælo aperta facie detectus. Ex hac igitur doctrina triplicis huius vitæ ordo atque processus colligi potest. Quemadmodum enim sanguis (vt medici aiunt) ab hepate primum in cor ascendit, in quo

simile.

D quo deinde calore cordis cōcoctus perficitur & nobilitatur: atq; in hunc modū præparatur ad perfectissimam atq; vltimam formam in cerebro suscipiendam (ex qua sic perfecta & nobilitata, nobilissimi spiritus, nempè animales oriuntur, quibus animantiū corpora mouentur & sentiunt) ita planè summus ille rerū cōditor & moderator homines virtute sua à vita quidē naturæ eleuat ad vitam gratiæ: qua perfecti, & sanctificati, idonei efficiuntur, qui ad vitam glorię prouehantur: in qua planè vltima & summa rationalis creaturæ perfectio sita est. Ad hanc verò vltimam & perfectissimam vitam sacramenti huius virtute disponimur, ac præparamur. Per illud nanq; Christus Dñs in mente nostra habitans, eā in præsentī seculo facit sanctā, vt postmodū in celo

Efficiat beatam: nunc exornat sua bonitate, ornaturus postea sua claritate: nunc illi spiritū adoptionis tribuit, vt postea cœlestem hæreditatem filijs debitā largiatur. Vnde ipse ait: [*Qui manducat hunc panem, viuet in aeternum.*] ¶ Quòd si quæras, quonam modo sacramentalis hic cibus hominem in hac spirituali vita alat atq; cōseruet, ratio in promptu est, quia huius sacramenti virtute diuina gratia piè illud sumentibus confertur: à qua constat virtutes omnes, omniaq; Spiritus sancti dona proficisci, quibus omnes animę vires ornantur, perficiuntur, atq; roborantur, & ad omnia virtutum officia cœlestibus præsidijs instruuntur, & contra peccati vires armantur: vt sic tandem in spirituali vita homines conseruari, & à peccati morte immunes esse valeant.

Est etiam cibi propriū non vitam modo sustentare, sed comedentem etiam oblectare. Naturæ quippè autor & conseruator Dñs, vt ad necessariam humanæ vitæ refectionē homines incitaret, hac voluptatis illecebra eos alliciendos curauit, ne id negligerent, sine quo vitā tueri non possent. Quod si is hac prouidentia vsus est, ne mortalis corporis vita cibo deficiēte deficeret, quātò magis ea vti debuit, ne cœlestis hic cibus animabus deesset: à quo non mortalis, sed spiritualis & æterna vita pendet? Nō dubiū igitur, quin quò maior animæ quā corporis excellētia est, maiorq; spiritualis huius cibi quā corporis necessitas, eò maior dulcedo eius atq; suauitas existat. Hinc D. Tho. sacramenti huius suauitatem à nemine explicari posse confirmat, propterea quòd in eo spiritualis dulcedo in suo fonte, hoc est, in Deo ipso gustetur. Qui quidē effectus adeò latè patet, vt ne ipse quidē gratiarū omnium fons Dñs hoc fructu cauerit, cū cœlestē hunc panē in nouissima

S. Thom.

cœna cum discipulis manducauit. Non enim gratiæ augmentū recipere poterat, cuius erat immensa gratia: ac multò minus vires contra peccatum, qui nullo modo peccare poterat. Quid igitur? Certè ineffabilem quandam suauitatem atq; dulcedinem sacramenti huius communionē percepit. Sicut enim discipulis ab euāgelizandi officio redeuntibus, exultauit in Spiritu sancto: ita modò ac multò etiam magis exultauit, cum hoc sacramentum sumpsit, & illud ad generis humani salutem instituit.

¶ Quòd si multi eorum, qui hunc cœlestem panem sumunt, hac suauitate minimè perfruuntur, non hoc sacramenti virtuti, sed sibi ipsis imputare debent, qui ad illud minus deuoti, minusq; parati accedunt. Rectè enim D. August. Christum Dominum purgatiuæ mentis sapientiam esse dixit: quippe qui non planè sapiat, nisi his qui purgatum animæ palatū, hoc est, à terrenarum voluptatum contagio purū gestant. Vnde sicut Māna illud (quod sacramenti huius typum gerebat) nequaquā Patribus concessum fuit, donec omnis, quam ex Ægypto extulerant, farina consumpta est: ita neq; mirabilem cibi huius suauitatem experiri perfectè datur, nisi his, qui farinæ Ægypti, hoc est, seculi voluptatibus renunciantes, in vno Deo amorem omnem, atq; omnes delicias suas positas & constitutas habent. Horum autem (cū ad hanc mensam Domini accedunt) quanta sint gaudia, quæ delicię, quę suauitas, qui cordis iubilus, nulla certè vis orationis exprimere poterit. Cū enim gaudiū (vt Philosophi tradunt) ex rei dilectę præsentia oriatur, quo gaudio mens illa, quæ Christi amore flagrat, complebitur, cū ipsum intra se recipit? cū eius præsentia fruitur? cū quibusdam purissimæ dilectionis brachijs illum amplectitur & stringit, pedibusq; eius prouoluta, dulcissima illis cū Maria Magdalena oscula figit? cū dicere iam cum Sponsa valet: Inueni quem diligit anima mea, teneo, nec dimittam? Quę ibi tunc cantica resonant? quę laudes? quę gratiarum actiones in voce exultationis & confessionis? Quo charitatis ardore animus flagrat? quo iubilo cordis mens tripudiat? qua suauitate animus reficitur & satiatur?

Ex hac autem spirituali dulcedine atque suauitate duo effectus, qui inter se videntur contrarij, consequuntur: nempe fames simul atq; satietas: quæ duo etiam in beatis in cœlo regnantibus inueniuntur. De his namque Petrus Damianus in hymno ait: Auidi & semper pleni, quod habent desiderant: non satietas

August. in
medit.

Cant. 3.

Pet. Dam.

tas

Dtas fastidit, neq; fames cruciat: inhiantes semper edunt, & edētes inhiant. Cum ergo in hoc sacramentorū omnium maximo idē sit qui in hac vita fideles pascit, & quo in altera beati fruuntur, nō adeo mirum est, si ijdem ex eodem fonte effectus consequantur. Qui tamen effectus in perfectis viris maximē reperiuntur. Sunt enim nōnulli vsq; adeo ab omni vitiorū & terrenarum voluptatum face purgati, adeoq; in Dei amore feruentes, vt quo tempore coelestem hunc panem sumunt, tantō spiritus gaudio, tantaq; vtriusq; hominis dulcedine & suauitate cōpleantur, tantaq; animi pace, & iucunditate fruuntur, vt se nihil amplius in hac vita desiderare dicant, quā quod habent. Quodq; mirabilius est, non modō spiritus ipse (qui hac diuina suauitate præcipuē fruitur) sed ipsa etiam caro (quæ natura sua nihil nisi carnalia bona

E tanquam sibi cognata atq; familiaria concupiscit) suauitatis huius dulcedine illecta, cætera bona contemnit, vt plenius hac tanta suauitate reficiatur. Neq; hoc mirum aut incredibile cuiquam videri debet. Perfectis nanq; viris Dñs in hoc etiam mortali corpore degentibus, velut quandam futuræ gloriæ prælibationem in hoc spiritali conuiuio frequenter exhibet. Quò fit, vt D. Dionysius ineffabiles futuræ gloriæ delicias ex huius sacramenti delicijs conijcere doceat. Sic enim ait: Iesu felicissimam in coelis societate de sacrosancti mysterij cōmunionem conijcias. Si enim ita se is hominibus in terra communicat (vbi caro spiritui repugnat, amor friget, virtus languet) quid in cœlo faciet, vbi est amor purus, & status securus, nec in homine quicquam est, quod diuinis illuminationibus atq; delicijs impedimentum præstet? Hoc vt-
F cunq; conijci potest, explicari verò nulla oratione potest.

Diony.

¶ Verum ex hac ipsa incomparabili dulcedine ac suauitate vehementissima quædam fames eiusdem panis edendi nascitur. Quo modo enim nō vehementissimē pia & pura mens, spiritalibusq; cum Christo nuptijs desponsata, id sumere cupiat, quod tantæ sibi felicitatis, charitatis, purissimæq; iucunditatis materiam præbuit? Quæ quidē fames in purgatis mētibus tanta est, vt vel vnus diei spatium (quo sacra illis communio interdicitur) instar multorum dierum esse videatur. Hoc aut quis vestrum fratres credat, aut quis æquis auribus audiat? Sed quid minus de ineffabili diuinæ mentis bonitate, deq; summi huius sacramenti virtute & maiestate credi par est, vbi omnipotens illa maiestas in mentem descendit ab omni carnali & terrena labe purgatam?

Quæ hætenus diximus fratres, huic diuino mysterio, quate- **A**
 nus animarū cibus est, conueniunt. Vt cibus enim alit, reficit, &
 oblectat animam. Sunt alia multa, quæ illi conueniunt, propter
 immensam eius qui in eo continetur, virtutem & dignitatem. In
 ter quæ primum est, quotidianorum defectuum & negligentia-
 rum (sine quibus hæc vita non transigitur) remissio. Cum enim
Chrysof. (vt D. Chrysof. annotauit) Christus Dominus Apostolos suos
 in quotidiana oratione dicere præceperit, Dimitte nobis debita
 nostra: quis ab huiusmodi debitis liberum se in hac vita fateatur?
 In horum autem remedium pijsimum & sapientissimus animarum
Diony. medicus hoc diuinum sacramentum instituit: quod cum (teste
 Dionysio) spiritualis ignis sit, has venialium peccatorum stipulas vi
 sua exurit atque consumit. Quæ res nos ad frequentiorē eius usum **B**
 excitare deberet: vt quæ delicta frequenter admittimus, frequēti
 huius sacramenti usu atque virtute diluamus. Quod quidē D. Am-
Ambros. brof. admonet his verbis: Si quotiescūque effunditur sanguis Chri-
 sti, in remissionem peccatorum effunditur, deo semper accipe-
 re: qui semper pecco, deo semper habere medicinam. Idemque
 alibi: Qui vulnus habet, medicinam desiderat. Vulnus est, quod
 sub peccato sumus: medicina est hoc venerabile sacramentum.

Adijciam & aliam non minus suspiciendam virtutem. Tan-
 ta enim huius sacramenti virtus est, vt quauis ipsum non mor-
 tuorum, sed viuorum sacramentum sit (manducare enim non ad
 mortuos sed ad viuentes pertinet, ideoque à viuentibus non à mor-
 tuis in peccato sumi debeat) interdum tamen euenire poterit, vt
 mortuas quoque in peccato animas ad vitam reuocet spiritualē, **C**
 hominemque ex statu damnationis in salutis æternæ statum trās-
 ferat. Id verò accidit (vt D. Thom. autor est) vbi homo nec affe-
 ctum nec conscientiam lethalis peccati habet. Quam eius senten-
Adrian. tiam Adrianus Pontifex his verbis explicat: Cum quis oblitus
 est peccati mortalis, & discussa conscientia facit quod in se est
 pro amotione indignitatis, quæ est per mortale peccatum, non
 peccat accedendo etiam in mortali peccato: sed sæpe veniam cō-
 sequitur ratione operis operati ipsius sacramenti: quo casu lo-
 cum habere videtur illud *August.* Hoc sacramentum non solum
 cibatur, quos reperit viuos, sed etiam viuificat mortuos. Hætenus
 ille. Ex hac autem mirabili huius sacramenti virtute magnam
 certè fiduciam atque solatium concipere possunt, quicunque
 frequenter & religiose ad illud accedunt. Quauis enim nemo
 sciat,

Disciat, vtrum odio an amore dignus sit, quicumque tamen disculsa prius conscientia, deuotè & frequenter hoc cœlesti medicamento vtitur, piè saltem conijcere poterit, aliquando se ea animi præparatione accessisse, vt gratiam & vitam, qua fortè carebat, eius virtute perciperet. Licet enim soli Deo illa animi dispositio nota sit, qua sacramentum hoc gratiam sumentis confert (vnde gratiæ incertitudo colligitur) qui tamen frequenter accedit, verisimile est sic interdum accedere posse, vt quâ antea gratiam minime acceperat, tunc accipiat. Simile enim quiddam his contingere videtur, quod ijs qui se sagittis ad signum exercent, in quod si multas iterum atq; iterum sagittas iaculentur, vna saltem aut altera collimabunt, scopumque attingent.

Simile.

E Secunda pars de frequentiori huius diuini
Sacramenti vsu. §. II.

EX his quæ hætenus dicta sunt fratres, facile quisque intelligere poterit, primum quidem, qua animi puritate ad hoc sacramentorum omnium maximum accedendum sit, in quo cum vero Domini Saluatoris corpore tota diuinitatis plenitudo inhabitat. Deinde illud etiam liquet (quando tam varia & multiplex virtus in eo ad animarum sanctificationem est) qua auiditate, quaque frequentia ad illud accedere debeamus, vt tantorum bonorum participes efficiamur. Sed alia tamen utilitatis, alia necessitatis ratio est: hæc enim vehementius extimulare atque vrgeri homines solet. Communionis verò necessitas ex concupiscentiæ nostræ morbo intelligi potest. Quod enim hæc assidua infestatione deuasat, assidua etiam huius sacramenti virtute instaurandum est, vt sit in nobis quod semper reparaet, quod corruptæ naturæ morbus semper absorbit. Id autè ad hoc sacramentum præcipuè pertinet: cuius proprius ac singularis effectus esse dicitur spiritualis refectio. Quo nomine significatur, quòd quemadmodum corpora nostra corporeo cibo reficiuntur ac reparantur (dum quod naturalis calor incessanter absorbit, quotidianus cibus reparaet) ita planè quod in nobis ardor concupiscentiæ ad carnalia bona sollicitans consumit, cœlestis hic cibus virtute gratiæ, quam nobis confert, redintegrat atque instaurat. Quauis autem omnia nouæ legis sacramenta gratiam dignè suscipientibus conferant, & omnia

Simile.

nos ad spiritualē vitā tuendā adiuuent, hoc tamē sacramentū sin **A**
 gularem ad hoc supra cætera virtutē habet. Singula enim sacra-
 mēta supra gratiā (quæ cōmunis omniū effectus est) proprios
 effectus & virtutes habēt, quibus à se distingūtur. Cōstat autem
 (vt modo diximus) propriū huius sacramēti effectum esse, spiri-
 tualem animarū refectiō ē: ideoq; supra cūcta alia (quæ ad alios
 effectus destinantur) ad spiritualē vitā conseruandā maximē iu-
 uat. ¶ Ex hac autē ei⁹ virtute atq; singulari effectū, quāta esse illi⁹
 frequentia debeat, apertè colligitur. Medicorū enim dogma est,
 vbi morbi causæ permanentes sunt, remedia quoq; permanentia
 esse debere. Vnde ijs, qui immoderato epatis calore laborant, fri-
 gidioribus semper cibis vtī, & calidis abstinere perpetuò iubent.
 At intra pectus nostrū fratres, peccati fomitē nobiscū semper cir-
 cūferimus, quē Apostolus peccatum vocat, quia & ab originis **B**
 peccato manauit, & ad peccatum sollicitat, dum flagrantissimo
 cupiditatis ardore, ea quæ carnis & mundi sunt (nempē opes, ho-
 nores, voluptates, & omnia deliciarū genera) concupiscit, & om-
 nia quæ carni molesta sunt (quanuis iustissima & honestissima
 sint) simili ardore & cōtētiōne fugit. Quocirca si hic peccati fo-
 mes, si hoc malorū omniū seminariū intra nos est, nosq; ad malū
 adeò potenter inclināt, quis nō videt alsidua reparatione instau-
 randū esse, quod tam alsidua impugnatione impetitur atq; lace-
 ratur? Hoc autem qua ratione cōmodius, quā frequēti huius sa-
 cramenti communionē fiet, quod ad hoc præcipuē ab ipso salu-
 tis nostræ medico & autore fuit institutum?

Qua ex re satis liquet, quantopere accusari illorum scōrdia **C**
 debeat, qui se ad saluberrimum hoc infirmitatis humanæ reme-
 dium pie & religiose frequentādum præparari negligunt. Quod
 si hi meritò accusandi sunt, quantò magis illi, qui non modò ipsi
 hunc viuificum & salutarem cibum sumere nolunt, sed eos
 etiam qui paulò frequentius sumunt, obiurgant, mordent, &
 vel temeritatis & audaciæ, vel hypocrisis & vanitatis accusan-
 tes, à summi huius beneficii participatione trahunt? Quorum
 quanta sit cæcitas atque diuinarem rerum ignoratiō, admi-
 rabiles huius sacramenti virtutes & effectus, quos hætenus re-
 censuimus, facillè declarant. Quid enim dementius, imo ve-
 rò quid crudelius, quā à tantis diuinæ gratiæ opibus & au-
 xilijs, à tam multis infirmitatis & imbecillitatis humanæ re-
 medijs, atque adeò ab ipsa æterna vita homines auocare?

Quis

Simile.

D Quis vnquam demiratus est, quòd aeger pergat ad medicū, pauper ad diuitem, fordidus ad fontem, vulneratus ad vnguentariā officinam, vt vulneribus suis remediū quærat? Quoniam modo qui Christianus es, fidei tuæ dogmata prorsus ignoras? An te latet omnes homines per vnum hominem fuisse ad mortem dānatos, & per vnum hominem à morte redemptos, & ad sempiternam vitam euocatos? An ignoras sacramenta ipsa velut canales esse à Christi latere deriuatos, per quos sacratissima passionis eius opes & virtutes ad nos fluunt atq; dimanant? Quæ sunt autem opes istæ, nisi gratia, charitas, peccatorum remissio, robur spiritus, virtutes omnes, & omnia deniq; infirmitatis nostræ medicamenta atque remedia?

E Cæterum si isti meritò accusandi sunt, qui clancularijs detractionibus infirmorum mentes à remedijs ad salutem nostrā diuino munere institutis auocant, quid de alijs censendum est, qui nescio qua ratione inducti, aduersus omnes qui sacramenta frequentant, insensī sunt: quando eos partim publicis vocibus, partim alijs etiā indignis modis vexant, & ab hoc pio studio retrahere conantur? Valde certè mirandū est, eos, qui populum hoc salutari cibo pascere, his præsidijs armare, hac medicina eius vulnera curare, hoc lacte nutrire, his dapibus saginare, his diuinæ gratiæ opibus ditare, & verbis, exemplis, atq; omni ratione ad has epulas inuitare deberent, hos contrā quibus possunt artibus, sub quodā pietatis velamine his tantis opibus velle priuare. Quòd si grāde nefas est, ex hac vita hominem sine coelesti hoc viatico migrare,

F re, cur indignum iudicant, hoc salutari præsidio illos cōmuniri, qui in ea inter tot laqueos & pericula manent, cū antiquo serpente, cū mundo, cum prauis hominibus, cū ipsa carne, & cūctis eius plusquam tyrannicis cupiditatibus certaturi? Quòd si dicas fieri posse, vt moriturus qui nondum in statu salutis erat, huius sacramenti virtute (quòd aliquando euenire cōstat) in eo reponatur: num igitur viuentibus non est etiam necessariū, à statu damnationis in statū salutis reuocari? Vnde ergo hoc persecutionis genus aduersus pios homines in Ecclesia manauit? Qui certe responderē meritò cū tribu Iuda possent: Nunquid comedimus aliquid ex Rege, aut munera data sunt nobis. Hæc planè accusatio in nonnullos eorum cadere posset, qui pretio inducti, rem diuinam faciunt, aliàs fortasse non facturi: quos tamen huiusmodi detractores non accusant. Sed qui frequentius hoc sacramētum percipiunt,

cipiunt, quod terrenum lucrum ex hoc officio, nisi perditorum **A**
 hominum scommata & conuitia reportant? ¶ Et mihi quidē hu-
 ius rei causam paulò attentius consideranti, vix alia sese offert,
 quàm quòd intelligens salutis humanæ hostis nulla esse aduer-
 sus eius vim potentiora arma, quàm diuina sacramenta, toto con-
 tra ea malignitatis suæ impetu armatur, vt vel ea funditus euer-
 tat, vel eorum saluari fructu fidelibus interdicit. Nec contentus
 rudis & indoctæ plebeculæ impugnatione, armat etiam quorun-
 dam eruditorum linguas, non omnium quidem, sed eorum, quo-
 rum scientia inflationem magis, quàm deuotionem & pietatis ar-
 dorem parit. Magnum enim communibus rebus periculū immi-
 net, cum scientia timore Domini nudata, auctoritatem in Ecclesia
 obtinet. Quomodo quæso istis nunquam illa nascentis Ecclesiæ **B**
 priora elementa in mentem veniunt, quando fideles (Luca refe-
 rente) quotidie perdurâtes in templo, & frangentes circa domos
 panem, sumebant cibum cum exultatione & simplicitate cordis
 collaudantes Deum. De quo quidem pane paulò antè dixerat,
 Erant perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communica-
 tione fractionis panis, & orationibus. Qua ex re apertè colligi-
 tur, orationis studio, & quotidiano huius sacramenti vsu, Eccle-
 siam adoleuisse, & in eam virtutis & roboris magnitudinem ex-
 creuisse, vt contra omnem mundi & inferorum potentiam stabi-
 lis & inconcussa permaneret. O deplorandam nostrorū tempo-
 rum conditionem. Num quæso cum tempore aut sacramentorū
 virtus obsoleuit, aut fidei nostræ dogmata mutata sunt, vt quæ
 eo tempore probamus, & commendamus, & laudibus in cælum
 tollimus, in nostro seculo accusamus, & vituperemus? De hoc **C**
 enim piorum studio video quoq; nunc dici posse, quod olim de
 fidei nostræ religione dictum fuit: nēpè, De secta hac manifestū
 est, quòd vbiq; ei contradicitur. Vbiq; enim hæc religiosa consue-
 tudo suos habet cauillatores: qui aduersus sacramentorum fre-
 quentationem oblatrare non cessant.

Sed ais: Inter eos qui piè & religiose ad hoc sacramentum ac-
 cedunt, multi sunt, qui vel frequentius quàm par erat accedunt,
 vel fortassis indigne accedunt, & ita pereunt. Quantò quæso plu-
 res erunt, qui si accederent, nō perirent? Horum quidem perexi-
 guus & incertus est numerus: illorum verò penè infinitus & ma-
 nifestus: vtpotè quos scelerata vita manifestos facit. Vtriusq; au-
 tem periculatorem prudentissime **D. Ambro.** cum Deo agēs
 exponit

Act. 2.

Act. 28.

D exponit his verbis: Graue est, quòd ad mensam tuam Domine mundo corde, & manibus innocentibus non venimus. Sed grauius est, si de peccatis metuentes, sacrificium non reddamus. Hec *Ambros. lib. de sacram. c. 6.* Ambros. qui his verbis aliorum quidem audaciam, aliorum immodicū timorem notauit: qui tamen vehementius illos accusat, qui nimio timore seiplos hoc tam salutari remedio priuant. Diuus verò Bernardus vtriusque rei periculum breuiter complexus est, dicens: Væ ei, qui non communicat, & væ item ei, qui indignè communicat. Hoc autem periculum pius homo vitat, si infirmitatis & imbecillitatis suæ, & periculorū (inter quæ assidue versatur) conscius, ad hoc salutis nostræ præsidium, ad hoc infirmitatis humanæ medicamentum, ad hanc salutarem mensam, quam nobis Dominus aduersus omnes qui tribulant nos præparauit, quanta potest animi & corporis puritate cum timore & tremore accedit. Augent autē animum nobis illa Diui Aug. verba: *August. in Epist. ad Ianu.* Si nō tanta sunt crimina, vt propter ea quis excommunicandus sit, non debet à medicina corporis Domini se subtrahere. Auget etiam Diuus Bonauēt. qui nō ideò nos ad hoc sacramentum accedere debere ait, vt sanctitate nostra nos Dominū sanctificemus, sed vt ipse contra sanctitatis suæ virtute sanctificet nos. Auget item David Rex, qui quanuis inspecta Oze morte (quòd arcam Domini contigisset) metu correptus, noluit eam in domum suā adducere: vbi tamen Dominum hospitis sui domum (ad quam arca deducta fuerat) magnis beneficijs affecisse cognouit, eam in domum suam aduexit, vt benedictionis huius particeps efficeretur. *2. Reg. 6.*

F Hæc tam multis à me dicta sunt fratres, quia cum ex catholica fidei doctrina certò sciamus, innumeros esse huius diuini sacramenti effectus atq; virtutes, quibus animarū salus cōstituitur, nihil esse constat, quod magis ad hanc salutem retinendā & conseruandā expediat, quàm ad illud puro & religioso corde frequenter accedere. Verè enim vt corpora cibo, ita mētes nostræ hac cœlestialimonia viuunt: nec modo viuunt, sed omnibus etiam virtutū & gratiarum opibus in dies augentur & cumulantur.

Sed aduersus hanc sententiam obijciat aliquis, multos esse, qui frequenter hoc cœlesti cibo pascantur, & multos itē ex sacerdotibus, qui ad hanc quotidie mensam accedant, cum tamē nihil alijs meliores atq; sanctiores euadant. Nō abnuo ita esse. Verum hoc nullū in sacramento defectū, sed sumentium indigentiam arguit,

ſimil.

arguit. De ipſo enim Eccleſia in hac ſolemnitate canit; Sumunt **A**
 boni, ſumunt mali, ſorte tamen inæquali vitæ vel interitus. Vt
 enim idem ignis & cerâ mollit, & lutum durat: ita hoc ſacramen-
 tū idē in ſe manens, alijs ſalutis & vitæ autor, alijs mortis occaſio
 fit. Celebris enim Philoſophorū ſentētia eſt, actus actiuorū eſſe
 in patiente diſpoſito. Vnde liquet, cauſas omnes ſiue naturales,
 ſiue etiā ſupernaturales (qualia ſacramēta noſtra ſunt) vario eſſe
 ctus pro varia materiæ ſiue ſubiecti diſpoſitione producere. Vt
 hoc autē apertius intelligatis, quid paucis ante hac diebus euene-
 rit, vobis exponā. Vir quidā ſingulis quibuſque mēſibus ſacram
 Eucharistiā præmiſſa prius peccatorū cōfeſſione ſumebat, nec
 tamē priſtinā ſecularis vitæ licētīā & cōſuetos mores deſerebat.
 Quod cum quidā eius amicus vir doctus & pius vehemēter admi-
 raretur, his cū illo verbis egit: Cū omnes qui ad hæc diuina my- **B**
 ſteria frequētius accedūt, caſtigatiſ & rectiſ viuere ſoleant, &
 mores mutēt, ſi fortē liberiſ ante viuebāt, quomodo tu, qui ea-
 dē ſacramēta ſingulis mēſibus frequētis, vix vlla in re mutatus
 eſ? Cui ille rem omnem amicē declarans, Hęc, inquit, in cauſa
 eſt, quōd ad hæc myſteria non tam deuotionis affectu, quān ne-
 ceſſitate quadā cōſtrictus venio. Vouerā quippē olim me Hiero-
 ſolyman profecturū. Cuius voti cūn me poſtea pœnituiſſet, &
 facultatem ad eius commutationem impetraſſem, in hoc religio-
 nis officium illud mihi ſacerdos quidam commutauit. Ita fit, vt
 ego magis neceſſitate adactus, quān pio deuotionis ſtudio in-
 ductus, ad hæc ſacramenta accedam: ideoq; nihil mirum, ſi non
 in me efficiant, quod in eos, qui piē & religioſē illa ſumunt.
 Hęc exemplo fratres, propoſitæ quaſtioni puto me plene ſatif- **C**
 feciſſe, & cauſam indicaiſſe, cur multi eorum qui communicant,
 & multi item eorum, qui quotidie ſacrum Domini corpus con-
 ſecrant & conficiunt, nihil hoc tam ſalutari medicamento pro-
 ſciant, atque vtinam non multum etiā deficient. Sacra enim
 illa menſa, alijs quidem imbecillitatis remedium, alijs verò iudi-
 cium eſt. Hęc autem ideo commemorare volui fratres, vt ne-
 mo credat me ita ad frequētiorem huius ſacramenti ſumptio-
 nem adhortari, vt non etiā in illos perterrefaciendos putem,
 qui ad illud minus piē & religioſē accedunt, ſiue illi ſacerdotes
 ſint, ſiue non ſint. Video enim eſſe nonnullos, qui partim ex
 præſcripta quadam legum ſuarum neceſſitate, partim ex ſola
 conſuetudine, aliorum videlicet communicantium exempla,
 diſcunt

Dissimill tamen affectu atq; deuotione sectari volentes, ad illud frequenter accedunt. Vt quidam ergo excitandi sunt, ne immodico timore correpti, ab hac sacramēta recedant: ita alij perterrefaciendi, ne ad illam indignè accedant. Vtrosq; igitur in cōmune hortamur, vt casto & puro corde, vt nuptiali charitatis veste induti, vt reuerentia timidi, deuotione alacres, charitate feruētes contritionis affectu humiles, positis odijs atque dissidijs, viuificū Domini corpus accipiant: vt ipso eos dirigente, & clauum vitæ moderāte, ad optatum tandem felicitatis æternæ portum peruenire mereantur.

EIn eodē festo sacratissimi corporis Christi concio tertia: quæ primū virtutes & effectus sacræ Eucharistiæ explicat, non modò quatenus sacramentum, sed etiam quatenus sacrificium est. Deinde docet harum virtutum experimēto piorum mentes in huius sacramenti fide magnopere cōfirmari. Tertio verò loco, qua frequentia ad hoc diuinum sacramentum accedere debeamus: & qua animi puritate illud sit à nobis percipiendum, exponit.

THE. Caro mea verè est cibus. Ioan. 6.

SVNT tam multæ ac variæ, fratres dilectissimi, huius diuini sacramenti virtutes, sunt in eo tot charitatis incitamenta & summa beneficia, vt si vitam omnem in eis commemorandis expenderemus, nullo ea sermone complecti infirmitas nostra posset. Cū autem multa iam in superioribus concionibus dicta sint, adhuc alia explicanda supersunt, quæ ad venerationem, amorem, & frequentiore eius vsum nos incēdere possunt: quæ in præsentī concione tractare constitui. Quod vt piè & religiose persequi valeam, communibus votis (quando communis agitur causa) cœlestem opem sacratissimæ Virginis interuenire suppliciter imploremus.

A V E M A R I A.

Quod Vultus supremus ille mundi conditor & gubernator, ut per se
 in vilius creature ministerio omnia condidit, ita eadem solus
 gubernare potuisset, ut creaturas tamē, quas ipse condidit,
 dignitati suę participes faceret, eas ad regni sui confortiū asciscere
 dignatus est, in efficiētū causarū ordinē eas redigēs, ut cū eo par
 ter mūdū administrarēt. Inter has autē efficiētes causas septē stel
 las (quas ob id ipsum, quod vagę & erraticę sint, Gręci planetas
 vocāt) præcipuē delegit: quarū virtute atq; influxu hæc inferiora
 mūdi corpora gubernaret. Ex his ergo alię pluias demittūt, alię
 serenitatē, alię vētos ex occultis terrę vaporibus proferūt, alię ma
 ri, fontibus, & fluminibus præ sunt, alię frugibus & plātis, cęteris
 q; quę ex terrę gremio producūtur. Sicut ergo mūdi conditor na
 turā vniuersam his præcipuē septē syderibus administrat: ita Ec
 clesiā suā totidē sacramētōrū virtute gubernat, regit, atq; fœcū
 dat. Cū enim idem sit tum gratiæ tum naturæ autor, nihil mi
 rum si eundem numerum & ordinem in vtriusq; rei administra
 tione voluerit retinere. Ut autem septem illæ stellæ in corpo
 ribus: ita septem hæc sacramenta varios effectus in mentibus ef
 ficiunt: quos longum esset hoc in loco recensere. Quemadmo
 dum verò inter hæc septem sydera præstantissimus est Sol (à quo
 stellæ cæteræ & lucē & virtutē trahunt) ita inter septem Eccle
 siæ sacramenta, sacra Eucharistia principem locum tenet (ut po
 te in qua ipse sacramentorum autor & institutor est) à quo tan
 quam à Sole iustitiæ & fonte gratiæ cætera sacramenta gratiam
 atq; virtutem sortiuntur. Ut autem inter planetas, is qui Luciferi
 nomen obtinet, Solem semper siue occidentem siue oriētē com
 mitatur: ita Confessionis sacramētum sacre Eucharistiæ indiui
 duus comes & veluti pedissequus est: ut pote quod mētis nostrę
 domiciliū purgat, ut in eo sacra Eucharistia collocari dignē pos
 sit. Hæc autem duo præstantissima sacramenta, quę iterari quo
 tidie possunt (cū cætera partim rarò, partim nunquam iteren
 tur vehementer ad animarū salutē cōstituendam atq; seruādā
 adiuuāt: quādoquidē quotidiana hac repetitione & frequētatio
 ne, quotidianis morbis & necessitatibus nostris medicinā faciūt.
 Et quidem confessionis sacramentum mentes nostras vel à
 peccatorum morbis sanat, vel à morte etiam ad vitam reuocat.
 Vnde sacramentum hoc, sicut & baptisum mortuorum esse dici
 tur, quod vtriusque sit peccata remittere, hoc est, animas in pec
 cato mortuas (quæ tamen diuinæ gratiæ obicem non apponāt)

Dad spiritualem vitam excitare. Ceterū ne perceptam his sacramē-
tis vitam amitteremus (quam amittimus cū in mortifera peccata
labimur) Eucharistiæ sacramentū sapientissimè à coelesti anima-
rum medico institutum est: quòd vitam aliorū sacramentorum
virtute partam tueatur, atq; à mortiferis peccatis puram immu-
nemq; conferuet. Itaq; duo illa sacramenta ad præterita peccata
delenda præcipuè seruiunt, hoc verò etiam aduersus futura mē-
tem munit & armat. Est enim intra nos quandiu vivimus, carnis
concupiscentia, & peccati fomes, qui nos frequentissimè ad ma-
lum sollicitat, aduersus quem huius sacramenti virtus celestē no-
bis vim atq; opem confert. Nec concupiscentia solū, sed ipsæ
quoq; res humanæ, inter quas versamur, quibusq; per amorem
inhæremus, mentem sæpè nostram inficiunt, & à spiritualium re-
Erum studio & amore auocāt. Vt enim in corporeis rebus qui res *Simil.*
sordidas tractant, ipsi etiam earum contactu sordidantur: ita vbi
mens nostra immoderato amore terrenis rebus adhærescit, ipso
vtiq; amoris huius contactu inficitur & maculatur. Quocirca sa-
pienter diuina prouidentia infirmitati nostrę consuluit, quando
purissimum nobis Christi Domini corpus in Ecclesia proposuit:
cuius contactu non modò contractas ex humanarū rerū conui-
ctū maculas elueremus, sed puritatis quoq; eius participes effice-
remur. Aiunt in nobili quadam Hispaniæ ciuitate duo insignia *Simil.*
xenodochia esse: quorum alterū ægris decumbentibus, alterum
à morbo conualescentibus prudenti consilio excogitata & insti-
tuta sunt: quòd salus in altero parta, delicatioribus cibus, & molli-
cultu atq; obsequio in altero firmaretur. Simile quiddā diuina sa-
Fpientia fecisse videtur, quæ inter alia sacramēta diuersis functio-
nibus destinata, duo hæc instituit, quorū alterū ægris præcipuè
mentibus curandis ac mortuis etiā suscitandis: alterū verò cura-
tis iam, vel à morte ad vitā reuocatis deseruiret: vt salus & vita al-
terius beneficio parta, alterius virtute conseruaretur. Illud autem
peccatorū confessione, hoc verò sacratissimæ Eucharistiæ perce-
ptione fit: sine cuius frequentiori vsu nō sine periculo spiritua-
lis vita conseruatur. Quo minus mirandum est fratres, si multi sa-
luta & vitam confessionis sacramento perceptam protinus
amittant: quando ab alterius sacramenti vsu abstinent, quo illam
conseruare debuissent.

§. I.

autem aliud huius sacramenti propriū ac peculiare, quod

Qq 2

null

nulli cæterorum sacramentorum conuenit, nempe quòd nò mo A
 dò sacramentum, sed etiam sacrificium sit: in quo non vitulos &
 agnos (vt olim in lege) sed ipsum Dei filium (qui in cruce olim
 pro salute mundi oblatuſ est) denuo immolamus. Hoc aut̄ sacri-
 ficiuſ omnia veteris legis sacrificia (quæ multa & varia erant)
 adūbrabant. In quo vno vera numinis placandi ratio perfectissi-
 mè cōtinetur. Nec enim pecudū strages per se Deo grata est. At
 in sacrificio, quo se vnigenitus Dei Filius pro mūdi salute immo-
 lauit, gratissima illa fuit summa eius obedientia, altissima humili-
 tas, ardentissima charitas, perfectissima patiētia, zelus diuinę glo-
 riæ flagrantissimus, cæteræq; virtutes, quæ in hoc summo sacri-
 ficio mirabiliter eluxerunt. Hoc aut̄ sacrificium Christus Domi-
 nus in ara crucis obtulit, quo nos à Diaboli captiuitate redemit.
 In qua quidem redemptione (vt D. Ambrosius ait) ex nobis ac- B
 cepit, quod offerret pro nobis: vt nos ex nostro redimeret. Mag-
 na verò humanæ naturæ gloria est, quòd in ea redemptionis no-
 stræ pretiū inuentū fuerit. Petrus Apostolus, præcipiente ac mō-
 strante Domino, staterem in ore piscis inuenit, quo censum exol-
 uit: Dominus aut̄ in humanitate nostra sanguinis sui pretium re-
 perit, quo generis humani commune debitū persolueret. Quod
 quidem Clemens Alexandrinus pulcherrima ap̄is similitudine
 exprimit. Sicut enim, inquit, ap̄is flores pomarij delibans, fau-
 um mellis conficit, quē velut pretiū pomarij Domino pro delibatis
 floribus rependit: ita Saluator carnem nostram assumens, ex ea
 fauū mellis confecit, quo nos salutis & felicitatis suæ participes
 redderet. Hoc aut̄ sacrificiū prius quàm Dominus cruentum in C
 patibulo crucis offerret, in extrema illa cēna incruentū obtulit,
 nobisq; facultatem concessit, vt illud quotidie offerremus. Nihil
 enim minus in quotidiano missæ sacrificio Deo Patri offerimus,
 quàm quod ille moriens in cruce obtulit, sed eundem agnū im-
 maculatū, eandem hostiam, eundemq; Dei Filium superno Patri
 presentamus. Quo sacrificio nihil Deo gratius, nihilq; homini sa-
 lutarius excogitari potuit. Cū enim sacrificium hoc infinitæ
 virtutis sit. Patri quidem summam gloriam tribuit, nobis verò
 æternam salutem promeretur. Qua in re immensa Dei nostri bo-
 nitas & charitas apparet, cui nò fatis fuit, fieri panem nostrū, nisi
 etiam fieret sacrificium nostrū, vt nos illū tanquam panē viuum,
 vitā æternam largientē, comederemus: & tāquam verū & imma-
 culatum sacrificiū Deo Patri pro sceleribus nostris offerremus.

Matt. 17.

Cle. Ale.
Simil.

D Extat autem huius panis & sacrificij locupletissimum ac verè mirandum in Psalmo. 71. testimonium: quem Psalmum omnes ferè Rabini de Messia interpretantur. Pro eo enim quòd vulgata editio Græcè respondens habet, Erit firmamētum in terra in summis montium, Paulus Burgen. Episcopus ait, in translatione Chaldaica haberī, Erit placentula in capitibus sacerdotū. Quin & Rabinorū translatio atq; interpretatio non admodum ab hac sententia & translatione dissentiunt. Alij enim verterunt, Erit placenta frumēti in terra in capite montiū: Alij verò, Erit sacrificium panis in terra in capite montiū. Mōtes autē isti sunt, quos Chaldaica translatio superius citata appellat capita sacerdotum. Hi enim sunt montes illi, de quibus paulò ante idēvates dixerat, Suscipiant mōtes pacē populo. Ex quibus interpretationibus nō obscure colligimus, Christū Dōminū non modò panē esse, quo in spiritali vita sustētamur: sed etiā sacrificiū, quod eterno Patri pro sceleribus nostris offerimus. Cōstat enim vel ex ipsorū etiā Hebræorum traditione (vt modò diximus) de regno Messia in supradiçto Psalmo agi: quē sacerdotē iuxta ordinē Melchisedech futurū Spiritus sanctus apertè in Psal. 109. testatur. Quemadmodū enim in veteri lege omnia sacrificia, & animalium mortes verū summi sacerdotis Christi sacrificium & mortem figurabant: sic ante legem etiam Melchisedech Rex simul & Sacerdos panem & vinum Deo in sacrificium offerens, huius diuini sacramenti simul & sacrificij imaginem referebat. Ante verum enim & salutare mundi sacrificium Pater æternus & Filij sui imagine gaudebat, & pios omnes (quandiu veritas aberat) in his Filij sui imaginibus contemplandis & offerendis exerceri volebat. Magnum quippe verè diligentium solatium est, quandiu dilectus abest, eius imagine ad viuū expressa oblectari. Vt ergo Melchisedech panē & vinum Deo in sacrificium offerebat (quod huius, vt diximus, nostri sacrificij typus erat) ita sacerdos noster Christus Dominus secundum eundem ordinem Melchisedech, verum panis & vini sacrificium in extrema illa coena obtulit, cæterisq; sacerdotibus offerendum reliquit. Hæc est enim illa placenta tritici, quæ in capitibus sacerdotum offerenda esse prænuñciatur: quam quotidie supra capita nostra eleuamus, cum sacram hostiam populo adorandam in sublime attollimus, ac Deo Patri offerimus. Neq; ab hac interpretatione D. Hieronymi versio dissentit, qui firmamento, memorabile triticū trāstulit. Quia enim Mes-

has nos ter non frumēti copiā, aut terrenas opes, sed spirituales atq; celestes in mundū erat importaturus, ideo memorabile hoc triticum, quod nobis ipse daturus erat, viuis ille panis est, qui in memoriā summi illius sacrificij cōsecrāndus, sumēdus, & Deo Patri offerēdus exhibetur. Hoc igitur tā illustri testimonio ab ipsis veritatis hostibus accepto, & cōtra ipsos, & cōtra nostri tēporis hereticos vti iure possumus, quo & Ioānes Echius acerrim⁹ fidei nostræ propugnator, aduersus illos non immeritō vsus est.

Cæterūm qua ratione hoc sacramētum etiā sacrificiū est, non solum cōmunicanti aut offerenti, sed etiā toti Ecclesiæ, pro qua offertur, viuificum & salutare est. Nec viuis solum, sed mortuis etiā, qui purgatorio igne pristinæ vitæ maculas diluunt, magno opere cōfert. Hinc autē colligere licet, sacerdotes, qui quotidie missam quanta possunt religione atq; deuotione celebrāt, vel à purgatorio igne liberādos, vel in eo certē aut breuiori spatio, aut leuiori pœna expiādos: quādo quotidiana hæc oblatio, vt debitas defunctorum pœnas, ita quoq; proprias offerentis abolet. Quod certē magnum quotidie deuotē missam celebratiū solatium est.

capitulum 9. II.

D. Thom.

Quod autem tā latē huius sacrificij & sacramentivirtus pateat, ex eo D. Tho. esse ait, quod in eo non Christi virtus tantū (vt in cæteris sacramētis) sed ipse Christus Dñs, gratiarum omniū autor verē contineatur. Quocirca quidquid omnipotenti Christi virtuti tribuimus, huic etiam sacramento summo iure concedimus. Quod cum ita sit, quis omnes eius virtutes & effectus oratione consequi possit? Quis morbus, quæ mētis infirmitas, quæ necessitas erit, cui hoc cœlesti medicamento occurri non possit? Hoc enim sacramentum (ea ratione quam paulò ante exposuimus) præterita quidem peccata delet, armat cōtra futura, minuit tentationes, regit affectus, illuminat fidem, confirmat, inflammat charitatem, excitat deuotionem, reparat animæ vires, exhilarat conscientiam, hominemq; meritorū Christi participē efficit. Hic est panis, qui cor hominis confirmat, qui iacentes erigit, debiles confortat, consolatur afflictos, accendit tepidos, excitat pigros, curat ægrotos, ignorantēsq; cœlesti luce collustrat, ac deniq; (vt Petri Apostoli verbis vtar) homines diuinæ naturæ confortes efficit. Videtis ergo fratres, quā copiose diuina providentia animarum nostrarum saluti huius sacramenti virtute consuluerit?

Hæc

D Hæc aut omnia in se ipsis experiuntur illi, qui quanta possunt deuotione, puritate mentis, & innocentia vitæ ad hanc cælestem mensam frequenter accedunt. Et quidē harū rerū sensu atq; fructu, sic in huius sacramēti fide solidantur, vt nihil eis inter omnia fidei nostræ dogmata credibilius videatur. Vt. n. cū Magi Pharaonis Mosē viderunt ea signa edentē, quæ ipsi facere non poterant, digitū & virtutē Dei ibidē esse agnouerūt: ita cū pij homines eos intra se diuini Spiritus motus & affectus sentiūt, quos ne quæ natura, neq; externa vlla vis edere queat, facile his argumentis adducuntur, vt cælestē in hoc sacramento virtutē esse credāt. Quo fit, vt quāuis hoc mysteriū inter cætera fidei nostræ dogmata plura mirabilia cōtineat (quæ omnē humanæ rationis intelligētiam superant) ipsi tamē nihil libētius & firmiter amplectantur. Cætera enim credunt, quoniā interno fidei lumine ad hoc impelluntur: ad hoc aut credendū, nō modo fidei lumine, sed quotidianis etiā experimentis (quæ omnē superāt admirationē) excitantur.

E Inde ad eō fit, vt quæ ad modū Sol suo se lumine prodit, ita diuinū hoc sacramentū (in quo ipse iustitiæ Sol delitescit) internæ lucis radijs, quibus piorum mentes illustrat, maiestatis suæ splendorē manifestet: atq; vt **D. Cypria.** ait, inuisibili efficientia, virtutis diuinæ probet adesse præsentiam. Hoc igitur argumento piorum mentes in huius sacramenti fide mirabiliter confirmantur.

*Simil.**Cypria in serm.*

Nec hoc solū eos in hac fide solidat, sed illud etiā, quod modo subiiciā, quodq; vestris animis vehementer infixū esse velim. Cōstat enim, inter omnia quæ Deo nostro diuinitatis iure attribuūtur, tria præcipuè numerari. Bonitatē, Sapientiā, atq; Potentiā: quæ oīa quāuis in eo paria sint (quia omnia vnū sunt, parēq; oīa laudē & gloriā mereātur) bonitas tamē humano sensu atq; iudicio gloriolior est. Quam etiā Dñs apud homines magis testatā & cōmuni esse cupit: cuius rei gratia maiora & illustriora bonitatis suæ testimonia atq; opera edidit. Vt enim infinitæ potentia atq; sapiētia suæ testimonia præcipuè cōstitueret, solo volūtatē nutu mundum condidit: vt verō immēsas bonitatis suæ opes ostēderet, tribus ac triginta annis inter homines versatus, ad extrēmū propter illos in cruce pendēs, vitā & sanguinē fudit. Quāto ergo opus hoc illo maius & admirabilius est? Hoc ita constituto, ad hunc modum philosophari licet. Cū Deus noster infinita bonitate præditus, imo & ipsa bonitas sit, maxime que proprium veræ bonitatis sit, omnes alios bonos atque sui simi-

les facere (quemadmodum ignis proprium est, omnia in ignem, **A** hoc est, in se vertere atq; mutare) quid quæso magis immensam illam bonitatem decebat, quàm id sacramentum instituire, quod tantam vim habet, ad homines bonos, hoc est, diuinæ bonitatis & sanctitatis participes efficiendos? Si dignum diuina maiestate opus esse credimus, coelum, terras, & maria condidisse, quorum obsequio hominum corpora nutriuntur & conseruantur: quanto immensa eius bonitate dignius fuit, sacramentum hoc instituisse, quo eorundem animæ in spiritali vita nutrentur & sanctificarentur? Si escam igitur cunctis animantibus creare non esse indignum Deo prædicas, quomodo indignum erit, spirituale hanc mētibus nostris escam providere? Quod si creationis opus immensam eius maiestatem maximè decere credimus, quia in **B** nitam eius sapientiam atq; potentiam declarat: cur non sanctificationis opus magis illū decere credamus, quod immensam eius bonitatem apertissimè prædicat?

Sed obijciat aliquis infidelium, dicetq; , pios homines idè & in virtutis studio, & in Dei amore proficere, quòd falso sibi ipsis persuadeant, Deum tanto illorum amore incensum fuisse, vt se illis in cibum, quo in spiritali vita alerentur, tradere voluerit. Quis enim talem in Deo suo bonitatem & charitatem contemplan, non illum tota mente totisq; viribus redamare contendat? Hac igitur persuasione concepta, quomodo non in Dei sui amore liquefiant? Quid huic ego obiectioni respondeam, quæso fratres, cogitationibus vestris mentibusq; mandate. Nemo vtiq; infideliū negare poterit, quin potentior ad permouendos animos **C** veritas rerum, quàm earum falsa persuasio sit. Si ergo tu tantam vim in hac Dei nostri charitate & bonitate ad inflammandos in eius amorē animos inesse putas, vt fallax etiā opinio & apprehensio mentes hominum eius amore incendat, & ad omnia officia impellat, quanto magis hoc eiusdē rei veritas, & exhibitio impensa charitas efficiat? Sitantum apud homines falsa opinio valet, quanto quæso veritas ipsa potētior erit? Quid ergo immensa illa bonitate dignius, quàm id effecisse, cuius vel sola apprehensio (vt infidelis sibi persuadet) tantam vim habet ad charitatem in Deum excitandam, omniaq; virtutis officia exercēda? Hęc ratio fratres (vt apertè quod sentio dicam) tantam apud me vim habet ad huius diuini sacramenti fidem concipiendam, vt nullis hoc verbis explicare me posse sperem. Nec enim ego dignius Deo
opus

D opus esse iudico mundum creasse, quàm hoc sacramentum insti-
tuisse: Non minus igitur credo ab immensa eius bonitate hoc sa-
cramentum manasse, quàm mundum eius virtute & sapientia
conditum fuisse. Si igitur hoc tantum diuinæ bonitatis opus in
seipso aspicias, apparet incredibile: sin autē eius autorē confide-
res, desinet esse mirabile. Cesset igitur homo (vt D. Chrysost.) mi-
rari opus, attendat opificē, à cuius infinita bonitate hoc tantum
opus emanauit.

Chrysost.

§. III.

¶ Nunc ad vos fratres orationem conuerto. Si tantis diuinæ gra-
tiæ opes sacramentum hoc secum affert, quo quæso ardore, quo
affectu, quo desiderio ad hoc tantum salutis nostræ remedium
E accurrere debemus, quod nobis post ascensum Dñi in cœlum
in terra relictum est? Hoc enim nobis ex tot eius opibus & be-
nificijs præcipuè manet. Apostoli quidē, qui primitias spiritus
acceperunt, quiq; ad fontem gratiæ propius accesserunt, multis
alijs diuinæ gratiæ subsidijs ad iustitiam eruditi atq; adiuti sunt.
Illos enim Christi Domini præsentia, illos eius mirabilis doctri-
na aureo ipsius ore pronunciata, illos quotidiana miracula, illos
clarissima virtutum Christi exempla, illos denique vita, mors,
resurrectio, ascensus in cœlum, & Spiritus sancti aduentus mira-
biliter illuminabant, & ad omniū virtutū officia incendebant.
Hæc aut̄ omnia quodāmodo transacta iam sunt. Quid ergo no-
bis ex aureo illo seculo relictum est? Certè cum hæc omnia præ-
terierint, hoc summum sacramentū, quod eo tēpore à Christo in-
F stitutum, & à fidelibus frequentatum fuit, hucusque manet, per-
petuoq; in Ecclesia manebit. Cur ergo maximum hoc, quod no-
bis superest, beneficium negligimus, quod felicissimi illius se-
culi dignitatem repræsentat? Quanuis enim tot temporum spa-
tia ex-
tata, sem diuinum sacramentum, idem sacrificium, idem agnus
immaculatus, idem Angelorum panis, idem illud sacrosanctum
corpus, & sanguis, idem effectus, & gratia, eademq; postremò
cœna Dominica manet: quæ ad finem vsque mundi duratura
est. Sic enim Apostolus ait, Quotiescunq; manducabitis pa-
nem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis
donec veniat. Quocirca existimare debemus fratres, cum ad ve-
nerabile Eucharistiæ sacramentum accedimus, nos quoq; cum
discipulis in postrema illa Domini cœna esse præsentēs: eodemq;

1. Cor. 11.

affectu & religione, qua illi, ante hanc mensam assistere. Idem **A** enim est coenam illam ad hoc vsq; tempus continua successione durare, atq; in illa presentes extitisse, quando hæc & illa vnica & eadem coena est. Idem enim vtrobiq; agnus (vt diximus) idem vtrobiq; Angelorum panis sumitur.

Si tanta ergo huius sacramenti dignitas, tantaque per illud nobis salus & gratia confertur: quantum quæso accusari illorum socordia debet, qui se ad illud piè & religiose sumendum præparare negligunt? Olim quidem initio nascentis Ecclesiæ frequentissimus erat huius panis vsus. Omnes enim qui sacris mysterijs aderant (catechumenis duntaxat, & energumenis, atque poenitentibus exceptis) Christi corpus sanctissimum, vnà cum sacerdote percipere solitos fuisse, autor est in primis Dionysius ille Arcopagita, & Iustinus martyr, qui de baptismatis ritu **B** agens, consueuisse, inquit, Eucharistiam dari à Diaconis, omnibus qui presentes aderant percipiendam, & absentibus deferendam. Et paulò post, In more, inquit, positum fuisse diebus Solis, quos Dominicos appellamus, omnes qui in oppidis, vel agris morabantur, vnum in locum conuenire, & precibus, scripturarumque lectione peracta, sanctificatum panem & vinum qui aderant, percipere, & ad eos, qui absunt, Diaconis dari perferendum. Dionysij autem verba sunt: At verò Pontifex cum diuina munera laude profectus fuerit, sacrosancta & augustissima mysteria conficit: & quæ antea laudauerat, venerandis operta atq; abdita signis, in conspectum agit, diuinaque munera reuerenter ostendens, ad sacram illorum communionem & ipse conuertitur, & reliquos, vt communicent, hortatur. Sumptâ demum **C** atque omnibus tradita communionem diuina, gratias referens, finem mysterijs imponit. Hactenus Dionysius. Diuus verò Augustin. tractans illam Dominicæ orationis particulam, Panem nostrum substantialem da nobis hodie, de sacrosancta Eucharistia interpretatur, & illius frequentem vsus hac oratione commendat: Si quotidianus est panis, an post annum illum sumes? Accipe quotidie, quod quotidie tibi profit. Sic viue, vt quotidie merearis accipere. Qui non meretur quotidie accipere, non meretur post annum accipere. Hæc ille. Huius autem extremæ sententiæ causam esse constat, quod cum sub illa panis specie diuina vis diuinaque illa flamma delitescat, quæ mentes charitate inflamat: eò quidem minus dignè his celestibus

Dionysius
Iustinus.

Dionys.

Aug. ser.
Dñi in monte.

Hæc verba
sunt Ambr.
li. de sacramen.

Destibus epulis quisque vescitur, quò se ab illis longius abduxit. Qui enim ab his sanctissimis dapibus diu abstinet, quomodo tam diuturna cœlestis ignis absentia incalescet? Quod fuit in causa, vt Diuus Augustin. eos diceret nequaquam mereri post annum Eucharistiam accipere, qui non mererentur quotidie accipere. ¶ Processu verò temporis vsque adeò hic fidelium feruor atque deuotio refrixit, vt etiam Diui Chrysofomi ætate non essent admodum multi, qui hæc diuina mysteria frequenter. Quod vir sanctus grauissimè accusat his verbis: O consuetudinem, o præsumptionem, o sacrificium frustra quotidianum! Incassum assistimus altari: nullus est qui communicetur. Idemque alibi, Vnus, inquit, sit nobis dolor, hæc esca priuari.

August.

Chrysof.

E Sunt autem, qui timoris & reuerentiæ prætextu negligentiam suam tueantur, indignos se esse clamantes, qui ad hæc tremenda mysteria accedant. Qui dum in alteram foueam incidere verentur, si minus reuerenter sacram Eucharistiam sumant, in alteram non minus periculosam incidunt, cum ab illa prorsus discedunt. Hunc autem immodicum timorem Ioannes Casia. adimere nobis nititur his verbis: Non ex eo debemus nos à Dominica communione suspendere, quia nos peccatores agnoscimus. Sed ad eam magis est propter animæ medicinam & purificationem spiritus auidè festinandum. Veruntamen ea humilitate mentis & fide, vt indignos nos perceptione tantæ gratiæ iudicantes, remedia potius nostris vulneribus expetamus. Alio-
F qui nec anniuersaria quidem digna præsumenda est communio vt quidam faciunt, qui in monasterijs consistentes, ita sacramentorum cœlestium dignitatem, & sanctificationem, ac meritum metiuntur, vt existiment ea non nisi sanctos atque immaculatos debere præsumere, & non potius, vt nos sanctos mundosq; sua participatione perficiant. Qui profectò maiorem arrogantiam præsumptionem, quam declinare sibi videntur, incurrunt: quia vel tunc cum ea percipiunt, dignos se eius perceptione dijudicant. Hactenus ille.

Coll. 23.
cap. 22.

Sunt rursus alij, qui idè se diutius ab hoc cœlesti pane abstinere dicunt, vt reuerentius accedant, existimantes crebra sacramenti communione ingenerari contemptum, què alijs in rebus sequès cōsuetudo parit. Qui autè hoc dicunt, parū mihi quod res habet prospicere videtur. Hominū enim, qui communis peccati vitio

vicio multis delictis obnoxij sunt, quò magis consuetudine vte- **A**
 ris, eò plures ipsorum morbos agnoscis, atq; eò magis illos còtē-
 nis. Quod còtrà fit in eo, qui cùm infinitè bonus sit, quo frequē-
 tius cū eo versaris, eò maiores in eo immēsa bonitatis & perfe-
 ctionis opes deprehēdis: quò & amor erga illū & reuerētia, atque
 eius fruēdi desiderij magis crescit, iuxta illud, Qui edūt me, ad-
 huc esurient: & qui bibūt me, adhuc sitiēt. Adde etiā, quò quo-
 ties corpus Dñi dignè recipimus, charitatis, puritatis, reuerentię,
 ac deuotionis incrementa maiora percipimus: quib⁹ rebus homo
 ad hanc cœlestē mēsam dignius præparatur. Quò fit, vt optima
 præparatio ad dignè postera die celebrādū sit, hodie deuotè cele-
 brasse: quod planè fatētur, quicūque huius rei periculū fecerūt.
 Itaque tantū abest, vt huiusmodi cōsuetudo contēptū pariat, vt
 vix vlla re magis deuotio, & charitas, ac reuerētia erga hoc my- **B**
 sterij accendatur. Pia igitur mens hoc immodico timore depo-
 sito, quanta poterit animi puritate ad hoc mysterium accedat,
 quò diuina eius virtute mentis suę infirmitati medeatur. Hinc
 quidam ex Patribus formidolosam eiusmodi animā his verbis
 alloquitur: Immūda es? accede mundanda ad fontem puritatis.
 Esuris? accede pascenda ad panem viuificum, & indefectibilem.
 Egrotas? erit hoc efficacissimū tuę valetudini medicamentum.
 Fluxum pateris, nec sanari potes à medicis? tãge plena fide cum
 Hæmorrhoida fimbriam, videlicet sacram hostiam, vt purgeris.

§. IIII.

¶ Cæterum quoniam iuxta sanctorum Patrum doctrinam pro-
 pria ad hoc sacramentum præparatio est, vt cum amore simul **C**
 ac timore ad illud accedamus: & quæ hætenus à me dicta sunt,
 ad amorem præcipue, fiduciam, & desiderium eius accendunt:
 quæ modò dicam, salutarem metum, curam, & reuerentiam in-
 cutere nobis debent. Formidare quippe debemus cœlestē illam
 tubam omnes hac salutari cautione admonentem: Probet au-
 tem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat.
 1. Cor. 11. Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat
 & bibit, non dijudicans corpus Domini. Hunc autem salutarem
 metum illa Dñi verba, quæ in Leuitico habentur, nobis incutiūt:
 Leuit. 16. Locutus est em̄ Dñs ad Moysen post mortē duorum filiorum
 Aarō, quādo offerētes ignē alienū interfecti sunt: & præcepit ei,
 dicens: Loquere ad Aarō fratrem tuū, ne omni tempore ingre-
 diatur sanctuarium, quod est intra velum coram propitiatorio,
 quo

D quo tegitur arca, vt non moriatur: quia in nube apparebo super oraculum, nisi hæc ante fecerit. Vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustum. Tunica linea vestietur, foeminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineam imponet capiti. Hæc enim vestimenta sunt sancta, quibus cunctis cum lotus fuerit induetur. His porrò vestimentis lineis, innocentia & puritatem studio atq; labore partam, intelligi rectè puto. Linum quippè candidum est, & multis contusionibus ac decorationibus, multaq; opera ex fragili herba in aliam longè dissimilem formam transit. Quæ res typum iustitiæ & innocentia tenet: qua carnales homines multo labore in spirituales transformantur. Vnde Ioannes in Apoca. bysinum ait esse iustificationes sanctorum. His ergo innocentia vestibus omnia interioris hominis nostri membra, hoc est, omnes animæ nostræ vires vestiendæ atq; exornandæ sunt: quod typicè Dominus in supra positis vestibus designauit. ¶ Cæterum, quòd inter alia indumenta, singularem de lineis foemoralibus mentionem facit, quis non videt pudicitia candorem & puritatem hoc vestis genere comendari? Quid enim esset indignius, quàm vt sordido corde & corpore ad immaculati agni conuiuium accederemus? Hanc enim sacrilegã temeritatem nõ in altera vita solum, sed frequenter etiam in præsentis Domini punire solet. Cuius rei memorabile exemplum Palladius in vita Macharij Alexandrini (sub cuius ipse disciplina nouem annis militauerat) his verbis refert. Ad hunc ipsum Macharium cum aliquando venissem, reperi ante fores cellæ ipsius presbyterum quendam, cuius totum caput adeò exesum & consumptum erat illo morbo, qui cancer nominatur, vt os etiam verticis videretur: qui illuc, vt curaretur aduenerat: nec tamen vsq; in illum diem à sancto Machario susceptus fuerat, aut visus. Ego itaq; tunc ipsum rogans petiui, vt eius misereretur, & saltem respõsum ei daret. Ad quod mihi ille Sanctus dixit: Non est dignus iste curari. Hanc enim poenam ex præcepto diuinitatis accepit. Si autem vis curari eum, persuade illi prius, vt à sanctorum sacrificiorum immolatione discedat. Cumque ergo dicerem: Cur obsecro id fieri iubes? Quia fornicatione, inquit, pollutus, ministeria Domini violare consueuerat: ob quod talis supplicij atrocitate cruciatur. Sed, sicut dixi, si nunquam velut sacerdos sacrificia contigerit diuina, accipere (Deo iuante) poterit medicinam. Cum ergo illi, qui hac valetudine laborabat, ista dixissem,

Apoc. 19.

Palladi.

vt cum sacramento mecum pacisceretur, non se ulterius ad officium **A**
 sacerdotis accessurum, tum demum à Sancto illo vocatus est: qui eum
 his allocutus est verbis: Credis, inquit, Deum esse, cui nihil occultum
 est? Respondit, Credo. Non potuisti (inquit) virtutem diuinitatis eius
 euadere? Respondit ille: Non potui Domine mi. Tunc magnus ille Macharius,
 Si cognoscis, inquit, peccatum, & vis euadere istam, quam propter illud tibi
 Dominus intulit, poenam, emendare dereliquo. Quo audito, ille proprium
 confessus est crimen, & de cætero se nunquam peccaturum esse promisit,
 neque functurum sacerdotis officio, sed inter laicos iam futurum, & tunc
 demum illi manum Sanctus imposuit: atque in paucis diebus capillorum
 quoque recuperatione curatus, Deumque glorificans, sancto etiam
 viro gratias referens, videntibus nobis ad propriam meauit.

Cæterum ne qui fortè aliquando lapsi sunt, huius exempli **B**
 metu frangantur, ad poenitentiae remedium sollicitè confugiant:
 vt hac saltem ratione purgati, humili atque demisso animo ad mensam
 Domini accedant. Hanc autem preparationem in lege olim Dominus
 adumbravit, cum Exod. 12. præcepit, ne quisquam ad esum agni
 (qui huius diuini sacramenti imaginem gerebat) nisi circumcisos
 accederet. Seruos autem emptitios (qui ad Iudæorum religionem
 transire vellent) prius quidem circumcidi, circumcisos autem ad
 conuiuium illud admitti debere: mercenarios autem nullo modo.
 Constat autem, corporea illa circumcissione spirituales animarum
 circumcissionem adumbrari: quæ veræ poenitentiae virtute fit: qua
 & præterita mala deflemus, & futura vitare proponimus. Hæc
 ergo ratione spiritualiter circumcisi, ad hæc sacra & adoranda
 mysteria cum timore ac tremore **C**
 accedere possumus. Quod autem mercenarij ab agni esu excluduntur,
 indignitatem nobis eorum insinuat, qui terrenæ mercedis gratia
 ad altare tremendum accedunt. Quæ res non tam ad plebem
 (cui nulla huiusmodi merces proposita est) quam ad sacerdotes
 eos pertinet, quos ad altare Domini non famas, sed merces: non
 charitas, sed cupiditas: non amor Dei, sed amor sui: non animæ
 medicamentum, sed corporis alimentum trahit. Hi namque verè
 mercenarij sunt, quos à suo Dominus conuiuium hæc lege secludit.
 Quo in loco latissimus se nobis legendi campus aperiebat, in quo
 Ecclesiæ vicem lamentaremur: in qua tam multi sacerdotes sunt,
 qui non deuotionis affectu, sed mercedis obtentu ad altare Domini
 accedunt, ignem planè offerentes alienum: vt

Dnote quos non ardens in Deum charitas, sed flagrans pecuniæ cupiditas ad hoc ministerium trahat. Similisq; lamentandi materia est, tam multos cernere, qui sacris initiantur, non ut animas, sed corpora pascant: hoc est, non ut in hoc dignitatis gradu religiosius Deo seruiant, sed ut habeant unde corporis vitam sustentare valeant sic ad sacros ordines, quasi ad manuarum artes accedentes, & quæstum esse pietatem existimantes. Quæ res quantum Ecclesiæ dignitati & cõmuni fidelium saluti noceat, vix vlla oratione explicari, vix vllis lachrymis satis desferi queat. Sed quoniam dies hæc non lamentis, sed spiritualibus gaudijs dicata est, in aliud tempus hanc querimoniam differamus. Hodie verò Dominum pro tanto munere laudemus, eiusq; laudes & magnificentiam festis vocibus prædicemus: illique quantas maximas possumus gratias agamus, ab eoq; suppliciter postulemus, ut qui se se nobis veiatum in hac mortali vita tradere dignatus est, reuelata tandem facie se nobis in patria præbere dignetur. Amen.

In eodẽ festo sacratissimi corporis Christi
 concio quarta: in qua primùm de summis beneficijs in hoc sacramento nobis exhibitis, eiusque effectis & virtutibus deinde verò de reuerentia, qua ad illud accedendum sit, ac de frequentiori eius usu agitur.

F T H E. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Ioan. 6.

DI C T V R V S hodie fratres charissimi, de altissimo ineffabiliq; christianæ fidei mysterio, deq; omnium diuinorum miraculorum maximo (in cuius explicatione verba desunt animo, intellectus hæret, iudicium obruitur) non video, qua via insistere, aut quod dicendi initium commedius sumere debeam, quàm quod magnus ille Dionysius Arcopagita de hoc admirabili sacramento dicturus, sibi sumendum decreuit; nempe ab ipso eodem Domino, qui in hoc

in hoc sacramento latet, supplicibus votis postulare, vt paulisper **A**
 id quo tegitur velum aperire, & ex immensa luce quæ intra illud
 latet, vel exiguum ad nos radium emittere dignetur: quo lasciosi
 mētis nostræ oculi illum videre, voluntas amare, & lingua no-
 stra dignum aliquid de eo proloqui valeat, vt totū illi hodie ac-
 ceptum feramus: & quod ab eo munus accepimus, & lucem qua
 illud agnoscimus & prædicamus. O diuinū penitus (inquit Dio-
 nys.) sanctumq; mysteriū: obducta tibi significantiū signorum
 operimēta dignāter aperiens, nobis palā atque apertè luceſce, no-
 strosq; spirituales oculos singulari & aperto lucis tuæ fulgore re-
 ple. Quod si hanc in nos lucē diuina pietas effundere dignaretur
 superuacaneus noster hic labor futur⁹ erat: multò em̄ magis nos
 fulgor ille diuinus illuminaret, afficeret, atq; raperet, quàm oēs **B**
 nō solūm hominū, sed etiā Angelorū linguæ. Hoc ipsum autem
 Moſes à Domino suppliciter petebat, cum diceret: Si inueni gra-
 tiam in oculis tuis, ostende mihi gloriam tuam. Quod quidem
 beneficium sanctus Propheta non vni sibi tantūm sed vniuerso
 populo, quem regendum susceperat (vt Lyppomanus annota-
 uit) à Domino postulabat. Cum enim videret inobedientem
 populum, nec tot inspectis miraculis, nec tot perceptis benefi-
 cijs in officio contineri, hanc vnā viam ad pietatem & iustitiā
 efficacissimā iudicauit, si in eū Dominus pulchritudinis & la-
 cis suæ radios immitteret, quò ab illo doctus & institutus, quàm
 gloriosum & magnificū Deum, quantoq; cultu & reueren-
 tia dignum haberet, intelligere posset. Hac enim ratione facile
 homines non ad obedientiam modò, sed ad mille mortes pro
 ipso obeundas paratissimi essent. Sine hoc igitur diuini lu-
 minis radio, non video, quomodo ad huius sacramenti myste-
 rium prædicandum assurgere humana infirmitas valeat. Ani-
 maduerto quippe nihil in eo esse non summum atque diui-
 num. Si enim effectus eius spectare velis, is est, homines diui-
 nos, hoc est, deiformes efficere: si verò huius effectus causam
 intuearis, Deus ipse causa est intra pectus hominis admissus: si
 autem modum inspicias, modus est vt idem Dominus sub panis
 specie ab homine sumptus, eundem hominem efficiat coelestem
 atque diuinum. Quo iudicio quantum inter verum Deum &
 cōmenticios Gentilium Deos discriminis sit, facile intelligimus.
 Inter illorum quippè Deos Iupiter princeps habebatur, quoniam
 D. Cypria. non coelestis regni, sed vitiorum principem esse ait.

Dionys.

Exod. 33.

Lyppom.

Disimil.

Cypria. in
Epist.

Hic

D Hic igitur Deus imbris aureiformant suscepisse fertur, ut intra virginis Danae cubiculum admissus, illi pudicitiam eriperet: no- ster autē Deus panis speciem sumit, ut intra pectus hominis ex- ceptus, puritatis & sanctitatis sue participem efficiat. Cum igitur in hoc sacramento omnia sint divina, qui fieri potest, ut rudis & vilis homuncio, quæ divinissima sunt, assequi & proloqui sine Dei lumine queat? Ut hanc igitur nobis lucem Dominus, qui in hoc sacramento conditus est, impartiri dignetur, ad beatissimam Virginem, hoc est, misericordiae matrem confugiamus, eiusque patrocinium solita oratione imploremus.

A V E M A R I A

B Eatus pater Effrem in eo libro, quem de virtutibus ac vitijs *Effrem.* edidit, hanc sententiam observatione dignissimam scriptam reliquit. Cum christianæ vitæ rationem cōsidero, siagula ipsius

E instituta beatitudinem hominibus asserre perspicio. In nullam namq; christianæ philosophiæ partem vir sanctus oculos conij- ciebat, quam non ad humanæ vitæ felicitatem efficacissimā esse crederet. Nam cum eam partē intueretur, quæ leges & præcepta vivendi continet, quæ cupiditates frænantur (quam carnales ho- mines maxime reformidant) in huius observatione magnā pacē & animi quietem, mirasq; divini spiritus delicias inveniebat. Nō enim temerè regius Propheta dixisse putāus est, In via testimo- niorum tuorū delectatus sum, sicut in omnibus divitijs. *Psal. 118.* Omnia quippe divinæ legis præcepta adversus carnis nostræ cupidita- tes militant, quæ omnium perturbationum, molestiarum, atque dissidiorum causa sunt, Iacobo Apostolo testante, qui ait: Vnde

F bella & læs in vobis, nisi ex concupiscentijs vestris, quæ militāt in membris vestris? Vnde consequens est, ut hisce pacis pertur- batoribus divinæ legis vi & obedientia compressis, tranquilla pax animi (in qua huius vitæ felicitas sita est) oriatur. Hinc enim memorabilis illa Senecæ sententia manavit: Qui desiderium clau- sit, cum ipso Iovē de felicitate contendat. Divinæ ergo legis obe- dientia quæ cupiditatem comprimit, certissima ad felicitatē via est. ¶ Siquis verò aliam divinæ legis partem cōtempletur, quæ cœlestia præmia ipis constituta continet, & spiritualia gaudia, quibus in hac etiā vita reficiuntur & oblectantur, quis non vi- det, quantæ felicitatis sit talibus consolationibus recreari, tantæ- que gloriæ spe animum alii & excitari?

Quæ duo hæc ad constituendam hominis felicitatem esse vi- debantur

debantur: sed est aliud quod multò magis ad humanæ vitæ bea- **A**
 titudinem conferat, nempe sacramentorum beneficia: quæ sunt
 humanæ infirmitatis medicamenta, dolorum solatia, malorum
 remedia, & diuinæ bonitatis & charitatis clarissima argumenta.
 Inter quæ tamen singulari virtute & dignitate diuinissimum Eu-
 charistiæ sacramentum eminet: quod totius felicitatis & beatitu-
 dinis nostræ origo & fundamentum est. Cum enim ad hanc ip-
 sam beatitudinem cætera sacramenta nobis plurimum conferant
 quæ coelestem gratiam, & Spiritum sanctum hominibus tribuunt
 (in cuius donis fructibusq; non exigua beatitudinis nostræ por-
 tio sita est) hunc tamē spiritum & gratiam summum Eucharistiæ
 sacramentum maximè præstat. Ad illud nanque cætera sacra-
 menta ordinantur, & ipsum etiam (vt Diuus Dionysius ait) alio- **B**
 rum sacramentorum perfectior & consummator est: quando qui-
 dem in eo se nobis Christus Dominus totum tradit, cum se in
 alijs per partes quodammodo tradat: quia in illis non ipse, sed eius
 nobis virtus & gratia communicatur. Hoc est igitur, quod bea-
 titudinem nostram maximè constituit. Quæ enim maior beati-
 tudo, quàm à summo illo rerum omnium Domino diligi: in cu-
 ius manibus omnium terrestrium atque coelestium bonorū the-
 sauri positi sunt: qui solus hominem plena felicitate beare, solus
 cunctis opibus cumulare potest? Quod autem maius aut euiden-
 tius diuinæ huius dilectionis argumentum, quàm quòd hic tan-
 tus Dominus non suo modo, sed se ipsum nobis donare, & no-
 biscum vnum fieri dignatus fuerit?

Ex hac autem spiritali vnione facile erit intelligere, quàm **C**
 multa & magna beneficia, quæ ad hanc ipsam beatitudinem cō-
 sequendam miro modo adiuuant, nobis collata sint. Constat
 enim, amorem donorum omnium primum, omniumque alio-
 rum causam & fontem esse: qui enim verè amat, se ipsum primò
 amanti tradit, ac deinde reliqua quæ, in eius facultate posita
 sunt. Qui enim quod maximum & summum est tribuit, nō mo-
 rabitur inferiora etiā & minora largiri. Quo nomine D. Dionys.
 hoc summū sacramentum appellari communionem ait, quod
 in eo Dominus Iesus se ipsum atque opes suas largè & munifi-
 cè amatoribus suis impendat: & intra illos manens, omnia in
 omnibus operetur. Ipse nanque mentem splendore suæ clarita-
 tis illuminat, & affectus iaculo sui amoris sauciat: ipse animam
 torpentem excitat, languentem roborat, cessantem extimulat,

Dionysius.

esurica-

D esurientem pascit, sitientem potat, moerentem consolatur, pugnantem vires sufficit, labantem sustentat, à malo reuocat, & ad omniavirtutis officia exsuscitat, & sic tandem spiritualē animę vitam tribuit, per quam ad vitam perueniat sempiternam. Hinc Diuus Cyrillus, Viuificat, inquit, corpus Christi, & ad incorruptionem sua participatione reducit. Non enim alterius cuiusdā, sed ipsius vitę corpus est, virtutem incarnati verbi retinens, & plenum potestate illius, quo vniuersa & viuunt, & sunt.

Cyrrill. in
Ioan.

Sed inter hos tamen huius diuini sacramenti effectus, maximē proprius ac singularis est hominis cum diuina mente vnio atque copulatio. Qua de causa Dominus sacramentum hoc sub cibi specie instituere voluit, vt hanc humanę mentis cum diuina mente vnionem designaret: quandoquidem proprium cibi est, vnum cum eo fieri, qui eo vescitur. Hoc est igitur, quod præcipuē Dominus in hodierna sancti Euangelij lectione exponit, cum ait.

§. I.

¶ [*Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.*] Quid autem hoc sit, idem Dominus explicat cum ait: [*Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in illo.*] Hoc enim cibi proprium esse diximus, in aliti naturam transire, & vnum cum illo fieri: quod quidem huic sacramento maximē conuenit, quo Ecclesię membra capiti Christo copulantur, & vnum cum illo efficiuntur. **¶** Cum is igitur præcipuus huius sacramenti effectus sit, existimo vos omnes partim quidem vnionis huius dignitatem admirari, partim etiam scire velle quonammodo hæc tam dissimilium partium, tamque longè inter se dissitarum vnio fieri possit: præsertim cum ea quę valde dissimilia sunt, in vnum coiri nequeant. Ad hoc igitur respondemus, hanc vnionem spirituales esse, & amore potissimum fieri. Amor autem duplici ratione mentem cum re amata copulat atque vnit. Primum enim eam cogitatione, affectu, ac desiderio in ea re esse facit, quam vehementer amat. Hinc illuc quod vulgo dici solet, animam magis ibi esse vbi amat, quam vbi animandi officium exercet. Et illud item: Amantem mortuum esse in corpore proprio, viuere autē in alieno. Deinde etiam, quia perfectus amor amantis voluntatē in dilecti voluntatem ita transformat, vt quidquid hic vult, ille velit, nec ab eo vnquam voluntate dissentiat. Verissimè enim dictum est, Idem velle, idemque nolle, eam demum firmā amicitiam

Sallustius.

Ezech. 1.

Gala. 2.

Simil.

1 Cor. 4.

esse. Hoc autem perpetuum Sanctorum omnium Studium fuit, ut A
 quantum in hac fragili vita fieri posset, mentem suam cum diu-
 na mente & voluntate ita copularent, ut quidquid illa vellet, ipsi
 quoque simili studio & affectu vellent. Hoc enim illa Ezechielis
 animalia designant: quæ ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebā
 tur, nec reuertebantur cum incederent. Præcipua enim & con-
 tinua sanctorum hominum cura erat, in diuinam voluntatem
 oculos semper intentos habere: & quidquid illa vel præciperet,
 vel innueret, quò vocaret, aut vnde reuocaret, diligenter attende-
 re, & se totos ad illius ductum propria voluntate repudiata applica-
 re: & in hoc vnū nervos omnes intēdere, ut ex duabus voluntati-
 bus vna quodammodo voluntas fieret. Quam quidem vnitatem
 sola beatissima Virgo inter sanctos omnes plenissime consequu-
 ta est: in cuius anima adeò plenum sibi diuina voluntas dominiū B
 vendicauit, ut ibi non duæ voluntates, sed vna quodammodo,
 nempe diuina, locum habere videretur. Quo factum est, ut ani-
 ma illa sanctissima perfectissime in diuinam mentem transfor-
 mata esset: quando nihil ibi iuris propria voluntas, sed totum di-
 uina sine vilo prorsus impedimento possidebat. Post beatissi-
 mam aut Virginem, Apostoli deinceps ad hanc vñionem perue-
 nire summo studio contendebant. E quibus Paulus ait: Vivo
 ego, iam nō ego, viuit verò in me Christus. Quibus verbis innuit
 propriam voluntatem, pristinosque veteris hominis mores extin-
 ctos fuisse, proque illis Christi Domini voluntatem, & virtutes cla-
 rissimas eius mentem ita obsedis, ut quisquis Paulum intueret-
 tur, magis in eo Christi imaginem, quam Pauli deprehenderet. C
 Adeò enim Christo vnitus & in illum transformatus erat, ut in
 eo magis eluceret quod erat factum, quam quod erat natum: ma-
 gis quod gratia donauerat, quam quod natura formauerat. Quæ
 admodum enim acerbi fructus melle aut sacharo decocti, nihil
 pristinae acerbis retinent, sed illius liquoris saporem referunt,
 in quo diu iacuerunt: ita in Paulo nihil erat, quod veteris Pauli
 naturam, & ingenium, & pristinae vite saporem haberet: sed quid
 quid in eo videbatur, eius erat, cui per ardentissimam charita-
 tem vnitus, & in quem transformatus erat. Ideoque iure seipsum
 discipulis in exemplar virtutum Christi proponere potuit, cum
 dixit: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

Ut igitur ad institutum redeamus, cum præcipua huius diuini
 sacramenti virtus sit, humanam mentem cum diuina copu-
 lare

Dlare (hoc enim natura cibi designat, qui in edentis substantiam vertitur) hæc autem vnio nō corporea, sed spiritualis sit, & amoris glutino fiat: amoris autem sit (vt hæctenus demōstratum est) amantem in amatum trāsformare: efficitur sanè, vt qui per huius sacramenti virtutem perfectè Christo Domino vnitur, in ipsius imaginem transformetur. Hoc est autem, quod Saluator in hodierna lectione ait: *Misit me vinens Pater, & ego vino propter Patrem: & qui manducat me, & ipse viuet propter me.* Hanc autem similitudinem quis inter homines vsurpare auderet, nisi ea Saluator ipse vsus fuisset? Sensus enim est, quòd quemadmodum Filij Dei vita eadem cum Patris vita est, quia Pater est in Filio: sic fidelis hominis vita, qui Christi Domini corpus intra se receperit, Christi vitæ conformis erit: quia Christum intra se cōmorantem ha-

Simile.

Ebet. Itaque sicut ignis (qui inter elementa omnia nobilissimus est) quācunque corripuerit materiam, in se conuertere, suamque formam atque virtutem in eam transfundere cōtendit: ita quam mentem Christus Dominus (qui ignis consumens est) corripit & inhabitat, in se transformare, sibi vnire, & sui similem, hoc est, diuinam efficere nititur. Cuius rei causam Clemens Alexand. esse ait, quòd in hoc diuino sacramento non modò corpus & sanguis Christi nobis traditur, sed charitas etiam, & Spiritus Christi, quo sanctificamur, atque diuinæ similitudinis participes efficimur. Id autem euenit, cū ea puritate & synceritate vitam nostram instituiamus, vt in ea diuinæ puritatis imago quædam appareat: vt quicumque nos viderit, non spurios & adulterinos, sed legitimos Dei filios, eiusque simplicitatis & innocentiae imitatores agnoscat.

Cle. Ale.

§. II.

¶Ex hoc autem posteriori effectu alij non minus suspiciendi consequuntur. Primum enim hinc tanta fortitudinis vis in fragili humanæ mentis natura manat, vt Diuus Chrysofost. dicat: Vt leones ignem spirantes ab illa mensa recedimus, terribiles Dæmonibus effecti. Quo factum est, vt Diuus Cypria. instante persecutionis procella, Christi milites, qui tormentorum metu à fide defecerant, ne iterum tormentorum immanitate victi succumberent, intra Ecclesiæ castra colligere, eosque non ferro & vallis, sed munimento (vt ille ait) Dominicæ saturitatis armandos curauerit: tantum in hoc diuino mysterio virtutis ac roboris esse intelligebat. Cuius rei si causam quæras, causa est amoris

Chrysofost.

Cypria.

Cant. 8.

vnio, quam diuini huius mysterij effectum esse diximus. Cuius **A**
 quanta sit vis, Sponsus in Cant. declarat cum ait: Fortis est, ut
 mors, dilectio, dura sicut infernus amulatio. Vnde sequitur,
 Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, & flumina
 non operient eam.

Ex eodem etiam fonte sequitur meritorum Christi commu-
 nio, quæ nobis sacramenti huius beneficio contingit. Post illud
 enim primum & summum beneficium, quo se ipsum Saluator
 fidelibus donauit, proximum est, ut sua quoque illis largiatur.
 Inter quæ præcipuus est sacratissimæ passionis & mortis eius fru-
 ctus, cuius fideles in hoc sacramento participes efficiuntur. Ita-
 que laborum omnium, dolorum, iniuriarum, verberum, atque
 vulnerum, quæ mitissimus ille agnus tum in vita sua, tum præ-
 cipue in morte perpeffus est, participes efficimur, quoties hoc
 diuinum sacramentum piè & religiose sumimus. Ut enim vir- **B**
 tus omnis atque sensus capitis in omnia corporis membra deri-
 uantur: ita Christi Domini opes & virtus (quem constituit Deus
 caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus eius) ad omnes
 fideles, qui charitatis glutino illi tanquam viua membra copu-
 lati sunt, plenissimè dimanant. Quæ quidem vnio sacramen-
 ti huius virtute perficitur, in quo spiritualia Christi membra ca-
 piti suo arctius coniunguntur. Cum enim nobis sacrum cor-
 pus & sanguinem suum donat, simul etiam donat quod illo
 corpore & sanguine in sacrificium oblati promeritus est. Ne-
 que enim alterum sine altero dignè accedentibus datur: hoc
 est enim dari & sacramentum, & rem sacramenti. Qua in **C**
 re diuinæ pietatis dignatio studiose consideranda est: quæ
 pianè voluit, ut quod ille moriendo promeruit, nos edendo
 consequeremur: & quod ille expãsis in cruce manibus obtinuit,
 nos manibus in sinu conditis reciperemus: & quod ille summis
 corporis & animæ doloribus assecutus est, nos ineffabili animæ
 nostræ dulcedine (quæ in hoc sacramêto fruimur) perciperemus.
 Quid igitur hac benignitate clementius? quid magis paterno af-
 fectui conuenientius? Solent patres immensos sæpè labores ex-
 cipere, & varia pericula adire, ut amplum filijs patrimonium re-
 linquant, quò ipsi citra laborem & periculum opibus alieno la-
 bore partis fruantur. Quam rem Christum Dominum nobiscum
 in hoc sacramento egisse constat.

Simile.

Est & aliud non minus suspiciendum, quod primam illam
 spiritua-

D spiritualis vnionis dignitatem consequitur. Non enim patietur Dñs templum suū, hoc est, corpus nostrū, in quo sacratissimum eius corpus velut in tēplo suo habitauit, videre corruptionē, sed illud eiusdē resurrectionis & gloriæ cōmunionē honorabit. Qua enim ratione Apostolus ait, corpora nostra à mortuis excitāda (quòd in nobis Christi Spirit⁹ habitauerit) eadē etiā future resurrectionis gloriā colligimus, quòd nō modò Spiritus Christi, sed sacratissimū etiā corpus eius in nobis sibi sedem delegerit. Huius verò tātæ dignitatis pignus pijs omnibus in hoc sacramento cōfertur: & pignus quidē valoris & pretij, cuius futura merces est. Nilul enim nobis maius promittitur in cœlis, quā quod in terra sacramēti huius exhibitione donatur, quanuis alia ratione done tur. Datur enim hic idē Dñs sub aliena imagine velatus, ibi verò **E** aperta facie detectus: hic sub panis imagine, ibi in ipsa diuinę pulchritudinis specie. Deus tamē vtrobique est qui datur. Quis ergo tali spe, taliq; salutis ęternę pignore nō gaudeat? Quis nō sic vitā instituat, vt nunquā pignus hoc capitali aliquo crimine amittat, quo fideliter adseruato, ęternā vitā sibi donādā esse nō dubitat?

Sed nondam hic donorum atque gratiarum finis. Est enim & aliud non minoris deuotionis & reuerentię studio suspiciendū. In sacris enim locis apud nos cōmorari voluit, vt illum corā videre, illū alloqui, orare, & adorare die noctuq; liceret, illiq; nos præsentes exhibere. Hoc enim sicut & cætera sacramenta ad noui testamenti gratiam, & aduentus Christi gloriam pertinebat: vt tam facilē nobis ad Deum accessus vbiq; locorū pateret. **F** Concessa enim prima illa immensa & inexplicabili gratia, qua Deus immensus propter homines homo fieri dignatus est, quid iam in cæteris diuinę gratiæ thesauris nobis oclusum & interdictū remanere debuit? Qui enim quod maximū & summū erat, nēpe filiū suū tribuit, quomodo non cum illo nobis oīa donabit? Olim quidem Dñs in lege vnū in vniuersa terra altare, & vnicū tēplū esse voluit. Et quidē in sacrariū & intimū templi aditū (in quo arca testamenti collocata erat) solus summus sacerdos (tharis suffitu totū sacrarium operiente, ne quid cernere posset) ingrediebatur: arcam verò ipsam non modo manu contingere, sed nec videre fas erat. Bethsamicę nanque, qui eam curiosius videre præsumpserunt, meritas audacię suę pœnas dederunt. Quid quòd nec ad eam propius accedere licebat, nisi duorum millium cubitorum spatium esset interiectum? Hoc enim Iosue cauit, cum

Leuit. 16.

arca Domini in Iordanis transitu populum præcedebat. Iam ve
 rò cum Dominus in montem Sinai descendisset, solus Moyse
 ascendit in montem, nulli autem hominum, aut iumentorum
 etiam fas erat ad montem, in quo Deus loquebatur, accedere.
 Ille ergo Dominus, qui adeò exiguam olim sui copiam homini-
 bus faciebat, ille quem Esaias vidit sedentem super thronum ex-
 celsum & eleuatum, Seraphicisq; spiritibus vallatum, ille qui de
 seipso apud eundem ait: Coelum mihi sedes est, & terra scabellū
 pedum meorum: ille inquam sublimis & excelsus habitans æter-
 nitatem, habitare etiam ad finem vsq; seculi in huius mundi infe-
 rioris exilio, in hoc nostro tuguriolo, in hac ærumnarum valle,
 in hac stultorum cauea, inter sicarios, adulteros, homicidas, latro-
 nes, sanguinarios, mendaces, & sacrilegos homines (quorum mul-
 ti frinitimas templis atq; sacrarijs domos habent) inter hos, inquā
 propter electorum suorum salutem & gloriam habitare digna-
 tur: vt nō iam duorum millium cubitorum spatio interiecto, sed
 prope ipsum altare accedere, vt illum alloqui, illum salutare, illi
 assistere, illum quodāmodo intueri, suas illi calamitates declara-
 re, auxilium petere, laudes offerre ac decantare valeant. Experiū-
 tur autem huius beneficij virtutem sanctimoniales & monachi,
 qui stant in domo Dñi, in atrijs domus Dei nostri: qui ante alta-
 re, in quo dominicū corpus adseruatur, perseverātes, in noctibus
 extollunt manus suas in sancta, & benedicunt Dominum. Lon-
 gè enim aliter hoc in loco mentes eorū afficiuntur, & rapiuntur,
 quàm cum alibi hoc idem officiū faciunt. Huius siquidem sacra-
 mentalis præsentia argumento intelligunt, quantū eos diligit,
 qui perpetuò apud illos manere, & cum illis commorari voluit. C
 ¶ Hac enim ratione Hieremias flagrantissimum erga populum
 suum amorem declarauit, cū euerſa à Chaldæis ciuitate, optio illi
 à principe militiæ magnis adiunctis promissis data esset, vt in Ba-
 bylonem secum veniret: qui tamen maluit inter captiui populi
 sui ruinas permanere, quàm regijs opibus & honoribus in pala-
 tio Babylonis affluere: cū tamen tot esset iniurijs ab eo populo
 affectus. Hoc igitur argumento Saluatoris nostri charitatem in
 homines intelligere licet: à quibus tot modis offensus, nihilomi-
 nus tamen inter eos habitare dignatur, vt eos gratiæ & præsentis
 suæ virtute oblectet atque confirmet.
 ¶ Hęc enim sacramentalis præsentia spiritualementem Domini præsen-
 tiam pollicetur, quæ is & precibus & necessitatibus piorum ho-
 minum

Dominū præfens adest. Hoc enim ipse discipulis & nobis omnibus pollicitus est, cum ex hoc mundo discedens dixit: *Ecc̄ ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi.* *Matt 28.* Cuius quidem promissionis, diuini huius sacramenti præsentia fides facit. Esse autem nobiscum, quid aliud est, quàm nobis adesse, nobis præesse, modisq; omnibus salutem nostram promouere? Quæ quidem res magnam certè piè considerantibus admirationis atq; deuotionis materiam præbet. Cùm enim Dominus tot annis salutem nostram operatus fuerit in medio terræ, totq; doctrinæ monitis, tot virtutum exemplis, & sacramentorum medicamentis, quodq; mirabilius est, tot doloribus, opprobrijs, atq; vulneribus salutis nostræ negotium plenissimè absoluisset, existimare quisquam poterat, illum deinde à salutis nostræ cura feriatum cessare. Vbi enim extremam illam in cruce vocem protulit, Consummatum est (quo verbo omnia legis & Prophetarum vaticinia, & omnia quæ ad stabiliendam generis humani salutem necessaria erant, impleta esse designauit) nihil aliud superesse videbatur. Verùm summus ille humanæ salutis amator, ne tot quidem laboribus atq; beneficijs contentus, quasi parū esset actum, pollicetur se omnibus diebus ad finem vsq; mundi nobis affuturum, & salutis nostræ causam sine intermissione acturum. Hæc igitur tanta diuinæ bonitatis & charitatis declaratio, quantum in mentibus nostris ignem incendere debet. Cùm enim veræ dilectionis proprium sit, cum eo semper manere velle, quem vehementer diligas, hac ratione Saluator ingentem dilectionis suæ vim nobis declarauit, qui non contentus quòd tribus ac triginta annis in hoc seculo apud nos fuerit versatus, rationē inijt, qua in cœlum conscendens, perpetuò apud nos in terra maneret. Quis igitur hoc indicio viscera illa charitatis & misericordiæ plenissima non agnoscat? non adoret? non veneretur? non ardentissimo amore complectatur?

Ioan. 19.

§. III.

¶ Ex his autem quæ hætenus dicta sunt fratres, facile erit omnium malorum ac ruinarum mundi causam diuinare. Nam si tam multi fidelium se ita ab huius diuini sacramenti communione subtrahūt, vt vix illud semel in anno, idq; vigimas coacti quā sponte suscipiant, quid mirum si tanta cœlestis huius cibi virtute de-

te destituti, in summa imbecillitate versentur, & (quod est **A** consequens) leuissimæ cuiusque auræ impulsu corruant, qui hoc fortitudinis cibo vix vnquam roborantur? O infelicem temporum conditionem! ò mirandam rerum commutationem! Summum apostasiæ crimen, quod hodiè iudices fidei extremo supplicio atque igne, meritissimo & optimo iure plectendum censent. Ecclesia olim hoc sacro cibo interdicto præcipuè puniebat. Vnde Innocentius Papa Archadium imperatorem, & Eudoxam Augustam (quòd per summum scelus Diuum Ioannem Chrysostomum exilio damnassent, ac omnes penè orientis Ecclesias hac iniuria in seditionem vocassent) hoc potissimum fulmine feriendos curauit. Eius hæc verba sunt, vt Nicephorus Ecclesiast. historix. 13. libr. refert. Ego, inquit, minimus & **B** peccator, cui thronus magni Apostoli Petri creditus est, segrego & reijcio te & illam (scilicet Eudoxam) à perceptione immaculatum mysteriorum Christi Dei nostri: Episcopum etiam omnem, aut clericum ordinis sanctæ Dei Ecclesiæ, qui administrare aut exhibere ea vobis ausus fuerit, ab ea hora, qua præsentem vinculi mei legeritis literas, dignitate sua excidisse decerno. Hactenus ille. Hoc igitur supplicium fideles olim mortis instar esse iudicabant. Nunc autem eò res nostræ deueniunt, vt ipsi se fideles sponte sua hoc tanto supplicio, non ad tempus modò, sed tota penè vita puniant. Neque hoc contenti, quod scelere & socordia faciunt, timoris & reuerentiæ se prætextu facere simulant. Quicunq; autem ita se decipiant, Diuum Cyrillum audiant aduersus illos hæc verba fulminantem. **C** Sciant baptizati homines, si longo temporis spatio propter simulatam religionem mysticè communicare Christo recusent, ab æterna se vita procul depellere. Quippe recusatio huiusmodi quanuis ex religione proficisci videatur, & scandalum facit, & laqueos instruit. Quare oportet omnibus viribus à peccato mundari, & rectè viuendi iactis fundamentis, magna cum fiducia ad sumendam vitam concurrere: sed varix sunt Diaboli, multiplicisque ad decipiendum insidix. Quare demus operam modò, vt vinculis eius abruptis, & iugo seruitutis peccatorum excusso, in timore Domini seruiamus, & carnis voluptate per continentiam superata, ad coelestem gratiam accedamus. Hactenus ille. Cuius verba quantum timoris animis nostris incutere debeant, vobis expendendum

Nicephorus.

Cyrill. in Ioan.

relinqu

D:elinquo.

Sunt autem alij ijs longè deteriores: qui non contenti socordia sua, pios homines, & ad huius diuini sacramenti medicinam frequentius confuſgentes, socordix suæ participes efficere nituntur: dum eos malignis verbis ac detractiõibus ab hoc pio & salutari instituto reuocant. Quorsum, inquit, toties confiteri? toties sacramentum Eucharistiæ sumere? toties templa frequentare: cum satis esse duxerit Ecclesia, semel quotannis confiteri? Indignum enim esse dicunt, tam familiari confidentia viles opifices & homunciones ad hæc tremenda mysteria accedere. Quæ cum dicunt, non eo animo dicunt, quòd diuinæ maiestatis contumeliam dolente transferant: sed quod piorum religio illorum impietatem magis conspicuam reddat. Vt enim Diuus Gregor. ait, *Gregor. 2° Dialog.* Mos prauorum est, inuidere alijs virtutis bonum, quod ipsi habere non appetunt. Tales autem proditoris Iudæ exemplum imitari mihi videntur: qui indignè tulit vnguentum Mariæ supra pedes Dominum effundi, cum trecentis vanire denarijs potuisset, & dari pauperibus. Hoc autem dicebat (vt Ioannes ait) *Ioan. 14.* non quòd ipse Dominici sanguinis proditor vlla egenorum cura tangeretur. sed quia fur erat, & oculos habens, quidquid poterat, furripiebat. Sic igitur hos nulla honoris diuini, sed sui tantum nominis & opinionis cura remordet: cui, alienæ religionis comparatione & virtutis exemplo, iniuriam sibi irrogari putat: ita dum hæc dicunt, non Dei, sed sub Dei prætextu causam suam agunt, sibi consulunt, & suum dedecus aliorum obiurgatione tegere conantur.

F Quocirca demeritis operam fratres, ne hunc quotidianum panem, quem quotiè die à Domino postulamus, nos socordia nostra annum faciamus. Hinc Diuus Cyprianus illud verbum Domini explanans, Panem nostrum quotidianum, sic ait: *Cypria. in ser. de Orat. hom.* Hic est panis, de quo Dominus ait: Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Vt ergo manifestum est, eos viuere, qui corpus eius attingunt: ita contrà timendum est, ne dum quis abstinet ab hoc corpore, procul maneat à salute, dicente Domino, Nisi manducaueritis carnem, &c. Et ideo panem hunc quotidianum Dominus appellauit, vt in ipso semper & viuamus & maneamus. Idemque rursus in eodem loco: Hæc panem nobis dari quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie ad cibum salutis

Ioan. 6.

Idem. ibid.

Hier. to. 1.
Epistol. ad
Licinium.
Baticum.

Psal. 33.
D. Tho. in
3. par. q.
86. art. 10
De conse-
cra. d. 2. c.
Peracta.

AUGUST.

salutis accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto (dū ab. A
stinentes, & non communicantes, à cœlesti pane prohibemur) à
Christi corpore separemur. Diuus verò Hieronymus in Epistol.
ad Licinium, an quotidie accipienda esset Eucharistia, alijsq; de
rebus ab eodem interrogatus, hunc in modū respondet: De sab-
bato quod quæris, vtrum ieiunādum sit: & de Eucharistia, an ac-
cipienda quotidie (quod Romanæ Ecclesiæ & Hispanæ obserua-
re prohibentur) scripsit quidem & Hippolytus vir disertissimus,
& carptim diuersi scriptores è varijs autoribus edidere. Et mox:
Eucharistiam quoq; absque condemnatione nostri, & pungen-
te conscientia, semper accipere, & Psalmistam audire dicentem:
Gustate & videte, quoniam suavis est Dominus. Hæc ille. D. ve-
rò Thom. de diuini huius sacramenti frequentiori vsu sic ait: In
primitiua Ecclesia, quando magna vigeat deuotio fidei Chri- B
stianæ, statutum fuit, vt fideles quotidie communicarent. Vnde
Anacletus Papa dicit, Peracta consecratione omnes communi-
cēt, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim statue-
runt Apostoli, & sancta Romana tenet Ecclesia. Hactenus D.
Thom. Sunt tamen nonnulli, qui hanc quotidianam sacramen-
ti perceptionem, de qua Anacletus loquitur, ad solos Ecclesiæ
ministrōs pertinere dicant. Quorum tamen sententiæ, illorum
temporum puritas & consuetudo refragatur. Anacletus enim
secundus Pontifex post Petrum fuit, vt testatur Irenæus libr. 3.
cap. 3. cuius tempore fideles quotidie hoc sacramentum frequē-
tabant: vt in Actis Apostolorum legimus. Hæc autem non eo
consilio à me dicta sunt fratres, vt omnes ad quotidianam huius C
sacramenti perceptionem adhortari velim. Hoc enim cum D.
August. nec laudare, quia non rectè fieri potest: nec vituperare,
quia rectè etiam fieri potest, debemus. Nimium autem sibi tri-
buit, qui quod ille damnare non est ausus, damnare ipse, præ-
sertim indicta atque incognita causa, audet. Huius nanque
rei diffinitio, prudentis sacerdotis iudicio relinquenda est. Is
enim quid cuique fidelium pro ratione status, & conditionis, &
virtutis suę profectu expediat, discernere prudenter debet. Alijs
enim rarius, alijs frequentius sacra cōmunio concedenda erit.
Illos tamen præcipuè oratio mea perstringit, qui quàm diutissi-
mè ab huius diuini sacramenti medicina atq; remedio abstinent
quò apertè videant, & quibus se diuinæ gratiæ opibus priuent,
& in quanto salutis suæ discrimine versentur. Ad eos autem, qui
relinquunt

D frequentius ad hoc mysterium accedant, hoc præcipue pertinet, ut quanta potuerint animi puritate, sinceritate, deuotione, & cordis humilitate, & reuerentia, ad hanc Domini mensam, ad hoc celeste conuiuium, & Angelorum panem accedant. Neque enim quia tantam sui conueniendi atq; sumendi copiam Dominus si delibus concessit, ideò minus reuerenter ad illum accedere debent: quando quidem ipse Dominus, qui in lege olim tantam à filijs Israel sanctuario atq; arcæ reuerentiam (ut paulò ante diximus) exhiberi præcipiebat, nos in illis monebat, nos erudiebat, ut intelligeremus, qua animi submissione atq; deuotione ad illū accedere, illiq; assistere deberemus, qui tantam soli vmbre atq; figuræ reuerentiam tribui volebat. Hoc igitur pio mentis affectu ad illum accedamus fratres, suppliciter ab eo petentes, ut quem modò tectum atq; velatum percipimus in via, reuelata tandem facie contemplari & percipere mereamur in patria.

In eodem festo sacratissimi corporis Christi concio quinta: in qua admiranda diuinæ bonitatis & charitatis argumenta, quæ in Eucharistiæ sacramento elucent (quibus nos Dominus ad sui amorem excitauit) explicantur. In qua quidem explicatione varij huius diuini sacramenti effectus & fructus exponuntur.

F

THE. Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut accendatur? LUC. 12.

Riusquam huius, quam proposui sententiæ, explanationem attingam, fratres dilectissimi, quid nos cœlestis magister in Euangelica huius diei lectione docere voluerit, breuiter percurram. Sacratissimi enim corporis sui virtutem & efficaciam explicans, ait.

[Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet,

manus, & ego in illo,) & cætera quæ sequuntur vsque in finem. A

A V E M A R I A.

Pars prior. §. I.

Quanuis hæc Dñi verba, quæ à me initio cõcionis huius pro-
 posita sunt, minus sacræ huius diei solēnitati cõuenire vi-
 deantur (in qua sacramentorũ omnium maximi solēne festũ cele-
 bramus) tamen, vbi quantã dilectionis suæ vim in eius institutio-
 ne nobis Dominus ostenderit, explicauerimus, non temere me
 hæc eius verba in præsentī cõcionē tractare voluisse intelligetis.
Quanuis enim omnia Saluatoris nostri opera immensam eius **B**
 bonitatem & in genus hominum charitatem apertissimè decla-
 rent, tria tamen sunt, quæ hoc ipsum maximè efficiunt: nempe
 admiranda eius incarnatio, acerbissima passio, & diuinæ Eucha-
 ristia institutio. Quod intelligens humanæ salutis inimicus, in
 nulla alia re tot hæreticorum machinas excogitauit, quibus sa-
 cra hæc mysteria conuelleret, atq; labefactaret: utpotè à quibus
 ipse maiora malitiæ suæ impedimenta acciperet. Carnales quip-
 pe homines eius spiritu afflati, Deum ex se ipsis æstimantes indi-
 gnum immensa illa maiestate iudicabant, omnipotentem Deũ
 femineis visceribus includi, in crucem agi, & se ipsum hominibus
 in cibum, potumq; præbere. Aduersus hos autem errores Eccle-
 siæ doctores præclaravolumina ediderunt, grauissimis rationi-
 bus ostendentes, nihil diuina bonitate & charitate dignius, nihil **C**
 pestilentissimo nature nostræ morbo curando salutaris extitit-
 se. Vt enim duo illa Cherubin, inter quæ olim arca fœderis Do-
 mini locata erat, extensis eam alis protegebant: ita humanitatis
 Christi mysterium (quod arca illa fœderis adumbrabat) sancti
 doctores ab hæreticorum calumnijs protegunt atq; tuentur.

Exod. 37.

Sed inter has sanctorum Patrum defensionē, vnã dunta-
 xat in præsentī concione explicare constitui: quam si ita verbis
 exponere potuero, ut quod ego mente concepi, in vos dicendo
 transfundam, non dubito, quin apud vos efficiat, quod apud me
 iam dudum egit: nempe, ut hoc mirabile diuinæ sapientiæ confi-
 lium agnoscatis, & immortales illi pro his tantis beneficijs gra-
 tias agatis, & omnia insuper hæreticorum commenta, ut aranco-
 rum telas minimo negotio elidatis. Summam autem defensio-

Dnis huius breuiter hac Domini sententia, quam propoful, comprehendam: deinde rem à primis initijs exordiar. Quæro igitur ad quid præcipuè Dei Filius in hunc mundum uenerit? Ad hoc ipse hac breuiffima & foecundiffima sententia, quam initio propofui, responderet: Ignem ueni mittere in terram, & quid uolo nifi ut accendatur? Hoc est, terra quidem æftuat flagratque terrenarū cupiditate, alget uerò, & glacie ipsa frigidior est, cœlestium rerū amore: ego uerò in hoc ueni, ut ardore illo (quatenus in hac uita fieri potest) extincto, algentia hominū corda rerum cœlestium amore incendam. Duplicem igitur hanc provinciam suscepi: alteram, ut amorem illū (quatenus fieri poterit) extingua: alteram, ut hunc cœlestem amorem incendam: idque non naturam hominis in aliam permutando, sed ineffabilibus beneficijs & virtutum exemplis hanc tantam humani cordis mutationem efficiendo: Si igitur hoc Dominus facturum erat, nulla utique ratione commodius, quam his tantæ bonitatis & charitatis operibus efficere potuit. Hæc igitur rationis nostræ summa est.

Cæterum, ut rationem hanc (quæ totius Euangelicæ philosophiæ firmamentum est) penitus introspicere ualeamus, quædam mihi altius repetenda sunt, quibus cœu gradibus ad huius mysterij celsitudinem pertingere ualeamus. Neq; enim ad ea quæ in sublimi loco posita sunt, nisi per gradus ascendere possumus. Quod quia hæretici non fecerunt, sed humi repentes cœlestia contingere tētauerunt, in maximos errores lapsi sunt. Principiò igitur statuamus, Deum rerum omnium magnarum & minimarum curam & prouidentiam gerere: ad quam quidem pertinet, res omnes per debita & conuenientia media (utamur enim hac uoce quæ Philosophis familiaris est) ad suos fines perducere. ¶ Deinde illud etiam statuendum est, quòd quanuis hæc diuina prouidentia perfecta sit, nulliq; naturæ pro eius captu & cōditione defit: aliter tamen maiora, aliter minora curat. Quod uidemus in motibus cœlorum (qui principē inter corpora omnia locū tenent) qui ex quo die conditi sunt nunquā uel latū uingū à cursu & ordine illis præscripto discesserūt: cum tamen hæc inferiora corpora innumeris penè modis quotidie uariētur. ¶ Tertiò illud etiam obseruandum est, quòd cum duplicia sint opera Dei, quædam naturæ, quædā gratiæ: posteriora hæc multò quā illa præstantiora & nobiliora sunt. Quod quidem ex utrorumq; sic patet quod colligitur. Finis enim operum naturæ, est earundem in esse

I.

II.

III.

in esse nature conferatid. At operum gratiæ finis (et ipsam quoque nomen præfert) est esse gratiæ: hoc est, supernaturaliale atque divinum esse: quo videlicet homo supra hominis naturam elatus divinæ puritatis & sanctitatis, atque etiâ beatitudinis participes efficitur. ¶ His addo quartum, nempe divinam providentiam omnia per amorem gubernare, atque omnibus providere: hoc est, per sui ipsorum amorem, quem rebus omnibus ingeneravit: quo videlicet omnia se diligunt, & conservationem suam appetunt, & ea omnia que ad ipsam pertinent, avidissime confectantur. Ab hoc enim flagrantissimo sui amore ceteri affectus & propensiones oriuntur: quibus res omnes ea appetunt, quæ ad naturæ suæ statum retinendam necessaria sunt. Subijciamus exempla. Terra naturali gravitate suam in orbem mundi locum appetit, in quo conservatur: quæ non impedita rapidissimo impetu fertur. De aqua idem est iudicium, quæ eadem gravitate prædita. B

III.

semper ad inferiora dilabitur. Aer vero, qui natura levis est, ita superiorem locum naturæ suæ convenientem appetit, ut si quando eam in terræ inclusus fuerit, gravissimam terre molem impetu suo tremefaciat, atque concutiat, quæ insuperas regiones equat. Ignis vero tanta vi supra æris regionem fertur, ut si solis pulverem pylicem turri suppositam accenderit, turri ipsam & ingentia æneia subvertat, & in frustra redigat: ne violenter contra naturæ suæ vim in alieno loco detineatur. Bruta vero animalia quo studio labore, atque periculis alimenter quærant, quibus vitam trahantur? Quo vero impetu in caese iunguntur, atque vitam suam propagationem perirent? Quæ cura atque amore suos suos alant, atque educant? De amovis vero, quos se homines diligunt, & quæ sua sunt appetit, nihil hæc dicam: quoniam res notior est, quam ut verbis indicari debeat. ¶ Postremo hoc etiam statendum est, quod quem admodum divina providentia resatur alicuiusmodi affectibus & propensionibus: quæ ex naturalibus huiusmodi proficiuntur, in his se suos dirigit, etiam audite imbecillitate ad illum consequendum exigendum, appetere facultatiâ pie omnes similia providentia in supernaturalis finem, hoc est, in summum & beatificam bonum dirigit: dum & hoc bonum, & virtutes omnes, quæ nos ad illud perducunt: ac deo tristibus appetere, & modis omnibus inquirere facit. Vigenter enim hoc amore ac desiderio, omnia recte & sancte sumunt: ut deo tunc, nihil Deo gratum fieri potest.

V.

D Iam ex his quæ dicta sunt, quod proposuimus, colligere incipiamus. Si ergo diuina prouidentia simili ratione, hoc est, simili amore, similibusq; affectibus res naturales & supernaturales, id est, opera naturæ & gratiæ gubernat, atque (vt paulò ante diximus) aliter maiora, aliter quæ minora sunt curat: & infinitis propè partibus nobiliora sunt opera gratiæ quàm naturæ, consequens ergo est, vt tantò maiorè diuinarum rerù amorem, ardentioresq; affectus piorum animis ingenerare debeat, quantò opera gratiæ operibus naturæ præstât. Hanc igitur prouinciã Saluator noster se suscepisse in propositis verbis profitetur cum ait: Ignem veni mittere in terrã, & quid volo, nisi vt accèdatur? Quod perinde est ac si diceret. Cùm animaduertentem homines tanto rerum terrenarum amore flagrare, & cœlestia bona (quæ vera & solida bona sunt) prorsus negligere & fastidire (vnde omnis eorù improbitas & miseria manat) ego ad hoc in mundũ veni, vt immodicũ terrenarum rerum amorẽ extinguere, & cœlestiũ accendere & inflammarẽ. Si igitur ad hoc Domine in mūdum venisti, prouinciam certè immensa bonitate & potentia tua dignam suscepisti. Quid enim magis bonitatem tuam decet, quàm vt in cordibus nōstris carnalium rerum amorẽ extinguas, & tui ipsius, hoc est, summi boni amorem incendas? Frustra enim homo conditus in mundo esse videbitur, nisi conditorẽ suum, eundemq; summum bonum summo amore diligit: imo verò cùm totus hic mundus hominis gratia conditus sit, frustra quoq; ipse mundus conditus fuerit, si homo, propter quem conditus est, conditorem suum hoc amore non diligit. Quocirca conuenientissimum planè erat, vt **F** diuina prouidentia (cuius rationem superius declarauimus) hunc amoris affectum mentibus nōstris infereret.

Sed hæc tamen prouidentia Domine, vt maximè tuam bonitatem decet (qua nos tui similes efficias) ita omnipotentia tua indiget, qua & illum carnis amorẽ extinguas, & hunc spiritualement amorẽ accendas. Natura siquidem humana cōmunis peccati morbo sic inuersa fuit, vt omnia quæ ad corporis cultũ pertinent, incredibili ardore concupiscat, nullumq; propter ea ad piscenda laborem, nullum periculum, non truculentã bella, feros pelagi fluctus, non quidquam aliud reformidet: ad ea quæ ad animæ suæ & Dei cultum pertinent, ita algeat & vt ne loco quærat, et propter illa moueri velit. Itaque attenti

or inconsideratã apparet, eam similem

rum mediâ corporis pars paralyſis morbo diſſoluta & inſenſibi- **A**
 lis facta, altera verò integra & incolumis eſt. Ad hunc enim mo-
 dū anima noſtra ad ſpiritualia atq; diuina amplectenda, ſpiritua-
 li quadā paralyſi, & inſenſibilitate laborat: quæ tamē ad terrena-
 rū rerum amorē viuaciſſima eſt. Itaque duplex tibi Domine pro-
 uincia ſuſcipienda eſt, ſi naturā ægram ſanare velis: altera, vt hūc
 terrenū amorē ad eò flagrātem extinguas: altera, vt coeleſtē illum
 ad eò algentem accendas. Quemadmodū enim ſcriptores quidā
 memorant, in ſignē quendam muſicū duplicem mercedem à di-
 ſcipulis quos inſtruebat exigere ſolitū, ſi ab alijs inſtructi atque
 eruditi fuiſſent, propterea quòd duplicē ipſe laborē eſſet ſuſcep-
 turus, vt videlicet vetera aboleret, & noua traderet: ita Saluator
 noſter duplicem in humanæ nature curatione laborem ſuſcepit:
 alterum, vt carnalē amorē debilitaret: alterū, vt ſpiritualē in men- **B**
 tibus noſtris incēderet. ¶ Cum igitur tantū in hoc opere difficul-
 tatis ſit, nihilque omnipotētiæ tuæ Domine ſit impoſſibile: quæ-
 ro ſuppliciter abs te, quonā modo hanc tantā cordis humani me-
 tamorphoſin efficere debeas. Legi enim, te beatæ Catherinæ Se-
 nenſis peccatus aperuiſſe, & cor eius ab eo extraxiſſe, triduoq;
 apud tē retinuiſſe, & iterum ſuo loco reddidiſſe. Hac ratione
 apertè video omnipotenti virtute tua hoc fieri poſſe, ſi humani
 cordis naturam immutaueris: aut etiam ſi totum hominem de-
 ſtruxeris, eumque denuò aliter effinxeris. Quod in tua poteſta-
 te eſſe Hieremiæ Prophetæ oſtendiſti, quem in figuli domum
 ire præcepiſti, vt cū ibidem figulum videret vas quoddam in **C**
 aliam formam atque uſum, quàm prius fabricare cœperat per-
 mutaſſe, hoc exemplo diſceret, te quoque idem de hominibus
 facere poſſe. Hoc igitur modo apertè quoque video, in pote-
 ſtate tua eſſe, humanas mentes hoc ipſo amore quem diximus,
 accendere. Quòd ſi his rationibus non fiat, non facilè video, quo
 modo hæc tanta cordis noſtri mutatio fieri poſſit. Certè
 Cyprianus ante conuerſionem ſuam nulla ratione hoc
 poſſe credebat. Sic enim ait: Ego cū in tenebris & nocte
 iacerem, difficile proſus ac durum pro illis tunc moribus
 iudicabar, quòd in ſalutem mihi diuina indulgentia polliceba-
 tur, ut quis renaſci denuò poſſit, atque in nouam vitam ani-
 mam, quod prius fuerat, deponeret: & corporis licet manente
 compoſitionem hominem animo ac mente mutaret, quod impoſſibi-
 lis eſt: tanta conuerſio eſt, vt reſurrexerit, & renouetur.

Simil.

Hierem. 18.

Cyprianus

Donatus

Cyprianus

Cyprianus

Cyprianus

Cyprianus

Cyprianus

Cyprianus

Cyprianus

Cyprianus

Dur, quod vel genuinum situ materię naturalis obduruit, vel vſurpatum diu ſenio vetuſtatis inoleuit. Alta hæc & profunda penitus radice ſederunt. Hæc Cyprianus. Cuius verba non dubium, quin ſummam huius rei difficultatem apertè declarent. Quid igitur ad hæc Domine respondes? Qua ratione hanc tantam cordis noſtri mutationem efficere paras? Non certè hominem iterum ad incudem reuocando, aut naturam eius immutando: ſed tot tamq; ſtupendis beneficijs, gratijs, atq; muneribus ad mei amorem prouocando, vt pluſquam ferrei cordis ſit, quiſquis me ardentiffimo amore non diligat. Hoc eſt autem, quod apertè olim Dominus Prophetica voce pollicitus eſt, cùm ait. In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis. Rectè ſanè à quodam in ſigni Philoſopho dictum eſt, Qui beneficia inuenit, compedes inuenit. His ergo compedibus, his amoris & beneficentię vinculis nos Domine ad te traxiſti. Hoc eſt, tot maximis pietatis tuę beneficijs, tot magnificentiffimis æternę vitę promiſſis, tot in infirmitatis noſtrę remediũ inſtitutis ſacramentis, tot honoribus, quibus humilitatē noſtram ſublimiſti, tot auxilijs, quibus infirmitatem noſtrã roboriſti, tot celeſtis vitę documentis, quibus mentis noſtrę tenebras illuminiſti, tot adeò apertis immēſę bonitatis & charitatis tuę argumentis, quibus corda noſtra in tei amorē inflāmiſti: ac poſtremò tot plagis, tot vinculis, alapis, ſpinis, ſputis, opprobrijs, ludibrijs, cruce, clauis, & ignominioſiffima morte, quam propter ſcelera noſtra expianda ſubiſti. Quibus adeò noſtrum erga te amorem excitaſti, vt etiã ſi ſaxea corda haberemus, his tantis ignibus mollienda & liquefacienda eſſent. Sic certè liqueſcebat cor Pauli, cùm diceret: Charitas Chriſti vrget nos: hoc eſt, nō modò allicit & incitat, ſed vrget etiam, & vim quodammodo mentibus noſtris infert. Quiſquis igitur in hunc finem diuina bonitate & prouidentia digniſſimum prudenter oculos coniecerit, apertiſſimè videbit, nihil his tribus diuine pietatis operibus, quæ initio propoſuimus, nēpè incarnatione, paſſione, & ſacrę Eucharistię inſtitutione, excogitari potuiſſe cōueniētius, nihil prouidentius. Sed incarnationis opus in ſentiarũ omitto, quo vnigenitus Dei Filius mortalitatis noſtrę veſtem induere dignatus eſt. Mitto etiã paſſionis eius beneficium, quod non modo cœleſtes mentes obſtupefecit, ſed celũ qui Solē, Lunā, cœteraq; cœli ſydera, & ſaxa ipſa cōmouit. Solē, Lunā, cœteraq; cœli ſydera, & ſaxa ipſa cōmouit. Beneficia alijs ordinibus tractanda reſeruantur.

Oſee. 10.

2. Cor. 5.

D in passione quidē spiritualiter Ecclesiæ suæ Saluator vnitus fuit, in sacra autē cōmunionē (cū nō sua modò, sed se ipsum quoq; fidelibus tradat) corporaliter etiam illis vnitur. Ne quis autem me amplificandi gratia hæc dixisse credat, eiusdem S. Doctoris verba subiiciam. Is igitur summa salutis & redemptionis nostræ beneficia inter se conferens, sic ait: Magnum quidem fuit, Christū Dominum se ipsum in peregrinationis nostræ socium dedisse: maius verò in pretium redemptionis. Hoc tamen donum adhuc est in aliqua separatione ab eo cui datur: cū autem datur in cibum, datur non ad aliquam separationem, sed ad omnimodam vnionem. Vniuntur enim in vnitate corporis, & cibus & qui cibus sumit. Hactenus D. Thom. Itaq; si supra summum aliquid addi licet, cū summum diuinæ largitatis & charitatis argumentum in Seruatoris nostri passione collocauerimus, in hoc tamen **E** sacramento aliquid inuenimus, quod non quidem modis omnibus, sed peculiari quadam ratione supra summum illud sit.

Adde etiā, quòd summū illud Dominicæ passionis beneficiū quāuis semper nobis ad salutē proficiat, semel tamē in ara crucis impēsū est: hoc tamē quotidie nobis in altari per manus sacerdotū cōfertur: quo eiusdem passionis & mortis participes effici-mur. Prætereā semel tātū Dñs in manus peccatorū passionis suæ tēpore traditus est: hic verò quā frequēter per manus peccatorū, hoc est, improborū sacerdotū fidelibus sumēdus traditur? Adde etiā, quòd in procuratione & ordine salutis nostræ hoc videtur vltimū fuisse, ad quod cætera omnia tendebāt, vt videlicet nō spiritualiter modò, sed corporaliter etiā Christi mēbra cū suo capite iūgerentur. In his ergo omnibus quæ hoc summū beneficiū antegressa sunt, aliquid semper desiderabatur, quousq; ad extremū hoc peruentū esset. Post natiuitatē quippe deerat inter homines versari, esurire, sitire, algere, æstare, laboribus cōfici, itineribus fatigari, injurijs & cōtumelijs affici. Post hæc ipsa autē deerat capi, vinciri, flagellari, in crucē tolli, vitā profunderē, & tumulo condi. Vbi verò post hæc omnia additum est, cibum hominis Deum fieri, manducari, & vnum cum illo effici (quod eadē māducatio designat) quid vltius adijci in hac vita de-
Hic igitur in præsentī vita omnium misericordiarum & beneficiorum Domini velut terminus extitit, hoc clarissimum & summum diuinæ dilectionis argumentum. Quod vt aperius ligatis non grauabor in fine huius rei exemplum pa-

D. Thom.
opusc. de sa-
cramento
Altaris.
cap. 5.

Aul. Gel.

li. 10. c. 18

Vale. Ma.

xim. li. 4.

gumentum hoc in loco cōmemorare. Referunt scriptores Gen- **A**
 tium, Artemisiam Cariæ reginam, insigni pudicitia foeminam,
 supra humanæ affectionis fidē virum suum Mausolū adamasse.
 Cui defuncto tā insigne sepulchrū fabricari fecit, vt inter septem
 mūdi siue miracula, siue spectacula numeraretur. Deinde etiā am-
 plissima oratoribus præmia proposuit, qui viri laudes copiosius
 & ornatius prædicassent. Neque his dilectionis argumentis con-
 tēta, extremū hoc (quod instituto nostro maxime quadrat) ad-
 iecit, nēpè quòd viri cineres varijs odoribus admixtos, in cibum
 suū potūq; cōuerterit. Itaq; nō cōtēta memorabili illo sepulchro
 ipsa (vt Vale. Max. verbis vtat) viuū ac spirās eius sepulchrū fieri
 voluit. Quo quidē exēplo apertissimè intelligimus, quod initio
 dicebamus, nempè quā propriū veræ ac perfectæ dilectionis sit,
 vnū cū eovelle fieri, quē ardēter diligas. Quid hīc referam fratres? **B**
 Quomodo diuina humanis cōparare audeā? Sed certè negari nō
 potest, hoc summū flagrātissimæ dilectionis argumētum nobis
 Dñm in hoc diuino corporis sui sacramēto ostēdisse, dū se nobis
 per illud vnire, intra nos manere, in nobis habitare, & cibus no-
 ster fieri dignatus est. O admirādum diuinæ charitatis argumen-
 tum! ò summum diuinæ dilectionis tēstimonium! ò vere prædi-
 candam Dei nostri clementiam & bonitatem, à qua tantæ dile-
 ctionis vis emanauit!

Luc. 12.

Quæ cum ita sint, quis quæso vestrū fratres adeò inhumanus
 & ferreus erit, qui nō hoc tāto diuinæ dilectionis igne liquefiat?
 Quis se ab hoc tanto Solis iustitiæ calore abscondat? O quā verè
 abs te Dñe dictū est, Ignē veni mittere in terrā, & quid volo nisi **C**
 vt accēdatur? Verè enim Dñe ignē misisti, cum naturā nostrā ti-
 bi indissolubili vinculo copulasti. Verè enim ignē misisti, quādo
 in stabulo nasci, in præsepio reclinari, & inter homines agēs, tot
 labores, calūnias, iniurias, cōtumelias ab ipsis hominibus pertu-
 listi. Verè ignē misisti, cum à terra exaltatus, & in cruce suspen-
 sus, huius tantæ charitatis & salutis exhibitione oīa ad te amoris
 vinculis pertraxisti. Sed post hos ignes extremū addidisti, cum
 cibus noster effici dignat⁹ es. Hac em̄ tāta amoris significatione,
 vehemētissimè piorum mentes ad tui amorē inflāsti. Hinc

Greg. Nis-
sen.

D. Greg. Nissenus appositissimo nomine sacramentū hoc ait ef-
 se magnū diuinæ sapientiæ inuētum. Magnū certè inuētū fuit
 nūmē placandū, ad hominis naturā exaltandā, ad car-
 nalis concupiscētiam deprimentē, ad spē in Deū exercitandā,
 ad in-

Dad infirmitatem nostrā spirituali & quotidiano cibo roborādā, & (quod caput est) ad charitatem in Deū tam magno beneficio, tantoq; diuinæ dilectionis argumento inflammandam.

Initio quidē mundi vniuersum terrarum orbem Dñs ingenti alluione deleuit, vt mortales omnes iustitiæ & seueritatis eius timore concepto, in religione & officio cōtinerentur. Quo quidē tempore rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, & cataractę cęli apertę sunt, & facta est pluuia magna super terrā. Cū autē nec hoc tanti furoris indicio diuinis sese legibus homines subijcerēt, diuersa illos Dñs ratione adorsus, non timore, sed amore: nō plagis, sed beneficijs: non aquarū inundantiū, sed amoris ignei diluuiio superare conatus est. Vt igitur eo tempore rupti sunt fontes abyssi magnæ, & cataractę cęli apertę sunt: Ita modò immēsum diuinę bonitatis pelagus, & charitatis eius viscera (quę ante illud tēpus quodāmodo delituerant) tātorū beneficiorū exhibitione patefacta sunt. Sed quantū nouissimū hoc diluuiū ab illo distat? Illud enim aquę, hoc ignis: illud ad mundū euertendū, hoc ad instaurandū: illud ad homines interimendos, hoc ad viuificādos: illud deniq; ad cōcupiscentiæ ignē extinguendū, hoc ad argentes hominū mentes Dei amore inflāmandas, immissum fuit. Si igitur prius illud diluuiū mortales omnes absorbuit, quomodo posterius hoc non omniū mentes incendet? Quis ergo tantū in pectore adamanta gessit, vt tanti huius amoris incendio non lique fiat? Pręsentię suę virtute Dñs conuertit petram in stagna aquarū, & rupē in fontes aquarū. Cū ergo in hoc sacramento non virtus modò, sed etiam pręsentia Domini insit, qui fieri potest, vt lapidea etiam corda hac tanta amoris vi nō molliantur? Referunt historię Gentiū, Croeso Regi filiū à natiuitate mutū fuisse. Cū verò Regis Syri exercitus illius regnū inuasisset, & in prælio miles quidā in Croesum fortē incurrēs, illū adactō ferro interficere vellet, filius qui Patri astabat, paterni amoris vi & impetu actus, disruptis linguę impedimentis exclamauit, O homo, caue Croesum interficias. Itaq; præualuit aduersus oīa naturę impetū mēta ardēs filij erga patrē amor. Si tanta ergo amoris huius extitit, quātū apud nos ardēs in Christū charitas efficere debet, qui plusquā paterna nos charitate diligit, quiq; maioribus beneficijs, quā patres oēs tenet obstrictos? In hoc certē tāta eius erga nos charitas tā insigni & stupēdo beneficiata est, nulla nos neq; carnis, neq; mūdi, neq; vllius

vincula impedire deberent, quò minus pectora nostra quâlibet A
 dura, in eius amore liquefierēt. Hodie muta ora in eius laudes la
 xādā erāt, hodie algētia corda diuini amoris igne inflāmanda, ho
 die deniq; caro & sanguis in spiritū conuertenda erant. Si enim
 ille qui nullius eget, tantò nostri amore flagrauit, quomodo vi
 les homunculi non vicissim eius amore, qui nos ita amore suo
 præuenit, inardescimus? Quomodo hic tantus ignis pectora no
 stra nonurit? Ferrū igne liquefcit, lapides igne molliuntur, quo
 modo ergo corda nostra saxi & ferro duriora sunt, quæ tam in
 gens amoris flamma nō emollit? Abscondet quis (ait Salomon)
 in sinu suo ignem, & vestimenta eius nō ardeant? ambulabit su
 per prunas, & plantæ eius non comburētur? Quomodo ergo vel
 cum hunc amoris ignem intra te condis, vel hoc tantum amoris
 incendium consideras, frigidius glacie pectus & animū gestas? Si B
 Christus Dñs his admirandis beneficijs ignē venit mittere in ter
 rā, quomodo hic tantus ignis te non incendit? ¶ Ex hoc aut tam
 mirabili ac stupendo mysterio fratres (vt hoc obiter admoneā)
 non modò immensam diuinæ bonitatis largitatē, sed etiam sum
 mā hominis miseriam & infirmitatē colligere licet. Quanta enim il
 la bonitas fuit, quæ tā noua & mirabili ratione se hominibus insi
 nuauit? Quāta verò illa infirmitas & miseria, quæ tā stupēdis me
 dicamentis atq; mysterijs ad sanitatem consequendam eguit?

Prou. 6.

Simil.

Quòd si quis fortè quærat, vnde tanta hæc amoris vis erga ge
 nus hominū manarit, vnde tanta Dei nostri nobiscū commoran
 di, & intra mentem nostrā habitandi cupido? huic ego respōdeo,
 impermeabilē diuinæ bonitatis abyssum, præcipuam huius tan
 tæ dilectionis causam extitisse. Cū enim hic charitatis fluuius C
 ab inexhausto diuinæ bonitatis pelago deriuetur, non adeò mi
 rum est à tali fonte tantum flumen manare: nec tantū ignem in
 diuino pectore flagrare. Aliter enim ignis in fragili palearum ma
 teria, aliter in sulphureo puluere vim suam exerit. Illic enim neq;
 magnā flāmam excitat, neq; diu duraturam: hic verò tātā vim
 habet, vt rupes etiam obiectas, & firmissimas arces volitare per
 aëra faciat. Ad hunc ergo modum amoris ignis aliter in humano
 pectore, aliter in diuino ardet. Illic ceu in fragili materia, hic tan
 quam in summa ac diuina substantia vim suā profert: ideoq; ni
 hil mirū, si tam ingens amoris flamma ibidē excitata sit. Ex hoc
 aut amore & summū Eucharistiæ beneficium, & cætera quo
 & sanctificationis nostræ beneficia prodierunt.

Supress

D Superest aliud, quod miro modo summi huius doni magnitudinem auget: nempe flagrantissimus ardor, & propensio voluntatis, qua Dominus nobis illud largitus est. Constat enim in beneficijs conferendis non minus bonæ volūtatis studiū, quàm beneficium ipsum spectari solere. Hunc autem voluntatis ardorem discipulis Dominus significauit, cū eo ipso temporis articulo, quo diuinum hoc sacramentum instituire parabat, ad illos dixit: Desiderio desiderauī hoc pascha manducare vobiscum, an te quā patiar. Cur Domine hoc tanto desiderio æstuas? Hoc enim huius verbirepetitio insinuat, Desiderio desiderauī. Num desideria tua nostris similia sunt, qui non ratione, sed cæco affectu & Impetu (more foeminarum quæ vterum gestant) frequentissimè ducimur: Nullo modo. A sapientissimo quippè rationis tuæ iudicio desideria tua manabant. Quæ ergo te ratio, quæ causa hoc tātū in pectore tuo desideriu excitabat: Illa certè, quæ animum tuum vehementer afficere solebat. Cū enim discipuli à prædicationis officio regressi, felicem Apostolatus sui cursum denunciassent, exultasti in Spiritu sancto, cū salutis humanę primitias in illis inijtis animaduertes. Cū verò Samaritanorum conuersionem expectabas, ad eosdem discipulos dixisti: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis. *Ioan. 4.* Cibus autem meus est, vt faciam voluntatem eius qui misit me, vt perficiam opus eius. Hic igitur tibi Domine cibus, hic potus, hæc gaudiorum & desideriorum tuorum materia. Quia ergo in coena illa ferculum nobis apparare decreueras, quod miris atq; infinitis propè modis ad animarum salutem conducebat, quo etiā ineffabili sapore atque dulcedine purgatarum mētū palatum oblectare, & reficere debebas: idcirco tanta auiditate nouissimam illam coenam desiderasti, in qua legalibus hostijs finem, & noui testamenti sacramentis initiū dare statueras; vt in eadem coena & legalis agnus manducaretur, & verus agnus ab illo præsignatus immolaretur. Quanta verò sit huius noui agni nouiq; feruli suauitas nulla vis orationis (vt D. Thom. ait) exprimere potest: *Quar. 5. Esai. 56.* enim pios Dominus (sicut ipse pollicitus est) in domo orationis suæ lætificet: lōgè tamē maior lætitia illa est, qua eos in hoc sacramento afficit. Hinc de B. Catherina Senensi legimus, quod facta Eucharistia percepta, tanto gaudio, amore, & admiratione diuinæ bonitatis (quæ sic se hominibus insinuabat) cōstans eius complebatur, vt duarum & trium horarum spatium præterire non rapta,

rapta, omnem sentiendi vim sic amitteret, vt grauiſſimo vulnere A cuiusdam impiæ æmulæ ſuæ in planta pedis accepto, nihil magis ſenſerit, quàm ſi lignum aut marmoreū pedem habuiſſet. Quanta verò illa vis amoris & ſuauitatis erat, quæ cordis ſinum occupans, ſic omnes animæ vires ad ſe aduocabat, vt omnia corporis membra ſenſuſq; omnes & vitali calore & omni ſenſu priuarentur? Quo argumento liquet, pleniffimè Dñm impleſſe quod pollicitus eſt, cum dixit: Ignem veni mittere in terram: & nō qualemcunq; ignem, ſed qui tā lōgo penè interuallo omnē terreni amoris ignem ſuperaret, quanto ſpiritualia bona terrenis omnibus bonis præſtant. Quādo enim terrenus aut carnalis amor eoſq; peruenit, vt omnem ſentiendi vim amantibus eriperet?

Eſt & aliud quod huius beneficij magnitudinē magnopere declarat, nēpè nō ſolum perſonę dignitas quę beneficiū cōtulit, ſed B indignitas quoq; eius qui beneficiū recepit. Si enim hæc tāta diuinæ dignationis gratia in Angelos collata eſſet, videri poterat præſtantiffimæ illi naturæ hoc fuiſſe cōceſſū: ſi verò hoc ipſum propter Dæmones ab infeliciffimo illo ſtatu liberandos editum fuiſſet, ſuſpicari poteramus, Deū propter reparandam nobiliſſimā illam naturam hoc idē egiſſe. At cum hæc omnia propter hominē (hoc eſt, propter creaturā in ordine earū ſuſtantiarū, quæ intellectu præditę ſunt, naturę conditione infimā, moribus & vitæ conditione abiectiſſimam, affectu verò & voluntate ingratiffimā) effecta ſint: hoc vel maximè diuinæ bonitatis & charitatis immenſitatē apertiffimè oſtendit. Quò enim perſona indignior, eò dignatio mirabilior atq; ſublimior. Sic pingendi artifices cū C candorē vultus à ſe expreſſi eminare volunt, rubeū aut nigrū colorem illi ſubſternūt, qui candorē ipſum magis cōſpicuū reddat. Hac igitur ratione Dominus immenſę bonitatis & charitatis ſuę gloriam apertius demonſtrauit, cū infimam hominis naturam ſa corporis ſui vnione nobilitauit, & Angelis ſimilem fecit.

Quid igitur ex his, quæ hætenus dicta ſunt, colligere licet? Multa ſanè. Sed illud in primis, vt flagrantiffimo amoris igne diligamus eum, qui ita dilexit nos, qui hunc amoris ignem mittere in terram, hoc eſt, qui tot amoris incitatione in ſua dignatione, paſſione, & huius diuini ſacramenti inſtitutione in ſuo ſpectu congeſcit. Cum enim tria ſint, quæ amore iuſtiſſimo ſuſcipiuntur, nempe bonitas, charitas, & beneficentia, hæc maxima, charitas flagrantiffima, & benefi-

De la summa inueniuntur. Quocirca ferrei cordis sit, necesse est, qui hoc triplici amoris igne nō incēditur. Neq; video quān homo torporis atq; lāguoris sui excusationē in diuino iudicio prætendere valeat, cum aduersum illū Dñs has tres amandi causas cōmemorauerit. Constat enim (vt Diuus Bernard. Philosophatur) Dominū ante hęc pręstita beneficia totū amorē nostrum ā nobis olim in lege exegisse. Neque tamen iniustus erat Deus, cum pręcepit, vt ipsum toto corde, tota mente, totisq; viribus diligere-remus. Vt quid enim non amaret opus artificē, cum haberet vnde id posset? Et cur nō quātū omnino posset, cum nihil omnino nisi eius munere posset? Cæterū quantum putamus adiectum beneficio, quod nobis salutē contulit? Si tantū debeo pro me facto, quid addā pro me refecto? Neque enim tam facilē refectus quā factus, quando tot laboribus, tot plagis, tot doloribus me refecit. Quantō ergo iustius atq; potentius hęc tā stupenda Domini beneficia totam amoris nostri vim sibi vendicant?

Bernar. lib
de amore
Dei.

Vt autem summam rationis huius, quam tota hac concione prosequuti sumus, non ex meo, sed eiusdem beatissimi Bernardi ore audiatis, accipite quid ille ea de re dicat. Quid aliud, inquit, in nobis faciat considerata tanta & tam indebita miseratio, tam gratuita & sic probata dilectio, tam inopinata dignatio, tam inuicta mansuetudo, tam stupenda dulcedo? Quid, inquam, hęc omnia faciant diligenter considerata, nisi vt considerantis animum ab omni penitus prauo vendicatum amore, ad se mirabiliter rapiant, vehementer afficiant, faciantq; præt se contem-
 nere quidquid nisi terrenarum rerum contemptu appeti non potest? Nimirum proinde in odorem vnguentorum horū Sponsa currit alacriter, amat ardentem, & parum sibi amare sic amata videtur, etiam cum se totam in amore perstrinxerit. Nec immerito. Quid magnū enim tanto repensatur amor, si puluis exiguum totum se ad redamandum collegerit, quem illa nimirū maiest in amore pręueniens, tota in opus salutis eius intenta conspici-
 tur? Hactenus Bernard. Cuius ego verbis nihil addere vol-
 illud tantum, quo tacitæ cuidam obiectioni respondetur. Sice
 re enim quisque vestrum poterit: Cur ergo, si tanta b-
 eficio-
 rum Domini vis est, vt ferrea etiam corda liquefac-
 possit,
 vsque adeò in eius amore homines algent, quanc-
 p-
 tantum ignem in terram miserit? Huic quæstioni id-
 Bernar. in
 his quæ proposui verbis breuissimè satisfacit, cum

Bern. vbi
supra.

tanta beneficia diligenter considerata faciant, nisi vt consideran **A**
tis animum ab omni prauo amore vendicatū, ad se mirabiliter ra
piāt? Hæc ille. Medicina igitur hæc efficacissima est: opus tamē
est, eam vulneri admouere. Vulnus autem in corde est: quod &
terrenarū rerum amore feruet, & cœlestium amore alget. Huic
igitur admouenda cœlestis hæc medicina est. Tunc autem illam
admouemus, cum admiranda hæc beneficia quotidiana & pia
consideratione diligenter (vt Diuus Bernard. ait) in corde nostro
voluimus & consideramus. Quare rogo obtestorque vos fratres
(quod sæpè aliàs à vobis petere soleo, nec petere vnquam desi
nam) vt partem diei aut noctis sepositam habeatis, qua hæc tan
ta diuinæ dignationis beneficia in corde vestro piè & religiose
tractetis: hoc est, vt ignem hunc è cœlo missum in terram in pe
ctore vestro condatis: haud dubium enim, quin omnem alium
profani amoris ignē à vobis excutiat, & diuinæ dilectionis igne **B**
incendat: quò Deo similes per amorem effecti, & in hac vita eius
sanctitatem & puritatem, & in futura sempiter
nam eius felicitatem consequi
mereamini.

In eodē festo sacratissimi corporis Christi
concio sexta: quæ primo loco quinque præcipua miracula, quæ
in venerabili Eucharistiæ sacramento continentur, explicat.

Deinde maxima Domini beneficia, quæ is nobis in hoc **C**
sacramento exhibet, & charitatem qua illa ex
hibet, exponit. Postremò ad frequen
torem eius vsum breui
ter adhorta
tur.

*THE. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors
& misereor Dominus, escā dedit timēbus se. Psal. 110.*

D

Voniam, vt D. Thom. ait, diuinum Euchari
stia sacramentum miraculorum omnium,
quæ Dominus in hoc mundo edidit, maxi-
mum esse cõstat, digna mihi visa hæc res est,
de qua in præsentī concione agerem. Cuius
rei gratia hunc Davidis versiculum quem
audistis, explanandum suscepi: qui & horū
quidem mirabilium mentionem facit, & nos etiam ad hanc cele-
stem escam cum timore atq; reuerentia sumendam inuitat. Quā-
tā autem virtutis & excellentiæ hæc diuina esca sit, celestis ma-
gister in sacra huius diei lectione exponit his verbis.

D. Thom.

[Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui manducat
meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo,] & cæ-
tera quæ sequuntur omnia.

E

A V E M A R I A .

Cogitāti mihi fratres dilectissimi huius diuini sacramēti ma-
iestatem atq; virtutem (cuius hodie festum Ecclesia magna
fidelium lætitia celebrat) tam multa & magna sese mihi miracu-
la & magnalia obtulerunt, vt quid potissimum ex tot eius virtu-
tibus & miraculis dicturus essem, prorsus ignoratē. In alijs qui-
dem diebus festis præcipuum concionatorum studium est, quid
dicturi sint, inquirere: in hoc autem, quid omittere, vnde incipe-
re, & vbi potissimum orationem finire debeant, totus penè la-
bor est. ¶ Sunt igitur in hoc sacramentorum omnium maximo
multa miracula & beneficia, quæ sancti Patres literis commē-
darunt: sed multò plura, quæ omnem humanæ mentis intelligē-
tiam superant. Ex his autem, quæ sancti viri prodiderunt, pauca
nos assequuti sumus: & ea ipsa rudis sermo, & angusta ingenij ve-
na exprimere vix potest: ita fit, vt ex infinitis penè huius myste-
rii partibus vix vnā aliquā explicare pro dignitate valeamus.
Neque hoc mirum alicui videri debet. Nam cum diuina boni-
tatis huius opera (qualia omnia Dominicæ incarnati-
onis sacramenta & mysteria sunt) causæ atq; originis suæ natura
ferant, vt videlicet ineffabilia & incomprehensibilia sint,
comprehensa & ineffabili bonitate oriuntur: Hoc

illi quadam visione Dominus Ezechieli P

illius imagine delect

Ez. 47.

quidem templo aquę egrediebantur subter limen domus ad Orientem. Angelus verò, qui mysteria hæc Prophetę nunciabat, habebat funiculum in manu sua, & mensus est, inquit, mille cubitos, & traduxit me per aquam vsq; ad talos. Rursumq; mensus est mille, & traduxit me per aquam vsq; ad genua: & mensus est mille, & traduxit me per aquam vsq; ad renes. Et mensus est mille torrentem, quem non potui pertransire, quoniam intumuerunt aquę torrentis, qui non potest transuadari. Quid autę aquarum & fluminum nomine in literis sanctis, nisi recondita diuinę sapientię mysteria intelligimus? Inter quę tamen magna sanę varietas atq; differentia est, quę per varia huius fluminis vada insinuatur. Subijciamus huius rei exempla. Cũ Decalogi legem Dominus populo suo tulit, facilẽ homines eius æquitatem & sinceritatem assequi potuerũt, vt potẽ quam in visceribus suis nature beneficio descriptam gestabant. Hic enim fluminis aqua ad talos solum pertingit, facileq; flumen hoc diuinę legis à quouis transmitti potest. Cũ verò animorum immortalitatem, & diuinę providentię, inferiora omnia moderantis, curam prædicat, aqua quidem altius fluit, sed ad genua tantum pertingere videtur: quoniam clarissimi Philosophi hæc ipsa rationis lumine assequuti sunt. Certẽ (vt alios interim omittam) Plutarchus vtramque rem eodem argumento, eademque ratione tenendam esse docet his verbis: Vna est ratio, quę diuinam providentiam humanęque animę immortalitatem ostendit ac confirmat, nec alterum repudiare, alterum amplecti licet. Ceterũm cũ lex Domini de futura vita differit, hoc est, cũ bonis præmia, & improbis supplicia in futuro seculo constituta esse docet, altius adhuc fluminis vnda decurrit, & ad renes vsque pertingit. Quauis enim hoc ipsum multi Philosophorum ignorauerint, nonnulli tamen hoc suspicati sunt. Cuius rei testis est Cicero, qui insimulorum Philosophorum opiniones hanc etiam refert esse ait, Impijs apud inferos parata esse supplicia. At verina Sapiencia ab his quę rationis sunt, ad ea quę rationant, se attollit, præcipueque cũ ineffabilia nomina & sacramenta fidelibus credenda proponit, quę in omnium conditorem ait, salutis humanę conditorem ad terras descendisse, humanam carnem induisse, & humana forma versatum fuisse (mirationem) præter eos vinctos.

V. G. p. 47

D & a lapis cæsum, sputis illitum, flagris concisum, spinis corona-
 tum fuisse: ac postremò in cruce appensum, pretiosum sangui-
 nem suum in expiationem peccatorum nostrorum fudisse, atq;
 ex eodem corpore & sanguine salutarem animarum nostrarum
 cibum potumq; nobis (quo in æternum viuemus) confecisse:
 cum hæc, inquam, omnia quæ fides docet, pius homo alta mente
 recollit atque considerat, & altissimam illam præstantissimamq;
 naturam viliissimi atque ingrâtissimi hominis gratia sic deiectam
 atque prostratam contemplatur, hic plane rapidi fluminis huius
 vnda sic attolluntur & intumescunt, vt transmerari nullo modo
 possint: quoniam hic mens deficit, intellectus obruitur, lingua
 hæret, voluntas stupet, atque ita stupore, silentio, & admiratione
 laudat, quæ neque intelligentia consequi, neque verbis explicare
E potest. Magnifica enim opera Dei (vt Dominus Gregor. ait) tunc fa-
 cilius loquimur, cum obstupescendo reticemus: laudatq; homo
 idoneè tacendo, quod idoneè comprehendere non valet.

Gregor.

§. I.

¶ Caterum inter hæc ipsa nouæ legis mysteria, miro modo Eu-
 charistiæ sacramentum excellit (quod corporis & sanguinis Do-
 mini in cruce pro generis humani salute effusi, veritatem & my-
 sterium continet) cuius quinque mirabilia, quæ in eo continen-
 tur, exponere, & eorum rationem explicare in præsentî concio-
 ne decreui: partim, vt fides vestra nouo rationis humanæ lumi-
 ne confirmetur, partim etiam, vt charitas atque deuotio eius, a
E illud magis accendatur. Ad vtrunque enim noster hic se no-
 deseruiet. Inter hæc verò mirabilia, illud primo loco mira-
 mur, nempe immensas diuinæ gratiæ opes, quibus anime san-
 ctificantur, ab hoc sacramento manare: in quo si euernam
 eius faciem spectes, nihil aliud quàm panem & vinum cernes.
 Quod quidem non minus in cæteris sacramentis datur
 quorum materiam res corporeas esse videmus. Aquæ enim
 in sacramento baptismi adhibetur, aqua est: & oleum,
 vngimur & confirmamur, verum oleum est. Hæc tam
 menta facti forma accedente, spirituales esse
 mentibus producent: atque eos vngitur
 & honorem amantes, huius ego

Pr
 ra

mus, opponam. Naturæ quippe autor rebus à se conditis occul- **A**
tas atque mirabiles virtutes indidit, quæ sacramentorum vim at-
que facultatem admirabilē quidem, sed tamen credibilē faciunt.
Quis enim tot virgultis, tot herbis, & quid herbis dico? tot etiam
lapillis tam variā atque multiplicem vim contulit, vt alius pro-
fluentē sanguinē sistat, alius venena depellat, alius impudicitiaē
impatiens sit, alius etiā & ferrū in sublimi suspensum teneat, & in
solum mundi polū aciem intendat, neq; in aliā partem flectatur?
Qui ergo hisce rebus potenti virtute sua adeò mirabiles virtutes
contulit, is eiusdē potentię magnitudine corporeis rebus hanc
sanctificationis gratiā tribuit: quod planē in omnibus sacramen-
tis facit, quæ non modò gratiā significant, sed eam quoque dig-
nè suscipiētibus conferūt. In hoc tamen sacramentorū omnium **B**
maximo longè dissimilis ratio est. In alijs nāque, aqua quæ men-
tē purgat (vt diximus) aqua est: & oleum quod vngit, oleum est:
hic autē panis, qui videtur, panis non est, sed caro Christi. Caro
autē Christi vnita verbo (quod vita viuentium est, & quæ ad esse
diuinum eleuata est) eandem quæ verbū ipsum, cui vnita est, ope-
ratur. Quemadmodum enim (vt Cyrillus ait) si alicui liquori mel
infuderis, liquor ipse saporem & virtutē retinet mellis: ita planē
cum Christi Dñi caro Dei verbo vnita sit, eiusdem verbi virtutē
tanquam eius instrumentum refert. Vnde sicut ad verbum Dei
pertinet animas viuificare, illuminare, perficere, atque sanctifica-
re: ita etiam Christi Dñi caro hæc eadem in mētibus nostris ope-
ratur. Quid ergo miraris, si hic cibus, in quo verbum Dei est, hæc
diuina opera moliatur? **C**

Si ad alia mirabilia huius nobilissimi sacramenti veniamus:
inter quæ illud maxime mirabile esse constat, quòd verba con-
tractions, verum panem & vinum in corporis & sanguinis
Domini substantiam vertant. Huic admirationi Euseb. Emis.
nō. Qui potentiam rerum omnium creatricem in mediū
trans. hinc enim esse constat, res ex nihilo create, quàm
as trans. Qui ergo ex nihilo omnia creauit, poterit
.ctu. hanc tan- quæ qualcumque voluerit suos intias trans-
as, vici- admittit. hoc in modisimo exemplo is iustifi-
admittit. e. videtur et, per carnales
admittit. e. videtur et, per carnales
admittit. e. videtur et, per carnales

admittit. e. videtur et, per carnales

C